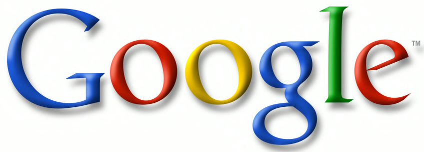

SILAS WRIGHT DUNNING
BEQUEST
UNIVERSITY OF MICHIGAN
GENERAL LIBRARY

AARSBERETNINGER

FRA

DET KONGELIGE GEHEIMEARCHIV,

INDEHOLDENDE

BIDRAG TIL DANSK HISTORIE
AF UTRYKTE KILDER.

UDGIVNE

AF

C. F. WEGENER.

SJETTE BIND.

KJÖBENHAVN.

I COMMISSION HOS C. A. REITZEL.

BIANCO LUNOS KGL. HOF-BOGTRYKKERI.

MDCCCLXXVI—MDCCCLXXXII.

Nærværende sjette Bind af det Kongelige Geheimearchivs Aarsberetninger har ikke som de nærmest foregaaende kunnet sluttes med det femte Hefte eller Archiv-Program, men maatte paa Grund af den stigende Priis paa Papir og Trykkearbeide have syv Hefter, hvis det nogenledes skulde svare til hine i Størrelse eller Omfang. Disse syv Hefter, det 28de til 34te af den hele Række, ere udgivne i Aarene 1876—82, hvert bestaaende ligesom de foregaaende af to eller tre Afdelinger, der ved Indbindingen af det nu sluttede hele Bind maae udskilles af Hefterne og derpaa efter Signatur og Pagination samles saaledes, at Bindet begynder med de syv Archiv-Efterretninger, derefter optager den egentlige Hovedafdeling eller «Bidrag til Dansk Historie af utrykte Kilder» og endelig slutter med «Tillæget» og de tvende Registre.

Ligesom denne ydre Anordning kun er en Gjentagelse af, hvad der er anvendt ved de foregaaende syvogtyve Hefter eller fem Qvartbind, saaledes er ogsaa Planen i alt Væsentligt forbleven den samme, som jeg i Fortalen til første Bind har forklaret og som de critiske Anmeldelser af lærde Fagmænd i Historisk Tidsskrift VI Bind og Historisk Tidsskrift tredie Række VI Bind syntes at være tilfredse med.

Den første Afdeling er saaledes ogsaa i dette Bind kun korte Uddrag af de Aarsberetninger, som hvert Aar mod Slutningen af Februar skulle indsendes til Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet og af dette forelægges Hans Majestæt Kongen. De have nogen Analogie for sig i vore Skoleprogrammers Skole-Efterretninger, skjøndt de ere forholdsviis meget kortere end disse, men de kunne ligesaalidt som de gjøre sig Haab om nogen almindelig Deeltagelse, hvorimod de ofte finde Anvendelse her i Archivet som Journaler og chronologisk ordnede Repertorier over indkomne Sager.

Den anden Afdeling, den egentlige Hoved-Afdeling, bestaaer af sex Stykker, hvoraf hvert udentvivl skal befindes at forsvare sin Plads. Hannibal Sehesteds Gesandtskab til Spanien mod Slutningen af K. Christian den Fjerdes Regjering antyder som bekjendt paa en vis Maade et Omslag i Kongens Politik, der blev af indgribende Følger; den af Griffenfeldt personlig førte Geheimeraads-Protocol vil tildrage sig Opmærksomhed baade ved Indhold og Form, og Hildebrand Horrns Relationer fra Moskov netop i Overgangstiden til Peter den Stores epochegjørende Regjering turde maaskee endog for lærde Kjendere af Ruslands Historie indeholde enkelte Træk eller Antydninger, som ikke andensteds i saa paalidelige Kilder skulle være bevarede. De tvende derefter følgende Samlinger til Krigshistorien, den

saakaldte Kalmarkrigs og den ulykkelige Krigs under K. Frederik den Tredie, ville ligeledes i visse enkelte Tilfælde give Oplysninger, der vare enten ufuldstændigt kjendte eller udsatte for Tvivl og Misforstaaelse, hvilket navnlig gjælder om Actstykkerne vedkommende den meget omtalte Svend Povelsen, om hvem vi endnu undertiden modtage Spørgsmaal, som man vil see i Archiv-Efterretningerne S. XXIV. Det sidste Stykke i denne Afdeling er K. Christian den Femtes egenhændige Dag-Registre, forsaavidt de her i Geheimearchivet bevares, og de ville udentvivl give et andet Begreb om denne Konges Kjendskab til Dansk Sprog og til Regjeringens Detail, end man i det mindste paa en vis Tid var tilbøielig til at antage. Jeg beklager kun, at Stykket i dette Bind har maattet afbrydes, endog efterat fem Ark mere vare satte, fordi de for indeværende Aar anviiste Pengemidler ikke strakte sig til dets Fuldendelse; imidlertid turde de fem allerede trykte men tilbageholdte Ark, som Officinet velvilligt har villet creditere paa det følgende Bind, være en Borgen for, at Fuldendelsen i næste Aar vil komme, om end jeg neppe vil blive Udgiver deraf.

Den tredie Afdeling bestaaer blot af tvende Smaastykker. Det første er en kort Afhandling af afd. Archivsecretair Plesner angaaende det af ham 1877 tilfældigviis fundne Brudstykke af en anden Saxo-Codex end den, hvoraf hans Forgjænger Kall Rasmussen toogtyve Aar tidligere ligesaa tilfældigt opdagede et Fragment. Det andet er en Samling af nogle mindre Stykker, som vi leilighedsviis have stødt paa, og hvoraf hvert enkelt formeentlig selv vil sige den kyndige Læser, hvorfor vi have troet at burde bevare det fra Glemsel.

Arbeidet paa dette sjette Bind har ligesom paa de foregaaende været fordeelt mellem mig og mine altid venlige og velvillige Colleger. Uddragene af Archiv-Efterretningerne har jeg stedse selv gjort. Actstykkerne i Hoved-Afdelingen ere fordetmeeste afskrevne af forhenværende Stipendiarius Cand. mag. Jessen og mod Slutningen af Stipendiarius Dr. Erslev, men disse Afskrifter ere kun benyttede i Officinet, hvorimod alle Correcturer ere besørgede efter Originalerne deels af Archivsecretair Plesner, deels af Archivassistent Krarup, deels af mig selv, og en sidste Revision ordentligviis af Archivsecretair Matthiessen. Af de tvende Registre er det første samlet af mig, det andet blev begyndt af Plesner, efter hvis Død jeg overdrog Fuldendelsen deraf til Hr. Krarup, som den der her i mange Aar stod Plesner nærmest og var bedst bekjendt ogsaa med dette hans Arbeide.

Det Kongelige Geheimearchiv den 20 October 1882.

INDHOLD.

Archiv-Efterretninger.

Bidrag til Dansk Historie af utrykte Kilder.

Tillæg.

AARSBERETNINGER

I UDDRAG.

XXVIII.

UDSIGT OVER DET KONGELIGE GEHEIMEARCHIVS TILSTAND OG VIRKSOMHED I AARET 1875.

Den allerunderdanigste Aarsberetning fra det Kongelige Geheimearchiv for Aaret 1875 blev den femogtyvende Februar 1876 indsendt til Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet og af Samme Hans Majestæt Kongen forelagt. Indholdet af den skal her i den sædvanlige Form blive kortelig meddeelt.

I.

Det Kongelige Geheimearchiv har i Aaret 1875 modtaget Archivalier og Bøger deels fra Ministerier og høiere Auctoriteter, deels fra Private i Indland og Udland.

A. Ministeriernes almindelige Aflevering af ældre Sager indtil omtrent 1750 ifølge den i sin Tid af samtlige Ministerier vedtagne Plan for Archivvæsenets Organisation har i mange Aar været udført med Undtagelse af Afleveringen fra de forenede Kammer-Archiver, der blev afbrudt af Mangel paa Plads og senere ved Ministeriets Skrivelse af femte April 1872 stillet foreløbig i Bero. Det er saaledes nu kun i enkelte Tilfælde, at Noget indkommer fra Ministerierne.

1. Udenrigsministeriet sendte under niende Marts til Opbevaring i dette Archiv som det Kongelige Huusarchiv den officielle Skrivelse af attende Februar 1875, hvorved Hans Kongelige Høihed Kronprindsen anmeldte for Hans Majestæt Kongen, at Hendes Kongelige Høihed Kronprindsessen den syttende Februar om Eftermiddagen Kl. 1½ paa Amalienborg var lykkelig nedkommen med en Datter. Den høie Skrivelse, som den ellevte Marts blev leveret i Geheimearchivet, blev der samme Dag registreret og deponeret paa behørigt Sted, og derefter Revers for Modtagelsen afsendt til Udenrigsministeriet.

2. Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet sendte under tyvende November tvende Stykker vedkommende de i Odense St. Knuds Kirke foretagne Arbeider, nemlig a.

Protocollen over en Undersøgelse i September og October 1874 deels af Kong Hans's Gravsted, deels af de tvende derværende Helgenskrin, og b. Protocollen over den i Sommeren 1875 foretagne Omlæggelse af Kong Hans's Levninger i en ny Grav og af de bevarede Reliquier i Skrinene. Begge Actstykker bleve registrerede og deponerede, og Geheimearchivets Revers for Modtagelsen givet den treogtyvende November.

3. Det Kongelige Overhofmarskallat meldte den syvende December, at det deels af Mangel paa Plads, deels til sikrere Bevaring var betænkt paa at aflevere til det Kongelige Huusarchiv en Deel saavel af dets egne som af Hoffoureer-Archivets Sager omtrent til Aaret 1839 eller Kong Christian VIII's Thronbestigelse, saafremt Overhofmarskallatets Embedsmænd i fornødent Fald kunde faae Adgang til at benytte dem under de for Geheimearchivet gjældende Regler. Da dette Archiv maatte ansee sig forpligtet til at modtage de nævnte Archivalier paa anførte Vilkaar, naar de leveredes med fornødne Designationer eller Registre, blev Afleveringen besluttet af Overhofmarskallatet, men var endnu ved Aarets Udgang ikke iværksat.

B. Private Velyndere baade her hjemme og i Udlandet have tilstillet Archivet enkelte Gaver.

1. Folkethingsmand Hr. F. Bajer tilbød ved Skrivelse af niende August tvende, dog ufuldstændige eller defecte Haandskrifter, nemlig en Dombog fra Holbæk Amt af 1705—6 og en Brev-Copiebog af Amtmændene i samme Amt 1748—51 Conferentsr. Adeler og I. Barner, og modtog den tiende August Taksigelse derfor, hvorefter disse Archivalier bleve sendte.

2. Overtoldinspecteur Kammerjunker Barner forærede Geheimearchivet en Samling af Documenter, som han havde erholdt fra Hevringholm, bestaaende af 438 Stykker fra det 15—18 Aarhundrede, og modtog den tredivte November Tilstaaelse og Taksigelse derfor.

3. Etatsraad E. Collin indleverede til dette Archiv et blandt afg. Conferentsraad Davids Papirer fundet Omslag, hvis Indhold ifølge Paaskriften ikke maatte offentliggjøres før en vis angiven Tid, og modtog den tredivte April Geheimearchivets Revers og Taksigelse derfor.

4. Rector F. Dahl ved Slagelse Realskole anmeldte den syvende April, at han nu vilde sende de i forrige Aar tilbudte Slagelse Latinskoles ældre Archivalier (See Aarsber. V Bind, Archivefterr. p. LII), og efter at disse vare modtagne og foreløbig ordnede, erholdt han den syttende April Geheimearchivets Revers og Taksigelse derfor. Samlingen bestaaer af følgende Afdelinger: a. Gavebreve paa Pergament, b. en Brevsamling fra det 16 til Midten af det 19 Aarhundrede, c. Skolens Regnskabsvæsen 1748—1852, d. Examenslister 1811—51, e. historiske Antegnelser om Skolen, meest af Rectorerne Rhud og Wøldike, f. Protocoller over Breve, Stipendier, Regnskaber.

5. Biskop Dr. th. Engelstoft i Odense leverede den otteogtyvende October brevi manu et trykt Blad: Abdruck Schreibens, das Herr Andreas Bilde an Leonhart Torstenson abgehen lassen d. 26 Dcbr. 1643.

6. Exam. polyt. F. R. Friis forærede den femtende Februar brevi manu det af ham udgivne Skrift: Historisk-topographiske Efterretninger om Musse Herred i Laaland. Kjøbenhavn 1872.

7. Hr. Chr. Frølund, forh. Chordegn i Holstebro, forærede den attende September brevi manu nogle Skrifter af personalhistorisk og topographisk Indhold.

8. Geheimeraad W. Giesebrecht i München, Secretair i den baierske historiske Commission, sendte under sjette Februar Hanse-Recesse 1256—1430, III Band, og modtog under ellevte Marts Geheimearchivets Revers og Taksigelse derfor.

9. Fru Conferentsraadinde Harhoff forærede den toogtyvende Mai ved Kammerherre Worsaae et Pergaments Skjødebrev af 1635, hvorved Kong Christian IV skjænker Karen Andersdatter tvende Gaarde i Kjøbenhavn, og modtog den fireogtyvende Mai Revers og Taksigelse derfor.

10. Professor Dr. Holm leverede brevi manu den niende Juni og treogtyvende November sin Danmark-Norges udenrigske Historie under den franske Revolution og Napoleons Krige, I—II Deel, Kjøbenhavn 1875.

11. Staden Kampens Magistrat sendte under femtende Juli Register van Charters en Bescheiden in het Oude Archief van Kampen, IV Deel, door I. N. Uitterdijk, Kampen 1875, som Fortsættelse af tidligere Gaver.

12. Kammerjunker Krogh paa Landlyst ved Helsingør sendte den otteogtyvende November Original og Afskrift af det Kongelige Patent af 28 Dcbr. 1873, hvorved de i Danmark værende Agnater af Generallieutenant Geo. Frdr. Krogh († 1768) anerkjendes som Dansk Adel. Originalen blev Dagen efter tilbagesendt med Revers og Taksigelse for Afskriften.

13. Geheimeraad Archivarius Lisch i Schwerin sendte under anden November Meklenburgisches Urkundenbuch IX Band, som Fortsættelse af tidligere Gaver.

14. Archivassistent Yngv. Nielsen i Christiania sendte under første Marts tvende Smaaskrifter, Separat-Aftryk af Norsk historisk Tidsskrift.

15. Dr. Olof Nilsson i Malmø leverede brevi manu den tyvende Juni tvende Afhandlinger, den ene om Sammensværgelsen mod Kong Gustav III 1792, den anden om Danmarks Optræden under det Svenske Thronfølgervalg 1739—43.

16. Det Kongl. Norske Regjerings-Departement for Kirke- og Underviisningsvæsenet sendte under eenogtredivte August Norske Stiftelser IV Bind, Fortsættelse af tidligere Gaver.

17. Det Kongl. Norske Rigsarchiv sendte under anden April Norske Rigsregistranter, VI Binds 1 Hefte, som Fortsættelse af tidligere Gaver.

18. Det Kongl. Norske Universitet sendte under syvogtyvende November det af Prof. Caspari udgivne Program, Quellen zur Geschichte des Taufsymbols.

19. Borgemester Etatsr. Olrik i Helsingør sendte den femogtyvende August Realskolens Program: V. Lassen, Bidrag til Helsingørs Historie 1791—93, en Fortsættelse af tidligere Gaver.

20. Det Kongl. Svenske Rigsarchiv sendte den femogtyvende November: Svenskt Diplomatarium från och med år 1401, I Delens 1sta Häftet, Fortsættelse af tidligere Gaver.

21. Studios. pol. G. L. Wad forærede brevi manu den tredivte September det af Overlærer Leth og ham udgivne Skrift: Meddelelser om Dimitterede fra Herlufsholm 1565—1875.

22. Directøren for Archivet i Venedig sendte den niogtyvende Januar gjennem Hr. Justitsraad Bibliothekar Bruun: Il Regio Archivio Generale di Venezia. Venezia 1873.

II.

I den nærmest foregaaende Aarsberetning for Aaret 1874 (See V Bind, Archiv-efterr. S. LIII—LIV) er det forklaret, hvorledes Udleveringen af Archivalier herfra til den Kongl. Danske Commissarius ved Forhandlingerne efter Wiener Tractatens 20 Artikel var fortsat og i Begyndelsen af Aaret 1875 saaledes fremmet, at «Geheimearchivet maatte ansee sine i dette Anliggende paahvilende eller paalagte Forpligtelser for opfyldte.» Til nærværende Aarsberetning hører altsaa blot de sidste afsluttende Forretninger i denne langvarige og vanskelige Sag.

Den fireogtyvende Februar anmeldte Geheimearchivarius for den Kongl. Danske Commissarius, at han nu var færdig med Designationerne over den sidste Rest af de Sager, som herfra ifølge de foregaaende Forhandlinger og Instructioner skulde afleveres, nemlig a. et Tillæg til det saakaldte tydske Cancelli-Archiv, hvis Hovedmasse allerede i October 1873 og i Februar, Juni og August 1874 var afleveret, og b. en ny Designation over en Samling Membraner, som betingelsesviis kunde tilbydes. Derefter indgav Geheimearchivarius den ottende Marts til Ministeriet en samlet Beretning over det hele Afleverings-Arbeide med stadig Henviisning til sine under 22 Juli og 3 October 1873 meddeelte Udsigter.

De til Brug ved Afleveringen udarbeidede Designationer eller kortfattede Registraturer havde den Kongl. Danske Commissarius modtaget, og Afleveringen af selve Archivalierne, som derefter beroede paa ham, var ligeledes fuldendt paa en mindre Rest nær. Denne Rest blev afleveret mod Aarets Slutning, den trettende og attende December, og dermed skulde formeentlig dette hele Afleveringsarbeide være tilendebragt.

III.

Arbeiderne til Archivets gode Bevaring og Orden, som ere Betingelsen for dets Brugbarhed, ere i Aaret 1875 daglig udførte af dets Embedsmænd og Functionærer.

Første Archivsecretair og Registrator Plesner har i afvigte Aar noget sjeldnere deeltaget i Fremlæggelsen af Archivalier til Brug ved private Studier i Archivcontoiret, men jævnlig understøttet Geheimearchivarius ved de af denne selv udførte Forretninger, som nedenfor ville blive nævnte. Efterat Udleveringen af Archivalier ifølge Wienertractaten i Begyndelsen af Aaret var bragt saa vidt, at kun en mindre Efterhjælp behøvedes, har han endvidere modtaget og foreløbig ordnet adskillige af de ovennævnte til Geheimearchivet

afleverede Samlinger. Han har udarbeidet Registeret til femte Bind af Archivets trykte Aarsberetninger, og da Geheimearchivarius i August, September og October foretog en Omordning i den store Hovedhvælving, var han derved en stadig Medhjælper. Mod Slutningen af Aaret besørgede han en summarisk Registratur af en Deel Brevskaber, hidrørende fra Thorkelins og Finn Magnusens private Efterladenskab, der som Gave vare komne til Geheimearchivet og nu bleve benyttede. Den af Plesner besørgede korte Registratur af de ældre Rentekammer-Sager har i afvigte Aar kun i kortere Mellemrum kunnet fortsættes.

Anden Archivsecretair og Inspector Matthiessen har i Aaret 1875 som sædvanligt hver Dag besørget Opsøgningen og Fremtagelsen af Archivsager til Brug i Contoiret af de Mange, som daglig arbeide her, snart i videnskabeligt, snart i practisk Øiemed. Den derefter levnede Tid har han anvendt til at gjennemgaae og ordne de saakaldte Königsbergske Afskrifter, og han har saaledes skrevet en Seddel-Registrant over omtrent den første Halvpart af samme. Under Trykningen af Archivprogrammet eller Aarsberetningen har han ordentligviis læst en Revision af hvert Ark og overhovedet ikke sjeldent ydet sin Understøttelse ved enkelte Leiligheder.

Archivassistent Fr. Krarup har i afvigte Aar ved Siden af Hr. Matthiessen besørget den daglige Tjeneste ved Archivaliers Fremlæggelse. Han har derhos væsentlig deeltaget i Afskrivning, Correctur o. s. v. til Aarsberetningernes sidst udkomne Hefte. Han har jævnlig ført Copibogen over udgaaende Expeditioner. I den Tid, der levnedes fra disse Arbeider, har han fortsat Registraturen af enkelte mindre Samlinger, saasom Papirsdocumenterne i Gaverne fra Østergaard, Hevringholm, Trudsholm o. a., der blive indordnede i de Samlinger, hvortil de nærmest henhøre, og saaledes anbragt 7 à 800 Stykker paa rette Plads.

Stipendiarius Secher har fornemmelig arbeidet paa Registraturen til den Danske Adels Historie, navnlig Samlingerne Chr. Lente, Frdr. Ahlefeldt og B. Ehrenschild, hvoraf han bragte 13 à 1400 Stykker paa Excerpt- eller Registrant-Sedler. Derhos har han omtrent i Løbet af et Par Uger deels i Indenrigsministeriets deels i Matrikelcontoirets Archiv samlet Materialier til Brug for Arbeider eller Expeditioner, som Geheimearchivarius selv besørgede.

Stipendiarius Dr. Lund, som den 31te Juli forlod Archivets Tjeneste og saaledes her kun arbeidede i denne i det halve Aar, Ferietid fraregnet, fortsatte Registreringen af Proces-Samlingen og leverede deraf omtrent 200 Registrantsedler. Af og til førte han derhos Copibogen, naar Assistenten deri var forhindret.

Stipendiarius Cand. mag. F. Jessen, som den første September erholdt den ved Dr. Lunds Afgang ledigblevne Plads, fortsatte ogsaa hans Arbeide. Han har saaledes i Aarets sidste fire Maaneder, September—December, registreret af Proces-Samlingen og deraf bragt omtrent 300 Stykker paa Registrantsedler. Ligeledes har han stundom, naar Forretningsgangen gav Anledning dertil, besørget Copibogen over de fra Geheimearchivet udgaaende Skrivelser.

Om Geheimearchivarens egen Virksomhed vil denne Aarsberetning igjennem de enkelte Hovedstykker give Oplysning.

IV.

Da Ministerierne og andre Auctoriteter have deres egne Archiver i al Fald for Sager, der ere yngre end Aaret 1750, skeer det sjeldnere, at de forlange til practisk Brug Meddelelser fra Geheimearchivet, som af nyere Archivalier i Regelen kun bevarer, hvad der vedkommer det Kongelige Huus.

1. Hs. Excel. Overhofmarskallen yttrede den første Januar mundtlig, at der i det Kongl. Haandbibliothek fandtes en i Aaret 1779 af C. F. Stanley udført Tegning, og at Hans Majestæt Kongen vilde høre Geheimearchivarens Mening om, hvad den sigtede til. Tegningen selv blev den følgende Dag sendt til Archivet, og da man efter en gjentagen nøiere Betragtning af den formeentlig ikke kunde tvivle om, at Kunstneren havde villet fremstille Begivenhederne paa Slotspladsen Dagen efter Struensees Fængsling, blev en Meddelelse, der forklarede Tegningens Enkeltheder, den enogtyvende Januar Overhofmarskallen tilstillet.

2. Intendanten for den Kongelige Civilliste forlangte og modtog den første Februar nogle Oplysninger af Civillistens Copibøger, Concepter, Journaler, Resolutions-Protocoller o. desl. for Aarene 1856—61.

3. Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet overdrog Geheimearchivarius den tolvte Marts at levere foreløbigt som et Laan til den herværende Kongl. Preussiske Minister nogle Slesvigske Amtsregnskaber fra Begyndelsen af det 18de Aarhundrede, som den Preussiske Regjering gjennem Udenrigsministeriet havde udbedet sig den 16de og 23de Februar. Efter anstillet Undersøgelse viiste det sig, at de under 16 Febr. forlangte Sager ingensinde havde været i Geheimearchivet, og at de under 23 Febr. forlangte Sager, hvis de mod Formodning skulde have været her, nu maatte findes blandt de Archivalier, som vare udleverede til den Danske Commissarius ved Forhandlingerne efter Wienertractatens 20 Artikel.

4. Samme Ministerium søgte den tyvende Mai Oplysning om de authentiske Acter vedkommende den i Aaret 1833 foretagne Undersøgelse af Hellig Knud Konges Reliquier i Odense. Geheimearchivarius svarede den følgende Dag, at de omspurgte Actstykker ikke i hans Formands Tid vare her leverede, men at de formeentlig kunde være bevarede enten i det Danske Cancellies Archiv eller i de Odenseske Archiver, Stiftamtmandens eller Biskoppens eller Kirke-Inspectionens.

5. Samme Ministerium sendte den enogtredivte Juli Liste over den aarlige Kassation i den Afdeling af Ministeriernes Archiver, som nu kaldes Kongerigets Archiv, og forlangte Betænkning derover. Efterat disse kassable Archivsager paa Stedet vare efterseete, anmeldte Geheimearchivarius den tiende August, at hellerikke han kunde ansee det nødvendigt at opbevare de paa hiin Liste opførte Archivalier, hvis væsentlige Indhold andetsteds fandtes.

6. Udenrigsministeriet indleverede fra dets eget Archiv en Deel Udtog af Dokumenter vedrørende Kongehuset i Aarene 1838—1851 med Begjering om, at disse her

maatte blive confererede med Originalerne, rettede og tilbagesendte. Dette skeete den toogtyvende Marts.

7. Krigsministeriet meddeelte den fireogtyvende Mai, at dets specielle Archiv havde en Deel Sager vedkommende Feltcommissariatet 1808—1810, Protocoller fra Landcadet-Academiet og Garnisons-Skolerne samt nogle senere Intendantur-Sager, som dets Archivar havde anseet for kassable, og vilde derom høre Geheimearchivets Mening. Da derpaa et Eftersyn paa Stedet ogsaa viiste, at de omhandlede Archivaliers Indhold var bevaret i Copibøger, Hovedbøger, Stamlister o. desl., maatte Geheimearchivet ganske tiltræde det gjorte Kassations-Forslag.

8. Kammeradvokaten udbad sig til Embedsbrug at maatte her i Archivcontoiret eftersee Frants Banners Gjenbrev af 1573, da han fik Økloster, og lod det her paa Stedet benytte af Overretsprocurator Sørrensen.

V.

Geheimearchivets Contoir har i det afvigte Aar som i de foregaaende daglig modtaget Fremmede, som til Brug for historiske Studier her have søgt Oplysninger og arbeidet ved Siden af Archivets egne Embedsmænd og Functionærer.

A. Landsmænd, der i Aaret 1875 personlig have besøgt og arbeidet i Archiv-Contoiret, ere

a. ifølge tidligere for dem given Tilladelse:

1. Capitain P. Bang (d. 13 Juli 1870), 2. Provst Dr. P. V. Becker (d. 27 Novbr. 1832 og 8 Septbr. 1849), 3. Pastor Brasch af Vemmetofte (d. 26 April 1854 og 16 April 1869), 4. Bibliotheks-Assistent Bricka (d. 27 April 1871), 5. Dr. Burman Becker (d. 2 Aug. 1832, 22 Januar 1847 og 17 Febr. 1852), 6. Studios. polit. Carøe (d. 8 Febr. 1872), 7. Kammerraad Christensen af Hørsholm (d. 29 Octbr. 1870), 8. Studios. theol. Christiansen (d. 17 Septbr. 1872), 9. Biskop Dr. Engelstoft af Odense (d. 4 Febr. 1836), 10. Cand. mag. Erslev (d. 15 Decbr. 1871), 11. Bibliotheks-Assistent Fridericia (d. 5 Mai 1870), 12. Exam. polyt. Friis (d. 9 Novbr. 1859 og 10 Januar 1871), 13. Cand. theol. S. Gjellerup (d. 8 Januar 1866 og 31 Marts 1870), 14. Contoirchef Grundtvig (d. 14 Novbr. 1857 og 28 Octbr. 1859), 15. Skoleinspecter Hancke (d. 6 Novbr. 1860), 16. Bureauchef Falbe Hansen (19 Januar 1869), 17. Adjunct Heise af Viborg (d. 8 Aug. 1870), 18. Fuldmægtig Jørgensen (d. 11 Novbr. 1870), 19. Professor Kornerup (d. 24 Januar 1865), 20. Kammerh. Krogh (d. 25 Novbr. 1870), 21. Ritmester Langhorn (d. 22 Novbr. 1864 og 26 Octbr. 1867), 22. Cand. theol. Laurberg (d. 11 Januar 1872), 23. Kammerh. Ceremonimester Løvenskiold (d. 31 Januar 1857 og 11 Dcbr. 1871), 24. Cand. mag. Mollerup (d. 7 Febr. 1873), 25. Overauditør L. Moltke af Fredericia (d. 19. Aug. 1869 og 18 April 1870), 26. Archivarius Dr. Ol. Nielsen (d. 30 Septbr. 1858), 27. Cand. juris Nyrop (d. 11 Febr. 1874), 28. Cand. mag. H. Petersen (d. 23 Juli 1869), 29. Pastor Dr. H. F. Rørdam (d. 18 Januar 1854 og 13 Febr. 1858), 30. Professor Dr. Schjern (d. 28 Octbr. 1854 og 17 Octbr. 1861), 31. Cand. jur. Secher (d. 15 Septbr. 1869), 32. Bibliotheks-Assistent S. Birket Smith (d.

25 Marts 1868), 33. Cand. jur. Steenstrup (d. 27 Juli 1870), 24. Gaardmand N. Rasmussen Søkilde (d. 10 Septbr. 1873), 35. Assistent Thiset (d. 30 Dcbr. 1873), 36. Oberst Ot. Vaupell (d. 10 Novbr. 1869), 37. Fuldmægtig Cand. jur. S. Vedel (d. 9 Juli 1868), 38. Bibliotheks-Assistent Weeke (d. 26 Novbr. 1852 og 28 Marts 1870), 39. Cand. jur. With (d. 14 Juli 1869).

b. Ifølge Tilladelse given i Aaret 1875:

40. Cand. theol. Fenger, for hvem det det den otteogtyvende Mai blev tilladt at meddele ham Archivalier til Oplysning om den grønlandske Mission. 41. Chordegn Frølund af Holstebro, for hvem det den treogtyvende September blev tilladt at meddele ham Oplysninger til jydsk Topographie i Almindelighed og til Hjerm Herreds i Særdeleshed. 42. Gaardeier A. P. Gaardboe af Søndergaardbo ved Frederikshavn, for hvem det den niogtyvende Juni blev tilladt at meddele ham Oplysninger angaaende Ellinggaard og Leerbæk i Elling Sogn, Horns Herred. 43. Studios. jur. Grove, for hvem det den femtende Novbr. blev tilladt at meddele ham Familie-Efterretninger. 44. Organist Hammershøy af Hobro, for hvem det den ellevte August blev tilladt at meddele ham Bidrag til Hobros Historie. 45. Pastor emer. C. Hansen, for hvem det den toogtyvende Januar blev tilladt at meddele ham historisk-genealogiske Oplysninger. 46. Cand. mag. Fr. Winkel Horn, for hvem det den toogtyvende October blev tilladt at meddele ham Oplysninger til Dansk Literatur- og Personalhistorie. 47. Cand. phil. J. P. Jacobsen, for hvem det den syvogtyvende Marts blev tilladt at meddele ham cultur- og personalhistoriske Oplysninger i Perioden 1600—1720. 48. Cand. mag. Kaalund, for hvem det den ellevte December blev tilladt at meddele ham Oplysninger angaaende Island i topographisk og antiquarisk Henseende. 49. Dr. T. Lund, for hvem det den syttende August blev tilladt at meddele ham Oplysninger vedkommende Danmarks Historie i nyere Tid. 50. Studios. theol. A. Malta-Müller, for hvem det den niogtyvende October blev tilladt at meddele ham personalhistoriske Oplysninger. 51. Professor Dr. Pal. Müller, for hvem det den nittende April blev tilladt at meddele ham Oplysninger henhørende til Kongerne Frederik III's, Christian V's og Frederik IV's Historie. 52. Skolelærer A. Petersen af Valløby, for hvem det den syvende August blev tilladt at meddele ham Efterretninger vedkommende Bjeverskov Herred, dets Herregaarde og disses Eiere. 53. Capitain Sarauw, for hvem det den nittende Mai blev tilladt at meddeele ham Oplysninger angaaende Begivenhederne ved Rathenow og Fehrbellin 1675. 54. Stud. phil. E. Slomann, for hvem det den anden Februar blev tilladt at meddele ham personalhistoriske Oplysninger. 55. Cancellist Stolpe, for hvem det den fjerde Juni blev tilladt at meddele ham Oplysninger angaaende den periodiske Presses Skjæbne i 17de og 18de Aarhundrede. 56. Capitain C. Th. Sørensen, for hvem det den femogtyvende November blev tilladt at meddele ham Efterretninger angaaende Krigsbestyrelsen i Perioden 1784—1802. 57. Premierlieut. Thaulow, for hvem det den sextende Marts blev tilladt at meddele ham personalhistoriske Oplysninger. 58. Stud. polit. Wad, for hvem det den toogtyvende April blev tilladt at meddele ham genealogiske Efterretninger. 59. Cand. phil. P. Weilbach, for hvem det den syvende September blev tilladt at meddele ham Bidrag til Kunsthistorien 1680—1670.

B. Fremmede have ligeledes arbeidet i Archivcontoiret efter for dem given Tilladelse i afvigte Aar eller tidligere:

60. Dr. Oscar Alin af Upsala (d. 25 Aug. 1874). 61. Professor Ludv. Daae af Christiania (d. 10 Octbr. 1866). 62. Père Fedele da Fanna, en lærd Italiener, for hvem det den ellevte November blev tilladt at forelægge ham Haandskrifter fra det 16 Aarhundrede. 93. Archivfuldmægtig Huitfeldt af Christiania (d. 10 Septbr. 1860). 64. Hr. Jarochovski af Posen, ved Prof. Smith (27 Aug. 1861). 65. Cand. phil. Malmquist fra Skaane, for hvem det den toogtyvende Juli blev tilladt at meddele ham Oplysninger om Forholdet mellem Danmark og Sverrig 1568—1570. 66. Hr. Martineau af Sétif i Algier, for hvem det den syvende August blev tilladt at meddele ham Oplysninger om Forholdet mellem Danmark og Frankrig paa Richelieus Tid. 67. Dr. Olof Nilsson af Malmø (d. 30 Octbr. 1871). 68. Det Kongl. Norske Rigsarchiv ved Hr. Translatør A. Larsen (d. 16 Octbr. 1874). 69. Dr. Opel i Halle, ved en Afskriver (d. 20 Aug. 1869). 70. Dr. D. Schäfer i Bremen, for hvem det den syttende Juli blev tilladt at meddele ham Haandskrifter fra Middelalderen. 71. Dr. John Smith fra Skaane, for hvem det den tredivte Juni blev tilladt at meddele ham Oplysninger om Danmarks Forhold til Sverrig efter den Travendalske Fred. 72. Prof. Dr. Wittich i Jena, for hvem det den fjerde October blev tilladt at meddele ham Oplysninger om Kong Christian IV's Deeltagelse i Trediveaarskrigen.

VI.

Ogsaa i afvigte Aar have stundom Private erholdt skriftlige Meddelelser fra Geheimearchivet, naar de af forskjellige Grunde ikke selv kunde benytte Archivalierne paa Stedet og Omstændighederne have tilladt at understøtte dem paa denne Maade.

A. Landsmænd, der saaledes i Aaret 1875 have modtaget historiske Oplysninger fra Archivet, ere:

1. Høiesteretsassessor C. A. Cold udbad sig og erholdt den nittende Juli nogle historiske Efterretninger om sine Forfædre af norsk Herkomst. 2. Sagfører Damgaard udbad sig og erholdt de (ikke meget oplysende) Efterretninger, som her kunde skaffes om en Joh. Henr. Vithe, der 1775—87 havde været i dansk militair Tjeneste. 3. Vexelmægler Deegen som Mandatarius for Grev Ulrik Bernstorff, der havde arvet det Mylius-Raskenbergske Fideicommis, udbad sig og modtog i September en heraldisk Anviisning til Optagelsen af Myliusske Vaabenmærker og senere den tolvte November til Affattelsen af det nye Vaabens Blasonering. 4. Overretsprocurator Engberg udbad sig og modtog den tredivte November et Vidnesbyrd om, at Oberst Hans Adolf Juel, født d. 28 Octbr. 1789, nedstammede i lige mandlig Linie fra den gamle indfødte Adelsslægt, de saakaldte Stjerne-Jueler. 5. Biskop Dr. th. Engelstoft i Odense udbad sig og modtog den otteogtyvende October nogle Oplysninger til Odenses ældre Historie. 6. Kjøbenhavns Magistrat udbad sig og erholdt den tolvte April Meddelelse af et Kongebrev af 29 Juli 1570 om Gjentofte Kirkes Henlæggelse til Helliggesthuus i Kjøbenhavn. 7. Kjkr. Premierlieut. F. N. G. F.

Lerche søgte og erholdt den tredie Juni et Vidnesbyrd om sin Nedstammelse fra Etatsr. Cornelius Pedersen Lerche til Nielstrup og Aasmark. 8. Architect Løffler udbad sig og erholdt til Eftersyn paa Stedet nogle ældre Danske Klostersegl. 9. Hr. Julius Loytved af Beirut, Forvalter ved de brittiske Skoler i Syrien, udbad sig, efter Anviisning af den daværende Minister (nu Khrre) Worsaae, nogen Veiledning i Anledning af hans dristige Plan til at ville finde Kong Erik Eiegods Grav paa Cypern, og modtog under tiende Juni de Bemærkninger og Cauteler, som man var istand til eller troede det passende at meddele. 10. Grev Moltke-Huitfeldt i Paris udbad sig den sjette Marts og modtog den tyvende Marts nogle historiske Oplysninger angaaende Grev Altenburg, hans Gemalinde Charlotte Emilie de la Tremouille og deres Søn Grev Anton. 11. Professor Magn. Petersen udbad sig og modtog den treogtyvende Januar et Vidnesbyrd om de mange af ham i Archivcontoiret udførte Segl- og Vaabentegninger. 12. Professor A. Rothe i Sorø udbad sig og erholdt den femogtyvende November nogle historiske Oplysninger om Stokholtgaard, senere kaldet Bjernedegaard, under Sorø Academie. 13. Bagermester Scherfig udbad sig og modtog den toogtyvende Februar nogle Oplysninger angaaende Petri Kirkes ældre Historie. 14. Fru Pastorinde Schønheyder udbad sig og erholdt den ottende September, hvad man kunde tilveiebringe om Heinina Christiane Rabens Slægtskabsforhold til Sophus Frederik Raben af Beldringe. 15. Grosserer Wesche udbad sig og erholdt den ottende Februar nogle Oplysninger angaaende St. Petri Menigheds ældre Historie. 16. Billedhugger Schulz udbad sig og erholdt den syvogtyvende Marts til Benyttelse paa Stedet Odense Byes Segl efter de Langebekske Tegninger, der paa samme Maade den niende August meddeeltes Tegner Tilemann.

B. Fremmede, som i afvigte Aar have søgt og modtaget Meddelelser fra Geheimearchivet, ere:

17. Hr. J. Arenstorff-Oyle i Oyle ved Nienburg, der udbad sig og den fjortende Juli modtog nogle historiske Oplysninger om sin Slægt i Danmark. 18. Pehr Andersson og Nils Andersson af Hylleslef og Kullahuset i Søfde Sogn, anbefalede af den Kongl. svensk-norske Chargé d'affaires Grev Snoilsky, søgte og modtog den toogtyvende October nogle Oplysninger af Aarene 1604—1617 angaaende Herred, Povelstrup, Styred og Velrød i Fers Herred. 19. Berlins Magistrat sendte under første Marts et trykt Circulære-Brev, formodentlig bestemt til alle Hovedstæder, med Opfordring til at levere Bidrag til et projecteret «culturhistorisk Museum» i Berlin; men Geheimearchivet tør neppe give Løfter eller paatage sig Forpligtelser i den Henseende. 20. Capt. Edelfelt som Befuldmægtiget for Hr. Magnus Hallenborg udbad sig og modtog den tredivte August Oplysninger om den Gabriel Sparre 1584 givne jus patronatus til Skurup Sogn. 21. Hofbibliothekar Dr. Habersang i Bückeburg udbad sig og modtog den sjette October Besvarelse af nogle fremsatte Spørgsmaal vedkommende den bekjendte Jean Payen de Lafouleresses diplomatiske Virksomhed i dansk Tjeneste. 22. Den keis. tydske og kongl. preuss. Gesandt Hr. v. Heydebrand udbad sig og modtog den toogtyvende October de Oplysninger, som det havde været muligt at

finde om en formentlig Adelsslægt Mevius. 23. Dr. K. Høhlbaum i Gøttingen søgte og modtog den treogtyvende August nogle Bemærkninger angaaende et af den norske Konge 1294 in Octavis Petri Pauli udstedet Brev, hvoraf Suhm (Dan. Hist. XI. 187—190) udentvivl urigtigt havde gjort tre Breve. 24. Professor Janauschek i Heiligenkreuz udbad sig og modtog gjentagne Gange, nemlig den sextende Juni og den sexogtyvende September nogle Bidrag til det af ham tilsigtede Værk over Cisterciensérklostrene. 25. Professor Schirren i Kiel udbad sig og modtog den ottende Januar Collationer af tvende Neumünster Kloster vedkommende Documenter fra 1144 og 1146, som her bevares, men neppe ere ægte. 26. Hr. Bernh. Schlegel af Upsala søgte og erholdt den femtende Januar nogle Oplysninger om Familien Skovgaard. 27. Det Kongl. Norske Rigsarchiv remitterede Norske Registre Tom. XII. og udbad sig Norske Tegnelser Tom. XII, som derefter under femtende Juli — ifølge den mellem Regjeringerne bestaaende Overeenskomst — blev sendt.

Som en almindelig Meddelelse fra Geheimearchivet skal her nævnes Archivprogrammet for 1875 eller den trykte Aarsberetning for 1874, indeholdende Actstykker vedkommende Thronfølgervalget i Sverrig 1743.

VII

Geheimearchivets Bygningsvæsen er ifølge Ministeriets Skrivelse af anden October nu overdraget til Kammerraad Slotsforvalter Zeltner. Hvad de indre Reparationer angaaer, kom i Aaret 1875 ingen Regning til Paategning; derimod ere Brand-Redskaberne den anden September efterseete af Hr. Etatsraad Blom.

2. Geheimearchivets Regnskab for Finantsaaret 1874—75 blev den niogtyvende Juni indsendt. Bevillingen udgjorde i Kronemønt 17,012 Kr. Udgiften 17,011 Kr. 97 Ør., og Besparelsen af 3 Ør. var kun en Følge af Incommensurabiliteten mellem den ældre og den nye Møntfod. — Under samme Dato blev ogsaa Regnskab aflagt for de i Finantsaaret modtagne Penge til Afskrivning under Forhandlingerne om Archivaliers Udlevering ifølge Wienerfredens 20 Artikel: der var modtaget og igjen udbetalt 204 Kr. 75 Ør.

3. Imidlertid havde Geheimearchivarius den tolvte Mai ansøgt Ministeriet om et lidet Tillæg til Udgivelsen af den trykte Aarsberetning for afvigte Aar (V Binds 5te Hefte), fordi et Bind dermed skulde sluttes og Trykke-Omkostningerne uventet vare betydeligt stegne. Dette Tillæg blev, efter yderligere Forklaringer, ogsaa paa forventet Bevilling for $18^{75}/_{76}$ tilstaaet og den fjortende September anviist med 56 Kr.

4. Finantsloven for Aaret 1875—76 blev Geheimearchivet meddeelt den niogtyvende Mai. Bevillingen var 17,212 Kr., og samtidig blev det ligeledes meddeelt, at der for Finantsaaret $18^{75}/_{76}$ var som Tillæg til Medhjælpsummen bevilget 300 Kr., som derefter bleve anviiste og Vedkommende udbetalte.

5. Forslaget til Budget for Geheimearchivet i Finantsaaret 1876—77 blev indsendt den niogtyvende Juni og var affattet paa Grundlag af de hidtil bestaaende Bevillinger. Hovedsummen blev da 17,347 Kr. med Tillæg af den endnu ubestemmelige Forøgelse af Medhjælpsummen efter Sædepriserne. Da Ministeriet selv havde indledet Forhandlinger om

en Forbedring i Forhold til den paa alle Livsfornødenheder stigende Priis, indskrænkede Forslaget sig alene til at paavise Misforholdet mellem den for otteogtyve Aar siden gjældende Priis paa Brændsel, hvorefter Bevillingen til Contoir-Udgifter var reguleret, og — de nuværende Brændepriser.

VIII.

For samtlige Archivets Embedsmænd og Functionærer blev der efter Forlangende indsendt til Ligningscommissionen den femtende Januar 1876 en Beretning om den Indtægt, som hver Enkelt havde nydt ifølge sin Tjeneste ved denne Stiftelse.

2. Om sine personlige Forhold har Geheimearchivarius intet videre at tilføie: han har uden Undtagelse hver Søgnedag arbeidet i Archivet den hele Contoirtid og ei heller i det afvigte Aar søgt nogen Ferie.

3. For første Archivsecretair Lieut. Plesner gjælder ganske det samme, og hans en Tid noget vaklende Helbred synes nu heldigviis fuldkommen befæstet.

4. Anden Archivsecretair Hr. Matthiessen har ligeledes stadig arbeidet i Archivet i den hele for Embedsmændene bestemte Contoirtid, og blot nydt en Sommerferie fra 2 August til 1 September.

5. Assistent Cand. mag. F. Krarup, for hvem Arbeidstiden er af samme Udstrækning som Embedsmændenes, har stadig gjort god Tjeneste. Ogsaa han ønskede en Ferie, og da ingen faste eller almindelige Ferier gives, maa Tiden dertil rette sig efter Archivets Tarv: han fik den i to Afdelinger 18—31 Juli og 4—21 November.

5. Stipendiarius Cand. mag. Secher har daglig arbeidet i Archivcontoiret i de for Stipendiarerne bestemte tre Timer Kl. 11—2, og havde en Sommerferie fra 18 Juli til 20 August.

7. Stipendiarius Dr. Lund søgte i Marts Ministeriet om at erholde det Beløb, der hidtil udbetaltes ham for Arbeide i Archivet, erstattet uden saadan Forpligtelse af den Fond, hvorved det er istand til at understøtte Videnskabsmænd, havde derpaa en Ferie fra 15 Juni til 15 Juli, og fratraadte, efterat have opnaaet hiint Ønske, Stipendiarpladsen ved Juli Maaneds Udgang.

8. Cand. mag. Jessen blev hans Efterfølger, udnævnt den 30 August for det følgende Triennium. Han har saaledes arbeidet i Archivet i Aarets sidste fire Maaneder uden nogen anden Afbrydelse end en kort Ferie paa nogle Dage mellem Juul og Nytaar.

XXIX.

UDSIGT OVER DET KONGELIGE GEHEIMEARCHIVS TILSTAND OG VIRKSOMHED I AARET 1876.

Den sædvanlige allerunderdanigste Aarsberetning fra det Kongelige Geheimearchiv for Aaret 1876 blev den fireogtyvende Februar 1877 indsendt til Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet og derfra Hans Majestæt Kongen forelagt. Et kort Uddrag af Beretningens Indhold skal paa de følgende Blade blive meddeelt.

I.

Geheimearchivets Samlinger ere i Aaret 1876 blevne forøgede saavel med utrykte som med trykte Sager deels fra det Kongelige Overhofmarskallat, deels fra Ministerierne, deels som velvillige Gaver fra Private i Indland og Udland.

A. Overhofmarskallatet, som mod Slutningen af Aaret 1875 havde anmeldt at ville afgive til Geheimearchivet en stor Deel baade af dets eget Archiv og af Hoffourer-Archivet, lod i Begyndelsen af Aaret 1876 til den Ende forfatte Designationer over, hvad det til sikkrere Bevaring vilde have optaget i dette Archivs Hvælvinger. Afleveringen selv begyndte derpaa endnu i Vinterens Løb, og Reverser for det Modtagne bleve givne den tredie Marts, den treogtyvende Juni, den enogtredivte Juli og den ottende December. Med denne sidste Aflevering fulgte en samlet Designation over det Hele. Disse Archivsager gaae i Tiden ned omtrent til K. Frederik den Sjettes Død 1839.

B. Ministeriernes Aflevering af ældre Archivalier indtil Aaret 1750 er med den Undtagelse, som i Aarsberetningernes femte Bind S. XXVII og XL blev omtalt, nu saaledes udført, at kun enkelte Stykker deraf leveres, enten fordi de henhøre til det Kongelige Huusarchiv eller fordi de senere vare fremkomne som Supplementer til hvad der allerede var optaget i det ældre Rigsarchiv.

1. Udenrigsministeriet sendte den sexogtyvende October følgende to Stykker: a. Hans Kongelige Høihed Kronprindsens Skrivelse til Hans Majestæt Kongen, at Høisammes Gemalinde Søndagen den ottende October paa Charlottenlund var nedkommen med en Søn,

dat. Amalienborg den 12 October og paategnet som Vidner af J. Lund og A. M. Hein; b. Conseilspræsidentens, Justitsministerens og Udenrigsministerens Vidnesbyrd om, at nysnævnte Anmeldelse var gjort, dat. Kjøbenhavn den 17de October 1876. Begge Acter bleve strax tilbørlig registrerede og deponerede, og Revers for Modtagelsen den syvogtyvende October Udenrigsministeriet tilstillet.

2. Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet sendte den syvogtyvende Januar Gjenpart af en Skrivelse fra Udenrigsministeriet, dat. 20 Januar 1876, angaaende Archivsagers Aflevering til Preussen, og meddeelte derhos, at nogle Helgolandica skulde blive afgivne til Geheimearchivet. Dette skete den fjortende Februar, og Revers for Modtagelsen blev den følgende Dag Ministeriet tilstillet.

3. Samme Ministerium sendte den tredivte Mai Forslag til Kassation af nogle Toldvæsenet vedkommende Sager og forlangte derover Betænkning. Denne blev givet den anden Juni i Overeensstemmelse med Forslaget.

4. Finantshovedkassen lod den femtende September brevi manu aflevere en Deel Regnskabssager vedkommende Prinds Frederiks (K. Frederik VII's) Ophold i Udlandet 1826 fgg. med Revision af samme 1833, hvilke Sager nu i dette Archiv tjente til at supplere andre, som tidligere vare modtagne.

C. Som Gaver fra forskjellige Sider, hjemme og ude, har Geheimearchivet i Aaret 1876 modtaget Adskilligt.

1. Det Kongelige Norske Departement for Kirke- og Underviisningsvæsenet sendte under fireogtyvende Juni Diplomatarium Norvegicum, Tom. IX første Halvdeel, som Fortsættelse af tidligere Gaver.

2. Udgiveren af Kildeskrifter til Norges Historie sendte under syvende Januar den nye Udgave af Biskop Eysteins Jordebog, ligeledes Fortsættelse af tidligere Gaver.

3. Det Kongelige Svenske Rigsarchiv sendte under tiende Juli K. Gustaf den Førstes Registratur, VI Deel, og under tredivte September det Svenske Diplomatarium fra 1401, I Deels 2 Hefte, begge Fortsættelser af tidligere Gaver.

4. Consistorium ved Kjøbenhavns Universitet sendte den femtende Juni Aarbog for Kjøbenhavns Universitet i Aarene 1873—75, Kjøbenhavn 1876.

5. Christiania Universitet sendte den sjette December trende Skrifter: a. Norwegian special catalogue for the exhibition at Philadelphia, Christiania 1876. b. O. I. Broch, Kongeriget Norge og det Norske Folk, ib. eod. c. I. Smith, det Norske Landbrugs Historie 1815—1870. Anden Udgave. ib. eod.

6. Justitsraad Bibliothekar Bruun forærede Geheimearchivet den syvogtyvende April sine Aarsberetninger fra det Store Kongelige Bibliothek, III Binds I Hefte, som Fortsættelse.

7. Biskop Dr. th. Engelstoft i Odense sendte den syvogtyvende Mai fire af ham udarbeidede Stamtavler over Brokkenhuserne.

8. Adjunkt Feddersen i Viborg sendte den nittende Februar tvende Actstykker, a. Viborg Landsthings Transsumpt af 1617 paa et fra Middelsom Herredsthing den 12

Novbr. 1562 udstedet Skovskjæl, Membran, og b. Besigtelses-Forretning af 24 Febr. 1631 paa Gods, der skulde mageskiftes mellem Kronen og Mogens Kaas til Støvringgaard, paa Papir. Revers for Modtagelsen og Taksigelse til Giveren sendtes den ottende Marts.

9. Chordegn Frølund i Holstebro forærede den sextende Marts brevi manu sine Stamtavler over Familien Nyboe.

10. Justitsraad Hvass forærede den fireogtyvende Februar sit Skrift: Personer og Familier af Navnet Hvass, IV Deel I Hefte, som Fortsættelse af tidligere Gaver.

11. Ritmester A. V. Lillienskjold leverede den femte Mai et Supplement til den i Geheimearchivet bevarede Stamtavle over Familien Lillienskjold.

12. Pastor Dr. H. F. Rørdam leverede den niogtyvende April Kirkehistoriske Samlinger, 3 Række, I Binds I Hefte, en Fortsættelse af tidligere Gaver.

13. Surintendant Toderini i Venedig sendte under trettende Februar Relazione dell' archivio di stato in Venezia, decennio 1866—1875.

14. Archivar Dr. O. Nielsen leverede den syttende Januar brevi manu det af Magistraten bekostede Kjøbenhavns Diplomatarium, IV Binds I Hefte, en Fortsættelse af tidligere Gaver.

15. Dr. O. Nilsson af Malmø leverede den syttende Juni sit Skrift: Danmarks Uppträdande i den Svenska Tronføljarefrågan 1739—43, 3 Hefte, Fortsættelse af tidligere Gave.

16. Archiv-Assistent Yngv. Nielsen af Christiania sendte den sextende November sin Afhandling om det Norske Veivæsens Udvikling før 1814.

II.

Efterat det Kongelige Geheimearchiv ved Slutningen af Aaret 1875 i Henhold til Hans Majestæt Kongens umiddelbare Bemyndigelse af 30 September 1873 havde udleveret alle de til Udlevering bestemte Archivalier til den Danske Commissarius ved Archiv-Forhandlingerne med Preussen, afgav denne den sidste Rest af sine Qvitteringer for rigtig Modtagelse den syvende Januar 1876; og dermed skulde forhaabentlig denne fleeraarige og vanskelige Forhandling være bragt saaledes til Ende, at der ikke mere vil blive Spørgsmaal om Udleveringer og Tab for dette Archiv.

III.

Arbeiderne i Archivets egen Tjeneste have i Aaret 1876 paa sædvanlig Maade været fordeelte mellem dets Embedsmænd og Functionærer og ere udførte i den bestemte Contoirtid.

Første Archivsecretair og Registrator Plesner har ikke allene med bekjendt Kundskab og Flid understøttet ved Samling af Materialier til de udgaaende Expeditioner, som Geheimearchivarius altid selv personlig besørger og som nedenfor skulle nævnes, men ogsaa stadig udført, hvad der efter Forretningsordenen specielt vedkommer ham. Han har saaledes deeltaget i Opsøgning, Fremlæggelse og Tilbagelæggelse af de i Archivcontoiret til

offentlig eller privat Brug nødvendige Sager. Han har, naar Tiden tillod det, fortsat Ordningen og den summariske Registratur af den hertil leverede Deel af det gamle Rentekammer-Archiv. Han har besørget Modtagelsen, Eftersynet og Opstillingen af de ovennævnte betydelige Samlinger, som Hofmarskallatet her afleverede af sit eget og Hoffoureer Archivet. Han har ligeledes deeltaget i Correcturlæsningen af Archiv-Programmet eller den trykte Aarsberetning fra dette Archiv, og overhovedet daglig og stadig ydet enhver Tjeneste, som den sædvanlige Orden eller særlige Omstændigheder gjorde ønskelig.

Anden Archivsecretair og Inspector Matthiessen har ligeledes daglig taget Deel i at opsøge, fremlægge og atter deponere de mangfoldige i Archiv-Contoiret benyttede Documenter. Han har derhos i Aarets Løb registreret en betydelig Samling Membraner, meest vedkommende Jydsk Topographie og Personalhistorie og i sin Tid tilhørende Hovedgaarden Trudsholm. Han har saavel af denne Samling som af andre Brevskaber taget nøiagtige Afskrifter til Indlemmelse i Archivets store haandskrevne Diplomatarium, forsaavidt de der manglede. Han har fordetmeste læst en Revision af de diplomatiske Bilag til den trykte Aarsberetning, stundom ført Copibogen over udgaaende Expeditioner og overhovedet daglig udført ethvert Arbeide, der blev ham anbefalet.

Archivassistent F. Krarup har, som hans Plads antyder, assisteret ved Archivsecretairernes Forretninger, naar det behøvedes. Ved Siden deraf har han uafbrudt fortsat Registreringen af ældre hidtil henlagte Samlinger, optaget disse paa omtrent tusinde Registrantsedler foruden Henvisninger til andre topographiske Documenter. Han har deeltaget i Ordningen af den trykte Aarsberetnings diplomatiske Tillæg og læst een Correctur af hvert Ark. Førelsen af Copibogen har han besørget, naar det blev ham overdraget, men oftere er dog hans Duelighed og Kundskab fordeelagtigere anvendt paa anden Maade.

Stipendiarius Secher har ordentligviis kun været sysselsat med Registratur, idet han har fortsat Samlingen til den Danske Adels Historie og deraf optaget mellem tolv og tretten hundrede Stykker paa Registrantsedler, hvoraf nogle, f. Ex. vedkommende Chr. Lente og B. Ehrenschild, af betydeligt Omfang. Dog har han ogsaa et Par Gange omtrent en Ugestid assisteret ved at samle Materialier til de af Geheimearchivarius besørgede Expeditioner.

Stipendarius Jessen har ligeledes ordentligviis været beskjæftiget med Registratur-Arbeide, navnlig fortsat Samlingen af Processer paa flere hundrede Registrantssedler. Men ved Siden deraf har han ogsaa besørget den største Deel af Afskrifterne til det trykte Archivprogram, ligesom han oftest har ført Copibogen over de fra Archivet udgaaende Expeditioner.

Geheimearchivarius har arbeidet i Archivet hver Dag i den hele Contoirtid, ledet Virksomheden der efter bedste Evne og personlig udført de ham tilkommende Arbeider, saaledes som det under de enkelte Afsnit af denne Aarsberetning er eller nedenfor vil blive nærmere omtalt.

IV.

Regjeringen og de offentlige Autoriteter have, som sædvanligt, kun enkelte Gange til juridisk eller practisk Brug forlangt Tjeneste af Geheimearchivet, hvis Samlinger efter

Archivvæsenets Organisation forelebig sluttes med Midten af det attende Aarhundrede, og som kun for det Kongelige Huus eier Archivalier fra den nyere og nyeste Tid. For Aaret 1876 bliver saaledes kun følgende at bemærke:

1. Det Kongelige Hofmarskallat søgte og modtog den enogtyvende November nogle Oplysninger vedkommende Landgreve Carl af Hessens dødelige Afgang.

2. Den Kongelige Civilliste-Intendantur søgte og erholdt den toogtyvende Marts Oplysninger angaaende en i K. Frederik den Sjettes Tid tilstaaet Understøttelse af Particulairkassen. — Samme udbad sig og modtog den attende September Oplysninger vedkommende afg. Etatsraad Liebenbergs Pension.

3. Udenrigsministeriet forlangte den sextende Mai til Brug for den herværende keiserlig Tydske Gesandt en ny Designation over de herfra allerede udleverede Archivalier vedkommende Elbøerne samt Godserne Haselau og Haseldorf, da de tidligere leverede Designationer vare forlagte, og Ministeriet lod derefter nye Afskrifter tage paa sin Bekostning.

4. Udenrigsministeriet forlangte den fireogtyvende Juni de originale Acter vedkommende Stiftelsen og senere Ophævelsen af Ægteskabet mellem Kronprinds Frederik (VII) og Prindsesse Caroline Mariane af Meklenborg-Strelitz. Disse Acter, syv i Tallet, bleve da udlaante og kom senere igjen tilbage.

5. Finantsministeriet søgte den femte October Oplysninger angaaende afg. Overkammerherre Oxholms tidligere Ansættelse og Besoldning som Kronprinds Frederiks (VII) Hofchef. De søgte Efterretninger bevaredes i det allerede i K. Frederik den Syvendes levende Live til Geheimearchivet leverede «Kronprindse-Archiv», og bleve ved Benyttelse af dette den tiende October Ministeriet tilstillede.

6. Finantsministeriet ønskede den ellevte November at see den i Ægtepagten mellem Hds. K. H. Prindsesse Vilhelmine og Hertug Carl af Glücksborg omtalte allerhøieste Act af 11 April 1834. Geheimearchivarius meldte i denne Anledning den fjortende November, at det omspurgte Actstykke ikke i sin Tid var leveret aabent til det Kongl. Geheimearchiv, at det dog muligen kunde være indlagt i en forseglet Convolut, som den 21 Septbr. 1837 ved en umiddelbar Kongelig Skrivelse var sendt til den daværende Geheimearchivar (Finn Magnusen) med Forbud at maatte aabnes uden efter Befaling af Kongen selv eller Allerhøistsammes Efterfølgere paa Thronen, at denne Convolut senere, nemlig den 18 August 1848, var efterseet af Kong Frederik den Syvende, men atter forseglet, og kunde saaledes ikke uden umiddelbar kongelig Befaling aabnes af Geheimearchivarius, endelig at det ifølge andre her bevarede Archivalier kunde være rimeligt, at en authentisk Copie af det forlangte Actstykke var den 23 Decbr. 1837 meddeelt det daværende udenlandske Departement og saaledes endnu kunde befinde sig i Udenrigsministeriets Archiv.

7. Krigsministeriet sendte den niende December et Andragende fra Dr. Weiss i Stade, der søgte Oplysninger om en under den Danske Militair-Etat fordum ansat Haandværker af samme Navn. Geheimearchivarius meddeelte Ministeriet den femtende December det Lidet, som her havdes, og henviste til locale Archiver i Fredericia, hvor Familien havde levet.

8. Høiesterets-Assessor Vilhj. Finsen søgte til Embedsbrug den niogtyvende Juni og toogtyvende Juli Oplysninger angaaende nogle Islandske Retsforhold, og modtog de Efterretninger, der havdes i det herværende General-Kirkeinspections-Collegii Archiv.

V.

Archiv-Contoiret har i Aaret 1876 hver Søgnedag uden Undtagelse havt Besøg af Mænd, som her ønskede Oplysninger for deres Studier, genealogiske, topographiske Efterretninger og deslige.

Blandt Besøgene maatte det være tilladt paa dette Sted, af en let forstaaelig Mangel paa en egen Rubrik, først at nævne det, som Hans Kongelige Høihed Kronprindsen naadigst behagede at aflægge den syttende Januar, uanmeldt og uden Følge. Hans Kongelige Høihed indtraadte Kl. lidt over elleve i det af Archivets eget Personale og Fremmede opfyldte Contoir, tog Plads i det lidet Rum, hvori Geheimearchivarius arbeider, tilbragte der en Timestid og forlod det under de naadigste Udtryk.

De øvrige Besøg i Archiv-Contoiret skulle derefter kortelig nævnes i den sædvanlige Orden og paa den sædvanlige Maade.

A. Landsmænd, som i dette Aar personlig have benyttet de dem meddeelte Archivalier, ere

a. ifølge tidligere for dem given Bemyndigelse:

1. Capitain P. Bang (d. 13 Juli 1870). 2. Provst P. V. Becker (d. 27 Novbr. 1832, 8 Septbr. 1849). 3. Secretair Berlien (d. 30 Aug. 1844, 13 Marts 1867). 4. Topograph Both (d. 23 Octbr. 1873). 5. Pastor Brasch paa Vemmetofte (d. 26 Apr. 1854, 16 Apr. 1869). 6. Justitsr. Bibliothekar Bruun (d. 6 Sept. 1866, 22 Marts 1870). 7. Dr. Burman Becker (d. 2 Aug. 1832, 22 Januar 1847, 17 Febr. 1852). 8. Cand. polit. Ot. Carøe (den 8 Febr. 1872). 9. Studios. theol. C. Christiansen (den 17 Sept. 1872). 10. Pastor Crone i Herrested (d. 9. Juni 1865) ved Bibliotheks-Assistent Weeke. 11. Biskop Dr. theol. Engelstoft i Odense (d. 4 Febr. 1836). 12. Cand. mag. K. Erslev (d. 15 Decbr. 1871). 13. Bibliotheks-Assistent Dr. Fridericia (d. 5 Mai 1870). 14. Exam. polyt. F. R. Friis (d. 9 Novbr. 1859, 10 Januar 1871). 15. Cand. theol. Gjellerup (d. 8 Januar 1866, 31 Marts 1870). 16. Archiv-Contoirchef Grundtvig (d. 14 Novbr. 1857, 28 Octbr. 1859). 17. Cand. phil. Hancke (d. 6 Novbr. 1860). 18. Pastor emer. K. Hansen (d. 22 Jan. 1875). 19. Adjunct Dr. Heise i Viborg (d. 8 Aug. 1870). 20. Cand. mag. Winkel Horn (d. 22 Octbr. 1875). 21. Justitsraad Hvass (d. 10 Octbr. 1859). 22. Cand. mag. Kaalund (d. 11 Dcbr. 1875). 23. Overlærer Kinch i Ribe (d. 2 Apr. 1855). 24. Kammerherre F. Krogh (d. 25 Novbr. 1870). 25. Translatør Cand. phil. A. Larsen (d. 16 Octbr. 1874). 26. Dr. Tr. Lund (d. 17 Aug. 1875). 27. Hofmarskal Kammerherre Løvenskiold (d. 31 Januar 1857, 11 Decbr. 1875). 28. Professor jur. Matzen (d. 23 Januar 1866). 29. Cand. mag. Mollerup (d. 7 Febr. 1873). 30. Overauditør Herredsfoged L. Moltke (d. 19. Aug. 1869, 18 April 1870). 31. Professor Dr. C. Pal. Müller (d. 27 Febr. 1849, 19 Apr. 1875). 32. Archivar Dr. O. Nielsen (d. 30 Septbr. 1858). 33. Secretair Cand. jur. C. Nyrop (d. 11 Febr. 1874).

34. Skolelærer A. Petersen i Valløby (d. 7 Aug. 1875). 35. Dr. Henry Petersen (den 23 Juli 1869). 36. Assistent Cand. jur. Ravn (den 18 Novbr. 1867). 37. Pastor Dr. H. F. Rørdam (d. 18 Januar 1854, 13 Febr. 1858). 38. Archivassistent Cand. jur. Secher (d. 15 Sept. 1869). 39. Universitetsarchivar S. Birket Smith (d. 25 Marts 1868). 40. Cand. jur. Steenstrup (d. 27 Juli 1870). 41. Geheimeraad Dr. jur. Stemann (d. 15 April 1864). 42. Cancellist Stolpe (d. 4. Juni 1875). 43. Assistent Thiset (d. 30 Decbr. 1873). 44. Bibliothekar, Professor P. G. Thorsen (d. 5 Januar 1855). 45. Studios. polit. G. L. Wad (d. 22 April 1875). 46. Oberst Ot. Vaupell (d. 10 Novbr. 1869). 47. Cand. phil. Ph. Weilbach (d. 7 Septbr. 1875).

b. Ifølge Bemyndigelse af dette Aar (1876):

48. Lærer P. V. E. Carstensen, for hvem det den sextende November blev tilladt at meddele ham de her bevarede gamle Kirke-Regnskabsbøger. 49. Professor H. Ewald, for hvem det den sextende October blev tilladt at meddele ham adskillige personalhistoriske Oplysninger. 50. Professor Dr. Holm, for hvem det den tredivte December blev tilladt at meddele ham de historiske Samlinger før 1660. 51. Bankdirektør Kjer af Aarhuus, for hvem det blev tilladt den syvogtyvende Marts at meddele ham Oplysninger til Aarhuus's Historie. 52. Ritmester Lillienskjold, før hvem det den niogtyvende Februar blev tilladt at meddele ham Oplysninger om hans Familie. 53. Krigsassessor F. F. Møller, for hvem det den enogtredivte Juli blev tilladt at meddele ham personalhistoriske Oplysninger. 54. Archivar i Krigsministeriet R. Nielsen, for hvem det den trettende Mai blev tilladt at meddele ham personalhistoriske Oplysninger. 55. Cand. phil. E. v. d. Recke, for hvem det den tyvende November blev tilladt at meddele ham Familie-Efterretninger. 56. Cand. theol. Richter, for hvem det den enogtredivte October blev tilladt at meddele ham topographiske Oplysninger. 57. Cand. jur. Sylow, for hvem det den toogtyvende December blev tilladt at meddele ham retshistoriske Oplysninger. 58. Premierlieutenant S. A. Sørensen, for hvem det den femogtyvende October blev tilladt at meddele ham Bidrag til den nordiske Syvaarskrigs Historie.

B. Fremmede, hvem der i Aaret 1876 ifølge given Bemyndigelse deels af tidligere deels af samme Aar er tilstaaet Adgang til Archiv-Contoiret, ere: 59. Lector Dr. Ahlquist af Jønkøping (d. 8. Juni 1868). 60. Professor Aubert af Christiania, for hvem det den ellevte October 1876 blev tilladt at meddele Oplysninger vedkommende Lovarbeiderne til Kong Christian den Femtes Norske Lovbog. 61. Rigsarchivar Birkeland (d. 20. Juni 1864). 62. Hr. Gustav v. Buchwald, for hvem det den tredie November 1876 blev tilladt at meddele Oplysninger deels om Familien Brockdorff, deels om Øm Kloster og dets Stridigheder med Biskop Tyge af Aarhuus. 63. Dr. Herm. Hildebrand af Riga, for hvem det den ottende August 1876 blev tilladt at meddele ham Oplysninger til Liflands Historie. 64. Hr. Jarochovski af Posen, ved Docent Dr. Smith og Hr. Regind (d. 27 August 1861). 65. Dr. Olof Nilsson af Malmø (d. 30 Octbr. 1871). 66. Professor Schønberg af Christiania, for hvem det den tolvte Januar 1876 blev tilladt at meddele ham Oplysninger angaaende det Dansk-Norske Medicinalvæsens Historie. 67. Bibliothekar Styffe af Upsala (d. 29 Juni

1850). 68. Docent Tengberg af Upsala, for hvem det den ellevte October 1876 var tilladt at meddele ham til Benyttelse Documenter til Sverrigs Historie efter Aaret 1350.

VI.

Ogsaa mange Andre, der af forskjellige Grunde enten ikke personlig kunde indfinde sig eller vare mindre beredte til selv at benytte Archivalier, have søgt Oplysninger herfra og have ordentligviis erholdt dem skriftlig meddeelte, naar Geheimearchivarius ikke derved fandt nogen Betænkelighed med Hensyn til Gjenstanden selv og den nødvendige Tidsanvendelse.

1. Hs. Høihed Prinds Hans af Glücksborg ønskede den sjette Marts at gjensee Noget af den Brevsamling, som af Høisamme selv tidligere (d. 31 Mai 1873 og 21 Febr. 1874) var foræret hertil. 2. Studios. jur. Barnekow sendte den første October en Deel genealogiske Efterretninger og ønskede derefter at vide, hvorvidt disse kunde antages at hævde Dansk Adelsret for den Green af Familien, hvortil han hørte. Geheimearchivet kunde ikke bekræfte dette og sendte disse Genealogica tilbage. 3. Provst Dr. P. V. Becker, dengang endnu i Soderup, udbad sig og modtog den syvende Februar nogle Meddelelser angaaende fremmede Religionsbekjenderes Begravelse paa vore Kirkegaarde. 4. Hofjægermester F. Bertouch, f. T. i Brüssel, udbad sig den attende October til Brug for en Belgisk Lærd Oplysninger om et Manuskript angaaende Lüttichs Erobring af Hertug Carl den Dristige, som en Dansk Lærd skulde have tilkjøbt sig i Rom. Svaret blev givet den tredivte October med Tilføiende, at det nævnte Manuskript formodentlig endnu befandt sig paa Kongsdal. 5. Justitsraad Bibliothekar Bruun modtog den fjerde October herfra et tilfældigvis fundet Ark af Hans Olsen Slangerups Ligprædiken over K. Frederik III, oversat af Niels Hansen Saxild, Kjøbenhavn 1589, da dette Ark viiste sig at henhøre til et hidtil ubekjendt Aftryk af Bogen, og saaledes kunde ansees for en typographisk Sjeldenhed, der syntes at høre hjemme i et Bibliothek. 6. Grosserer Bähncke, Ældste ved St. Petri Kirke, udbad sig den otteogtyvende October og modtog den første November en Collation af Kirkens under femte November 1678 udstedede Privilegier. 7. Kammerherre L. Castenskiold, der efter Kjøbet af Frydenlund mundtlig havde anmodet om nogle historiske Oplysninger denne Eiendom vedkommende, erholdt disse den sjette Mai. 8. Kammerjunker G. Colbjørnsen, Toldindspecter i Rønne, udbad sig den tyvende og modtog den toogtyvende Juli nogle Efterretninger om sin Familie. 9. Borgermester Dahlerup i Mariager anmodede den attende Februar om nogle Oplysninger til Byens Historie, navnlig henhørende til Striden mellem Borgerskabet og Lehnsmandeu Gabriel Kruse i Aaret 1634, og disse bleve ham den niogtyvende Februar tilsendte. 10. Adjunct A. Feddersen i Viborg udbad sig den nittende Februar nogle Oplysninger angaaende Familien Preisler og modtog under den ottende Marts det Lidet, som man var istand til at meddele. 11. Landindspecter Palle Fløe i Vostrup søgte og erholdt den niende September nogle Efterretninger vedkommende Bølling Herred i det syttende Aarhundrede. 12. Skolebestyrer Hauch udbad sig og modtog den anden Februar en Meddelelse om sin Families Optagelse i Dansk Adelstand 1750.

13. Capitain Baron Haxthausen udbad sig og modtog den tiende August et Vidnesbyrd om, at Friherre Maximilian Wilh. Haxthausen, Commandant i Fredericia, ifølge de her bevarede genealogiske Samlinger var den 12te Juni 1776 bleven naturaliseret som Dansk Adel. 14. Premierlieutenant J. F. Hegermann-Lindencrone udbad sig og modtog den fjortende September Vidnesbyrd om, at Kammerherre Oberst Jo. Henr. Hegermann Lindencrone ifølge de nævnte Samlinger den 2 Mai 1818 var bleven optaget i Dansk Adelstand. 15. Godsforvalter V. G. G. Høeg paa Lystrup udbad sig og modtog den tiende Marts Vidnesbyrd om, at Regimentsquartermester V. G. Høeg (afskediget 1762) var en Sønnesøns Søn af den bekjendte Just Høeg til Giorslev (født 1584), altsaa af den indfødte gamle Danske Adel. 16. Studios. polyt. N. Høeg udbad sig og modtog den attende April nogle Oplysninger om Familien Høeg. 17. Høiesteretsadvocat Klubien udbad sig og erholdt den første og tyvende April nogle Oplysninger af de officielle Copibøger om Vintmølle ved Viborg. 18. Studios. med. Koefoed udbad sig og modtog den nittende October en Meddelelse om, at den som Biskop i Ribe 1831 afdøde Conrad Daniel Koefoed var en Sønnesøns Sønnesøns Sønnesøn af Hans Madsen Koefoed til Kyndegaard og Blykoppegaard, som i det syttende Aarhundrede havde beklædt Landsdommer-Embedet paa Bornholm, og at nysnævnte Biskop Koefoed nedstammede paa Sværdsiden i ottende Led fra Jens Madsen Kofoed, der 1514 var adlet af Erkebiskop Birger, alt ifølge Geheimearchivets genealogiske Samlinger, hvilke dog ikke fuldstændigt havde Efterretninger om, hvorvidt alle ældre Led beroede paa Ægteskaber med adelige Qvinder. 19. Capitain Krack anmodede den syttende October om Revision af en Artikel i Veiviseren, der ogsaa blev ydet. 20. Capitain Linnemann udbad sig og modtog den syvogtyvende Januar nogle Oplysninger om Familien Tengnagel her i Landet. 21. Hofmarskal Kammerherre Levenskiold udbad sig og modtog den sextende Juni nogle Bemærkninger vedkommende de internationale Hofrangs-Forhold og Reglementer. 22. Krigsassessor Møller udbad sig og erholdt den tredivte Mai nogle personalhistoriske Oplysninger om de Kongelige Residenter i Lübeck Peter Brandis og Christian Stradmann. 23. Kammerherre Quaade anmodede personlig den anden September om at sende sig til Berlin nogle Oplysninger deels om Medlemmer af Familien Brockdorff her i Danmark, dels om Familien Somnitz i Dansk Tjeneste og modtog under trettende October, hvad herfra kunde meddeles, dog med den Bemærkning, at Familien Somnitz formentlig kunde være forvexlet med den Kärnthenske Familie Samitz el. Samnitz, hvoraf et Par Mænd havde været i Dansk militair Tjeneste. 24. Kammerraad Rasmussen paa Gisselfeld udbad sig og modtog den 2 Juni gjennem Boghandler Lynge nogle Efterretninger om Gisselfeldske Klosterdamer. 25. Kammerherre Amtmand Rosenørn i Randers udbad sig den femogtyvende April og modtog den otteogtyvende Juni nogle historiske og genealogiske Meddelelser fra det fjortende og femtende Aarhundrede. 26. Kammerherre Sick udbad sig og erholdt den treogtyvende October nogle historiske Optegnelser vedkommende Svaneleie eller Rødegaard i Sundby-Øster paa Amager. 27. Assistent Cand. jur. Secher udbad sig og fik den femte Februar Verification paa Afskrift af et Indlæg til Forordningen af 7. Jan. 1741 mod Eftertryk. 28. Cand. th.

Stibolt udbad sig og modtog den tolvte Juli Vidnesbyrd om, at Pastor Andreas Henrik Stibolt, født 1802, død 1866, var ifølge Geheimearchivets genealogiske Samlinger en Sønnesøns Søn af Commandørcapitain Caspar Henrik Stibolt, som den 24 September 1777 blev optaget i Dansk Adelstand. 29. Handelscommis Charles Sørensen udbad sig og modtog den otteogtyvende Juli nogle Efterretninger om Capitain Svend Povelsen og hans Færd i Krigen 1657—60 og efter samme, ligesom ogsaa angaaende de meget tvivlsomme Fortællinger, der haves om denne Mand. 30. Professor Ussing udbad sig og modtog den otteogtyvende Marts Vidnesbyrd om, at den i Aaret 1842 afdøde Christian Carl Hermann Frederik Gyntelberg var ifølge Geheimearchivets Genealogica en Sønnesøns Søn af den i Aaret 1711 afdøde Schoutbynacht Claus Eskildsen Gyntelberg, og at dennes her i Landet levende agnatiske Descendenter ifølge Kongeligt Aabent Brev af 17 Marts 1876 henhøre til den danske Adel. 31. Vallø Stifts Direction udbad sig og erholdt den femtende Marts Vidnesbyrd om, at den i Aaret 1800 den 21 Mai fødte Gregers Christian Buchwald var ifølge Geheimearchivets Genealogica en mandlig Agnat af den her levende Buchwaldske Slægt, som i Aarhundreder havde været i anerkjendt Besiddelse af Dansk Adels Rettigheder. 32. Oberst O. Vaupell i Odense udbad sig og erholdt den fireogtyvende Juni nogle Oplysninger angaaende Generallieutenant Frederik Rudbek Henrik Bülows Forfædre. 33. Oberst Witzleben i Nyborg udbad sig og modtog den niende og den tyvende Juni nogle Optegnelser om Familien Witzleben.

B. Fremmede, som ligeledes i Aaret 1876 have søgt og erholdt Meddelelser fra det Kongelige Geheimearchiv, ere følgende:

34. Den Kongelig Svensk-Norske Legation havde den enogtyvende Juli henvendt sig til Udenrigsministeriet med Andragende om, at det her bevarede saakaldte Sturearchiv maatte deelviis udlaanes til det Kongelig Svenske Rigsarchiv, og Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet tillod derefter paa Grund af de særlige Omstændigheder den første August og den ottende September, at Geheimearchivet maatte lidt efter lidt og under visse Betingelser levere det til den herværende Svensk-Norske Legation, der vilde paatage sig en sikker Forsendelse af disse Archivalier, hvoraf derpaa den første Levering, bestaaende af tohundrede Stykker, blev den ellevte September Legationen tilstillet. 35. Det Kongelig Norske Rigsarchiv tilbagesendte under tiende November Norske Tegnelser Tom. XII (1670—83) og modtog atter herfra under enogtyvende November Norske Registre Tom. XIII (1674—80). 36. Professor juris Aubert af Christiania udbad sig og modtog den anden October nogle Efterretninger om Justitiarius Christian Stockfleth, der havde deeltaget i Redactionen af K. Christian den Femtes Norske Lov. 37. Dr. jur. & phil. Huppé i Amsterdam udbad sig under anden November nogle Oplysninger om Kornhandelen gjennem Øresund og Tolden deraf i ældre og nyere Tid, og modtog under attende November Oplysninger om, hvad dette Archiv derom eiede af Archivalier, samt i muligste Korthed hvad disse indeholdt til Besvarelsen af den stillede Opgave. 38. Dr. Höhlbaum i Gøttingen udbad sig den tyvende og modtog under den femogtyvende November en Meddelelse af Fordraget mellem Biskop Arne af Bergen og de tydske Vintergjæster sammesteds i Aaret 1311 efter

en Bergensisk Codex i den Arnemagnæanske Samling, med Varianter af Copien af en udentvivl ældre Codex i Geheimearchivet. 39. Boghandler Linnstrøm i Stockholm udbad sig og modtog den femogtyvende October ved Professor Magnus Petersen en Tegning af Daljunkerens Segl i Aaret 1527. 40. Bibliothekar Prof. Mantels i Lybek udbad sig den femogtyvende August og modtog under sjette September nogle Oplysninger om Kong Erik af Pommerns Deeltagelse i Striden mellem det gamle og nye Raad i Lybek. 41. Hr. Münzel i Gernrode am Harz udbad sig den femte Februar Meddelelse af det Document, hvorved Danmark efter hans Mening 1807 skulde ved Helgolands Afstaaelse have sikkret og Storbritanien garanteret Indbyggernes Privilegier, men fik den nittende Februar det Svar, at et saadant Document ikke her havdes, og at Begjeringen formeentlig beroede paa en Feiltagelse. 42. Student Vilhelm Rasch i Christiania udbad sig den syttende Februar og modtog den tiende Marts nogle Oplysninger om Familien Rasch. 43. Dr. Dietr. Schäfer i Bremen ønskede den nittende Marts til Brug for sine Studier af Danmarks Historie de udkomne fem Bind af Geheimearchivets Aarsberetninger, hvilke ogsaa den fireogtyvende Marts bleve ham sendte. Samme udbad sig den trettende November og modtog den tyvende s. M. nogle Oplysninger om Kong Erik af Pommerns Forhold til Hansestæderne 1417 og om Rigskammerrets-Processen mellem K. Christiern den Anden og Frederik den Første. 44. Hr. von Sievers udbad sig og modtog den niende November nogle genealogiske Oplysninger om Familien Sievers. 45. Dr. Gust. Storm af Christiania udbad sig og erholdt den syvende September Meddelelse af Lectioner om K. Olaf den Hellige, der her vare fundne som Omslag om et gammelt Regnskab.

Det trykte Program for dette Aar eller Aarsberetningen for 1875 udkom i September og indeholdt den første Deel af Beretningen om Hannibal Sehesteds Gesandtskab til Madrid 1640—1641.

VII.

Af Regninger over Archivbygningens Vedligeholdelse har i Aaret 1876 ingen været Geheimearchivarius forelagt til Paategning. Derimod har Etatsraad Blom efter foregaaende Anmeldelse prøvet Brandhaner og Slanger, samt den syttende November hertil leveret og paa Trappegangen placeret tvende Stykker »Extincteurs«, hver med tre Ladninger.

2. Regnskabet for Finantsaaret 1874—1875 har været under Revision og blev ifølge Skrivelse fra første Revisions-Departement af toogtyvende Januar 1876 rigtigt befundet.

3. Regnskabet for Finantsaaret 1875—1876 blev den tolvte Juni indsendt. Bevillingen, alle Tillæg iberegnede, udgjorde 18122 Kr. 80 Ør., Udgiften 18057 Kr. 77 Ør., og det som paa Grund deels af Vacance deels af Incommensurabilitet mellem det ældre og det nuværende Myntsystem var besparet, blev den femtende Juli efter givet Paalæg indbetalt i Finantshovedkassen med 65 Kr. 3 Ør.

4. Finantsloven for 1876—1877 blev Geheimearchivet meddeelt den tredivte Marts 1876, og Bevillingen var i det Hele 17312 Kr., der paa sædvanlig Maade fordeeltes paa de enkelte Poster.

5. Budget-Forslaget for Finantsaaret 1877—1878 blev indsendt den tolvte Juni og var affattet paa Grundlag af Finantsloven af 19 Februar 1861 og senere Bevillinger. Det hele Beløb blev derefter 17867 Kr., uden at dog det Dyrtidstillæg, der er afhængigt af det kommende Aars Capitelstaxt, med Bestemthed lod sig forud beregne.

VIII.

Den aarlige Anmeldelse til Ligningscommissionen om den Indtægt, som Embedsmænd og Functionærer ved Geheimearchivet havde nydt i det afvigte Aar, blev den otteogtyvende December paa sædvanlig Maade indsendt.

2. Geheimearchivarius har ogsaa i Aaret 1876 hver Søgnedag arbeidet i Archivet den hele Contoirtid og noget derudover, dog med Undtagelse af en enkelt Dag i April og ti Dage i November, da han var syg. Mellem begge indtraf den sjette Mai Halvthundredaars Dagen for hans første Kongelige Embedsansættelse, og Ministeriet havde i denne Anledning den Godhed at sende ham en Lykønsknings-Skrivelse, som han modtog i sit Hjem om Morgenen, før han begav sig til Archivet, hvor han i Stilhed tilbragte den Dag ligesom andre.

3. Første Archivsecretair Lieut. Plesner har ligeledes uden nogen Ferie eller Afbrydelse hver Søgnedag arbeidet i Archivet den hele Contoirtid.

4. Anden Archivsecretair Hr. Matthiessen ganske ligesaa. Han begjerede i dette Aar (1876) ingen Sommerferie, og synes heldigviis ikke senere at have følt Savnet af den.

5. Archiv-Assistent Krarup, hvis Contoirtid er den samme som Archivsecretairernes, har arbeidet ligesom disse. Han ønskede en Sommerferie og havde den fra 16 Juli til 16 August.

6. Stipendiarius Secher har hver Søgnedag arbeidet i Archivcontoiret i de trende for Stipendiarerne bestemte Formiddagstimer Kl. 11—2. Han ønskede og erholdt en Sommerferie fra den 11 Juli til den 14 August.

7. Stipendiarius Jessen har ligeledes i den samme Tid hver Søgnedag arbeidet i Archivcontoiret, og havde efter sit Ønske en Sommerferie fra 16 August til 16 September samt et Par Dage i Ugen mellem Juul og Nytaar.

XXX.

UDSIGT OVER DET KONGELIGE GEHEIMEARCHIVS TILSTAND OG VIRKSOMHED I AARET 1877.

Den allerunderdanigste Aarsberetning fra det Kongelige Geheimearchiv for Aaret 1877 blev under enogtyvende Februar 1878 indsendt til Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet og derfra Hans Majestæt Kongen forelagt. Indholdet af den skal her i et kort Uddrag og i den sædvanlige Form blive meddeelt.

I.

Geheimearchivet har i det afvigte Aar 1877 modtaget deels Afleveringer fra Ministerierne, deels Gaver fra Samfund eller enkelte Mænd i Indland og Udland.

A. Fra Ministerierne ere saaledes i Aarets Løb hertil følgende Stykker afgivne:

1. Udenrigsministeriet sendte den niende Juli et Exemplar af Documenti diplomatici tratti dagli Archivi Milanesi e coordinati per cura di Luigi Osio, Vol. III, Parte II, med Paategning af Cesar Cantu. Geheimearchivets Revers for Modtagelsen blev given den tiende Juli.

2. Finantsministeriet sendte under syttende Marts den Kongelige til Nationalbanken udstedte Hovedobligation af 4de December 1838 lydende paa 7,300,000 Rigsbankdaler rede Sølv, som nu den 15 Marts 1877 var indfriet og forsynet med Nationalbankens Qvittering. Revers for Modtagelsen blev den nittende Marts Finantsministeriet tilstillet.

3. Samme Ministerium sendte den tiende Juli de nu indløste og kasserede Obligationer af 21 Marts og 23 December 1864 for de under 18 Januar og 24 November samme Aar i London optagne Laan paa henholdsviis £ 1,200000 og £ 728000. Revers for Modtagelsen gaves den ellevte Juli.

B. De Gaver af trykte eller utrykte Skrifter, som i Aaret 1877 ere indkomne til Geheimearchivet, ere:

1. Den Arnamagnæanske Commission lod den tiende October brevi manu hertil aflevere et Exemplar af det photolithographiske Aftryk af den saakaldte Codex runicus af Skaanske Lov.

2. Bibliothekar E. W. Berling i Lund sendte den treogtyvende October Acta Universitatis Lundensis, Historie 1864—69 og 1871—76, Theologie 1870. Revers for Modtagelsen og Taksigelse for Gaven sendtes den eenogtyvende November.

3. Rigsarchivar R. M. Bovallius sendte den sextende August Handlingar rörande Sveriges historia, I Serie, 7 Deels 1 Hefte, og den første September Meddelelser fra det Svenske Rigsarchiv, I Hefte. Revers og Taksigelse afgik henholdsviis den første og den femte September.

4. Bibliothekar Justitsraad C. Bruun sendte den nittende Marts Meddelelser fra det Store Kongelige Bibliothek for Aaret 1876 eller III Binds 2 Hefte, som Fortsættelse af tidligere Gave.

5. Assistent S. Elvius forærede brevi manu den syvogtyvende August en haandskreven Fortegnelse over de Damer, som 1753—1844 vare indskrevne i Ütersen Kloster.

6. Exam. polyt. F. R. Friis forærede brevi manu den femte Marts sine mindre Skrifter, Bidrag til Holbeks, Korsørs, Slagelses og Antvorskovs Historie; ligeledes den eenogtyvende December sine Efterretninger om Familien Bølle.

7. Geheimeraad W. Giesebrecht, Secretair ved det Baierske Academies historiske Commission, sendte under niende October Die Recesse und andere Akten der Hansetage 1256—1430, IV Band, og modtog under fireogtyvende October Geheimearchivets Revers og Taksigelse derfor.

8. Justitsraad Herbst sendte den sexogtyvende September som Gave fra Fru Etatsraadinde A. E. Vogt nogle Papirer, der vare fundne efter hendes afdøde Mand, vedkommende Fru von Gothens (Prindsesse Charlotte Frederikes) Ophold og Reiser i Italien. Revers og Taksigelse gaves den niogtyvende September.

9. Professor Hundrup, forh. Overlærer i Roeskilde, forærede den fjortende November sine mangeaarige personalhistoriske Samlinger, som han ikke meer følte sig istand til selv at benytte. Gaven bestod af fem større Afdelinger: 1. Lister over Studenter fra alle Landets ældre og nuværende lærde Skoler, 2. over Magistri philosophiæ ved Kjøbenhavns Universitet 1544—1775, 3. Embedsexamens Candidater, theologiske 1707—1788, juridiske 1737—1788, 4. de Danske og Norske Skolers Personalhistorie, 5. Stamtavler og den i Anledning af disse førte Brevvexling. Revers for Modtagelsen og Taksigelse for Gaven blev sendt den ottende December.

10. Hr. Hvass forærede den trettende Juni brevi manu et Thingsvidne af 14 Marts 1496 fra Ulvborg Herredsthing om Eiendomsretten til Kleinstrup Mark, Orig. p. Perg.

11. Hr. Knepel forærede den syvogtyvende Juni et Keiserbrev af 10 November 1619, hvorved et af Keiser Maximilian II under 22 December 1564 i Wien udfærdiget

Nobilitationspatent for Hypolytus Resch blev efter dennes barnløse Død udvidet til hans Fætter Caspar Resch, würtenbergsk Raad. Revers og Taksigelse blev samme Dag Giveren tilstillet.

12. Høiesteretsadvocat Liebe leverede den femtende Marts nogle af Overkammerherre Oxholm efterladte Papirer og modtog næste Dag Tilstaaelse og Taksigelse derfor.

13. Archivarius Geheimeraad Lisch i Schwerin sendte den enogtyvende Juni det af Archivraad Wigger redigerede Meklenborgske Diplomatarium, X Bind, som Fortsættelse af tidligere Gave.

14. Justitsraad P. C. Mangor ønskede den ottende August, at Geheimearchivet vilde tage i Bevaring hans Optegnelser og Beretninger indtil November 1863 om de i Hertugdømmet Slesvig bestaaende Folke-Bibliotheker, og modtog den niende August Tilstaaelse for Afleveringen deraf.

15. Archivarius Dr. O. Nielsen forærede den tiende Marts Kjøbenhavns Diplomatarium III Binds 2 Hefte, som Fortsættelse af tidligere Gave.

16. Archivassistent Yngv. Nielsen i Christiania sendte den syttende September sit Skrift om Kong Gustav III's Norske Politik, Christiania 1877.

17. Overlærer Sigv. Petersen i Christiania sendte under trettende Januar Aarsberetninger fra Foreningen til Norske Fortidsminders Bevaring for Aarene 1870—75. Gaven blev her modtaget den tiende Marts.

18. Archivarius Russwurm i Reval sendte den treogtyvende August sit Skrift, Nachrichten über das Geschlecht Ungern-Sternberg, II Theils 4 Heft B, som Fortsættelse af tidligere Gave.

19. Smithsonian Institution i Washington sendte som Fortsættelse sin Report for the year 1875, som her blev modtaget den fjerde August.

20. Cand. polit. G. L. Wad leverede den syvogtyvende November som Gave fra Enkefru Professorinde Ramus født Fistaine nogle personalhistoriske Samlinger, især vedkommende Familien Hincheldey paa Ourupgaard. Revers og Taksigelse blev afgivet den tredivte November.

II.

Geheimearchivet har i afvigte Aar 1877 ikke lidt noget Tab af sine Samlinger, og den i nogle Aar afbrudte regelmæssige Tilstand vil forhaabentlig være vendt tilbage.

III.

Arbeiderne ved Archivets Bestyrelse, Ordning og Bevaring ere i Aaret 1877 udførte efter de gjældende Regler og i den bestemte Tid af dets Embedsmænd og Functionærer.

Om Geheimearchivarens egen Virksomhed skal det her alene bemærkes, at han

hver Dag i den hele Contoirtid og ud over denne har søgt at lede Arbeidet, saa godt han har formaaet, saaledes som denne Aarsberetning gjennem alle Afdelinger viser, og at han navnlig har udført personlig enhver fra Archivet udgaaende Expedition.

Første Archivsecretair og Registrator Plesner har som sædvanligt gaaet Geheimearchivarius tilhaande ved Indsamlingen af Bidrag til de af denne conciperede Arbeider, saa ofte det ønskedes. Han har deeltaget i Opsøgningen af de Archivalier, som Ministeriernes eller Hofetatens Udsendinge, men især Private ved deres historiske Studier daglig benytte i Archivcontoiret. Ligeledes har han deeltaget i Arbeidet ved det trykte Archivprogram eller Aarsberetningernes VI Binds 2det Hefte, og ledsaget det deri optagne Fragment af en Saxo-Codex med en liden Afhandling. Fremdeles har han besørget Ordningen af de hertil i Aarets Løb leverede større Gaver, navnlig den Hundrupske. Ved Siden deraf har han, naar Forretningerne tillode det, fortsat den foreløbige Registratur af de gamle historiske Sager fra Rentekammerarchivet, nærmest de Skaanske Sager.

Anden Archivsecretair og Inspector Matthiessen har ligeledes stundom understøttet Geheimearchivarius ved Forberedelsen til enkelte Expeditioner, saasom nogle Bidrag til den nye Udgave af Odenses Historie. Han har daglig fremtaget Archivalier til Brug ved de private historiske Studier i Archivcontoiret, og han har i Regelen læst en Revision af hvert Ark i det trykte Archivprogram. Hans Arbeide ved Registraturen er fortsat med en stor Deel hidtil uregistrerede Membraner og Papirsdocumenter fra Perioden 1400—1650, navnlig vedkommende Trudsholm og Heiriis, og han har derhos afskrevet fornemmelig de ældste Documenter, der manglede i Geheimearchivets store haandskrevne Diplomatarium, Grundlaget for et tilkommende Diplomatarium Danicum.

Assistent Krarup har understøttet Archivsecretairerne, naar det under den daglige og uafbrudte Opsøgning af Archivalier behøvedes. Ligeledes har han taget Deel i Arbeidet ved det trykte Archivprograms diplomatiske Deel. Han har derhos fortsat Registraturen af en Deel ældre enten henlagte eller tilfældig indkomne Sager og bragt deres Indhold paa omtrent 500 Registrantsedler. Forsaavidt disse vedkom Dansk Topographi, bleve de indordnede i de bestaaende Samlinger; de øvrige bleve efter deres Indhold enten optagne i ældre Samlinger eller henlagte til en egen ny Samling af Danske Personalhistorica.

Stipendiarius Secher har fortsat Registraturen af Samlingen til Dansk Adelshistorie indtil den 21de Fascikel af Christian Lente og 20de Fascikel af Biermann von Ehrenschild. Ligeledes har han registreret en Deel Breve af Samlingen Conrad Reventlow, hvoriblandt en Copibog med mange enkelte Stykker. Da disse Arbeider ordentligviis ikke bleve sinkede eller afbrudte ved andre Forretninger, ere saaledes i Aarets Løb et Antal af 12—13 hundrede Stykker bragte paa Registrantsedler.

Stipendiarius Jessen har ligeledes fortsat den af ham begyndte Registratur af den store Proces-Samling; men ved Siden deraf har han ikke sjeldent besørget andre Arbeider. Saaledes er Størstedelen af de i Archivprogrammet optagne Stykker afskrevne af ham, og det samme er Tilfældet med enkelte herfra undtagelsesviis leverede Afskrifter, navnlig de

efter allerhøieste Befaling til Hs. H. Hertug Carl af Glücksborg leverede. Ogsaa har han for det meest ført Geheimearchivets Copibog.

IV.

Da Geheimearchivet ifølge Archivvæsenets Organisation af 1850 kun skal — med Undtagelse af Kongehusets Archivalier — indeholde ældre, nærmest til historisk Brug anvendelige Sager, skeer det kun enkelte Gange, at Kongen eller Regjeringen forlange Meddelelser derfra. Saaledes ogsaa i det sidstafvigte Aar 1877.

1. Hans Majestæt Kongen befalede den enogtyvende Juni at meddele Hs. H. Hertug Carl af S. H. Glücksborg Afskrifter af nogle Acter vedkommende det Oldenborgske Mageskifte, navnlig med Hensyn til de Hertugen af Holsten-Pløen givne Forsikkringer. Disse Afskrifter bleve den sjette Juli sendte til Hs. H. Prinds Hans af Glücksborg, der gunstigst havde tilbudt at ville besørge dem efter Bestemmelsen.

2. Det Kongelige Hofmarskallat forlangte og modtog den trettende Januar og den sexogtyvende Marts deels Meddelelse af nogle Hoffet vedkommende Contracter, deels nogle Oplysninger om Hofceremoniellet, begge Dele af det ældre Marskallats-Archiv.

3. Den Kongelige Civilliste-Intendantur forlangte og modtog den ottende November nogle Oplysninger af Civillistens ældre Anviisningsbøger.

4. Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet forelagde den niogtyvende Januar efter Begjering fra Kjøbenhavns Magistrat det Spørgsmaal, med hvilken Adkomst de udenfor Eiendommene no. 26 og 28 i Nybrogade og no. 6 ved Frederiksholms Kanal liggende private Sandkister besiddes af Vedkommende. De i denne Anledning foretagne archivalske og historiske Undersøgelser varede omtrent en heel Maaned, paa Grund deels af den kolde Aarstid, deels af de bevarede Actsykkers Utilstrækkelighed, og først den syvogtyvende Februar kunde man levere en temmelig udførlig Række af chronologiske Oplysninger, hvoraf det fremgik, at de omhandlede Sandkister og Steenpladser, hvad enten de oprindelig havde været Leie eller Eie, dog vare gangne i Handel mellem Mand og Mand, og at Regjeringen selv i Aaret 1739 havde været enig med Magistraten om, at endog et Leiemaal af saadan Art ikke vel kunde ophæves uden Vederlag.

5. Samme Ministerium forlangte den sexogtyvende Februar Geheimearchivets Betænkning om en Forandring i de hidtil fulgte Regler for Kassation af Toldregnskaberne, og Geheimearchivet, der ikke har Leilighed til nøiere at kjende de practiske Regjeringsarchiver, maatte den første Marts henholde sig til det af de Sagkyndige gjorte Forslag, der saaledes af Ministeriet blev bifaldet.

6. Samme Ministerium forlangte ligeledes Betænkninger vedkommende Geheimearchivets Bygning og Lokaler, hvorom nærmere nedenfor i den syvende Afdeling skal handles.

7. Udenrigsministeriet forlangte den attende Mai, paa Grund af et gjennem det Danske Gesandtskab i Wien fra den østerrigske Felttøimester Baron Handel indgivet An-

dragende, Oplysninger om nogle Medlemmer af Familien Preen eller Prehn, der skulde have været i Dansk Tjeneste. De ikke meget betydelige Efterretninger, som her havdes, bleve den treogtyvende Mai Ministeriet tilstillede: enkelte Medlemmer af denne Meklenborgske Familie havde levet her i Landet, og hvad der om de særlig nævnte Personer var anført, indeholdt nogle Feiltagelser, som bleve rettede.

8. Samme Ministerium forlangte og modtog den sjette September nogle Oplysninger angaaende Dronning Juliane Maries Formæling med Kong Frederik den Femte.

9. Krigsministeriet forlangte den niende Januar Oplysninger om Eiendomsforholdene med Hensyn til den saakaldte «Store Exercereplads» udenfor Aalborg i Perioden 1780—1786. Geheimearchivet meddeelte i denne Anledning den attende Januar, at her ikke fandtes de fornødne Acter til en bestemt Løsning af den stillede Opgave, men at et Kongeligt Reskript af 6 December 1780 om Exercerepladser syntes at give en almindelig Bestemmelse, og at dette var gaaet gjennem Cancelliet, der ogsaa havde forlangt sig Acterne tilbagesendte, saa at det Følgende formeentlig maatte søges i det gamle Cancelli-Archiv, som efter Archivplanen ikke længere ned end til Aaret 1750 var afgivet til Geheimearchivet; at dette Archiv derimod, eftersom Krigsministeriet allerede havde fortsat Afleveringen af ældre Sager indtil 1802, kunde fremlægge en Kongelig Resolution af 7 Marts 1788 med Indlæg, hvoraf følgende Oplysninger fremgik: at det Aalborgske Regiment hidtil havde havt Exercereplads paa Øster-Sundby Mark, men mistede denne 1788 ved Byens Udskiftning, at Regimentet derpaa havde faaet Exercereplads paa den sydvestlige Side af Aalborg Bymark, og at Regimentet endelig fik en anden Exercereplads ligeledes paa Aalborg Bymark, hvilken rimeligviis maatte være den nu omhandlede «Store Exercereplads» i Østerkjær.

V.

En meget betydeligere Anvendelse af Tid og Kræfter medfører den Tjeneste, som Geheimearchivet yder de private historiske Studier, deels i Archivcontoiret, som hver Dag er fuldt af Studerende, deels fra Archivet ved skriftlige Meddelelser, der næsten hele Aaret igjennem have optaget Geheimearchivarens Contoirtid.

A. Landsmænd, som i Aaret 1877 personlig have søgt og erholdt Meddelelser i Archivcontoiret ere

a. ifølge tidligere for dem given Bemyndigelse:

1. Cand. phil. F. Barfod (d. 7 April 1851, 11 Januar 1870). 2. Dr. Burman Becker (d. 2 Aug. 1832, 22 Jan. 1847, 17 Febr. 1852). 3. Pastor Brasch paa Vemmetofte (26 April 1854, 16 April 1869). 4. Bibliotheksassistent Bricka (d. 27 April 1871). 5. Biskop Dr. th. Engelstoft i Odense (d. 4 Febr. 1836). 6. Cand. mag. Erslev (d. 15 Dcbr. 1871). 7. Bibliotheksassistent Dr. Fridericia (d. 5. Mai 1870). 8. Exam. polyt. F. R. Friis (d. 9 Novbr. 1859, 10 Jan. 1871). 9. Gaardeier A. P. Gaardbo (d. 29 Juni 1875). 10. Cand. theol. Gjellerup (d. 8 Januar 1866, 31 Marts 1870). 11. Stud. jur.

Grove (d. 16 Novbr. 1875). 12. Contoirchef J. Grundtvig (d. 14 Novbr. 1857, 28 October 1859). 13. Pastor emer. K. Hansen (d. 22 Januar 1875). 14. Adjunct Dr. Heise i Viborg (d. 8 Aug. 1870). 15. Pastor Jantzen i Gjentofte (d. 21 Septbr. 1869). 16. Fuldmægtig A. D. Jørgensen (d. 11 Novbr. 1870). 17. Bankdirectør Kjer i Aarhuus (d. 27 Marts 1876). 18. Overlærer Kinch i Ribe (d. 2 Apr. 1855). 19. Kammerherre Krogh (d. 25 Novbr. 1870). 20. Translatør A. Larsen (d. 16. Octbr. 1874). 21. Dr. T. Lund (d. 17 August 1875). 22. Hofmarskal Kherre Løvenskiold (d. 31 Januar 1857, 11 Dcbr. 1871). 23. Professor juris H. Matzen (d. 23 Januar 1866). 24. Cand. mag. Mollerup (d. 7 Februar 1873). 25. Professor Dr. Pal. Müller (d. 27 Febr. 1849, 19 April 1875). 26. Archivarius Dr. O. Nielsen (d. 30 September 1858). 27. Secretair Cand. jur. C. Nyrop (d. 4 Febr. 1874). 28. Dr. H. Petersen (d. 23 Juli 1869). 29. Skolelærer A. Petersen i Valløby (d. 7 Aug. 1875). 30. Cand. phil. E. v. d. Recke (d. 20 November 1876). 31. Cand. th. Richter (d. 31 October 1876). 32. Pastor Dr. H. F. Rørdam (d. 18 Januar 1854, 13 Febr. 1858). 33. Fuldmægtig Scheel (d. 13 Juni 1873). 34. Archivassistent Cand. jur. Secher (d. 15 Septbr. 1869). 35. Communitets-Archivar Birket Smith (d. 25 Marts 1868). 36. Cand. jur. Jo. Steenstrup (d. 27 Juli 1870). 37. Cancellist Stolpe (d. 4 Juni 1875). 38. Cand. jur. H. Sylow (d. 27 Dcbr. 1876). 39. Premierlieutenant S. A. Sørensen (d. 25 Octbr. 1876). 40. Assistent Thiset (d. 30 December 1873). 41. Bibliothekar Prof. P. G. Thorsen (d. 5 Januar 1855). 42. Cand. polit. G. L. Wad (d. 22 Apr. 1875). 43. Cand. phil. Ph. Weilbach (d. 7 September 1875).

b. Ifølge Bemyndigelse af sidstafvigte Aar:

44. Højesteretssagfører J. H. Bagger, for hvem det den tyvende Marts blev tilladt at meddele ham Oplysninger angaaende Færgeforholdene ved Oddesund. 45. Studios. L. O. J. Bech, for hvem det den anden Mai blev tilladt at meddele ham Efterretninger om Danske Admiraler og Flaade-Commandører. 46. Cand. phil. N. Bøgh, for hvem det den trettende April blev tilladt at meddele ham Bidrag til Personalhistorie i forrige og dette Aarhundrede. 47. Birkedommer Dahlerup, for hvem det den trettende August blev tilladt at meddele ham historiske Oplysninger om Mariager. 48. Assistent S. Elvius, for hvem det den attende Juli blev tilladt at meddele ham personalhistoriske Oplysninger. 49. Høiesteretsadvocat Hindenburg, for hvem det den tredie April blev tilladt at meddele ham Acter til Oplysning om Patronatsretten til Gudmundstorp Kirke i Skaane. 50. Folkethingsmand Jensen af Skanderborg, for hvem det den tredie Februar blev tilladt at meddele ham topographiske Efterretninger, særlig om Gjern Herred. 51. Assistent Koefoed, for hvem det den tredivte Juni blev tilladt at meddele ham personalhistoriske Efterretninger. 52. Pastor Løse paa St. Thomas, for hvem det den attende Juni blev tilladt at meddele ham Bidrag til Øens ældre Historie. 53. Studios. mag. C. F. Nielsen, for hvem det den syvende Mai blev tilladt at meddele ham Oplysninger til Danmarks Historie i det sextende Aarhundrede. 54. Assistent W. Petersen, for hvem det den anden Mai blev tilladt at meddele ham Efterretninger om Danske Admiraler og Flaade-Commandører. 55. Docent Dr. C. W. Smith,

for hvem det den femtende Mai blev tilladt at meddele ham Oplysninger til Ruslands Historie i sidste Deel af det syttende Aarhundrede.

B. Fremmede have ligeledes i dette Aar deels efter ældre for dem given Bemyndigelse deels efter Bemyndigelse fra 1877 personlig benyttet Archivalier i Archivcontoiret, nemlig: 56. Lector Dr. A. Ahlén af Christianstad, for hvem det den treogtyvende Januar 1877 blev tilladt at meddele ham Kildeskrifter til Sverrigs Historie. 57. Docent Osc. Alin af Upsala (d. 25 August 1874). 58. Cand. phil. J. R. Danielson af Helsingfors, for hvem det den syvogtyvende Juli 1877 blev tilladt at meddele ham Efterretninger om Danmarks politiske Underhandlinger i Aarene 1706—1709. 59. Civilingeniør J. Hopstock af Bergen, for hvem det den enogtyvende December 1877 blev tilladt at meddele ham Familie-Efterretninger. 60. Archivfuldmægtig Huitfeldt af Christiania (d. 10 Septbr. 1860). 61. Dr. Olof Nilsson af Malmø (d. 30 Octbr. 1871). 62. Prof. Dr. Opel af Halle (d. 20 August 1869, 8 Juli 1873). 63. Cand. theol. Aage Skavlan af Christiania, for hvem det den første September 1877 blev tilladt at meddele ham historiske Oplysninger før Midten af det attende Aarhundrede. 64. Domprovst G. Wetter af Wexiø (d. 9 August 1844). 65. Professor Volquardsen af Kiel, for hvem det den ellevte April 1877 blev tilladt at meddele ham Bidrag til den preussiske Historie i Perioden 1640—1740.

VI.

Foruden de ovennævnte Herrer, der i selve Archivcontoiret og ordentligviis personlig have modtaget og benyttet de archivalske Meddelelser, have ogsaa i afvigte Aar mange Andre modtaget Oplysninger derfra eller til practisk Brug efterseet et enkelt Stykke. Da Geheimearchivarius i Regelen besørger alle saadanne Expeditioner, har han tilladt sig at forudsætte Ministeriets Billigelse.

A. Landsmænd, der saaledes have modtaget Meddelelser ere:

1. Hs. Høihed Prinds Hans af Glücksborg, som den 12, 18 og 22 Mai, 6 Juni, 11 og 19 Juli modtog Oplysninger angaaende Documenter til den Glücksborgske Linies Historie. 2. Overintendant Bangert modtog den enogtredivte Mai nogle genealogiske Efterretninger. 3. Kammerherre Bornemann til Bjergbygaard modtog den attende Juni et Vidnesbyrd om, at afg. Regimentsquartermester F. V. Eichel Bartholin ifølge Geheimearchivets genealogiske Samlinger var en Sønnesøns Sønnesøn af den i Aaret 1680 afdøde Professor Thomas Bartholin, som omtrent halvtredsindstyve Aar efter sin Død var i Aaret 1731 optaget i Dansk Adelsstand. 4. Biskop Engelstoft i Odense modtog den syvende December nogle Bidrag til den nye Udgave af hans Odense Historie. 5. Cand. jur. Feddersen modtog den tiende November et Vidnesbyrd om, at Michael Fabritius-Tengnagel, født 1812, er en Sønnesøns Søn af Conferentsraad Conr. Alex. Fabritius-Tengnagel, som 1778 blev nobiliteret. 6. General Glahn modtog den otteogtyvende November nogle heraldiske og historiske Oplysninger angaaende et Signet, der befandtes at have tilhørt Heinrich Freiherr von

Måurer. 7. Overretssagfører Hagen modtog den ellevte October et Vidnesbyrd om, at Michael Treschow, der 1820 stod som Lieutenant ved første jydske Regiment, var en Søn af Conferentsraad Michael Treschow, som 1811 blev nobiliteret. 8. Høiesteretsadvocat Hindenburg modtog den femtende Februar nogle Oplysninger om jus patronatus til Gudmundstorp Kirke i Skaane, om denne Patronatsrets reelle Tilknytning til Pugerupgaard og om Knud Ulfeldt som Gaardens Eier. 9. Protokolfører Hoppe modtog den ottende November et Vidnesbyrd om, at Peter Fjeldsted Hoppe, født 1794, var en Sønnesøns Sønnesøn af Viceadmiral Ivar Hoppe († 1693), der over firsindstyve Aar efter sin Død var bleven nobiliteret. 10. Høiesteretsadvocat Klubien modtog den treogtyvende Januar nogle Oplysninger om Sundby Færgegaard paa Laaland i Perioden 1699—1730. 11. Hr. Knoph modtog den tolvte November nogle Familie-Efterretninger. 12. Legationssecretair Kjkr. Krag ligeledes den fjerde Juli om Familien Krag. 13. Boghandler Lose modtog den syvogtyvende Juni et Facsimile af den berømte Niels Juels egenhændige Navnskrift. 14. Etatsraad Meldahl modtog ved Architect Blichfeldt den tiende Marts Meddelelse af nogle Danske Kongesegl. 15. Fabrikeier Capt. Meldahl modtog den ellevte August Meddelelser af St. Petri Kirkes Privilegier. 16. Overkrigscommissair Moldrup modtog den fjortende September et Vidnesbyrd om, at afd. Major Ove Georg Frederik Moldrup († 1816) var en Søn af Major Johan Moldrup, der 1731 var bleven nobiliteret. 17. Hr. Nørregaard modtog den tiende October nogle Oplysninger om Familien Ærrebo. 18. Lieutenant Olsen modtog den tredie Januar nogle Familie-Efterretninger. 19. Chorist Pelt modtog den fjortende Marts Meddelelse af et Vidnesbyrd, udstedet den 12 Septbr. 1858 af afg. Stiftsprovst Paulli. 20. Capitain Rohde modtog den fjortende April nogle personalhistoriske Oplysninger. 21. Geheimeraad A. V. Scheel anbefalede den anden Mai Cand. jur. Kjelland i Norge, der ønskede nogle Efterretninger om flere Familier, hvoraf der ogsaa blev ham meddeelt, hvad her fandtes. 21. Seminariiforstander Prof. Pastor Schurmann i Skaarup modtog den syvende September nogle Bemærkninger angaaende Veistrupgaards Egenskab som «Sædegaard» efter D. L. 5—4—6 og Forordn. 21 Mai 1845 § 27. 22. Provst Vahl modtog den treogtyvende August nogle personalhistoriske Efterretninger. 23. Overretsprocurator Winther modtog den første August nogle Oplysninger angaaende Eierne af Veistrupgaard ved Aaret 1660.

B. Fremmede, som ligeledes i afvigte Aar have udbedet sig og modtaget Meddelelser fra Geheimearchivet, ere:

24. Hs. Exc. Hr. Baron L. Beck-Friis, Kgl. Svensk-Norsk Gesandt, remitterede den ellevte Mai de ham til Brug for det Svenske Rigsarchiv meddeelte Stykker af det saakaldte Sture-Archiv og modtog derefter den femtende Mai en følgende Samling deraf til samme Brug. 25. Rigsarchivar Birkeland i Christiania remitterede den sextende Februar de til den Norske Regjering udlaante Sager vedkommende Norske Lov og ønskede igjen at laane dem, naar de her vare afbenyttede. 26. Docent Dr. Jul. Harttung i Tübingen udbad sig den femtende Februar og femte Marts og erholdt den syvende Marts nogle Oplysninger om Hansestædernes Forhold til de nordiske Riger og nogle Bemærkninger om en

vildledende Beretning hos Suhm, D. H. XI, 187. 27. Dispacher A. Herlofsen i Arendal udbad sig den tiende og modtog den nittende Marts de Oplysninger, som her havdes om Eiendommen Lille-Strømsbo i Tromme Sogn, Nedenæs Lehn. 28. Hs. Exc. Hr. von Heydebrand, Keiserl. tydsk Gesandt, udbad sig den tyvende Februar og modtog den femtende Marts nogle Efterretninger om de Medlemmer af Familien Von der Osten, som havde levet i Danmark. 29. Dr. E. Hildebrand i Stockholm modtog den femtende September Meddelelse af et Skiftebrev af 14 April 1350 efter Fru Ingeborg Saxe Pedersens. 30. Herr H. C. Langballe i Nærstrand ved Stavanger søgte den ellevte November Oplysninger om Præsten Hans Nielsen Schmidt i Asfærg, Nørre Haldherred i Aarhuus Stift og modtog under tyvende November de ikke betydelige Efterretninger, som havde været at finde. 31. Professor Dr. Leo Meyer af Reval modtog den første September Meddelelse af et Blad af en gammel Livlandsk Riimkrønike. 32. Hemmanseier Sven Svensson af Marieholm, anbefalet af den herværende kgl. svenske Legation, udbad sig den femogtyvende og modtog den syvogtyvende August nogle Oplysninger vedkommende et Nøbbeløf Kirke i Onsjø Herred tilhørende Huus. 33. Archivraad Dr. Wigger i Schwerin udbad sig den femte og modtog den sexogtyvende November nogle Bemærkninger til det andet Bind af hans Blücherske Historie.

Som en almindelig Meddelelse fra Geheimearchivet udkom den trykte Aarsberetning for Aaret 1876, som er det 26de Qvarthefte af den hele Række eller VI Binds 2 Hefte. Det indeholdt Slutningen af Hannibal Sehesteds Ambassade til Spanien og Begyndelsen af Conseils-Protokollen for 1670 samt det ovenomtalte Facsimile af det fundne Fragment af en Saxo-Codex med en dertil hørende kort Afhandling.

VII.

Archivbygningens Vedligeholdelse er Bygnings-Inspectionen underlagt, og i afvigte Aar har ingen vedkommende Regning været her forelagt til Paategning. Tilsynet med Vandslanger og Extincteurs besørges af Hr. Etatsraad Blom, der baade har instrueret det nye Archivbud i denne Henseende og den fjortende September foretaget det sædvanlige Eftersyn af Vandhanerne og Slukningsmidlerne.

Imidlertid havde Ministeriet, som ovenfor S. XXXI foreløbig bemærket, i afvigte Aar (1877) været foranlediget til at overveie en Forandring af Geheimearchivets Locale. Ved Skrivelse af tolvte Marts meldte nemlig Ministeriet, at det var betænkt paa med den nu bestaaende Organisation af 1850 til Udgangspunct at gjennemføre en Ordning af hele Archivvæsenet, saafremt et udvidet Locale kunde tilveiebringes, og at denne Betingelse formeentlig vilde være given, dersom det store Kongelige Bibliothek, der atter behøvede en Udvidelse, fik en heel ny Bygning og overlod den nuværende Bibliotheksbygning til Archivvæsenet. Ministeriet overdrog derefter Geheimearchivarius og Contoirchefen for dets eget Archiv at afgive Betænkning om, 1. hvorvidt et forøget Archivlocale maatte være Betingelse

for den paatænkte Ordnings Gjennemførelse, 2. hvor stort et Locale der vilde behøves og hvorvidt det Store Kongelige Bibliotheks Bygning kunde afgive det fornødne Rum og den fornødne Betryggelse, og 3. hvilke særlige Krav der maatte stilles til et Archiv-Locale. Opgavens egen Vanskelighed og Besvarelsen af to Mænd maatte forhale Sagen i længere Tid, saa at den pligtskyldige collective Betænkning først den syvende Juli blev indsendt til Ministeriet.

2. Det Kongelige Geheimearchivs Regnskab for Finantsaaret 1875—76 har i afvigte Aar været under Revision og var rigtigt befundet, hvorefter Qvittering blev givet den sjette April. — Regnskabet for Finantsaaret 1876—77 blev indsendt til Ministeriet den femte Juni. Der var for dette Finantsaar bevilget i Alt en Sum af 17868 Kroner, og den virkelige Udgift svarede dertil i det Hele og for de enkelte Conti. Revisionen deraf havde intet fundet at bemærke derved og gav den tredivte November Qvittering derfor.

3. Geheimearchivets Budget for Finantsaaret 1877—78 blev meddeelt ved Ministeriets Skrivelse af syttende April saaledes: 1. Embedsmændenes Lønninger 13148 Kr. 2. Medhjælpsummen 3720 Kr. og 3. Credit for Archiv- og Contoirudgifter 1000 Kr. Senere, den fjerde August, ansøgte Geheimearchivarius om et lidet Tillæg til den sidste Post for at kunne lade det fundne Fragment af en Saxo-Codex facsimilere, og Ministeriet anviste derefter den fjortende August 60 Kr. paa en forventet Tillægsbevilling. Da Arbeidet lod sig udføre for 54 Kr., befalede Ministeriet den femte September at optage de besparede 6 Kr. paa den kommende Regnskabs-Oversigt for Finantsaaret 1877—78.

4. Budget-Forslaget for Finantsaaret 1878—79 blev indsendt til Ministeriet den femte Juni, og var, da nogle af de bevilgede Tillæg hidtil blot betegnedes som temporære, indskrænket til det bestaaende eller formeentlig faste Beløb. Saaledes fremkom følgende enkelte Poster: 1. Embedsmændenes Lønninger 13,331 Kr., 2. Medhjælpssum 3,720 Kr., 3. Credit for Archiv- og Contoir-Udgifter 1000 Kr., i det Hele 18,051 Kr.

VIII.

Ligningscommissionen for den personlige Indkomstskat i Kjøbenhavn forlangte den nittende November og modtog den otteogtyvende December den sædvanlige Fortegnelse over Gager, Emolumenter og andet Vederlag for Arbeide i Geheimearchivet, tilligemed Angivelse af Vedkommendes respective Boliger.

2. Om Geheimearchivarii personlige Forhold er intet videre at bemærke: han har stadig hver Søgnedag arbeidet i Archivet den hele Contoirtid, nydt efter sin Alder upaaklageligt Helbred og ingen Ferie-Recreation søgt eller havt.

3. Om første Archivsecretair og Registrator Plesner gjælder ganske det samme: stadigt og flittigt Arbeide hver Søgnedag i hele Contoirtiden og ingen Ferie.

4. Anden Archivsecretair og Inspector Matthiessen har ligeledes hver Søgnedag

arbeidet her i den hele Contoirtid, og hans maaskee just ikke stærke Helbred har været saa god, at han i afvigte Aar ikke har troet at behøve nogen Ferie.

5. Assistent Krarup, hvis Arbeidstid er den samme som Archivsecretairernes, har anvendt den ligesom disse. Han ønskede i en eventuel Sommerferie at gjøre sig personlig bekjendt med Archivvæsenet i Sydtydskland, og Reisen blev foretaget fra den syttende August til den attende September.

6. Stipendiarius Secher, har arbeidet i Archivcontoiret hver Søgnedag i den for Stipendiarerne bestemte Tid. Da hans Triennium var udløbet med October 1877 og han ønskede det fornyet, tilstod Ministeriet ved Skrivelse af femtende October en Forlængelse deraf indtil 31 October 1880. Han ønskede en Sommerferie og havde denne fra den 10 Juli til den 13 August.

7. Stipendiarius Jessen har ligeledes arbeidet i Archivcontoiret hver Søgnedag i den bestemte Tid. Ogsaa han ønskede en Sommerferie, som han havde fra 11 August til 13 September og dertil nogle Dage mellem Juul og Nytaar.

Endelig skal man for Fuldstændigheds Skyld her endnu tilføie, at Geheimearchivets Budtjeneste i afvigte Aar er undergaaet en Personalforandring, idet det hidtilværende Bud M. Madsen, der efter en Tjenestetid af 24 Aar afgik ved Døden den 13 April, er bleven afløst af Chr. Jørgensen, hædret med Medaillen for Deeltagelse i sidste Krig.

XXXI.

UDSIGT OVER DET KONGELIGE GEHEIMEARCHIVS TILSTAND OG VIRKSOMHED I AARET 1878.

Det Kongelige Geheimearchivs allerunderdanigste Aarsberetning for Aaret 1878 blev den fireogtyvende Februar 1879 indsendt til Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet og derfra forelagt Hans Majestæt Kongen. Et kort Uddrag af den skal her i den sædvanlige Form blive meddelt paa de følgende Blade.

I.

I det sidstafvigte Aar 1878 have Geheimearchivets Samlinger modtaget Forøgelse ved Afleveringer deels efter Hans Majestæt Kongens umiddelbare Befaling, deels fra Udenrigsministeriet, og dertil ved forskjellige Gaver fra Private her hjemme og i Udlandet.

A. Efter allerhøieste Befaling afleverede det Kongelige Haandbibliothek den tredie Mai ved Bibliothekar Birket Smith tvende Bind af de Kongelige Civilreglementer, nemlig for Aarene 1719 og 1730, og modtog samme Dag Geheimearchivets Revers derfor. Ved Eftersyn befandtes disse to Bind at være ganske af samme Form og Udstyr som den Række af Kongelige Civilreglementer, der den 6 Juli 1850 vare blevne afleverede hertil fra Finantsministeriet, og de bleve nu indordnede i denne.

B. Udenrigsministeriet afleverede den tolvte August til dette Archiv som det Kongelige Huus-Archiv følgende Actstykker: 1. Hans Kongelige Høihed Kronprindsens officielle Meddelelse til Hans Majestæt Kongen, at Hendes Kongelige Høihed Kronprindsessen den anden August 1878 var nedkommen med en Datter, dateret Charlottenlund Slot den 2 August 1878. 2. Document, udstedet af Conseilspræsident, Udenrigsminister og Justitsminister om samme Begivenhed. Disse tvende Acter bleve samme Dag registrerede og deponerede paa rette Sted, og Tilstaaelse for Modtagelsen afsendt til Udenrigsministeriet.

C. Som Gave er der i Aaret 1878 fra Landsmænd og Fremmede indkommet adskillige trykte eller utrykte Stykker.

1. Den Kongelige Norske Regjerings Departement for Kirke- og Underviisningsvæsenet sendte under ellevte Februar Diplomatarium Norvegicum IX Samlings 2den Halvdeel, og under ellevte December samme Værks X Samling 1ste Halvdeel, begge som Fortsættelse af tidligere Gave.

2. Den herværende Kongl. Svensk-Norske Minister, Baron L. Beck-Friis sendte under sjette Februar det begyndte Værk, Sveriges Tractater med främmande Magter, udgivet af O. S. Rydberg, I Bind, Stockholm 1877, og modtog Dagen efter Geheimearchivets Revers og Taksigelse derfor.

3. Cand. jur. Th. S. Bang paa Østergaard ved Aarhuus sendte ved Skrivelse af otteogtyvende Februar nogle af hans Fader Geheimeraad P. G. Bang efterladte Papirer til Bevaring paa visse Betingelser i dette Archiv. Revers for Modtagelsen blev ham tilsendt den femte Marts.

4. Universitetsbibliothekar E. W. Berling i Lund sendte den tredivte September Acta Universitatis Lundensis, historisk-lingvistisk Afdeling, Tom. XIII, og den tyvende November samme Værks Tom. XI, Lund 1874—75, samt Universitetsbibliothekets Accessions-Katalog for 1877, alt Forsættelse af tidligere Gave.

5. Rigsarchivar Birkeland i Christiania, som Bestyrer af de til Udgivelsen af historiske Kildeskrifter bevilgede Midler, sendte den sjette Februar Norske Rigsregistranter VI Binds 2det Hefte og VII Binds 1ste Hefte, samt Jomsvikinge-Saga ved A. Gjessing, — og senere den trettende Juni Biskop Eysteins Jordebog, «den Røde Bog», 3die Hefte, samt Bergens Borgerbog 1550—1751 ved Nicolaysen, alt Fortsættelse.

6. Rigsarchivar Bowallius i Stockholm sendte den ellevte Januar Svensk Diplomatarium fra 1401, I Binds 3 Hefte; den sexogtyvende April Svensk Diplomatarium VI Binds 1 Hefte; den tyvende September Meddelanden från Svenska Riksarchivet, 2det Hefte; den sextende December Gustav Is Registrant VII Binds 2 Hefte, samt Svenske Rigsraads-Protokol I Deel, alt Fortsættelse.

7. Bibliothekar Justitsraad Bruun leverede brevi manu den tolvte Februar Aarsberetninger fra det Store Kongelige Bibliothek, III Binds 3die Hefte.

8. Cand. jur. Alf. Collett af Christiania leverede brevi manu den femtende Februar Stamtavle over Familien Collett, Christiania 1872, 4to.

9. Professor Abr. Cronholm leverede brevi manu den syttende Juni sit Skrift Trettioåriga Kriget, I Deels 1—2 Afd., Stockholm 1876—77.

10. Assistent S. Elvius forærede den første November en af hans Fader, Forstander Elvius, udarbeidet chronologisk og biographisk Fortegnelse over det Kongelige Opfostringshuus's Elever, et Foliobind, og modtog samme Dag Geheimearchivets Revers og Taksigelse derfor.

11. Directionen for den grevelige Hjelmstjerne-Rosencroneske Stiftelse lod brevi manu den treogtyvende October hertil levere Scriptores rerum Danicarum medii ævi, Tom. IX, Hafniæ 1878, fol.

12. Kammerherre Holst, Secretair ved Christiania Universitet, sendte den femtende Februar de paa Universitetets Bekostning udgivne Skrifter: Heilagra manna sögur, I—II Bind, ud-

givne af C. R. Unger, S. Bugge: Runeindskriften paa Ringen i Forsa Kirke, og Y. Nielsen: Bidrag til Sverigs politiske Historie 1812—13, alle udkomne i Christiania 1877.

13. Godsforvalter Høeg paa Lystrup leverede den tredivte August brevi manu som Gave fra sin afg. Svigerfaders Kammeraad Læssøes Bo en Deel Archivalier, hvoriblandt ogsaa Pergamenter, meest vedkommende Odenseske Forhold i det sextende Aarhundrede.

14. Kammerherre F. Krogh leverede deels personlig den niogtyvende October, deels ved Kammerherre Barner den fireogtyvende November en Deel haandskrevne Genealogica, som han havde samlet til sine genealogiske Skrifter.

15. Translatør A. Larsen leverede brevi manu den enogtyvende Januar et haandskrevet Register over Stedsnavne i Halland.

16. Archivarius Dr. O. Nielsen leverede den treogtyvende September sit Kjøbenhavns Diplomatarium, IV Binds 1 Hefte, som Fortsættelse af tidligere Gave.

17. Dr. Ol. Nilsson af Malmø leverede brevi manu den femogtyvende Juni og treogtyvende December det af ham udgivne Skrift, Blad ur Gustaf III' och Sophie Magdalenes Giftermålshistoria, Hefte 2—3, Malmø 1878, som Fortsættelse.

18. Archivassistent Yngv. Nielsen i Christiania sendte den ellevte Februar det af ham udgivne Tydske Klageskrift over Herr Olaf Nielsen, den treogtyvende April sit Skrift, Actmæssige Bidrag til de Nordiske Rigers politiske Historie 1813—14, og den femogtyvende Juli sin Afhandling om nogle Slægter i det vestenfjeldske Norge.

19. Foreningen for Norske Fortidsminders Bevaring sendte den syttende April sin Aarsberetning for 1878 og sit Skrift, Norske Bygninger, 8 Hefte, som Fortsættelse.

20. Professor Dr. J. O. Opel i Halle sendte den ottende Februar sit Skrift, Der Niedersächsisch—Dänische Krieg, II Bind, 1624—1626, Magdeburg 1878, som Fortsættelse.

21. Justitsraad Rasmussen paa Gisselfeldt leverede brevi manu den femtende August en af ham selv opsat Stamtavle over Descendenterne af Generalmajor Samuel Chr. Giedde.

22. Protocolsecretair Rydberg af Stockholm leverede brevi manu den treogtyvende August det første, foreløbige, photographiske Aftryk af Unionsdocumentet 1397 efter den i Geheimearchivet bevarede Original.

23. Pastor Dr. H. F. Rørdam i Brændekilde ved Odense sendte den otteogtyvende Marts Kirkehistoriske Samlinger 3 Række, I Binds 2—4 Hefte og II Binds 1 Hefte som Fortsættelse af tidligere Gave fra det kirkehistoriske Selskab.

24. Pastor F. E. Seidelin i Aarhuus sendte den syvende August gjennem Assistent Elvius sit Skrift: Stamtavle over Familien Seidelin, Aarhus 1877.

25. Geheime-Legationsraad A. Skrike leverede brevi manu den sjette November sit Skrift: Fortegnelse over Studenter fra 1828, Kjøbenhavn 1878.

26. Smithsonian Institution i Washington sendte den fjerde Januar gjennem det herværende Videnskabernes Selskab sin Report for 1876, og senere under den fjortende Mai en Anmeldelse om, at Institutets Directør og Secretair Joseph Henry, Leg. Dr., var Dagen forud afgaaet ved Døden.

27. Universitetet sendte den femtende Mai Aarbog for Kjøbenhavns Universitet, indeholdende Meddelelser for det academiske Aar 1876—77, udgivet af C. Goos, Kjøbenhavn 1878, og senere, den femte November, samme Aarbog for 1864—71, 2[det] Hefte.

28. Professor Weibull i Lund leverede den syttende December brevi manu de af ham udgivne Samlinger for de skaanske Landskabers historiske og archæologiske Forening, 1—8 Hefte, Lund 1874—77.

29. Pastor Wiberg i Jordløse sendte den femogtyvende Juli sit Skrift: Stamtavle over Familien Storch, Faaborg 1863.

II.

I det afvigte Aar 1878 er Intet saaledes udgaaet af det Kongelige Geheimearchivs Samlinger, at det kan ansees for tabt for disse. Derimod har Archivet endnu ikke uagtet gjentagne Erindringer faaet tilbage enkelte Stykker, som have været udlaante til Brug i Ministerierne, ogsaa i tidligere Aar.

III.

Arbeiderne i Geheimearchivet i Aaret 1878 have som sædvanligt været deelte mellem Archivet selv, den offentlige Tjeneste for Ministerierne og de private Meddelelser deels i Archiv-Contoiret under Vedkommendes egne Studier, deels fra Archivet ved skriftlige Oplysninger. Samtlige Archivets Embedsmænd og Functionærer have deeltaget i disse Arbeider efter den bestemte Orden.

Geheimearchivarius har hver Dag i den hele Contoirtid søgt at gjøre sin Pligt, i hvilken Henseende han her blot skal henvise til denne Aarsberetnings forskjellige Afdelinger, og tilføie, at han hos sine Medarbeidere har fundet den Velvillie og Understøttelse, han har behøvet og ønsket.

Første Archivsecretair og Registrator Lieut. Plesner har i sidstnævnte Henseende jævnlig understøttet Geheimearchivarius ved Samling af Materialet til de af denne personlig besørgede Expeditioner. Ligeledes har han i Forbindelse med Anden Archivsecretair og Assistenten opsøgt og atter henlagt de mangfoldige enkelte Archivstykker, som daglig benyttedes ved Fremmedes Studier i Archiv-Contoiret. Han har deeltaget i Arbeidet paa det trykte Archiv-Program, navnlig ved Correcturen af samme. Endelig har han, saa ofte Tiden tillod det, fortsat Registraturen af de fra Rentekammer-Archivet i sin Tid afleverede Skaanske Handlinger, fuldendt denne paa Registrant-Sedler og begyndt Ordningen og Reenskrivningen af disse til en egen speciel Registrant.

Anden Archivsecretair og Inspector Matthiessen har ligeledes enkelte Gange samlet Materialer til de af Geheimearchivarius udfærdigede Expeditioner, navnlig ved Opgaver af personalhistorisk Indhold. Ogsaa har han daglig deeltaget i Opsøgningen og Henlæggelsen af de Archivsager, der benyttedes ved Studier i Archiv-Contoiret. Endvidere har han

ordentligviis læst Revisionsarkene af de historiske Stykker i den trykte Aarsberetning. Som sit stadige Archivarbeide, naar han kunde blive ved dette, har han registreret og ordnet en betydelig Samling, der efter Archivvæsenets Organisation i Aaret 1850 var afleveret til dette Archiv fra det forrige Danske Cancelliarchiv.

Assistent F. Krarup har daglig understøttet Archivsecretairerne, saa ofte Mængden af de Studerende i Archivcontoiret gjorde det fornødent, hvilket omtrent hver Dag meer eller mindre var Tilfældet. Han har ligeledes havt sin Deel i Arbeidet paa det historiske Tillæg til Archivprogrammet og stadig læst den første Correctur. Han har ordnet og henført til rette Plads adskillige deels ældre, deels nyere Erhvervelser, navnlig den ovennævnte fra Kammerraad Læssøes Dødsbo leverede Samling. Endelig har han fortsat den af ham begyndte Afdeling for Personalhistorie, hvis Registrantsedler i Aarets Løb derved ere blevne forøgede med omtrent 2000 Stykker.

Stipendiarius Secher har i dette Aar i Hovedsagen alene arbeidet paa Registraturen, og fortsat Samlingen til den Danske Adels Historie, hvoraf han har registreret indtil den treogtyvende Fascikel vedkommende Biermann von Ehrenschild. Hver Fascikel i denne Samlig indeholder mange enkelte Stykker, og det udførte Registratur-Arbeide er optaget paa 11 à 1200 Registrantsedler.

Stipendiarius Jessen har i Aaret 1878 deels ført Copibogen over udgaaende Expeditioner, deels besørget Afskrifterne af de for det trykte Archivprogram bestemte Actstykker. Han har derhos fortsat Registraturen af Proces-Samlingen og bragt omtrent 400 Stykker deraf paa Registrantsedler; men Sygdom afbrød desværre i nogen Tid hans flittige Arbeide.

IV.

Regjeringen og overhovedet Auctoriteterne have ordentligviis kun ved enkelte Leiligheder Brug for Geheimearchivet, hvis Tidsgrændse ved Organisationen af vort Archivvæsen foreløbig blev sat til Aaret 1750, og en Undtagelse gjør nærmest kun det Kongelige Hof og Udenrigsministeriet, der ogsaa aflevere nyere, tildeels endog de nyeste Archivalier til dette Archiv som det Kongelige Huus-Archiv.

1. Det Kongelige Hofmarskallat forlangte den toogtyvende Januar nogle Oplysninger vedkommende det Kongelige Haandbibliothek og modtog disse af de her bevarede Particulærkammer-Regnskaber. — Samme forlangte og modtog den anden September ligeledes nogle Oplysninger af Hofmarskallatets «Dagjournaler». — I Aarets sidste Maaneder behøvede Hofmarskallatet under Forberedelsen til Hendes Kongelige Høiheds Prindsesse Thyras Formælingsfest forskjellige Meddelelser angaaende tidligere Høitideligheder af samme Art og modtog den femte November og fjerde December adskillige Acter deels af Hofmarskallats-Archivet for 1828 og 1829, deels af Foureer-Contoirets Journal for Aaret 1826.

2. Intendanturen for den Kongelige Civilliste forlangte og modtog den tredivte Januar, den første og anden Februar, den syttende April og den niende October forskjellige Oplysninger af Particulærkammerets og Civillistens Regnskaber for Perioden fra 1840 til 1863.

3. Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet forlangte den niende December, i Anledning af en fra Udlandet indkommen Begjering, Meddelelse af et Reskript fra Hertug Christian Albrecht den 22 Decbr. 1622 vedkommende Forpagtningen af Oldenswort Kirkejorder. Skjøndt alle de Samlinger, hvori det forlangte maatte søges, vare udleverede til den Preussiske Regjering, bleve dog Undersøgelser her foretagne, men uden Resultat, og ved at indmelde dette under tiende December til Ministeriet, gjorde man tillige opmærksom paa, at den for hiint Rescript fra Udlandet opgivne Datum ikke faldt indenfor Christian Albrechts Regjeringstid.

4. Udenrigsministeriet forlangte den syvogtyvende April til Brug for Hertug Carl af Glücksborg Meddelelse af Hertug Johan Adolph af Pløens Cessionsbrev af 22 Juni 1676 og det Keiserlige Exspectancebrev paa Grevskaberne Oldenborg og Delmenhorst af 1 April 1642, og anmodede om at lade disse Stykker afskrive paa sin Bekostning. Da det paa den Tid ikke var muligt at finde nogen paalidelig privat Skriver, troede Geheimearchivarius efter Omstændighederne at kunne lade Skriver-Arbeidet udføre af Archivets Tjenestemænd, og sendte derefter Afskrifterne den ellevte Mai, dog derhos bemærkende, at disse Acter forlængst havdes trykte i bekjendte Bøger.

5. Samme Ministerium forlangte og modtog den fjerde Mai og den femte October Meddelelse af Formælings-Acterne henholdsvis af 1838 og 1757 for Prindsesse Vilhelmine Marie og Prindsesse Vilhelmine Caroline.

6. Marineministeriet forlangte og modtog den femogtyvende September og den tyvende November Meddelelser af Søetatens Kongelige Befalings-Bøger for 1708—1711 og af Søetatens Resolutions-Protocol i Perioden 1743—1748.

7. Kammeradvocaten udbad sig den sextende April Geheimearchivets Mening om Fortolkningen af en Passus i Ægtepagten mellem Hendes K. H. Prindsesse Vilhelmine Marie og Hertug Carl af Glücksborg af 19 Mai 1838. Da Fortolkning af Actstykker ligger udenfor Archivernes officielle Virksomhed, maatte Geheimearchivet indskrænke sig til at erklære den treogtyvende April, at der ikke i Geheimearchivet bevaredes noget Actstykke, der syntes at bekræfte den af Kammeradvocaten forsøgte Fortolkning.

8. Kjøbenhavns Magistrat udbad sig den syvende November en Menings-Yttring fra Geheimearchivet deels om de hidtil udgivne Bind af »Kjøbenhavns Diplomatarium«, deels om det Omfang og den Maade, hvorpaa Værket formeentlig burde fortsættes og fuldendes. Denne Begjering blev opfyldt den tyvende November.

V.

Geheimearchivets Contoir har i Aaret 1878 som sædvanligt været besøgt af en stor Mængde, som der personlig benyttede de dem meddeelte Archivalier, stundom til Løsning af Spørgsmaal i det practiske Liv, men oftest til Brug under historiske Studier. Fra

Archivets Side kommer det derved ofte an paa at vide, i hvilke af dets mange forskjellige Samlinger de søgte Oplysninger kunne formodes at være, eftersom den Søgende ikke i et Archiv som i et Bibliothek stedse kan opgive en bestemt Bog eller et bestemt Actstykke, hvori Oplysningen umiddelbart gives; og deri ligger det, at Fremtagelsen i et Archiv saa væsentlig er betinget af nøie Kjendskab netop til det enkelte Archiv.

A. Landsmænd, som i dette Aar personlig have søgt og erholdt Meddelelser i Archivcontoiret, ere

a. ifølge tidligere for dem given Bemyndigelse:

1. Capitain P. Bang (d. 13 Juli 1870). 2. Kammerherre Barner (d. 1 Novbr. 1868). 3. Secretair Berlien (d. 30 Aug. 1844, 13 Marts 1867). 4. Capitain O. Blom (d. 20 Febr. 1860). 5. Pastor Brasch (d. 26 April 1854, 16 April 1869). 6. Bibliotheksassistent Bricka (d. 27 April 1871). 7. Dr. P. Brock (d. 4 April 1873). 8. Bibliothekar Justitsr. Bruun (d. 6 Sept. 1866, 22 Marts 1870, 7 Juli 1873). 9. Dr. Burman Becker (d. 2 Aug. 1832, 22 Januar 1847, 17 Febr. 1852). 10. Pastor A. Crone (d. 9 Juni 1865). 11. Birkedommer Dahlerup (d. 13 Aug. 1877). 12. Assistent Elvius (d. 18 Juli 1877). 13. Cand. mag. Erslev (d. 15 Decbr. 1871). 14. Professor Ewald (d. 16 Octbr. 1876). 15. Bibliotheksassistent Dr. Fridericia (d. 5 Mai 1870). 16. Exam. polyt. F. R. Friis (d. 9 Novbr. 1859, 10 Januar 1871). 17. Gaardeier A. P. Gaardboe (d. 29 Juni 1875). 18. Bibliotheksassistent Gjellerup (d. 8 Januar 1866, 31 Marts 1870). 19. Stud. jur. Grove (d. 16 Novbr. 1875). 20. Contoirchef Grundtvig (d. 14 Novbr. 1857, 28 Octbr. 1859). 21. Pastor emer. Hansen (d. 22 Januar 1875). 22. Adjunct Dr. Heise (d. 8 Aug. 1870). 23. Justitsraad Hvass (d. 10 Octbr. 1859). 24. Professor Kornerup (d. 24 Jan. 1865). 25. Kammerherre F. Krogh (d. 25 Novbr. 1870). 26. Translatør Larsen (d. 16 Octbr. 1874). 27. Dr. T. Lund (d. 17 Aug. 1875). 28. Hofmarskal Kherre Løvenskiold (d. 31 Januar 1857, 11 Decbr. 1871). 29. Prof. jur. Matzen (d. 23 Januar 1866). 30. Cand. mag. Mollerup (7 Febr. 1873). 31. Professor Dr. Paludan-Müller (14 Mai 1836, 27 Febr. 1849, 19 April 1875). 32. Archivarius Dr. O. Nielsen (d. 30 Sept. 1858). 33. Student C. F. Nielsen (d. 7 Mai 1877). 34. Secretair, Cand. jur. Nyrop (d. 11 Febr. 1874). 35. Dr. H. Petersen (d. 23 Juli 1869). 36. Pastor Dr. H. F. Rørdam (d. 18 Januar 1854, 13 Febr. 1858). 37. Fuldmægtig Scheel (d. 13 Juni 1873). 38. Professor Dr. Schiern (d. 28 Octbr. 1854, 17 Octbr. 1861). 39. Assistent Cand. jur. Secher (d. 15 Sept. 1869). 40. Docent Dr. C. V. Smith (d. 15 Mai 1877). 41. Bibliothekar S. Birket Smith (d. 25 Marts 1868). 42. Cand. jur. Steenstrup (d. 27 Juli 1870). 43. Fuldmægtig Stolpe (d. 4 Juni 1875). 44. Gaardeier N. Rasmussen Søkilde (d. 10 Septbr. 1873). 45. Premierlieut. S. A. Sørensen (d. 25 Octbr. 1876). 46. Assistent Thiset (d. 30 Decbr. 1873). 47. Assistent G. L. Wad (d. 22 April 1875). 48. Oberst Vaupell (d. 10 Novbr. 1869). 49. Cand. Ph. Weilbach (d. 7 Sept. 1875).

b. Ifølge Bemyndigelse af dette Aar 1878:

50. Cand. mag. C. Arentzen, for hvem det den syvende Februar blev Geheimearchivarius tilladt at meddele ham Breve fra Baggesen til Prinds Christian (VIII). 51. Proprie-

tair Boeck af Laven-Hougaard, for hvem det den ottende November blev tilladt at meddele ham Oplysninger til hans Families Historie. 52. Professor juris Deuntzer, for hvem det den ottende Marts blev tilladt at meddele ham Acter til forskjellige ældre Lovbud. 53. Ingeniør Fribert, hvem det den niende August blev tilladt at meddele personalhistoriske Oplysninger. 54. Oberst Gandil og Capitain Duus, hvem det den enogtyvende Marts blev tilladt at meddele Uniform-Tegninger. 55. Premierlieutenant Harbou, hvem det den ellevte November blev tilladt at meddele personalhistoriske Oplysninger om hans Slægt. 56. Fabrikant A. Hoffmann, hvem det den otteogtyvende Januar blev tilladt at meddele Oplysninger til Sydsjellands indre Historie. 57. Forpagter Hofman Bang, hvem det den syttende April blev tilladt at meddele Bidrag til Hofmansgaves Historie. 58. Stud. jur. Hvass, hvem det den sjette Juni blev tilladt at meddele Oplysninger vedkommende Familien Arenstorff. 59. Premierlieutenant Jessen, hvem det den fjortende Februar blev tilladt at meddele Oplysninger om nogle Familieforhold. 60. Archivfuldmægtig Jørgensen, hvem det den ellevte Juli blev tilladt at meddele Bidrag til Slesvigs Historie. 61. Høiesteretsadvocat Levinsen, hvem det den syttende Juli blev tilladt at meddele Oplysninger om Griffenfeldts Virksomhed ved Indstiftelsen af Lehn og Stamhuse. 62. Dr. Meier, hvem det den anden October blev tilladt at meddele kunsthistoriske Oplysninger. 63. Adjunct V. Nannestad, hvem det den toogtyvende Juli blev tilladt at meddele Oplysninger til Danmarks Historie i det syttende Aarhundrede. 64. Assistent-Superintendent Reepstorff, hvem det den ellevte Januar blev tilladt at meddele Bidrag til hans Families Historie. 65. Premierlieutenant Rørdam, hvem det den syvende September blev tilladt at meddele Bidrag til Historien af Danmarks Befæstningsvæsen. 66. Literatus Schumacher, hvem det den sjette Juli og nittende August blev tilladt at meddele Familie-Efterretninger og Bidrag til den Skaanske Krigs Historie. 67. Frøken Th. Sehested, hvem det den ellevte Marts blev tilladt at meddele Familie-Efterretninger. 68. Studios. jur. Sperling, hvem det den syvende Juni blev tilladt at meddele personalhistoriske Oplysninger. 69. Studios. jur. Strøm, hvem det den enogtredivte October blev tilladt at meddele personalhistoriske Oplysninger. 70. Stipendiarius arnam. G. Thorlaksson, hvem det den enogtyvende Mai blev tilladt at meddele personalhistoriske Oplysninger. 71. Provst J. Vahl, hvem det den niende September blev tilladt at meddele Bidrag til Dansk Topographi og Personalhistorie.

B. Fremmede, som i Aaret 1878 personlig have søgt Archivcontoiret deels efter ældre for dem given Bemyndigelse, deels efter Bemyndigelse af dette Aar, ere: 72. Lector Dr. Ahlén af Christianstad (d. 23 Januar 1877). 73. Professor Cronholm (d. 20 Septbr. 1836, 15 Juli 1845, 23 Juni 1850). 74. Docent Dr. P. Hasse af Kiel og Dr. Buchwald, for hvilke det den tyvende November blev tilladt at meddele dem Actstykker til Slesvigs, Holstens og Lauenborgs Historie. 75. Civilingeniør Hopstock af Bergen (d. 21 Decbr. 1877). 76. Protocolsecretair Rydberg (d. 20 Decbr. 1870, 22 Juli 1878). 77. Professor Sars af Christiania (d. 13 April 1858). 78. Docent Dr. Schybergson, hvem det den tiende Juli blev tilladt at meddele Oplysninger om Danmarks Underhandlinger i Perioden 1600—1630.

79. Bibliothekar Styffe i Upsala (d. 29 Juni 1850). 80. Professor Weibull i Lund (d. 27 August 1863). 81. Licentiatus F. Westling af Upsala, hvem det den femtende Juni blev tilladt at meddele Efterretninger om den Danske Syvaarskrig. 82. Professor Volquardsen af Kiel (d. 11 April 1877).

VI.

I Aaret 1878 have ogsaa Mange, der ikke selv kunde deeltage i Arbeidet, søgt Oplysninger fra Geheimearchivet, og dette har i Tillid til Ministeriets Bifald meddeelt disse, forsaavidt hverken Indholdet eller Tidsanvendelsen syntes at tale derimod.

A. Landsmænd, som saaledes bleve understøttede ere:

1. Høiesteretssagfører Bagger modtog den anden og syvende Februar nogle Oplysninger af Forarbeiderne til Danske Lov. 2. Overintendant Bangert den fjerde Februar og fjortende November nogle Efterretninger om Familierne Brockenhuus og Von der Osten. 3. Capitain Bartholin modtog den fjortende Marts Efterretninger om Familien Pottrie i Dansk Tjeneste. 4. Assistent Boesen modtog den niende August en topographisk Meddelelse vedkommende Sorø. 5. Kammerherre Bruun den sexogtyvende August et Par Familie-Oplysninger. 6. Kammerraad Christensen i Hørsholm modtog den treogtyvende Marts nogle Bemærkninger til sit Skrift om Hørsholm. 7. Etatsraad E. Collin den første Marts nogle personalhistoriske Oplysninger. 8. Biskop Dr. theol. Engelstoft i Odense den sextende October nogle Oplysninger vedkommende Frue Kirkes Capellani i Odense 1555. 9. Maler Hammer modtog den femte Juli en sphragistisk Meddelelse efter de her bevarede Sigiller. 10. Stiftamtmand Kherre Heltzen i Odense den fjortende Februar nogle Bemærkninger om Efterkommerne af Generalmajor Georg Christopher von der Osten og Anna Dorothea Giedde. 11. Directør ved Livsforsikringsanstalten Hertzsprung modtog den ellevte April og sextende November nogle Efterretninger om det saakaldte »frugtbringende Selskab«. 12. Fabrikant Hoffmann i Næstved modtog den tolvte Juni et Vidnesbyrd om sit Arbeide i dette Archiv. 13. Forpagter Hofman-Bang modtog den femogtyvende October nogle Efterretninger om Familien Quitzow og de her bevarede gamle Jordebøger. 14. Telegraphist H. H. Holstein modtog den fjortende October en Meddelelse om Efterkommerne af Henning Christof Holstein, Overhofmester hos Dronning Anne Sophie. 15. Høiesteretsadvocat Klubien modtog den fjortende October vidimerede Afskrifter af nogle Acter angaaende en Bro og Vei gjennem Astrup til Hjørring og Skagen. 16. Professor F. Krohn modtog den femte Februar en Meddelelse af Svenborgs ældre Sigiller. 17. Procurätor Langballe i Randers modtog den otteogtyvende Februar Oplysninger angaaende Stamhuset Estrups Ret til en Deel af Grundfjord og om Beliggenden af den gamle Fiskegaard Udsgaard. 18. Redactør Hiort-Lorenzen modtog den attende Januar en Oplysning af sin afg. Faders her bevarede Breve. 19. Boghandler Lynge udbad sig efter Commission fra Sverrig og modtog den toogtyvende October nogle Efterretninger om Grevinde Catharine Polyxena af Solms-Rödelheim og hen-

des Nedstammelse fra Storkantsler Grev Frederik Ahlefeldt til Langeland. 20. Professor Magn. Petersen modtog den sextende December en Meddelelse af de herværende sphragistiske Samlinger. 21. Hr. N. J. Reedtz paa Sophienberg modtog den fireogtyvende Januar et Vidnesbyrd om sin Nedstammelse fra Her Frederik Reedtz til Tygestrup, D. R. R. 22. Pastor Dr. H. F. Rørdam i Brændekilde modtog den sjette Marts og femogtyvende Juni nogle Oplysninger deels om Hans Knudsens (Veiles) Udnævnelse til Biskop i Odense, deels om Vitus Bering. 23. Fru Schiørring i Aalborg modtog den treogtyvende August nogle genealogiske Efterretninger om en Familie Friis. 24. Hofpræst Schrader, som fra Udlandet var anmodet om Oplysninger angaaende en vis Margrete Alef, der i Tiden 1795—98 skulde i ung Alder være død i Kjøbenhavn, hvor hun skulde have «reddet Kongens Liv», modtog den tyvende November, hvad man herfra efter anstillet Undersøgelse kunde sige om denne besynderlige Sag. 25. Seminarieforstander Professor Schurmann modtog den fjerde Mai nogle Oplysninger om Veistrupgaards Egenskab som gammel «Sædegaard». 26. Assistent Cand. jur. Secher modtog den enogtredivte August Verification af nogle Afskrifter efter her bevarede Original-Concepter af 1633 og 1634. 27. Overretsprocurator Tvermoes modtog den fjortende August nogle Oplysninger vedkommende Byfogedembedet i Vordingborg ved Midten af det attende Aarhundrede. 28. Adjunct Wulf i Aalborg modtog den fireogtyvende Mai Gjenbrevene af 1391 og 1393 fra Frue Kloster i Aalborg paa Dronning Margretes Gavebrev for samme paa Egholm Slot.

B. Fremmede, som 1878 have modtaget Meddelelser fra Archivet:

29. Den herværende Kongl. Svensk-Norske Minister Baron Beck-Friis modtog den tredivte Marts 200 Stykker af det saakaldte Sture-Archiv, som Legationen vilde besørge til det Svenske Rigsarchiv. 30. Den Kongelige Norske Regjerings Departement for Kirke- og Underviisningsvæsenet modtog atter den tredie September de Norges Lov vedkommende Actstykker, efter at disse nu her vare benyttede. 31. Grev Gotfr. Bernstorff i Lübeck modtog den syvogtyvende Februar og femogtyvende April nogle heraldiske og historiske Oplysninger om det Bernstorffske Vaaben og om Familierne Pincier og Wedderkop. 32. Rigsarchivar Birkeland i Christiania modtog den enogtyvende Juni Norske Tegnelser Tom. XIII (1684—87). 33. Docent Dr. Konst. Höhlbaum i Göttingen modtog den niogtyvende Juli Meddelelsen af en Greifswalde Gildeskraa af 1330. 34. Overretssagfører J. Middelthon i Christiania modtog den tredivte April nogle Oplysninger om Længden af en Norsk Miil og Delingen af den Norske Alen i den sidste Halvdeel af det syttende Aarhundrede. 35. Photograf Budtz Müller fik med Ministeriets særlige Samtykke af syvende August Tilladelse til at benytte under specielt Tilsyn fra Geheimearchivets Side i sit Atelier den originale Calmar-Unionsact af 1397 til Brug for Rydbergs «Sveriges Tractater». 36. Magister Ungern af Helsingfors modtog den otteogtyvende November Meddelelse af Fogeden paa Kustø Slot Gregorius Stut's Segl. 37. Archivraad Dr. Wigger i Schwerin modtog den femte August nogle Bemærkninger vedkommende Fortsættelsen af det Meklenborgske Diplomatarium.

Det trykte Archiv-Program med Uddrag af Aarsberetningen for 1877 udkom den tyvende August og indeholdt to historiske Stykker, nemlig Slutningen af Geheimeraadets Protocol 1670—76 og Begyndelsen af Hildebrand Horrns Relationer fra Moskov i Aarene 1682—1684.

VII.

Tilsynet med Archivbygningen er udført af Slotsbygningsinspectionen, og i Aaret 1878 er ingen Regning derfra forelagt Geheimearchivet til Paategning. Tilsynet med Brand-Redskaberne er ført af Etatsraad Blom, der den tyvende September prøvede disse.

2. Regnskabs-Oversigten for Finantsaaret 1877—1878 blev indsendt til Ministeriet den sjette Juni: Bevillingen udgjorde 17,928 Kr., efterat den var bleven forøget med 60 Kr. til Facsimilering af et her opdaget Fragment af en hidtil ukjendt Saxo-Codex; Udgifterne havde været Gage til Embedsmændene 13,148 Kr., Medhjælpsum 3720 Kr. og til Contoir-Udgifter 1054 Kr., altsaa i det Hele 17,922 Kr. De besparede 6 Kr. blev efter Ministeriets Befaling af trettende Juni den følgende Dag indbetalte i Finantshovedkassen.

3. Finantsloven for Aaret 1878—79 vedkommende Geheimearchivet blev meddeelt ved Ministeriets Skrivelse af tredivte Marts og var af samme Indhold som Budgettet for det foregaaende Finantsaar. Det hele Beløb udgjorde 18,051 Kr., og den liden Forøgelse var kun en Følge af, at den Første Archivsecretair efter de bestaaende Lønningslove havde Krav paa et Anciennetets-Tillæg.

4. Budget-Forslaget for Finantsaaret 1879—80 blev indsendt til Ministeriet den sjette Juni; det var kun en Gjentagelse af de bestaaende, paa ældre og nyere Finantslove grundede Postitioner, nemlig 1. Lønninger til Embedsmændene 13,348 Kr., 2. Medhjælpsum 3720 Kr., 3. Credit til Archiv- og Contoir-Udgifter 1000 Kr., men med Hensyn til den sidste Post blev dog den oftere fremsatte Bemærkning gjentaget, at den efter de stigende Priser paa Brændsel og Trykke-Arbeide ikke uden Vanskeligheder kunde slaae til.

VIII.

Commissionen for Paaligning af Indkomstskat forlangte den otteogtyvende November inden Aarets Udgang en Fortegnelse over den Indtægt og de Emolumenter, der i Aaret 1878 vare oppebaarne af Embedsmænd eller Tjenestemænd ved Geheimearchivet. Forlangendet blev opfyldt den otteogtyvende December.

2. Geheimearchivarius har i Aarets Løb daglig arbeidet i Archivet den hele Contoirtid med Undtagelse af en 3—4 Dages Sygeleie, der begyndte netop paa den første Dag af hans 77 Aar, i December Maaned. Ferie har han ikke søgt eller havt.

3. Første Archivsecretair og Registrator Plesner har ligeledes stadig hver Dag i den hele Contoirtid arbeidet i Archivet, og den Skrøbelighed, som for nogle Aar siden lagde ham Hindringer iveien, synes heldigviis ganske overvunden. Han har ingen Ferie begjeret eller havt.

4. Anden Archivsecretair og Inspector Matthiessen har ganske paa samme Maade arbeidet i Archivet hver Søgnedag i de bestemte Contoirtimer, og heller ikke begjeret eller havt nogen Ferie til egen Recreation.

5. Assistent Krarup har stadig ydet den Hjælp og Tjeneste, som de ældre Embedsmænd under stigende Alder vel kunne behøve. Han ønskede som sædvanligt en Sommerferie, der efter Omstændighederne blev deelt i to Afdelinger, fra niende til tyvende Juli og fra anden til fireogtyvende September.

6. Stipendiarius Secher har arbeidet i Archivet i de for Stipendiarerne bestemte tre daglige Timer, og han havde en Sommerferie fra tredie Juli til ottende August.

7. Stipendiarius Jessen har ligeledes arbeidet i Archivet i de bestemte Timer og havt en Sommerferie fra syvende August til niende September. Da hans Triennium nærmede sig Udløbet, blev Stipendiets Vacance bekjendtgjort den attende Juli, de indkomne Ansøgninger tilstillede Ministeriet den femtende August og Stipendiet den enogtyvende August fornyet for ham indtil den enogtredivte August 1881. Desværre blev han i Efteraaret hjemsøgt af en betænkelig Lungesygdom, saa at han først ved Begyndelsen af det nye Aar kunde gjenoptage Archivarbeidet.

XXXII.

UDSIGT OVER DET KONGELIGE GEHEIMEARCHIVS TILSTAND OG VIRKSOMHED I AARET 1879.

Den allerunderdanigste Beretning fra det Kongelige Geheimearchiv til Hans Majestæt Kongen for Aaret 1879 blev den syvogtyvende Februar 1880 indsendt til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet og af dette Allerhøistsamme forelagt. Et kort Uddrag af denne Beretning skal i den sædvanlige Form blive meddelt paa de følgende Blade.

I.

Geheimearchivet har i afvigte Aar 1879 modtaget deels Afleveringer fra Ministerierne, deels velvillige Gaver fra Indland og Udland.

A. Fra Ministerierne indkom saaledes deels enkelte Stykker, der henhørte til det Kongelige Huusarchiv, deels ældre Sager af reen historisk Interesse.

1. Udenrigsministeriet sendte den niogtyvende Januar følgende Acter vedkommende Hendes Kongelige Høihed Prindsesse Thyras Formæling: a. Ægteskabscontract mellem Prindsessen og Hs. Kgl. Høihed Hertug Ernst August af Cumberland og Brunsvig-Lüneborg, undertegnet af de Befuldmægtigede paa begge Sider den 18 December 1878 og ratificeret af Hertugen den 21 December s. A. b. Det af Dr. juris Jacob Maxen og Baron Rosenørn-Lehn parapherede Udkast til samme Ægtepagt, dateret 18 December 1878. c. Hs. Kgl. Høihed Hertugens Fuldmagt for Hofraad Dr. jur. Maxen af 15 December 1878. Disse Archivalier bleve strax registrerede og deponerede, samt Revers for Modtagelsen den tredivte Januar Ministeriet tilstillet.

2. Udenrigsministeriet lod den tyvende Januar brevi manu levere følgende Bog: Alfr. Maury, Rapport à Mr. le ministre de l'instruction publique, des cultes et des beaux arts sur les archives nationales pour les années 1876 et 1877. Paris 1878. 8 imp. max.

3. Finantsministeriet leverede den femte August den af K. Frederik den Sjette under 15 December 1837 udstedte og den 30 September 1877 endelig indfriede Hovedobligation for £ 4,840000, hvormed Laanet var gaaet over fra Thom. Wilson & Comp. til N. M. Rothschild & Sønners Bestyrelse. Revers for Modtagelsen blev sendt den følgende Dag.

4. Finantsministeriet lod den fjerde October aflevere disse det ældre Kongelige Partikulærkammer vedkommende Sager: a. Concept-Regnskaber for Aarene 1774, 1780—85, 1788—89, 1790—92, 1793—95, tilsammen ti Foliobind. b. Concept-Kassebøger for Aarene 1777—78, 1782—84, 1789—94, tilsammen tre Foliobind. Revers for Modtagelsen blev givet samme Dag.

5. Krigsministeriet anmeldte den enogtyvende October, at dèt var betænkt paa at kassere en Deel formeentlig værdiløse Archivsager og ønskede derom at høre Geheimearchivets Mening. Denne blev afgivet den toogtyvende November ganske i Overeensstemmelse med den skeete Anmeldelse.

B. Fra indenlandske eller fremmede Stiftelser eller enkelte Personer har Geheimearchivet i Aaret 1879 modtaget følgende Gaver og Fortsættelser:

1. Kjøbenhavns Universitet lod den syvogtyvende Mai brevi manu levere det i Anledning af Jubelfesten udgivne Værk: H. Matzen, Kjøbenhavns Universitets Retshistorie 1479—1879. I-II Deel. Kjøbenhavn 1879. 8vo imp.

2. Samme lod ligeledes den femogtyvende Juni brevi manu her levere: C. Goos, Universitetets Aarbog for 1877—1878, Kjøbenhavn 1879, — og den tyvende December: C. Goos, Aarbog for Universitetet, den polytechniske Læreanstalt og Communitetet i Perioden 1864—1871. 3die Hefte. Kjøbenhavn 1879.

3. Den Arnemagnæanske Stiftelse sendte den fireogtyvende April: P. E. Kaalund, historisk-topographisk Beskrivelse af Island, II Binds 1ste Hefte. Kjøbenhavn 1879.

4. Foreningen for Norske Fortidsminders Bevaring sendte under første Mai sin Aarsberetning for Aaret 1877 og 9de Hefte af Norske Bygninger fra Fortiden. Christiania 1879.

5. Bibliothekar Dr. E. W. Berling i Lund sendte under femtende November: Acta Universitatis Lundensis, Tom. XIV, Afdelingen for Historie og Sprog. Lund 1879.

6. Rigsarchivar R. M. Bowallius i Stockholm sendte under fjerde Juni: Svensk Diplomatarium fra og med Aaret 1401, II Binds 1ste Hefte, — og under tolvte November: Meddelelser fra Svenske Rigsarchivet, 3die Hefte. Stockholm 1879.

7. Bibliothekar Justitsraad Bruun leverede den treogtyvende Januar: Aarsberetninger fra det Store Kongelige Bibliothek, III Binds 4de Hefte, — og den syvogtyvende Juni: Angersfragmentet af Saxo Grammaticus, med Indledning. Kjøbenhavn 1879. 4to.

8. Professor Ludv. Daae i Christiania leverede brevi manu den tredie Juni sit Festskrift: Christiern den Førstes Norske Historie 1448—1458. Christiania 1879.

9. Baron H. K. Eggers sendte under sjette Marts sit Skrift: Geschichte des Geschlechts Eggers. I Bind. Ploen 1879. 4to.

10. Assistent S. Elvius leverede den syvogtyvende Februar et af Kongen udstedet Eiendomsskjøde af 3 Juni 1796 til Huusmand J. Jensen, Steenhugger i Ballerup, paa en Jordlod i Jonstrup Vang. — Samme leverede den tiende December en haandskreven Opsats af Justitsraad Bierfreund, Byfoged i Nyborg, angaaende Overformynderiet, især det fyenske.

11. Cand. jur. Jo. Steenstrup sendte under tyvende August som Gave fra Gaardeier Peder Fruergaard i Frøslev paa Mors et Skjødebrev af 25 Marts 1462, hvorved Væbner Las

Daa sælger en Gaard i Asphoved, Orig. p. Perg. med sex Segl. Revers og Taksigelse afgik under 21 August til Giveren.

12. Dr. R. Goecke, Secretair ved det slesvigske Archiv, sendte den niogtyvende August sin Afhandling: Brandenburgisch-Dänische Beziehungen nach dem Nymweger Frieden im Jahr 1679.

13. Professor Dr. P. Hasse i Kiel forærede den niogtyvende April brevi manu nogle Photographier, som han havde ladet tage af herværende Diplomer af Aarene 1059, 1237, 1264, 1270 og 1287.

14. Dr. Heise i Viborg leverede den syvende Juni det af ham udgivne Diplomatarium Vibergense, og den femtente Juli sin Anmeldelse af K. Barner, Familien Rosenkrantz.

15. Hr. K. Hiorth i Christiania sendte under niogtyvende September den af ham udgivne Stamtavle over Slægten Hiorth, den Ekersundske Linie, trykt som Manuskript. Christiania 1879. 4to.

16. Proprietair Knudsen til Troyborg sendte den attende September og tolvte December nogle Documenter vedkommende Danmarks Historie, meest Nørre-Jyllands, og modtog, efterat de vare gjennemseete, den femogtyvende September og den toogtyvende December Geheimearchivets Taksigelse derfor.

17. Archivarius Geheimeraad Lisch i Schwerin sendte under tyvende Februar: Meklenburgisches Urkundenbuch, XI Bind, som Fortsættelse af tidligere Gaver.

18. Jægermester A. G. Lowzow paa Slettegaard ved Helsinge sendte den sextende October et af ham forfattet Skrift: Stamtavler, Genealogie og Personalhistorie over Slægten Lowzow 1388—1880, hectographisk Aftryk, med et tydsk Bilag.

19. Overretsprocurator Auditør Mundt sendte den attende Juli en ældre Slægtebog over Familien Arenfeldt, som ifølge afg. Kammerherre Arenfeldts Testamente skulde tilbydes dette Archiv, og modtog samme Dag Revers for Modtagelsen.

20. Archivarius Dr. O. Nielsen leverede den niende December sit Kjøbenhavns Diplomatarium, IV Binds 2[det] Hefte, Kjøbenhavn 1879, Fortsættelse af tidligere Gaver.

21. Pastor C. F. Nielsen i Odden sendte den tredie Mai sit Skrift: Geistligheden og Lærerstanden i Oddens Pastorat. Kjøbenhavn 1878.

22. Docent Dr. O. Nilsson i Malmø bragte den tolvte Juli sit Skrift: Gustaf III og Sophie Magdalenes Giftermaalshistorie, 4de Hefte, Fortsættelse.

23. Enkefrue Justitsraadinde Nyegaard sendte den enogtyvende August ved Hr. Justitsraad Bruun en Samling af Documenter paa Pergament og Papir, meest vedkommende Hovedgaardene Sønder-Elkjær og Vraa, og modtog den femogtyvende August Geheimearchivets Taksigelse for denne Gave.

24. Pastor Dr. H. Rørdam i Brændekilde sendte den syvogtyvende October som Gave fra det kirkehistoriske Selskab dettes fortsatte Samlinger, Tredie Række, II Binds 2—4 Hefte. Kjøbenhavn 1878—79.

25. Fhv. Districtslæge Sommer leverede brevi manu den tolvte Juli tvende Stykker, nemlig a. Munderings-Protocol af 1716 for Søkadet-Academiet med Actstykker, og b. Besvarelse af Udsættelserne i Slangerup Kæmner-Regnskab for 1774, 1781 og 1782.

26. Cand. jur. Stemann sendte den fireogtyvende October det af ham udgivne Skrift: Urkundliche Beiträge zur Geschichte der Herzogthümer Schleswig und Holstein, aus dem handschriftlichen Nachlasse des frühern Appellationsgerichts-Präsidenten Geh. Confr. Dr. jur. von Stemann. Husum 1879, og modtog samme Dag Geheimearchivets Revers derfor.

27. Cand. jur. Jo. Steenstrup sendte den femogtyvende April nogle af ham tagne Afskrifter, nemlig a. af et Brev, dateret den 25 Marts 1462 fra Væbner Las Daa, hvis Original senere blev foræret til dette Archiv, hvorom ovenfor no. 11, og b. af Breve fra Mad. Ogier, den franske Gesandts Hustru i Kjøbenhavn paa K. Frederik V's Tid, hvis Originaler haves ved Academiet i Rouen. Revers gaves den følgende Dag.

28. Cand. mag. Theisen leverede den femogtyvende October brevi manu K. Frederik den Tredies Befaling af 7 April 1661 til Justitsraad Peder Lassen at indgive Betænkning om, hvorledes man bedst kunde iværksætte Actionen mod Corfits Ulfeldt og Eleonore Christine. Tydsk Original p. Pap. med Underskrift og Spor af Segl i rødt Vox. Revers derfor gaves samme Dag.

29. Procurator N. Winther i Hjørring leverede brevi manu den femtende October et Melfar Bythingsvidne af 21 Januar 1558 for den i Byen boende Per Olsens Søn Hans Persen. Orig. p. Pap. med fem Segl.

II.

Hellerikke i dette Aar er Noget udgaaet for bestandigt af Archivets Samlinger, medens man, om det maatte være tilladt, fremdeles maa gjentage, at enkelte til Ministeriernes Brug udlaante Archivalier endnu ikke ere tilbageleverede.

III.

Arbeiderne i Geheimearchivets egen Tjeneste have som sædvanligt gaaet ud paa deels at holde Archivets mangfoldige Samlinger og Registraturer i den bedst mulige Orden, deels at tilfredsstille de Fordringer eller Begjeringer, der gjøres af Regjeringen eller Private. Disse Arbeider optage den hele daglige Contoirtid for Archivets Embedsmænd og Functionærer efter den bestaaende Fordeling af deres Virksomhed.

Geheimearchivarius har hver Dag arbeidet i Archivet fra Contoirtidens Begyndelse til dens Ende, har personlig udført baade de ham paahvilende specielle Forretninger og ført Tilsyn med Virksomheden i det Hele, saaledes som det er omtalt i det Foregaaende og vil blive omtalt i det Følgende af nærværende Archiv-Efterretninger for Aaret 1879.

Første Archivsecretair og Registrator Lieut. Plesner har ogsaa i dette Aar jævnlig samlet Materiale til de af Geheimearchivarius selv besørgede Expeditioner og saaledes væsentlig deeltaget i disse. Han har fremdeles afvexlende med Anden Archivsecretair besørget Opsøgning af de mangfoldige enkelte Stykker, der daglig have været benyttede, snart i offentlig Tjeneste, snart og oftest for de mange Private, som her studere eller søge historiske Oplysninger. Han har endvidere deeltaget i Correcturen af det trykte Archiv-Program, Aarsberetningen og de samme medgivne historiske Actstykker. Han har endelig fortsat og

fuldendt Registraturen af de i sin Tid fra Rentekammer-Archivet afleverede Skaanske Handlinger, efter de optagne Registrant-Sedler reenskrevet en Registrant derover, som udgjør et anseeligt Foliobind, og fuldført den endelige Ordning af den største Del af Samlingen.

Anden Archivsecretair og Inspector Matthiessen har, som nylig anført, jævnlig deeltaget i Fremtagelsen og Tilbagelægningen af de daglig benyttede Archivalier, ligesom han ogsaa under Archiv-Programmets Trykning gjerne har læst Slutnings-Revisionen af de enkelte Ark. Hans ordentlige daglige Arbeide, naar han kunde blive ved dette, har bestaaet i Registrering, deels en strengere, deels en mere summarisk. Til den første Art hørte en Række af Pergaments- og Papirbreve fra det femtende og sextende Aarhundrede, indlemmede i Geheimearchivets tvende store topographiske Samlinger; til den anden Art hørte Registraturen af enkelte Stykker, som vare indkomne fra det ældre Cancelli-Archiv og som undertiden ere paa anden Maade bevarede i de samtidige officielle Copibøger eller saakaldte Registre og Tegnelser.

Archivassistent F. Krarup har efter sin Stilling assisteret de tvende Archivsecretairer, naar deres Kræfter paa anden Maade vare optagne, og da navnlig ved den uafladelige Opsøgning af Archivalier til Brug ved historiske Studier i Archivcontoiret. Af det trykte Archiv-Program har han ordentligviis læst den første Correctur. Han har indordnet de i sidste og næstsidste Aar indkomne nye Erhvervelser, navnlig fra Kammerherre Krogh og Justitsraadinde Nyegaard, i den personalhistoriske Samling og i den topographiske Samling paa Papir, og den førstnævnte af disse er derved og paa anden Maade bleven saaledes forøget, at Registrant-Sedlerne i dette Aar ere stegne med et Antal af meer end totusinde Stykker.

Stipendiarius Secher har i dette Aar som sædvanligt temmelig uafbrudt kunnet blive ved Registreringen og fortsætte denne af Samlingen til den Danske Adels Historie. Af denne har han ordnet og registreret tvende betydelige Fascikler vedkommende Christian Lente og een Fascikel vedkommende C. Reventlov, alle tre indeholdende mangfoldige enkelte Stykker. Hvad der saaledes i Aarets Løb er bragt paa Registrantsedler omfatter omtrent tolvhundrede enkelte Actstykker.

Stipendiarius F. Jessen har ligeledes som dagligt Arbeide nærmest været beskjeftiget med Registrering; har fortsat og sluttet Proces-Samlingen og derefter begyndt Samlingen af Skrivelser til det Danske Cancellie i Aarene 1724—1725. Men ved Siden deraf har han besørget Afskrifter fornemmelig til de i det trykte Archiv-Program optagne historiske Actstykker, ligesom han ogsaa næsten stadig har ført Copibogen over de fra Geheimearchivet udgaaende Expeditioner.

IV.

Da Tidsgrændsen for det Kongelige Geheimearchiv som almindeligt Rigsarchiv foreløbig er sat til Aaret 1750, saa er det kun ved enkelte Leiligheder, at Regjeringen behøver Meddelelser derfra, med Undtagelse af Hofmarskallatet og Udenrigsministeriet i Egenskab af det Kongelige Huus-Ministerium, der begge stundom aflevere hertil ogsaa nyere Archivalier.

1. Det Kongelige Hofmarskallat begjerede og modtog den tredie Marts Oplysninger angaaende den lovbestemte Anvendelse af Prædicaterne »Høihed« og »Kongelig Høihed« efter den ved Kabinetsordre af 23 September 1774 givne Grundregel, som den 24 September s. A. var publiceret fra det Danske Cancellie i tretten forskjellige Skrivelser og den 1 October næstefter i lige saa mange Skrivelser til Rigernes Biskopper. Geheimearchivarius bemærkede derhos, at han af andre her bevarede Documenter havde erfaret, at Prædicatet Altesse royale i det mindste i K. Frederik VI's Tid brugtes for alle Medlemmer af de Kongelige Huse.

2. Samme begjerede og modtog nærmest ved Cancellist Holm den otteogtyvende Januar, syvende April og tiende December nogle Oplysninger angaaende Hofceremoniellet, navnlig ved Formælinger, alt af de her bevarede Hofmarskallatsarchiv og Hoffourerarchiv.

3. Intendanturen for den Kongelige Civilliste begjerede og modtog nærmest ved Cancellist Harder den tredivte Mai og tredivte August nogle Oplysninger af det her bevarede Civilliste-Archiv angaaende Gager, Pensioner og deslige under Civillisten.

4. Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet forlangte den trettende Februar Efterretning om, hvorvidt tvende af den herværende Keiserlig Tydske Gesandt begjerede Acter, vedkommende nogle Grundeiendomme i Haderslev Amt, havdes i dette Archiv og kunde udlaanes derfra. Originalerne fandtes ikke her, men derimod de samtidige Concepter, og da disse vare temmelig kortfattede, bleve Afskrifter af dem den attende og syvogtyvende Februar Ministeriet tilsendte.

5. Samme Ministerium forlangte den attende August, for at imødekomme et fra den franske Regjering gjennem vort Udenrigsministerium indkommet Ønske, Texten af de for det Kongelige Geheimearchiv gjældende Love og Reglementer. Da de for dette Archiv givne kongelige Instructioner ere et Par hundrede Aar gamle, nemlig fra Griffenfeldts og F. Rostgaards Tid, og da Reglementerne ere givne ved specielle Anledninger af Cantslere, Cancellie og Cultusministerium gjennem et ligesaa langt Tidsrum, blev det nødvendigt at samle Materialet til Opgavens Løsning ved at gjennemgaae Geheimearchivets Embedspapirer og Embedsbøger langt tilbage i Tiden, et Arbeide, der omtrent i halvtredie Maaned optog al den Tid, som Geheimearchivarius kunde afsee fra andre daglige og uopsættelige Forretninger, saa at han først den femogtyvende October kunde tilstille Ministeriet sit Forsøg paa at levere, hvad der var forlangt. Forsøget var vistnok temmelig ufuldkomment; men et fuldkomnere vilde have kostet en endnu større og neppe forsvarlig Tidsanvendelse.

6. Krigsministeriet begjerede den trettende Juni deels nogle Oplysninger vedkommende Militærvæsenets Bestyrelse i det sextende og syttende Aarhundrede i Almindelighed, deels specielle Efterretninger om Spildevandet fra Livvagtens Kaserne i Perioden 1785—1803. Hvad dette Archiv var istand til derom at meddele, blev efter Krigsministeriets Ønske her paa Stedet forelagt dets Archivar Lieutenant Feilberg gjentagne Gange til forskjellig Tid i den følgende Deel af Aaret.

V.

Archiv-Contoiret har i dette Aar som sædvanligt hver Søgnedag været besøgt af dem, hvem Adgang dertil af Ministeriet var bevilget, og de have her fundet den Understøttelse, uden hvilken de ikke let vilde have kunnet erhverve sig de ønskede Oplysninger, være sig til practisk eller videnskabeligt Brug. Baade Landsmænd og Fremmede have arbeidet i Archiv-Contoiret, deels ifølge ældre for dem given Tilladelse, deels ifølge Tilladelse af dette Aar.

A. Landsmænd, som i Aaret 1879 personlig have besøgt Archiv-Contoiret, ere

a. ifølge tidligere Geheimearchivarius given Bemyndigelse:

1. Capitain P. Bang (d. 13 Juli 1870). 2. Cand. F. Barfod (d. 7 April 1851, 11 Januar 1870). 3. Proprietair Boeck paa Laven Hovgaard (d. 8 November 1878). 4. Bibliothekar Justitsraad Bruun (d. 6 September 1866, 22 Marts 1870, 7 Juli 1873). 5. Bibliotheks-Assistent Bricka (d. 27 April 1871). 6. Dr. Brock ved den chronologiske Samling paa Rosenborg (d. 4 April 1873). 7. Dr. Burman Becker (d. 2 August 1832, 27 Novbr. s. A., 22 Januar 1847, 17 Februar 1852). 8. Kammerraad Christensen af Hørsholm (d. 29 October 1870). 9. Birkedommer H. Dahlerup (d. 13 August 1877). 10. Professer Deuntzer (d. 8 Marts 1878). 11. Assistent Elvius (d. 18 Juli 1877). 12. Dr. K. Erslev (d. 15 December 1871). 13. Professor Ewald (d. 16 October 1876). 14. Premierlieutenant Flindt (d. 19 Marts 1873). 15. Ingeniør Fribert (d. 9 August 1878). 16. Bibliotheks-Assistent Dr. Fridericia (d. 5 Mai 1870). 17. Exam. polyt. F. R. Friis (d. 9 November 1859, 10 Januar 1871). 18. Gaardeier A. P. Gaardboe (d. 29 Juni 1875). 19. Bibliotheks-Assistent Gjellerup (d. 8 Januar 1866, 31 Marts 1870). 20. Contoirchef Grundtvig (d. 14 November 1857, 28 October 1859). 21. Organist Hammershøy (d. 11 August 1875). 22. Cand. phil. Hancke (d. 6 November 1860). 23. Premierlieutenant H. W. Harbou (d. 11 November 1878). 24. Forpagter Hofman Bang (d. 17 April 1878). 25. Stud. jur. A. Hvass (d. 6 Juni 1878). 26. Justitsraad Hvass (d. 10 October 1859). 27. Fuldmægtig A. D. Jørgensen (d. 11 November 1870, 11 Juli 1878). 28. Dr. Kaalund (d. 11 December 1875). 29. Bankdirectør Kjer af Aarhus (d. 27 August 1876). 30. Professor Kornerup (d. 24 Januar 1865). 31. Kammerherre Krogh (d. 25 November 1870). 32. Translatør A. Larsen (d. 16 October 1874). 33. Høiesteretsadvocat Levinsen (d. 17 Juli 1878). 34. Dr. Tr. Lund (d. 17 August 1875). 35. Hofmarskal Kammerherre Løvenskiold (d. 31 Januar 1857, 11 December 1871). 36. Professor Dr. jur. H. Matzen (d. 23 Januar 1866). 37. Dr. F. G. Meier (d. 2 October 1878). 38. Dr. Mollerup (d. 7 Februar 1873). 39. Adjunct V. Nannestad af Roeskilde (d. 22 Juli 1878). 40. Studios C. F. Nielsen (d. 7 Mai 1877). 41. Archivarius Dr. O. Nielsen (d. 30 September 1858). 42. Cand. jur. C. Nyrop (d. 11 Februar 1874). 43. Skolelærer A. Petersen af Valløby (d. 7 August 1875). 44. Dr. H. Petersen (d. 23 Juli 1869). 45. Klokker Raven (d. 25 Marts 1868). 46. Fudmægtig V. C. Ravn (d. 18 November 1867). 47. Premierlieutenant C. H. Rørdam (d. 7 September 1878). 48. Pastor Dr. H. F. Rørdam (d. 18 Januar 1854, 13 Februar 1858). 49. Fuldmægtig Scheel (d. 13 Juni 1873). 50. Assistent Cand. jur. Secher (d. 15

September 1869). 51. Frøken Th. Sehested af Broholm (d. 11 Marts 1878). 52. Docent Dr. C. W. Smith (d. 15 Mai 1877). 53. Bibliothekar S. Birket Smith (d. 25 Marts 1868). 54. Cand. jur. Jo. Steenstrup (d. 27 Juli 1870). 55. Fuldmægtig Stolpe (d. 4 Juni 1875). 56. Studios. jur. V. Strøm (d. 31 October 1878). 57. Gaardeier N. R. Søkilde (d. 10 September 1873). 58. Capitain Sørensen (d. 25 November 1875). 59. Premierlieutenant Sørensen (d. 25 October 1876). 60. Assistent Thiset (d. 30 December 1875). 61. Assistent Wad (d. 22 April 1875). 62. Provst J. Vahl (d. 9 September 1878). 63. Oberst O. Vaupell (d. 10 November 1869). 64. Bibliotheksassistent Weeke (d. 26 November 1852, 28 Marts 1870).

b. Ifølge Bemyndigelse af dette Aar 1879.

65. 66. Capitain Kjkr. Bauditz, for hvem det den tolvte Marts blev bevilget at meddele ham og Lieut. V. Bauditz Oplysninger til deres Families Historie. 67. Cand. philos. Bladt, hvem det den ellevte December blev tilladt at meddele Bidrag til Udgivelse af »en Lægestat.» 68. Lærer E. Carstensen i Skjenkelsø, hvem det den syvogtyvende Juni blev tilladt at meddele Oplysninger til Landvæsenets og Bondestandens Historie. 69. Rector Dr. Forchhammer, hvem det den anden October blev tilladt at meddele den Danske Minister F. Weybergs Rapporter fra Wien 1703—1709. 70. Premierlieutenant Grandjean, hvem det den tyvende Marts blev tilladt at meddele personalhistoriske Efterretninger. 71. Premierlieutenant E. G. Harboe, hvem det den femte Februar blev tilladt at meddele Familie-Oplysninger. 72. General Jo. Harbou, hvem det den toogtyvende Marts blev tilladt at meddele Beretningen om K. Frederik VII's Sygdom og Død. 73. Fuldmægtig J. G. Holm, hvem det den ellevte December blev tilladt at meddele Bidrag til det Dansk-Norske Hærvæsens Historie. 74. Caplan F. Pohl, hvem det den tiende Marts blev tilladt at meddele Afskrifterne af Pavelige Regester. 75. Overretssagfører V. Richter, hvem det den fjerde December blev tilladt at meddele Uddrag af Kirkebøgerne. 76. Cand. phil. Jo. Rohde, hvem det den niogtyvende December blev tilladt at meddele Oplysninger til Kjøbsteden Randers's ældre Historie. 77. Skolelærer L. Røjkjær af Hellum i Vendsyssel, hvem det den anden August blev tilladt at meddele genealogiske og topographiske Oplysninger. 78. Godseier Cand. jur. Scavenius til Voergaard, hvem det den sexogtyvende August blev tilladt at meddele Oplysninger om Biskop Styge Krumpen. 79. Geheimelegationsraad A. Skrike, hvem det den attende April blev tilladt at meddele Oplysninger om Færøernes Administration 1648—1720. 80. Districtslæge Sommer, hvem det den attende April blev tilladt at meddele personalhistoriske Oplysninger. 81. Auditør Steffensen, Folkethingsmand, hvem det den tiende Marts blev tilladt at meddele Foracterne til Forordningerne af 15 Juli 1651, 1 Mai 1683 og 10 Januar 1698 om Maal og Vægt. 82. Dr. G. Winther, Folkethingsmand, hvem det den tyvende Marts blev tilladt ved Cand. jur. C. V. Thomsen at søge Oplysninger angaaende en paa Ceylon afdød Person ved Navn Erik Matfield. 83. Procurator N. Winther af Hjørring, hvem det den femtende October blev tilladt at meddele Efterretninger om Præsterne i Hjørring.

B. Fremmede, som i Aaret 1879 personlig have søgt og erholdt Oplysninger i Archivcontoiret, deels efter ældre for dem given Bemyndigelse, deels efter Bemyndigelse fra dette Aar, ere:

84. Dr. G. Buchwald fra Holsten (d. 3 Novbr. 1876, 20 Novbr. 1878). 85. Statsraad F. F. Carlsson af Stockholm (d. 15 Juli 1850). 86. Professor Dr. L. Daae af Christiania (d. 10 October 1866). 87. Archivsecretair Dr. Goecke af Slesvig, hvem det den tiende September blev tilladt at benytte Statsraadsprotocollen for Aaret 1679. 88. Professor Dr. P. Hasse af Kiel (d. 20 November 1878). 89. Cand. phil. Aug. Hoffman af Upsala, hvem det den tolvte Juli blev tilladt at meddele Bidrag til Gulands Historie. 90. Archivfuldmægtig Huitfeldt af Christiania (d. 10 September 1860). 91. Archivarius Dr. P. Mitzschke af Weimar, der blot ønskede et almindeligt Begreb om dette Archivs Indretninger og var her en Timestid i Juli Maaned. 92. Dr. O. Nilsson af Malmø (d. 30 October 1871). 93. Studios. A. Leonh. Nyman af Helsingfors, hvem det den tyvende Juni blev tilladt at meddele Bidrag til Finlands Historie. 94. Protokolsecretair Dr. Rydberg af Stockholm (d. 20 December 1870, 22 Juli 1878). 95. Cand. theol. Aage Skavlan af Christiania (d. 1 September 1877). 96. Dr. C. Sprinchorn af Lund, hvem det den otteogtyvende August blev tilladt at meddele Oplysninger angaaende Forholdet mellem Danmark og Frankrig ved Aaret 1540 samt Meddelelse af Danceys Breve. 97. Professor G. Storm af Christiania, hvem det den tredie Juli blev tilladt at meddele Bidrag til Danmarks og Norges Historie ved Overgangen til den nyere Tid. 98. Licentiat F. Westling af Upsala (d. 15 Juni 1878).

VI.

Adskillige Andre, som ikke vare beredte paa selv at besøge Archivcontoiret eller som der kun ønskede Eftersyn af et eller andet enkelt Stykke, har Geheimearchivarius som sædvanligt ogsaa i Aaret 1879 troet at kunne tilfredsstille paa eget Ansvar, naar det skeete uden altfor megen Anvendelse af Tid og Kræfter og han ved Aarets Slutning aflagde Regnskab for, hvad han paa Ansvar havde foretaget sig.

A. Landsmænd, som saaledes bleve understøttede, ere:

1. Høiesteretssagfører Bagger, som den enogtyvende og otteogtyvende November erholdt nogle Oplysninger om Rang og Adel i K. Christian den Femtes Tid. 2. Proprietair Bergsøe erholdt den ottende October nogle Oplysninger om den Mønt, som K. Christian den Fjerde lod præge 1619 til Handelen med Rusland. 3. Grosserer Bloch den tolvte August nogle Efterretninger om Familien Løvenbalk. 4. Professor Bornemann den treogtyvende September nogle Familie-Efterretninger. 5. Capitain Brasen den syvende Juni nogle Oplysninger angaaende den i Aaret 1781 afdøde Tøihuuslieutenant Holcks Bo. 6. Grosserer Bæhncke udbad sig den ellevte December Meddelelse af et Skjøde, som formeentlig den 18 Marts 1574 skulde være givet paa St. Petri Kirke, men fik, da et saadant ikke havdes og neppe nogensinde var givet, Afskrift af et lidet Rescript af nævnte Datum Kirken vedkommende. 7. Procurator Assessor Jespersen i Odense erholdt den tiende Mai nogle Anviisninger vedkommende Næsbyhoveds Historie. 8. Høiesteretsadvocat Klubien erholdt den trettende Februar en Meddelelse angaaende Nordby paa Fanø i Aaret 1741. 9. Cancellieraad M. Koch ved Vartou fik den tyvende Mai nogle Oplysninger vedkommende Glostrup og Vallensbæk Kirker. 10. Kammerherre Oberst Lønborg erholdt den fjortende Juni nogle

historiske Oplysninger om sin Families Nedstammelse og Navnets Antagelse af Lønborggaard. 10. Hofmarskal Kammerherre Løvenskiold den femtende April til Brug for Baronesse Gablenz i Weimar Afskrift af Stykker vedkommende Familien Schimmelmann. 11. Lieutenant Mehrn den sextende December nogle Familie-Efterretninger. 12. Overlærer Moth i Sorø den attende August et Vidnesbyrd om Familiens Nedstammelse fra Povl Moth Hals, der den 19 August 1698 var nobiliteret med Familienavnet Moth. 13. Justitsminister Nellemann den første Marts nogle Oplysninger om Mogens Heinesen efter Herredagsdombøgerne af 1586—96. 14. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, udbad sig den syttende Januar til Brug for Grev Oeynhausen, Medlem af det preussiske Heroldsamt, Oplysninger vedkommende en i Berlin bevaret Kaarde, der havde Indskrift til Minde om den Danske Indfødsret, og han modtog den treogtyvende Januar det forlangte. 15. Overretsprocurator C. M. Winther udbad sig og modtog den tredivte October nogen Veiledning til Viseringen og Blasonneringen af det Vaaben, som Baron Holstein-Lehn skulde anlægge, efterat have arvet det Charisiske Fideicommis. 16. Stationsforvalter H. G. Wittrock ved Strømmen Station modtog den treogtyvende Januar nogle enkelte Familie-Oplysninger.

B. Fremmede, der ligeledes have søgt og saavidt muligt modtaget Meddelelser fra Geheimearchivet ere:

17. Archivar V. Advielle i Paris, der den fireogtyvende October meldte, at han i nogle ældre Acter vedkommende Byen Sceaux ved Paris havde under Aar 1693 den 30 October fundet denne Antegnelse: Inhumation de Jeanne-Angélique Jouan, agée de 50 ans, vefve de Jean-François Bruneau, Ingénieur du Roi de Danemark, og anmodede om Oplysninger angaaende denne Ingenier J. F. Bruneau; men vore temmelig langvarige Undersøgelser ledede kun til et negativt Resultat, hvorom han den tyvende November blev underrettet. 18. Nämndeman Ola Andersson, anbefalet af den herværende Svensk-Norske Legation, søgte og erholdt den ellevte October nogle Oplysninger vedkommende en Fjerrestad Kirke i Lugude Herred, Malmøhuus Lehn, tilhørende Jordlod. 19. Den herværende Svensk-Norske Minister Baron L. Beck-Friis modtog den nittende Juni 200 Stykker af det saakaldte Sture-Archiv, som Legationen vil tilstille det Svenske Rigsarchiv. 20. Hr. L. Delisle, Directør ved National-Bibliotheket i Paris, anmodede den syvende August Geheimearchivarius om at forebringe Vedkommende sin Tak for det Exemplar af Scriptores rerum Danicarum Tom. IX, som var sendt til Bibliotheket, og hans Brev blev Secretairen ved den Hjelmstjerne-Rosencroneske Stiftelse meddeelt. 21. Professor Gädeke i Heidelberg modtog den fjerde August en Meddelelse af nogle Estlands Historie vedkommende Actstykker. 22. Dr. Reinh. Hausen ved Archivet i Helsingfors, som i Slutningen af forrige Aar havde anmodet om Oplysninger angaaende Langebeks Tegninger fra Aabo Domkirke, modtog den tiende Januar det Svar, at disse forgjeves vare eftersøgte ikke alene i Geheimearchivet, men ogsaa i det oldnordiske Museum og det Store Kongelige Bibliothek. 23. Frøken N. Henschen fra Sverrig søgte den ellevte December Oplysninger om Slægten Munk af Hjørne og modtog, hvad derom her fandtes. 24. Rigsantiquar Dr. H. Hildebrand af Stockholm modtog den første October et Par Oplysninger af Brevvexlingen mellem K. Christian den Tredie og K. Gustaf den Første.

25. Major Kessel paa Bellevue, Berlin, modtog atter den tredie April nogle genealogiske Meddelelser vedkommende Familien von der Osten. 26. Dr. Fr. Muncker, Docent i München, modtog den fireogtyvende Juli nogle Oplysninger om den Understøttelse, som den Danske Regjering havde ydet Klopstock. 27. Kammerherre Grev Oeynhausen i Berlin udbad sig den femte Mai og modtog den første August nogle Efterretninger om Medlemmer af sin Familie, der havde tjent i den nordiske Syvaarskrig. 28. Advocat F. Sachse af Schwerin modtog under tredie September nogle genealogiske Oplysninger om Familien Raben. 29. Skovinspecter A. Schult af Mosjøn i Nordlandene modtog den anden April nogle Oplysninger om sin Farfaders Fader, Præsten Claus Schult i Hedemarken, en Borgersøn fra Faaborg. 30. Hemmanseier Per Svensson af Nøbbeløf, anbefalet af den herværende Svensk-Norske Legation, modtog den attende November nogle locale Meddelelser. 31. Archivarius C. Wehrmann i Lübek modtog den fjerde November nogle Meddelelser om Overeenskomsten mellem K. Erik og Hansestæderne af 15 Juni 1423 efter en her bevaret i Aaret 1426 tagen Membran-Transsumpt. 32. Archivraad Dr. Wigger i Schwerin modtog den sextende Juni Oplysninger vedkommende det Meklenborgske Diplomatarium.

Det trykte Archiv-Program for Aaret 1879, indeholdende Archivberetningen for 1878 og nogle historiske Stykker, blev den syttende September indsendt til Ministeriet i det bestemte Antal Exemplarer.

VII.

Archivbygningens ydre og indre Bevaring er i dette Aar som sædvanligt besørget af Slottets Bygningsinspecter Kammerraad Zeltner, uden at Regninger derover have været Geheimearchivarius forelagte. Brandredskaberne, Slanger og Exstincterer, bleve den femtende August efterseete af Etatsraad Blom, og da Vandledningerne i den saakaldte Christian den Fjerdes Hvælving ikke vare sikkre, blev Bygningsinspecteren derom underrettet.

2. Regnskabet for Geheimearchivets Udgifter i Finantsaaret 1878—1879 blev den enogtyvende Juni indsendt til Ministeriet. Bevillingen for Finantsaaret udgjorde 18,051 Kr., fordeelt paa følgende Conti: Lønninger til Embedsmændene 13,331 Kr., Medhjælpsum 3720 Kr., Credit for Archiv- og Contoirudgifter 1000 Kr., og denne Bevilling dækkede Udgifterne i det Hele og for de enkelte Posteringer.

3. Geheimearchivets Budget for Finantsaaret 1879—1880 blev meddeelt fra Ministeriet den enogtyvende Marts med den Bemærkning, at Underretning om Dyrtids-Tillæget senere vilde blive givet. Derved blev Bevillingen for dette Aar med et ubetydeligt Afdrag lig med den ovenanførte for det foregaaende.

4. Imidlertid havde Geheimearchivets Regnskab for Finantsaaret 1877—1878 været under Revision i første Revisions-Departement, hvorfra fuld Qvittering for samme den tiende Juni blev givet.

5. Budget-Forslaget for Finantsaaret 1880—1881 blev den enogtyvende Juni indsendt til Ministeriet og var ganske overeensstemmende med det ældre Normal-Reglement af 19 Februar 1861 og de nyere Bevillinger. Udgifterne vilde derefter fordre en Bevilling af 13,348 Kr. til Embedsmændenes Lønning, 3720 Kr. til Lønningerne af Medhjælpsummen,

og 1000 Kr. til Archiv- og Contoirudgifter, hvilken sidste Post dog paa Grund især af Brændselsprisernes Stigning længe havde trængt til nogen Forhøielse.

VIII.

Geheimearchivets Embedsmænd og Functionærer have med de Undtagelser, som strax nedenfor skulle nævnes, stadig arbeidet i Archivet i de for hver henholdsviis bestemte Timer, og af almindelig Ferie er kun givet de to Dage, den fjerde og femte Juni, i Anledning af Universitetets firehundredeaarige Jubilæum, og den fjortende November i Anledning af Festlighederne for Hundredeaarsdagen efter Adam Øhlenschlægers Fødsel.

2. For samtlige Embedsmænd og Tjenestemænd blev efter Ligningscommissionens Forlangende den syvogtyvende December indsendt en Fortegnelse over, hvad Indtægt enhver af dem i deres resp. Stillinger havde nydt i indeværende Kalenderaar.

3. Geheimearchivarius har med Undtagelse af en enkelt Dag i April, da han var syg, stadig arbeidet i Archivet den hele Contoirtid og udover denne, og har ikke søgt eller havt nogen Ferie.

4. Første Archivsecretair og Registrator Plesner har ligeledes hver Dag i den hele Contoirtid opfyldt sine Pligter med Undtagelse af en eneste Sygedag i December. Han har hellerikke begjeret eller havt nogen Ferie.

5. Anden Archivsecretair og Inspector Matthiessen har ligeledes hver Søgnedag i de bestemte Contoirtimer arbeidet i Archivet og ingen Ferie ønsket eller havt til egen Recreation.

6. Assistent Krarup har med Undtagelse af et Forkjølelses-Tilfælde i Februar hver Dag udført i Archivet den Tjeneste, som hans Stilling er beregnet paa og som saavel de altid stigende Besøg i Archivcontoiret som Embedsmændenes stigende Alder gjør nødvendig. Han havde en Sommerferie fra otteogtyvende Juli til niogtyvende August, samt en enkelt Fridag et Par Gange i Aarets Løb.

7. Stipendiarius Secher har daglig arbeidet i Archivcontoiret i de for Stipendiarerne fastsatte trende Timer. Han havde en Sommerferie fra ottende Juli til ellevte August.

8. Stipendiarius Jessen, der i Slutningen af forrige Aar endnu var Reconvalescent efter en betænkelig Sygdom, kunde fra Begyndelsen af dette Aar igjen optage Arbeidet og har stadigt fortsat dette med Undtagelse af nogle Dage i Januar, da han leed af en Beenskade og senere i Marts af en Brystforkjølelse. Han havde Sommerferie fra enogtyvende Juni til treogtyvende Juli og nogle Fridage mellem Juul og Nytaar.

XXXIII.

UDSIGT OVER DET KONGELIGE GEHEIMEARCHIVS TILSTAND OG VIRKSOMHED I AARET 1880.

Den allerunderdanigste Aarsberetning fra det Kongelige Geheimearchiv for 1880 blev den fireogtyvende Februar 1881 indsendt til Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet og af Samme Hans Majestæt Kongen forelagt. Et kort Uddrag af denne Beretning skal i den sædvanlige Form her blive meddeelt.

I.

Geheimearchivet har i sidst afvigte Aar 1880 havt Tilgang deels af Archivsager, deels af trykte Skrifter, saavel ved Aflevering fra Regjeringen som ved Gaver fra Indland og Udland.

A. Af Regjerings-Auctoriteterne har i sidste Aar alene Udenrigsministeriet forøget dette Archivs Samlinger ved følgende tvende Sendelser:

1. Actstykker vedkommende den yngste Kongelige Prindsesses Fødsel, nemlig a. Hans Kongelige Høihed Kronprindsens officielle Meddelelse til Hans Majestæt Kongen, at Hendes Kongelige Høihed Kronprindsessen Søndagen den fjortende Marts 1880, Kl. 11 Aften, var nedkommen med en Prindsesse, dateret Amalienborg den 16 Marts 1880 og paategnet af Vidnerne, Lægen Conferentsraad Lund og Jordemoderen A. M. Hein. b. Act, udstedet af Conseilspræsident, Justitsminister og Udenrigsminister til Vidnesbyrd om den nævnte Nedkomst og dens Anmeldelse, dateret den 31 Marts 1880. Udenrigsministeriet sendte begge Stykker ved Skrivelse af 1 April 1880 og erholdt næste Dag Geheimearchivets Revers for Modtagelsen. Acterne bleve strax registrerede i Geheime-Registraturens Tom. X sub rubro Arvesuccessionen No. 27 (Notificationer om Fødsler i K. Frederik III's Stamme) som det 26de og 27de Stykke og deponerede i Mellemste Hvælving til Høire, Skab I A.

2. Samme Ministerium sendte den fireogtyvende November et gjennem General-Consulatet i Antwerpen modtaget Exemplar af Inventaires des Archives de la Belgique, publiés sous la direction de M. Gachard, Tom. V, Bruxelles 1879, en Fortsættelse af tidligere Gaver fra Archivet i Brüssel.

B. Som Gaver fra Indland og Udland er i afvigte Aar indkommet følgende:

1. Den Kongelig Svenske Regjering sendte den tiende Mai gjennem den herværende Kongl. Svensk-Norske Legation Værket: Traktater med främmande Makter, utg. af O. S. Rydberg, II Deel 1ste Hefte, Stockholm 1880, og modtog den følgende Dag Geheimearchivets Revers og Tak derfor.

2. Den Kongelige Norske Regjerings Departement for Kirke- og Underviisningsvæsen sendte den femtende Juli Diplomatarium Norvegicum, 10 Samlings 2den Halvdeel, som Fortsættelse af tidligere Gaver.

3. Det Kongelige Norske Universitet sendte den femte April tvende Skrifter: L. Daae, Kong Christiern den Førstes norske Historie 1448—58, Christiania 1879, og C. P. Caspari, Alte und Neue Quellen zur Geschichte des Taufsymbols und der Glaubensregel, ibd. eod.

4. Foreningen til Norske Fortidsminders Bevaring sendte den enogtredivte Januar og niogtyvende December sine Aarsberetninger for 1878 og 1879, og sit Værk: Norske Bygninger fra Fortiden, 10de og 11te Hefte, Christiania 1879 og 1880.

5. Rigsarchivar Birkeland i Christiania som Bestyrer af Fonden for Udgivelse af historiske Kildeskrifter sendte først under syttende Juli Norske Rigsregistranter VII Binds 2det Hefte, derpaa under attende September Monumenta historiæ Norvegiæ ved G. Storm, Christiania 1880, og Biskop Jens Nielsens Visitatsbog, udg. af Yngv. Nielsen, I Bind, ib. eod., og endelig den attende December Biskop Eysteins Jordebog, den saakaldte Røde Bog, 4de Hefte, alt som Fortsættelse af tidligere Gaver.

6. Rigsarchivar Bowallius i Stockholm sendte først under ottende September sine Meddelelser fra Svenske Rigsarchivet No. IV, og derpaa under tredivte October Svenske Rigsraadets Protocoller, II Deel, Stockholm 1880, ligeledes som Fortsættelser.

7. Kjøbenhavns Universitet sendte den tredie Juni Aarbog for Kjøbenhavns Universitet, den polytechniske Læreanstalt o. s. v. 1878—79, udg. af C. Goos, Kjøbenhavn 1880, ligeledes som Fortsættelse.

8. Bibliothekar Justitsraad Bruun sendte den sextende Februar sin Aarsberetning fra det Store Kongelige Bibliothek, III Deels 5te Hefte, Fortsættelse af tidligere Gave.

9. Adjunct A. Feddersen i Viborg sendte den tiende Marts nogle Stamtavler af O. H. Møller over Familien Feddersen, atter optrykte i Schwerin 1879; derpaa under syvende Mai et af Th. Feddersen i Schwerin udgivet Tillæg til samme, og endelig et Exemplar af sin Afhandling om Ferskvandsfiskeriernes geografiske Udbredelse i Danmark, Særtryk af Geogr. Tidsskrift.

10. Geheimeraad Prof. W. Giesebrecht i München, Secretair i den historiske Commission under det Baierske Videnskabernes Akademie, sendte den niende November Recesse und andere Acten der Hansetage von 1256—1430, V Band, som Fortsættelse af tidligere Gave.

11. Premierlieutenant Grandjean leverede den tredie Februar personlig en autographeret Stamtavle over Familien Grandjean, forfattet af ham selv og ledsaget af trende Hefter med originale Breve som Beviisligheder.

12. Adjunct Dr. A. Heise i Viborg sendte den tolvte Mai sin Anmeldelse af K. Frederik den Førstes Danske Registranter, Særtryk af Historisk Tidsskrift, 5te Række, 2det Bind.

13. Enkefru Hundrup leverede ved Hr. Assistent S. Elvius den tiende Januar en Deel af sin afdøde Mands efterladte Papirer som Supplement til de af ham selv i Aaret 1877 hertil foræerede Samlinger.

14. Departementssecretair Justitsraad Jonquières sendte den attende October med Enkefrue Reichs Samtykke en af afd. Oberst Reich holdt Lommebog, der var forefunden mellem afd. General Jonquières Papirer, og modtog den nittende October Geheimearchivets Revers og Taksigelse derfor.

15. General Kauffmann leverede personlig den sexogtyvende Februar det for Hendes Keiserlige Høihed Prindsesse Dagmars Formæling i St. Petersborg 1866 udgivne Program og Ceremoniel, og ligeledes et fransk Brev af 1848 vedkommende de slesvigholstenske Machinationer.

16. Proprietair Knudsen til Trøyborg udlaante til Afskrivning i dette Archiv en ham tilhørende gammel Beretning om Stormflodens Ødelæggelser i Løherred 1634, og fik den under syttende Marts med Taksigelse tilbagesendt.

17. Archivarius Dr. Ol. Nielsen leverede den toogtyvende April Registeret til sin Udgave af Kjøbenhavns Diplomatarium, Kjøbenhavn 1880.

18. Overformynder Petersen, som Executor Testamenti i Geheimeraad A. W. Scheels Dødsbo, sendte den tolvte April en Deel Papirer, som efter den Afdødes Bestemmelse skulde tilbydes dette Archiv, og modtog den tyvende April Archivets Revers og Taksigelse derfor.

19. Pastor Dr. H. F. Rørdam i Brøndekilde sendte den første October Kirkehistoriske Samlinger, Tredie Række, II Binds 5te Hefte og III Binds 1ste Hefte.

20. Enkefrue C. Schmidt til Østergaard tilstillede Geheimearchivet ved Hr. Cand. polit. G. L. Wad den ottende October et Inventarie-Regnskab for Frederiksberg Slot af 1778—83 med flere Bilag, hvoriblandt et Brev af 7 Juni 1787 fra Slotsforvalter J. C. Øhlenschlæger (Adam Øhlenschlægers Fader) til Generalinspecteur Schmidt paa Nygaard ved Haderslev. Geheimearchivets Revers og Taksigelse blev samme Dag tilsendt Giverinden, der ogsaa tidligere havde betænkt dette Archiv. See ovenfor Archiv-Efterr. V B. p. LIII.

21. Stipendiarius Cand. mag. Secher forærede Archivet den nittende August et Lærebrev fra Murermester-Lauget i Kjøbenhavn for Johan Jørgen Rønne, der 1703—6 havde udstaaet sine tre Læreaar hos Laugsmester Jørgen Jensen. Dat. Laugshuset d. 3 Juli 1706. Orig. p. stempl. Perg.

II.

I Aaret 1880 er intet saaledes udgaaet fra Geheimearchivet, at det maa ansees for tabt for dette, — hvorimod enkelte Stykker, der hidrørte fra de specielle Ministerial-Archivers Afleveringer og derfor ikke paa Begjering af vedkommende Ministerium kunde nægtes udlaante, hellerikke endnu efter gjentagne Mindelser ere tilbageleverede.

III.

Det daglige Arbeide i Archivet gaaer ud paa, deels at holde alle de mange enkelte Samlinger, som baade fra Regjeringen og fra private Givere ere indkomne, i den bedst mulige Orden, deels at opfylde de Begjeringer, som Ministerierne og endnu mere de Studerende fremsætte om Meddelelser herfra. I dette Arbeide have samtlige Embeds- og Tjenestemænd deeltaget efter de bestaaende Regler.

Geheimearchivarius har daglig arbeidet i Archivet den hele Contoirtid og ud over denne, dog desværre i dette Aar med tvende Afbrydelser, den ene i Foraaret, den anden i Efteraaret, paa Grund af Sygdom. Om hans Virksomhed vil der i alle Afdelinger af denne Aarsberetning findes Oplysning, og navnlig ved de fra Archivet udgaaende Expeditioner, som han i Regelen stedse personlig besørger. Under hans Sygdom overtog, som sædvanligt, den Første Archivsecretair ogsaa denne Deel af hans Pligter, og sendte ham hver Dag en kort Underretning derom og om Archivet i det Hele. Hvad der kunde opsættes, blev opsat, indtil han selv blev istand til at besørge det.

Første Archivsecretair og Registrator Lieut. Plesner har stadig understøttet Geheimearchivarius ved Samling af Materialet til de af denne besørgede Expeditioner; han har ligeledes hver Dag taget Deel i Opsøgningen og Henlæggelsen af de i Archiv-Contoiret benyttede Sager og jævnlig ydet Vejledning ved Benyttelsen af samme. Han har deeltaget i Arbeidet paa det trykte Archivprogram eller Aarsberetningen og navnlig læst den første Correctur af alle Ark. Den Tid, som derefter levnedes, anvendte han paa sit ordinære Registratur-Arbeide; han fuldendte saaledes Ordningen af de «Skaanske Handlinger», og begyndte paa en Afdeling af det gamle Rentekammer-Archiv, navnlig Sundtold-Regnskaberne. Hvorledes han under Geheimearchivarii Sygdom i Foraaret og Efteraaret traadte i dennes Sted og udførte de nødvendigste af dennes Forretninger, er ovenfor omtalt.

Anden Archivsecretair og Inspector Matthiessen understøttede Geheimearchivarius ved nogle Expeditioner til fremmede Archiver, navnlig i Bremen og Stettin, ligesom han ogsaa besørgede en fuldstændig Afskrift af den ovennævnte (S. LXV) til Geheimearchivet udlaante gamle Beretning om Stormflodens Ødelæggelser paa Slesvigs Vestkyst i det syttende Aarhundrede. Han har deeltaget i Opsøgningen og Henlæggelsen af de Archivsager, som i Contoiret bleve benyttede, og han har ordentligviis læst Revisionsarkene af den trykte Aarsberetning. Hans Registratur-Arbeide gik ud paa deels at bringe i chronologisk Orden en betydelig Samling af Membraner, som af ham efterhaanden vare gjennemgaaede, deels paa en Deel Papirsdocumenter henhørende til Archivets topographiske Samling.

Archivassistent Krarup har stadig assisteret Archivsecretairerne ved Opsøgning og Henlæggelse af de i Contoiret benyttede Sager, og deeltaget i Correcturlæsningen af det trykte Archivprogram. Han har sluttet Registraturen af de til Indlemmelse i den personalhistoriske Samling henlagte Papirer, og underkastede derefter de fra Overlærer Prof. Hundrup modtagne Gaver en lignende Behandling, hvorved der opstod en egen Afdeling for Studenter ved Universitetet, Candidater, Magistre, Lærere ved de lærde Skoler o. s. v. Han begyndte

derefter Ordningen af en fra General-Auditoriatet tidligere (1867) leveret Samling, henhørende fornemmelig til Militairvæsenet i forrige Aarhundrede.

Stipendiarius Secher har, som sædvanligt, omtrent uafbrudt været beskjæftiget med Registratur, navnlig af Aktstykker til den danske Adels Historie, hvoraf nu 26 Fascikler af Samlingen Chr. Lente, 28 Fascikler af Samlingen Biermann von Ehrenschild og 6 Fascikler af Samlingen Conr. Reventlov ere bragte i Orden. De i Aarets Løb registrerede Aktstykker beløbe sig til et Antal af 12—1300.

Stipendiarius Jessen har ligeledes for det meste besørget Registratur, navnlig fortsat Ordningen af Breve til Oversecretairen i det Danske Cancellie, Møinichen. Men ved Siden deraf har han leilighedsvis afskrevet enkelte Documenter, som bleve meddeelte fra Archivet, ligeledes de fleste i den trykte Aarsberetning optagne Stykker og endelig i Regelen indtaget i Copibogen de fra Geheimearchivet udgaaende Skrivelser.

IV.

Geheimearchivets Virksomhed i Regjeringens Tjeneste bliver sjeldnere forlangt, da de nyere Archivsager efter Aaret 1750 i det hele taget ifølge Archivvæsenets Organisation endnu bevares i de enkelte Ministeriers og Auctoriteters specielle Archiver, med Undtagelse af hvad Udenrigsministeriet og Hofmarskallatet stundom levere til det Kongelige Huusarchiv. Det er saaledes i Regelen kun ældre Begivenheder, hvorom Ministerierne undertiden søge historiske og documenterede Oplysninger her.

1. Det Kongelige Hofmarskallat begjerede og modtog flere Gange, navnlig den sjette Februar, enogtyvende April og første November nogle Efterretninger af Hofmarskallatets og Hoffourer-Archivets her bevarede Samlinger, nærmest vedrørende Hof-Ceremoniellet ved visse enkelte Leiligheder.

2. Den Kongelige Civilliste-Intendantur søgte og modtog den sjette og den tyvende Januar, tiende August og enogtyvende October forskjellige Oplysninger af Civillistens ældre Archivsager, fornemmelig angaaende Hofembedsmændenes Uniformer og Lønninger.

3. Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet begjerede og modtog den syvogtyvende April og følgende Dage nogle historiske Efterretninger, forsaavidt disse her bevaredes i de ældre officielle Copibøger, Registre, Tegnelser, og andre Samlinger.

4. Samme Ministerium sendte den fjortende December nogle Documenter vedkommende Laxefiskeriet i Skjernaa og forlangte en dertil hørende Commissionsdom af Aaret 1731. Da denne forgjeves blev eftersøgt her, kunde Geheimearchivet den syttende December kun indskrænke sig til den Bemærkning, at den nævnte Commissionsdom muligen kunde være bevaret i Høiesterets Archiv, dersom Sagen maatte være bleven appelleret og Dommen optaget blandt dens Akter.

5. Samme Ministerium meldte den enogtredivte December, at den herværende keiserlig tydske Chargé d'affaires Grev Goltz havde til Brug for en Apotheker i Dresden udbedet sig historiske Oplysninger angaaende en Kasse med Medicamenter, som Churfyrstinde Anna 1559 havde sendt som Nytaarsgave til sin Fader. En Opgave af denne Art fordrede Undersøgelser, som først i det nye Aar kunde lede til Resultat.

6. Udenrigsministeriet forlangte den tyvende October efter Begjering af den herværende storbritaniske Legation Oplysning om den af Helgolænderne gjorte Paastand, at ingen Fremmed, medens Øen var under dansk Herredømme, havde kunnet vinde Grundeiendom paa Helgoland, med mindre han havde ægtet en Helgolænderinde. I denne Anledning bemærkede Geheimearchivarius ved Skrivelse af femogtyvende October, at de officielle Gottorpske Copibøger, hvori Oplysning formeentlig maatte søges, ikke bevaredes i dette Archiv, men derimod flere samtidige Afskrifter af den Helgolandske gamle Landesbeliebung fra 1587, og sendte saaledes Afskrift af dette Aktstykke, dateret den 25 Januar 1587 og confirmeret den 8 Mai 1606 af Hertug Johan Adolph. Udenrigsministeriet erklærede sig den første November tilfreds med denne Meddelelse.

7. Finantsministeriet forlangte og modtog den syvogtyvende Marts Meddelelse af Forordningen om Gjæld af 1606 efter den samtidige officielle Copibog under 1 April.

8. Samme Ministerium forlangte den tredivte August Oplysning om, hvorvidt Døttrene af Prinds Emil af S.-H.-S. Augustenborg, navnlig Charlotte Pauline og Amalie, maatte være fyldestgjorte for deres formeentlige Krav paa den Kongelige Particulairkasse ifølge et Kongl. Reskript af 27 September 1841 til det daværende Naadessecretariat. Resultatet af de her anstillede Undersøgelser blev den niende September saaledes meddelt: Efter Prinds Emils Død havde K. Christian VIII lovet at give hans fire efterladte Døttre den Understøttelse, som deres Fader havde nydt, nemlig 1600 Rbdr., og tillige at give hver af dem 400 Rbdr. af sin Partikulairkasse; men denne sidstnævnte Gave, hvorom her alene var Tale, havde K. Frederik VII udtrykkelig erklæret, at han kun »af Naade» og »indtil videre» vilde lade udbetale, hvilket ogsaa skete i denne Konges Livstid; da Particulairkassen derefter gik over til Dødsboet og dette paatog sig at afgjøre alle virkelige Forpligtelser ved en samlet Udbetaling, havde Prinds Emils Døttre hverken anmeldt nogen Fordring eller modtaget nogen Gave. — Denne Oplysning var ledsaget af sex Bilag som Beviser.

9. Samme Ministerium forlangte og modtog den sjette October Meddelelse af K. Frederik II's Forbehold paa Østersfiskeriet i Riberhuus Lehn: den kongl. Skrivelse af 4 Februar 1587 blev Ministeriets Afskriver forelagt og den tagne Afskrift vidimeret.

10. Samme Ministerium forlangte og modtog den femte November en Oplysning om Randers Hospitals Laxegaard i Gudenaa, og den første December om Roeskilde Vognmandslaug i Aaret 1694, begge efter de samtidige officielle Copibøger.

11. Krigsministeriet forlangte den ottende October Oplysning om Statens retlige Besiddelse af Frederiksværk, og modtog den ellevte October den med Bilag forsynede Meddelelse, at Enkedronning Marie, Prinds Ferdinand med Gemalinde og Hertug Carl af Glücksborg med Gemalinde udtrykkelig havde overdraget deres — formeentlige Arveret til Staten, og at K. Christian VIII — uden at erkjende nogen Arveret — havde modtaget Godset.

12. Samme Ministerium søgte den syvende December hos Sognepræsten i Elmelunde Oplysning om en vis Henrik Ritzau og hans Søns Fødsel, og modtog den ellevte December fra Geheimearchivet, hvor den vedkommende Elmelunde Kirkebog bevares, det Svar, at Navnet Ritzau der ikke fandtes, men at en Jordebog for Møens Amt 1687—88 viiste, at Henr. Ritzau dengang tjente ved Livcompagniet af Livgarden til Hest og havde sin Garder-Portion af Bøndergods i Damsholte Sogn.

13. Samme Ministerium søgte og modtog den sextende December og følgende Dage ved dets Archivar Capt. Feilberg nogle Oplysninger om Hestgarden paa Møen i det syttende Aarhundrede.

14. Samme Ministerium forlangte den syvogtyvende December Oplysning om, hvorvidt en dansk Officeer Gotthelf Florian von Thielau omtr. 1730 havde efterladt sig mandlige Efterkommere. Svaret maatte opsættes til det næste Aar.

V.

Det Kongelige Geheimearchiv har i dette Aar som sædvanligt været besøgt hver Søgnedag af dem, som dertil havde Adgang og søgte Oplysninger af videnskabelig eller practisk Interesse.

Paa den første Plads her tør man vel, under den naturlige Mangel af et mere passende Sted, nævne det Besøg, som Hans Kongelige Høihed Kronprindsen efter foregaaende Antydning havde den Naade at aflægge den otteogtyvende Januar Kl. 11, ledsaget af Hs. H. Prinds Hans af S. H. Glücksborg. Da Aarstiden ikke tillod noget længere Ophold i de iskolde Hvælvinger, toge Prindserne Plads i det lille Kammer ved Siden af Contoiret, og Geheimearchivarius bestræbte sig der for at gjøre dem Besøget saa — taaleligt, som muligt er i et Archiv, hvis Samlinger ordentligvis ikke have Meget for Øiens-Lyst. Kl. $12^{1}/_{2}$ forlod Hs. Kongl. Høihed igjen Archivet under de naadigste Udtryk af Tilfredshed.

A. Landsmænd, som i Aaret 1880 have havt personlig Adgang til Archivcontoiret, ere

a. ifølge tidligere Geheimearchivarius given Bemyndigelse:

1. Oberstlieutenant P. Bang (d. 13 Juli 1870). 2. Capitain Kjkr. S. Bauditz (d. 12 Marts 1879). 3. Lieutenant V. Bauditz (d. 12 Marts 1879). 4. Polytechniker V. Benzon (d. 7 Novbr. 1872). 5. Secretair Berlien (d. 30 Aug. 1844 og 13 Marts 1867). 6. Oberstlieutenant O. Blom (d. 20 Febr. 1860). 7. Proprietair J. C. Boeck af Laven Hovgaard (d. 8 Novbr. 1878). 8. Topograf L. Both (d. 23 Octbr. 1873). 9. Bibliotheks-Assistent Bricka (d. 27 Apr. 1871). 10. Dr. P. Brock (d. 4 Apr. 1873). 11. Bibliothekar Justitsraad Bruun (d. 6 Sept. 1866, 22 Marts 1870 og 7 Juli 1873). 12. Dr. Burman Becker (d. 2 Aug. 1832, 27 Novbr. 1832, 22 Jan. 1847 og 17 Febr. 1852). 13. Birkedommer Dahlerup (d. 13 Aug. 1877). 14. Professor Deuntzer (d. 8 Marts 1878). 15. Assistent S. Elvius (d. 18 Juli 1877). 16. Dr. K. Erslev (d. 15 Dcbr. 1871). 17. Premierlieut. H. E. Flindt (d. 19 Marts 1873). 18. Ingenier O. P. B. Fribert (d. 9 Aug. 1878). 19. Dr. Fridericia (d. 5 Mai 1870). 20. Exam. polyt. F. R. Friis (d. 9 Novbr. 1859 og 10 Jan. 1871). 21. Gaardeier A. P. Gaardboe af Søndergaardbo (d. 29 Juni 1875). 22. Bibliotheks-Assistent Gjellerup (d. 8 Jan. 1866). 23. Premierlieut. Grandjean (d. 20 Marts 1879). 24. Contoirchef Grundtvig (d. 14 Novbr. 1857 og 28 Octbr. 1859). 25. Organist Hammershøy (d. 11 Aug. 1875). 26. Capitain E. G. Harboe (d. 5 Febr. 1879). 27. Premierlieut. H. W. Harbou (d. 11 Novbr. 1878). 28. Adjunct Dr. Heise i Viborg (d. 8 Aug. 1870). 29. Professor Dr. E. Holm (d. 6 Septbr. 1866, 12 Mai 1870, 30 Dcbr. 1876). 30. Fuldmægtig J. G. Holm (d. 11 Dcbr. 1879). 31. Justitsraad F. Hvass (d. 10 Octbr. 1859). 32. Stud. jur. A. Hvass (d. 6 Juni 1878). 33. Dr. Kaalund (d. 11 Dcbr.

1875). 34. Overlærer Dr. Kinch i Ribe (d. 2 Apr. 1855). 35. Kammerherre F. Krogh (d. 25 Novbr. 1870). 36. Oberst Kühle (d. 5 Jan. 1858). 37. Translatør A. Larsen (d. 16 Octbr. 1874). 38. Dr. T. Lund (d. 17 Aug. 1875). 39. Hofmarskal Khrre Løvenskiold (d. 31 Jan. 1857 og 11 Dcbr. 1871). 40. Prof. Dr. jur. H. Matzen (d. 23 Jan. 1866). 41. Dr. W. Mollerup (d. 7 Febr. 1873). 42. Adjunct Nannestad i Roeskilde (d. 22 Juli 1878). 43. Archivarius Dr. Ol. Nielsen (d. 30 Sept. 1858). 44. Cand. jur. C. Nyrop (d. 11 Febr. 1874). 45. Cand. philol. N. Pedersen (d. 22 Octbr. 1874). 46. Dr. H. Petersen (d. 23 Juli 1869). 47. Klokker Raven (d. 25 Marts 1868). 48. Overretssagfører Richter (d. 4 Dcbr. 1879). 49. Cand. philos. Jo. Rohde (d. 29. Dcbr. 1879). 50. Skolelærer L. Røjkjær i Hellum (d. 2 Aug. 1879). 51. Pastor Dr. H. F. Rørdam (d. 18 Jan. 1854 og 13 Febr. 1858). 52. Professor Dr. F. Schiern (d. 28 Octbr. 1854 og 17 Octbr. 1861). 53. Assistent Cand. jur. Secher (d. 15 Septbr. 1869). 54. Frøken Th. Sehested af Broholm (d. 11 Marts 1878). 55. Bibliothekar S. Birket Smith (d. 25 Marts 1868). 56. Fuldmægtig Stolpe (d. 4 Juni 1875). 57. Stud. jur. V. Strøm (d. 31 Octbr. 1878). 58. Gaardeier N. Rasmussen Søkilde (d. 10 Septbr. 1873). 59. Capitain C. Th. Sørensen (d. 25 Novbr. 1875). 60. Capitain S. A. Sørensen (d. 25 Octbr. 1876). 61. Assistent Thiset (d. 30 Dcbr. 1873). 62. Etatsraad P. G. Thorsen (d. 5 Jan. 1855). 63. Assistent G. L. Wad (d. 22 April 1875). 64. Provst Vahl i Karrebek (d. 9 Septbr. 1878). 65. Oberst O. Vaupell (d. 10 Novbr. 1869). 66. Procurator N. Winther i Hjørring (d. 25 Febr. 1851 og 15 Octbr. 1879). 67. Adjunct D. H. Wulff i Aalborg (d. 7 Juni 1860).

b. ifølge Bemyndigelse af dette Aar 1880:

68. Høiesteretssagfører Bagger, hvem det den enogtyvende Januar blev Geheimearchivarius tilladt at meddele Oplysning om, hvorvidt Familien Schjøtz hørte til den Danske Adel. 69. Cand. Philos. C. Brøndsted, hvem det den sjette Marts blev tilladt at meddele Bidrag til dansk Personal- og Local-Historie. 70. Hofjægermester Baron E. Düring-Rosenkrantz, hvem det den nittende Marts blev tilladt at meddele Efterretninger vedkommende Familien Rosenkrantz. 71. Fru Auguste Erslev, hvem det den sextende Juli blev tilladt at meddele Aktstykker til Danmarks Historie i det 14 og 15 Aarhundrede, men som endnu ikke har benyttet Adgangen til Archivet. 72. Studios. mag. H. V. Klavsen, hvem det den sjette November blev tilladt at maatte meddele det store haandskrevne Diplomatarium. 73. Capitain M. Leschly, hvem det den femtende October blev tilladt at meddele Bidrag til hans Familieѕ Historie. 74. Premierlieutenant L. Mehrn, hvem det den sexogtyvende October blev tilladt at meddele mulige Efterretninger om en Familie Klant i Sydsjelland i det 17 Aarhundrede. 75. Tegner R. Mejborg, hvem det den tredivte Januar blev tilladt at meddele Oplysninger vedkommende Kjøbenhavns Slot. 76. Premierlieutenant H. J. Poulsen, hvem det den fjerde Februar blev tilladt at meddele Oplysninger til tolvte Bataillons Historie. 77. Capitain Chr. Sarauw, hvem det den sexogtyvende Februar blev tilladt at meddele Efterretninger angaaende den store nordiske Krig 1700—1718. 78. Cand. jur. J. Thyggesen, hvem det den sexogtyvende Januar blev tilladt at meddele Oplysninger angaaende Godset Skinkelborgs Afhændelse til Kronen i Beg. af 15 Aarhundrede.

B. Fremmede, som personlig have modtaget Meddelelser i dette Aar, ere deels efter ældre, deels efter ny Tilladelse følgende:

79. Cand. S. A. Brandel af Lund, hvem det den fjerde September blev tilladt at meddele Oplysninger om Sverrigs Forhold til Danmark i de sidste Aar af K. Carl XII's Regjering. 80. Dr. Oscar Brenner af München, hvem det den treogtyvende Juli blev tilladt at meddele islandske og norske Sprogmindesmærker fra Middelalderen. 81. Statsraad Professor Carlsson af Upsala (d. 15 Juli 1850). 82. Abbed W. Fraknoí af Szegszárd, Secretair ved det ungarske Videnskabernes Academie, hvem det den anden September blev tilladt at meddele Oplysninger angaaende Forholdet mellem K. Christian IV og Bethlen Gabor. 83. Archivfuldmægtig Huitfeldt af Christiania (d. 10 Septbr. 1860). 84. Dr. O. Nilsson af Malmø (d. 30 Octbr. 1871). 85. Archivarius Russwurm af Reval (d. 8 Juli 1870). 86. Protocolsecretair Dr. Rydberg af Stockholm (d. 20 Dcbr. 1870 og d. 22 Juli 1878).

VI.

Det har i Aaret 1880 som sædvanligt ikke alene været dem, der personlig kunde indfinde sig i Archivcontoiret og selv benytte de dem meddeelte Archivalier, men ogsaa mange Andre, om hvem dette ikke gjælder, der have erholdt Oplysninger herfra, naar de derom anmodede, og naar Anmodningens Opfyldelse nogenlunde lod sig forene med de for Archivets Virksomhed gjældende Regler.

A. Landsmænd, der saaledes have erholdt skriftlige Meddelelser fra dette Archiv, ere følgende:

1. Høiesteretsadvocat Etatsraad Buntzen, som den nittende Februar fik Oplysning om den Raben-Levetzauske Stamtavle med Hensyn til den for Stamhuset Restrup substituerede Fideicommiscapital. 2. Kammerjunker Bülow søgte og erholdt den trettende September nogle Familie-Efterretninger. 3. Biskop Dr. th. Engelstoft i Odense den syttende Juli nogle Oplysninger om ældre Odense-Segl. 4. Snedker-Enke Grundtvig den enogtredivte August nogle Meddelelser angaaende Familierne Rich, Raupach og Mentzinger ved Midten af det attende Aarhundrede. 5. Capitain Baron Haxthausen erholdt den ellevte Mai nogle Oplysninger om de mandlige og quindelige Efterkommere af Henning Holstein til Ankershagen, der døde 1532. 6. Høiesteretsadvocat Hindenburg erholdt den niogtyvende Juli Meddelelse af et Skjødebrev af 1670 paa Aalegaarde i Koldinghuus Lehn. 7. Hr. Frederik Chr. E. Holstein modtog den første Mai et Vidnesbyrd om sin og Familiens Nedstammelse fra Henning Holstein til Ankershagen († 1532). 8. Høiesteretsadvokat Klubien erholdt den sjette April og den trettende November Meddelelse af Documenter vedkommende Grevskabet Christiansholm og den 1716 for Jo. Ot. Raben og Hustru udstedede Facultas testandi. 9. Frøkenerne M. N. S. E. og Ch. V. S. Krieger modtoge den treogtyvende November et Vidnesbyrd om, at Lorents Henr. Edv. Ad. Krieger, født 1803 4/10, var en Sønnesøn af den i Aaret 1797 adlede Viceadmiral Jo. Corn. Krieger. 10. Procurator Langballe i Randers modtog den syttende August nogle Oplysninger vedkommende et af ham indsendt Skjødebrev af 11 Novbr. 1684 paa Frisenvolds Fiskegaarde. 11. Jægermester Lowzow af Slettegaard den femtende Januar nogle Familie-Efterretninger. 12. Høiesteretsadvocat Nellemann den syvende Februar en Meddelelse af Skifteprotocollen i K. Frederik VII's Dødsbo. 13. Hr. S.

Ostenfeldt erholdt den niogtyvende Januar nogle Oplysninger om Indholdet af det Skjødebrev, der den 11 November 1684 var givet Grosscantsler Grev Conrad Reventlow paa Gods i Jylland. 14. Capitain i Søetaten Paulsen, Rigsdagsmand, modtog den trettende November nogle Oplysninger vedkommende Hirtsholmene. 15. Frøken Nicolette Raupach modtog den tyvende September Vidnesbyrd om, at Frdr. Ludv. Raupach og Hustru Agnete Elisabeth havde den 14 Octbr. 1749 ladet døbe en Søn med Navnet Johan Caspar. 16. Kammerherre Rosenørn, Amtmand i Randers, modtog den tredivte December efter Begjering Underretning om, hvorledes det hængte sammen med nogle Documenter, som Byraadet i Ebeltoft i sin Tid paa visse Betingelser havde overladt det saakaldte historisk-genealogiske Archiv under Ordenscapitulet. 17. Pastor Dr. Rørdam i Brendekilde modtog den sjette September Meddelelse af nogle Brevskaber vedkommende Landgangs-Forsøg i Sommeren 1609 af nogle fremmede Krigsskibe paa Thyland. 18. Cand. jur. Secher erholdt den attende Juni med Ministeriets Tilladelse ind i det Archiv, som han er ansat ved, tillaans enkelte Bind ad Gangen af Herredags- og Rigens Dombøger til Brug ved et ham af Justitsministeriet anbefalet Arbeide. 19. Frøken Smith af Veile modtog den attende Mai nogle Oplysninger om Jo. Casp. Raupachs (født 1749 14/10) Herkomst. 20. Frøken A. E. Weiss erholdt den niende Sept. Oplysninger om Familierne Mensching og Rich i det attende Aarhundrede.

B. Fremmede, der have anholdt om og modtaget Oplysninger fra det Kongelige Geheimearchiv i Aaret 1880, ere følgende:

21. Pehr Andersson af Kattarp, Lugude Herred i Skaane, anbefalet af den herværende Kongl. Svensk-Norske Legation, modtog den treogtyvende December nogle Oplysninger vedkommende Kattarp Sogn. 22. Baron L. Beck-Friis, Kgl. Svensk-Norsk Minister, modtog den anden Juli 200 Stykker af Sture-Archivet, for at sende dem til det Svenske Rigsarchiv. 23. Archivarius Dr. W. v. Bippen i Bremen udbad sig den syttende Marts og modtog den tredie April nogle Brevskaber fra det fjortende Aarhundrede til Optagelse i Bremisches Urkundenbuch. 24. Archivarius Bülow i Stettin udbad sig den attende Juni og modtog den niogtyvende Juni Meddelelse angaaende nogle Reinfelder-Acter af tvivlsom Ægthed. 25. Archivarius Dr. Burkhard i Weimar udbad sig gjentagne Gange og erholdt deels i Løbet af Mai, deels den treogtyvende December forskjellige genealogiske Oplysninger til et Skrift om det Sachsisk-Ernestinske Huus, især vedkommende K. Hans og Dronning Christine. 26. Den herværende franske Minister B. de Croy søgte den ottende Mai Oplysning om Navnet paa den franske Envoyé eller Ambassadeur, der formeentlig maatte have været tilstede ved K. Christiern IIs Kroning i Stockholm 1520, og modtog gjennem Secretairen i den franske Legations Cancellie den tolvte Mai det Svar, at derom intet havdes i dette Archiv. 27. Hr. Heinrich Helbing i Wandsbeck udbad sig den ellevte Januar et Kongeligt Skjødebrev af 22 Dcbr. 1740 paa sin »Holzmølle«; men det fandtes ikke her, hvorom han den sextende Januar blev underrettet. 28. Den Svensk-Norske Vice-Consul Lorck, som den ottende Marts søgte Oplysning angaaende det reiste Spørgsmaal, om ikke Admiral Nelson 1801 havde i sin Roes over de tappre Officerer sigtet til Nordmanden Müller, kunde hellerikke herfra tilfredsstilles. 29. Baron Magnus, herværende keiserlig tydsk Minister, udbad sig og modtog den tiende Februar nogle Efterretninger om Medlemmer af Familien

Weltzien, der havde levet i Danmark. 30. Hr. Passow paa Grambow i Schwerin søgte den fjerde Marts og modtog den syvende Mai Oplysninger om Officerer af hans Familie i dansk Tjeneste. 31. Landretsraad Schlettwein i Schwerin udbad sig den fjortende og modtog den fireogtyvende August biographiske Efterretninger om den ved sit Fangenskab i Slaget ved Maxen bekjendte preussiske General Friedr. Aug. Fink og hans Efterkommere i Danmark. 32. Den portugisiske Generalconsul Grosserer Ruben søgte Oplysning om en russisk Familie »Lewendahl«, der formeentes at nedstamme fra de danske Løvendaler, men modtog den syvogtyvende Februar det Svar, at de her bevarede Oplysninger aldeles ikke lode sig forene med dem, hvorpaa hiin Mening støttede sig. 33. Pastor Dan. Thrap i Modum udbad sig den ottende Marts og modtog den syvende April nogle Oplysninger om Tilstanden i Finmarken i de første Decennier af det attende Aarhundrede. 34. Baron Ferd. Wedel-Jarlsberg i Christiania søgte under tredie og niogtyvende Marts Oplysninger om sin Familie og andre af samme Navn, og modtog den sjette April, hvad man derom var istand til at meddele.

Det sædvanlige trykte Archivprogram for 1880 blev den fjortende September i 128 Exemplarer indsendt til Ministeriet. Det indeholdt foruden Uddrag af den allerunderdanigste Aarsberetning for 1879 nogle hidtil utrykte Breve vedkommende Calmarkrigen og nogle Akter til Krigen 1657—1660.

VII.

Tilsynet med Geheimearchivets Bygning er underlagt Slotsforvalteren ved Christiansborg. Vandledningen og Brandhanerne bleve den fireogtyvende September efterseete af Hr. Etatsraad Blom, der dog ikke var tilfreds med dem paa Grund af Beskadigelser i den saakaldte Christian den Fjerdes Hvælving, hvorom Slotsforvalteren blev underrettet. Ministeriet tilsendte Gehejmearchivet den nittende November en Deel Adgangskort til dette Archiv og andre offentlige Samlinger i Tilfælde af Ildsvaade, et Stykke til hver af Archivets Embeds- eller Tjenestemænd.

2. Geheimearchivets Regnskab for Finantsaaret 1878—79 blev i dette Aar revideret og Qvittering derfor givet den fjortende Mai.

3. Regnskabet for Finantsaaret 1879—80 blev indsendt den femogtyvende Juni. Bevillingen var 13,264 Kr. til Embedsmændenes Lønninger, 3720 Kr. til Medhjælpssum og 1000 Kr. til Archiv- og Contoir-Udgifter, i Alt 17,984 Kr., og Udgiften svarede ganske dertil i det Hele og i det Enkelte.

4. Bevillingen for Finantsaaret 1880—81 blev Archivet meddeelt den fireogtyvende Marts saaledes: til Embedsmændenes Lønninger 12,792 Kr., idet Rigsdagen havde nægtet det sidste Dyrtids-Tillæg, Medhjælpssummen 3720 Kr., til Archiv- og Contoir-Udgifter 1100 Kr. Den sidste Conto var saaledes lidt forøget, nærmest paa Grund af Brændepriserne.

5. Budget-Forslaget for Finansaaret 1881—82 blev den femogtyvende Juni indsendt til Ministeriet. Lønningerne til Embedsmændene vare opførte med 13,348 Kr., Medhjælpsummen med 3720 Kr. og Crediten til Archiv- og Contoir-Udgifter med 1300; den sidste Conto saaledes efter gammel Sædvane forøget for det mulige Tilfælde, at et Bind af Aarsberetningerne skulde i dette Aar blive sluttet.

VIII.

Den sædvanlige Indberetning til Ligningscommissionen eller Fortegnelse over de Gager, Ventepenge, Pensioner og Emolumenter, der vare tillagte samtlige Embeds- og Bestillingsmænd ved dette Archiv, med Angivelse af Enhvers Bopæl blev indsendt den otteogtyvende December.

2. Geheimearchivarius har, som sædvanligt, arbeidet hver Dag i Archivet den hele Contoirtid og ud over denne, dog i dette Aar med Undtagelse af de tvende ovenfor S. LXVI omtalte Sygdoms-Perioder i Foraaret og Efteraaret.

3. Første Archivsecretair Plesner har ligeledes hver Dag arbeidet i Archivet og navnlig i hine Sygdoms-Tilfælde ogsaa været Geheimearchivarius en trofast og paalidelig Støtte. Ferie til egen Forfriskning har han ikke søgt eller havt.

4. Anden Archivsecretair Matthiessen har ogsaa hver Dag i de bestemte Contoirtimer udført sin Gjerning, og hellerikke ønsket eller havt nogen Ferie.

5. Assistent Krarup har stadig baade understøttet Archivsecretairerne og udført sit eget Arbeide. En Ferie ønskede han og havde den fra tredie August til fjerde September.

6. Stipendiarius Secher har hver Dag i de for Stipendiarerne bestemte tre Timer arbeidet i Archivcontoret. Da hans Triennium udløb med October dette Aar, blev det efter en ældre Bestemmelse atter den tolvte Octbr. fornyet for det følgende Triennium. Han havde Sommerferie fra syvende Juli til tiende August.

7. Stipendiarius Jessen har ligeledes i de nævnte tre daglige Timer arbeidet i Contoiret, med Undtagelse af nogle faa Dage i April, da han var syg; men i Efteraaret tog han imod et Tilbud fra Norge om at arbeide her for det Norske Rigsarchiv fra Begyndelsen af næste Aar, og vilde altsaa til den Tid fratræde sit Stipendium her. Han havde en Ferie fra attende August til tyvende September og nogle Dage mellem Juul og Nytaar.

8. Da en Stipendiarplads saaledes vilde blive ledig fra Begyndelsen af Aaret 1881, blev Vacancen paa sædvanlig Maade bekjendtgjort den tredie December. Blandt otte Ansøgere valgte Ministeriet den fireogtyvende December Dr. K. Erslev, der saaledes blev Stipendiarius her for Trienniet fra første Januar 1881 til enogtredivte December 1883.

XXXIV.

UDSIGT OVER DET KONGELIGE GEHEIMEARCHIVS TILSTAND OG VIRKSOMHED I AARET 1881.

Den allerunderdanigste Beretning fra det Kongelige Geheimearchiv for Aaret 1881 blev den syvogtyvende Februar 1882 indsendt til Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet og af Samme Hans Majestæt Kongen forelagt. Et kort Uddrag af denne Aarsberetning skal paa sædvanlig Maade blive givet paa de følgende Blade.

I.

Geheimearchivets Samlinger ere i afvigte Aar 1881 blevne forøgede deels ved Leveringer fra Hans Majestæt Kongen og fra Ministerierne, deels ved Gaver fra Auctoriteter eller Private i Indland og Udland.

A. Hans Majestæt Kongen har gjennem Kabinetssecretariatet behaget at indsende til Opbevaring blandt Kongehusets nyere Archivalier tvende Samlinger af originale Breve fra Allerhøistsamme selv, nemlig

1. En af Enkedronning Caroline Amalie efterladt Samling af Breve fra Hans Majestæt i Aarene 1863—1880, bestaaende af 39 Stykker. Denne Samling blev leveret den femtende Juni, strax registreret og deponeret i Mellemste Hvælving til Høire Skab B2. Den allerunderdanigste Revers for Modtagelsen blev givet den sextende Juni.

2. En af Keiser Alexander II efterladt Samling af Breve fra Hans Majestæt Kongen i Aarene 1864—1876, bestaaende af 18 Stykker. Denne Samling blev leveret den fjortende October, strax registreret og deponeret i Mellemste Hvælving t. H. Skab B2. Revers for Modtagelsen blev givet samme fjortende October.

B. Executores testamenti i Enkedronning Caroline Amalies Dødsbo, Geheimeraad Tillisch og Geheimeraad Wedel-Heinen, sendte under første Juli i Henhold til den høie Afdødes egenhændige Paategninger 9 smaa Brevpakker, hvoraf 4 vare forseglede, indeholdende Breve fra kongelige, fyrstelige og andre Personer. Samlingen blev modtaget den fjerde Juli, strax registreret og deponeret i Mellemste Hvælving t. H. Skab B 2. Revers for Modtagelsen blev givet den femte Juli.

C. Ministerierne have ifølge Organisationen af 1850 alle afleveret deres ældre Sager, foreløbig indtil 1750, med Undtagelse af en Deel af Rentekammer-Archivet, hvis Aflevering atter blev befalet 1871 men igjen stillet i Bero; den ligeledes efter den bestaaende Organisation bestemte Fortsættelse af Aflevering efter Forløbet af visse større Mellemrum er hidtil kun udført af eet Ministerium, nemlig Krigsministeriet. Det er saaledes kun undtagelsesviis, at enkelte Sager nu leveres fra Ministerierne.

1. Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet sendte den sexogtyvende Februar et Exemplar af det i forrige Aar udgivne Værk: Sjellands Stiftslandsbykirker, opmaalte af A. L. Clemmensen og J. B. Løffler, sexogtredive autographerede Blade med oplysende Text. Kjøbenhavn 1880. fol. imp. Revers for Modtagelsen blev givet otteogtyvende Februar.

2. Finantsministeriet sendte den femte October den af K. Frederik VII under 9 Marts 1849 udstedte Hovedobligation paa £ 800000 til Hambro & Søn i London, der nu var indfriet og kasseret. Revers blev givet den sjette October.

D. Som Gaver fra forskjellige Stiftelser eller enkelte Personer er i afvigte Aar indkommen til Geheimearchivet baade Archivsager og Tryksager.

1. Kjøbenhavns Universitet sendte den nittende Januar: Aarbog for Kjøbenhavns Universitet, den polytechniske Læreanstalt og Communitetet i de academiske Aar 1864—1871, udgivet af C. Goos, 4de Hefte, Kbhvn 1880. Ligeledes den ottende August: Aarbog for Kjøbenhavns Universitet o. s. v. for det academiske Aar 1879—1880. Kbhvn 1881. Fortsættelse af tidligere Gaver.

2. Det Kongelige Danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog sendte den enogtyvende Juli: Danske Magazin 4 Række, IV Binds 2—4 H. og V Binds 1 H. samt Ældste Archivregistraturer IV Binds 1 H., alt som Fortsættelse.

3. Det Kongelige Norske Rigsarchiv sendte den ottende Januar Biskop Eysteins Jordebog (den røde Bog) 1400, udgivet af H. J. Huitfeldt, 4 Hefte, Christiania 1880, som Forts.

4. Christiania Universitet sendte den enogtyvende November det Kongelige Norske Videnskabernes Selskabs Skrifter for 1880 og Myntfundet fra Græslid af L. B. Stenersen, ligeledes Fortsættelse.

5. Det Kongelige Svenske Rigsarchiv sendte den ottende December sine Meddelelser, 5 Hefte. Fortsættelse.

6. Lunds Universitet sendte den enogtredivte Mai, femogtyvende August og sjette December Acta Universitatis Lundensis, Afdeling for Sprog og Historie, Tom. XV og XVI, Aargang 1878—79 og 1879—80, Festskrift til Universitetet i Kjøbenhavn 1879. Forts.

7. Enkepastorinde Bay, født Lund, tilstillede Geheimearchivet den fjortende Mai et Thingsvidne af 1574 fra Framlev Herredsthing, Orig. p. Perg. m. 8 Segl, — og modtog samme Dag Geheimearchivets Taksigelse derfor.

8. Oberstlieutenant Ot. Blom sendte den niende Februar et Dombrev af 1645 over Espen Lauridsen, Arkeliemester paa Trefoldighed, Orig. p. Pap. m. 7 Segl, — og modtog den tiende Februar Archivets Taksigelse derfor.

9. Bibliothekar Justitsraad Bruun forærede den otteogtyvende Januar sin Aarsberetning fra det Store Kongelige Bibliothek for 1880 eller III Binds 6 Hefte. Fortsættelse.

10. Archivarius Bülow i Stettin sendte den sjette April Pommersches Urkundenbuch I Band 1—2 Abth. og II Band 1 Abth., bearbeitet von Dr. R. Prümers, og modtog den nittende April Geheimearchivets Taksigelse derfor.

11. Over-Archivdirecteur B. Cecchetti i Venedig sendte (gjennem det Store Kgl. Bibl.) følgende Skrifter: Gli archivii della regione Veneta, Vol. I—III, Venezia 1880—81, Autografi etc. dei Dogi di Venezia, ib. 1881, og Elencho degli statuti a penna e a stampa, ib. 1880.

12. Etatsraad E. Collin sendte den tolvte April Uddrag af et Brev, som Jørg. Herm. Vogt i Marts 1808 havde tilskrevet hans Fader og hvori han fortæller en besynderlig Spaadom af en Bonde nogle Aar tidligere med Hensyn til et Hyldetræ paa Nortorf Kirkegaard. Ved at takke derfor gjorde man opmærksom paa, at Sagen ifølge Schrøders og Biernatzkis Topographi af Holstein, II, 226 ikke var ubekjendt.

13. Friherre L. F. Eberstein sendte den 11 Februar (gjennem det Kgl. nord. Oldskr. Sel.) sit Skrift: Urkundliche Beiträge zu den geschichtlichen Nachrichten vom Geschlechte Eberstein. Dritte Folge. Dresden 1880.

14. Assistent S. Elvius sendte den første Februar en haandskreven Autobiographi af Borgemester Laur. Foss i Roeskilde.

15. Archivarius V. Granlund i Stockholm sendte den femogtyvende August sit Skrift: Svenska Afrikanska Kompaniets historia. Stockholm 1879.

16. Assistent Hansen sendte den nittende Januar nogle haandskrevne Optegnelser om Begivenheder i Danmark 1771—72 og modtog samme Dag Geheimearchivets Taksigelse derfor.

17. Adjunct Dr. Heise i Viborg sendte den femtende August sit Skrift: K. Christiern II i Norge. Kjøbenhavn 1877.

18. Justitsraad Hvass leverede den fireogtyvende Februar som Fortsættelse sit Skrift: Samling af Meddelelser om Personer og Familier af Navnet Hvas, IV Bind, Kjøbenhavn 1880.

19. Overhofmarskal Løvenskiold leverede den anden Mai Notitser om Medlemmer af Familien Donop, der havde opholdt sig i Danmark.

20. Overretsprocurator J. Maag sendte den tiende Januar nogle Stamtavler over Efterkommerne af fire Søskende af Familien Collstrup i Kjøbenhavn 1752—1834.

21. Dr. Mollerup leverede den syttende Januar nogle i det Schwerinske Archiv afskrevne Brevskaber fra 1361, 1370, 1372 og 1381 vedkommende Dansk Historie.

22. Archivarius Dr. Ol. Nielsen leverede den syvogtyvende Januar Fortsættelsen af sit Kjøbenhavns Diplomatarium V Binds 1 Hefte. Kjøbenhavn 1881.

23. Stipendiarius Dr. Yngvar Nielsen af Christiania forærede den syttende Mai følgende sine Skrifter: 1. Vedtægter for det Hanseatiske Contoir i Bergen, 2. St. Catharine og St. Dorotheæ Gilde i Bergen, 3. Raadmændene i de Norske Kjøbstæder.

24. Kammerherre Rosenørn i Randers sendte den syttende September en Deel Archivalier, henhørende til den Samling, som den forrige Eier af Trudsholm, Cand. jur. Koch, i sin Tid havde overdraget afg. Procurator Cancellieraad Olsen at levere til dette Archiv, der ogsaa den 2 Juni 1873 havde modtaget en Deel deraf tilligemed Løfte om flere

ogsaa fra Canc. Olsen selv. Den nu modtagne Samling bestod af 10 Membraner fra 1442—1589, 41 Papirsdocumenter fra 1334—1598 og 46 Afskrifter tildeels in duplo fra 1334—1581. Revers for Modtagelsen gaves den toogtyvende September.

25. Pastor Dr. H. F. Rørdam sendte den tolvte November de af ham udgivne Skrifter: Kirkehistoriske Samlinger, 3 Række, III Binds 2—3 Hefte, og Danmarks Kirkelove, 1 Hefte.

26. Assistent Cand. jur. V. A. Secher sendte den syttende Mai og fjortende November den af ham udgivne Samling af Kongens Retterthingsdomme, 1—2 Hefte.

27. Smithsonian Institution i Washington sendte den femogtyvende August sin Annual report for 1879, Fortsættelse.

28. Geheimeconferentsraad Trap forærede den syvogtyvende December Personalhistorisk Tidsskrift I Bind og II Binds 1—3 Hefte.

29. Archivarius J. Nanninga Uitterdijk i Kampen sendte den tolvte August Charters en bescheiden van Kampen, Vol. V.

30. Archivarius Dr. Wigger i Schwerin sendte den femte September sin Necrologie over sin Collega Wilh. Gottl. Beyer.

II.

Det Kongelige Geheimearchiv har i Aaret 1881 ikke afgivet eller mistet nogen Deel af sine Samlinger, hvorimod det fremdeles gjælder, hvad tidligere er bemærket, at enkelte Stykker, som var udlaante efter Begjering til Ministerierne, ikke senere ere tilbageleverede, formodentlig fordi de ere enten forlagte eller afleverede paa urette Sted.

III.

Archivarbeiderne ere hele Aaret igjennem udførte efter den bestemte Orden og i den bestemte Contoirtid, og alle Embedsmænd og Functionærer have hver efter sin Stilling taget Deel deri. Udenfor de kirkelige Helligdage har dog i afvigte Aar Archivet to Gange været lukket, nemlig den niogtyvende Marts ved Enkedronningens og den trettende April ved Arveprindsesse Carolines Bisættelse, begge Gange ifølge Ministeriets Befalinger af otteogtyvende Marts og ellevte April.

Geheimearchivarius har i Aaret 1881 daglig arbeidet i Archivet i den hele reglementerede Contoirtid, og saaledes været heldigere end i det foregaaende Aar. Nærmere Oplysning om hans Arbeider ville findes i enhver af denne Beretnings enkelte Afdelinger, navnlig i den fjerde og sjette om de fra Archivet udgangne Expeditioner til offentlige Auctoriteter eller til Private, som han i Regelen stedse personlig besørger.

Første Archivsecretair og Registrator Lieut. Plesner har som sædvanligt stadig understøttet Geheimearchivarius ved Samling af Materiale til de større udgaaende Expeditioner, som ogsaa i dette Aar stundom bleve temmelig vidtløftige Afhandlinger. Han har ligeledes daglig taget Deel i at opsøge de enkelte Archivalier, der benyttes af de Studerende i Contoiret, og ofte tillige ydet disse Veiledning ved Benyttelsen af dem. Han har ogsaa deeltaget i Arbeidet paa det historiske Stykke, der ledsagede den trykte Aarsberetning eller Archivprogrammet for dette Aar, ligesom han har begyndt at samle det ene Register til

Aarsberetningernes sjette Bind, der i Aaret 1882 skulde sluttes. Endelig har han fortsat Registraturen af Sundtold-Regnskaberne fra det gamle Rentekammer-Archiv, men der er i dette Aar ikke bleven megen Tid til dette Arbeide.

Anden Archivsecretair og Inspector Matthiessen har daglig deeltaget i Opsøgning og Fremlæggelse af de Archivsager, der benyttes i Contoiret af de Besøgende og understøttet disse, hvor det behøvedes. Han har ordentligviis læst Revisionsarkene i det udgivne Hefte af Geheimearchivets Aarsberetninger. Han besørgede diplomatiske Afskrifter af en Deel gamle Brevskaber vedkommende Ebeltoft Kjøbstad, i en Anledning, hvorom nedenfor nærmere vil blive talt. Hans Registratur-Arbeide har i dette Aar fornemmelig været rettet paa den Deel af det gamle Commercecollegiums Archivalier, som var leveret til Geheimearchivet fra det forrige Rentekammer-Archiv, og han har deraf ordnet og gjennemgaaet en ikke ringe Deel.

Assistent F. Krarup har ligeledes daglig assisteret Archivsecretairerne, naar det var nødvendigt eller ønskeligt, ved at vælge og fremtage de i Contoiret benyttede Archivalier. Han har læst en Correctur af det trykte Archivprogram for 1881, navnlig af de deri optagne historiske Actstykker. Af Registratur-Arbeide besørgede han i Aarets første Deel de af ham begyndte militaire Skifter fra Krigsministeriets gamle Archiv, senere fornemmelig Colonialsagerne fra det gamle Rentekammer-Archiv, hvoraf omtrent halvfjerde hundrede Pakker og Protocoller bleve gjennemgaaede.

Stipendiarius Secher har alene været beskjæftiget med Registratur-Arbeide. Han fortsatte Samlingen «Dansk Adelshistorie», og har nu registreret 29 Fascikler af Samlinger Chr. Lente og 24 Fascikler (i Aarsberetn. for 1880 S. LXVIII Lin. 5 er «28» en Trykfeil istedenfor «23») af Samlingen Biermann v. Ehrenschild, 10 Fascikler af Conr. Reventlow og 3 Fascikler af Fr. Ahlefeldt. Det hele Arbeide for 1881 er udført paa omtr. 1200 Sedler.

Stipendiarius Dr. Kr. Erslev afsluttede først den af Stipendiarius Jessen begyndte Registratur af Breve til Oversecretair Møinichen og registrerede derefter andre Samlinger af Breve til Cantslere og Oversecretairer, i Alt omtrent 1200 Actstykker. Han har derhos arbeidet paa en summarisk Registratur af det gamle Finantsarchiv, besørget Afskrifter til det trykte Archivprogram og indtaget i Copibogen de fra Geheimearchivet udgaaende Skrivelser.

IV.

Ifølge den bestaaende Organisation af Archivvæsenet bliver der sjeldnere Brug af Geheimearchivet for Regjeringsautoriteterne, eftersom Afleveringen fra disse endnu kun af Krigsministeriet, Overhofmarskallatet og tildeels Udenrigsministeriet er fortsat efter Aaret 1750.

1. Overhofmarskallatet forlangte efter allerhøieste Befaling et Forslag til «Indskrift paa Pladen» over Enkedronningens Ligkiste i Analogie med Fortiden, og Forslaget blev den sextende Marts indsendt.

2. Samme anmeldte den fjerde April, at Hans Majestæt Kongen havde befalet, at Arveprindsesse Carolines Ligkiste skulde udstyres i Lighed med Arveprinds Ferdinands, og at Geheimearchivarius skulde gjøre Forslag til Indskrift paa Pladen. Forslaget blev indsendt den sjette April.

3. Samme forlangte og modtog den treogtyvende Februar, enogtredivte Marts og tolvte Mai ligeledes forskjellige Meddelelser deels af dets egne, deels af Civillistens Archiver.

4. Civilliste-Intendanturen søgte og erholdt den syvende April og femtende Juli adskillige Oplysninger om Gageringsforhold af Particulærkassens og Civillistens ældre Archiver.

5. Curator i K. Frederik VIIs Dødsbo, der efter Enkedronningens Død skulde reassumeres, Høiesteretsadvocat Liebe, udbad sig og modtog den fjortende Marts og enogtredivte December Meddelelse af Skifteprotocollen i nævnte Dødsbo.

6. Executores testamenti i Arveprindsesse Carolines Dødsbo, Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn og Etatsraad Lindberg, begjerede ved Skrivelse af niende April, at der maatte meddeles den af dem antagne Medhjælper, Overretssagfører H. Chr. Wegener, forskjellige Oplysninger af Skiftesager og Testamenter i Kongehuset. Dette Forlangende blev opfyldt.

7. Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet havde den sidste Dag i Aaret 1880 forlangt Oplysning om et Reiseapothek, som Curfyrstinde Anna af Sachsen i Aaret 1559 skulde have sendt som en Foræring til Kongen. Disse Oplysninger bleve den syvende Januar 1881 Ministeriet tilsendte.

8. Samme Ministerium forlangte den femte Februar til Brug for den af Indenrigsministeriet nedsatte Commission angaaende Opførelsen af nye Bygninger til Statens Centraladministration Betænkning om Størrelsen, Indretningen og Beskaffenheden af en ny Bygning for Geheimearchivet. Denne Betænkning blev indsendt den niende Marts, og var i Hovedsagen baseret paa tidligere Skrivelser, nemlig Geheimearchivets 17—19 November 1871 og 7 Juli 1877 samt Ministeriets egen Skrivelse af 12 Marts 1877.

9. Samme Ministerium forlangte den ellevte Marts og modtog den fjortende Marts Betænkning over et fra det Oldnordiske Museum indsendt Andragende om at maatte aflevere fire i Museet bevarede Pergamentsdocumenter fra 1458—1514 til det Kongelige Norske Rigsarchiv.

10. Samme Ministerium sendte den syvende September et fransk Brev og forlangte Geheimearchivets Svar derpaa. Brevskriveren, Hr. Paul Pierling i Paris, udbad sig i dette Brev af En, som han kaldte Mr. le Directeur, Oplysninger angaaende et Brev fra Hans Schlitte til K. Christian III. De forlangte Oplysninger bleve den tiende September Ministeriet tilsendte, og den ellevte October modtog Geheimearchivet fra Udenrigsministeriet Underretning om, at Hr. Pierling havde været særdeles tilfreds med dem.

11. Samme Ministerium forlangte den femte October Betænkning over et paatænkt Lovforslag til Lønninger ved Archiverne. Om Lønningspositionerne havde Geheimearchivarius intet at sige; men da Lovforslaget var motiveret ved en efter hans Mening total Kuldkastelse af den bestaaende Organisation af Archivvæsenet, derhos bygget paa Yttringer, som stode i Strid baade med den forrige Ministers Skrivelse af 12 Marts 1877 og den nuværende Ministers Besvarelse af en Interpellation i forrige Aar og næsten heelt igjennem bygget paa Yttringer, som han maatte ansee for uholdbare, saa maatte den forlangte Betænkning falde noget udførlig ud. Den blev indsendt den sextende November.

12. Udenrigsministeriet forlangte den treogtyvende April Oplysninger om tvende tyrkiske Qvinder, Abdorrhaman Paschas «Enke og Datter», som ved Benders Erobring kom

i Russisk Fangenskab og nogle Aar efter bleve forærede til det Danske Hof, som lod dem christne og døbe. Hvad derom fandtes i Geheimearchivet blev den otteogtyvende Mai Udenrigsministeriet meddeelt.

13. Samme Ministerium forlangte den syvende Juli efter Begjering af den herværende tydske Gesandt til Brug for Major Stamford i Cassel forskjellige Oplysninger vedkommende den Dansk-Svenske Krig 1675—79. Det forlangte sendtes den sjette September.

14. Finantsministeriet forlangte den tredie Juni Oplysning angaaende Eiendomsretten til de Jorder paa Roeskilde Bymark, der brugtes af Vognmandslauget. Denne Opgave nødvendiggjorde langvarige og vanskelige Undersøgelser og lod sig dog ikke med fuldkommen Sikkerhed besvare. Geheimearchivets Skrivelse af femtende August og dermed følgende Bilag gjorde det sandsynligt, at den nordostlige Deel af de omhandlede Jorder i Byens Østermark maatte betragtes som Bymark, hvorimod den sydvestlige Deel i Byens Vestermark formodentlig havde været Bondejord, som Regeringen havde givet Brugsret til paa Grund af de mange Byen fordum paalagte Kongereiser.

15. Samme Ministerium modtog gjentagne Gange mindre Oplysninger, saasom den syvogtyvende September om de saakaldte «Vedepenge» for Løgstør Grunde i første Halvdeel af attende Aarhundrede, den sextende December om Sortebrødregaard ved Roeskilde mod Slutningen af syttende Aarhundrede o. s. v.

16. Indenrigsministeriet modtog den sextende Mai gjennem Kammerraad Kretz og den 23 August gjennem Assistent Swane nogle Oplysninger af Hofmarskallats-Archivet om Overdragelsen af Palaiet ved Amalienborg til Arveprindsesse Caroline 1829.

17. Krigsministeriet, som den syvogtyvende December 1880 havde forlangt nogle Oplysninger om Gotthelf Florian Thielau, der antoges at være død c. 1730 som Dansk Oberstlieutenant, modtog den tiende Januar 1881, hvad om ham havde været at finde.

18. Samme Ministerium modtog ligeledes flere Gange gjennem sin Archivar Capitain Feilberg forskjellige personalhistoriske Oplysninger, saasom den enogtyvende og toogtyvende Januar, den fireogtyvende Februar, den første og syvende Marts, den sextende April, femogtyvende November og femte December.

19. Kjøbenhavns Magistrat søgte og modtog den enogtyvende Januar gjennem Candidat Rievers nogle historiske Oplysninger om Indførselen af Sand her til Staden.

V.

Archivcontoiret har i Aaret 1881 som sædvanligt været besøgt hver Søgnedag af dem, som havde Adgang dertil enten fra tidligere Tid eller af dette Aar, og da personlig have benyttet de dem forelagte Archivalier.

A. Landsmænd, som i afvigte Aar have arbeidet her ere

a. efter ældre for dem given Bemyndigelse:

1. Cand. F. Barfod (d. 7 April 1851, 11 Januar 1870). 2. Secretair Berlien (d. 30 Aug. 1844, 13 Marts 1867). 3. Proprietair J. Chr. Boeck (d. 8 Novbr. 1878). 4. Cand. jur. Boldt (d. 12 Februar 1873). 5. Pastor C. Brandt (d. 30 Dcbr. 1848). 6. Pastor Brasch (d. 26

April 1854, 16 April 1869). 7. Bibliotheks-Assistent Bricka (d. 27 April 1871). 8. Dr. Brock (d. 4 April 1873). 9. Bibliothekar Justitsr. Bruun (d. 6 Septbr. 1866, 22 Marts 1870, 7 Juli 1873). 10. Studios. Brøndsted (d. 24 Jan. 1870, 6 Marts 1880). 11. Kammeraad Christensen (d. 29 Octbr. 1870). 12. Birkedommer Dahlerup (d. 13 Aug. 1877). 13. Professor Deuntzer (d. 8 Marts 1878). 14. Hofjægermester Baron Düring-Rosenkrantz (d. 1 Marts 1880). 15. Assistent Elvius (d. 18 Juli 1877). 16. Biskop Engelstoft (d. 4 Febr. 1836). 17. Professor E. Erslev (d. 21 Aug. 1868). 18. Bibliotheks-Assistent Dr. Fridericia (d. 5 Mai 1870). 19. Ex. polyt. F. R. Friis (d. 9 Novbr. 1859, 10 Jan. 1871). 20. Bibliotheks-Assistent S. Gjellerup (d. 8 Jan. 1866, 31 Marts 1870). 21. Premierlieut. Grandjean (d. 20 Marts 1879). 22. Stud. jur. Grove (d. 16 Novbr. 1875). 23. Capitain E. G. Harboe (d. 5 Febr. 1879). 24. Premierlieut. H. W. Harbou (d. 11 Novbr. 1878). 25. Adjunct Dr. Heise (d. 8 Aug. 1870). 26. Professor E. Holm (d. 6 Juli 1866, 12 Mai 1870, 30 Decbr. 1876). 27. Fuldmægtig J. G. Holm (d. 11 Dcbr. 1879). 28. Justitsraad F. Hvass (d. 10 Octbr. 1859). 29. Pastor Jantzen (d. 21 Sept. 1869). 30. Fuldmægtig A. D. Jørgensen (d. 11 Novbr. 1870, 11 Juli 1878). 31. Skolelærer S. Jørgensen (d. 25 Aug. 1874). 32. Adjunct Dr. Kaalund (d. 11 Dcbr. 1875). 33. Overretssagfører C. Kjer (d. 27 Marts 1876). 34. Studios. Klavsen (d. 6 Novbr. 1880). 35. Kammerherre F. Krogh (d. 25 Novbr. 1870). 36. Oberst Kühle (d. 5 Jan. 1858). 37. Translatør A. Larsen (d. 16 Octbr. 1874). 38. Dr. T. Lund (d. 17 Aug. 1875). 39. Premierlieut. L. Mehrn (d. 26 Octbr. 1880). 40. Tegner R. Meiborg (d. 30 Jan. 1880). 41. Dr. Mollerup (d. 7 Febr. 1873). 42. Professor Paludan-Müller (d. 14 Mai 1836, 27 Febr. 1849, 19 April 1875). 43. Adjunct Nannestad (d. 22 Juli 1878). 44. Archivarius Dr. Ol. Nielsen (d. 30 Septbr. 1858). 45. Cand. jur. C. Nyrop (d. 11 Febr. 1874). 46. Cand. philol. N. Pedersen (d. 22 Octbr. 1874). 47. Dr. H. Petersen (d. 23 Juli 1869). 48. Klokker Raven (d. 25 Marts 1868). 49. Pastor Dr. H. F. Rørdam (d. 18 Jan. 1854, 13 Febr. 1858). 50. Fuldmægtig Scheel (d. 13 Juni 1873). 51. Cand. jur. V. A. Secher (d. 15 Sept. 1869). 52. Frøken Th. Sehested (d. 11 Marts 1878). 53. Bibliothekar S. Birket Smith (d. 25 Marts 1868). 54. Stud. jur. V. Strøm (d. 31 Octbr. 1872). 55. Capitain C. Th. Sørensen (d. 25 Novbr. 1875). 56. Capitain S. A. Sørensen (d. 25 Octbr. 1876). 57. Assistent Thiset (d. 30 Dcbr. 1873). 58. Cand. polit. Wad (d. 22 April 1875). 59. Provst J. Vahl (d. 9 Sept. 1878). 60. Oberst Ot Vaupell (d. 10 Novbr. 1869). 61. Bibliotheks-Assistent C. Weeke (d. 26 Novbr. 1852, 28 Marts 1870).

b. Efter given Bemyndigelse af 1881:

62. Høiesteretssagfører Bagger, for hvem det den trettende Januar blev Geheimearchivarius tilladt at meddele ham Oplysninger om den tvende Gaardmænd i Holse paahvilende Forpligtelse til at svare en særlig Degne-Afgift. 63. Translatør Folkethingsmand F. Beyer, hvem det den fireogtyvende December blev tilladt at meddele Oplysning om Overdragelsen af Patronatsretten til Barsebæk Kirke 1629 til Tage Thott af Eriksholm. 64. Cand. jur. O. F. Borthig, hvem det den første December blev tilladt at meddele Familie-Efterretninger. 65. Capitain Baron Bretton, hvem det den tredivte Marts blev tilladt at meddele Oplysninger angaaende den Uytendal-Brettonske Slægt. 66. Fru Elfride Fibiger, hvem det den sjette Januar blev tilladt at meddele Oplysninger til Danmarks Historie i den Stru-

enseeske Periode. 67. Cand. phil. F. Fries, hvem det den tredivte December blev tilladt at meddele Bidrag til Kongerne Frederik IIIs, Christian Vs og Frederik IVs Historie. 68. Cand. mag. E. Gigas, hvem det den tyvende Januar blev tilladt at meddele Oplysninger til Dansk Historie, især den udenrigske Politik under Kong Frederik III. 69. Assistent Cand. jur. C. Gottlieb, hvem det den trettende December blev tilladt at meddele Familie-Efterretninger. 70. Redacteur Hiort Lorenzen, hvem det den femogtyvende August blev tilladt at meddele genealogiske Oplysninger. 71. Cand. phil. J. P. Jacobsen af Thisted, hvem det den ellevte Mai blev tilladt at meddele Bidrag til det attende Aarhundredes Cultur- og Personalhistorie. 72. Cand. mag. F. Jessen, hvem det den ottende Marts blev tilladt at maatte i det Kgl. Norske Rigsarchivs Tjeneste afskrive Actstykker vedkommende Norges Historie. 73. Assistent Koefoed, hvem det den femogtyvende October blev tilladt at maatte til Brug for Sagfører N. Chr. Olsen i Rønne meddele forskjellige Oplysninger af de her bevarede Bornholmske Archivsager. 74. Forstcandidat Lillienskjold, hvem det den syvende April blev tilladt at meddele Efterretninger om hans Familie. 75. Pastor Lind af Søby paa Ærø, hvem det den toogtyvende Juni blev tilladt at meddele Bidrag til Nyboders Historie. 76. Herredsfoged O. Lund, hvem det den otteogtyvende Marts blev tilladt at meddele Efterretninger om den 1837 nedlagte lærde Skole i Helsingør. 77. Premierlieut. i Flaaden O. Lütken, hvem det den ottende Juni blev tilladt at meddele Familie-Efterretninger. 78. Cand. theol. V. Lütken, hvem det den nittende April blev tilladt at meddele Familie-Efterretninger. 79. Elev af Kunstacademiet F. N. Mathiesen, hvem det den anden November blev tilladt at meddele Efterretninger om Herregaarden Urup i Voer Herred. 80. Capitain F. V. B. Meidell, hvem det den otteogtyvende November blev tilladt at meddele Oplysninger til Rigsmarsk Anders Billes Historie. 81. Premierlieut. P. Nielsen, hvem det den treogtyvende Juli blev tilladt at meddele Oplysninger til tolvte Bataillons Historie, navnlig Slaget ved Stresow 1715. 82. Studios. Joa. Reinhard, hvem det den ellevte November blev tilladt at meddele Bidrag til Bondestandens Historie i det attende Aarhundrede. 83. Cand. polit. M. Rubin, hvem det den enogtyvende December blev tilladt at meddele Bidrag til Kjøbenhavns Statistik i tidligere Tid. 84. Exam. jur. J. Spreckelsen, hvem det den fjortende Juni blev tilladt at meddele personalhistoriske Oplysninger. 85. Landinspecteur Procurator Styrup af Ribe, hvem det den syvende April blev tilladt at meddele personalhistoriske Oplysninger. 86. Fuldmægtig i Cultusministeriet A. Winecken, hvem det den tredivte August blev tilladt at meddele Efterretninger om den Wineckenske Familie.

B. Fremmede, som efter ældre eller nyere Tilladelse i dette Aar personlig have søgt Oplysninger i Geheimearchivet ere:

87. Professor Dr. Bender af Bonn, hvem det den anden September blev tilladt at meddele Oplysninger angaaende Cancellieraad Jo. Conr. Dippel. 88. Cand. Brandel af Lund (d. 4 Sept. 1880). 89. Professor Dr. Bresslau af Berlin, hvem det den tolvte August blev tilladt at meddele Efterretninger om en Diplomat J. A. du Cros i det syttende Aarhundrede. 90. Statsraad Carlson af Stockholm (d. 15 Juli 1850). 91. Professor Dr. A. Gindely af Prag, hvem det den sexogtyvende August blev tilladt at meddele Bidrag til Trediveaarskrigens

Historie. 92. Actuar ved Archivet i Helsingfors Reinh. Hausen, hvem det den ellevte Juni blev tilladt at meddele Bidrag til Finlands Historie. 93. Archivfuldmægtig Huitfeldt af Christiania (d. 10 Septbr. 1860). 94. Licentiat J. A. Lagermark af Upsala, hvem det den ottende Juni blev tilladt at meddele Oplysninger til K. Carl XIIs Historie. 95. Stipendiat Dr. Yngv. Nielsen af Christiania, hvem det den sextende Mai blev tilladt under visse Betingelser at meddele Oplysninger af K. Christian VIIIs Norske Archivalier. 96. Dr. Ol. Nilsson af Malmø (d. 30 Octbr. 1871). 97. Professor E. Pasquet fra Belgien, hvem det den sexogtyvende September blev tilladt at meddele Bidrag til Belgiens Historie i det sextende Aarhundrede. 98. Protocolsecretair Dr. Rydberg af Stockholm (d. 20 Decbr. 1870, 22 Juli 1878). 99. Docent Dr. C. Sprinchorn af Lund (d. 28 Aug. 1879). 100. Bibliothekar Styffe af Upsala (d. 29 Juni 1850).

VI.

Som sædvanligt i den sidste Menneskealder have ogsaa i Aaret 1881 Mange søgt Oplysninger fra dette Archiv uden personlig at have kunnet tage Deel i Arbeidet, og de have ordentligviis modtaget dem ved skriftlige Meddelelser herfra, naar Indholdet og Tidsanvendelsen lod sig forsvare.

A. Landsmænd, som saaledes bleve understøttede, ere:

1. Pastor Barfod i Vaabensted, som den ottende December modtog en Fortegnelse over Personer af Navnet Faith. 2. Geheimeraad Classen, som den tiende Marts modtog et Uddrag af Actstykker vedkommende Generalmajor Classen og Frederiksværk i Aarene 1756—1767. 3. Overretssagfører Damkier, som den sjette August modtog en Meddelelse om Familien Svanenskjold. 4. General Haffner, der den syvogtyvende April erholdt Meddelelse angaaende Patronatsretten til Söfde Kirke i Skaane. 5. Skolebestyrer Hauch, som den syttende October modtog Vidnesbyrd om sin Families Nobilitation. 6. Høiesteretsadvocat Henrichsen den fjortende Juni nogle historiske Oplysninger om Gaabense Færge 1735. 7. Premierlieut. Herbst den otteogtyvende September om sin Families Nobilitation 1820. 8. Høiesteretsadvocat Hindenburg den nittende og otteogtyvende Februar samt tiende Marts om Aalegaarde i Eldbo Herred. 9. Herredsfoged Krarup i Herning den første Juli om et Legat til de Fattige i Ringkjøbing, Lemvig og Hee af 1652. 10. Cand. S. Leunbach den femtende Marts om Familiens Nobilitation 1765. 11. Høiesteretsadvocat Liebe, som Executor testamenti i K. Frederik VIIs Dødsbo erholdt gjentagne Gange i Marts og December Meddelelse af nogle Documenter af dette Dødsbo i Anledning af dets Reassamtion efter Enkedronningens dødelige Afgang. 12. Kæmner og Sagfører J. Olsen i Rønne modtog den syttende October og femtende December adskillige Oplysninger om Familieforholdene og Skiftet efter Etatsraad Hans Caspar Jacobsen til Eriksholm og Jørgen Kofoed til Kofoedgaard. 13. Sagfører N. Chr. Olsen i Rønne den enogtredivte December om samme Sag. 14. Hr. S. Ostenfeld i Randers fik den tiende Januar Meddelelser angaaende Frisenvold og andet Gods i Aaret 1661. 15. Udenrigsminister Baron Rosenørn-Lehn og Etatsraad Lindberg som Executores testamenti i Arveprindsesse Carolines Dødsbo modtoge efter Begjering gjennem den af dem

antagne Medhjælper Overretssagfører H. C. Wegener gjentagne Gange i April og Juni Meddelelser af Arveprinds Ferdinands Dødsbo. 16. Kammerherre Amtmand Rosenørn i Randers modtog den tolvte Marts Afskrifter af nogle Documenter, hvis Originaler Byen Ebeltoft tidligere havde foræret Geheimearchivet. 17. Pastor Sehested i Uggerslev modtog den ottende Juli nogle Oplysninger om Slægtskabet mellem sin Familie og Stifterinden af det Cicignonske Legat. 18. Overretsprocurator Sørrensen modtog den tyvende Mai nogle Oplysninger angaaende Vognmændene i Roeskilde i Aaret 1694.

B. Fremmede, som have erholdt Meddelelser fra Archivet:

19. Baron L. Beck-Friis, herværende Svensk-Norsk Minister modtog den enogtyvende Mai Meddelelse af Mageskiftet mellem K. Christian IV og Esge Bille til Ellinge af Aar 1609. Samme remitterede de i det svenske Rigsarchiv benyttede Sturebreve og modtog den fjortende Juni en ny Serie af disse. 20. Grev Gottf. Bernstorff i Lybek modtog den attende Januar nogle Oplysninger deels om Margarete Mauritia Francisca Isidora Casada de Monteleone, Grevinde af Gyldensteen, deels om den i Aaret 1803 afdøde Grevinde Magdalene Hedvig Bernstorffs Forfædre. 21. Grev Delagardie, Attaché ved den Svensk-Norske Legation modtog den trettende August Tegning af Trelleborg Bysegl. 22. Hr. Paul Friedman modtog den treogtyvende November et Aftryk af Peder Svaves Diarium i Geheimearchivets Aarsberetninger III B., 5 H. 23. Baron Kurck modtog den tiende September, nittende October og tredie December nogle Oplysninger vedkommende Slægterne Brahe og Krognos. 24. Vicebibliothekar Palm i Lund modtog den niende Juni Oplysninger af en liden Samling svenske Privatbreve fra 1564—68. 25. Assessor Scheel af Christiania erholdt den tredie September nogle Familie-Efterretninger. 26. Premierlieut. Wittken ved et preussisk Infanteriregiment i Flensborg erholdt den attende August Oplysning om ældre Medlemmer af Familien i den Danske Hær.

Den trykte Archivberetning for 1880 eller Archivprogrammet for 1881, indeholdende Slutningen af samtidige Beretninger om den svenske Krig 1657—60 og Begyndelsen af K. Christian den Femtes egenhændige Dagregistre fra 1692 samt nogle mindre Stykker, blev den fireogtyvende September indsendt til Ministeriet i det bestemte Antal Exemplarer.

VII.

Archivbygningen er som Deel af Christiansborg stillet under Slotsforvalterens Tilsyn, og dens Sikkerhed mod Ildsvaade under Etatsraad Bloms; sidstnævnte foretog Eftersyn den niende September, men fandt ikke de oftere anmeldte Mangler i den saakaldte Christian IVs Hvælving afhjulpne.

2. Geheimearchivets Regnskab for Finantsaaret 1879—80 var i dette Aar under Revision, og den tredie Mai blev fuld Qvittering givet derfor.

3. Geheimearchivets Regnsksb for Finantsaaret 1880—81 blev indsendt den femtende Juni. Den hele Bevilling udgjorde 17612 Kr., hvoraf 12792 Kr. til Embedsmændenes Gager, 3720 som Medhjælpsum og 1100 Kr. til Archiv- og Contoir-Udgifter; og den virkelige Udgift medtog ganske de nævnte Poster.

4. Budgettet for Finantsaaret 1881—82 blev Geheimearchivet meddeelt den enogtredivte Marts og tiende August, og var med Hensyn til Lønningerne og Medhjælpsummen ligelydende med det foregaaende Finantsaars, hvorimod Bevillingen til Archiv- og Contoir-Udgifter var forøget med 300 Kr., dog kun betingelsesviis, dersom Aarsberetningernes VI Bind i dette Aar kunde sluttes, — hvilket ikke blev Tilfældet.

5. Geheimearchivets Budget-Forslag for Finantsaaret 1882—83 blev indsendt til Ministeriet den femtende Juni 1881, og var baseret paa den tidligere Bevilling, før det nyere Dyrtidstillæg blev nægtet. Positionerne bleve da i det Enkelte følgende: 1. til Embedsmændenes Gager 13348 Kr., 2. Medhjælpsum 3720 Kr., 3. Archiv- og Contoir-Udgifter 1400 Kr., den sidstnævnte Post under den temmelig sikkre Forudsætning, at det VI Bind af Aarsberetningerne vilde blive sluttet i Finantsaaret. Det hele Beløb vil da blive 18468 Kr.

VIII.

For samtlige Geheimearchivets Embeds- og Tjenestemænd blev som sædvanligt en Fortegnelse over deres Indtægter ved denne Stiftelse og deres resp. Boliger den otteogtyvende December indsendt til den Kjøbenhavnske Ligningscommission.

2. Geheimearchivarius har i Aaret 1881 kunnet besørge og besørget alle sine Embedspligter i den hele Contoirtid og udover denne, skjøndt han vistnok mærker de naturlige Følger af en fremrykket Alder.

3. Første Archivsecretair Lieut. Plesner har ligeledes arbeidet daglig i den hele Contoirtid, og han har hverken søgt eller havt nogen Ferie til egen Recreation.

4. Anden Archivsecretair Hr. Matthiessen har ogsaa hver Dag arbeidet her i den hele bestemte Contoirtid, og har heller ikke ønsket nogen Ferie.

5. Assistent Krarup, hvis Arbeidstid er den samme som ovennævnte Embedsmænds, har stadigt fuldkommen gjort Fyldest i sin Tjeneste. Han søgte den enogtredivte Marts en Reiseunderstøttelse til Norge i personalhistorisk Øiemed, og Geheimearchivarius paategnede Ansøgningen i det Haab at skulle finde en passende Tid til Reisen; men Ansøgningen blev ikke bevilget, og han fik i det Sted en Ferie fra syvende September til tredie October.

6. Stipendiarius Secher, hvis Stipendium i Aaret 1880 blev fornyet for et Triennium indtil 31 Octbr. 1883, har daglig udført sit Arbeide i de for Stipendiarerne bestemte tre Contoirtimer, Kl. 11—2. Han ønskede en Sommerferie og havde den fra tolvte Juni til femtende August.

7. Stipendiarius Dr. Erslev, der blev udnævnt fra første Januar 1881 har saaledes nu fuldendt det første Aar af sit Triennium, og det saaledes, at Geheimearchivet har al Grund til at være tilfreds. Han havde efter Begjering en Sommerferie fra den treogtyvende Juli til den femogtyvende August.

BIDRAG TIL DANSK HISTORIE

AF UTRYKTE KILDER.

I.

HANNIBAL SEHESTEDS
BERETNING OM SIT GESANDTSKAB TIL MADRID 1640—41.

Om selve Sendelsen henvises til Slanges Christian IV's Historie 1027—34 og 1084—87, og om den Betydning, Samtiden tillagde den som et formentlig afgjørende Tegn paa Omslaget i Christian IV's politiske Sympathier, træffes en Del Udtalelser af Datiden. Af Relationer, affærdigede under selve Opholdet i Spanien, findes kun ganske enkelte, hvilket let forklares ved den Betragtning, Sehested selv anstiller i sin første Skrivelse til Hjemmet (dat. Couronna $^{14}/_{24}$ Sept. 1640), «att alle breeffue maa sendis offuer landz udigiennem Franckerige, Flanderen och Brabandt, huor dee gemeenlig pleyer at brydis, och derfaare meener radeligst at negociere dett beste ieg kand och selffuer were dend fyrste, som fører tidingerne.» Først efter Hjemkomsten er altsaa Beretningen bleven til og danner ved sit Danske Sprog en sjelden Undtagelse fra, hvad ellers var sædvanligt i slige Tilfælde. Den udgjør et lille Bind i Folio, synes at være skreven af Gesandtskabets Danske Sekretær Otto Krag og er ledsaget af 2 Bind med Bilag.

Stormectigste, heiborne første och herre, allernadigste konning.

Paa det jeg allervnderd. mae effterkomme och afflegge min billig plicht och schyldighed til Eders Kong. Ma^ts och rigets rette tieniste och giere goed rede och forklaring paa alt, huis jeg forrettet haffuer vdj denne min ambassade effter Eders Kong. Ma^ts nad. instruxis indhold, dae haffuer jeg funden radeligst alle acta daglige at optegne och til en ringe prøffue vdaff min vnderd. flid dennem ordentlig forfatte vdj deris originali som rette simulacra, vdaff huis jeg vnderd. vdj samme mig nad. anbefalede legation haffuer negocierit och behandlet, sae vel hosz kongen selffuer vdj offentlige audientier som met Conde Duque[1] vdj schriffuelszer och andre deputerede ministris vdj conferentier och consulter, numereret effter visze dag och dato, som det er bleffuen forebragt. Och paa det Eders Kong. Ma^t desto bedre kand erachte, huad slutningen haffuer verit vdaff alle disze tractater, som sae vitløfftig och specificerlig vdj disze hosføiede tuende bøger ere

---

[1] ɔ: Første Ministeren Don Gasparo Guzman, Greve af Olivares, Hertug af San Lucar.

sammenschreffuen och optegnet, dae haffuer jeg allervnderd. vdj denne serdelis relation kortelig villet sammendrage den rette grund och mening vdaff alt, huis mundtlig eller schrifftlig vdj samme min ambassade er bleffuen behandlet och forrettet, huorudj jeg følger sagerne fra begyndelsen indtil enden, ligesom de verit forebragt, foruden at dølle noget paa en eller anden side, aff huis er bleffuen suaret, och endelig delt den gandsche sambling vdj 5 serdelis puncter til slutning aff samme relation: 1) schibet Christianshaffn angaaende, 2) de Spaensche grauamina, 3) de klager imod Dynkerken, 4) articlerne omb comercien, 5) min endelig affsched vdaff samme hoff met huis Hans K. Ma[t] haffuer schrifftlig verit begierendis Eders Kong. Ma[t] at anmelde, — foruden at schriffue meget omb andre particular discurser, som her vilde falde alt for vitløfftig och en del muelig vfornøden E. Kong. Ma[t] at berette, huor mand paa andre tider dennem bedre mundtlig kand erindre. Ei heller siunis mig fornøden meget at anmelde och beschriffue vdaff adschillige ceremonier, curialia och formaliteter, som vdj samme ambassade sig offte haffuer kundt tildrage met en och anden agaçajo sae vel hosz kongen, dronningen och printzen vdj adschillige particular visiter som andre publicq audientier, fester, comedier och rencontrer, effterdj den rette scopus vdaff dette mit vnderd. schrifft er at forbigae ald vitløfftighed och kortelig at entdeche den rette grund och mening vdaff alt, huis sagerne selff vedkommer och mest fornøden er at viede til effterfølgendis tractater imellem begge kroner, huilcket E. Kong. Ma[t] sae nad. ville mig tilstede vdj vnderdanighed at berette.

At efftersom jeg den 20. Octobris er kommen til Madrid och samme manit tilbragt met curialia at afflegge hosz kongen, dronningen, printzen vdj de første audientzer, sae velsom och hosz Conde Duque effter den vedtagne skick och seduane, met visiter aff alle residerende ministris och Kong. Ma[ts] egne hoff at empfange och forgielde, haffuer jeg den 3. Novembris vdj nogle fae aff radetz nerverelsze hafft anden audientz hosz kongen och dae vitløfftig forebragt aldt, huis E. Kong. Ma[t] effter den medgiffuen nad. jnstrutz mig haffde befalet at proponere anlangende den vloulige arrest och ophold vnder Tenarife aff E. Kong. Ma[ts] schib sae vel som mange groffue acter, som allesteds vdj Spansche haffne imod E. K. Ma[ts] egne jndfødde vndersatter och andre fremmede traficquerende endoch vdj Norsche och Dansche haffne ved de Dynkerker var begangen, at dette altsammen matte vel betrachtis, schaden erstattis och de, som sadan vold och vret sae gandsche vbillig foraarsaget, matte andre til en affschye tilbørligen bliffue straffet, och sadanne middel foretagis, huorved mand disze exorbitantzer hereffter matte bedre forekomme, och dertil visze priuilegier voris Dansche nation forvnde, huorved de fri och vbehindret kunde handle och traficquere vdj alle Hans Kong. Ma[ts] riger och lande, som det den gamble goede venschab imellem begge kroner vel egnede och anstod och billigheden selffuer monne vdkreffue, paa det den daglig mere och mere til begge kroners velstand kunde styrckis och tiltage och iche giffuis aarsag til nogen vuilge och vlempe, som ellers lettelig kunde sche, dersom disze klager bleffue vachtet och E. K. Ma[t] for alt, huis passerit var, iche vel fornøyet och tilfredtzstillet, met andet mere, som jeg til denne sags vdbredning haffuer fundet radeligst at andbringe.

Huilchet vdj for[ne] schrifftter och copier aff mine audientzer vitløfftig er at fornemme, huilcket ieg effter min audientz leffuerede schrifftlig til kongen selffuer och siden, effter Conde Duques ordre, bleff indlagt til protonotario, som met trende andre secreterer, mest erfahrne vdj de Nordiske sager, samme verb først schulde offuerueye och, effter at de paa ny giort relation til kongen och Conde Duque, sig schrifftlig schulle resoluere.

Effterat nu disze dertil forordnede secretarij nogle dage haffde offuerseet samme min indlagde proposition och Cardinal Infante hans schriffuelsze til E. K. Ma[t], huorpae en god del samme ambassade och petition sig grundede, er protonotario och en secretario de estado kommen til mig den 15. Novembris och begierit videre at fornemme, huad E. K. Ma[t] actede at stabilere imellem begge croner til fellitz gaffn och beste, och omb denne legation var videre intentionerit end traficq och comercien kunde andgae, effterdj de vdaff min hidindtil indlagde och offuergiffne forset intet andet kunde agte och fornemme, end huis bare grauamina imod arrester och anden vloulig ophold vedkomb, huilcket altsammen lettelig var at hielpe och ingen videre tuil haffde, huorledis de sadant menede hereffter bedre at forekomme. Conde Duque haffde befalet dennem at viede och erfare hoesz mig, omb noget mere var, huorpae ieg begierede audientz hoesz Kong. Ma[t], erbydendis sig sadant snarlig at ville befodre, paa det de matte grundtlig erfare den rette scopum aff denne E. K. Ma[ts] høyanseende legation och jeg desz snarere bliffue expederit, fornemblig effterdj de vdj alle mader søgte at befodre och fauorisere E. K. Ma[ts] verb och begiering, dertilmet at tiden det vdkreffuede och kongen vdj Spanien formenede første dage at begiffue sig paa weye til Catalogne. Dog meningen var, at de forhobte noget at entdeche, som dennem kunde vere tienlig de Hollender at betrenge, huortil de lenge hafft stor tillid, efftersom de tilforn vare nogenlunde forsickret ved en och anden tidender, de haffde bekommet aff Flandren, at det matte komme til bryden imellem Danmarck och de Stater. Huorpaa ieg dennem suarede, at de nochsom erachtede vdaff mit første indleg den store skade, gewalt och vret, E. K. Ma[ts] vndersatter paa 15 aars tid effter den siste ambassade, huor dog tuert imod bleff loffuet, var schet, sae vel vdj Spanien aff deris vnder officerer, som ved søesiden haffuer at befale, sae och vdaff Dynkerkerne, til nogle mange tønder gulds schade, och synderlig den despect och store offuermod, vdaff gouverneuren til S. Cruz vnder Tenarife E. K. Ma[ts] egne schib och officerer var vederfaren, och sadanne enormiteter først burde ret vel at straffis och ald schade erstattis, førend mand kunde sig indlade vdj nogen videre tractater met dennem. Thi dersom sadant mere skulde sche och ingen aff deris promesser holdis, dae var det mere gemes det gamble gemene ordsprog: Non est servanda fides, end den tillid och sickerhed, voris Danske nation altid drog och haffde til den gamble forbuntnisz och goede venschab, som lenge verit imellem begge croner, och endelig schulde siunis bedre, at E. K. Ma[t] gandsche lod forbyde sine vndersatter at besøge och besegle de Spaensche haffne och valere sig aff andre middel sadan skade at reparere och den mangfoldig despect at heffne, effterdj mand ved lempfeldighed først søgte alting at hielpe, formenende sadant hidndtil H. K. Ma[t] vdj Spanien iche ret at vere forebragt och derfor visselig ventet ved denne

ambassade och venlige visite fuldkommen fornøyelsze och erstattung, at sadant herefter matte holdis och haffuis i fordrag. Leffuerede sae til dennem den gandsche act och proces offuer Villemb Leyels vloulig arrest och ophold vnder Tenarife met mit serdelis jndleg imod sadanne hostiliteter och fast mere røffuerj, som deris ministri der beganget, sae och extract och copie aff alle de tractater, som seniste a° 1624 ved E. K. Ma^ts dae extraordinarij ambassadeur met deris dertil forordnede commissarier var bleffuen behandlet og sluttet sae vel vdj Spanien som til Bryszel, disligeste huis til Vismar imellem Frederick Gynter och Gabriel de Roy a° 1630 var bleffuen accorderit och medt deris hender vndertegnet, och derimod gaff dennem listra och fortegnelse paa alle de grauamina met copier aff E. K. Ma^ts intercessional schriffuelszer vdj samme sagers fornødenhed och klagers affhielpning til K. Ma^t vdj Spanien effter aar och dato, som sadanne skade, wold och vret var øffuet och brugt. Huorpae de sig først burde tilbørligen at erklere, som E. K. Ma^ts medt deris herre och konge goede venschab och fortroenhed, deris krafftige løffte och kongelige tilsagn, sae och denne sags store fornødenhed och ald billighed selffuer vdkreffuede, och det foruden videre dilation fra en och anden consulta, som for min andkombst vdj samme hoff var schet met gouverneuren offuer E. K. Ma^ts schib, vdj det hand gandsche 6 maneder matte legge der supplicando, fast mere lig en fange och falskener end kongelige officerer, som effter hans jnstrutz søgte sin herris och kongis verb, som det sig burde at forrette. Detz vansehet haffuer gouverneuren til Sta Crutz ladet føre och tage hannem fra sit schiff met magt och megen vbillig medhandling didhen til hoffue at questioneris, foruaret met tuende guardier, och dog effter lang examen och deliberation daglig opholdet, til stor bekostning och reisens forsømmelsze, der hand dog var ligervis tilforn offuerhørt och schibet visiterit vnder Tenarife, ey noget fundet, som var vrigtig, enten vdj schibet eller iblant personerne, som mesten vare Danske vndersatter, forbydende och nectende hannem huercken at gae fremb eller tilbage met sit schib, der hand interponerede E. K. Ma^ts authoritet, at matte vdj det ringeste seile hiemb och giøre relation, at den Indianske fart hannem bleff forbøden. Huorfore jeg endelig var begierendis at viede, huad deris pretext eller fundament til sadan forbud och andhold schulde vere, och huad hervdj sche schulde, effterdj de nu iche mere ey heller tilforne haffde fornøden at tuiffle och vndschylde sig, omb schibet E. K. Ma^t eller nogen Hollender var tilhørig, huilcket de til nogen vdfluct formenede nu at bruge, indtet talende omb Ostindien. Huorvdoffuer ieg och formenede ingen videre rettergang vdj samme sag paa deris side at burde sche, met mindre noget kunde offuerbeuisis Willem Leyel at haffue handlet imod deris kongis respect och høihed, huoromb tilforne vdj processen var noget rørt, dae var ieg offuerbødig sadant E. K. Ma^t strax at auisere och hannem derfore tilbørligen at bliffue straffet paa de steder, huor hans ret kunde falde. Ydermere begierendis, at de hannem strax enten schulde beschylde eller expedere och afferdige ligesom den dag, hand først var kommen vnder Tenarife, medt ald schadis erstatning, paa det hand icke gandsche schulde tabe reiszen, och sadant imellem begge konger foraarsage stor vitløfftighed, effterdj de io vgierne vilde, at sadan vnd medhandling schulle

sche nogen aff deris schibe eller deris schibs officerer vdj E. K. Ma[ts] vitbegrebene strømme och haffne, och huor de ellers kunde hende at forekomme; dertilmedt, io lenger de hannem opholdt, io mere bekostning dennem selff vilde paaføris. Naar sadant af dennem vel var endet och ald forbigangen vold och vret tilbørligen liquiderit och bilagt, sae haffde ieg god jnstrutz, ordre och befalling videre at tractere och mig indlade paa E. K. Ma[ts] och rigets vegne til begge croners fellitz welstand. Huilchet ey kunde sche vdj andre mader, end at de først skulde relaxere alle Dansche och Norske skibe, som endnu kunde findis nogenstedsz vdj K. Ma[ts] vdj Spanien hans tieniste at være opholdt, enten ved arrest til andre reiszer videre at giere eller och anden falsk angiffuende och vbillig prætext dømbt for god prise och confisquerit, saevelsom alle andre schibe, som ved vlyckelige tilfald allerede ere forsat vdj samme tieniste eller och vbrugelige vorden, effter billig taxt och fragt sampt derpae nødig anvent bekostning til deris rette eiermend at restituere och affbetale. De Dynkerkers jnsolentzer och mangfoldige røffuerj vdj E. K. Ma[ts] vdisputerlige haffne och strømme, sae offte och gandsche vforskammet begangen, at matte vdj lige made bliffue exemplariter straffet och ald paførde schade ved admiralitetet, som tit och offte ved Cardinal Infante hans aluorlig forbud deromb er bleffuen aduaret, louligen erstattis; fornemblig huis passerit var vnder Tenarife vdaff gouverneuren sammesteds at matte pae hans person, som den gemene bestes fiende och fredz forstyrrere, statueris et exempel andre til en affschye for min bortreisze aff samme hoff, och endelig sadan hostilitet och store offuermod hoesz E. K. Ma[t] ved nogen venlig budschab tilbørligen at vndschyldis, huilcket altsammen vdaff mine schrifftlige jndleg och alle hoszføiede acter, huorledis de effter handen ere dennem bleffuen tilstillede och dereffter numererede, E. K. Ma[t] egentlig och grundtlig kand erachte.

Den 20. Novembris bleffue aff Conde Duque forordnet och deputerede sex commissarij vdaff adschillige junter, nemblig en aff admiralitetet, en aff fiscalen, en aff pagadores generales, en aff consejo de Flandres, en aff consejo de las Indias och en secretario de estado, som daglig er hosz Conde Duque och administrerer hans egne schriffter, huilcke samptligen schulle deliberere offver disze indlagde grauamina och giffue deris endelig mening til marchese de Spinola de los Valvassos och duca de Villa Hermosa at tractere siden deromb serdelis met Conde Duque. Met sadan langdrechtighed och forendringer bleff jeg opholdet den ene dag effter anden, ey kunde nyde det ringeste suar paa nogen aff mine jndleg, medens bragte tiden hen met daglige visiter hosz en och anden, formenende noget got at forrette, huilcket dog siuntis alting at vere forgieffuis. Conde Duque sielff suarede mig nogle gange, ieg schulde dog gedulde nogle fae dage, enden schulle bliffue til min forneyelsze; thi efftersom det var sager, som mange och adschillige consulter angick, och iche paa anden maner der kunde negocieris end ved de ministros, som dertil vare deputerede, aff aarsag deris bestilling sadant vdkreffuede, och skulde siunis scandal, omb hand dervdj formeget ilede och iffrede noget at forandre ved hans authoritet allene, dae var det bedre at forvente først deris suar och resolution. Jeg matte dog vist forlade mig til, at naar

alting var kommen til hans consulta fra deris hender, at hand schulde det berette hans K. Ma^{t} vdj Spanien och viisze veyen, huorledis alting best kunde liquideris, effterdj en god del var particular personer angaendis och vilde henvisis til loug och ret, og en del kongens person allene vedkomb, nemblig arrester och kiøb aff schibe, som iche verit betalet, endel adschillige dommere vdj vitombliggendis haffne, som beschyltis for vloulig confiscation, dae haffde det vitløfftig vdseende, omb alting schulle sae examineris och affbetalis effter den listra och fortegnelse, ieg dennem haffde offuerleffueret; medens at hand menede at finde et temperamentum, huorved sadant endelig matte dempis och affleggis, huilcket hand vist loffuede at schulle giffue mig fuldkommen suar omb fae dage dereffter. Jeg kunde imidlertid tage audientz hosz Kong. Ma^{t} och berede veyen til de effterkommendis tractater angaende de articler och priuilegier for begge croners vndersatter och deris fri handel och commercie, och ingen scrupul giøre mig, at dette io schulle finde sin rigtighed, huis hidindtil passerit var.

Huorpaa ieg den 26. begierede audientz hos kongen och forebragt h. Ma^{t} den gandsche sags beschaffenhed paa ny met mange och vitløfftige ombstendigheder, som mig dertil siuntis at vere mest beuegelige och fornøden, foregiffuende denne legations aluorlige mening och intention noget got at slutte imellem begge croner, medens at mand ingenlunde kunde gae forbi at tale paa huis passerit var, indtil der schede nøyactig restitution for sadan schade, effterdj E. K. Ma^{t} var Gud i himmelen plictig och schyldig sine vndersatter at handtheffue och forsuare, sae och at kongers timelige velfert bestaer vdj deris vndersatters velstand, huilcket altsammen at erholde E. K. Ma^{t} søgte fred met alle det meste mueligt. Huortil denne ambassade och venlige visite ochsae var henseet, vdj det mand vdj venlighed først vilde behandle samme sager och iche met vaben och verie tage sig til rette och heffne den store despect, sae lenge och offte verit scheet H. K. Ma^{ts} passeporter och promotorialskriffuelser de fortrengte vndersatter at hielpe til rette, vdj det de ere bleffuen liggendis gandsche vachtet och vforrettet. Och efftersom ieg vdj min siste audientz gandsche vnderd. haffde begieret, jeg dog met det første matte bekomme nogen god fortrøstning til samme sagers og klagers afhielpning, huilcket aff hans K. Ma^{t} selff mundtlig var bleffuen loffuet och tilsagt, och intet videre derpae fuldt end dagelig ophold hosz commissarerne, var jeg endelig imod min villie foraarsaget nu paa ny at ermane H. K. Ma^{t} til detz aluorlige befodring at erlange nogen erstatning paa den erlidne schade och exemplar straff paa dennem, sadant haffuer foraarsaget, naffngiffuendis vdj sehr den gouverneur til Sta Crutz vnder Tenarife, paa det den goede gamble venschab och fortrolighed matte paa ny erbyggis, og alt det forbigangen slettis og dempis met loffiige och billige restitution foruden videre dilation och rettergang vdj sager, som vare sae abenbare. Stillende H. K. Ma^{t} for øyen Danmarckis och Norgis rigers medt detz tilliggende landes, insulers, provinciers store magt och velde, sae considerable til Spanien vdj secours och vndsetning aff alle slags vare til deris vit begrebene lande och vndersatter och store schibsfloder at vnderholde saevel vdj Flandren, Spanien, Indien, Brasilien och andre steder vdj Asia, Africa och America, sae

och den store hielp och vndsetning, de haffde aff Norske schibe at fragte hid och did til deris reiser met sickerhed for deris fiender, naar de dennem vel betalede och iche imod deris villie sae gandsche ilde nødde och tuingede fra deris schibe och gods foruden beuisz eller accord, paa huis de vdj sin tid kunde haffue derfore at kreffue och forvente; derimod den store skade, hinder och affbrech, Holland matte lide aff denne comercio och traficq imellem begge croner, naar Spanien sadanne vare, som endelig er fornøden, kunde enten selffuer affhente eller och ved Dansche schibe tilføris, huilcke Holland selff met permission fører til Spanien, huilcket jeg vitlefftig och vdførlig paa mange slags species vdaff vare, som alle kommer fra norden, och enten hentis vdaff Danmarck, Norge eller fra andre steder mae passere igiemmel Sundet, grundtlig och øyenscheindtlig dennem demonstrerede, efftersom ieg mig aff kiøbmend der vdj ladet informere. Wdj lige mader bleff dennem til gemytført, huad schade och vlempe Spanien vilde tiluoxe, dersom E. K. Ma[ts] vndersatter iche matte nyde den tilbørlig frihed och goede sickerhed, som sadanne confædererte venner bequemmede och andstod, at traficquere fri och vbehindret vdj alle K. Ma[t] aff Spanien tilhørige riger, lande och provincer foruden nogen arrest, ophold eller anden vbillig medhandling. Och dersom de iche nu bleffue fornøyede ved denne aluorlig ansøgning och ambassade for deris schade hidindtil tilføiet, vere sig ved arrester, confiscation, vnd betalling och Dynkerkers vold, huilcket effter den indlagde register beløber sig offuer 5 tønder guld foruden 40 och nogle schibe, som icke vare taxerede, fornemblig dersom den person icke bleff exemplariter straffet, som vnder Tenarife beganget sadan offuermod paa E. K. Ma[ts] schib och schibs officerer foruden ald billig aarsag, och ombkostningen icke bleff erstattet paa ny, met huis vdj midlertid kunde vere medgangen, och E. K. Ma[t] sig grauerede offuer denne ambassades ringe fornøyelsze, forbydende alle sine vndersatter vnder straff aff confiscation paa ald deris gods ingen Spansch haffne at besegle met nogen coferdi schib, ey heller nogen fremmede, vere sig Hollender eller Hønsesteder, som handler vdj Norge eller igiemmel Sundet, at føre nogen aff de vare paa Spanien (som her scheer imod de Hollender, met huis mand fører vdaff Spanien), medens gaff patenter paa corsari schibe at tage frit paa alle Spaensche och Dynkerske skibe, och alliere sig met Franckerige och Holland at efftercomme sine vndersatters skade och vindicere den spot, hans Kong. reputation och authoritet vdaff particular personer offte var schet, dae schulle Spanien vist fornemme, huad E. K. Ma[ts] magt kunde skade och vdrette at infestere Indien tillige met de Hollender, eller och lade dennem tage sadant vare och inquietere kosten aff Flandren, vdj synderlighed effterdj E. K. Ma[ts] lande och riger iche sae høigt beheffuede den Spansche handel, som mesten bestod vdj salt, huilcket de imidlertid kunde tage eller lade sig tilføre aff Francherige, Holland, Schotland, Luneborg, Hønsestederne, och alle andre vare, som ellers kunde vere fornøden til anden brug och consumption aff vin, sucker, vrter, olie &c. findis offuerflødig vdj Holland och Engeland lige sae goede vare och fast et kiøb, som vdj Spanien, naar mand ville vel betencke den store fare for Tyrcken och anden stor bekostning aff reiser at hente dennem sae langt fra hende. Naar H. K. Ma[t] vdj Spanien och hans høivisze

raad dette vel betenchte och offuerueyede, stillende det ene imod det andet, huad gaffn eller skade deris riger haffde at forvente vdaff K. Ma[t] vdj Danmarck effter sagernis forløb, dae var det vist høy tid at considerere den billig mishag, E. K. Ma[t] monne drage til sadanne forvrettelser, och derimod den store venschab, stadighed och kongelige fortrolighed, vdj det mand heller vil erholde och vryggeligen beuare den goede gamble venschab met cron Spanien end den vden høy tiltuungen aarsag strax at bryde och heffne huis passeret var, huor det ved venlighed bedre och tryggere kand afleggis och vdslettis. Dette leffuerede jeg effter audientzen schrifftlig vdi kongens egne hand, och omb anden dagen schreff Conde Duque til met hoszføiede copia aff det samme, erindrende hannem omb hans goede tilsagn och E. K. Ma[ts] store tillid til hans befodring, at ieg dog matte bliffue afferdiget.

Den 28. Novembris komb Conde Duque selffuer for mit logement och begierede, ieg vilde følgis met hannem vdj Retiro, huor wy gandsche 4 timer offuerlagde dette verb. Och efftersom hand foregaff, at denne min indlagde siste proposition indholte meget til och fra paa begge sider, som mere var en andbring och forslag, huorledis denne convenientz schulde begyndis imellem begge croner, end at statuere noget vist, huorvdj det schulde bestae, dertilmet at ieg icke cathegoricé giffuet at forstae E. K. Ma[ts] forset imod eller med de Hollender, daa begierede hand, ieg vilde endelig mig vdlade, huad de haffde at forvente vdj sadan fald, effterdj mand vist formenede och lenge hafft sadanne tidinger endochsaa fra Cardenal Infante (detz schriffuelsze hand mig viste). Och dersom nogen god intention at alliere sig medt Spanien imod de Hollender var vdj vente, daa matte jeg vist forlade mig til och auisere E. K. Ma[t], det iche schulle fattis hosz dennem paa alle de middel, forsickring osh assistenz, som sadan god alliance beheffuede och vdkreffuede. Huorpae ieg hannem svarede, at jeg allene hidindtil fuldt min instrux och ordre at tractere omb huis passeret var, och restitution for sadan schade, dernest at bringe tilueye sadanne priuilegier och articler for voris Dansche nation, huorved de hereffter kunde vere bedre forsickret vdj deris handel och comercio, at lige exorbitanzer enten her eller andensteds, huor K. Ma[t] vdj Spanien haffuer at byde och befale, iche mere schulle hendis. Huilchet det ene och fornembste var, E. K. Ma[t] mig haffde befalet at négociere, huor vdoffuer jeg dennem demonstrerede, huad gaffn eller skade der vdaff kunde oprinde, och at E. K. Ma[ts] kongelige och oprigtige forset var sadant at behandle och lade tractere foruden nogen argelist eller falsk pretext noget andet herved at comprehendere, end huis alle andre confædererede vel eignede och anstod, fornemblig effterdj E. K. Ma[t] intet heller ønschede och begierede end at forhuerffue iblant alle konger, førster och stater en almindelig och retsindig fred, huilcket nochsom var at erachte aff de mange och daglige ambassader, E. K. Ma[t] met stor bekostning afferdigde til alle andre potentater, dersom de ellers sig dertil vilde vel bequeme; sae langt var det fra krig eller nogen vfredelighed met nogen at begynde eller sig indlade, met mindre mand gaff dertil først aarsag. Thi huad de Hollender var angaendis, dersom de begynte noget at mouere, som kunde achtis disreputerlig til E. K. Ma[t] respect och præjudicerlig til Danmarchis rigis fred och welstand, dae kunde det lettelig sche, at de allerede

schulde finde sae god beredschab pae alt, huis kunde gioris fornøden till krig met Holland, at de viszelig schulde ønsche aldrig at haffue begynt. Huilcket ieg paa ny remonstrerede Conde Duque allene vdaff comercien och traficq imellem begge croner Danmarck och Spanien, och paa huad maner ieg menede sadant met fundament at kunde driffuis och practiseris sae vel vdj begge carreras vdaff Jndien som vdj Brasil, och det iche alleniste vdj feidetid medens vdj fredstid, foruden nogen præjudice til en eller anden herre, medens at Spanien derved allene kunde mere aggrauere Holland end met nogen anden krig, hand met sae stor bekostning och wanschelighed mae føre. Dersom Spanien ellers haffde noget at søge hosz E. K. Ma^t angaende sadan assistenz imod Holland, som kunde kiendis for obenbarlig findschab, dae vilde det falde altfor vitløfftig at tractere met mig deromb, som vdj sadan fald iche haffde nogen ordre langt mindre plenipotenz at slutte, allene ad referendum, och derfore var fornøden at tencke paa middel vdj tide E. K. Ma^t her vdj ved nogen budschab at lade forstendige, och dersom noget var, som de mig nu vilde fortroe, dae var jeg offuerbødig sadant iche allene at referere, medens effter den goede och forhobte venschabs pligt och schyldighed vdj alle mader at befodre, sae vit begge croners velstand (den ene den anden intet fornær) kunde anrøre. Ellers var ieg venligen begierendis, hand vilde dog endelig lade mig nyde nogen svar, huorledis det och motte vere, at ieg kunde auisere E. K. Ma^t, effterdj ieg icke skreffuit, siden jeg var kommen der vdj landet[1]), ey heller vilde eller kunde schriffue, førend ieg haffde bekommet fuldkommen løffte och tilsagn, huad for erstatning var at forvente paa de indgiffne klager, och ieg dereffter kunde haffue aarsag hannem videre at offuerleffuere, huis puncter och articler ieg menede mest fornøden denne sickerhed vdj comercien at stabilere, och endelig tage min vnderdanigste affsched, efftersom mine egne priuata sae velsom publica det høigt vdkreffuede.

Och effterdj hand begierede, ieg vilde giøre en extract det korteste mueligt paa alt, huis var passerit sae vel vdj Spanien, Flandren, Tenarife och andensteds foruden at specificere casus, huilchet allerede var scheet vitløfftigt, medens allene annotere summerne paa schaden, huor høigt det kunde andrage, och huilche aff samme klager kongen allene angick for kiøb och arrester aff schibe, huilche particular personer allene vedkomb, och huilche allerede verit vdj proces, leffuerende det vdj kongens hand, sae och lade hannem tilstille de acticler och puncter, huorved ieg menede at grunde traficquen; daa haffuer ieg samme hans begiering endelig vilt effterkomme, detz exemplar och indhold findis hoesz de andre copier vdj deris orden och numero met serdelis schriffuelszer hoesz alle sager til Conde Duque, at erindre huis tilforn omb sadanne jndleg och propositioner (sae offte de schulle offuerleffueris) var mundtlig tracterit.

Denne capitulation vdaff articler bleff hannem leffuerit den 30. Novembris. Detz vddeling var vdj 4 generale capitler, och huer capitel vdj sine serdelis puncter och articler. Det første andgaer de interesserede personer, som vdaff Danmarck, Norge och anden

[1]) Efter Relationen, dat. Couronna 1640 $^{14}/_{24}$ September, er ingen ny afsendt før 1640 $^{7}/_{17}$ December.

E. K. Ma[ts] lande, insuler och provincier vdj Spanien, Flandren och anden K. Ma[ts] vdj Spanien riger, lande och provincer handler och traficquerer; dette caput er delt vdj 4 puncter. Det andet angaer alle forschreffne vndersatters gods, schibe och huad dennem monne tilhøre, och er delt vdj 11 puncter. Det tredie handler omb rettergang vdj forefallendis sager iblant den ene och den anden herris vndersatter ved residenter och consuler at affhielpe, och indholder 8 puncter. Det fierde och siste capittel forfatter, huorledis alting vdj fredztid schal forholdis och actis til begge croners gaffn och beste, sae och naar nogen miszforstand eller endelig krieg schulle paakomme imellem begge croner, at mand huer andre tilforne deromb aduarer foruden præjudice til kiøbmendene och traficquen, och dersom imellem Spanien och Holland schulle sche nogen fred eller stilstand, at E. K. Ma[t] deromb tilforne auiseris, och formedelst sin interesse dertil indladis. Endelig at forekomme ald vlempe, at de Dynkerker met aluorlig forbud bliffuer indeholdet hereffter ingen mere hostilitet met Danske eller Norske at øffue enten vdj haffne, abenbare søe eller kongelige strømme, som hidindtil er schet formeget. Dette capittel haffuer sine 4 puncter. Thil slutning bliffuer indført och aduaret, at denne alliance och ny oprettede confæderation iche er ansehet til nogen anden herris eller statis præiudice, at bryde eller forandre vdj ringeste maeder noget, vere sig vdj traficq, comercio eller anden correspondentz, allene sine rigers och vndersatters loulige forfremmelsze, gaffn och beste. Och efftersom meget andet kunde findis vdj andre traficquerende nationers priuilegi oprettet met Spanien, som mig iche ere beuist, da haffuer jeg allersist vilt indføre denne clausulam at matte beuilgis aff K. Ma[t] vdj Spanien alle andre priuilegier, som nogen fremmede nation nyder och bruger och kunde siunis den Dandsche nation gaffnlige och profiterlige, omb de endschønt iche denne gang hervdj bleffue indførde, mens holdis och achtis dennem til goede lige sae fuldt, som de vare specificerede, trygte och vnderschreffne.

Den 7. Decembris ere bleffuen nedsent til mig tuende secretarij met en aff radet aff Flandren, som bragte et schrifftlig svar paa kongens vegne angaende, huis jeg hidindtil haffde proponerit, och det vdj sadan form och mening: først at E. K. Ma[ts] schib schulle straxen relaxeris och gouverneuren til Tenarife affsettis fra sin bestilling och komme did til Madrid, indtil hand suarede paa huis hand vdj sadan fald haffde giort eller befalet, formenende mig indtet videre hervdj at kunde prætendere. Huad klagerne andgick, dae schulle straxen betalis alt, huis kunde gieris beuiszligt, kongen selffuer at vere schyldig, vere sig for arrester eller kiøb sae velsom alle andre sager, huilcke allerede verit vdj proces vdj nogen aff deeris tribunaler och verit befunden rigtige, och de som iche endnu verit kiendt eller forebragt vdj samme hoff, at schulle det snariste mueligt fra alle steder tagis information, huor sadanne schader og vforrettelser vare scheet, omb sagernisz beschaffenhed, och sche en huer, huis retten kunde medføre, foruden nogen ophold; thi at K. Ma[t] vdj Spanien intet heller ønschede och begierede end at lade sze och kiende vdj alle maeder sit kongelige gemyt och affection imod E. K. Ma[t] och store bewogenhed alting at lempe til detz willie och velbehag; huorfare hand ochsae sig erbød, at dersom ieg met nogen aff

disze hidindtil forordnede comissarier och anden ministris iche var tilfredz, schulle det vere mig fri dennem at affschaffe och refusere, vdwelende andre vdj deris sted, huilcke ieg selffuer var begierendis. Articlerne aff comercien angaendis, dae vare der sare fae, som det forstode vdj hoffet, huorfare H. K. Ma[t] allerede haffde afferdiget til Seuiglia och Lisboa effter sadanne personer, som der vdj haffde praticq och øffuelsze, och vdj midlertid vilde anordne aff sine ministris her, som daglige schulde offuer legge de meste almindelige puncter effter den stil och regula, som allerede var vedtagen met andre confædererte herrer och første, och huis dervdj kunde findis at komme offuerens met mine forslag och begieringer, dennem strax at slutte och accordere, de andre, som ey tilforne aff andre verit begieret, at schulle effter fornøden och billig offuerueyelsze paa en och anden side det snariste mueligt ochsae besuaris, erbydendis sig vdj alle maeder gierne at indgae alle de articler met E. K. Ma[t], som nogen tid verit schet och handlet enten met keyser eller konge, som verit hannem mest allierit, huortil ieg vist matte mig forlade och E. K. Ma[t] paa sine vegne forsickre, och dersom jeg mere offuer til større demonstration aff hans vendschab viste nogen bedre middel enten sagerne at befodre eller och tiden at vinde paa anden maner end før var sagt, begierede hand, jeg sadant ville friligen anmelde, dae schulde dervdj sche aldt, huis mueligt var, huilchet originalen kand vduisze.

Huorpae jeg nestfølgende 10. Decembris begierede atter audientz hosz kongen ved schriffuelsze til Conde Duque, huor jeg omb anden dagen det samme met hannem mundtlig tracterede, som hosz H. K. Ma[t] bleff replicerit paa dette hans suar ved commissarierne mig tilstillet, nemblig at jeg paa det allervnderdanigste tackede H. K. Ma[t], vdj det at jeg fornommet hans store kongelige gunst at forunde och tilstede mig den frihed at selffuer giffue videre andledning, paa huad maner ieg menede at facilitere mit andgiffuende anderledis end ved de meddel, allerede var begynt, och bringe alting til ende, at ieg matte met det forderligste bliffue tilbage igien afferdiget met god och fuldkommen suar til E. K. Ma[t] min allernadigste herre och konning, huorfare jeg paa det vnderdanigste vdaff K. Ma[t] vdj Spanien var begierendis mit suar at matte nadigst optagis medt huis ieg mest formenede offuer alle puncter at begiere. 1. At efftersom alle herrer och første nu mere vare jnformerede end och ved de gemene auiser och gazeter, som sendis offuer ald Europam anlangendis den dumdristighed och despect, E. K. Ma[ts] schib var scheet ved gouverneuren til Tenarife, huis person sae gandsche ringe och intet aldelis er at achte imod den kongelige respect, hand schyldig var at erkenne, och mand enda ved en och anden forevending vilde søge hannem at vndschylde och befrie, naar det allene matte henvisis och remitteris til ny proces, siuntis mig vnderdanigst, at dette K. Ma[ts] decretum, huorved hand demitteris sae lenge fra sin charge, indtil hand suaret der vdj hoffuet til huis hand vdj sadan fald haffde giort eller befalet, iche var nochsom forneyelsze til sadan aabenbarlig wold och vret, som hand vden tuil, naar ret och flitig bleff efftersøgt, mere giort aff den forhobning noget serdelis for sin person at vinde och lucrere, huilcket vel mere pleyer at sche hosz de Spaensche ministris end sin herris høyhed at maintenere och sin egen ordre och bestilling vel och

louligen at effterkomme, thi at dersom commendanten aff samme schib och festning Danisburg, som mere sig funderede paa den gode fortroenhed och corespondentz, som altid verit imellem begge croner, och andre E. K. Ma^ts schibe sae velsom dette samme sae tit tilforne vnder samme insuler haffde experimenterit, sae och fornemblig paa den vdisputerlige rettighed til samme nauigation paa de platsze vdj Cormandel ved kosten vdaff Ostindien, vilt giffue for^ne gouverneur nogen foræring, huilcket mueligt vel var at beuisze, dae haffde det icke kommet til sae lang dispute och vidervertighed, som nu disvere schet var, vdj det de søgte adschillige fundamenter och beschyldinger samme schib at condemnere til confiscation och god prise: nu formedelst falske passeporter, at det ene var paa Latin och det andet paa Tysch, vnderschreffuen medt different och vnderschedlige affirma och signatura, nu ved contrabanda aff vare och forbøden kiøbmandschab, nu ved beschylding aff Hollansch schibsfolck at vere omb borde, nu ved foract och forsømmelsze til K. Ma^ts vdj Spanien hans høyhed och respect vnder sin festning och chastel, met andre mere falsche angiffuende och vnde vdleggelszer offuer commendantens och hans medhaffuendis folchis egne bekiendelsze, och endelig deris rettighed til gandsche Ostindien och Vestindien, der de dog aldrig hafft en fod land eller handsspret jord paa samme stæder vdj Cormandel, medens tuert imod aff E. K. Ma^ts schibe och festning vnder Danisburg nogle aar forleden verit redet och protegeret imod de Hollender, huilche met de traficquerende Portugiszer er at beuisze.

Giordis derfore ey fornøden at sende effter gouverneuren til den intent och ende, at hand paa ny schulle formere sin sag imod en konge, huilcket vilde vere aldt for vlideligt at sambtycke eller begiere, til met at samme gouverneur haffde allerede deponerit aldt, huis hand haffde imod samme schib och schibs officerer at søge, och det met schrifftlige indleg och alle sine indførde vindiszbyrd vndertegnet met sin egen hand, efftarat hand først ladet visitere schibet medt alt indhaffuendis och examinerit alle personerne, dog indtet vrigtigt dervdj befunden, detz vansehet sendt commendanten fangen til Madrid, huor hand 6 gandsche maneder verit offuerhørt paa ny vdj alle consejos och officier foruden at nyde nogen endelig definitiva, huilchet burde at verit scheet enten till eller fra, och derfare nu begierede foruden anden ombgang, de schulle endelig affsige, huis dennem paa deris side selffuer tyckedis ret at vere, paa det commendanten matte strax afferdiges met aldt huis til hans reisze kunde vere fornøden, och gouverneuren till Tenarife at declareris vdj visze straff for sadan exorbitanz. Thi at det iche var at straffe, medens at forsuare och protegere sadan offuertredere, at citere dennem til rettergang, fornemblig imod en konge, huilchet allerede var scheet formeget och endelig burde at vnschyldis.

Thil commendantens expedition herfra til Tenarife var først fornøden, at E. K. Ma^ts galeon aff dennem schrifftlig declareredis fri vdj alle mader, och at de paa samme schib, schibs officerer medt alt indhaffuende och dens reisze paa Østindien intet haffde at pretendere, medens den arrest och ophold at vere scheet imod den høie øffrigheds villie, huorfare commendanten sammesteds schulle strax casseris och exemplariter straffis, at

hand sae gandsche vforschammet vdj alle mader sig forholdet imod E. K. Ma[ts] paseporter, instruxer och salueconducter.

2. At ald paagangen bekostning matte enten her met rede penge eller visze vexel paa Lisboa, commendanten Willem Lexel erstattis, efftersom det var specificerit vdj min offuerleffuerede listra, beregnet ombkostningen fra den tid, de vare bleffuen arresterit, och til de kunde vngefehr bliffue ferdig at seile derfra, huilchet actis mit vdj Aprili; thi at sadan erstattung ingen modsigelsze kunde haffue, enten det schulde sche ved kongen selffuer eller ved Fernandez de Cordoua, effterdj commendanten interponerede, der hand var bleffuen arresteret, at dersom hand hannem iche vilde lade passere paa Jndien, hand schulde dog lade hannem gae tilbage igien at giøre sin herre relation, och dersom hand iche vilde lade hans person, hand schulde dog tilstede schibet at gae hiemb och euitere den forgieffuis ombkostning, sae kunde hand sende hannem til Madrid at suare for hans person, sae meget schibet och godsit vedkomb, hiembstillende reisens rettighed kongerne selffuer at disputere, och dersom hand det iche giorde, dae protesterede hand paa schaden och ombkostningen.

3. Giordis och fornøden, at der vdj hoffuet matte straxen sche sadan anordning omb hans erledigung och bortreisze, at alle E. K. Ma[ts] paseporter, salueconducter, articler och ordinantzer, item creditif och wexelbreffue hannem strax igien restitueredis.

4. At en alguazil de corte hannem matte medgiffuis vdaff hoffuet til de Canariske insuler sicher och vbehindret at begleite met offentlig patent och paseport fra K. Ma[t] vdj Spanien til alle dennem, vdj haffnene haffuer at commendere, at de hannem lader frit passere dervdaff Spanien, och at samme alguazil fører fri met sig tilbage den, som commendanten sendendis vorder at føre besched omb hans afferdigung och bortreisze fra Tenarife, huortil hannem burde at giffuis fuldkommen creditif och authoriseris som executor offuer samme restitution aff schib, capital, redschab och alt huis schibet monne vedkomme.

5. At matte giffuis strenge och aluorlig ordre fra kongelig Ma[t] vdj Spanien til auditores vdj Canaria och ellers alle andre officerer, at de sig vdj alle maeder lader vere angelegen och anbefalet sae meget en huer vedkommer at befodre samme restitution och commendantens gode afferdigung ey vdj nogen made directé eller indirecté for[ne] schib, folck, godz, lading och ald tilhørig sig fordriste at opholde eller opholde lade, vnder huad pretext det kunde vere, mens dennem som gode confædererede och allierde venner nu och ellers altid alle andre, som K. Ma[t] vdj Danmarck monne vedkomme, giøre och lade sche god tractament och hospitalitet vdj alle mader, naar de der hender at komme.

6. At samme ordinantz matte bliffue hannem dobbelt meddelt aff lige indhold och dato at sende det ene offuer ved Caditz och det andet holde hosz sig selffuer, efftersom samme passage vdj mange maeder er meget vanschelig och vsicher och lettelig sadan ordre matte commendanten, ia end och hand selffuer vdaff Tyrcken eller anden tilfald fratagis och forkommis, at det andet dae matte komme tilstede och reyszen iche derfore bliffue opholdt.

7. At alle victualia och redschab, som hand til reisen och schibets vdflie kunde siunis at haffue fornøden vdj Lisbona, Zetubal eller de Canarische insuler at kiøbe, sae velsom alle bare penge, hand derfra met sig fører, matte vere hannem fri følgactig foruden nogen paleg eller told deraff at giffue.

8. Endelig och for det siste, at K. Ma^{t} vdj Spanien vilde nadigst giffue samme Willem Leyel et vniversal pasport met sig til alle gouverneurer, capitener, admiraler och schibs officerer, hand kunde vnder weye hende at forekomme, vere sig til lands eller vands, at de hannem lader fri och vbehindret passere och repassere paa denne hans reisze til Daniszborg vdj Ostindien, lige sae frit som hand var K. Ma^{ts} tienere och officerer vdj Spanien.

Den anden punct angaendis omb de indlagde klager, at Kong. Ma^{t} vdj Spanien haffde ladet offuersøge alle bøger och tribunaler vdj samme hoff, huis der vdj kunde findis de Dansche at vere schyldig restanz enten for arrester, kiøb eller vloulig confiscation, sae velsom at haffue schreffuit til alle andre haffne och søesteder och serdelis til Dynkerken at informere sig ret omb alting och effter god vnderretning och iustification offuer samme sager alting at schulle erstattis, dae var dette mit vnderdanigste suar, at alle sadanne klager nochsom vare justificerede, i det E. K. Ma^{t} nogle aar haffde ladet inquirere offuer alle sine riger, lande och provincier, och ved vndersatternis æd och stadtsegel ladet forsickre alle de ombstendigheder, som til sadanne sagers billighed och kraff hosz K. Ma^{t} vdj Spanien at søge, kunde giøris fornøden, førend at sende nogen budschab serdelis derpaa at esche, dertilmet at voris bøger vdj Danmarch mere vare at troe vdj sadan fald end nogen aff de officerers beretning, som her kunde sige tuert imod, at schaden iche var sae stor, och en del gandsche negte, effterdj samme schade och forderffuelsze hosz osz er alt formeget vitterlige, och ingen aff deris officerer, som sadant haffuer foraarsaget, lettelig bekiender imod sig selffuer, ey heller haffuer gouverneuren, admiraler och andre ministri vdj haffnene sae strigt ordre och befalling at auisere her vdj hoffuet alle de arrester och vlemper, som fremmede her mae lide sae vel vdaff offuer officerer som andre particular vnderdommere, effterdj det dennem lidet vedkommer at anmelde fremmede sager, huor det mueligt den største part kunde stae dennem ilde an at giffue sig selffuer sag; huorimod den fattige fortrengde, verfahren vdj sproget och alt andet, som tiener til sine sagers forrettelse, huerchen selffuer haffuer middel och vilkor at reise til hoffue sadant at andgiffue, och promotorial schriffuelser selden ere anammede til god befodring och effect, ey heller finder de for handen strax dyctige personer, som sadan retferdig sag kand vel forsuare; bliffuer sae gandsche desperat offuer schib och gods, vdj det de fratager hannem roret, seigel och anden redschab, vdkastendis hans gods och vare och foruden nogen atestation ey tilstedende hannem selffuer at bliffue ved sit schib eller vide huorthen det schal, tager det vdj kongens tieniste, forbygger det effter deris egen villie til orlogsschib, och giør det dermed gandsche vtienlig til kiøbmandsfart, prætenderende siden betalling for deris ombkostning met andet mere, som her altfor vitløfftigt er at berette, och derfare heller gar hiemb medt schade end at forkaste sig vdj større fare och elendighed aff fengsel och anden vlidelig gewalt, — detz exempler

vel vare at frembføre och beuisze, — huorved ieg menede nochsom sandferdig och krefftig at haffue besuaret, sae vit ald verification offuer samme klager kunde angae, och huilche aff begge parters bøgger vare mest troverdige, efíterdj det schulde lade mig selffuer ilde at fremblegge nogle sager, som siden schulde findis at vere vrigtige. Medens efftersom den retferdigste och klareste sag, huorpae de daglig iblant dennem selffuer haffuer mere end noch exempler, er lettelig at forvende ved sadanne traistre och lougkiønne, som daglig dermed ombgaer, och ombkostningen aff rettergang gemenlig offuergaer hoffuitsummen, sae och fornemblig efíterdj det iche er den neste vey til god corespondenz och traficq at bringe paa fode, haffuer jeg vnderdanigst paa E. K. Ma[ts] min allernadigste herris och kongis vegne och goede behag, vndersatterne til bedre rigtighed, indstillet alting vdj K. Ma[ts] vdj Spanien hans egne goede kongelige villie och sambtycke at accordere paa en visze sum och iche henvisis til loug och ret, huilchet efíterdj var offentlig proponerit baede schrifftlig och mundtlig til K. Ma[t] vdj Spanien, siunedis iche reputerlig for enten parter, huor der handlis imellem konger, at støde det fra sig til gemene rettergang. H. K. Ma[t] vilde derfore nadigst lade sig befalde at tage alting offuer tuert och viszelig troe, at alle disze klager met flere, som daglige kunde indkomme, nochsom vare at beuisze och vinde, medens at alting var hensehet til den goede corespondentz och venschab, som mand herefíter imellem begge croner haffde at foruente.

Den 3. punct angaendis omb comercien vdj sig selffuer, at K. Ma[t] vdj Spanien ved sine ministros sig erklerede sadant først at lade consultere ved dennem, som sadant best forstod vdaff experientz och øffuelsze i kiøbmands sager, lod jeg mig sae vit vel befalde; sae och at nogle serdelis ministri schulle daglig behandle, huis andre puncter kunde jndfalde, som heriblant iche vare forfattede, enten til Spaniens jnteresse eller andre deris confœdererede, begierende allene, at sadan langsom betenchende och reuision iche matte sche sae offte til lengere ophold vdj det, som allerede var klart vdaff andre tractater och capitulationer med Engeland och met Hønsestederne, och ellers remitterede vdj K. Ma[ts] vdj Spanien nadigste sambtycke och hans høivisze ministers mode raed och betenchende. Huis videre er bleffuen offuerleffuerit sae vel til K. Ma[t] som och til Conde Duque vdj mine schrifftlige och mundtlige andbringende, som her vilde falde alt for vitløfftig paa denne maner at referere, kand mine copier aff samme indleg E. K. Ma[t] vdførlig paa huer punct serdelis vdtyde och forklare.

Denne min audientz bleff paa ny den 12 Decembris tagen vdj consulta ved Conde Duque selffuer som president vdj denne sag met duca de Villahermosa, marchese de Spinola, secretario Rosas, secretario Carnero, patriarchen aff Indien och baron d'Ossy. Derforuden lodde de holde en iunta serdelis anlangende traficquen ret at fundere met sine articler och priuilegier paa en och anden side, at de paa alle poster, som ieg dennem haffde forelagt, matte suare indiuidualmente.

Den 15 Decembris er secretario Carnero paa Conde Duques vegne kommen neder til mig, begierende ieg vilde møde hannem vden for Retiro, efíterdj hand haffde stor och

nødvendig aarsag at tale met mig omb, huis den Jndiansche fart kunde anrøre, huorvdoffuer de lenge haffde consulterit vdj consejo de estado, och effter lang sambtale omb, huis met andre konger baede Engeland och Franckerige tilforn var passerit omb samme comerci vdj Jndien och Brasil, haffuer hand forment, at sadan fart burde endelig at sche ved visze accord met cron Spanien, huilchet patriarchen de las Indias sae vel som presidenten och adschillige andre ministri høigt obstinerede. Huorimod jeg endelig protesterede indtet videre vdj nogen made medt dennem at ville eller kunde tractere, førend E. K. Ma^t hervdj var bleffuen førstendiget; effterdj jeg ingen rettighed formedelst nogen paffueschiffte, huilchet er deris eniste fundament, imellem cron Spanien och Portugal Ostindien angaende, dennem var gestendig, meget mindre min herris rettighed och vdisputerlige iurisdiction offuer Danisburg sin egen funderede bye och festning medt detz tilliggende vdj Coromandel ved nogen proces och rettergang vsømmeligt iblant konger at lade her schønne och dømme, ey heller heromb at accordere, som de tilforne giorde forslag. Thi huad paffuernis authoritet angich sae vel som kongernis vdj Spanien deris vitbegrebene regimente, dae var det fast mere prejudicerlig til andre herrers rettighed, huo dervdj vilde disputere, end billigheden mueligt vel bequemer, och haffde hel ringe fundament at giffue noget bort, som var en andens, fornemblig huor mand det selffuer bedre menede at bruge; dertil at paffuernis pontificat och patrimonialia S^{ti} Petri, som de sig aff Mathildæ foræring en stor del haffuer forøget, iche derfore kunde høre Solimanno eller nogen Mustapha till, omb D. Hans Reisener det haffde foræret och bortschenchet, och at K. Ma^t vdj Spanien neppelig lod fare sin prætension offuer Portugal, omb paffuen schønt tuert imod sambtycte, effterdj mand vel vdj sadan fald haffde exempel hos dennem selffuer, at sadant tilforn var lidet actet, huor de formenede retten at haffue bedre genge; ey heller er Francherige vel gestendig, huad paffuen tilforn kunde tilstede at lade Navarra dismembrere for nogen giestlige authoritet, och mueligt schulde følge ved deris presuposito vdaff et andet simili store absurda imod dennem selffuer, detz exempler nu ere vfornøden her videre at frembdrage; sae langt var det far (fra) nogen forslag at accordere her omb sit eget, huor mand var mere end megtig noch Danisburg iche allene at defendere, medens andre steder mere at conquistere, naar resolutionen først bleff tagen. Huad andre steder de haffde at oplade, som dennem allene selffuer vedkomb, den Dansche nation til fri commercio och traficq, deromb lettelig at kunde accorderis.

Endelig haffuer Conde Duque begiert, jeg vilde dog inde holde sadan schriffuelse och auiser til E. K. Ma^t anlangende denne diferentz omb Jndien och continuere vdj mine negocier ligesom tilforne, vdj forhobning, at mand de andre articler och priuilegier traficquen angaende først menede at slutte och liden tuist omb Jndien siden mere at vere. Huorimod ieg førde hannem til gemyt den store tilsagn, hand mig saa offte bade ved hans schriffuelszer som i mundtlige conferentzer och anden budschab ladet giøre foruden nogen effect, som derpae burdt at følge, och at det iche var mig gelegen at driffue der tiden hen met en audientz effter anden och daglige visiter til deris ministros och deputerede

commissarier foruden noget at slutte til eller fra, huor ved E. K. Ma[t] jeg vdj min schriffuelsze kunde certificere; thi at mig lidet dermed var tient at giøre adschillige vduortis mostras end och in publicis, som nogle gange der var schet allene at giøre Francherige jaloux och Holland desz mere scheffue øyen, dersom intet videre derpae schulde følge, begierende hand io iche vilde lade mig vere gieck paa legen och, vdj den sted ieg menede met stor vmag noget got at bringe tilueye, reisze hiemb med vforrettet erende, remitterede derfore alting vdj hans fornufftige discretion at laffue och lempe sagerne saledis, huor ved ieg matte bliffue forsichret, huad ieg endelig offuer dette E. K. Ma[ts] erinde haffde at forvente, huor til iche var fornøden mange flere iunter och consulter at holde, meget mindre sae offte at suare mig tuiffuelactig, efflerdj det nu vel var saa klart, huad ieg begierede, och huad de paa deris side kunde resoluere, at Conde Duque med et svar allene alting kunde determinere.[1])

Den 20. Decembris komb secretario Carnero paa Conde Duques vegne och begierede at viede, huad ieg vilde vere fornøyet med, dersom mand alle disze sager och grauamina schulle slette met en visze sum, och omb mand vilde tage sin betalling vdj salt eller andre vare, som vdj Danmarch mest ere achtet och fornøden. Huorpae ieg hannem svarede, at alting var hiembstillet hans egne goede discretion, huor høig summen schulle vere och at sadant lettelig kunde erachtis, naar hand vilde velbetenche och lade sig til gemyt føre, huad schade vndersatterne haffde lidt, och huor empfindtlig det schulde vere E. K. Ma[t], dersom mand paa sadan kongelig tilbud iche bleff tracterit som det sig burde, at neffne nogen repnterlige sum. Huad det andet angick at tage vare vdj betalling, dae kunde det iche beleiligt sche medt den gandsche summa, medens en tredie deel vdj salt og resten vdj baare penge. Anden dagen tracterede hand det samme och begierede videre at fornemme, omb jeg vilde tage andre vare end salt vdj betalling nemblig vin, olie och andet sadant her vdj Spanien, sae och vdj de Canariske insuler sucher och anden vin, som der monne voxe; huilchet effterdj jeg iche velforstoed, huad afftrech derpaa kunde vere vdj Danmarck, och at veyen var lang och vanschelig sadant at hente, fornemblig sucher vdj Canarien, huilchet er langt dyrere der end vdj Hollandt formedelst den gruelige told der giffuis, och de andre vare allemesten falder til Malaga, Alecant och andre steder igiemmel stredet, sae at mand iche vel kunde giøre mere end en reisze omb aaret, och met stor hazard for Tyrcken, herimod saltet er endelig fornøden vdj Norge och Danmarch och giffuer langt bedre handel imellem voris kiøbmend, daa haffuer jeg mig dervdj mot vegre och endelig giort et schrifftlig indleg til Conde Duque, efftersom hand selff vilde, jeg schulde neffne summen och giøre forslag, huorledis ieg menede den at kunde betalis, nemblig at

---

[1]) I Relation af 1640 $^{7}/_{17}$ Dec. gjengives dette saaledes: . . . . at E. K. Ma lidet dermed war thient at giøre atschillige udwortis mostras (som nogle gange her med fester och andre ceremonier er scheet end och udj publico) och schriffue dennem ind vdj aviser allene at giøre Franckrig jalous och Holland diszmeere scheffue øyene, dersom indtet widere derpaa schulle følge, begierede derforre wenligen, at hand io icke wilde lade mig were geck paa lengden, efíterdi ieg forstod det bedre och lettelig wilde finde middel alt sadant att forrekomme.

efflerdj summen aff grauamina beløb 524000 rixdl., huad Spanien och Dynkerken angick, och derforvden 64 schibe, som iche vare taxerede och mueligt schulde løbe ligesae meget, daa vilde ieg slette ald proces aff disze vtaxerede schibe, dersom osz matte bliffue betald de 5 td. guld, huorvdaff 3 schulde erleggis vdj bare penge til Antverpen foruden vexel, och de andre tuende vdj salt forvden told. De 24000, som vare til offuers, dem vilde jeg lade mig nøye met for reparation aff schaden, skibet Christianshaffn tilføiet medt den lange arrest och anden stor bekostning, som end och var schet vdj bare penge, vansehet at commendantens regenschab, som dennem var offuerleffueret, belob 53000 dal., naar hand regnet sin jnteresse och nytte, hand kunde haffue giort vdj Ost Jndien, och at samme penge matte hannem leffueris vdj Seuiglien endel til at kiøbe fetalli och prouision, resten til Tenarife foruden ald told eller anden kiendelsze til kongen vdj Spanien hans rettighed, som dervdaff kunde kreffis paa en eller anden steder.

Den 24. Decembris komb presidenten offuer admiralitetet aff Flandren met secretario Rosas och secretario Carnero medt schrifftlig svar paa kongens vegne, huorledis de menede mig at afferdige, nemblig at schibet Christianshaffn schulle leffueris commendanten medt alt, huis dertil hører, ligesom den dag, hand først komb vnder Tenarife, och sadan ordre herfra meddelis, som til hans reisze did hen och derfra, huort hand selffuer vilde, kunde giøris fornøden, sae vit schibet andgich at giøre nauigable och det foruden nogen ophold; gouverneuren, som sagt var, dimitteris och straffis, efftersom hannem noget kunde offuerbeuiszis at haffue handlet imod hans ordre, fornemblig at hand iche vilde lade Villem Lexel siegle tilbage hen ad Danmarck, der hand vdj sae mader protesterede. Medens ingen anden ombkostning formenende sig at vere plictig vdj betrachtning, at ald dette schede E. K. Ma^t til gefall, och iche vidre vilde examinere denne gang, huad pretension kunde tagis offuer den Ostindische fart. Grauamina angaendis, dae vilde hans K. Ma^t giøre sadan andordning, at iustitien en huer schulle meddelis baede der och til Dynkerken, efftersom hand allerede schreffuit til alle steder. Och huad ieg selffuer videre formenede til detz befodring och effect at vere fornøden, det ochsae gierne at efflerkomme, och vdjmidlertid at forekomme ald vuillie och misforstand imellem begge croner forære E. K. Ma^t 100000 dal. vdi Spansch vare, som mest vare estimerede vdj Danmarck, at disponere dervdj ligesom E. K. Ma^t selffuer vilde andordne, allene at entretenere vndersatterne vdj deris rettergang at driffue, och lade alle sager vdj deris esse och pretension, ligesom de nu befantis, huortil residenten schulde finde alle middel fodring at erlange ved justitien, sae meget billigt och ret kunde vere.

Huad articlerne omb commercien angick, dae haffde de nogle dubia met dennem, som først vilde offuerleggis och confronteris medt mine puncter och andre herrers confæderation vdj lige sadan commercie at fundere, huorvdj naar wy vare bleffne éns, dae schulde samme priuilegier effter den sedvanlig visz och maner for begge croner samptlig forfattis och paa begge sider ratificeris, huorfare och schulde accorderis ved Cardinal Infante en aff hans ministris, som sadan commercio, medt huis der til vdj Danmarch var fornøden, medt

consules och andet schulle stabilere och andre negocia derhoesz met E. K. Mat forrette, nemblig huis tilforn er bleffuen schreffuit vdj mine serdelis sendebreffue til E. K. Mat omb folck och schibe at bringe tilueye.

Deris dubia vare disze: 1. Først at jeg vdj begyndelsen aff mine articler begierede ligesadan frihed for alle fremmede induohnere vdj E. K. Mats riger och lande, vere sig Hollender eller andre, som vare der bosiddendis medt quinde och børn offuer 10 aar och schattede och schyldede til E. K. Mat lige ved jndfødde vndersatter. Huilchet de mig nectede iche at kunde sche paa anden maner, end som det var bleffuen accorderit anno 1624 vdj et placart offuer admiralitetet vdi Flandren art. 54, huilchet de samme gang haffde svaret E. K. Mats dae velforordnede ambassadeur. 2. Anlangendis at stiffte commercien vdj alle K. Mats riger, lande och provincier, som jeg begierede vdj articlerne, iche kunde anderledis beuilgis eller forstais end vdj Europa, efterdj det sae medt alle andre confædererede herrer var tracterit. 3. At jngen vare, som vare giort vdj Holland, eller huorvdaff var betaldt told til nogen Hollender, matte føris ind vdj Spanien, meget mindre omb de tilhørede nogen Hollender. 4. At alle vare, som Dansche eller Norsche schibe førde ind vdj Spanien eller Flandren, schulle registreris och beseglis iche allene aff de officerer E. K. Mat dertil forordnede och testificeris at vere forvden nogen suig, medens end och medt den Spansche consulis vidschab saledis forsichris och ved hans egen schriffuelsze och visze afftegen, som schibene schulde medt sig føre, kiendis for fri vare. 5. Anlangendis den punct at affschaffe alle arrester ere de derimod begierendis, at de huer aar matte kiøbe eller fragte 8 eller 10 schibe, som kommer aff Danmarch, naar mand dennem velbetalede. 6. At dersom nogen Dynkerker bragte ind vdj E. K. Mats haffne nogen Hollansch prise, at sadant hannem matte forundis och tilstedis.

Disze dubia och forslag lode de hosz mig at deliberere, och dersom jeg met dette svar siuntis at vere forneyet, daa kunde jeg straxen bliffue afferdiget. Huorfare ieg dennem giorde et schrifftlig jndleg til Conde Duque omb alt, huis saledis var behandlet aff K. Mats commissarijs och selffuer medt mundtlig audientz vdj Retiro besuarede alle disze puncter.

Nemblig: (1.) At ieg begierede at se originalen aff den placart, huorudj der handlis omb de Hollender, som iche kand kiendis for fri folck, endog de ere vonhafftige och naturaliserede vdj andre herrers riger och lande, met mindre de haffuer taget reconciliation breffuer aff K. Mat vdj Spanien, at mand dervdaff kunde see och acte, huad practicable kunde vere. 2. Disligeste och at se nogen tractat met andre confædererede herrer, huorvdj var specificeret traficquen vdj Europa allene, paa det E. K. Mat iche hemmelig derved schulde vdeluchis fra Indien. 3. At vdj den Engelsche capitulation met Spanien intet egentlig var meldet omb Hollansche vare, videre end at de directe fra Holland iche matte føris paa Spanien. Meget mindre var dervdj specificerit, omb nogen told var giffuen de Hollender aff sadanne vare, at de dae schulle vere forbøden och confisquerit, allene at mand met Holland iche schulle giøre nogen vnderschleiff met vare, som dennem kunde

tilhøre, huilchet jeg och gierne vilde jndgae. 4. At deris consul schulde registrere alle vare och met hans schriffuelse och et visze afftegn forsickre alle schibe, det kunde jeg iche heller begribe, huorledis sadant schulde haffue genge paa de steder, ingen consul var eller omb de gandsche jngen satte, fornemblig effterdj intet sadant met nogen anden confædererede var bleffuen hidindtil accorderit; och siuntis fast en iurisdiction dennem at indrømme, huilchet de mig vdj ringere sager voris consuler angaendis haffde negtet, nemblig at matte vere assessores vdj iustitien til Seuiglia, Lisboa, och huor de ellers schulde residere, paa det de kunde appellere til K. Ma^{t} vdj Spanien, naar noget siuntis vbilligt. 5. Anlangende arresterne at affschaffe dae var der ingen modsigelsze, at sadant io endtlig burde at haffuis i fordrag, och ingenlunde kunde tilstede dennem, at nogle visze schibe aarligen schulle vere forplict at lade sig fragte eller selgis gandsche imod deris eiermends villie, fornemblig efflerdj de mig selffuer negtet iche at kunde tilstede eller tuinge nogen Spansch vndersatte til at lade sig nøye met residentens caution vdj nogen kiøb eller accord at slutte, och derfore vdaff samme aarsag vel var at slutte, at K. Ma^{t} vdj Danmarck iche heller vilde tuinge sine vndersatter til, at de huer aar schulle lade 8 eller 10 skibe vdj stichet. Och at det vndersatterne dertilmedt iche var sae beleiligt at forbinde sig aarligen at komme met sae mange vdrystede schibe til Spanien, medens effter deris egen goede leylighed, och commercien vdj ingen mader at vere tuungen, och alting frit paa begge sider, huad ret och loulig var. Medens vel var at formode, at dersom nogen schibe fantis vdj de Spansche haffne, som dennem kunde vere tienlig at fragte eller kiøbe, och eyermendene selffuer godvilligen dermedt vare tilfredz, dae at auisere residenten, och huad hand paa deris vegne medt deris samptlige villie sluttet vdj sadan fald, och auiserede E. K. Ma^{t} at vere schet paa K. Ma^{ts} vdj Spanien venlige ansøgning, det nochsom at haffue genge. Thi at jngen particular sit schib selffuer kunde selge eller affhende til nogen fremmede nation vden E. K. Ma^{ts} synderlige beuilling och nadigste sambtycke. 6. At de begierede, de Dynkerker matte indføre deris priser vdj E. K. Ma^{ts} haffne, kunde iche anderledis tilstedis, end efftersom de haffde loffuet och tilsagt, at ingen vold hereffter schulde sche enten Dansche eller fremmede vdj E. K. Ma^{ts} vdisputerlige haffne och strømme, sae kunde de ingen priser giøre, meget mindre indføre vdj sadan fald. Medens alle de schibe, som bleffue tagen vdj abenbare søe vden for E. K. Ma^{ts} strømme, och de formedelst storm och vueder eller anden fornødenhed noget at reparere paa deris schibe ware tuungen at søge sadan haffn, daa motte de effter loulig anmelding sadanne priser indføre, och sig sae lenge der stille och fredelig holde, indtil de samme deris fornødenhed hiulpen, och siden medt ald fredelighed sig derfra begiffue paa deris cours, observerende den samme respect vdj E. K. Ma^{ts} strømme. Och at dersom en aff begge partier, som vare finder, sig vdj haffnene schulde finde och hende, frøgtende sig for den anden vdj deris vdgang ad søen, dae schall den sterchere vere forplict effter commandeurens befalling at forbliffue 24 timer stille, efflerat den anden er affseglet, och det saledis at holdis paa alle sider ingen til prejudice och herren selffuer til sin respect, høyhed och authoritet at holde invioleret och vforkrenket. Och naar de sadan prise indføre, daa

schal de giøre beuiszligt, at sadant er schet vden for hans Ma[ts] strømme, och giffue gouverneuren det tilkiende, at hand der vdj kand schiønne.

Ydermere och til beslutning anlangende disze dubia vdj articlerne, dae var jeg och begierendis, at denne indførde clausula omb andre confæderrede nationers priuilegier matte gielde lige vel for den Dansche nation och indføris vdj originalen, efflterdj deromb vdj deris suar intet var meldet. Bad derfore venlig, at Conde Duque vilde lade paragonere disze mine svar met deris dubijs och se, huor ner mand kunde komme til nogen slutning.

Anlangende de grauamina, at K. Ma[t] vdj Spanien sig resoluerede och erbødet at giffue 100000 dal. vdj vare, som achtis mest vdj Danmarch, och sagerne dog at bliffue vdj deris esse, och en huer sine pretensioner at søge fri ved justitien, siunedis formeget at vere tilbøden, dersom mand var visze at nyde betalling for ald det andet. Medens efftersom sadant langsomb eller aldrig var at formode, naar det schulde søgis ved rettergang, och for mange aff vndersatterne gandsche vmueligt, dae var det bedre, omb mand sig paa en visze sum, som før er sagt, kunde foræne, och dermed alle klager, som vdj den offuergiffne listra vare antegnede, dempe och affschaffe, andre particular pretensioner imod en och anden kiøbmend dog vment och vndtagen. Summen matte Conde Duque selffuer neffne, dersom det første forslag siunedis formeget. Och begierede nu, at disze samme 100000 scudi, som K. Ma[t] vdj Spanien erbødet vdj vare, motte leffueris och annammis effter E. K. Ma[ts] egne nadigste tycke och anordning, derforuden 100000 dal. at matte erleggis til Antverpen och resten vdj contrabanda och andre vare at føre ind och vd foruden told.

Dersom ald dette siuntis inpracticable, dae var jeg ochsaa gierne tilfredz at anamme deris tilbud medt ald tachsigelsze, allene begierendis til allersist, at disze 100000 scudj, som schulle erleggis vdj vare, motte noget augmenteris, sae lidet och kunde vere, och altsammen tilstedis at matte vdføris foruden told, sae och giffue voris Dansche nation den frihed och priuilegi at giffue den 4. part told mindre end nogen anden confædereret nation vdaff alle vare, som føris ind och vd, och det paa 15 aars tid, effterdj deris schade och forvrettelsze sae lenge haffuer verit. Andlangendis schibet Christianshaffn, huis schade och ombkostning var specificerit och anslagen til nogle och tresendstiffue tusinde daler, naar de betalde den halffue part, sae var jeg vdj denne punct gandsche fornøyet.

Huorpae Conde Duque mig svarede, at de dubia vdj articlerne vare lette at hielpe och accordere, och ville andordne de samme commissarier at confrontere det ene imod det andet och lade hannem see, huor ner det var, sae vilde hand vere arbiter. Grauamina angaendis dae siunedis hannem intet andet dervdj at kunde sche, ey heller medt schibet Christianshaffn, dog kunde jeg tale met kongen och lade hannem et memorial paa alt, huis jeg begierede, sae vilde han giøre alt, huis var mueligt sadant at forhielpe.

Den 2. Januarij begierede jeg audientz hoesz kongen och gaff tilkiende mine negocier medt commissarerne medt aldt, huis dervdj var passerit, sae och huis jeg nu vnderd. til siste affsched var begierendis vdi samme verb at matte erholde, nemblig effter ald tachsigelsze for huis hans K. Ma[t] haffde sig erbødet at ville giffue til vndersatternisz

hielp for deris erlidne schade offuer aldt, huis schibe kunde angae, begierede ieg vnderd.: 1. at samme vare matte forstais gandsche frie for told vdj alle mader, och motte vere vdj salt allene, huortil hans ministri schulde vere forplict nu straxen at beuilge och lade bekreffte, huis capitulation jeg formenede at indlegge, huorledis det rigtigst hermed schulde forholdis paa en och anden side foruden videre tuistighed. 2. Dernest at mig matte meddelis copier vdaff alle de schriffuelszer, som hidindtil vare bleffuen sendt til en och anden steder at holde gouverneurerne til deris plict och til detz bedre vnderretning omb forscreffne klager och grauamina. 3. At alle de sager, som allerede vare sententierede, matte straxen effter residentens ansøgning rigtig erstattis och erleggis. 4. At alle andre sager, som vare vdj andre Spaensche byer och steder at liquidere, matte ved promotorial schriffuelszer tilholdis at betalis effter den listra och fortegnelsze, jeg selffuer vilde offuerleffuere. 5. At den erstattung for schibet matte strax erleggis vdj rede penge, och alle breffue gouverneuren meddelis, som til hans reisze var fornøden, effter mit første memorial, hiembstillende deris dubia omb Jndien til begge K. Mats venlige fordrag och tycke. 6. Huorfare jeg ochsae var begierendis, at den capitulation offuer commercien matte neffne indefinite alle K. Mats vdj Spaniens lande, riger och provincier, ligesom det star indført vdj de articler, jeg dennem haffuer offuerleffueret, foruden at specificere eller distingvere Jndiens commercium fra Europa, huilchet vdj den tractat imellem Philippum 2. och Elisabetham vdj Engeland anno 1604 (!) sae velsom och vdj Flandren met Alberto och infantinden, huorpae de sig berobede, var bleffuen limiterit. Och huad denne casus var angaendis medt Tenarife och Danisburg at matte vel informeris omb huers pretension vdj seer, och deromb siden handlis enten ved dette budschab, som de formenede at afferdige fra Flandren ind vdj Danmarck, eller som det dennem selffuer kunde siunis best beleiligt. Och 7. at H. K. Mat aluorlig vilde befale sine deputerede comissarier, at de foruden videre ophold och daglige forevending met mig vilde negociere, indtil samme articler vare beggesids accorderit, effterdj jeg allerede offuerleffuerit dennem mit schrifftlig giensvar paa deris dubia, dog ingen endnu fornommet, som sig hervdj ladet finde til nogen slutning. 8. At de breffue til Cardinal Infante och til admiralitetet aff Dynkerken, matte vere vdaff sadan krafft och jndhold, at mand sig paa begge sider kand forlade, baede huad iustitien monne vedkomme, vdj det forgangne at rette, straffe och erstatte, sae velsom det tilkommendis medt god ordinantz at forsickre, och strenge forbud alle insolentzer at forekomme och forbindre. Huortil var och fornøden, at K. Mat vdj Spanien mig selffuer crediterede met sin serdelis schriffuelsze til Cardinal Infante at handle medt hannem mundtlig omb samme sagers forrettelsze, sae och at tacke hannem for de goede och kierlige officia, hand haffde presterit til dette E. K. Mats ærinde. 9. Och efftersom H. K. Mat vdaff mig begierede, ieg vilde forbielpe huis verb hosz E. K. Mat paa hans vegne ved Cardinal Infante schulle behandlis, dae var ieg vnderdanigst begierendis at vide, huad sadant schulde vere, och at ieg vel matte bliffue informerit vdj alting, førend ieg reiste vdaff samme hoff, paa det ieg kunde erklere mig, omb sadant var practicable ved

mig at bringe tilueye eller iche, efflerdj ieg pretenderede vdj intet mig at indlade, meget mindre at tilsige, som iche kunde presteris.

Hans K. Ma[t] suarede mig selffuer, efftersom jeg tit och offte vrgerede met sadanne persuasioner, som mig siunedis bewegeligste, noget at erholde Willem Leyel angaendis, at ieg motte vist forlade mig til, at H. Ma[t] ved alle middel och vdj alle maeder schulde søge at contentere E. K. Ma[t] och giffue sådan ordre til hans ministris, at de medt forderligste och vden ophold alting schulde lade forferdige. Mens efftersom H. K. Ma[t] strax tredie dag dereffter er bleffuen hart och hastig siug vdaff en farlige pleurisi, sae at mand til trende och fire gange itererede aarelading och andre medicamenter, haffuer alle ministri dervdoffuer taget aarsag til vndschylding, fornemblig effterdj Conde Duque selffuer som camarero mayor och øffuerste cammerherre altid tog vare hosz kongen, och ingen audientz mere bleff tilstedet vdj ingen sager, førend det lod sig andsehe til bedring, haffuer jeg dermedt tabt nogle dage foruden at negociere medt disze deputerede.

Endelig haffuer jeg ved schriffuelsze ladet besøge Conte Duque, hand vilde dog giffue ordre, at alting motte forferdiges effter kongens nadigste tilsagn och hans egen gode løffte, effterdj det kunde nochsomb sche forvden mere jiunta eller consulta vdaff radet, naar secretario Rosas allene dervdj bleff pamindt at forfatte schrifftlig, huad allerede var beuilget. Huilchet tuende aff de fornembste commissarier, duca de Villahermosa och marchese de Spinola, selffuer mig anmeldet, at alting vdj consejo var punctviisz resoluerit, vdaff huis ieg seniste proponeret, och intet dennem mere at angae end at signere medt deris hender, huis vdj sae mader var bleffuen sluttedt, naar secretario Rosas eller Carnero sadant haffde først renskreffuit, huilchet siden schulde presenteris kongen och Conde Duque at approbere och ratificere.

Andlangende huis ieg senist hosz kongen vdj min audientz begierede och proponerede, at de 100000 dl. verd matte bliffue leffuerit vdj salt allene, haffuer jeg til detz mere sickerhed capitulationen ret at formere afferdiget til Seuiglien at viede egentlig beschaffenhed omb alting, fornemblig effterdj denne oprør vdj Portugal, huor det meste salt monne falde, kunde giffue aarsag til nogen serdelis betenchende. Huorvdoffuer ieg er bleffuen informerit ved en tro verdige kiøbmand, som salthandelen egentlig forstar, at huer lest salt bliffuer regnet til 4 moyer eller cahizes, huer moye til 12 anegas, huorvdaff betalis told til kongen 18 realer vdj sølff, beløber for huer lest salt beregnet til 4 moyer 72 realer vdj sølff allene til kongens told, er 9 rixdlr., huilchet alle nationer betaler vden de Hollender, som giffuer pa huer moye 4 realer mere, er 2 rixdl. paa lesten. Den som selger saltet til kiøbmendene, bekommer for huer moye gemenlig 13 realer vdj kobber, beløber for huer lest vdj sølff 41½ realer, er 5 rixdl. 1⅓ real. Den som kiøber saltet, mae betale paa huer schibs lading aff 100 lester til ald ombkostning for stilling penge, pram penge, rapatos eller foræring til dennem, som det maler, item for drager løn, vdj alt tilsammen 400 real vdj kobber vngefehr, beløbber for huer lest vdj sølff tre och ⅕ real. Resten aff ald ombkostning mae den, som selger saltet, allene betale. Naar disze forschreffne poster ere

vdgiffne och erlagt, huilchet saledis aff øffrigheden er bleffuen andordnet, at den fremmede och verfahren iche schulle fordelis och bedragis, fragten aff huer lest salt at føre norden paa regnis vdj det allerringeste 16 rixdl., beløbber huer lest vdj realer 128. Noch til told vdj sundet huer lest 3½ styck von acht, beløber 28 realer vdj sølff, sae at huer lest salt vdj sundet kand komme kiøbmanden at stae 268⅓ realer vdj sølff, er vdj styck von achten 33½ och 20 schilling Dansche.

Paa denne vnderretning och fundament haffuer jeg forfattet en capitulation offuer de 100000 scudi, som K. Ma[t] vdj Spanien E. K. Ma[t] erbyder och giffuer at lade afføre vdj Spansche vare och deroffuer disponere effter sit eget tycke, paa det den hidindtil begangne insolenz vdj en och anden maeder met vold och vret imod vndersatterne iche schulde optagis vdj verste mening hosz E. K. Ma[t] och foraarsage nogen vuillie, efftərdj vndersatterne derforvden schall nyde alt, huis billighed och ret en huer aff dennem kand meddele. 1. At eftersom K. Ma[t] vdj Spanien nadigst haffuer tilstedt mig den frihed at matte selffuer vuelge iblant alle de vare, her selgis och kiøbis vdj Spanien och siunis gaffnligste vdj Danmarck, sae meget som 100000 scudj kunde der andrage, dae var vnderdanigst begierendis, at denne livrans matte sche vdj salt allene. Och paa det ald vrigtighed hos dennem, som saltet administrerer, kand forekommis och affvergis, begierede jeg 2., at H. K. Ma[t] vdj Spanien aluorligen vilde tilholde alle och en huer sine officerer och tienere, som vdj haffnerne och søstederne, huor saltet falder, haffuer at befale, at de sig ingenlunde medt denne accord videre befatter, end detz indhold och puncter en huer aff dennem monne tilholde, flitig och grandgiffuelig at forrette, ey tilstedendis nogen anden detz cours och frembgang at forhindre eller denne forfattede ordinantz ved nogen ny pafund och vrang vdleggelsze vdj ringeste mader at illudere och forandre, meget mindre met nogen pengis vdgifft til en eller anden rettighed vndersatterne at besuerge, som saltet schulde affodre, ey heller at limitere och foreschriffue dennem nogen visze tid omb aaret, huor til de schulle vere forbunden samme salt at lade affhente, vnder prætext, at det iche schulde findis vdj sadan mengd, som det begierisz, och articlerne dennem monne tilholde at lade leffuere, eller at samme salt til andre langtid tilforn er bleffuen loffuet och ved hans Ma[ts] ordre tilsagt, met huis videre imod denne contract kunde aff nogen optenchis, begyndis och foretagis. 3. Fornemblig at ingen officerer, vere sig høy eller law, samme schibe, som saltet schulle afføre, vnder nogen prætext opholder, huorved deris reisze schulle forsømmis, och nogen ombkostning kunde foraarsagis, medens vdj alle mader befodre deris libranz hosz dennem det vedkommer. 4. At K. Ma[t] vdj Spanien ville straxen der lade forfatte och rigtigen opsette, huor mange moyer salt imod for[ne] 100000 scudj E. K. Ma[t] schulde assigneris och offuerleffuerisz, huer moye beregnit til tolff anegas, paa det begge siders forualtere kunde vide, huormeget salt schulle aarligen opleggis och til for[ne] schibe, som samme salt affhenter, vden ald ombsveb forvaris, huilchet de paa alle tider omb aaret effter deris egen gode tycke och beste leylighed mae afføre fri och vbehindret vdj alle mader, indtil for[ne] 100000 scudj gandsche bliffuer erlagt och affbetald. Huorfare til bedre vnderretning och større rigtighed

at forhuerffue schal holdis visze bøger aff samme salts forvaltere, huorudj optegnis och opschriffuis, huor meget der monne affhentis effter visze dag och dato. 5. For^{ne} consignation aff salt begieris at sche til S. Lucar och Caditz, strax effter at denne accord och K. Ma^{ts} vdj Spanien nadigste resolution och mening sine tienere bliffuer kundgiort och notificerit. Och naar disze oprør vdj Portugal (som ved H. K. Ma^{ts} goede anordning och der til tienlige middelsz foretagelsze snart haabis at schulle sche) bliffuer stillet och dempet, daa schall och mae for^{ne} salt til S. Tubal ved lige consignation och vilkor leffueris, anammis och afføris. 6. Begieris, at K. Ma^{t} vdj Spanien nu straxen lader vist erfare och vdj penge anslae, huis salt og huormeget aarligen til S. Lucar och Cadiz kand bliffue leffuerit, paa det mand desto viszere kand effterregne och vide, huor høigt det sig beløber, och huoreffter E. K. Ma^{t} sae mange schibe siden kand vdrede, som til detz quantitet, de aarligen agter at giffue, kand gieris fornøden. 7. At K. Ma^{t} vdj Spanien endoch serdelis ville befale och ved strenge mandater lade forbyde,, ald irring och vlempe at forekomme, at ingen iblant dennem, som saltet administrerer, sig vnderstaer nogen synderlig och sehr exemption eller priuilegi herimod at føre eller forhuerffue, sae lenge och ald den stund for^{ne} accord monne vare och indtil den gandsche summa bliffuer rigtig afflagt, meget mindre nogen rettighed eller kraff vdj och til for^{ne} salt, som E. K. Ma^{t} bliffuer assignerit, sig at tilholde och prætendere, vere sig formedelst gield, forpactning eller nogen anden conditional foregaende och herrørende contract, medens denne for alle andre at haffue sin krafft och genge. 8. At alle de, som told och anden kongelige rettighed aff kiøb och vare ere forordnet at oppebere vnder høieste straff bliffuer tilholdt vdaff for^{ne} saltis vdførsel for deris serdelis lading ingen rettighed at begiere, ey nogen aff E. K. Ma^{ts} vndersatters folck och schibe vdj ringeste maeder at opholde eller ved nogen serdelis byes och broret vbilligen at belegge vdj nogen haffne, medens alle inconvenientier det beste mueligt at affverge och dennem, som sadant kunde foraarsage, tilbørligen at lade straffe. 9. Dersom E. K. Ma^{t} endel aff samme salt til andre denne cronis allierte eller neutral venner at affstae schulle tilsinds bliffue, begieris, at samme priuilegi och alle hid indførte articler for dennem sae vel som indfødde Dansche mae gielde och haffue gienge, naar de met rigtig beuisz och pasport den tilforhandlede sum aff salt met deris schibe schulle affodre. 10. Alt huis dette saltis afførsel vdj nogen mader kand andgae, vere sig met en och anden tuistighed vdj detz librantz sae velsom schibene, det affhenter, begieris, H. K. Ma^{t} mig vilde tilstede selffuer at neffne en vdaff hans egne vndersatter och ministris vdj Seuiglien, som met den Dansche consule foruden videre rettergang alting kunde arbitrere, dømme och affsige och ingen sager remittere til nogen anden tribunal, meget mindre dennem henvisze til hoffuet vdj Madrid, som hidindtil haffuer verit brugeligt, den traficquerende och søefarendis til stor forhindring och forderffuelsze. 11. Huortil endelig vil vere fornøden, at K. Ma^{t} vdj Spanien ved sin serdelis patent authoriserer samme minister vdj dette saltis commission, indførende och specificerende denne contract och detz articler och giffuende hannem fuldmagt hervdj allene at raade och byde, huilchet her och til Seuiglia publicé bør at forkyndis, och at H. K. Ma^{t} alt dette och huert vdj sehr loffuer och tilsiger

fastelig at holde och holde lade foruden nogen forandring och vndtagelsze vdj ringeste maeder, indtil for^ne salt gandsche och aldelis er offuerleffueritt och affbetaldt, vndertegnet met hans egne hand.

Den 10. Januarij lod jeg begiere audientz paa ny hosz Conde Duque anlangende denne capitulation, huorpae hand mig lod svare, at ieg vel kunde fae audientz, dersom det sae endeligt var forneden, dog efftersom alting var besluttet anlangende mine siste indleg vdj consulta, och medt det allerførste, naar kongen bleff noget bedre tilpasze, schulle exhiberis at vndertegne, huilchet hand formenede samme vge viszelig at schulde sche, dae var hand gierne begierendis, ieg vilde sae lenge forhale samme min visite, indtil ieg haffde szeet, huorvit deris svar komb offuerens met min begiering, och dersom noget imod forhobning var at forandre, ieg daa met bedre leylighed paa en tid sadant kunde forrette. Dertilmedt, at hand den gandsche tid ingen audientz kundt giffue til nogen anden ambassadeur formedelst kongens suaghed, ladet forbyde ved kongens ordre ingen kusch at komme ner ved palassit. Dog dersom jeg endelig begierede at tale medt hannem, vilde han, det matte sche hemmelig och vbekient, paa det jngen anden ambassadeur schulle sadan audientz fortryde. Denne jnvidiam at forekomme och Conde Duques humeur at følge haffuer jeg vdj min schriffuelsze forrettet samme ærende och offuersendt disze articler saltet angaende, begierende derpae fuldkommen suar tillige met det andet foruden ny consulta.

Den 14. Januarij ere consejero Vuldar, secretario Rosas och secretario Carnero nedschichet aff Conde Duque met schrifftlig suar offuer mine siste repliquer och andbringende hosz kongen anlangende voris trafiques articler, huorvdaff en god del dubia bleffue sambtychede, allene schadens erstatning skibet Christianshaffn tilføiet, den general trafiques forfatning vdi alle K. Ma^ts aff Spanien riger och lande at neffnis vdj articlerne, arresterne at affschaffis, jngen rettighed och authoritet vdj visitering, registering och forsegling aff kiøbmands vare deris consuler at tilstedis, E. K. Ma^ts strømmis frihed sae gandsche strictè at observeris met deris immuniteter, de Dynkerker her vdj at præscriberis visze limiter, de boesiddende Hollender vdj Danmarck at reconciliere och beuilge frihed lige ved indfødde Dansche, alle Hollansche vare, som førdis vd aff Danmarck friligen at matte tilstedis, visze haffnersz neffnelsze vdj Danmarch, huor ald traficquen schulde reduceris och ved deris consuler certificeris, dennem at benechte, abslag paa tolden den 4de del offuer alle andre nationer paa 15 aarstid at matte nyde, haffuer giffuet aarsag til ny disputer och dissention vdj vorisz meninger. Thi deris forset var at trette mig met langdrechtighed, indtil ieg endelig schulde kedis ved sadan ophold och lade mig nøye met, huis hidindtill var delibererit vdj deris giunta, approberit vdj consulta och ved H. K. Ma^ts første affirma och vndertegnelsze determinerit, vansehet det gandsche var vfuldkommen til nogen endelig affsched, fornemblig effterdj ieg tuende gange tilforne delibererede met Conde Duque och commissarerne anlangende disze och andre puncter, och vdj min siste conferentz met secretererne sae velsom vdj schriffuelsze til Conde Duque mig declarerede ingen videre replique och modsigelsze paa deris svar at vilde giøre, enten det var ilde eller vel forfattet, allene

begierede min endelig affsched, och derfore kunde berette Conde Duque, at ieg vdj ingen mader formenede at forandre den ringeste aff disze puncter, som seniste var bleffuen offueraantvordet til commissarerne vdj den jiunta, huor min despeche och afferdigung schulde soliciteris och forfattis, ey heller vilde jeg giøre nogen videre schrifftlig indleg eller tage audientz hosz kongen, førend min despeche mig bleff giffuen vdj bedre form och mening, end hervdaff var at mercke, huilchet dersom de forhalede lengere, daa matte de vist forlade sig til, at ieg lod alle tractater fare, och naar de menede at finde mig vdj mit palazzo, matte søge mig til Bilbao[1]). Thi at jeg hidindtil dissimuleret den insolentz vnder Tenarife, det meste mueligt kunde vere, allene paa Conde Duque hans ord och faste tilsagn, at alting schulde remedieris effter E. K. Ma^ts egen nadigste villie och min vnderdanigste atrae, huilcket ieg allerede vdj nogle aff mine schriffuelszer haffde auiserit, och schulde vere mig til stor fortred, dersom det gelingede anderledis, end Conde Duque mig haffde loffuet, huis ord ieg holte bedre end mange schriffter. Huorfare jeg ochsae haffde indeholt en manifest omb Jndien och E. K. Ma^ts rettighed och jurisdiction vdj Coromandel at divulgere, huorvdaff en god del schrifftlig er bleffuen offuerantvordet til commissarerne at bégrunde: dog matte de vel erindre sig, huad ieg den 26. Novembris vdj min 3. audientz hosz kongen, sae vel som denne manifesto och andre particular discurser anlangende Spaniens interesse, gaffn eller schade vdaff cron Danmarch vitløfftig haffde proponeret.

Den 15. haffuer Conde Duque begieret, ieg vilde møde hannem ved kongens quarto vdj galeriet, effterdj H. Ma^t selffuer ingen mere andsted haffde aff nogen feber och samme dag alting determinerede, befalende strax secretario Rosas och Carnero, at de omb anden dagen tilig schulle tage aff mig selffuer schrifftlige concept paa alt, huis ieg til min depesche och affsched var begierendis, effltersom det nu hosz kongen selffuer var bleffuen beuilget och sambtychet, huad tilforne vdj articlerne difficulteredis, allene denne capitulation offuer saltet at vere endnu vdj consulta och medt det allerførste schulle resolueris.

Den 16. Januarij komb secretario Rosas och secretario Carnero effter kongens och Conde Duques befalling at viede, huad breffue ieg var begierendis til min depesche, och huorledis ieg var bleffuen ens met kongen och Conde Duque omb de tuiffuelactige puncter, begierede sadant schrifftlig at optegne, och derpae serdelis ordre hosz Conde Duque at empfange, huoreffter alting vdj cantzeliet schulle forfattis och forferdigis.

Min begiering var, at effter de serdelis breffue, som E. K. Ma^ts person och sit kongelige huusz angaer til giensvar paa de samme, som jeg vdj deris hoff til begge K. Ma^t vnderdanigst haffde offuerleffuerit, vilde haffue vdj hukommelsze:

1. Willemb Leyels och schibets Christianhaffns gode och fuldkomme depesche effter den accord och løffte, som allerede schrifftlig hoesz Conde Duque var forfattet,

[1]) Allerede i sin Relation af 1640 7/17 Dec. beretter Sehested, at han har »glort nogle impressioner hosz en och anden af Conde Duca hans creaturer, ja end och hannem selffuer offentlig sagt udi worris privat discours, at det kunde lettelig sig forandre till en tractat med Franckrige och Holland, dersom de lenge tergiverserede.»

nemblig: commendanten for hans person at declareris gandsche fri met schib och gods och aldt indhaffuende, det ringeste medt det meste, alle hans breffue och schriffter, passeporter, articler och salueconducter, som endnu vare hosz iustitien, hannem vforrychet at tilstillis, och selffuer aff kongens camera, huor sadan depesche bør at formeris och firmeris, hannem et authoriserede mandat och paseport lade meddele, huorved hand fri och vbehindret alle vegne matte passere for vden videre molestation vdj nogen made.

2. Til Seuiglien sae megen prouision aff tørre vare at lade schaffe effter hans seddels indhold, som hand formenede at andvende aff de 4000 dal., hannem der effter kongens ordre schulle erleggis, disligeste och en caravela at fore hannem offuer til Tenarifa, huor den anden fornøden prouision hannem schulle leffueris, nemblig kiød, fisch, sardigner, bachelaw, win, sucher, gewürtz och andet, och til Seuiglien bisquit, erter, gryn, oste, schinker, oliver &c., huilchet altsammen er antegnet vdj hans vnderschreffne och offuergiffne sedel. Dog at dette met sadan vilkor matte sche och effterkommis, at dersom disze for[ne] vare, som mand paa kongens regning hannem schulde der leffuere, iche vare gode och for en billig prisz, hand dae selff kunde oppeberge pengene, som hannem vare assigneret, at kiøbe huad hannem selffuer lyster.

3. Skibet schal giøris straxen nauigable, dersom noget kunde fattis til detz vdredning, ligesom den dag det først bleff anholdet, och foruden videre pretension at vide noget omb hans reisze hen ad Ostindien straxen erleddiges effter den ordre, hannem er meddelt fra Kong. Ma[t] vdj Spanien til iustitien vdj Canarien.

4. Gouverneuren straxen dimitteris fra sin bestilling och suare til hans forseelsze, vidende, at sadant konger var anrørendis.

5. War dette at erindre, at breffuene vel matte tagis vdj act effter den offuerleffuerede listra, grauamina andgaendis, nemblig authoriserede copier vdaff de første ordrer, som vdj hoffuet var bleffuen giffuen til alle ministros och gouverneurer vdj haffnerne och søestederne at indlegge rigtig vnderretning met presidenternis sammesteds och deris tilhørende assessorum samptlige hender vndertegnet, huad schibe och huor mange vdaff E. K. Ma[ts] vndersatters verit arresterit och vdj andre maeder forvrettet, beregnit tiden fra a° 1622, som klagerne først begynte.

6. Et general och strenge Kong. mandatum til alle tribunaler, huor nogen aff samme sager allerede verit dømbt och liquiderit, at de effter residentens instanz dennem straxen lader exequere.

7. At de schibe, som verit taget, arresterede och brugt vdj kongens tieniste, matte serdelis specificeris effter deris egne bøger och dervdaff vdragis, huad penge de haffuer oppebaret, och huad mand dennem er schyldig bleffuen, paa det alting kand fae sin rigtighed.

8. Serdelis promotorialer at forferdige til justitien vdj de byer, som findis antegnet vdj samme listra offuer nogle particular personer, huorved de matte tilholdis til restitution aff schaden, vndersatterne tilføiet, och huis penge nogle aff dennem hervdj

hoffuet haffuer oppebaret til betaling for Dansche schibe, som verit brugt vdj kongens tieniste, met billig straff matte vederleggis.

9. Schriffuelsze til Cardinal Infante anlangendis de grauamina, som føris imod Dynkerken, at de matte flittig offuerseis, schaden erstattis, och de som dertil verit aarsag, tilbørligen straffis, alle capiteiner och schibsofficerer strengeligen at tilholdis och met aluorlig straff forbydis ingen hostilitet och insolentier vdj E. K. Ma^ts^ haffne och strømme, imod huemb det och kand vere, hereffter mere at bruge, medens effter den artikels indhold, som vdj comerciens capitulation er bleffuen sluttet, vdj alle mader sig forholde.

10. At alle schibe aff Hollansch bygning, som til den dag, articlerne ere oprettede, findis vdj Danmarck, Norge och detz tilliggende lande och egentlig hører Dansche til, omb de endschønt iche ere kiøbte vdj Dynkerken eller andre Spaensche steder, matte fri och vbehindret traficquere och handle alle vegne vdj K. Ma^ts^ vdj Spanien riger och lande.

11. Och efftersom her vdj Spanien er sambtyct och beuilget consuler vdj haffnerne och søestederne, huor de gieris fornøden at stabilere och indsette, sadant vdj Flandren ligervisz at haffue genge.

12. At Cardinal Infante mig lader klarlig forstae, huorledis de sig hereffter met de boesiddendis Hollender vdj Danmarck, Norge och andre E. K. Ma^ts^ lande och provincier mener at forholde, och huis til deris reconsiliation och fri traficq lige ved indfødde Dansche er fornøden at viede och efftèrkomme.

13. Och paa det intet aff alt dette schulle forglemmis och bliffue liggende, var jeg gierne begierendis serdelis schriffuelser til Cardinalen anlangende alle disze puncter, och huad E. (!) K. Ma^t^ videre actede at tractere, traficquen ret at stabilere, at matte met copie mig leffueris.

14. Angaendis den sum aff 100000 scudj, H. K. Ma^t^ vdj Spanien haffuer giffuet vdj Spansche vare at erleggis och afføre til en erkendelsze och vndschylding for huis hidindtil ved officerernis vold och vret mangesteds vdj H. Ma^ts^ lande høiligen imod hans villie och vidschab er schet och øffuet, at den deroffuer forfattede capitulation effter den indhold, ieg leffueret til Conde Duque selffuer och før er mentionerit vdj denne min relation, sae vit mig siunedis mest fornøden, til detz forsickring och afførsel matte affodrisz vdj consejo och aff H. K. Ma^t^ tilbørligen vdj alle mader ratificeris.

15. Anlangende de sager til Lisboa och andre steder vdj Portugal, efftèrdj en del aff de fornembste klager adschillige privat personer sammestedsz angaer, som nu ved denne oprør intet til iustitien ville vide at suare, at matte serdelis affbetalis eller och forundis repressalia, sae høigt summen kand andrage, detz listra och er offuerleffuerit til Conde Duque selffuer.

16. At de articler omb commercien troligen foruden ald ambiguitet vdj ord och mening bliffuer forfattet och mig tilstillet at offuerlesze, førend de paa begge sider schulle copieris och renschriffuis ad ratificandum, tagendis vel vdj act, huad seniste er bleffuen sluttet och accorderit offuer voris tuist anlangendis: I. den general traficques frihed och

priuilegier vdj alle K. Ma[ts] aff Spanien lande, riger och provincier lige ved alle andre confædererede konger, fyrster och republicquer foruden at limitere noget serdelis omb Europa, som først bleff ment och foreslaget til exclusion aff Indien. II. Ingen arrester eller kiøb aff Dansche schibe at tilstede, met mindre residenten dervdj er bleffuen forstendiget, och hand eller ved hans consule sadan accord imellem begge parter sluter och bekreffter paa den maner, som før er sagt vdj de general articler, nemblig at alle arrester gandsche och aldelis bliffuer affschaffet och utenteret, och dennem, som vdj nogen tieniste godvilligen sig erbyder, bliffuer vforment hos deris egne schibe at bliffue och den øffuerste commando, som billigt er, at betrede och forestae. Diszligeste førend tienisten angaer, specificeris huortlenge och huorthen de Spaensche sadan tieniste behøffuer, sae och huad eiermendene for samme tieniste monatlig schall giffuis och betalis, huorvdaff den halffue part strax, førend reiszen begyndis, den anden halffue part paa de steder, accorderet vorder, vden nogen ophold eller tergiversation, naar reiszen er fuldendet, effter deris anfodring, som tient haffuer, eller deris fuldmegtiges rigtige beuisz offuer huis dennem er tilsagt, schal affbetalis och erleggis, met huis videre samme articler monne indholde. Detz circumstantier och ombstendigheder ere alle begrebne vdj en clausulâ paa huis første gang er bleffuen indlagt och vdi sae mader specificerit, at det met sadan fragt och tieniste effter residentens och deris accord bør at forholdis, huorvdj enhuer aff dennem, som sig vdj sadan tieniste begiffuer, kand vide sig at forholde och forekomme ald vlempe til nogen vrigtighed aff betalling eller forlust aff schibe. III. Ingen rettighed eller authoritet vdj visitering, registering och forsegling aff kiøbmends vare nogensteds vdj Danmarchis och Norgis riger och detz tilliggende landes och provinciers haffne de Spaensche consuler at tilstedis foruden nogen exception vdaff en eller anden steder, huor det kunde siunis øffrigheden præjudicerlig, ey heller visze haffne til deris residenter at kunde specificere, huor ved alle traficquerendis til sadan erkendelsze och registering schulle vere forbunden och forplict, medens sadant E. K. Ma[t] allene at burde hiembstillis, och omb deris residentier sae vel som personerne, som dertil schulle vdvelis, neffnis och approberis, nøyactigen at tracteris, efftersom det siunis gaffnligst och commercien mest fornøden. Huilchet vdj Spanien ligervisz er bleffuen behandlet och sluttet, nemblig deris consuler at tilstedis paa de steder, E. K. Ma[t] det til traficquen finder radeligst, och der allene at comprobere och vndertegne, huis øffrigheden vdj byen for Dansche vare først forsickret, huilchet siden vdj alle Spansche haffne schall vere och holdis fri for ald visitering och paatale, medt mindre nogen offentlig vnderschleiff och suig nogen kand offuerbeuiszis, huorvdj schal sche och procederis effter den artikels indhold, som sadan punct serdelis angaer. Dee andre steder vdj Danmarch, huor ingen consuler bliffuer tillat och stabilicerit, kand och schal vdj lige made ved øffrighedens vdj byen forsegling och registering alle Dansche vare forsichris, at de paa samme sedel och atestation friligen och vbehindret kand losze och selge deris vare allevegne vdj de Spaensche haffne. IV. E. K. Ma[ts] strømmes frihed och immunitet stricte at observeris och sadanne visze limiter de Dynkerker at foreschriffuis, huorved de ingen insolentz videre

tenterer, medens huis Hollandsche priser, de fører ind vdj Dansche och Norsche haffne, schulle testificeris for gouverneuren sammesteds, at de verit tagen vdj offen søe och iche paa E. K. Ma[ts] strømme, der til met at de verit nød och tuungen vdj samme haffne sig at begiffue och saluere, enten formedelst storm och vueder eller anden stor fornødenhed, och ald den stund de der forbliffuer, holde sig fredelig och stille, øffrigheden til sin respect och authoritet at conseruere vviolerit vdj alle mader, sae vit hans strømme och dominio sig monne streche, vere sig naar de segler ind eller vd, effter den artikels indhold, som videre deromb melder, huad jure gentium bør at sche. V. Alle Dansche vare och anden styck godz vdaff Tyschland och Stederne, som egentlig iche ere Hollansch vare, medens for deris lignelsze vdj arbed och manifactur lettelig kunde menis och beschyldis vdaff de Spansche officerer, som vdj haffnerne haffuer at befale, at vere forbøden Hollansch vare och contrabando, schulle effter forbemeldte registration, forsegling och forsickring aff øffrigheden, huorfra det kommer, bonâ fide anammis och divenderis paa alle steder vdj Spanien. VI. At den clausula omb alle fremmede jnduohnere vdj Danmarck synderlig mae bliffue tagen vdj act, at de iche limiteris til nogen visze aar och nomination aff personerne, som først paa deris side ere bleffuen proponerit, at jngen fremmede handelszmand, omb hand en schønt iche var en Hollender, som iche haffde boet 10 aar vdj Danmarck, kunde nyde disze priuilegier, medens ligesom det var accorderit, bliffue klarlig sat och indført vdj articlerne, at alle fremmede vdj Danmarch och detz tilliggendis riger och lande, som icke befantis at vere offentlig finder til K. Ma[t] vdj Spanien, medens egentlig der boesiddendis, schulle agtis och holdis her vdj Spanien och alle Spaniens riger och lande lige ved indfødde Dansche eller Spansche vndersatter vdj deris kiøb och handel, ia endochsae alle Hollender, som vare induohnere vdj Danmarch och taget deris reconsialition vdj Flandren, at nyde lige frihed. VII. At ingen Dansche vndersatter, som agter at handle vdj Spanien, vdj ringeste mader bliffuer efftersøgt eller besuerget vdj deris sambvittighed formedelst religionen, medens publicere deris frihed vdj alle Spaniens riger och lande, sae frembt de ingen offentlig scandal eller forargelze giffuer; ey heller at mand deris efflerlatte godsz och formue, naar nogen ved døden schulde affgae, tilegner kongens fisco, formedelst de iche verit naturaliserit, medens lade forvaris vforrycket til deris rette arffuinger, den tredie sin ret forbeholden, som de kunde vere noget schyldig; och vdj alle andre mader commercien angaendis nyder lige frihed och priuilegier ved Spansche vndersatter, ey nogen ny paleg aff told eller anden rettighed vdj kiøb och sal dennem at tilregne, som iche betalis aff deris egne induohnere och indfødde borgere. VIII. Ey heller mae forglemmis, huis er bleffuen accorderit omb kongens kiøb her vdj Spanien aff alle Dansche vare, at mand dennem iche vbilligen, som før er schet, opholder och deris lading, til huo dennem lyster, selffuer at selge formener, medens inden 6 dage declarerer, huad de til kongens tieniste behoffuer, och det nøyactigen betale; det andet friligen at affhendis effter deris egen villie til particular personer. IX. Dersom nogen tuil kunde indfalde omb samme Dansche schibe, at deris breffue och passeporter iche vare befunden rigtige, dae mae her vdj intet endelig

sluttis eller procederis imod nogen, førend at mand sadant communicerer med K. Ma[ts] residente, at erfare huis ret och sandhed er. X. Och dersom nogen offentlige krig imellem begge croner, det Gud forbyde, schulle entstae eller nogen anden vuillie och mishag kunde foraarsagis, huorved commercien och traficquen kunde brydis och forhindris, dae er beuilget vdj sadan fald, at vndersatterne schal aduaris och haffue 6 maneders frist at forflytte, selge och affhende deris vare, huort hen de lyster, foruden nogen arrest paa deris person, godz eller vare. XI. At alle de priuilegier, som nogen anden nation och allierede herre och fyrste til deris vndersatters libre traficq och frihed vdj commercien nogen tid er sambtyct och beuilget, schulle voris Dansche ligervisz tilegnis, ligesom de vare hidindførde, tryete och vnderschreffne iblant for[ne] articler, som videre handler omb alle andre tilfald commercien angaendis; detz forfatning først schal copieris och renschriffuis vdj tuende exemplarer, huilche begge schulde vnderschriffuis aff Conde Duque och mig och holdis for rette originaler, indtil begge Kong. Ma[t] til derisz begge sidz residerende ministros lader offuersende och forvexle samme capitulation vndertegnet met deris egne hender och forseglet met deris store segel, eller och ved deris særdelis patent vdj alle deris riger och lande samme articler och tractater approbere och ratificere, huilchet strax er loffuet at effterkommis, naar E. K. Ma[t] først seet, huad ieg haffuer vnderdanigst paa E. K. Ma[ts] nadigste behag och instruction met Conde Duque forhandlet och besluttet.

Dette var concept och formular paa huis ieg var begierendis vdaff secretario Rosas och secretario Carnero at matte forferdigis til min absched vdj alle de cantzelier, huor det henhørede, huilchet de tilforne kunde communicere met Conde Duque, at se, omb alting vel var fattet effter voris siste affsched.

Den 20. Januarij komb consejero Vuldar, secretario Rosas och secretario Carnero met kongens factor offuer saltet at accordere och beslutte denne capitulation offuer 100000 scudj vdj Spansche vare at afføre, huilchet de formenede gandsche vmueligt at kunde beuilgis vdj salt allene, formedelst disse oprør vdj Portugal, huor de fornembste gruber vare, och at kongen selffuer ingen part eller del haffde vdj saltet til S. Lucar eller Caditz som vdj Portugal och S. Ibis, mens var forplict at kiøbe vdaff dennem, som saltet eyer, sae meget, som aff denne sum bleff accorderit at afflegge, huilchet muligt kunde sche for 20000 scudj at leffuere paa 3 aars tid, och resten vdj andre vare, effterdj de fleste provincier her vdj Spanien, som tilforne bleffuet forsiunet met salt fra Portugal, nu matte søge det til S. Lucar, sae at lidet eller intet kunde bliffue til offuers til fremmede at affhende. Medens dersom mand vilde tage saltet vdj de Balearische insuler, ved Ibis och andre steder igiemmel stredet, huor saltet er offuerflødig och mesten hører kongen allene til, dae vilde de assignere den halffue part der vdj salt och resten vdj vin och olie, eller huad ieg selffuer var begierendis vdaff andre Spansche vare. Huad tolden var angaendis, dae vilde H. K. Ma[t] affslae den halffue del paa alle vare foruden saltet, effterdj samme dogana allerede var forpactet til particular personer och schulde met rede penge vdaff kongen selffuer erstattis.

Dette deris andbringende gaff aarsag til ny dispute vdj vorisz handling, effterdj det importerede mere end 200000 dal. disze vare at forandre, baede formedelst at varene vdj sig selffuer, huad slags det och kunde vere, iche haffde sae megen afftrech som saltet vdj Danmarck, sae och fornemblig at duanen er tre gange høiere paa saltet end nogen anden species och mae betalis vdj plata, huor fare ieg mig høigt opponerede imod sadan deris forslag met disze fundamenter: At K. Ma^t^ vdj Spanien selffuer schrifftlig sig erbødet disze 100000 scudj vdj sadanne vare at ville giffue, som ieg selffuer achtede gaffnligst och mest fornøden vdj Danmark, huilchet ieg met vnderdanigst tachsigelsze vdj min siste audientz hosz høigstbemelte K. Ma^t^ haffde accepteret och straxen derpae begieret baede mundtlig og ved schrifftlig indleg, at sadant matte sche vdj salt allene foruden ald told och rettighed til K. Ma^ts^ duaner. Och endoch at ieg ingen schrifftlig suar egentlig omb saltet haffde bekommet, sae var det dog vdj almindelighed sambtychet ved deris siste replicque paa mine indlagde puncter, huor de sig vel viste at erindre, huorledis det bleff vdregnet iblant dennem selffuer vdj min nærverelsze, foruden at tale eller tenche omb nogen anden specie, och at K. Ma^t^ vdj Spanien til mere antegn vdaff sin kongelige affection til E. K. Ma^t^ och gefallen til huis ieg var begierendis beuilgede och sambtyckede ingen told aff sadan vare vdj ringeste mader at schulle tagis, huilchet schrifftlig var at beuisze. Derforuden at ieg met Conde Duque och alle commissarerne siden den tid haffde negocierit anlangendis denne capitulation offuer saltet at lade slutte och ald anden despacho hosz secretererne at befodre, huor aldrig var bleffuen talt eller svarit imod huis ieg begierede, medens altid loffuit och tilsagt, at sae snart factoren komb fra Seuiglien, schulle det paa en dags tid forrettis, mere offuer at Conde Duque mig selffuer mundtlig haffuer sagt, den tid ieg sist var hos kongen, at alt, huis ieg begierede och schrifftlig haffde offuerleffueret, mig var sambtyct vdj alle mader, det ringeste met det meste intet vndtagen, huilchet siunedis vit fra dette regenschab, de nu formenede at fremblegge, effterdj det gielte her vdj Spanien mere end 320000 scudj vdj bare penge at betale. Serdelis bleff talet samme tid met Conde Duque omb denne libranz aff saltet, huor hand vdj Carneri nerverelsze selffuer bekient, at endog mand vel i begyndelszen haffde ment at specificere varene, som til sadan sum och affleg schulde deputeris, sae var det dog bleffuen hiembstillet min egen fri val och villie, huilchet effterdj var bleffuen loffuet, schulde holdis och effterkommis met alle sine clausuler och articler, tilliggendis disze ord vdj Carneri paahør: quod dixi, dixi; begierede derfore venligen, at sadant Conde Duque matte vel erindris, och alle goede promesser tilbørligen effterkommis, huorpae ieg ingenlunde tuilede, naar det hannem vel bleff forebragt.

Samme dag haffuer jeg vdj schriffuelsze forfattet alt, huis met commissarerne vdj sae mader bleff behandlet, och foruden alt dette ført Conde Duque til gemyt den store tillid ieg altid hafft vdj mine sagers goede forrettelsze til hans person allene ved sin høymundige authoritet at laffue og lempe alting til begge croners beste och kongernis goede correspondentz imellem dennem selffuer, farekommende ald vleilighed aff mere krig och feide,

som aff adschillige hidindtil begangene enormiteter lettelig kunde foraarsagis Spanien at offuerkomme, och efftordj hand vdj alle mader hidindtil ladet see och kiende, huor høigt hand agtede och estimerede E. K. Ma[ts] schriffuelsze, vdj det hand mesten alle sager, som min depesche vedkomb, selffuer daglige offuerhørede och sadan suar meddelede, huorved de effter handen nøyactig och vel er bleffuen sluttet, sae haffde ieg dog met stor forundring fornummet aff secretererne, som min depesche haffde vnder hender at forferdige, iche ringe tuistighed at vere vdj en consulta, anlangendis huis mig var beuilget vdj salt at mae afføre, sae vit den gandsche sum aff 100000 scudj kunde sig bedrage, huilchet ieg formenede viszelig at vere forvden hans villie och vidschab, at sadant schulde nu forandrisz eller vdj ringeste mader paatalis, och var den største vret, jae største fortred, mig kunde sche vdj samme hoff, efftersom ieg haffde auiserit til E. K. Ma[t] ald min forretning hidindtil met alle circumstantier huer sag vedkommende, at ieg schulde nu sae hanlig komme hiemb och referere noget imod min egen schriffuelsze, huorvdj ieg gandsche var vschyldig, forhabende vist, at Conde Duque iche vilde tage mere anseelsze paa nogen particular ministro, som denne punct omb saltet formenede at forandre, end paa sin egen reputation och min credit at holde, vdj huis ieg haffde schreffuen paa hans goede løffte och fortrøstning. Dog paa det Conde Duque schulde see, at ieg vdj alle mader mig stillede och bequemmede effter hans egen villie, naar jeg først var forsickret ved schrifftlig suar omb hans begiering och den store mangel aff salt, sadan afførsel schulde foraarsage til Kong. Ma[ts] vndersatter her vdj Spanien, huilchet iche siunedis mueligt, efftersom jeg fuldvel viste, huad salt der pleier aarligen at føris paa Norden vdaff Spanien, huilchet vdj sadan fald kunde nechtis andre nationer. Huad Ibis var anlangendis at tage saltet der vdj betalling, som secreterene menede, det kunde ingenlunde haffue genge, effterdj det baede var affgelegen for vndersatterne vdj Danmarck at hente de vare sae langt fra hande, som de met ringere ombkostning, naar alting vel bleff actet, och mindere fare kunde kiøbe til Lisboa end hente det igiemmel stredet for intet, dertil met at samme salt var gandsche vtienlig vdj Danmarck til fischeriet och anden brug, som der behøffuis. Mens der som Conde Duque vilde lade beregne summen, huor høigt at saltet kunde beløbe met told och alt och dervdaff assignere 40000 scudj vdj salt allene, 40000 vdj Malaga vin och 20000 vdj olie, passa, figen, mandeler, oliver och anden vare, dae var jeg och dermet tilfredz, naar capitulationen sae bleff giort, at huis der kunde feile vdj duanen och told paa disze vare, at det iche løb sae høigt som vdj saltet, det schulde got gieris och formeris vdj varene selffuer, at sae meget mere bleff leffuerit.

Den 23. Januarij haffuer Conde Duque begieret, ieg vilde møde hannem vdj Retiro, och erklerit sig ligesom tilforne, at huad hand haffde en gang loffuet och hosz K. Ma[t] selffuer slutet, det vilde han holde, vansehet der var forseelsze hosz de ministros, som saltet schulde beregne, at de hans K. Ma[t] anderledis haffde berettet denne sags beschaffenhed, end det vdj sig selffuer befantis at vere, bade met duanen saevel som priszen vdj saltet, huilchet differerede mere end 150000 dal., som kongens factor offuer saltet dennem klarlig demonstrerede, och huer kiøbmand er vitterligt.

Denne forseelsze och misregning at hielpe det beste mueligt haffde nogle vdj consulta befunden radeligst og fornøden at giøre difficultet vdj saltet ved denne prætext aff Portugal och mangel til de andre provincer vdj Spanien, huilchet var aldelis intet, allene formenede at henvisze mig vdj vin och andre vare formedelst den vndersched vdj tolden, indtil ved kongens serdelis ordre och Conde Duques hans egen bilet sadant bleff determineret vdj consultâ, at huisz var bleffuen sagt och loffuet, det schulde holdis fast och vryggelig; och endog at de paany formenede at forandre priszen paa saltet och sette det effter kiøbmands stil, som de betaler deris lading, nemblig 13 realer huer moye salt beregnit vdj kobber, sae haffuer dog Conde Duque til ydermere erkendelsze vdaff sin første løffte befalet, at saltet schulde regnis effter kongens kiøb, huer moye salt til 10 real., som er en scudo, huilchet schillede vdj salt 23770 moyer och vdj duanen 51923 dal. beregnet tilsammen 75000 dal., som disze 3 realers opsettelsze kunde sig bedrage; thi deris regning til 13 realer moyen beløb vdj salt och told der vdj Spanien første kiøb 27376 dal. 3/4 och effter det andet facit 325000 dal. vdj bare penge her at affhente, huilchet endelig sae er accorderit och beuilget medt andre particularia, som her effter schall berettis. Dog førend at denne capitulation er bleffuen sluttet, haffuer jeg vdj nogle dage hafft at bestille met commissarerne offuer samme junta, formedelst at de simpliciter vdj offuerschrifften aff denne accord giffuer at forstae, disze 100000 scudj, som toldfri vdj salt paa E. K. Ma^tis ordre och egen andfordring schulle afføris, at vere som en foræring aff Kong. Ma^t vdj Spanien, vneffnt noget omb grauamina, som verit aarsag til sadan kraff och billig erstatning, huilchet ieg ingenlunde vilde tilstede, met mindre det bleff specificerit och klarlig indført, huis K. Ma^t vdj Spanien vdj nogle aff sine schrifftlige suar paa mine indleg til sin erklering imod E. K. Ma^t andlangendis vndersatternisz besuering imod de Spansche officerer offuer deris fratagne schibe, sae velsom anden vold och vret, haffde ladet mig suare och forstendige, nemblig at H. Kong. Ma^t vdj alle mader vilde giøre fyllist, til huis billigheden och ret vdkreffuede, och dertil giffue sadan ordre vdj alle haffne, byer och steder, huor sadanne exorbitanzer verit schet och øffuet, som ieg selffuer achtede mest fornøden; och endog at ieg begierede alting at slette och dempe forvden videre rettergang, baede huad H. K. Ma^t selffuer kunde vere schyldig at betale for fragtede, kiøbte eller och vdj hans tieniste forderffuede och bortkomne schibe, sae velsom andre particular sager och grauamina imod justitien, som ilde var bleffuen administrerit, vilde dog H. K. Ma^t samme transaction och affbetalling met nogen visze penge ingenlunde sambtycke och tilstede, effterdj det siunedis hannem baede imod ald ret och billighed, at nogen herved schulle sche for kort paa en eller anden side, naar det schulde agtis for fuld betalling, sae och fornemblig imod den goede venschab, hand altid haffde holdet med E. K. Ma^t; mens effterdj samme sager iche kunde saa snart ved rettergang, som det sig burde, forrettis och fuldbringis, fornemblig effterdj de fleste arrester, sae vel som en del confiscationer befantis at vere scheet til Lisboa och ellers vdj andre K. Ma^tis haffne, huortil endelig vilde vere fornøden bedre vnderretning och beuisz at bringe tilueye och fremblegge, end hidindtil aff vndersatternisz egne

indleg och andbringende verit mueligt at erachte, daa haffuer H. K. Ma[t] til rettens bedre befodring først ladet aluorlig byde och befale alle iustitier och tribunaler, generaler, admiraler, gouverneurer och andre officerer, som vdj haffnene och ved søesiden eller vdj oben søe haffuer at befale, at de vnder høieste straff och deris bestillings fortabelsze schulle flittig informere och schrifftlig vnder deris hender auisere och anmelde alt, huis vdi sae mader var bleffuen kundt och abenbaret, anlangendis alle Dansche schibe, som siden a° 1622 verit arresterit, kiøbt eller confisquerit, enten de endnu vare vdj tieniste eller och vbrugelige vorden, vere sig her vdj Spanien, Jndien, Brasil eller andenstedsz, och derfore giere god rede och regenschab, huad en huer haffde for sin tieniste bekommit och oppebaret, och huad mand dennem var bleffuen schyldig, sae velsom aarsag til nogen aff deris schibs fortabelsze och confiscation, paa det alting kunde giørisz vel beuiszligt, och hende en huer, huad billigt var, huilchet aff adschillige kongebreffue och hoszføiede memorialer paa schibene, som mig er bleffuen meddelt aff K. Ma[t] vdj Spanien, nochsom er at achte; och til ydermere erkendelsze at demonstrere sit kongelige gemyt och affection til E. K. Ma[t], vdj huis var bleffuen proponerit vdj en och anden klager, resolueret och erbødet 100000 scudj vdj Spansche vare at lade erlegge och affbetale, huilchet siden er bleffuen accorderit vdj salt allene at lade leffuere foruden ald told och rettighed til nogen aff K. Ma[ts] duaner, huorvdoffuer E. K. Ma[t] selffuer frilig schulle haffue at byde och befale met detz vdførsel och andordning, en huer aff vndersatterne deris ret aldelis forbeholden. Efflterdj nu disze vare kongens egne formalia vdj tuende serdelis schrifftlige suar, som commissarerne mig tilstillet, formenede jeg, at samme aarsag til dette salts libranz burde endelig at indføris vdj vorisz capitulation omb detz afførsel, førend at ieg noget vdj sae mader vilde eller kunde anamme, meget mindre vnderschriffue, och derfore schreff Conde Duque til met hoszføiede copier, vdaff huis tilforn var bleffuen suaret paa K. Ma[ts] vegne anlangendis samme saltis foræring, at hand sig vel erindrede, huor tit och offte ieg giort andsøgning och instanz anlang. voris Dansche klager aldelisz och gandsche at affhielpe ved transaction och penge och en del vdj vare, efftersom det kunde vere best beleiligt til begge K. Ma[t] at accordere, paa det mand iche schulle haffue aarsag til videre trete och dispute met en och anden rettergang fra en iustitia til den anden, vndersatterne til bekostning och begge K. Ma[t] til ny fortred och offuerlob omb promotorialer at andholde, huilchet dog ved andre och bedre meddel effter Conde Duques egen raad och goede andleding er bleffuen affslaget och forandret. Medens efftersom commissarerne haffde daglig ny indbildinger, som enten vare vforneden eller och vgaffnlige at tilstede och gandsche imod, huis hidindtil bade schrifftlig vdj kongens suar som mundtlig met Conde Duque selffuer var bleffuen tracterit, dae kunde ieg ingen ombgang haffue at auisere hannem deris forset, vdj det de menede at indføre denne sum aff 100000 scudj at vere som en foræring til E. K. Ma[t], foruden anden forklaring paa huis var proponeret och suaret offuer vndersatternisz klager, huilchet siunedis mig præiudicerlig til den kongelige respect och høyhed at tage saadan foræring, efflterdj det iche var brugeligt eller sømmeligt iblant herrer saledis huer andre at regalere enten vdj

penge eller anden vare och synderlig imod min instrutz noget at tilstede eller geduldе, som min herre och konge kunde siunis disreputerlig.

Derforvden var det io klarlig noch vdaff mine adschillige audientzer och K. Ma[ts] nadigste svar paa samme schrifftlig indleg at se och kiende, huad aarsag verit til sadan kraff och detz billig erstatung, foruden at giffue det andet naffn. Thi dersom alting vel bleff actet och offuerueyet, som det sig burde, daa var der gandsche ingen tuil, at schaden hosz osz io var langt større, end profiten aff disze vare kunde tilstreche at betale, foruden alle de grauamina, som dennem ere bleffuen offuerantvordet, omb de end schønt bliffuer rigtig afflagt, effterdj traficquen vdj voris lande formedelst den store wold och vret imod Dansche och Norsche schibe hidindtil begangen gandsche och aldelis er bleffuen liggendis, och ingen vdj nogen handel sig videre torde eller vilde indlade, førend E. K. Ma[t] som en ret christen øffrighed sadant taget aluorlig til gemyt och nu met stor bekostning ved ambassade søgt at hielpe og sette vdj laffue; der til met var det en stor betenchende paa deris side at tage vdj act, huad stor vlempe der kunde entstae vdaff denne arrest vnder Tenarife, dersom det iche vel blev forekommet anderledis end schaden at erstatte, huilchet ieg ey tuiffiede, at Conde Duque vdj kongens suar til min afferdigung io viste at ramme, som det sig burde, til begge cronersz velstand och kongernisz gode corespondentz, befalende commissarerne, at de foruden ny capricer vilde slute for[ne] capitulation omb dette saltisz afførsel, efftersom det hidindtil var behandlet, och kongens egen suar metførde, effterdj E. K. Ma[t] nochsom selffuer schulde vide at giere forschel paa K. Ma[ts] vdj Spanien goede offres och erbydelszer, foruden at tale videre omb present. Huorpaa Manuel Pantoxa, kongens contador vdj Seuiglien offuer millionerne, er kommen den 31. Januarij at capitulere omb samme saltisz librantz met alle circumstantier, som dertil siunedis mest forneden beggesidz sig at forsickre, schrifftlig forfattet och vndertegnet vdaff osz begge och siden ved kongens sedeler til alle officialer och consejos, som sadan handel angaer, authoriserede och bekrefftet langt videre, ombstendligere och fuldkommere, end huis vdj de første articler denne capitulation vedkommende var bleffuen opsat och antegnet, huorved ald irring och dispute, som en eller anden rendidores och dette saltis forvaltere sae vel vdj told som vdj varene lettelig kunde foraarsage, aldelis bliffuer forekommet.

Den 5. Februarij haffuer Conde Duque begierit, ieg vilde møde hannem vden for Retiro och paa sin herris vegne soliciterede om assistenz aff schibe och folck imod denne revolte vdj Portugal hosz E. K. Ma[t] denne sommer at bringe tilueye, alting met rede penge vdj Flandren at betale ved uisze kiøbmend eller och til Glyckstad ved Gabriel de Roy, och dersom det var mueligt sadant strax her at slutte, effterdj E. K. Ma[t] ingen venschab och god alliance met andre confæderede herrer her ved lod bryde, medens var vdj alle maeder lofflig och den gode gamble venschab, som aff vtenchelige aar imellem begge kongelige husze altid verit vforkrencket, gandsche gemesz, huortil H. K. Ma[t] vdj Spanien sig desto mere och viszere forlod, effterdj hand ingen større hielp vdaff nogen anden confæderede end E. K. Ma[t] kunde haffue at foruente, ey heller større aarsag sadant at solicitere

end nu ved denne tilfald, huor hannem sae meget var angelegen sine floder at forsørge och Jndien at forsickre imod det Portugesche oplob och forknippelse met de Hollender, som allerede haffde en stor del vdj begge Indier och met deris videre assistenz schulde daglig søge sig mere at incorporere. Gaff derhosz ochsae at forstae, at E. K. Ma^t formedelst sin egen interesse vel burde at giffue act paa Holland, at de iche bliffuer megtigere ved sadan daglig alliance end vel kunde vere tienlig til Danmarchis rigers roe och lisze, met andet mere hand hervdj vitløfftigt gaff tilkiende, fornemblig at der som denne gang ingen assistenz bleff sambtyct aff E. K. Ma^t, dae haffde H. Ma^t vdj Spanien hereffter lidet at forvente aff begge croners alliance. Och efftersom ieg vndschyldede mig noget sadant at negociere, som iche befantis vdj min instrutz fra E. K. Ma^t nadigst medgiffuen videre end ad referendum, haffuer Conde Duque forment en courrier straxen at afferdige, begierende at jeg ved schriffuelsze til E. K. Ma^t sadant vnderdanigst vilde auisere, eller och omb nogen particular sig sadan verbung vilde paatage. Jeg haffuer begiert aff Conde Duque, hand vilde dog først leffuere mig ald min despacho och forretning paa E. K. Ma^ts verb, och huis hand siden videre kunde haffue at begiere vdj en eller anden made denne assistenz angaende, lade schrifftlig proponere, sae vilde ieg gierne svare paa alt, huis ieg formenede at vere practicable. Thi huad E. K. Ma^t och cronen kunde andgae nogen offentlig assistenz at leiste til cron Spanien, efftterdj det haffde videre vdsehende, vilde endelig vere fornøden serdelis schriffuelse at afferdige ved derisz egen budschab, som der vdj kunde crediteris at handle det beste mueligt, erindrende Conde Duque, hand jo vilde tage i hukommelsze, huad ieg tilforn haffde talt och schreffuet omb Indien, at det iche schulde giffue ny dispute denne gode venschab at forderffue.

Den 10. Februarij haffuer de ved Lazaro de Rios, secreterer offuer contrabando och admirantazgo, vilt leffuere mig Villemb Leyels depesche met alt, huis dertil var fornøden aff breffue och passeporter der fra hoffue effter min egen memorial; allene huisz breffue, articler och instruxer, hand haffde met sig aff Danmarck, huorledisz hand sig paa reiszen och vdj Ostindien schulde forholde, vilde consejo de guerra endelig beholde foruden at sige mig nogen aarsag, huad rettighed de menede at haffue til sadanne breffuis negtelsze och commendantens ophold, effterat H. K. Ma^t ved Conde Duque hans schrifftlige ordre til krigsradet haffde befalet, at de foruden videre ombgang samme breffue met alt, huis der til hørede, schulle mig leffuere, huilchet secretario de guerra Francisco de Contreras, som sadant fornemblig angich, vdj Conde Duques egen nerverelsze loffuet at forrette samme afften. Huorimod duca de Villahermosa som presidente vdaff consejo de Portugal sig opponerede, formenende, at mand først burde at viede, huad samme articler indholte, som vare schreffne paa Dansche och iche kunde translateris, met mindre de haffde nogen, som sadan sprog forstod, effterdj de vare komne vdj forfaring, at E. K. Ma^t endoch haffde giffuet ordre till Willem Lexel at besegle kósten aff Vestindien, och, dersom det var mueligt, at tage der sin posto, huilchet var altsammen forevending vdaff K. Ma^ts ministris, som denne sag omb Indien vare lidet affectionerede och mueligt deris egen interesse haffde

vdj større consideration end kongens och cronensz velfert. Huorimod ieg ved adschillige harde schriffuelszer och stercke truszel giort indleg til samme consejo de guerra och serdelis til duca de Villahermosa, at alt huis de i sae mader haffde ladet forstae til K. Ma^t^ vdj Spanien, var obenbarlig falschhed och vanartighed, allene at forvende sagen paa ny och retardere commendantens gode expedition hen ad Ostindien, huorved de dog intet vdrettede end derisz egen vlempe desto snarere at forarsage; begierede derfore vdj audientz hosz kongen, at sadant aff secretario Contreras som detz angiffuere matte vel beuiszis, och dersom det anderledis befantis, hand for sin ny optenchte treschhed och storre arrighed imod commendanten, huilchet hand end och tilforne vdj andre mader giffuet tilkiende offuer nogle aff mine solicitationer samme sag vedkommende, formedelst at Louis Fernandez de Cordoua hannem var besuogret, matte bliffue straffet, førende H. K. Ma^t^ dette til gemyt, at tiden forløb, ombkostningen var stor, och efftertanchen hosz E. K. Ma^t^ mueligt endae langt større, end den ved nogen vndschylding och schadesz erstatning kunde vel vslettisz; foruden at repetere meget, omb huisz jeg noch vitløfftig tilforne haffde remonstrerit vdj adschillige schriffuelszer och audientzer, E. K. Ma^ts^ rettighed pae kosten aff Coromandel vdj Ostindien, dae kunde ieg iche effterlade dette at erindre, at de mig schulle declarere derisz schrifftlig mening vdj denne sag foruden at søge videre vdfluct met en och anden høfflighed, som lidet siunedis at gielde, naar det komb til nogen slutning, och dersom det endnu schulde vare nogle dage, at de mig saledis vilde opholde foruden at vide til eller fra, dae var jeg gierne begierendis, H. K. Ma^t^ vdj Spanien vilde mig forløffue och selffuer auisere, huad aarsag der var til sadan ophold, effterdj ieg iche tuilede, at mand io schreff adschillige auiser offuer denne langdrechtighed i mine negocier, som mueligt i min fraverelsze hosz E. K. Ma^t^ kunde falde mig høigt præjudicerlig som den, der kunde siunis forsømmelig vdi sin bestilling, dertilmet at denne dilation gaff stor scandal och effterţale til alle andre residerende ministris, huisz husze vare fulde aff sadan snack, som mig iche synderlig vel befalt och lettelig kunde giffue aarsag til større rumor, end K. Ma^t^ selffuer och hans ministri vel kunde styre; leffuerede sae et memorial vdj H. Ma^ts^ egen hand paa alt, huisz ieg til endelig affsched var begierendisz, och vdj audientz hosz Conde Duque det samme vdførligen gaff tilkiende, at ieg ingen breffue vilde anamme til Willem Leyelsz afferdigung, førend at mand mig leffuerede alle hans papier och schriffter, hand selffuer haffde medført, huilche gouverneuren til Tenarife hannem haffde fratagen och sent hid til consejo de guerra, ey heller vilde ieg befatte mig met de andre sager, førend Willem Leyel var gandsche klar och vel afferdiget. Huad deris translation vdaff Willem Leyels articler och instrutz anrørede, var ieg dennem ingenlunde gestendig, huilchet allerede var schet formeget ved Bredimi hans vdleggelszer offuer samme articlers indhold effter deris ordre och befalling, medens lettelig kunde komme dertil, at de vdaff min instrutz matte fae en anden punct at høre, detz mening de tilforne nogenlunde haffde formerchet och klarliger var at achte vdaff de samme salveconducter, som consejo de guerra haffde hosz articlerne, huoriblant det ene var paa Latin, omb nogen aff dennem det forstod bedre end Danschen, huilchet de nu

selffuer kunde lesze och dereffter sig betenche. Nemblig at E. K. Ma[t] sig resoluerede och erklerede imod alle dennem, som samme schib och nauigation til Ostindien actede at hindre och opholde eller vdj andre mader tilføie nogen schade, sadant iche allene paa dennem, som det tenteret och forsøgte, at ville heffne, medens endoch imod deris herre och øffrighed, som sadant vstraffet lod sche, vilde vide vdj lige mader met vaben och verie at forgielde.

Den 26. Februarij haffuer K. Ma[t] vdj Spanien schreffuit vden paa den consulta, som consejo de guerra dagen tilforne haffde forfattet imod Willem Lexel, at de vnder H. Ma[ts] vnade samme afften schulde offuerleffuere til mig vdj mit egit loszamente alle de breffue, som Willem Lexel angick foruden videre ophold met traduction aff hans articler och instrutz, befalende duca de Villahermosa, at hand ved secretario Contreras sadant schulde forrette och vndschylde, huis [hid]indtil var passerit, som en forsømmelsze aff ministris och imod H. Ma[ts] villie och vidschab. Denne ordre var schreffuen ord fra ord met kongens egen hand, huilchet ellersz vdj alle andre consulter pleier at sche ved secretario de camera och allene aff kongen vndertegnis; Conde Duque trad selffuer vdj consejo met samme ordre och gaff dennem at forstae, hans Ma[ts] villie och befalling var at effterkomme vdj alle mader, huis hand tilforne mundtlig och schrifftlig mig ladet tilsige och vdj adschillige andre breffue offuer Willem Lexels afferdigung til Canarien haffde befalet, formenende sadant lenge siden at vere effectuerit, efftersom hans tieniste det vdkreffuede, dertilmet at de vel viste, at alle andre consejos haffde deris serdelis presidenter, foruden consejo de guerra, huor kongen allene determinerede. Straxen derpae haffuer secretario Contreras offuerleffuerit forschreffne breffue och giffuet den gandsche schyld paa præsidenten aff consejo de Portugal formedelst deris rettighed til Ostindien, huilchet de endnu formenede met kongen selffuer at disputere och fodre fuldkommen fyllist for huis H. K. Ma[t] her vdj haffde dispenseret imod ald deris rettighed, statuter og priuilegier offuer nauigationen ad Ostindien, och vilde giffue et vitløfftig veszen imellem dennem selffuer at decidere och fuldende, efftersom de haffuer vdj deris archiuis adschillige gamble breffue och originaler, huorved samme trato vdj Ostindien bliffuer limiterit imellem begge croner effter paffuernisz domme och affsigelsze, som før er meldet, sae vel som huis Castilla haffuer siden sluttet och capitulerit medt cron Portugal, huilchet vdj adschillige andre tractater met fremmede konger och potentater, nemblig Engeland, Franckerige och Infanten selffuer, altid er bleffuen observerit, at dennem ingen fri commercio tilstedis vdj Ostindien eller Westindien, met mindre deromb serdelisz er bleffuen accorderit; huilchet dog ingen videre genge haffuer, end en huersz egen discretion och nytte dennem dervdj forbinder, efftersom Franchrige och Engeland endoch vdj fredztid och beste intelligence met cron Spanien ingenlunde affstaer deris nauigation paa samme koster, och Spanien ingenlunde dennnem sadant er gestendig, mens dissimulerer met huer andre, efftersom de ere megtige vdj deris floder huor de findis. Ald sadan dispute och rettighed paa en eller anden side vdj denne casu er bleffuen opsat och remitterit til begge K. Ma[ts] bedre vnderretning och betenchning foruden at vnderstae mig noget hervdj at statuere eller affsige til eller fra.

Den 27. haffuer jeg affodret hosz Lazaro de Rios, secretario offuer admiralitetet, huis breffue, ordinantzer och passeporter Willem Leyel videre behøffuede til sin reiszis fortsettelsze och schibets gandsche erledigung met alt, huis dertil hørede, ligesom den dag, det først var bleffuen andholt vnder Tenarife; medens endog at denne tuistighed omb breffuene haffde ende, haffuer ieg hafft nochsom at bestille, førend at ieg samme passeporter, som lenge tilforne verit ordenerit vdj cantzeliet, haffuer kundt erlange, efftersom de vare mange, och huer pasport vdkreffuede sin egen secretarium, som dennem først schulde forfatte och refrendere, førend de aff kongen bleffue vnderschreffne, och siden paa ny tagis raçon eller føris til bogs paa andre steder, førend at de kunde forseglis och mig leffueris, effter deris hoffs seduahne. Breffuene vare disze effterfolgendis: en befalling och schriffuelsze ved cammerradet til audientien vdj Canarien, en ved krigs radet som byder til lands, en ved krigs radet som rader til vandsz, en aff radet offuer admiralitetet, en aff radet offuer contrabando, et general see pasz for gouverneuren ved admiralitetet och krigsradet, en ordre aff renteriet anlangende 4000 daler til Seuiglien at erlegge, en aff fiscalen och contrabando angaende de 25000 daler, som fantis vdj schibet at restituere, en ordre til generalen vdj Mar Oleano anlangende en tartane at forschaffe gouverneuren til hans bortreisze hen ad Canarien, detz videre indhold och forfatning vdaff Willem Leyels til mig offuerleffuerede beuisz bedre kand erachtis, efftersom ieg dennem alle den 28. Februarij in originali haffuer offuerleffuerit til forschreffne Willem Leyel met hoszføiede authoriserede copier vdaff huer breff serdelis, vnderschreffuen och confirmeret aff alle officialer i huer secretari, som sadanne sager angaer, huorved hand sig detz bedre hosz øffrigheden kand anmelde och effter sagernis fornødenhed vdj krafft aff disze copier aluorlig fodre paa, huis hannem vdj samme breffue er loffuet och tilsagt. Diszligeste haffuer ieg offuerleffueret til E. K. Ma^ts^ velforordnede residente ligervisz authoriserede copier, och andre aff samme indhold taget hiemb met mig at foruaris vdj E. K. Ma^ts^ archiuis, dersom nogen ny dispute hervdj kunde forefalde; och efftersom her for uden haffuer verit fornøden Willem Leyel met nogen serdelis breffue offuer alle disze at forsørge paa E. K. Ma^ts^ vegne, haffuer ieg hannem sadanne vilt meddele, nemblig: en fuldmagt anlangendis schibet Christianshaffn medt aldt indhaffuende och detz gehør fuldkommeligen igien at matte anamme vdaff gouverneuren til Tenarife effter K. Ma^ts^ ordre, quiterende samme gouverneur och alle andre officerer derfore och vdj sae mader nogen tid at bliffue kreffuit, naar de Willem Leyels quitanz frembviszer; en anden fuldmagt anlangendis de 4000 daler liger visz at matte och kunde anamme paa kongens ordre til Seuiglien, met andre serdelis passeporter och testimonier paa Latin och Tysche, som hannem kand tiene vdj søen fra Spanien til Canarien at iustificere hans ophold och reisze aff Spanien imod andre samme cronisz finder, som hannem kunde hende at forekomme och paagribe vnder veye, och derforuden schreffuet och formanet folchet vdj schibet Christianshaffn til deris plict och schyldighed reisen effter deris første instrutz ligesom tilforne at befodre och frembsette, detz indhold ochsae findis vitlefftig deducerit vdj forschreffne Willem Leyels bevisz, sae at det er vfornøden videre heromb at melde. Medens

paa det visze kundschab omb hans reisis fortsettelsze kand bringis ind vdj Danmarch, er Willem Leyel befalet, at hand strax effter sin erledigung och affsched fra Canarien schall auisere och schriffue til E. K. Ma^{ts} residente vdj det Spansche hoff, huorledis de effterkommet H. Ma^{ts} breffue och mandater, paa det residenten høigstbemeldte K. Ma^{t} deromb matte forstendige, efftersom fornøden giordis, och E. K. Ma^{t} ved sin vnderdanigste schriffuelsze det samme straxen anmelde. Derforuden schal Willem Leyel schicke en person fra schibet met den Engelsche flode, som paa alle tider omb aaret at afføre de Canarische vine sig befinder vdj Tenarife, och met hannem ligervisz auisere til hoffue vdj Danmarck omb hans forferdigung och bortreisze, och efftersom vel er at formode, at nogle personer paa schibet Christianshaffn enten ere bortdøde eller fraløbne, dae haffuer hand sig vdj Seuiglien, Cadiz och S. Lucar flitteligen at ombsee och erkyndige paa adschillige fremmede schibe, huor hand nogle kunde finde iblant deris folch, som til samme Ostindische reisze kunde siunis tienlige, fornemblig aff piloter, styremend och andre erfarne folck. Saledis haffuer ieg afferdiget Willem Leyel fra samme hoff, Gud ved met huad besuerlighed, och habis, at hand sin reisze lyckeligen och vel schall effterkomme henad Ostindien, huoromb noget serdelis at erindre siunis vel fornøden, effterdj jeg ald den stund, Willem Leyel haffuer verit opholdet for sin person vdj dette hoff och schibet met ald sin tilbehør arresterit vnder Tenarife, iche haffuer afferdiget nogen egen budschab til E. K. Ma^{t} at viede, omb samme schib schulde continuere reiszen henad Ostindien eller och effter sin erledigung vende omb til Danmarck. Thi foruden at ieg vdj min instrux ingen videre ordre haffde end at klage offuer den gewalt, schibet Christianshaffn var vederfaret, och sadan vbillig exorbitanz exaggerere och vdbrede, damni restitutionem endelig begiere och, at sligt exemplariter matte straffis, met største flid vrgere, huilchet altsammen er forrettet, sae vit nogenlunde verit mueligt ved nogen ambassadeur at erholde, dae haffuer ieg verit hel tuiffelradig, huad jeg vdi samme Ostindische reisze met Willem Leyel schulde slutte, fornemblig effterdj det vdj begyndelsen lod sig ansehe til stor langdrechtighed met ministris vdi samme hoff noget at negociere och bringe til endelig expedition[1]), och naar schibet Christianshaffn en schønt var bleffuen entlediget vdaff denne arrest vnder Tenarife, sae haffde ieg dog aarsag at tuiffle, omb de dens reisze henad Ostindien foruden videre viszenschab omb commendantens forset vilde tilstede eller och vdj kongens breffue och paseporter, som hannem vare fornøden til hans entledigung at metføre, sadant agtede at formene, forhalende tiden dag fra dag met hans afferdigung her fra hoffue, indtil de menede samme reisze gandsche och aldelis at vere hindret; der til met at jeg iche viste, huad forrad aff prouision och vivres sae vel som anden fornødenhed samme E. K. Ma^{ts} schib effter sadan lang arrest och ophold endnu kunde haffue vdj beholding reisen at begynde och foretage fremb eller tilbage, meget mindre

[1]) I Relationen af 1641 1/8 meddeler Sehested, at han vilde kunne have gjort sig hurtigere færdig, »war icke dend store phlegma och langsomhed udi dette hoff, fornemblig udi denne tilstand, som alting saa forwender och oppeholder en dag efter anden, at mand endelig ma were tilfridz, endtil de selfuer siunes at hafue best thid och leylighed nogen endelig suar at giffue.«

E. K. Ma^ts nadigste willie och sambtycke vdj saadan fald at ramme, efftersom ieg iche vdj ringeste mader er bleffuen vnderrettet och instruerit, huorledis jeg mig vdj samme sag, som sae besuerlig var at tractere, naar noget omb Indien bleff mouerit, schulle viede best at forholde; huilchet siunis, at mand vdj Danmarck iche haffuer ment at schulle tagis der vdj betenchning, ansehende denne arrest och ophold som en forseelsze och mishandling aff gouverneuren til S. Crutz imod H. Ma^ts vdj Spanien villie och vidschab, indtil mand aff Willem Leyels witløfftige acter, som for min ankombst vdi samme hoff er bleffuen handlet och ved Richesse hiembschicket, anderledis haffuer kundt fornemme, huorpaa ieg dog ingen ny instrutz eller ringeste ordre haffuer bekommet, huorledis jeg den proposito omb gouverneuren til Tenarife for sin forseelsze och insolentier at lade straffis schulle dreye och forandre, efflerdj sagen nu fick andre øyene, och huis tilforne siunedis at vere privatum quid, befantis at vere causa publica. Thi dersom noget sadant for min bortreisze aff Danmarck haffde verit suspicerit eller taget den ringeste misztancke offuer sadan tuist omb Jndien, dae haffde det io verit fornøden adschillige documenter vdj voris Dansche archivis omb Indien at opsøge och sadanne copier at meddele, som til detz rettighed at forsuare haffde siunist gaffnligst och authenticq. Jeg haffuer straxen vdj begyndelsen effter min ankombst vdj dette hoff och sagens egentlig erfaring offuerlagt, huad dervdj var at giøre, efflerdj det var en ny materi, ieg haffde at behandle, och effter nogle dages betenchende resoluerit at proponere sagen effter min instrux och ordre fra E. K. Ma^t medgiffuen, ligesom jeg ignorerede alt, huis tilforne vdj dette hoff ved rettergang var passerit, trengende paa straff och restitution for sadan gewalt och schade, som E. K. Ma^ts schib vnder Tenarife var vederfaren aff gouverneuren sammestedsz, vdj betrachtning at E. K. Ma^t vist menede och forhobte, at sadant var schet och øffuet imod H. K. Ma^ts raad, villie, vidschab och sambtycke, och for alting, at sagen matte dragis aff proces, efflerdj det var E. K. Ma^t selffuer angaendisz, huilchet straxen aff Conde Duque er bleffuen befalet at schulle sche och ved kongens schrifftlige ordre tilsagt, at schibet met alt sit tilbehør, det ringeste met det meste, ligesom den dag det først var kommen vnder Tenarife, vfeilbar schulle restitueris och gouverneuren dimitteris, indtil nogle aff consejo de estado och nogle aff consejo de guerra, fornemblig alle giestlige, som her vdj gaffue deris vota, nemblig cardinal Borga, cardinal Spinola, patriarchen delas Indias och kongens egne bichtfader haffuer ladet sig forlyde omb paffuernisz excommunica, Alexandri 6 statuter, cron Portugals rettighed, Castillæ abtredelsze och andre mere materier de estado, som tilforne vdj mine schriffter vitløfftigen ere bleffuen deducerit och vfornøden mere at erindre, huorimod jeg mig haffuer opponerit met en och anden replicquer, sae meget ieg haffuer kunt forstae denne gang at vere tienlig och E. K. Ma^t kongelige respect mest reputerlig.

Medens at ieg intet haffuer meldet vdj adschillige mine schriffuelszer til E. K. Ma^t andlangendis nadigste ordre och giensuar at ervarte omb Willem Leyels reisze henad Ostindien eller Danmarck desz bedre at anordne, haffuer verit adschillige och vigtige aarsager, huorved ieg mig nøyactig formener at kunde vndschylde, dersom reiszen anderledis,

end det er schet, schulde vere laffuet: Nemblig at jeg ingen ordre haffde vdj min instrux aff Danmarck, meget mindre bekommit nogen advis, ald den stund ieg verit vdj samme hoff, til svar paa huis var schreffuen hiemb ved Willem Leyel och Richesse omb samme sags beschaffenhed for min andkombst did til Madrid, huorudaff jeg anderledisz kunt fornemme, end schibet io schulde continuere sin reise til Ostindien; och at jeg schulde schriffue hiemb paa ny, huor breffuene sae vsicker och langsomb kommer tilstede, derpae at vente nogen suar omb samme reisze at andordne anderledis, en det vdj articlerne och commendantens æd befantis, siunedis mere darligt end fornøden, effterdj det klarlig star indført, at commendanten met samme schib och alt indhaffuende iche schall ombvende hiemb till Danmarck, førend at deris reisze hen ad Ostindien er bleffuen fuldendet, dertil met at ieg huer dag formodede hans expedition der aff hoffuet och iche vdj nogle maneder kunde haffue svar at forvente fra E. K. Ma[t], paa huis vdj sadan fald begieredis at viede och forordne. Dog paa det ingen misforstand eller foretagen mening schulle giffue aarsag til nogen faulte eller ringeste forsømmelsze, som schibet Christianshaffn och detz foretagne reisze kunde andgae och vedkomme, sae vit haffuer verit mueligt at kiende och erachte, dae haffuer ieg strax vdj Novembri manit effter min første indleg til kongen och commissarerne, och effterat sagen allerede var tagen aff proces, begiert at vide hosz Conde Duque, huor snart hand agtede Willem Leyel vdaff deris hoff at expedere, at hand sin reisze hen ad Østindien effter E. K. Ma[ts] nadigste ordre och befalling foruden videre ophold och ny intrigo vnder Tenarife sicherlig kunde frembsette, paa det ieg mig desz bedre met commendanten hervdj kunde vide at radføre och hans sager andordne. Thi at dersom det schulde vare lenge met en och anden replicquer, som en del siunedis vfornøden och en del gandsche vsømmelig mere at gedulde aff ministris, dae var ieg endelig nød og tuungen E. K. Ma[t] at auisere, huad her vdj var at giøre och lade, huilchet hand mig daglige loffuede at schulle befodre vdj alle consejos foruden videre dilation paa nogen aff deris side, indtil deris status vdj Spanien sae velsom vdenfore er bleffuen sae gandsche perturberit och Conde Duque aff andre sager aldelisz obruerit, at det iche verit mueligt noget endeligt at determinere omb Willemb Leyels afferdigung met nogen aff de andre ministris, som lidet eller intet var tilgedaen disze sager at befodre, foruden andre mere obstacula, som sist vdj denne min relation schall videre refereris. Huorfare jeg ydermere och til detz bedre sicherhed vdj disze mine negocier haffuer ladet for mig indkalde for[ne] Willem Leyel som E. K. Ma[ts] velforordnede commendante paa samme Ostindische reisze, at hand sig schrifftlig schulde erklere, omb schibet endnu var sae forsiunet met alt, huis dertil hørde, och tiden der til sae tienlig, at hand sin anbefalede reisze beleilig kunde effterkomme til E. K. Ma[ts] och federnelandensz tieniste, omb det end schønt vdj nogle vger schulle vare medt hans afferdigung, eller omb hand nogen serdelis ordre fra E. K. Ma[t] schulle haffue fornøden at forhuerffue. Huorpae hand sig effter rum betenchende och nogle dages offuerueyelsze haffuer schrifftlig resoluerit den 8. Decembris, at det nochsom endae kunde sche met samme reisis fortsettelsze 3 maneder frembbedre, sae frembt hand dae kunde finde skibet met sit gehør saledis, at det

kunde vere nauigable, huilchet hand jo vist forhobede, efflerdj hand ingen anden tidinger, imedlertid hand der verit opholdet, haffde hafft fra folchet, end at de alle lidde vel. Thi huad schibets prouision andlangede, formenede Willem Leyel endnu at vere offuerflødig sin foretagne reisze at efflerkomme, omb hand en schønt, som før er sagt, tre maneder lenger schulle bliffue oppeholdet, efflerdj det var forset met vivres fra den dag, det seilede vd aff Danmarck, for 30 gandsche maneder, beregnet fra den 8. Novembris 1639, och hand nest Guds hielp actede effter for^ne regning at vere vdj Ost Jndien nestfølgende Septembri eller Octobri vdj det lengeste. Huilchet jeg hannem atter foreholt den 28. Februarij, efflerat ald hans depesche, met huis der til fornøden var, aff K. Ma^ts breffue, mandater och passeporter til alle och en huer aff hans ministris sae vel vdj Canarien som alle andre H. K. Ma^ts riger och lande effter detz indhold, som før er meldet, var bleffuen offuerantvordet, met 4000 st. van achten paa kongens ordre at anamme vdj bare penge til Seuiglien och derfore at indkiøbe, huis hannem kunde siunis mest fornøden til samme sin reise at fortsette och schibet at forfersche, naar det hannem vden ophold met alt, huis der til hørde, effter kongens aluorlig och strenge ordre til gouverneuren och alle andre, som vdj Canarien haffuer at befale, bleff restituerit och erstattet, omb dae haffde nogen tuil paa reiszen. Huorpae hand mig ligesom tilforn haffuer forsichret och videre vnder sin hand och segel til mig paa E. K. Ma^ts vegne sig forobligerit, at hand effter sin schyldige plict och effter den sed, hand och en huer paa for^ne E. K. Ma^ts schib haffde soret och leistet met opragte fingre, effter articlernis och den medgiffne instruxis indhold schulle søge och giere sin yderste flid til samme reisis fortgang, at vndsette och befodre E. K. Ma^ts festning vdj Ostindien sae velsom detz schibe och cantorer vdj traficq och andet, foruden at vende omb tilbage, førend samme reisze er bleffuen fuldent. Huilchet hand, som før er meldet, vist agtede vdj Octobri manit nerverende aar at kunde sche och straxen in Januario a° 1642 at procurere gode retourer aff andre vare, som vdj nestfølgende Julio eller Augusto kunde arrivere hiemb vdj Danmarck.

Endelig haffuer jeg hannem foreholt, at hand schulde offuerlegge och schrifftlig selffuer opsette, dersom noget videre var fornøden andlangende den Ostindische fart vdj Danmarck at erindre. Huorpae hand dette foregaff, at dersom E. K. Ma^t vdj førstkommende efflerhøst vilde nad. lade equipere och vdsende tuende schibe met capitaler eller i det ringeste et schib allene paa 200 eller 300 lester, huilche a° 1642 vdj Junij eller Julij manit vdj Jndia kunde arrivere til videre vndsetning och succurs traficquen dermet at augmentere och formere, dae siunedis det hannem sare gaffnligt och fornøden. Thi efftersom før er meldet, naar de retourer aff disze schibe Christianshaffns och Solens vdførde capitaler a° 1642 vdi Januarij manit fra Indien schal afferdiges, sae bliffuer muelig en ringe forrad der resterendis til at vnderholde festningen, skibe, contorer och traficquen, huilchet dog vdkreffuer ligestor bekostning, om mand schønt ingen capital haffuer at anvende vdj negocier. Samme schibe kunde a° 1643 atter arrivere met gode retourer vdj Danmarck, och naar a° 1642 de første retourer hiembkomb, dae kunde strax vdj samme aars efflerhøst skibe afferdiges och vdsendis; sae haffde mand siden aarligen retourer fra Indien at ervarte och dervdaff gode

middel andre schibe at equipere och capitaler at vdsende, efftersom handelen tiltog och profiterligst kunde erachtis.

Dette er, allernad. herre och konning, huis ieg fornøden agtede hosz E. K. Ma[t] vnderdanigst at erindre offuer min behandling och forretning, sae vit schibet Christianhaffn vedkommer, huorved ieg mener at haffue giort alt, huis en tienere vel andstod paa sin herris vegne at forrette, effter den ordre, ieg medhaffde, foruden at affstae och cedere den ringeste rættighed och dominio aff E. K. Ma[ts] jurisdiction vdj Indien, meget mindre at erkende nogen anden offuerdommere, som denne tuist schulde arbitrere, medens lade alting vdj sine terminis och begge K. Ma[ters] goed respect imod huer andre her vdj at slutte och accordere, huis dennem beggesidz kunde siunis at vere mest reputerlig och deris riger profiterligst, ladende mig noye denne gang, at schibet met alt sit tilbehør, det ringeste met det meste, foruden nogen proces och rettergang, vsømmeligt iblant konger, er bleffuen restitueret, schaden erstattet, gouverneuren affschaffet och commendanten vel afferdiget met sadanne breffue och passeporter, huor ved hand sicherlig til Ostindien sin reise kand efftERkomme, hiembstillende E. K. Ma[t] och hans høyvisze kongelige tancher hervdj at rade och andordne alt, huis kand vere nødigt til andre sadanne flere reyszer hereffter at forrette. Dette mae ieg nochsom sige och er fuldkommen visze paa, at alt huis E. K. Ma[t] vdj dette och alt andet kunde nadigst bliffue tilsinds at proponere och behandle vdj det Spansche hoff, lader sig best negociere rebus sic stantibus, huoromb var meget at erindre, dersom det iche schulde siunis altfor vitløfftig at referere.

Den 6. Martij haffuer de leffuerit mig alle breffue, sedeler och priuilegier, som denne libranz aff saltet vedkomb, met 25000 scudj vdj bare penge at lade anamme ved Manuel Pantoxa for den 4. part aff første indkiøb, nemblig 25000 cahizes eller moyer salt, huilche ere effter voris Dansche mael 6250 lester, som ligger allerede ferdig til S. Lucar de Barameda, naar E. K. Ma[t] det selffuer nadigst vil andordne ved sine eller andre schibe gandsche toldfri at afføre. Huilchet endelig er fornøden at sche vdj nerverende aar, efftersom articlerne deromb melder i voris contract och capitulation offuer samme saltis afførsel, och neste 3 efftERfølgendis aar de andre 75000 cahizes, nemblig huer aar den fierde part, som er 25000 moyer vdaff den gandsche summa 25000 lester eller 100000 moyer, beregnit tiden fra 1641 in Januario til nestfølgende 1644 sist vdj Decembri, at alt for[ne] salt schall vere affert; met mindre E. K. Ma[t] begierer tiden at forlenge, huilchet er beuilget paa 2 aar mere, nemblig 1646 sist in Decembri, dog at mand sadant auiserer vfeilbar dette nerverende aar, och huis mand iche det ene aar aff samme salt afførER, det at mae sche nestfølgende aar, sae lenge terminen varer; medens dersom noget schulde effterladis, som iche til sin bestembte tid, naar de 4 eller 6 aar vare omme, bleff affhendt och affodret, daa schal det dermed vere fortabt. Huilchet E. K. Ma[t] noget videre och vdførligere, end før er schet och schreffuet, vdj denne min serdelis relation vnderdanigst at berette siunisz klarligst och fuldkommeligst vdaff K. Ma[ts] egen sedelers, breffues, mandaters och priuilegiers indhold offuer samme saltis afførsel och detz forfattede capitulation at kunde erachtis; detz

mening och summa capita her korteligen at affiigne er første fornøden at viede, huorledis ieg den 31. Januarij effter lang dispute och ophold ved nogle aff commissarerne, som før er meldet, haffuer slutet och assienterit met Emanuel Pantoxa, som dertil var forordnet, en vitløfftig och fuldkommen contract, huorledis met samme saltis afførsel effter begge K. Ma^{ts} nadigste tycke och anordning best haffuer forment at laffue och der vdoffuer visze articler schrifftlig forfatte, huorvdaff nogle tilforne ere bleffuen mentionerede vdj den fortegnelsze, første gang til K. Ma^{t} vdj Spanien er bleffuen offuerantvordet och vdi samme relation allerede indført, huilche her paa ny at repetere siunis vfornøden, allene huis clausuler effter handen met for^{ne} Emanuel Pantoxa offuer samme contract och capitulation ere bleffuen tillagde och beuilgede serdelis at specificere.

Nemblig 1. At den capitulation omb tiden och frihed at afføre saltet, huis aarligen aff den fierde part kunde restere vdj det andet, iche schal forstais ligervisz omb K. Ma^{t} vdj Spanien, at huis mand iche det ene aar kunde leffuere, schulle effterkommis vdj det andet, sae lenge terminen varede, medens denne priuilegi allene at gielde paa vorisz side, sae at 6250 lester paa alle tider omb aaret vdj S. Lucar schall holdis ferdige for Dansche schibe at affhente, dersom det bliffuer ved de 4 aar, som første gang ere limiterede, och dersom mand strax auiserer tiden at forlenge, schal vddelingen aff saltet dereffter regnis met lige priuilegier omb resten at afføre aar effter anden, sae lenge terminen varer.

2. At saltet vdi sig selffuer schall vere, som det sig bør, gammelt, huit och vel kornet och iche aff det samme aar, som schibene det affhenter, medens vdj det ringeste et aar tilforne, formedelst at det fersche salt iche er sae varigt och meget dervdaff forgaer och smeltis vnder veye, som offte kand schielde 15 pro 100, førend at det kommer ind vdj Danmarck, och paa det ingen tuistighed schall hende vdj sae mader paa en eller anden side, er concluderit och beuilget, at K. Ma^{t} vdj Spaniens vel forordnede commissario offuer samme saltis livranz schall met den Dansche consule och andre vpartische kiøbmend sadant declarere och affsige, huorved alle de, som saltet henter, schulle lade sig nøye och beroe.

3. Sae lenge som dette saltis afførsel och detz termin effter contracten monne vare, schal ingen forandring aff pris paa indkiøb eller told aff saltet, omb schønt alle andre nationer, endoch indfødde Spanier, sadant betale, denne frihed och capitulation forvende eller suecke, vere sig at saltet gielder dyrere, eller tolden bliffuer opsat, eller och omb begge dele tillige schulde opstige, medens alle nouiteter at vdeluchis ved denne slutning, och huer moye salt at regnis til 10 realer vdj kobber och 18 realer vdj sølff, foruden den extraordinari told, som Hollender haffuer pleiet at giffue, nemblig 4 realer mere vdj sølff paa huer moye, huilchet den Dansche nation intet vedkommer at betale, naar schønt denne capitulation er endet.

4. Ald anden bekostning vdj smapluck, som samme saltis afførsel kunde komme at stae, vere sig vdj maeling, beren, stilling och indlading, schall de Dansche selffuer betale, dog at for^{te} commissari ingenlunde tilsteder nogen at kreffue eller tage mere for samme saltis indlading, beren och maling, end huis seduanligt alle kiøbmend pleyer at betale.

Huilchet regnis gemenlig paa huer moye 1 real vdj kobber och beløber paa den gandsche summa 8313 [læs 8333] dal. 4 realer.

5. Och effitersom megen suig met Dansche passeporter hidindtil er bleffuen brugt och øffuet ved andre vfrie kiøbmend, som sadanne enten haffuer effitertegnet eller och hafft part met Dansche kiøbmend vdj deris handel, dae sadant hereffter vdj dette fald detz bedre at forekomme, er concluderet och beuilget, at alle de schibe, som kommer effter for^te salt, schulle føre medt sig tuende E. K. Ma^ts authenticque passeporter, det ene paa Dansche och det andet vdj Latin, begge vndertegnet och forseglet met E. K. Ma^ts egen hand och segel, huorvdi schal neffnis och specificeris, huor meget salt en huer schal haffue, och huo de ere, som det affhenter. Huilche passeporter til den Dansche consul, som residerer til S. Lucar, bør at frembviszis och effter hans kiendelsze och beuisz, at de ere rigtige och vforfalschede, schall bade aff hannem och dennem, som saltet henter, tagis recipisse paa deris lading och føris til bogs, som før er sagt.

Dette er alt, huis denne saltis contract, met huis tilforne vdj andre puncter er bleffuen antegnet, indeholte. Huilchet serdelis och alt sammen H. K. Ma^t vdj Spanien haffuer confirmerit och bekrefftet met sit patent och abne breff til alle consejos och rendidores, som det vedkommer at exequere, effter den ordre och commission, som til Manuel Pantoxa er bleffuen giffuet, intet derimod at lade sche eller tenteris vdj nogen made, meddelende derforuden adschillige andre breffue, sedeler och ordinantzer, som her til siunedis mest fornøden, huilche in originali ere bleffuen offuerleffuerit til for^te Manuel Pantoxa som commissario offuer saltet, huorpae ieg haffuer hans reuers och obligation at effterkomme denne hans for^ne commission, som det sig bør vdj alle mader och articlerne hannem monne tilholde.

Offuen bemelte K. Ma^ts breffue och alt, huad saltet monne vedkomme, ere disze effterfølgende:

1. Den rette original capitulation offuer saltet, forfattet vdj 13 serdelis articler, vnderschreffuen aff Manuel Pantoxa och mig, och siden aff kongen confirmerit.

2. Hans Ma^ts befalling och commission til for^te Manuel Pantoxa samme articler at effterkomme met frihed och priuilegi aff jues conservador och offuerdommere vdj alle forefallende sager andlangendis dette saltis afførsel, foruden at auisere eller remittere noget til Madrid.

3. En befalling och ordre ved consejo delasal til dennem, som tolden aff 6 realer paa huer moye var forpactet, at de for samme deris affgifft vdj kongens egen cammer schal lade sig quittere, foruden nogen videre kraff til dennem, det affhenter.

4. Ligesadan befalling ved consejo de la hazienda anlangendis ald anden told och rettighed, fornemblig den extraction aff 12 realer vdi selff paa huer moye, at de intet deraff schal kreffue, mens ligervis vdj kongens cammer søge deris quitung och erstatung, for huis kunde vere forpactet.

5. En general ordre, huorved revoceris och igien kaldis alle K. Ma^{ts} vdgiffne breffue, priuilegier, forpactninger och alle andre, som her effter kunde vdgiffuis eller forhuerffuis saltet angaendis, som imod denne accord och capitulation kunde siunis gienstridige, och denne allene at haffue genge effter sit kongelige ord och leffte.

6. En ordre ved krigsraedet och admiralitetet, som forsiuner kongens floder, imod alle arrester disze salt schibe serdelis angaendis, som iche vare Dansche, dog haffde Dansche passeporter, for ingen del dennem at opholde.

7. En ved raedet offuer Indien och detz floder at anordne, at de vdj lige mader forbyder och forhindrer alle arrester aff fremmede schibe, som haffuer Dansche passeporter och kommer effter for^{ne} salt.

8. Kongens libranz paa pengene til Manuel Pantoxa, nemblig 25000 scudj dette første aars salt at lade indkiøbe, 25000 moyer, met assignation paa resten, som hannem vdj Seuiglien schall aarligen erleggis.

9. Manuel Pantoxas obligation, specificerit ord fra ord, alle disze breffuis indhold sae vel som och at effter komme alt, huis vdj capitulationen och for^{ne} breffue er forfattet, effter de originaler, som hand bekiender at vere til sig leffuerit, huilchet videre kand erachtis vdaff for^{ne} capitulation medt hans recibo och copier aff alle breffue, authoriserede ved en huer aff secretererne, som sadant vedkomb, och siden vnderschreffuen vdaff for^{ne} Manuel Pantoxa, at de ere rette copier vdaff originalerne, som hannem ere tilstillet, och lige sadanne copier effterladet hosz residenten.

Dette er alt, huis omb breffuene och samme saltis afførsel siunis her fornøden at erindre, effterdj det øffrige findis vitløfftig deducerit vdj hoszføiede copier aff for^{te} K. Ma^{ts} vdgiffne breffue, huor vdj aldelis intet fattis, som siden kunde tiene til vndschylding for dennem, som sadant forestaer, at de iche effter kommer, huis K. Ma^{t} haffuer loffuet och ved sae mange clausuler ombstendtlig præcauerit, medens nochsom mae forlade sig til, at huercken kongen eller commissarij, meget mindre nogen anden arrendidores, noget herimod lader sche och hende, som E. K. Ma^{ts} kunde vere præjudicerlig vdi samme saltis andordning. Huorudj E. K. Ma^{ts} velforordnede residente, som disze och andre sager E. K. Ma^{ts} tieniste vdj samme hoff vedkommende er forordnet at opuarte, kand haffue desz bedre paasigt och ved sine consuler forekomme alle nouiteter och misbrug, som dervdj kunde forefalde ved nogen vnderofficerer vdj haffnene eller anden vformoden tilfald, effterdj jeg vdj ligemader som met de breffue omb Indien och Villem Leyels afferdigung effterlat hannem alle copier vdaff K. Ma^{ts} breffue och originaler, effter at de først hosz officialen vdj huer secretereri och Manuel Pantoxa selffuer ere bleffuen authoriserede, sae at hand dermet kand negociere lige ved originalerne.

Och paa det E. K. Ma^{t} desz bedre kand erfare, huorledis deris mening haffuer verit met denne libranz aff saltet, er saledis at erachte, at de for vndersatternisz grauamina lidet eller intet vdj bare penge haffde tengt at giffue videre end en huer sin prætension ved retten kunde giøre vel beuislig, och der effter schaden at erstatte, endel vdj salt och andre

vare och endel vdj bare penge, sae vit kongen allene vedkomb, for arrester eller kiøb aff schibe til vndersatterne at betale, efftersom met dennem selffuer best kunde accorderis och affregnis; de andre sager, som particular personer vedkomb, vere sig officerer vdj haffnene, dommere och anden øffrigheds personer, som Dansche schibe haffde confisquerit och til prisz dømbt, formenede K. Ma[t] intet videre aff hannem at kunde begieris end breffue til alle tribunaler, huor sadanne sager verit dømbt, at lade meddelis och sagerne vdi sig selffuer at tagis til reuision paa ny, huorved vndersatterne deris ret diszbedre kunde befodre och residenten ved sine consuler bliffue auiserit, huad videre dervdj hoffuet kunde vere fornøden at solicitere til execution imod dennem, som sadan vold och vret befantis at haffue øffuet; mens efftersom ieg ved alle middel och vnderschedlige forslag, som før i denne relation vitløfftig er berettet, haffde remonstrerit den store nød, vndersatterne lidde, och huad ombkostning der vilde paavendis, at de sae langt fra hande deris sager ved retten schulde vdføre, som sae vbillig vdaff H. Ma[ts] ministris var foraarsaget och mueligt nu paa ny ved treschhed vdj rettergang den samme ret schulde forvende, som de ved magt tilforne sae ilde och vsømmelig haffde brut och krenchet, och effterat jeg tillige den store schade och forsømmelsze, schibet Christianshaffn tilføiet, noget scharpere haffde andbragt, end de vdj denne tilstand torde vnderstae sig at besuare eller lade sig mercke, huorner det dennem angick, haffuer Conde Duque paa kongens vegne taget occasion och aarsag, vdaff huis tilforne var bleffuen talet paa vndersatternisz prætension paa deris klager, vnder samme prætext for[ne] schibets Christianshaffns ombkostning hiemmelig at erstatte och ald anden vleilighed, som dervdaff kunde foraarsagis, disbedre at affstille, begieret at tale met mig omb denne sags beschaffenhed och giffuet mig at forstae de andre ministers forset, huorledis de menede at forsuare ved en och anden rettighed, som før er mentionerit, vdj huis Indien vedkommer, denne arrest at vere loffiig och restitutionen aff schibet met sit indhaffuende at vere imod alle deris louge, statuter och ordinantzer, met mindre H. K. Ma[t] formedelst sin kongelige discretion imod E. K. Ma[t] sin ret formenede at affstae, huilchet hand dog modestissimé och met allerstørste høfflighed til E. K. Ma[t] høye respect paa nogle aff mine replicquer fornufftelig haffuer considererit, intet hervdj at obstinere, meget mindre nogen rettighed præcisé at determinere; dog paa det andre konger iche schulde ved dette exempel formene at authorisere sig vdj deris reiszer och negotier hen ad Ostindien foruden at obseruere, huis tilforne er bleffuen limiterit vdj deris tractater och capitulationer met K. Ma[t] vdj Spanien och giøre hervdj vndtagelsze, huilchet straxen vilde giffue controuersi met K. Ma[t] vdj Engeland, som nu paa 7 aar ved sine ministros och ambassadeurs lader negociere och solicitere et Englesche kiøbmandsschibs erstattung, som formedelst ligesadan reisze, der det komb fra Ostindien, verit arresterit vnder Capo verde och endelig gandsche confisquerit, sae och at paffuernis authoritet, som hosz dennem bør sae høigt at achtis, iche schulde herved scandaliseris, och E. K. Ma[t] iche schulde imod dennem selffuer formere en actum positivum ved denne betalling och restitution aff schibets Christianhaffns ombkostning, dae haffuer hand taget denne maschera aff vndersatternisz prætension til at formumme

och fordelle, huis de sae hanlig haffuer mat erstatte imod derisz første foretagne mening och høy indbillede rettighed, giffuende E. K. Ma' 100000 scudj vdj Spansche vare at affære, huilche siden ere contracterede told frie vdj salt allene paa den maner, som før er sagt, och beløber vdj bare penge, som det her gielder første kiøb och daglige kand selgis til huer kiøbmend, 325000 dal., efftersom tolden allene drager 225000, huer moye beregnit til 18 realer vdj selff foruden indkiøbet, som aarligen stiger op och ned lige ved mynten, och efftersom der er mengd aff salt; herimod er E. K. Ma^{ts} kraff och prætention allene mere end 100000 dal. vdi bare penge och ombkostning at beregne och specificere schaden, schibet Christianshaffn tilføiet, de bare penge til ambassaden och begge schibs vdredning, som førde mig til Spanien, huilchet fratagen aff denne summa, som K. Ma' vdj Spanien siger at forære vdj Spansche vare, kand kaldis ved betalling, effterdj E. K. Ma' haffuer selffuer giort det første vdleg, och resten aff ald forne sum, som sig beløber til 225000 dal., iche ere ner ved at ligne imod den schade och bekostning, som K. Ma' vdj Spanien haffde mot befrycte och vdstae, dersom E. K. Ma' taget alting vdj verste mening.

Dette er, allernadigste herre och konning, den største aarsag och betenchning til deris Spansche høfflighed, at sige den rette grund och mening, vdaff huis ieg haffuer obseruerit vdj mine negocier och tractater met Kong. Ma' ministris. Thi dersom E. K. Ma' iche haffde sae høigt verit interesserit vdj denne repetundarum, da haffde de iche sae lettelig tinget op tillige for deris brøde imod vndersatterne, effterdj det siunis vdj sig selffuer at vere schet fyllist til iustitien, sae vit denne gang haffuer verit mueligt, och tiden haffuer knndt tilstede en huers prætentioner at efftersøge och erfare, vdj det H. K. Ma' iche ladet it eniste schib forglemme vdaff alle dem, som verit antegnet, at mand jo ved serdelis schriffuelsze och promotorialer til iustitien deris klager och andgiffuende haffuer ladet optage til reuision och sae mange dervdaff, ved residenten kand giøris beuiszlige, straxen loffuet endel vdj bare penge, en del nøyactigere vdj vare at lade betale och erstatte, sa det nochsom lader sig ansehe och fast mere kand forsickrisz, at den største part aff Dansche schibe, som verit opholt och arresterit vdj K. Ma^{ts} tieniste, sae vel som nogle andre, som vdj adschillige Spansche haffne verit dømbt och confisquerit, lettelig efftеrkommer deris schade, naar de met gode documenter omb derisz tieniste och restanz E. K. Ma^{ts} residente schrifftlig besøgendis vorder, efftersom de fleste och beste schibe befindis endnu at vere holdne vdj K. Ma^{ts} tieniste och alle befalede at betalis, huilchet vdj min fortegnelsze och serdelis herhosz indlagde beretning offuer alle forne schibe met K. Ma^{ts} breffuers indhold och adschillige andre certificationer forhuerffuet vdj haffnene, vitløfftigt er giffuen at forstae, sae vit en huer aff dennem kand haffue noget at foruente.

Och paa det alle och en huer, som sadanne sager angaer, mae se och kiende met fundament aff en och anden schriffuelsze, huad flid och vmag er bleffuen anvent deris klager och pretensioner at bringe vdj sadan ordre, at dennem vfeilbar schall erstattis alt, huis vdj sig selffuer befindis at vere ret och billig, forvden ophold eller affvisning til en och anden dommere deris definitivam at erlange, sae och paa det en huer aff dennem, som

liden eller ingen aarsag hafft til deris store kraff och klager, mae bliffueført til gemyt, huorvdaff deris schade och forderffuelsze er først erstanden, haffuer ieg iche kundt eller burdt forbigae vdj for^{te} min beretning disze klager och grauamina noget klarere at beschriffue och en huer aff disze supplicanter met et ombstendtlig suar paa deris indleg tilbørligen at fornøye, paa det at ingen confusion vdj en eller anden made schulle sche ved deris prætensioner, som alle formene at haffue ret, omb schønt en del aff dennem offuertredet E. K. Ma^{ts} egne breffue och mandater saa vel som K. Ma^{ts} vdj Spanien ordinantzer omb deris traficq och handel foruden nogen vnderschleiff at driffue och negociere, vere sig met Hollansch bygning, forbøden vare eller anden vloulig correspondentz, huilchet alle kiøbmend bør at vide, huor vit det er tilstedet, och tage sig selffuer vare for alt, huis derimod kand sche, eller lide schade for hiembgield, fornemblig paa det ald disordre vdj kraff och klage kand ophøre met daglig offuerlob och besuering til E. K. Ma^t, naar det en huer mae bliffue tillat at schriffue och supplicere omb deris sager vdj Spanien, huad dennem selffuer lyster, enten de verit rigtige eller iche, och endel mueligt affbetaldt, huilchet vdaff samme min fortegnelsze offuer huer schib serdelis specificerlig er at fornemme och vforneden her at igientage.

Huad de vforrettelszer och arrester til Lisbona vdj Portugal angaer, haffuer jeg straxen vdj begyndelszen tillige met de andre klager begieret hans Kong. Ma^{ts} promotorialer til gouvernanten vdi Portugal, huilchet och er bleffuen sambtyct och did henschreffuen, at alle, som sadant vedkomb vdj Lisbona at opsøge, schulle vnder derisz hender H. K. Ma^t deromb forstendige, medens efftersom den revolte straxen derpae er følget, er ingen suar tilbage kommen. Och efftterdj jeg nochsom merchte, at det besuerligt vilde falde nogen restitution for schaden, rebus sic stantibus, at bringe tilueye, lod jeg de Spansche ministris til gemyt føre och vdi adschillige schrifftlige indleg til kongen och Conde Duque sae vel som mundtlige audientier vndersatternis store nød andbragte, huor tongt det de injurierede och vdj sig selffuer gandsche vbilligt sadan schade och forderffuelsze vden nogen erstatting at vdstae, vdj synderlighed at deris kraff och prætension allermest var vdj kongens tieniste, och nochsomb at beuisze, huad rigtighed de haffde, begierede derfore nogen middel at matte foretagis, huorved disze fattige vndersatter matte hielpis noget til rette, enten det kunde sche vdj vare eller frihed vdj tolden. Huorpae er bleffuen suaret, at mand effter min første begiering haffde schreffuet til gouvernanten sae vel som for de andre sager, och huis dervdj haffde verit befunden rigtig, schulde iustitien en huer vere bleffuen meddelt; medens efftersom det sig nu befant anderledis beschaffen vdj Portugal end promotorialer at meddele, och de ministri, som enten haffde arresterit eller confisquerit Dansche schibe, iche mere vare vdj obedientz at suare til huisz dennem vdj sae mader bleff foreholt och paalagt, matte mand ervarte tiden, at alting komb vdj bedre stand. Medens efftersom ieg dennem remonstrerede, at sadant iche var nøyactig suar och lettelig kunde giffue aarsag til andre tancker och tractater, haffuer ieg giort forslag omb repressalier, sae vit for^{ne} schade kunde sig beløbe, huorpae er bleffuen suaret ingen repressalier at tilstedis, førend sagerne var forhørt,

justificerit och parterne loulig condemnerit, huilchet vdj denne tilstand iche var practicable. Huorpae ieg replicerede met ny instanz vdj samme mening, begierende mig matte meddelis en citatio peremptoria imod dennem, som sadan vald och vret haffde øffuet eller foraarsaget; thi dersom de iche comparerede, effter at den loulig var forkyndet, medens bleffue offuerherige, kunde mand dennem som rettens foractere och contumaciæ condemnere och repressalier decretere. Og endog at E. K. Ma^t imod disze Portugeser nochsom berettiget for deris gewalt sine vndersatter selffuer repressalier at tilstede eller och ved andre middel den billige begierte restitution och affbetalling nochsom viste vdj Portugal at erlange och bringe tilueye, vdj synderlighed vdj disze tider, dersom mand lod giere sadan anfodring, vilde dog E. K. Ma^t vdj consideration och betrachtning aff den goede corespondentz, som imellem begge croner nu var och altid verit haffde, iche tilstede, at sadant enten ved magt och repressalier aff sine vndersatter imod Portugiser, effterdj ieg vist formenede, at mand dennem endnu holte for Kong. Ma^ts vndersatter, omb schent de revolterede, meget mindre ved tractater med duca de Braganza noget at affhandle eller ved sine vndersatter at lade affhandle, huorved H. Ma^ts vdj Spanien kong. respect och authoritet kunde violeris eller vdj ringeste mader siunis præjudicerlig, ald den stund mand iche tuifflede, H. K. Ma^t selffuer ved en och anden middel io sadant lod affhielpe. Huorudoffuer aff K. Ma^t er bleffuen befalet at holde junta och schrifftlig suaret, at tiden det iche tilstedede videre heromb effter min begiering at handle eller tractere, huorledis mand repressalier eller anden erstatting kunde tilstede, effterdj mand haffde god formoding, at altingest snart schulde remedieris och komme vdj sin forrige stand, forhobende imidlertid, at E. K. Ma^t sig nadigst vilde lade velbefalde, huis middel H. K. Ma^t vdj Spanien allerede haffde brugt och ladet anbyde; sae at ieg endelig haffuer matt ophere och met forsickring omb restitution och betaling lade forneye, naar sagerne komb vdj bedre stand, och en huer sin prætension got giorde; thi dersom de endelig forbliffuer vdj deris obstination imod K. Ma^t vdj Spanien, bliffuer der vel tengt paa anden middel E. K. Ma^ts vndersatter for deris kraff at giøre fyllist.

Wdj sadan stand och laffue haffuer ieg efterladet E. K. Ma^ts residente vndersatternisz klaffuer och grauamina, befodret ved K. Ma^ts schriffuelszer sae meget som mest forneden gieris, detz originaler och copier lige ved dennem, ieg selffuer medført til vndersatternisz effterretning och residentens bedre behandling, hannem ere offuerantvordet effter hans reuers och recipisse paa alle de breffue och documenter, hand offuer min forrettelsze vdj dette hoff anammet.

Och efftersom før er meldet, at alle de klager och grauamina, som E. K. Ma^ts vndersatter haffuer fert imod de Dynkerker, ere bleffuen henviste och remitterede til hoffuet vdj Bryszel der først at schønne och demme, huis ret eller vret kunde vere, efftersom mand intet vdj Spanien, som Flandren serdelis angaer, førend det er bleffuen communicerit Cardinal Infante och hans ministris, at viede sagernis beschaffenhed, egentlig determinerer, haffuer ieg forhuerffuit schriffuelsze omb samme vforrettelszer, sae velsom huis commercien hereffter kunde angae imellem Danmarck och Flandren, huor udj H. K. Ma^t vitlefftig auiserer Cardinal

Infante omb min foretning der i hoffuet paa E. K. Ma[ts] vegne, fornemblig vdj disze klager, huor mand det samme prætenderede hosz cardinalen at affhielpe, sae vel som de boesiddende Hollender vdj Danmarch reconsiliation och frihed at begiere och erlange, huorved de siden friligen endochsae vdj Spanien och alle K. Ma[ts] lande kunde negociere och tractere lige ved jndfødde Dansche, met alle priuilegier som ere indførde vdj tractaten omb deris fri commerci, huorudaff hand hannem copie effter originalen offuersender, at hand desbedre kand erachte, sae vit Flandren vedkommer, huad forneden gieris och vdkreffuis til detz anording och forfremmelsze, crediterende mig vdi samme schriffuelsze vdj alt, huis jeg der proponerede til E. K. Ma[ts] tieniste, och giffuende hannem serdelis fuldmagt offuer alt, huis hand tilforne haffde at slutte, och lade sche alt, huis vdj samme schriffuelsze och articler var forfattet, efftersom det hannem selff kunde siunis best och gaffnligst, søgendis vdj alle mader at contentere mig, vdj huis jeg var begierendis omb vndersatternisz klager, det snareste mueligt at affhielpe och formularen aff reconsiliationen at meddele; diszligeste consuler at beuilge, som der vdj haffnene och søestederne kunde residere at handtheffue de Dansche priuilegier, vndersatterne til forsickring och assistenz vdj deris handel, foruden at haffue aarsag til ny vitløfftigheder och beklagelszer offuer de Dynkerkers forurettelszer, som mand sae hart haffde angiffuet, huorudj schulde giffuis strenge ordre til alle admiraler, generaler, capitainer och andre officerer, vere sig serdelis armadores eller K. Ma[ts] egne schibe, at de vnder deris bestillings fortabelsze och anden arbitrari straff sig fraholder ald hostilitet och flittelig efftterkommer aldt, huis vdj articlerne for begge nationers frihed, sicherhed och welstand er forfattet och vdj tuende originaler, den ene for cron Danmarch, den anden for cron Spanien, ved begge K. Ma[ts] forordnede och authoriserede ministros confirmerit och vnderschreffuen, huoreffter de sig desz bedre kunde vide at rette och forholde. Och effter-som jeg vdj disze sager at negotiere och affhandle iche vel kunde haffue tid sae lenge til Bryszel at forbliffue, fornemblig de grauamina, som det sig burde, at vdføre, haffuer K. Ma[t] vdj Spanien effter min vnderdanigste ansøgning begieret, at cardinalen strax effter min første proposition offuer hans medgiffne creditif alting vilde acceptere til god befordring och forretning och E. K. Ma[t] sadant schrifftlig auisere, at naar nogen aff Danmarck bleff schicket til detz behandling, schulle gierne effterkommis. Særdelis er cardinalen vdaff kongen vdj Spanien paamindt, at hand vdj alle mader schulle dagligen søge leilighed at holde och conseruere den gamble och goede venschab, som er och lenge haffuer verit imellem begge kong. husze inviolerit och vforkrencket, huortil vilde vere forneden, at hand det første mueligt en qualificerede person vdsøgte, som residentis sted och function vdj Danmarck kunde betrede, huilchen H. Ma[t] formenede lettere at findis vdj Flandren och mere erfaren vdi sager, som de quarterer kunde angae, end vdj Spanien. Dette er indhold och mening af K. Ma[ts] schriffuelsze til Cardinal Infante, huoreffter mand desto sichere, naar E. K. Ma[t] did sendendis vorder, kand negotiere och forrette, huis jeg vdj det Spaensche hoff allerede haffuer proponerit.

Jeg haffuer vnderschedlige gange, imidlertid tractaten varede omb vndersatternisz

priuilegier vdj commercien, forsøgt at bringe tilueye en K. Ma[ts] befalling och decret til admirantazgos vdj Flandren och Spanien sae velsom och forschriffuelsze til Cardinal Infante, at alle de schibe, som til den dag vdj dag fantis vdj Danmarck, Norge och detz tilliggende landes, insulers och provinciers haffne, som vare Hollansch bygning och E. K. Ma[ts] egne vndersatter tilhørige, matte fri och vbehindret besegle och traficquere vdj alle H. K. Ma[ts] lande lige ved andre fri schibe, paa det handelen deszmere vdj begyndelszen matte tiltage och formeris til begge rigers nytte och vndersatternisz store frembtarff, effterdj en stor del søgte traficquen paa andre steder at formere och met deris vare at lucrere, formedelst de iche met deris schibe, som verit bygt vdj Holland, kunde frilig søge de Spaensche haffne, och vilde vere stor bekostning at kiøbe andre schibe allene at segle paa Spanien, foruden at losse eller lade nogle aff deris vare vdj Holland, som tilforn er bleffuen capitulerit, begierende H. K. Ma[t] sadant nadigst vilde tage vdj betenchende och deroffuer lade consultere, huad mueligt var at dispensere, fornemblig vdj den betenchning, at vndersatterne vdj Danmarck, Norge etc. vel haffde hafft større och sterckere handel paa Spanien och deris schibe dereffter bygget, dersom de iche verit sae tit och offte vdj K. Ma[ts] haffne sae gandsche ilde medfaren, savel imod Dansche som Hollandz bygning, huilchet haffuer verit aarsagen, at traficquen, som før er meldet, haffuer mere tiltagen vdj Holland, Engeland, Franckerige och andre steder vdj north end her vdj Spanien, och siunis, at deris admirantazgo mere schader den gemene beste och cron Spanien selffuer, end gaffner de particularer, som der vdaff verit inventores, allene at fylde deris pung, och offte procederer langt verre imod venner och confædererte herrers vndersatter, som sig forlader paa deris simpel sandhed och sagens gode rigtighed, end offentlige finder och vwenner, som met foræring til officererne fordøller deris skalckhed, sae vel som alle lurendreger, som vnder prætext aff Hønsestedernisz frihed, beuilget aff Carolo 5., tilholder met andre vfri folck, och daglige giør vnderschleiff vdj deris vare och kiøbmandschab. Och paa det H. K. Ma[t] sig desto bedre kunde forsickre, at mand ved denne frihed och priuilegia aff Hollandz bygning, som nu befindis vdj Danmarck och tilhører egne indfødde Dansche eller andre naturaliserede och reconsilierede kiøbmend, iche schulle fauorisere nogen, som var cron Spaniens fiende, daa vilde jeg vnderdanigst hermed haffue mig erbødet straxen effter min hiembkombst vdj Danmarck hosz E. K. Ma[t] strenge och aluorlige befalling til alle och en huer, som sadant vedkomb, at bringe tilueye och erholde, at de vnder deris hender schulle trolig fra sig giffue rigtig forteignelsze och specification paa alle sadanne schibe, och dervdaff tuende originaler vdaff E. K. Ma[t] authoriserede til begge admirantazgos vdj Spanien och vdj Flandren inden aar och dag at offuersende, huoreffter de siden frilig kunde negotiere och contractere, huor dennem selffuer lystede, obseruerende alle andre articler, som vdj tractaten offuer commercien ordentlig ere bleffuen indført och specificerede til begge K. Ma[ts] videre sambtycke och bekrefftning. Huorpae H. K. Ma[t] effter lang betenchning och consulta vdaff adschillige commissarier haffuer ladet svare den 21 Februarij, at hand met alle konger och confædererede herrer, stater och republicquer allerede haffde slutet och accorderit at forbyde ald Hollansch bygning vdj nogen H. Ma[ts] haffne at handle

och traficquere, videre end de, som aarligen aff Holland haffuer frihed at affhente saltet, huilchet scheer met visze vilkor och conditioner, och derfore ved en cedula del admirantazgo dat. 15 8bris 1625, kort vd alt, huis jeg vdj sadan fald formenede at erlange, haffuer ladet. affslage, huilcket vdaff samme cedula och commissarij schrifftlige svar offuer denne junta videre er at erfare och fornemme.

Den 12. Martij haffuer jeg met Conde Duque effter lang dispute vdj consejo de estado offver begge K. Ma^tis naffne ved affirmation vdj denne assiento offuer commercien at indføre endelig vndertegnet och stadfest den ene for cron Danmarck, den anden for cron Spanien; huorvdoffuer er bleffuen consulterit mere end en gansche monat, førend at de sig kunde resoluere til eller fra, formenende en original vnderschreffuen aff Conde Duque och mig allene at vere fornøden, og dereffter strax at lade trycke sae mange exemplaria, som behøffuedis allevegne vdj Spanien at forkynde och publicere, huorudaff jeg schulde tage en authoriserede copia hiemb vdj Danmarck at translatere och lade trycke vdj Dansche sprog, och originalen at forbliffue vdj deris Spansche archiuis. Aarsagen til denne dispute var, at de vdj deris original allevegne vilde foresette deris kongis och cronis naffn sae vel som och først vndertegne, som billigt er och seduonligt; medens det iligemade at sche paa voris side, ald den stund mand vdi deris hoff capitulerede och priuilegier aff deris konge for Dansche vndersatter var begierendis, siunedis dennem nyt och vseduanligt, allegerende och berabende sig paa adschillige andre tractater, som de met cron Engeland saevelsom och met Polen tilførne haffde slutet, huorudj mand altid haffde obseruerit den respect, H. K. Ma^t vdj sit egit husz och hoff, naar nogen tractat bleff vnderschreffuen, burde at giffuis, huilchet de E. K. Ma^t och alle andre monarcher vdj ligemade vare gestendige. Huorpae jeg dennem suarede, at ieg ingenlunde disputerede deris herris och kongis naffn io burde først at indføris och foresettis vdj den affschrifft, som de for deris original vilde der beholde, effterdj E. K. Ma^t och alle andre konger det samme sig haffde forbeholden. Medens efftersom denne assiento och capitulation offuer commercien for begge cronersz vndersatter vdj begge kongers naffn tillige var forfattet, och E. K. Ma^t iche mindre och ringere priulegia forunder deris nation, som agter at traficquere vdj Danmarchis riger och lande, end mand ved denne ambassade til begge croners welstand och vndersatternisz frembtarff haffde aff dennem begieret, dae var det gandsche vdisputerligt, at mand io burde en huer for sig sin original at lade schriffue och dervdj først sin kongis naffn, som det sig burde, at foresette och tage vdj billig act och estime, førend mand noget vndertegnede, huilcket de i ligemade hosz E. K. Ma^t, naar noget var at tractere her vdj Danmarck, kunde haffue sig at foruente. Thi huad exempler angich, at en eller anden kongis ministro noget sadant tilforn vdj dette hoff vdj deris tractater haffde kunt lade sche, som her imod var at sige, var ingen der ved forbunden noget at vedtage eller tilstede, som hand met bedre fundament kunde siunis præjudicerlig.

Der denne dispute haffde ende, och en huer at stille sin original met den respect, som før er sagt, var bleffuen sambtyct, haffuer de paa ny forsøgt et andet, nemblig

at den ene crones tractat den anden schulde tilstedis och effterladis, sae at den capitulation for Danmarck schulde bliffue vdj Spanien, och deris igien tillige met mig indschickis vdj Danmarck. Huor imod ieg replicerede, at dersom det var ansehet med hofflighed noget at vinde, och de vdj deris originali, som schulde forsendis i Danmarck, vilde sette E. K. Ma[ts] naffn for deris konge, dae var den samme discretion hosz mig lettelig at finde. Dog paa det sadanne formaliteter iche schulde borttage mere tid en som sagerne vdj sig selffuer, haffuer ieg dennem foreslaget adschillige veye och vilkor, huorvdaff de selffuer kunde vduelge, huis dennem siunedis angenembste och tienligste at bruge; enten at en huer met sin original paa sin kongis vegne først vndertegner och vdaff den andens commissario tillige stadfedstet, sig lod fornøye, eller at mand tuende originaler medt dobbelt affirmer for huer crone lod vnderschriffue, eller at den ene den andens konge vdi sin originali først lod neffne; dersom mand iche neffnet vdj en huer aff begge originaler, førend de bleffue vnderschreffuen, lod specificere och forklare, at denne affirma, som der stod først, var sist vdj den anden, huorudaff det første temperamentum vdaff Conde Duque er sambtyct.

Til slutning noget at melde, sae vel almindelig som vdj sehr, huad denne min negociation vedkommer och detz langdrechtighed hosz ministros, førend at mand noget endeligt haffuer kundt erholde och slutte, er dette kortelig at erindre, at de første obstacula, jeg haffuer vdj denne min ambassade til at befodre nogen fast och fuldkommen suar paa E. K. Ma[ts] verb och min vnderdanigste andbringen, haffuer verit disze effterfølgende, foruden huis daglige oprør, reuolution och andre suere casus, som inden och vden lands deris statum gandsche perturberit och en dag effter anden foraarsaget ny dilation, haffuer kundt tilføye. Først at begynde fra fundamentet och sige, huad sandhed selffuer er, daa er den første aarsag til ald langdrechtighed vdj det Spansche hoff, at kongen selffuer intet resoluerer vdaff alt, huis hannem ved ambassadeurs bliffuer proponerit, met mindre det først verit offuerlagt vdj adschillige serdelis junter, som dertil ere destinerede effter sagernisz leylighed och beschaffenhed, sae at mand først her vdj disze junter vrier sagen vdj øret och dreyer den omb, effter som det siunis dennem tienligste at bringe deris resolution til kongen. Siden bliffuer det atter henvist til consejo de estado, som met en stor och langsom grauitet først betencher deris egen interesse, førend at de holder nogen consulta, och imidlertid pro formâ sender nogle secreterer vdj kongens naffn at conferere met ambassadeuren omb adschillige puncter til och fra, som findis vdj hans jndleg, foruden at giffue noget schrifftlig fra sig, indtil de tager stunder noch at hielpe deris naturlige phlegma, mueligt offte verfarenhed vdj fremmede sager at resoluere eller ambiguitet at cauillere vdj deris suar och løffte. Naar denne consulta er endet, sae giffuis det offuer til secretario aff huer iunta, huor ambassadeurenis sager bliffuer pondererit och offuerlagt, och effter hans minuter och protocoller, vdaff huis er bleffuen resoluerit, befalis en official mayor at forfatte och renschriffue, siden til consejo de estado paa ny at lade rubricere och dervdaff summa capita for kongen selff at extrahere. Fra kongen kommer det til Conde Duque, och efftersom hand er vel bevogen, bliffuer altid laffuet och lempet som hannem siunis; dog paa det ingen aff de ministris,

som tilforne consulterit och giffuit deris mening at forstae, sig schulde lade fortryde, huis Conde Duque haffde forandret, dae bliffuer den siste slutning aff kongen selffuer rubricerti och til den elste consejero met sadan ordre remitterit, at hand ved secretario vdaff for^{se} iunta samme svar gesanten kand tilstille. Dermedt kommer mand først til at tractere met commissarier omb nogen slutning; thi ald den stund sadant hosz dennem delibereris, kand ingen ambassadeur haffue nogen acces och tilgang noget at vrgere hosz consejeros vdj nogen aff deris consultis, videre at huad schal sche vdj de gemene visiter til en och anden serdelis, huor mand dog ingen ret grund eller mening kand fae at viede, allene disponere deris affection och goede villie det beste mueligt. Dersom dette svar nu er vendeligt, och ambassadeuren haffuer noget at sige och replicere, sae haffuer hand lige sadan vitløfftighed at formode, met mindre at hand ved Conde Duque, som synderlig vil vere captiuerit, met summission och honra kand erlange nogen goed och visze tilsagn, huorpae hand sig kand grunde och, efftersom fornøden giøris, noget at auisere, endog at sagerne lige vel tracteris som tilforne, at euitere ald scandal och mindre fortred at giffue de andre gamble ministris. Och naar alle disze iuntas, consultas, pareceres, rubricas, saccarlas in limpio och respuestas haffuer ende, och ambassadeuren met deris suar foruden videre replique sig lader nøye, haffuer mand fast mere vmage met formaliteter hosz secreterene, som sadane schal forferdige och siden lade referendere, førend kongen det selffuer vndertegner, end mand tilforne haffuer hafft met commissarerne, efftersom der schall vdj huer despacho tagis ny razon hos alle dennem, som der vdj consulterit, och effter deris vndertegnelsze føris til bogs hosz secretario de la junta dela embaxada, dersom det schall haffue nogen genge.

De serdelis aarsager, som forhindret och opholt denne min expedition, haffuer verit sae mange och adschillige, at Conde Duque selffuer met ald hans authoritet, som nochsom inclinerede til E. K. Ma^{ts} tieniste och velbehag, haffuer fundet store obstacula sit goede forset at fulddriffue. Thi huad schibet Christianshaffn angaer, dae vare de allerfornembste ministri och consejeros de estado der vdj høigt interesserede, efftersom de obstinerede, at denne sag och casus iche egentlig kom cron Castillien ved formedelst den accord, kongen selffuer giort met cron Portugal andgaende Ostindien, dertil met at admiralitetet, sae høigt priuilegerit aff kongen, vdj deris offuerste tribunali herudj allerede haffde dømbt, och huis derudj schulde forandris, det iche at kunde sche ved andre middel, end at kongen vdj Spanien dennem schulde erstatte alt, huis dette schib met sit indhaffuende kunde vere vert, och derforuden ingen præjudice at kunde tagis paa deris frihed och rettighed vdj Ostindien; der til met var gouverneuren vdj Tenarife besuogret met nogle de fornembste vdj consejo de guerra, huor sagen var bleffuen examinerit, som sig aldelis opponerede imod huis ieg var begierendis omb hans person at straffis, formenende hannem at haffue fult hans ordre och giort huis en troe tienere och governeur vel egnede och andstod, vdj det hand ingen fart tilstedede paa Ostindien, medens veret mere verd at straffe, dersom hand vdaff hans egen myndighed haffde taget vdj consideration, at det var kongen serdelis anrørende, huilchet den tid iche var sae beuiszligt, och derfore alting remitterede til dette hoff och høyeste øffrighed, alting

at schønne och dømme, huis ret kunde vere. Huilchet dersom kongen vilde affstae formedelst hans kongelige discretion imod E. K. Ma^{t}, dae haffde de intet videre at sige, end restitutionen aff skaden hosz hannem igien at søge och ingen rettighed dennem betagen, aff huis imellem begge croner var bleffuen behandlet och accorderet.

Widere falt denne suaghed ind, at vnderkiøbmanden der paa schibet, som her met Willem Leyel var tilstede, var en naturlige indfødde Hollender, och efftersom saadant var imod huis a^{o} 1624 bleff accorderit och handlet met E. K. Ma^{ts} ambassadeur, at ingen Hollender, omb hand en schønt var naturaliserit vdj Danmarch, kunde frilig handle vdj Spanien, medens holdis och dømmis for god prise och skibet tillige vfrie, formenede de aff denne aarsag allene at haffue giort ringe vret. Duca de Villa Hermosa som president vdj denne sag haffuer nogle gange forvent och affstøt alle de middel, huorved Conde Duque menede at forekomme ald vitløfftighed, och endelig protesterit schrifftlig imod kongen och ald consejo, styrckende hans mening och forset met patriarchen de las Indias hans raad och sambtycke, at sadan fart paa Jndien var cron Spanien sae høigt præjudicerlig, formedelst den efftertale, denne casus schulde forarsage hos en och anden herre, at mand iche allene matte tilstede sadan frihed aff traficq, som jngen anden allierede herrer hidindtil er bleffuen beuilget vden ved serdelis accord, medens endoch selffuer kiende sig schyldig til restitution for schaden, schibet Christianshaffn tilføiet, och governeuren at lade straffe, huorved mand vdj lengden lettelig kunde formere en actum positivum imod deris rettighed och dominium vdj Ostindien. Dertilmet at mand ved sadan handling och traficq aff Danmarck vdj Jndien gaff aarsag til heresi did at forflytte och indplante imod den første fundament aff deris catholische religion, huorved de tabte deris rettighed dennem giffuet aff paffuen; och naar de menede at vere allertryggeste vdj deris govierno och politie som monarcha vdj Jndien, dae haffde mand at befrycte en conjunction aff Danmarck, Engeland och Holland dennem iche allene vdj traficq at fordele ved mengden aff deris schibe och folck, medens endelig gandsche depossedere. Huorimod ieg giorde et schrifftlig indleg paa E. K. Ma^{ts} vegne, huorvdj dennem demonstreris gandsche contrarium, och at sadan fart paa Jndien er mere gaffnlig for cron Spanien, naar de det ret betencher, och billigen selff burde andre flere steder vdj Ostindien E. K. Ma^{t} at tilbyde och indrømme, end met sae ringe fundament aff deris rettighed at modsige, detz videre indhold iblant de andre copier findis punct visz deducerit.

Endelig och offuer alt haffuer denne Willem Leyels afferdigung met schrifftlig patenter och passeporter och serdelis befalling til justitien vdj Canarien at befodre samme schibs vdredning och disze rede pengis vdleg met andet mere, ieg var begierendis førend hans affreisze der aff hoffet, støtte dennem mest for hoffuedet; efftersom de gierne vilt remittere disze penge at betalis til Tenarife och dervdj mueligt søge nogen vdfluct effter min bortreisze, sae at dersom mand sig schall forsickre omb god och fuldkommen expedition, mae mand vel tage sig vare vdj deris amphibolias och iche straxen lade sig fortryde, at det varer noget lenge.

Grauamina anlangendis dae haffuer de først alting henvist til rigtig beuisz, proces och

rettergang, som før er meldet; siden menede at resoluere sig paa en visze sum penge at dempe alting met, och endelig proponerede det 3. temperamentum at giffue 100000 scudj vdj adschillige Spansche vare; huilchet at bringe ret vdj lauffue er lettelig at eracte, huad tid och tancker der til vdkreffuedis paa en och anden side, dertilmet at ieg iche fuldvel viste, huad ieg egentlig schulde slutte E. K. Ma[t] best til villie och vndersatterne til gaffn och nytte paa disze 3 forslag. Dog paa det ingen sig schulde besuerge, at dennem var schet for ner, haffuer ieg formenet radeligst och vdj sig selffuer billigst ingen sin ret ved nogen accord at lade betage; efterdj mueligt endel aff vndersatterne matte haffue adschillige documenter hiemme vdj deris egen giemme til at dilucidere deris sager bedre, end de mig vare medgiffuen, huilche allene vare bare klager offuer deris schader med nogle stadzvinder och intercessionaler, och derfore søgte det beste mueligt at forsickre mig paa iustitien met serdelis promotorial schriffuelszer aff K. Ma[t] vdj Spanien til gouverneurs och regidores vdj alle steder och haffne, sae och personerne selffuer, som sadan schade foraarsaget, huoreffter E. K. Ma[ts] residente sig bedre kunde vide at rette och pae fuldkommen erstatning nochsom forsickre; thi dersom mand haffde accorderit paa en visze sum penge at anamme, dae haffde de iche giffuet mere vdj det allerhøieste end 100000 dal. straxen at betale vdj bare penge sae vel for schibetz interesse som vndersatternis fellitz kraff, huorved den fattige var kommen forkort at søge sin quota effter summen och iche effter schaden, naar E. K. Ma[t] taget sit forud. Arsagen er, at kongen selffuer schulde straxen erlegge alle disze penge vdj plata, och ingen erstatning vist at søge hosz sine vndersatter, som sadan schade foraarsaget, formenende ved denne erbydelsze aff 100000 dal. verd vdj Spansche vare at afføre E. K. Ma[ts] egne person mere at gratificere och en huer aff vndersatterne deris ret dennem forbeholden.

Huad andre despachos vdj saltet, certificationer och suar fra adschillige steder anlangendis disze klager, articler aff priuilegerne, forschriffuelsze til Dynkerken och adschillige andre minudencias met breffue och vnderschriffuen haffuer kunt forarsage vdj min ophold, det haffuer E. K. Ma[t] endel vdj denne min relation allerede nadigst fornommen och er vforneden videre at berette.

Effterat ald min despacho och K. Ma[ts] vdj Spanien schrifftlige besched och fuldkommen suar paa E. K. Ma[ts] verb fra vnderschedlige hans ministris mig var leffuerit och tilstillet, haffuer secretario Rosas secretario de estado tuende serdelis schriffuelszer pae K. Ma[ts] vegne och effter hans nadigste befalling giort følgende proposition och forslag:

Første paa det den gode correspondentz imellem begge croner Danmarck och Spanien daglige kunde tiltage och forøgis, begierede H. K. Ma[t], at dersom duca de Bragança, huilchen hand kalder en opsetzige vnderdan och ny rebel vdi Portugal, sig schulde hereffter vnderstae ved en och anden budschab, vnder huad prætext och titul det och sche kunde, E. K. Ma[t] at besøge omb nogen hielp och bistand, hand dae for ingen del sadant verb vilde høre och antage, ey heller vdj sine riger och lande tilstede sig nogenstedz at opholde, ansehende det vdj sig selff hannem siunedis billig, den fellitz respect och reputation sae och den plict imellem alle herrer och monarcher, i synderlighed venner,

frender och confædererte gemes, i gierningen at betee och visze den store abschye och mishag, de drager til alle dennem, som sig imod deris rette herre och øffrighed agter at opsette; dertil høigtmagtpaliggende sig straxen vdj begyndelsen imod sadanne traistres, rebeller och forrædere (som de hannem beschriffuer) at lade forstae och obenbare, at de sig ingen hielp och bistand hosz nogen retsindig herre och konge kand haffue at søge och foruente. Huor fare H. Ma[t] vdj Spanien, som E. K. Ma[ts] ret kongelige och oprigtige gemyt och høye forstand nochsom er beuist, sig vist formoder och tilforlader, at E. K. Ma[t] sig denne hans broder-wenlige begiering iche alleniste gierne lader befalde, medens vdj gierningen giør andordning, at alle de, som denne rebel ere tilstendige och vdj E. K. Ma[ts] riger och lande kunde findis, matte strax paagribis, anholdis och offuerleffueris til K. Ma[ts] vdj Spanien residerende ministro, effterdj de som vdj sadan rebellion och feloni imod deris engang afflagde æd och jurament giører sig delagtige; ingen protection eller medhold, meget mindre nogen publicq persons titul och frihed bør at nyde. Huorfare H. Keyserlige Ma[t] strax effter denne oprør och rebellion vdj Portugal haffuer ladet paagribe och andholde for[te] duca de Braganza hans broder D. Edoardo de Portugal, som var vdj hans tieniste, vansehet det iche var beuist, at hand vdj samme rebellion var delagtig och medvidende, erbydende sig derhoesz for[te] D. Edoardo til de Spansche ministris at offuerantvordis, dersom det vdj ringeste mader kand bliffue beuist och got giort, at hand vdj samme rebellion noget met hans broder haffuer behandlet, huilchet met langt bedre schel och rettighed imod dennem, som sadan oprør och forræderj imod deris herre iche alleniste fordeller, approberer och gierne ynscher, medens fornemblig och imod dennem, som dervdj agter at tilschynde och ved andre herrers hielp at styrcke sig vnderstaer noget at behandle och forarbede, bør at erviszis. — Wdj hans anden schriffuelsze begieris och foreslagis, at efftersom ieg vdj adschillige conferentier och sambtaler met Conde Duque offte haffde fornommen och erfaren, huad mangel H. K. Ma haffde vdaff folck och schibe, sine floder at erholde, och derfore paa sin herris vegne giort forslag och begieret at vide, omb mand vdj denne occasion aff Portugals oprør kunde haffue nogen offentlig assistenz vdaff E. K. Ma[t] ved schibe at formode, effterdj hand derved ingen venschab och confæderation met andre konger siunedis at bryde; eller och omb det ved andre middel hosz particularer var at erlange, som deris schibe vilde vdmontere och til H. K. Ma[t] forhandle eller befragte. Huilchet ieg vdj en och anden breffue sae ve som ochsae mundtlig svar til kongen og Conde Duque altid haffuer henvist fra mig til E. K. Ma[t] selffuer nadigst at beramme, naar de deris egen budschab dertil formenede at frembschicke och met E. K. Ma[t] vdførligen at behandle; huorfare H. K. Ma[t] dette nu schrifftlig var begierendis ved hans secretario de estado sadant E. K. Ma[t] først paa sine vegne at forstendige, indtil nogen anden budschab til detz behandling och forretning beleiligere kunde sendis: At efftersom de formerchet, at ieg vdj mine suar til kongen och Conde Duque iche alleniste vegret sadant at kunde eller tørde slutte, medens endoch sae got som slet affslaget ald assistenz imod Portugal, som E. K. Ma[t] och riget kunde andgae, ja endochsaa huad particularer vedkomb, vden E. K. Ma[ts] serdelis tilladelsze och beuilling deris schibe vdj sadan

fald at selge eller fragte iche siunedis practicable, war dette deris siste forslag, at effterdj alle arrester ere bleffuen slet affschaffet, E. K. Ma^{t} nadigst vilde tilstede och beuilge, at nogle vdaff de schibe, som for traficquens schyld hidschichis och befantis at vere tienlige vdj K. Ma^{ts} flode, matte vere eiermendene fri tillat dennem at affstae och selge eller och for billig løn befragte, som dennem vdj alle mader effter residentens eller consuls och eiermendenisz egen gode sambtycke och met dennem dervdj oprettede accord rigtigen schulle strax erleggis foruden ophold eller affvisning til andre steder, och at samme schibe til kiøbmendenis egen vnderretning matte vere paa 350 til 500 tønders byrde, met artilleri vdaff metal paa 10 pund aff calibro och deroffuer forset, sae vel som anden schibs gewehr och nogle byszeschyttere; huilche dersom mand vdj dette aar iche sae snart kunde sette vdj verck och bringe til ueye, effterdj sadant particular personer vedkomb, begierede H. Ma^{t} vdj Spanien, at E. K. Ma^{t} sine vndersatter och vasaller hervdj vilde lade forstendige, och de som sig hertil godvillige vilde lade forstae, nadigst tilstede, at de sig vdj sadan fald kunde forsiune och berede och vdj nestkommende aars Februarj eller Martij manet sig hid begiffue. Herudj schede H. Ma^{t} en synderlige tieniste och velgefallen, som hand vdj alle mader til E. K. Ma^{ts} kongelige villie och velbehag altid vilde vide at erkenne och paa sit kongelige ord och løffte, som hand mig schrifftlig meddelede, vndersatterne haffue fast forsickret, at de vdj ingen mader for sadan deris tieniste met god betalling och fornøyelsze schulde bliffue opholdet och fordelet, medens redlig efterkommis alt, huis vdj contracten met dennem bleff oprettet. — Huad disze tuende puncter angaer, haffuer ieg vdj min affsched fra Kongelige Ma^{t} vdj Spanien baede mundtlig suaret och schrifftlig effterladet, at effter det ambassadeurs sae velsom alle andre ministros, som deris herris tieniste och dennem anbetroede charge tilbørligen acter at forestae och flitteligen at forrette, fornemblig eigner och vel anstaer, at de for alting deris ordre och offuergiffne instrux tager vdj billig act och betenchning och derimod intet behandler eller vdj nogen made nogen ny forslag sambtycker, met mindre at de tilforne vdførligen deris herrer derudj haffuer auiserit och deris suar och mening igien fornommen, war det mig vdj denne fald och heilig fornøden och magtpaliggende, huorved min vnderdanig plict imod E. K. Ma^{ts} min aller nadigste kongis och herris goede tieniste och nadigste villie des bedre matte effterkommis, fornemblig effterdj Conde Duque selffuer sae vel som alle H. Kong. Ma^{ts} vdj Spanien velfordnede commissarij sig nochsom viste at erindre, at sae tit och offte, som noget tilforn var bleffuen handlet denne punct omb assistenz angaendis, jeg altid sadant remitterede til E. K. Ma^{t}, och dersom dennem lystede nogen budschab at afferdige och E. K. Ma^{t} selff der udj forstendige, ieg gierne met min schriffuelsze samme verb tillige met vilde anmelde, huilche effterdj daglige vare opholt, och K. Ma^{t} vdj Spanien paa ny samme verb ved mit anbringende formenede at befodre, haffuer ieg iche kundt eller burdt forbigae nogenlunde mig at erklere, paa huis H. K. Ma^{t} vdaff mig serdelis var begierendis hosz E. K. Ma^{t} paa sine vegne at forrette, indtil hand selffuer sin ministrum til detz tractater och behandling, det spadigste muelig, kunde affsende, och derfore mig erbødet det samme verb, det beste mueligt och som den fellitz

venschab imellem begge K. Ma[ter] och deris riger mest vdkreffuer och E. K. Ma[t] nadigst mig vilde tilstede, vnderdanigst at berette, gierne at forfremme, endog jeg lidet eller gandsche intet vnderstod mig at forrette vdj nogen aff deris sager, dersom de vdj sig selffuer iche vare sae let och billige at driffue, at de sig selffuer obnede veyen til huis schulde slutis och erlangis.

Dette torde ieg imidlertid H. K. Ma[t] vdj Spanien forsickre och tilsige, at sae lenge den goede gamble venschab imellem begge croner paa deris side vel bleff actet och ingen stød paa ny vdj nogen made bleff tilføiet, huorved mand imod forhobning schulde gerade vdj nogen misforstand, och den goede fortrolighed endelig ophøre, dae var der aldelis ingen tuil, at E. K. Ma[t] io paa sin side synderlig sig schulde lade vere angelegen den ved alle middel at erholde, styrcke och estimere, som hidindtil nochsom verit at erachte vdj adschillige sagers forløb, som lettelig kunde giffue aarsag til stor vitlofftighed och vuilge, var iche E. K. Ma[ts] gode forhobning och visze tillid, at huis hidindtil vdj sadan fald ved adschillige Spansche ministros vdj en och anden made verit schet och øffuet, var mere vdaff priuat forseelsze end nogen den høieste øffrigheds villie och vidschab, och derfore søgt vdj venlighed alt sadant at bilegge och ved H. K. Ma[ts] egne goede ordre och befalling tilbørligen hereffter at forekomme, paa det ingen aarsag schulde giffuis til ny dispute, sae at Hans K. Ma[t] viszelig haffde at formode ald venschab och god villie hosz E. K. Ma[t] anlangendis denne hans begiering met duca de Braganza vdj ingen tractat sig at indlade, huorved hand vdj sin vtroschab imod den sæd, hand engang suoret sin rette herre och øffrighed, kunde styrckis och fortfare. Thi at E. K. Ma[ts] kongelige gemyt och redlige forset altid verit vit fra sadanne tancher, som stridde imod ret och billighed, och for ingen del sig alliere met nogen, som kunde agtis en offentlig rebel, medens snarere sig interponere, at det matte komme til nogen god fordrag och composition met dennem, omb det sae vel befantis, efftersom E. K. Ma[t] sig altid haffde ladet vere angelegen sine venners och confæderertes sager at haffue vdj billig act och estime, huor nogen aff deris interesse kunde falde considerable noget at behandle och accordere; og siunedis mig vdj dette fald mere gaffnligt och fornøden, dertilmet E. K. Ma[t] mere reputérlig, at Kong. Ma[t] vdj Spanien forbleff vdj sin bilancia, end at nogen anden naboe, huis magt och onde intention ved sadan duca de Braganza hans intelligençe och alliançe daglig mere och mere sig vdbreder, schulde styrkes och tiltage. War dog fornøden, at mand vdj tide sadan budschab lod afferdige, som met E. K. Ma[t] alt, huis fornøden var at beslutte til begge croners fellitz welstand, selffuer mundtlig kunde tractere, huorudj ieg gierne var offuerbødig alle hans negocia och forretninger, sae vit min ringe person formaer, vdj beste mader at forhielpe, medens at E. K. Ma[t] nogen aff for[te] duca de Braganzis affsende eller deputerede strax vforhørt schulde paagribe, anholde och offuerleffuere til K. Ma[t] vdj Spanien, omb de schønt iche kunde vdj sadan fald nogen publicq naffn, titul och frihed sig tilegne, torde jeg iche vnderstae mig noget hervdj at arbitrere, allene E. K. Ma[t] sadant vnderdanigst at berette och, huis mig nadigst bleff befalet, gierne auisere. Thi huad D. Edoardo angick, som keyszeren haffuer andholt,

er gandsche et andet och sluter intet, at mand det samme vdj Danmarck imod en abschickede tiener och ministro schulle lade sche, efflerdj hand var vdj keyszerens tieniste och bestalling och duca de Braganzis egen broder, sae at sadant kunde sche met authoritet och myndighed, at fornemme, huad hannem' vdj hans broders sag kunde vere beuist, huilchet E. K. Ma' mueligt och gierne sambtycte, dersom D. Edoardo met ed och tieniste hannem haffde verit forbunden, och K. Ma' vdj Spanien sadant ved sin schriffuelsze eller budschab ladet begiere. Och siunis effter mit ringe tycke, at naar E. K. Ma' ingen personlig audientz nogen sadan budschab lod tilstede, ey sig vdj nogen made met duca de Braganza imod cron Spanien indlade, dae at sche, huis en konge och allierte herre en anden confœdererte konge kunde vere forplict och schyldig, sin egen respect och authoritet vviolerit. Her kunde ieg iche lade, H. K. Ma' vdj Spanien herved vnderdanigst at erindre, at efftersom jeg vdj adschillige mine breffue och schrifftlige indleg til K. Ma^ts commissarier sae vel som mundtlige audientzer hosz K. Ma' selffuer och mange andre conferentier met Conde Duque tit och offte giort instantier och begiert at viede, paa huad maner mand sig hereffter haffde at forholde, och huad mand aff huer andre schulde forvente, venschab eller findschab, naar nogen aff begge croners schibe sig schulde befinde och antreffe vdj Ostindien eller andre K. Ma^ts haffner her vdj Spanien, som sig did actede, efflerdj de sig formenede denne fart allene at tilegne, och E. K. Ma' dennem ingenlunde sadant var gestendig, medens viszelig giffue ny aarsag til fortred och miszhag imellem begge K. Ma', huorpae mig altid er bleffuen loffuet, dog ingen endelig suar meddelt. Siunedis derfore nu fornøden her at igientage, huis jeg vdj mit siste suar paa deris forslag och andgiffuende omb duca de Braganza och den assistenz imod Portugal haffde insinuerit och anmeldet, at de for alting vilde tenche paa middel och raed vdj tide at forekomme ald disgusto vdj denne sag omb Indien, efflerdj der nu vel gaffuis leilighed at finde veyen oben iche mindre end tilforn, och huis de først paa deris side imod cron Danmarck vdj sadan fald sae ilde haffde tenterit, mand nu imod dennem iligemade, och med vlige schade, lettelig kunde forgielde. Thi at E. K. Ma' mere ansae den despect, som schet var vnder Tenarife, end nogen anden schade, och viszelig matte troe, at det met denne erstatning, som nu er schet vdj salt, iche vilde affstillis och forglemmis, dersom de det iche anderledis achtede at forekomme; begierede derfore endelig at matte for min bortreisze forstendigis och herudj forsickrisz eller och E. K. Ma' met allerførste selff auiseris, huad deris endelig mening var, efflerdj mand vdj sadan fald intet burde at dellie eller dissimulere, huor nogen venschab schulde holdis. Och derfore paa min herris vegne sae offte ladet mig forlyde, at hand sin rettighed vdj Indien aldrig formener at lade falde for nogle aff deris ministers mere iffuer och caprici end anden loulig fundament, huor met de mueligt mere schader end gaffner deris herris tieniste, begierende allervnderdanigst H. K. Ma' vdj Spanien dog alting vdj beste mening vilde vel optage, at jeg sae frilig schreff och talede, efflerdj altingest var hensehet til H. K. Ma^ts egne beste och den goede gamble venschab imellem begge croner desto mere at styrcke och formere.

De skibe, Hans K. Ma' at kiøbe eller fragte var begierendis met munition och

byszeschyttere at bruge vdj sin tieniste, var endelig fornøden, at E. K. Ma[t] først dervdj bleff auiserit och sine vndersatter fri tilstedede sig vdj sadan tieniste met deris schibe at begiffue eller ochsae selge; huoromb E. K. Ma[t] vnderdanigst at forstendige ieg gierne mig erbødet, effterdj H. K. Ma[t] sadant schrifftlig var aff mig begierendis, indtil hand selffuer videre ved sin ministro och abschickede sadant kunde anbringe och behandle. Dog paa det mand hereffter desto bedre kunde sig forsickre paa god betallning och fornøyelsze for sadanne schibe och tieniste, dersom det bleff tilstedet, var høigt fornøden och angelegen, H. K. Ma[t] vdj Spanien vilde creditere sin ministro, som hosz E. K. Ma[t] hereffter schulde residere, at hand for kiøb och contracter kunde handle och beslutte och derpae giøre sadan forslag, som kiøbmendene selffuer mest behøffuede till samme schibe at vdrede formedelst deris interesse, fornemblig at mand her vdj Spanien den gode och aluorlige ordre, som nu er bleffuen giffuet til alle gouverneurer och officerer, som vdj haffnerne och søestederne noget haffuer at byde och befale, sae vel som och til dennem, som K. Ma[ts] floder met schibe at fragte eller kiøbe schulde forsiune, matte vdj alle mader tilbørligen effterkomme huad dennem er bleffuen palagt, paa det de schibe, som vdj saa mader var kiøbte eller fragtede vdj Danmarck, iche schulde paa ny opholdis for deris affbetalling paa huis dennem effter den contract, H. K. Ma[ts] residente der haffde met dennem slutet, kunde restere. Thi dersom mand iche herudj bleff vel forsickret och fornøyet, dae haffde H. K. Ma[t] gandsche liden villie at forvente videre, end huis mand hidindtil met magt haffde søgt at driffue, huorudoffuer H. K. Ma[t] fast alleuegne er vdrobet, at det er største jammer, en konge, som er saa mild och fromb, saa retferdig och sae oprigtig vdj alle sine gierninger, at intet mere kand vdkreffuis vdaff en god och Christen øffrighed, end huis H. K. Ma[t], sae vit hans egen person angaer, daglige lader see och kiende, mae lide den vret, at mand ald sadan misbrug, som scheer och øffuis vdj haffnene imod alle fremmede, hannem selff allene monne tilregne. Er ochsae at beclage, at Conde Duque, som sig sin herris tieniste sae høigt lader vere angelegen, at ingen anden minister vdj flid och ombhue til sit forset hannem lettelig kunde offuergae, disze ministrorum vndschab, vtroschab och foruogenhed iche haffuer hidindtil nochsom straffet, huorued de engang matte afflade och drage affschye for sadan vold och vret, som fremmede traficquerende daglige mae lide och vndgielde, huorved H. K. Ma[t] taber meget aff den goede villie och affection hosz andre konger och allierte herrer, som sadan vnd medhandling imod deris vndersatter, som søger her deris næring, dagligen monne høre och fornemme, at de det endelig høigt empfinder, vdj det mand deris schibe sae lidelig monne borttage och for deris giorte tieniste aldrig fornøye och affbetale, dae dog H. K. Ma[t] iche ringere speser och ombkostning til sine floder at erholde, medens dobbelt mere mae vdstae, end det hannem ellers vilde koste, dersom mand det vel administrerede och sadan stor disordre en gang vel affschaffede och vdj alle haffne goed politi forordnede, iustitien louligen administrerede, detz offuertredere straffede, den fremmede traficquerendis bedre medhandlede, deris løffte redelig effterkommede och alle gode loffue igien oprettede, huorved en større andel schibe, end hand nogen tid behøffuede, altid

schulde finde ferdig met ringere vdgifft och større tieniste, dertil met mere respecterit och aff huer mand elschet, som nu fra cron Spanien haffuer sadan stor auersion, at de fast heller vilde forlade deris forrige næring och traficq och den paa andre steder met større frihed søge, end sadan vold och vret sae tit och offte vdstae. Widere siunedis mig fornøden H. K. Ma^t vdj Spanien dette at erindre, at effterdj ingen schibe aff Hollansch bygning mae fri vere vdj nogen Spansche haffne, omb mand dae nogle aff disze schibe, som til hans tieniste bleff begieret, vdaff sadan fabrica motte hidføre, naar det ved residenten, som vdj Danmarck assisterede, paa E. K. Ma^{ts} gode behag bleff accorderit; effterdj det baede var beleiligt for nation at forhandle och affstae sadanne vfri schibe och met deris Dansche bygning sig bedre igien forsiune. Och paa det mand desto bedre och sickere kunde handle met vndersatterne vdj Danmarck, som aff E. K. Ma^t til sadan tieniste bleffue forløffuet, begierede jeg at vide exempel aff nogle schibe paa vnderschiedlige byrde och detz vdredning vdj penge, enten de schulde kiøbis eller fragtis, huoreffter mand sig desto bedre kunde viede at rette och giøre gitzing vdj sit egit facit hiemme; naar det aff hans ministris var vel betencht och suaret, sae vilde ieg gierne samme verb, som mig var anbefalet, hosz E. K. Ma^t vnderdanigst andbringe, sae vit allermest mueligt var, befodre och forfremme. Och dersom det iche kunde for min bortreisze vdaff dette hoff determineris och mig straxen medgiffuis, huilchet vel var at formode, effterdj ministri her ere langsomb, och jeg fra K. Ma^t allerede taget affsched, begierede jeg aff Conde Duque deris suar paa disze puncter met første post til Bryszel vilde efftersckicke och auisere ved secretario Rosas, secretario de estado, alt huis fornøden giordis vdj sadan fald at viede, huoreffter jeg mig vdj min beretning hosz E. K. Ma^t desto bedre kunde vide at rette.

Dette er, allernadigste herre och konning, den rette grund och mening vdaff alt, huis er passerit vdj denne min ambassade fra begyndelszen indtil enden, huilcket ellers er vitløfftig indført och sammenschreffuen vdj tuende bøgger effter dag och dato, som noget er bleffuen proponerit, suaret och behandlet, met detz originaler och authoriserede copier, sae at gandsche intet er bleffuen glemt eller vdelucht, at mand io der kand efftersøge vdj sit register naar behoff giøris. Huor ved ieg mener allervnderdanigst at haffue efterkommet och forrettet alt, huis E. K. Ma^t mig ved denne ambassade nadigst haffde befalet och palagt, forhobende alting at vere sae betencht och laffuet, at ingen herudj met rette min flitighed och mit gode forset hosz E. K. Ma^t kand haffue at beschylde, ombschent vdj andre mader mueligt kand meget fattis, som jeg iche bedre kunde forstae vdj^s detz behandling, och dersom ieg vdj nogen made haffuer offuergaet min instrutz och ordre, dae haffuer det altid verit til E. K. Ma^{ts} høye kongelige respect och rigets beste at tage vdj billig act och estime, begierende allervnderdanigst, at E. K. Ma^t vilde nadigst alting vel optage met den seduonlige kongelige mildhed, huorved ieg matte tage videre aarsag och anleding andre E. K. Ma^{ts} nadigste ordres och befalinger hereffter met største flid och ombhue vdj vnderdanighed at betiene. Befalende E. K. Ma^t vdj Guds gudommelige beschermelze til languarende helbred och sundhed och ald anden kongelige welstand, Danmarchis rigers fred och rolighed,

retferdigheds forsuar, gudfryctigheds sande opbyggelsze, vndersatternisz trøst och glede och mig allervnderdanigst vdj E. K. M[tt] høye kongelige gunst och naede[1].

Eeders Kongelige Mayestedz
min allernadigste herris och kongis
allervnderdanigste thienere,
throe vndersaatter,
Hanniball
Sehestedtt.

---

[1]) De følgende Linier ere skrevne med Hannibal Sehesteds egen Haand.

II.

GEHEIME-RAADETS PROTOKOL OVER UDENRIGSKE SAGER 20 Juni 1670—10 April 1676.

Den Protokol over Kgl. Beslutninger, fattede i Geh.-Conseilet og vedrørende udenrigske Forhold, af hvilken Begyndelsen her meddeles, gaaer fra 1670 til 1684. Som det vil sees af det her Meddeelte, er det første Afsnit ført paa Dansk, medens Fortsættelsen baade i dette Bind og i den paafølgende Række Protokoller af samme eller lignende Art kun benytter Tydsk. For at medtage Alt, hvad der saaledes er skrevet paa Dansk, strækker Aftrykket sig lidt ud over Griffenfelds Fald, der maaskee ellers vilde have været en naturligere Grændse. Optegnelsen er for den større Del sket egenhændig af Griffenfeld, men ofte i saa stor Ilfærdighed, at det er vanskeligt at afgjøre, om det paagjældende Stykke netop hidrører fra hans eller fra en anden jævnaldrende Haandskrift. Aftrykket følger nøiagtig Originalen undtagen med Hensyn til Skilletegn, store Begyndelses-Bogstaver og enkelte Opløsninger af Forkortelser.

Anno 1670 den 20 Junii. Quæritur: Huad svar den Engelske ambassadeur[1]) skall giffves paa hans proposition, anlangende at den 4. artickel maatte gioris reciproque, og paa vor side ogsaa hielp og assistents tilsiges, paa det at det icke skulde siunes et slags protection. Respondetur: At hans kongl. mayestet vill, at herpaa skall insisteres, at hans mayestet endeligen formeener, at det endochsaa i den post ved de af ståtholder Guldenløw sluttede tractater skall forbliffve[2]). 1670.

Q.: Om i den 7. artickell udj enden skall endelig indsettes det ord non, saa at i steden for at der staar: qvod vicissim etiam serenissimi Magnæ Britanniæ regis subditis in serenissimi regis Daniæ et Norvegiæ etc. portubus et coloniis prohibitis pariter concessum erit, skulde settes non prohibitis; og om det er aff den importance, at det endelig skulde

---

[1]) Arthur Greve af Essex, Creditiv af 1670 $^{3}/_{4}$, Recreditiv 1670 $^{21}/_{7}$. D. $^{1}/_{6}$ beskikkedes Feltherren H. Scack, Kantsleren Peter Reedtz, Rigs-Admiral H. Bielche, Statholder Guldenløw, Vice-Kantsler Christ. Parsberg og Over- og Geheime Kammer-Sekretær Peter Schumacher til som Kommissærer at forhandle med ham. (Concept i Geh. Arch.)

[2]) Sml. Forordninger, som Kong Christian V haver ladet udgaae, 4to. I. Anh. S. 1 ff.

1670. tillsettes, eller det aff Guldenløw udj Engeland sluttede tractat helles uden den particul icke ratificeres. R. Er herpaa aff hans maytet resolveret, at effterdj hans mayestet icke forstaar det anderledis end som reciproque og det ord pariter at være paa samme maade og med samme vilkaar, nemmelig naar hans mayestet aff Danmarck det ogsaa andre fremmede tillader, saa befinder hans maytet icke gott, at vi moverer her nogen qvæstion om, mens at det saaledis skall forbliffve, som det staar i de af statholder Guldenløw sluttede tractater; i synderlighed dersom ambassadeuren greff Essex icke videre insisterer paa den prætention om reciproque hielp i den 4. artickell.

Q. Om i den 3. artickel skall indføres pecunia et commeatus. R. Er aff hans maytet resolveret, at det vaar unødig det at urgere, ja at det vaar fast meere avantageux for os, at det bleff udeladt, efffterdj derved har hans maytets undersaatter frii hænder at føre deris vare ud: korn, flesk etc.

Q. Om i den 9. artickel i stedden for det ord cellas sibi proprias skulde settes conductitias. R. Bleff af hans maytet resolveret, at det skulde forbliffve, ligesom det staar i de aff statholder Guldenlov sluttede tractater.

Q. Om i den 13. artickel anlangende deris vare udj Helsingør at oplegge, derfra at lade forføre, skall indsettes noget og meldes: saalenge det i Helsingør er tilladt, og andre fremmede der tilstedes. R. Er aff hans maytet resolveret, at det skal forbliffve, ligesom det staar i de aff ståtholder Guldenløw sluttede tractater.

Q. Om icke de Engelske skall være tilladt ved testament her at disponere offver deris formue, naar de dør her. R. Er aff hans maytet resolveret, at det skal forbliffve, ligesom det staar i dè aff ståtholder Guldenløw sluttede tractater.

Q. Om det skall være de Engelske tilladt effter den 17. artickels formelding at bliffve vdj voris hauffne ad emendum alienas ac vendendum suas merces absque ulla temporis præstrictione vel limitatione, naar de ickon handler med borgerskabet og en gros. R. Er aff hans maytet resolveret, at det skall hermed forbliffve effter den maade, som det staar i de aff ståtholder Guldenløw sluttede tractater.

Q. Om anlangende Hamborg nogen ouverture till ambassadeuren skall giøres. R. Er aff hans maytet resolveret, at statholder Guldenløw først skulde sondere ambassadeuren, om hand og heroffver er instrueret, dersom vi ham nogen proposition giør. R. Er og aff hans mayestet resolveret, at med ambassadeuren skall tracteres om at reglere den helsen med skibene og strygen; saa og huorledis orlougskibene sig udj haunene og paa strømmene, huor de indkommer, skall forholde, huorom nogen neben artickler kunde oprettes.

Q. Om den Hollandske ambassadeur[1]) skall komme till commissarierne eller de deputerede commissarier komme till ham i hans huus at tractere med ham. R.[2])

---

[1]) Johan de Witt, Raadsherre i Dortrecht, Medlem af General Staterne. Creditiv af 1670 4/4, Recreditiv 1670 21/7 (Concepterne).

[2]) Aaben Plads.

19. Julii. Q. Om nogen skrifftlig svar og huad den Hollandske ambassadeur 1670.
paa hans indleffverede memorial[1]) skall giffves? R. Er aff hans kongl. may^{tet} resolveret, at ham paa effterfølgende maade skrifftlig svar maa giffves: huad som de 2 første poster angaar[2]), da saasom de ere aff stor vigtighed og ambassadeuren sin reyse nu strax effter sine herrer committenters ordre maa fortsette, vill hans kongl. mayestet det til videre betenckende optage. Huad den 3. post angaar, anlangende at hans may^{tets} envoyé extraordinaire[3]) maatte befales at komme til conferentze paa hoffet udj den Hagh, da hâr hans kongl. mayestet allereede giffvet sin i den Hagh værende minister behørlig ordre, herudj saaledis at comportere sig, som alle andre kronede hoffveders ministri aff lige charactere udj lige tilfelde giøre. Den 4. og 5. post belangende adskillige gields prætentioner vill hans kongl. mayestet sit skattkammer collegium befale med de herrer staters herved stedet forbliffvende resident[4]) paa beste og billigste maader det at affhandle. Den sidste post anlangende strygen og helsen udj Sundet, da saasom hans mayestet ingen anden tancke haffver end de eengang-oprettede tractater udj ubrødelig observants at holde, saa har hans kongl. may^{tet} allerede herom sin gouverneur paa Kroneborg fornøden ordre giffvet sig effter tractaternes ord og meening uforanderligen at rette og forholde.

25 July. Q. Om de Svenske undersaatter, som jordegods herudj landet eyer, skall være frii for at afflegge nogen eed effter forordningen. R. Aff hans kongl. mayestet resolveret, at de Svenske undersaatter skall være frii og forskaanet for forbemelte eeds afleggelse, og skall den Svenske resident[5]) mundtlig dette svar giffves: at enddog hans may^{tet} formedelst de imellem begge riger værende tractater ingenlunde forhindredes, at hans may^{tet} jo med føye de Svenske ogsaa til samme eeds afleggelse effter forordningen kunde tilholde, saa ville hans may^{tet} dog till et nabolig venskabs teygn, og udj regard at hans may^{tets} aff Danmarcks undersaatter udj Sverrig icke heller med nogen eeds affleggelse vorder besværet, dette, for saa viit de Svenske rette undersaatter angaar, haffve effterladt og dermed at forbliffve saaledis, som det tilforne været haffver[6]).

Q. Om icke alle fremmede, Hollænder, og huem de være kunde, til eedens affleggelse effter forordningen skulde tillholdes, og om den Hollandske resident (som sig till eedens affleggelse erbiuder) een formular aff eeden skulde vises. R. Er aff hans mayestet

---

1) Af 1670 28 Juni (8 Juli).

2) Garanti for Freden i Aachen 1668 og Afgjørelse af de svævende Stridigheder mellem Danmark og Nederlandene ved direkte Forhanling (Concepterne i Geh. Arch.).

3) Marcus Gjøe til Hvidkilde.

4) Jacob le Maire.

5) Gustaf Lilliecrona til Hallstad.

6) Stats-Collegiets Betænkning af Juli 1670, underskreven af Hansz Schack, P. Retz, H. Bielcke, Christoph. Parsberg, Otto Powisch, H. Wind og Envold Parsberg, anbefaler denne Løsning. Man maatte nemlig befrygte tilsvarende Paabud fra Svensk Side, i hvilket Fald de Danske Undersaatter vilde være de brøstholdne, da de »langt meere jordegoedtz under Swenske iurisdiction haffue, end de Swensche haffuer wnder eders k. may^{ts} oc som effter ald apparentz formedelst arff och suogerschab endnu meere uil faa« (Blandt Collegii status Betænkninger i Geh. Arch.).

1670. resolveret, at den Hollandske resident maa vises copien aff formularet aff eeden, og om hand eller andre fremmede (de Hamborger undtagen, som i alle maade saasom rette arffve-undersaatter skulle giøre eed) sig noget derpaa støder, da at maa indføres denne clausula: udj regard aff deris jordegods de her udj landet eyer.

26. Augusti. Q. Huorledis Fr. Gabel ved sit Danske[1]) creditifs offverleffvering skall forholde, om de ved det Frandtske hoff skulde veygre sig i (huorvel imod raison) at annamme breffvet paa Danske. R. Er aff hans kongl. mayestet[2]), at Fr. Gabel et haand-breff vaa Frantzøsk skall tilstilles, og at hand da ved dets offverleffvering skall sondere, om de vill beqvemme sig till at giffve hans kongl. may^{tet} titul aff eders mayestet, ligesom Franckerig giffver till Sverrige udj deris skriffvelser; kand hand obtinere det, saa skall hand offverleff-vere sit creditif paa Danske ogsaa, huorj hans mayestet vill, at skall giffves kongen aff Franckerig titell aff eders mayestet; vill Franckerig sig icke till reciproque høfflighed forstaa, saa skall Gabel tage det Danske breff med sig tilbage igien og indbeholde det. Gabel skall og giffves et breff med paa Latin ligeliudendes med det Danske, og dersom Franckerig da heller begierer at haffve det paa Latine, skall hand indbeholde det Danske og offverleffvere det Latine, dog med saa skiel, at hans mayestet ogsaa giffves aff Franckorig titell aff eders mayestet, som før er sagt[3]).

Q. Om det breff till Marcus Giøe anlangende at besvære sig hos Staterne General offver lurendreyerne udj Sundet, dateret den 17. Augusti anno 1670, skall fortskickes eller icke[4])? R. Er aff hans kongl. may^{tet} resolveret, at samme breff strax uden ophold skall fortsendes. Er ogsaa bleffven af hans kongl. may^{tet} resolveret, at Frants Møller[5]); som nu skal være residerende commissarius udj Amsterdam, skall haffve creditif med sig til Staterne General og til borgemester og raad aff Amsterdam[6]). Admiralitetet skall sielff skriffve admiralitetet aff Holland till.

6 Septemb. Q. Huad Giøe skall beordres at svare pensionarius de Witt paa den proposition, hand har giort, om hans kongl. may^{tet} vilde træde ind med i den triple alliance? R. Er aff hans kongl. may^{tet} resolveret, at Giøe saasom aff sig sielff

---

[1]) 1670 16/3 paalagdes det Gabel at give tilkjende ved Overleveringen af Notificationen om Kong Frederik III's Død og af sit nye Kreditiv, at de vel for denne Gang ligesom tilforn vare skrevne paa Latin; men at der forøvrigt nu var truffet den Bestemmelse kun at bruge Latin til de kronede Hoveder, der selv skreve paa Latin, men Dansk til dem, der benyttede deres eget Sprog i Skrivelser til det Danske Hof. Fik man nu ikke et Latinsk Gjensvar fra Frankrig, som man pleiede at faae det fra England, Spanien og Polen, maatte Ingen fortænke Kongen i, om han siden brugte Dansk. S. D. udfærdigedes en lignende Ordre til Lillienoron i Wien (Udenr. Conceptbog i Geh. Arch.).

[2]) mangler: resolveret.

[3]) I vedkommende Registrant er bemærket angaaende disse to Skriveser, af 1670 26/8 og 27/8, om Afskeds Audients for Gabel, den første paa Dansk, den anden paa Latin: Disze tuende breffue blef icke offuerleffverede.

[4]) I Anledning af, at Hollandske Skippere paa Gjennemfarten fra Curland havde forevist urigtige Pund-seddeler, lod Tolddirecteuren Andreas Günther anstille Visitation i Hollandske Skibe, hvilket fandtes stri-dende mod Christianopel Tractaten af 1645.

[5]) Yngste Søn af Henrik Müller, Rentemesteren.

[6]) Bestalling af 1670 4/8 til navnlig at udfærdige Maalebreve for de Hollandske Skibe, der vilde fare paa Norge; de to Creditiver (begge paa Dansk) ere udfærdigede 1670 8/9.

discoursviis skulde sondere, om de andre potentater aff liguen ogsaa ere herudj de concert 1670.
med Holland, at vi til denne triple alliance skulde inviteres, huad os til subsidiepenge skulde giffves, og huo dem skal betale; og helles giffve tilkiende, at den arbitrage sag, som icke effter tractaterne er effterkommet, er ringe teygn, at deris løffter skulde effterkommes, eller till nogen god fortrolighed, saavelsom det at ambassadeuren de Witt i stedden for at affhandle sagen her à l'amiable, som hand giorde mine, refuserede siden at møde commissarierne udj raadstuen[1]). Saa laa og den svoffvelsag[2]) gandske ned. Og at Giøe skulde giffve tilkiende, at hand haffde faaet alffvaarlig befaling om arbitrage sagen dem igien at erindre, heller hans may^tet fick at pressere Franckerig till at dømme eller sielff tage sig til rette, naar deris skibe kommer i Norge.

Q. Om Hamborg icke skall skriffves till conjunctim med hertugen aff Gottorp, at de skulde være tenckt till at afflegge deris arffvehyldings eed? R. Er aff hans mayestet resolveret, at till Hamborg strax herom conjunctim med Gottorp skulde skriffves.

Q. 5. Octob^r. Om icke Habbeus[3]) skulde hemmelig instrueres at sondere Brandeborg, om nogen inclination hos ham og Brunsvig Luneborg fandtes till nogen nærmere defensive alliance med hans may^tet at indgaa, efftersom den qvadruple tilforne a° 1666 oprettede alliance formedelst den siden oprettede triple alliance siunes at haffve lidt nogen anstød. R. Er aff hans kongl. may^tet resolveret, at Habbeus skulde tilbørligen først under haanden sondere, huad inclination Brandenborg hertill haffde, og om hand icke allerede ved nogen sær hemmelig tractat med Franckerig kunde være for nær engageret. Fandt hand da nogen god inclination hos forbem^te fyrstlige huse till nogen nærmere defensive alliance med Danmarck til felles forseckring aff deris respectivé riger og lande at indgaa, skulde adroitement nogen liden ouverture derom gieres; dog at bem^te Habbeus icke giør for viid et skridt første gang.

14. Octobris. Q. Huad Giøe skall svares paa sin sidste skriffvelse, dateret 8/18 hujus, huorj hand melder, at pensionarius de Witte paa ny haffde inviteret hans may^tet till den triple alliance, huilcken proposition hand siger sig paa samptlige liguerede veygne at giøre, og begierer endelig hans may^tets resolution herudj. R. Er aff hans may^tet resolveret, at Giøe icke skall engagere sig i nogen tractat eller negotiation med Holland herom, mens endnu fremdeelis comportere sig paa samme maade ohngefehr effter den resolution, som hans may^tet tog den 6. Septembris sidst forleden. At Giøe skall giffve Isola, den keyserl. minister i den Hag, een visite og communicere ham den proposition, som ham aff Witte er giort; at det kommer hans may^tet noget underlig for, efftersom

---

1) under Paaskud af formelle Betænkeligheder.

2) om et stort Parti Svovl, som oprindelig tilhørte en Hollandsk Kjøbmand Jan Browers, men siden blev gjort til Prise af Englændere og opbragt til Glückstadt. Der kom Varerne i Kong Frederik III.'s Besiddelse og solgtes, hvorefter de nu fandtes under Beslag oplagrede i et Pakhus i Amsterdam.

3) Chr. Habæus Lichtenstern, Resident i den Oversachsiske, den Nedersachsiske og den Westfalske Kreds.

1670. hidindtil saa stor froideur aff det huus Østerrig vaar fornummet, i sær udj de Pl**ø**nske Oldenb. sager, saa at mand vel kunde tviffle, om Spanien ogsaa inviterede hans may^tet^, saasom de Witte hand siger, effterdj den Spanske envoyé extraord.[1]), som her vaar, icke et ord derom meldede etc.; og at Giøe skulde effter sin forrige ordre anlangende at møde paa Vertreck-kammer saaledis comportere sig, som at andre ministri aff kronede hoffveder aff lige character i lige tilfelde pleyede at giøre[2]); at giffve Giøe tilkiende, at Høgh er designeret hans successor og skall bliffve paa et par maaneders tid hos Giøe incognito for at faa connoissance om all suiten aff affairerne etc., som ordren til Giøe videre om melder, huilcken udførlig først gandske bleff oplæst.

Anno 1670 den 8. November. Er aff hans kongl. mayestet resolveret, at till Lindenow[3]) udj Engeland een ordre skal skriffves og derudj legges een memorial, saaledis som hand dem i sit nauffn kand offvergiffve, og derudj deduceres voris rett, vi har till at komme dem til at stryge udj Sundet, og helles derforuden kongen aff Engeland et høfflig breff tilskriffves, som sig videre paa det memorial, som aff Lindenow offverleffveres, skall referere, og at den Frandske ambassadeur nock een extract aff samme voris deduction og derudj forfattede raisons skulde communiceres.

11. November. Instructionen for Frantz Møller anlangende svogelhandeln i Holland ved process at driffve till ende; saaledis læst og for got befunden aff hans kongl. mayestet.

Q. Huad den Hollandske resident Le Maire skall svares paa hans mundlige proposition, huorj hand paa Staternes veygne giorde forslaug, at hans may^tet^ vilde foruden compromisse udj mindelighed med Staterne denne udj Franckerigs arbitrage henstillte sag transigere og dertill nogen befuldmegtige i den Hagh at tractere. R. Er aff hans may^tet^ resolveret, at Le Maire paa sin mundtlige proposition ogsaa ickon skall haffve et mundtlig svår, at nemmelig hans kongl. may^tet^, for at lade see sin geneggenhed till at føye Staterne i alle billige maader, vill nock saa viit forstaa sig hertill, dog expressé sig forbeholden ingenlunde for den sags skyld fra den eengang ved saa solemnelle tractater stipulerede og paa Franckeriig compromitterede arbitrage at ville vige; disligeste at hans may^tet^ det inden een viss tiid, nemmelig inden 6 ugers forlob, vilde haffve termineret, og skulde de 6 uger begynde og angaa 8 dage effter Just Høghs ankomst till den Hagh, effter dessen forlob da og endelig dom og sentents aff Franckerig herudinden maatte feldes og affsiges. Helles skall Just Høgh fornøden instruction herpaa meddeelis, og hand saa conjunctim med Marcus Giøe denne sag at affhandle befuldmegtiges.

20. November. Samme sag igien paa ny debatteret, og er aff hans may^tet^ resolveret, at for at vinde tiden skulde Giøe beordres et memorial at indgiffve, at hans may^tet^ vilde endelig for at føye Staterne nock udj mindelighed om sagen sig med dem foreene og Giøe

---

[1]) Alphonso de Velasco, Marquis af Belmonte, Creditiv 1670 $^{19}/_{6}$, Recreditiv 1670 $^{22}/_{9}$.
[2]) . . og agte vi icke en teddel af voris respect at forgive (Ordre til Gjøe af 1670 $^{14}/_{10}$.)
[3]) Christoffer Lindenov Henriksen til Øvidskloster og Frisholt.

med dem herom at tractere, dog expressé derhos reserveret, at h. may^{tet} for den sags skyld icke agter at vige fra den eengang ved tractaterne paa Franckerig stipulerede og compromitterede arbitrage, og huis det da icke inden December maaneds udgang till ynskelig endskab gelangede, da uden all videre udflugt Franckerigs endelig dom og sentents i sagen at forvente. Aff dette breff har og hans may^{tet} resolveret, at een copie til residenten Le Maire skulde skickes i stedden for videre svar paa hans proposition, og at til bem^{te} Hollandske resident ved secretaireren herom skulde skriffves, saavelsom ogsaa at denne ordre till Giøe med den Frandske ambassadeur Trelon maatte communiceres. Endelig og at helles een instruction i sær herom for M. Giøe skulde forfattes. 1670.

21. November. Er bemeldte instruction, som tilforne vaar resolveret for Giøe at skulle opsettes og forfattes, oplæst og aff hans kongl. may^{tet} saaledis for god befunden. Er og helles aff hans may^{tet} resolveret, at aff skattkammeret een ordre till Giøe skulde opsettes, huori ham befales den til de Hollandske kiøbmænd ved tractaterne effter listen stipulerede betaling aff de hos ontfangergenerael Spiegel udj Amsterdam staaende og i hænde værende Norske toldpenge tilbørligen at passere og clarere. Er og aff hans may^{tet} resolveret, at paa de conditioner, som de Witte foreslog, vilde hans may^{tet} icke træde ind i den triple alliance; dog skulde Giøe ickon giffve szaadann et svar, at indtill den arbitrage sag vaar til ende, kunde hans may^{tet} sig intet herpaa resolvere, og i sær paa slig conditioner.

10. December. Q. Huad paa Jens Juels skriffvelsze, de dato den 30. November, skulde svares, huori hand begier at vide, huorledis hand sig skall comportere, om saa vaar, Sverrig skulde veygre sig i at antage hans may^{tes} skriffvelse, formedelst den forandring de derudj formeene at være skeet, i synderlighed med vaabenet aff Gulland og Øsell, huor ved de meener dennem nogen præjuditz at skee etc.; om hand da uden affskeed skall bortreyse[1])? R. Er aff hans may^{tet} resolveret, at J. Juel skal discursviis (foruden at lade sig mercke nogen sær befaling derom at haffve) remonstrere, at aldrig haffver de trej kroner hafft nogen saa viss og fast sted, at det jo effter huer konges behag snart nedre i hoffvedqvartererne, snart i kredzen runden om, snart paa andre maader satt været haffver, saasom et vaaben der dog ved solemnelle tractater vaar foraffskedet aff begge kroner udisputerlig at skulle føres. Saa vaar og det urimeligt, at mand hans may^{tet} vilde formeene de vaaben at føre, som hans her fader og farfader endnu siden de Bremsebrôiske tractater ført haffde. Og vaar det icke heller nytt, at kronede hoffveder og store herrer førde vaaben aff de lande, som de icke een fôdbred eyede udj, som baade aff Spaniens og Engelands vaaben er at see. Saa kunde og residenten Juel en raillant sige, at han haffde hørt hans may^{tets} her fader udj skiempt sige, at som hand icke meere haffde Gulland og Øsell, saa vilde hand deris vaaben til tvende andre øer nemmelig Falster og Laaland igiengiffve deris affdøde systre till amindelse at bære. Og betydede saa dragen Bornholm, den eene krone Fæmern, væderen Færø, den kronede fisk Iisland og biørnen Grønland, saa at heraff lettelig kunde sees intet herudj dennem till

[1]) Hans Recreditiv er dateret 1670 $^{21}/_{12}$ (Svenske Acta i G. A.)

1670. præjuditz i nogen maade imod tractaterne at være skeet. Skulde de da endelig imod all raison sig opiniâtrere og hans may[tets] skriffvelse icke ville antage, saa skulde J. Juel ickon mundtlig affskeed tage foruden noget breff at offverleffvere og dog med all civilitet derhos protestere, at hans may[tet] paa sin side i allemaade genegen er all nabovenlig fortrôlighed at holde.

16. December. Efftersom residenten i Holland M. Giøe besværer sig tiden at være for kort, som till handlingen er berammet, om da nogen lengere tiid dertil skulde tages, og om summen endnu videre skulde modereres. R. Er aff hans kongl. may[tet] resolveret, at Giøe maa giffve dem tilkiende i Holland, at hans may[tet] er tilfreds det endnu effter vor stiil at reygne til Januarii maaneds udgang maa opsettes, mens szaa og icke een dag lengere; at summen endelig till tu millioner maa modereres; og at hans may[tets] rette intention (szom dog Giøe hemmelig hos sig skall holde) ickon er denne fornemmeligen eengang for alle at være qviit og frii for alle de prætentioner og gieldsfordringer, som Holland hos hans may[tet] haffver, effter skattkammerets bereygning, som til Giøe derhos skall skickes; kunde da een tønde guld eller noget till offvers skiude, som hans may[tet] siden hos Holland kunde haffve at fordre og til beste, vaar det saa meget dis bedre, huilcket envoyéens dexteritet og sædvaanlige adresse videre anbefales.

16. December. Q. Om Frants Møller, residerende commissarius, skall befales icke at offverleffvere hans may[tets] breff till staden Amsterdam, huilcket envoyé extraordinaire M. Giøe formeener at være hans may[tets] høye respect for nær. R. Er resolveret aff hans kongl. may[tet], at Frantz Møller skall offverleffvere breffvet till staden Amsterdam, og kand hans may[tet] icke siunes dette at obligere Giøe till at møde udj Vertreckkammeret, eller og at det skulle være hans may[tets] høyhed og respect for nær.

1671. Anno 1671, 4. Januar. Er aff hans may[tet] resolveret, at Otte Rantzow[1]) udj instructs skulde giffves: effter afflagde curialia fornemmeligen at recommendere og poussere arbitragesagen saaledis, at om den mindelig underhandling i den Hagh uden frugt skulde affgaa, Franckerig da een endelig sententʒ herudj vilde felde og søge for os at obtinere, om icke fem eller trej, da dog tu millioner rixdaler, og at i slutningen maatte indføres, at vi de penge, vi til Holland skyldige ere, saa lenge uden rente, indtil den os adjudicerede summes affdragelse skulde indbeholde, dernest og at penetrere udj Franckerigs desseiner anlangende Nederlandene, saavelsom den spargerede ambassade til Sverrig, og i huad engagement de ere med chur og førsterne i Tydskland og især med Churbrandenborg og biskoppen aff Münster, huis stercke armement efftersom den de angrentzende og hans may[tet] sielff ratione comitatus Delmenhorsti icke ringe ombrage foraarsagede, at da aff Franckerig samme greffskabs sickerhed maatte garanteres, og hans may[tes] beste herudj beobagtes. Om commercierne og at conferere med Colbert og derom at avisere præsidenten i cammer-collegio. Om hand anlangende hans may[tets] desseiner og fornemmelig, saa viit den triple alliance vedkommer, adspørges, da ickon i terminis generalibus derpaa at svare, helles med hans may[tets] ministris

[1]) til Boller m. m., Envoyé extraord. i Frankrig.

offver alt flitig at correspondere, med fremmede der værende ministris god omgengelse at holde og hans may[tets] respect, dog at all unødig competents eviteris, tilborligen at beobagte, huilcket saavelsom det offrige i envoyéens eygen dexteritet, som der saasom envoyé extraordinaire skall residere, henstilles. 1671.

Er aff hans may[tet] resolveret, at Frantz Møller icke skall offverleffvere hans may[tets] breff til borgemester og raad i Amsterdam, og efftersom Staterne udj deris resolution melder om, at Fr. Møller, endog hand som hans may[tets] commissarius recognosceris, dog den ordinarie jurisdiction aff den provintie, hand i bôer, skall være undergiffven, saa skall til Giøe skriffves, at hand udførlig beretning til hans mayestet giør, om og andre kongelige betiente aff lige character med bemelte Møller paa samme maade tracteres; naar de det begyndt og huad fundament de dertill haffver.

5. Januar. Q. Huad den Hollandske resident Le Maire paa hans memorial, den 3. December a° 1670 indgiffven, skal svares, huori hand begierer, at den anordning ved toldstederne i Norge maa giøres, at ontfangerens billetter icke alleene paa rentens, mens endoch paa 40000 rixdalers affbetaling paa capitalen, som er 400000 rixdaler (effter obligationerne aff hans may[tets] her fader giffven, dateret 23. October 1657 og 1. May 1658) maa respecteres? R. Denne sag er indtill videre optagen.

Er og aff hans may[tet] resolveret, at paa kongen aff Sverrig hans breff, dateret Stockholm den 16. November anno 1670, skulde svares, at belangende den besværing, staden Wismar ved toldcontoret i Bergen skall tilføyes, saa er baade tilforne aff Svenske resident begieret og begierer hans may[tet] endnu, at der maatte vorde specificeret, huad artickel i det Odensebiske fordraug de anno 1560 de eygentlig formeene staden Wismar at graveris imod. Huad og angaar det aff hans may[tet] publicerede mandat anlangende at tage confirmation paa alle beneficier, præbender og canonicater etc., huilcket Sverrig befrygter at maatte extenderes till det præbende under dombcapittelet i Hamborg sorterende, huoroffver jura archiepiscopalia dennem paa Brehmens veygne ved de Osnabrugiske tractater skal være reserveret, da haffver hans may[tet] sig icke endnu om alting saa fuldkommeligen kundet lade informere; forseckrer dog kongen aff Sverrige, at i huad mandat og hans may[tet] haffver kundet ladet udgaa, det dog ingenlunde skall extenderes eller hentydes till noget, som Sverrig og des med rette tilhørende jura kunde være til præjuditz.

(1671 den 5. Januar.) Om og huad svar Holland skall haffve paa deris skriffvelse, den 29. September a° 1670, huor i de begierer, at Hollænderne ligesaavel som Svensken maatte dispenseres fra at giørre den trôskabs eed, som hans may[tets] her fader a° 1669 1. Augusti haffver ladet udgaa. R. Er aff hans kongl. may[tet] resolveret, at icke skrifftligen mens mundtlig svar til residenten Le Maire herpaa skulde giffves: at enddog denne Staternes skriffvelse noget silde, og alt effter den i forordningen ommeldte tiid vaar forfalden, er indkommen, de og ved deris nylige exempel imod Frants Møller ringe anledning till saa stor limfeldighed haffver giffvet, saa er hans may[tet] dog allernaadigst tilfreds dennem saa viit herudinden at føye, at udj den eed, aff de Hollendske undersaatter skall affordres, maa

1671. tilføyes denne clausula: udj regard aff deris jordegods de her udj landet eyer (som og før aff hans may^tet anno 1670 den 25. Julii er bleffven resolveret), og om de sig endda lengere herudj veygrer, da fiscalen de forsømmelige strax at tiltale. Og effterdj paaskyldes denne forordning udj Holsteen ey at være publiceret, da skall den der publiceres og tiden dem endnu til endelighed foresettes til pintzedaug førstkommende.

3. Februar. Anlangende det hertug Georg Wilhem og hertug Ernst Augustus till Brunsvig Luneborg hans may^tet haffver tilskreffvet, de dato 16. Januarii, anlangende den udj den qvadruple alliance anno 1666 stipulerede succours og assistence imod bispen aff Munster etc., er aff hans may^tet resolveret, at dem skal tilskriffves, at hans may^tet icke vill formode Munster till endelig ruptur at skulle vilde komme; mens huis imod all forhaabning Brunswig Luneburg skulde aff biskoppen vorde attacqueret og offverfalden, vill hans may^tet med samptlige de andre allierte conferere, at huad secours udj alliancen er stipuleret, tilbørligen kand vorde forskaffet, og at imidlertid vill hans may^tet skriffve biskoppen aff Munster till[1]) og ham paa gelindeste maade till rolighed og mindelig forhandling formane, huortill hans may^tet sig og offererer i alle muelige maader at vilde cooperere. Er og aff hans may^tet resolveret herom til Giøe udj Holland og Lincker ved det Brandenburgiske hoff at skriffve, at de herom communicerer med Holland og Brandenburg. Er og aff hans may^tet resolveret, at folckene skulde tilsiges sig i beredskab at holde, at om hans may^tet den secours, som hans may^tet effter den qvadruple alliance Brunswig Luneburg skyldig er, skulde vilde sende, de da kunde være færdig. Er aff hans may^tet resolveret, at til Staterne General skall skriffves og remonstreres, at effterzom all den fiiid, hans may^tet haffver anvendt for at terminere arbitragesagen udj mindelighed, er frugtesløs, saa nødes hans may^tet at henskyde sig til, huad kongen af Franckerig saasom den ved saa solennelle tractater stipulerede og compromitterede arbiter herudj affsigendes vorder, og at aff dette breff skall giffves Trelon den Frandske ambassadeur een copie.

18. Februar. Q. Effterzom Pløn sig udtryckelig har ladet forliude og saa viit alt udladt paa langt bedre maade at ville tractere med hans may^tet in puncto successionis Oldenburgicæ, collectarum, homagii, dotis et fori end med Gottorp, og ingen apparence er vel at komme udaff sagen, saa lenge vi vill tractere conjunctim med Gottorp, huis sag giør voris tung; om vi da skal bliffve fast ved Gottorp og heller forsømme vor eygen herunder verserende interesse og slippe denne occasion aff hænderne, huor Pløn sig saa favorabel imod os erbiuder, heller end at separere os fra Gottorp, eller og om vi skall separatim tractere og søge vor fordeel og at giøre vor parti, det beste vi kand. Er aff hans kongelig may^tet resolveret, at om det icke endelig kand anderledis være, at conjunctim med Gottorp gauffnlige og billige conditioner kand betinges, skall endelig med Pløn à parte tracteres paa beste maade, sagen mueligt er at kunde afhandles.

---

[1]) I Skrivelser til Parterne af 1671 4/3 tilbyder Kongen at mægle mellem dem i deres Strid om Staden Høxster (Udenrigske Kopibog i Geh. Arch.).

24 Februar. Er aff hans mayestet resolveret, at til denne forestaaende og udj 1671.
Martio berammte Nieder Säxiske kreysdag skulde Habbeus beordres med de Luneburgske didkommende ministris at conferere anlangende den alliance, tilforne er giort ouverture om: at nemmelig den icke vaar anseet till andet end till de allieredes felles seckerhed, tryghed og deris respectivé rigers, fyrstendommes, greffskabers og landes conservation, at sette sig med felles magt deris aggressori imod og icke før at opholde, førend fred igien vaar erlanget og den offverfaldne aff den, som aggressor er, tilbørlig erstattning for hans skades lidelse skeet. De offrige conditioner finder sig vel aff den qvadruple alliance. Habbeus skulde og sondere Zell og Osnabrugge, om de vel vaar tilfreds med at Hanover og Wollffenbuttel med till den alliance bleff inviteret, huilcke hans may^tet gierne herudj med indsluttet vilde haffve for at giøre den succurs, vi fra dem skulde haffve at forvente, dis større og meere considerabel. Naar det saaledis da det gandske huus Brunsvig Luneburg skulde befalde, vilde hans may^tet dette med Chur Brandeburg communicere lade, og om det da churførsten og iligemaade behagede, kunde da een viss dag og sted berammes og foraffskediges, huor da aff dem samptlige een project aff tractaterne til videre approbation kunde opsettes. Dersom og Habbeus bleff adspurt, om icke hans may^tet skulde aparte med Brunswig Luneburg vilde tractere, om saa vaar, Brandeburg icke paa den maade med hans may^tet og hertugerne tillige skulde vilde tractere, skall hand svare, at det vel icke om Brandeborg vaar at formode, mens dersom imod forhaabning det anderledis skulde udfalde, vilde hand hans may^tet betimelig derom vide at referere, og vaar vel da dog icke at formode, at hans may^tet derfor denne handling gandske skulde vilde abrompere. Hand skall og erindre, om dem icke siunes det huus Cassel med til denne alliance at skulle inviteres. Huad dog de Luneborgiske herpaa sig erklærer eller svarer, skall dog Habbeus alleene ad referendum optage og hans may^tets videre resolution derpaa affvarte.

18. April. Huad Giøe skall svares anlangende den declaration, Staterne aff hans may^tet begierer[1]), icke at ville prætendere paa nogen compensation med huis hans may^tet den province Holland og Westfriisland og staden Amsterdam skyldig er, beløbende sig 520000 rixdaler, og det huad heller den sentence hans may^tet skulde bekomme aff Franckerig, maatte være hans may^tet med eller imod? R. Er aff hans kongl. mayestet resolveret, at til de h. General Stater i denne meening skulde skriffves: at nemmelig hans may^tet forundrede sig offver denne begiering, efftersom hans may^tet icke vel kunde forstaa, huad declaration de videre kunde behøffve end det, som hans may^tets h. fader for nogle aar siden (der Holland veygrede sig at indkomme med deris svar, førend compensationen aff memorialerne bleff udeladt) ved memorialernes forandring declareret haffver, huorved hans may^tet det og altid siden haffver ladet berô og endnu derved at ville forbliffve sig till offverflod declarerer og erklærer. Formoder saa, at efftersom hans may^tet i saa maade alting, huis med billighed begieris kunde, har fyllist giort, de og paa der side nu eengang effterkommer, huad tractaterne dem tilholder, i synderlighed effterdj h. m^tes intention er ickon at præcavere

---

[1]) I Randen: samme sag den 22. April igien debatteret.

1671. alt, huis nogen irring kunde foraarsage, og vide huad Staterne h. may^{tet} skyldig vaar, huorom, effterdj de icke indbyrdes sig haffver kundet foreene, vill h. m^{tet} arbitri endelig sigelse og sententz herudj forvarte, huad heller den med eller imod h. m^{tet} være kunde. Om subsidiipenge vilde h. m^{tet} icke heller erindre, i henseende h. m^{tet} forseckrer sig baade herudj saavelsom i alt andet om deris sincere og oprigtige intention etc.

13. May. Er samme materie paa ny igien debatteret, og aff hans may^{tet} resolveret, at saasom Giøe udj hans siden indkomne relation, de dato 11. May 1671, formelder den forige declaration ey effter Staternes fornøyelse fuldkommen at haffve været, og at endelig een meere klar og cathegorique declaration behøffvedes, paa det Holland ey paa ny nu andre udflugter igien skulde søge og under den prætext endnu veygre sig at giøre sagen till ende, til huilcken sentiment Franckerig siuntes ogsaa at propendere, da skulde tvende exemplarier aff declaration opsettes og udj den eene cathegoriquement settes: at hans may^{tet}, huad heller hand udj denne sag kommer till at vinde eller tabe, dog icke vill prætendere at compensere sine till Franckerigs arbitrage henstillte prætentioner imod de firehundredetusind rixdaler paa Hollands og Westfriislands credit og de hundrede og tiuffvetusind rixdaler aff staden Amsterdam forstragte, eller udj gierningen vircklig sig compensere, mens samme gield till de, som hans may^{tets} obligationer i hænde haffver, med paaløbende rente erlegge og uformindsket betale effter compromisstractaten, saasom een hans may^{tets} prætensioner ey vedkommende gield. Udj det andet exemplar skulde og vel samme declaration ligesaa cathegorique og platt settes, mens dog med denne udj enden tilføyede clausula: dog at icke under det skinn os siden aff de hr. Gen. Stater billig betaling veygredes, for huis os ved kongen aff Franckerig hans arbitrage adjudiceret vorde kunde, mens at de hr. General Stater sig forpligtede under deris og meenige de foreenede Nederlandes jndbyggere deris godses forskriffvelse slig os tilkiendte summa ogsaa rigtig at betale uden alle udflugter eller prætexter. Er endochsaa aff hans may^{tet} resolveret, at endnu et exemplar skulde giøres aff een declaration, huor disse ord i indgangen skulde udelades: da for at lade dem see, huor geneigen vi ere at føye dem udj alt, huis med nogen billigheds skinn aff os begieres kand, udj forhaabning, at os samme skiell af dem igien vederfares, og at denne saa lenge forhalede sag dog eengang omsider uden videre ophold maatte komme till ende etc., og ickon platt settes: da have vi denne declaration etc., og helles den forommeldte clausula udaff enden i dette tredie exemplar ogsaa udelades. Og skulde saa Giøe tilskriffves, at hand saaledis disse exemplarier skulde menagere at biude dem det andet exemplar først, dernest om det icke vill antages, da det første, og endelig, om det ey anderledis være kand, da dette tredie og sidste exemplar.

27. May. Er aff hans may^{tet} resolveret, at Habbeus skulde beordres till det samptlige Brunsvig Luneborgske huus sig at forføye, og effter det hannem hos skickede project aff tractaterne voris intention dennem nærmere søge at aabenbare. Og dersom hand dennem saaledis disponeret befinder, at de gierne skulde vilde haffve Chur Brandenborg og det huus Hessen Cassel med i disse tractater indsluttet, skall hand sig til Berlin og derfra til Cassel begiffve og iligemaade der dennem voris nærmere intention ved denne project aff tractaterne

tilkiendegiffve. Mens skulde det Luneborgiske huus ickon lade see ringe genegenhed till at tractere med Brandenborg og Hessen Cassel tillige, skall hand det hans may^{tet} strax tilskriffve og forstendige og imidlertid dog med det Luneborgiske huus tractaterne fortsette, dog inden hand til fuldkommen sluttning skrider, hans may^{tets} endelig resolution om alting først affvarte og fornemme. Dersom og om Sverriges inclusion noget videre erindres skulde, skall hand sligt med all føyelighed søge at declinere, forevendende baade den lange tiid, som ved slig viitløfftighed vilde medgaa, saa og at slig een sterck ligue aff saa mange potentater, som alle ere den protestantiske religion tilgedaan, vilde foraarsage catholiquerne stor ombrage og jalousie. Og helles skulde Habbeus flittig om alt, huis tid effter anden forefalde kunde, hans may^{tet} referere og hans may^{tets} videre allernaadigste resolution fornemme. 1671.

14. Junii. Jørgen Reetzes[1]) instructs læst, og aff hans may^{tet} resolveret, at hand ved hans nu forehaffvende reyse til Spanien, huort hen hand i qvalité aff envoyé extraordinaire gaar, skal giøre forslaug om commercie tractater at oprette etc., og at til cardinal aff Arragon og Castel Rodrigo udj sædvaanlige terminis skal skriffves og giffves dem de sædvaanlige titeler.

8. Juliy. Er aff hans may^{tet} resolveret, at paa kongen af Sverriges skriffvelse, de dato 31. May, huorj Sverrig offererer sin interposition udj den stridighed mellem hans may^{tet} og Gottorf anlangendes Oldenborg og Delmenhorst etc., skulde saaledis svares: at hans may^{tet} tacker kongen aff Sverrige for sin offerte, og tager det op for et sær venskabs teygn, skulde og i ingens haand heller sin sag ville voldgiffve, om fornødenheden det udkreffvede; mens saasom hans may^{tet} ingen stridighed veed aff uden een generositets strid, idet hertugen alting i hans may^{tets} generositet stiller, derved nogen summa penge forventende at skulle tillegges offver den allerede betingede og foraccorderede summa, og hans may^{tet} igien formeener hertugens generositet at forbinde ham ved sin parole og till at hol de, huad hand haffver loffvet.

31. Julij. Er aff hans may^{tet} resolveret, at een secret ordre till stath. Ahlefeld skulde giffves nu ved sin tilbagekomst paa ny den Oldenborgiske sag med allffvaar at foretage: først at søge at vinde Kihlman till hans may^{tets} tieniste med promesser, huori hand maa gaa till 15 à tiuffvetusind rixdlr., dernest skal stâtholder effter den hannem medgiffne project søge at slutte og i pennen forfatte tractaterne med Gottorp. Kand det icke effter projecten skee, da at søge at erholde blotte possessionen for de her foraffskeedede 150000 rdlr. og loffve Gottorp, naar de sagen mod Pløn vinder, endda hundrede, hundrede og halfftredsindstiuffve à tuhundredetusind rixdaler. Og om end det icke vill lyckes, da at søge at giøre een reglement, huorledis med regieringen i greffskaberne skall forholdes, efftersom hans may^{tet} icke vel meere kand taale hertugen i communion i regieringen med sig, og faar saa Gottorps andeel aff intraderne saa lenge in deposito hensettes.

4. Augusti. Er aff hans may^{tet} resolveret, at till Habbeo skulde skriffves, at

[1]) til Vedø. Hans Instruction, dateret 1671 18/6, paalægger ham bl. A. at holde sin Tale i Modtagelses-Audiensen paa Dansk og overlevere en skreven Latinsk Oversættelse deraf (Saml. Spanien i Geh. Arch.).

1671. dersom Brunsv. Luneburg endnu videre skullde insistere og endeligen opiniatrere sig i at excludere Norges rige aff den forhaande værende alliance, skulde hand for den sags skyld icke abrompere all handlingen, mens den effter sin instruction fortszette, dog med den condition, at udj projecten denne clausula vorder indført, at om hans may[tet] udj Norge bleff attaquerede, hertugerne dog hans may[tet] den stipulerede secours herudj Danmarck, hans may[tets] fyrstendomme eller greffskaber, efftersom fornødenheden det udkreffvede, til hans may[tets] fuldkomne disposition skulde tilsende.

15. Augusti. Er aff hans may[tet] resolveret, at till Habbeo skulde skriffves, at huad den post angick, huor mange folck paa begge sider imellem h. m[tet] og Brunsw. Luneb. skulde stipuleres, om saa vaar, Brandenburg icke træder med ind i denne ny defensive alliance, derpaa skulde hand svare, at hans may[tet] endelig da vilde forpligte sig till 9000 mand, nemmelig 3000 till hest og 6000 till fods, mens da og derimod, saa viit som nogensinde mueligt er, insistere derpaa, at det samptl. Brunswigske huus med biskoppen till Osnabrugge forskaffede 2500 till hest og 5000 till fods, huilcket antall óm icke staar till at erholde, da endelig at lade sig nøye, naar de forpligter sig till at forskaffe 2000 till hest og 4000 til fods. Huad de andre smaa annotata, de Brunsvigske ved huer post aff projecten aff alliancen giort haffver, angaar, da er hans may[tet] nock tilfreds, at det med den 2. og 3. post forandres effter deris giorde anteygnelser, dog at den sidste part aff den 3. artickel saaledis indrettes: at naar nogen attaque besorges, den aff de confoedererede, som sig for nogen offverfald befrygter, sin allierede sligt i tide tilkiendegiffver, paa det hand endnu, førend attacquen skeer, kand forsøge vias amicabiles; mens naar attacquen vircklig skeer, da, saa snart saadant tilkiende giffvet vorder, den stipulerede succurs strax at tilskickes. Huad ved den 5. 6. 7. 10. og 12. er anteygnet, lader hans may[tet] sig og befalde, alleeniste at i begyndelsen paa den 7. artickel saaledis settes om passagen eller durchtoget, at den den nødlidende, og helles altid som fornødenheden det udkreffver etc., skall paa foregaaende notification tilladt være; mens helles huad den 14. post angaar, skall hand søge tractaterne paa saa lang tid og saa mange aar at slutte som mueligt.

5. Septembris. Paa den relation, Liliencrone fra Wien nogle gange giort haffver, om een nærmere alliance mellem hans may[tet] og keyseren at oprette, huorom de keyserlige ministri adskillige gange ouverture giort haffver etc., er saaledis aff hans kongl. may[tet] resolveret, at een fuldmagt till at tractere Liliencrone skulde tilskickes, og hand derhos beordres sig deraff ved occasion hos de mest crediterede keyserl. ministris at betiene, saasom et teygn, at hans may[tets] rette allffvaar er icke slig alliance at udslaa, dog skulde hand icke førend videre ordre sig udj formelle tractater indlade, og derfor till at trainere vercket endnu noget først urgere paa, at hans may[tet] nogen satisfaction udj titulaturen aff det keyserlige cantzelie maatte skee, og titul aff may[tet] giffves, ligesaavelsom keyseren det giffver till Sverrige. Dernest, naar hand dette erholdet haffver, skulde residenten begiere, at de keyserlige ministri sig om keyserens forehaffvende og rette intention om denne defensive alliance sig nærmere udlade vilde og hannem een project meddele, saa hand punctviis mere specialiter paa alting

kunde instrueret vorde. Helles skall og Liliencrone befales med saadan dexteritet og secretezza herudj sig at comportere, at den Frandtzøske heroffver ingen ombrage giffves. 1671.

25. Novembris. Er aff hans may^tet^ resolveret, at Petkum[1]) skulde tilskriffves og til gemyt føres, at hans may^tet^ icke approberer udj hans giorde relationer af 11. og 4. Novembris, at hand 1. har ført den discurs paa banen hos cantzlern i Sverrig om strygen udj Øresundet, som de Engelske kongl. orlogsskibe veygrer sig udj, og i synderlighed de ord, hand har sagt: en qvoy la Svede se trouveroit interessée aussi bien que le roy de Dannemarcq etc.[2]). 2. At svaret om de 3 kroner, som vi midt udj vaabenet saasom paa den meest honorabel sted fører, er heel slapp, og kunde ickon vigoureusement svares, at det vaar os jo ved tractater, i sær det Stetinske og den 2. artickel udj det Knærødske, tilladt dem at føre, 3. anlangende Skaanes og Blegінds vaaben, som cantzlern har besværet sig offver, at vi i voris vaaben skulde føre, maatte hand nock svare, at det sig icke saa forholdte; at vi icke eengang viste eller nogen effterretning haffde, huad Skaanes eller Blegінds vaaben vaar. Hans may^tets^ her får haffde først lagt disse 3 vaaben till, saasom væderen, dragen og biørnen, till at betyde Færø, Bornholm og Grønland; lammet med korset saavelsom ørnen haffde Chr. IV. endoch effter de Bremsebroiske tractater til sin dødedag ført og aff Frid. III. undertiden ført, undertiden udeladt, ligesom seyglet stort eller lidet, eller hans eygen velgefald været haffde, som og fremfarne konger snart alle, snart eendeel vaabnene, mens mesten de 5 og altid de 3 hoffvedvaaben ført haffde, iblant huilcke de 3 kroner og vaar. Huilcken sag h. may^tet^ med saadan indifference tracterede, at som h. may^tet^ icke vaar forbunden till at udelade noget vaaben, som ham icke ved tractater vaar formeent at føre, saa ville h. may^tet^ icke heller være forbunden till altid at føre dem alle, mens herudj følge sin eygen tancker, og vaar hans may^tets^ humeur icke synderlig gemess at stort skiøtte om at føre vaabnene aff de lande, som andre haffde baade directum og utile dominium aff. At Petkum og forsigtiger haffde giort, om hand haffde eviteret at acceptere den commission at giøre rapport till hans mayestet om det, som secretarius Høghausen vaabnene belangende hannem i kongens nauffn proponeret haffde, og at hand endnu par maniere de discurs kunde sige, at hand sig besindet haffde og icke till h. may^tet^ sielff, mens til nogle aff hans may^tets^ ministris rapport giort haffde, aff huilcke hand offvenbemeldte effterretning bekommet haffde. 4. Med Svenske skibe og gods udj Øresundet bleff altid forholdet effter tractaterne, som og aff toldbetienternes attest kunde sees. Saa vaar h. may^tet^ og ilde tilfreds med den revers, Petkum siger sig at haffve svart cantzlern, de Hollandske og Engelske giffvet haffde, at den artickel udj tractaterne om tolden skulde være casseret[3]). 5. Vaar og ilde giort, at Petkum vilde

---

[1]) 1671 $^{22}/_{7}$ udfærdigedes Creditiv for Cancelliraad Simon de Petkum til ad interim at residere som Kgl. Dansk Minister i Sverig.

[2]) I Instruktionen for Petkum (paa Dansk) paalagdes det ham ved Modtagelses-Audientsen at benytte «Frandzøsche (effterscom hand voris eget sprock icke megtig er)».

[3]) Mens vj kunde icke begribe, huorledes du kommer till att giffue cantzleren det suar, at du erindrede dig vel, qve qvand les Anglois et Hollandois avoient fait nôtre dernier traité, qv' ils avoient en même temps

1671. spørge sig for hos cantzlern, huorledis den Oldenburgske hans may^{tet} og hertugen aff Gottorp imellemværende sag kunde accommoderis, effterdj vi dog især eviterede Sverriges mediation i den sag. J det offrige skulde hand sig forsigtiger hereffter gouvernere. Helles efftersom cantzlern ham har adspurt, om hand nogen proposition til nærmere fortrolighed dem haffde at giøre, skulde hand sige, at det siuntes h. m^{tet} ey utienligt ved disse besværlige conjoncturer udj tide paa commerciens forseckring og forbedring at være betenckt, huortil hans m^{tet} ey ugeneyget være skulde, om lige inclination hertill paa deris side fornemmes kunde[1]).

8. Decembris. Er aff hans may^{tet} resolveret, at greff Rantzow, hans m^{tets} envoyé extraordinaire i Franckerig, skulde beordres at urgere paa, at dommen udj arbitrage sagen affsagt[2]) Staterne jo før jo bedre maatte vorde insinueret og voris liqvidation og beregning paa voris prætention dennem med forderligste tilsendt. At hand og ved Pompone skulde søge hos kongen aff Franckerig at negotiere, at om kongen aff Franckerig nogen tractat med Staterne sluttede i dag eller morgen, hans may^{tets} interesse og prætention aff denne dom maatte derudj med vorde indsluttet og i saa maade sentencens execution garanteret, og deroffver skulde Rantzow søge een sær acte aff declaration at erholde. Hand skulde og giffve kongen aff Franckerig all fornøden information om den hans may^{tet} og hertugen aff Gottorp imellemværende sag, greffskaberne Oldenburg og Delmenhorst angaaende, og ved Pompone søge at erholde, at Franckerig ved sin minister udj Sverrig lod sig forliude, at dem Gottorps procedurer heel fremmed forkom, og at Franckerig ugierne fornam den haarde maade at tale med, som Puffendorff ved det keyserlige hoff brugte[3]), efftersom Franckerig sig erindrede, huad hand hans may^{tet} effter tractaterne skyldig vaar at præstere og sig hans may^{tets} partie at antage, om Sverrig eller andre fremmede sig herudj med magt vilde mélere. Rantzow skulde og søge een sær acte aff declaration in hoc speciali casu mellem h. m^{tet} og Gottorp at erholde, icke som een ny garantie, mens saasom een specification paa huis in terminis generalibus udj den 13. artickel i tractaterne mellem hans may^{tet} og Franckerig allerede stipuleret er.

---

donné un revers au feu roy, par leqvel ils s'etoient obligés d' annuller cet article du traitté; og ville at du os udforlig, huad dig herom bevist er, tillskriffuer, thj vj aldeles indted om nogen saadan revers vjde, eller nogen, end den allerringeste effterretning derom finde; formener og, at om det endskønt saa var, burde du dog icke det at haffue sagt (Skriv. til Petkum af 1671 $^{25}/_{11}$ i Svenske Acta).

1) 1672 $^{5}/_{6}$ udfærdigedes Afskeds-Creditiver for Petkum og $^{31}/_{8}$ s. A. Creditiver og Instruction for Christoffer Lindenov til Øvidskloster som Kgl. Dansk Resident ved det Svenske Hof (Svenske Acta i Geh. Arch.), forhen i England (see ovenfor Side 73.)

2) Ved Voldgiftskjendelse af den Franske Konge tilpligtedes Generalstaterne at betale Kongen af Danmark Bekostningerne paa den Flaade og den Troppestyrke, som under Svenskekrigen blev samlet i Holland, men der igjen opløst efter den derværende Regjerings Befaling. (Skrivelse til Ranzov af 1671 $^{8}/_{12}$ i Saml. Frankrig).

3) I selve Ordren udførligere: det os ogsaa troværdigen berettes, att den Svenske till Vien værende minister Puffendorff udtrycckeligen lader sig forlyde, att kron Sverrig aldrig par raison d'etat skall kunde taale (i huad rett vj og maatte haffue), att vj eene skulde besidde bem^{te} greffskaber, huilcken maade at tale med, enddog den temmelig haard er, finder den dog saa meged desz bedre sted hosz det keyszerlige hoff, som Sverrige vell og vj ilde for det Frandzøsche venskab der er anseet (Saml. Frankrig i Geh. Arch.)

Er aff h. may^{tet} resolveret, at Liliencrone udj Vien paa hans den $^{19}/_{29}$ indskickede relation skulde beordres at svare de keyserlige, at den aff dem indskickede project aff nogle puncter, paa huilcke de med h. may^{tet} tractere vilde, tog h. may^{tet} an for et sær venskabs og god fortroligheds teygn, og behagede h. may^{tet} icke aldelis ilde, saa viit det materiam tractandi constituerer, mens at hans may^{tet} billig bar tviffvel sig videre derpaa at erklære, førend h. may^{tet} fuldkommen vaar forseckret og viss effterretning haffde, huad keyseren for engagement med andre haffde, huorom adskillig rygte gick; at mand intet vilde tale om den store disproportion, udj projectet findes mellem den garantie, aff hans may^{tet} begieres, og hans may^{tet} sig igien derimod kunde haffve at forvente. 1671.

15. Decembris. Er aff hans may^{tet} resolveret, at Petkum skulde beordres at svare anlangende den aff Sverrig præsenterede mediation, at h. may^{tet} holdte den for ufornøden udj een sag, som h. may^{tet} for her fulldkommen affhandlet holdt, og formodede, hertugen vel sielff omsider slog sig till rette. Det og aff h. may^{tet} for et venskabs teygn skulde holdes, og vaar og tractaterne gemess, om Sverrig raadde hertugen till at holde, huad hand her med haand og mund loffvet haffver, heller end at bestyrcke ham i hans sedvaanlige irresolution med nogen forhaabning om deris mediation, huilcken dog icke ret vell sig accorderede med den discurs, som Puffendorf førde til Wien, og enddog h. may^{tet} icke kunde tro, at Puffendorf vaar beordret saaledis at tale, saa gaff det dog h. may^{tet} nogen efftertancke, at Puffendorf nu saa hefftig sagen mod Pløn driffver, der dog Sverrig tilforn sagen for Pløn recommenderet haffver, medens hans may^{tet} og Gottorp førde processen felles. At læsio ultra dimidium allegeres, pleyede icke at skee uden aff dem, som for minderaarige eller for vankyndige udj deris sager holdes, huilcket hertugen jo saa ilde anstod som at haffve sær reservationes mentales udj sine løffter. Dog vaar den foraffskeede summa icke saa liden, naar ickon considereredes, huad processen vilde koste at udføre, eller huad vi i den sted maatte giffve Pløn for at undfly processens kiedsommelighed og tvifflagtige udgang. Hans may^{tet} haffde og erbødet sig aff eygen liberalitet med saadann een kiendelse at regalere Gottorp, om Gottorp vandt sagen mod Pløn, at allverden skulde see, det icke hans may^{tet} om profiten, mens om ære og reputation og sit stammhuses conservation vaar at giøre.

1672, 3. Januar. Er aff hans may^{tet} resolveret, at Giøe skulde beordres strax sig till Engeland at begiffve og der som envoyé extraordinaire at residere. Effter afflagde curialia skal hand sondere, huorviit den for trolighedmellem Engeland og Franckerig gaar, som nu saa meget tales om; saa og huad den Engelske ambassadeurs forretning udj Sverrig maa være, om hand did er sendt Franckerigs negotiation at facilitere eller at forhindre, og huad Franckerigs intention med Sverrig være skulde. Att Giøe og skulde beordres om den Oldenborgske hans may^{tet} og hertugen aff Gottorp imellemværende sag kongen aff Engelland vel at informere, tacke ham for det genereuse svar, hand berettes at haffve giffvet dem, som paa Gottorps veygne noget viderligt herom haffver villet forebringe, og at søge at erholde, om mueligt, at den Engelske i Sverrig værende minister maatte befales at lade sig forliude, at om fremmede sig i den sag vilde indmenge, kunde Engeland icke andet end antage sig effter tractaterne 1672.

1672. hans may^tets partie. Dernest og skulde hand sondere, huorviit Engeland hans may^tet skulde vilde favorisere, om i fremtiden noget mod Hamborg skulde vorde foretagen, saa og at informere kongen aff Engeland om arbitrage sagen, j det offrige at menagere hans may^tets respect i alle occurrencer foruden at engagere sig udj unødige competencer og qvereller offver punctilier.

Helles er og aff h. m^tet resolveret, at om Ørckenør og Hethland og voris prætention og rett anlangende orlougskibenes strygen skulde differeres indtill den nu hid forventede Engelske ambassadeurs ankomst og da hos ham først ouverture derom giøres.

8. Januar. Aff hans may^tet resolveret, at hertug Georg Wilhelm aff Zell paa hans skriffvelse aff dato den 27. Decembris[1]) skall svares, at h. may^tet erkiender det for et sær venskabs teygn, at hertugen med h. may^tet om denne vigtige sag saa fortrolig communicerer, huilcket h. may^tet igien med lige fortrolighed vil vide at erkiende. Helles formeener h. may^tet det icke fornøden at være sig for hastig udj dette verck at præcipitere, der ingen endnn siunes at vilde rett giffve sig blott med deris meening, men endnu at temporisere. Mens det best at være sig i saadann postur at sette ved den nu forehaffvende alliance mellem h. may^tet og det huus Brunsvig (huilcken derfor best vaar, jo før jo bedre kom till ende), saa mand bedre conjunctim end med separate tractater sit parti kunde giøre. Om hertugen aff den ankommende Hollandske minister om assistents effter den qvadruple alliance skulde anmeldes, huilcken alliance dog inden faa maaneder endelig exspirerer, formeener h. may^tet, mand sig først derpaa rett med fundament skall kunde erklære, naar aggressionen vircklig skeet er. J det offrige forhaabes h. may^tet, hertugen videre h. may^tet communicerer den Hollandske did forventede ministers anbringende, ligesom h. may^tet og tilsinds er fremdelis offver dette vigtige verck med hans kierl. at correspondere.

Er og aff h. may^tet resolveret, at Habbeus skulde beordres endeligen, førend det gandske verck aff den mellem h. may^tet og husz Brunsv. forehaffvende alliance skulde deroffver bliffve bestickendes, paa hans may^tets veygne at offerere, at h. may^tet vilde dette eene aar paa sig tage den andeel aff folck, som Wolfenbuttel effter tractaterne kunde tilkomme at præstere; med saa skiel dog, at effter aarets udgang Wolfenbuttel med sin tilkommende qvota aff folck sig siden effter tractaternes formelding rigtig forholder

6. Februar. Læst og approberet aff hans may^tet projectet aff een defensive alliance med keyseren, som Liliencrone til Wien skulde tilskickes, og derhos beordres udj een neben recess at behandle: 1. dommens befordring udj sagen mellem Gottorp og Pløn anl. Oldenborg, 2. om til nogen anden aff keyseren subsidier giffves, da saadant ogsaa hans may^tet at skulde giffves.

Er og læst og approberet den skriffvelse og recreditive for greff Oxenstierne til kongen aff Sverrig anl. den aff hannem offererte mediation mellem hans may^tet og

[1]) med Anmodning om et godt Raad om, hvorledes Hertugen bedst skal forholde sig m. H. t. en forventet Begjæring fra Nederlandene om Hjælp (Orig. i Geh. Arch.).

Gottorp, huilcken saasom gandske unødig og ugauffnlig udj een allerede fuldkommen affhandlet 1672
sag declineres. Og driffves saa meget dis mindre paa samme accords execution, som mand formeener Gottorp meere end hans may^{tet} herudj at være interesseret og nock sielff med tiden at skulle slaa sig till rette. Skulde og nogen stridigheder helles mellem hans may^{tet} og Gottorp være, saa forholdes dermed effter unions recessen, saa ingen viitløfftighed kand være at befrygte.

25. Juny. Er aff hans may^{tet} resolveret, at effter hertugen aff Richemond[1]) hans begiering skulde Engeland saa viit føyes, at den forordning om jndfødde undersaatter, som hos fremmede herrer udj tieniste er, at tilbagekalde, dat. 21. Februarij 1665, skulde igien fornyes og publiceris, dog slutningen saaledis at settes: »Og de, som denne voris naadigste mandat sidder offverhørig og sig icke aff fremmedes tieniste entlediger og udj voris riger og lande begiffver, effter at den publiceret og forkyndet er, mens videndes og forszettlig sig herimod forszeer, at straffes een huer« etc. quæ sequuntur[2]). Siden skall videre negotieris og fornemmes, paa huad conditioner den conjunction, Engeland aff os imod Holland begierer, skee skullde. Dersom og den Hollandske ambassadeur[3]) sig offver denne forordning siden besværge skulde, kunde hannem svares, herved hannem icke at forhindres videre for den sags skyld sin negotiation her at fortszette, og at hans may^{tet} i saa maade dis bedre for mediator aff alle saasom meest upartiisk at kunde annammes.

1. July. Er aff hans may^{tet} resolveret, at Just Høgh hans may^{tets} envoyé extraordinaire udj Holland skulde beordres, med saa skiel hand vaar forseckret, det endelig mellem Franckerig og Holland till vircklige tractater komme skulde, da sig til leyren til kongen aff Franckerig at begiffve, hos secretaireren Pompone at sondere, om og hans may^{tets} mediation angenehm være skulde, og i saa maade, om det til langvarige tractater sig skulde lade anszee, hans may^{tets} og andres intervention i denne underhandling skee kunde. Huad heller nu hans may^{tets} mediation antages eller icke, skall hand hans may^{tets} interesse paa beste maader i agt tage og i sær arbitrage sagen angaaende det saavel hos kongen aff Store Britanniens der uden tvifll nærværende, som hos kongen aff Franckerigs ministros derhen søge at dirigere, at et vist qvantum, ohngefehr 2 a 3 millioner, determineris maatte, des betaling da baade Franckerig og Engeland garenterede; eller og om saa stor een summa icke stod till at erholde, da at imod denne voris prætention Hollands og stadens Amsterdams fordring, som de hos hans may^{tet} haffver, maatte opheffves og annuleres, og hans may^{tet} frii hænder lades udj toldvæsenet, forige mellem hans may^{tet} og de Stater General og især de Christianopelske tractater uagtet. Som dog omstendighederne daglig forandres, huoraff da Høghs reyse og denne negotiation enten vill fortsettes eller forhales, saa henstilles det til

[1]) Hertug Carl af Richmond, Engelsk Ambassadeur extraordinaire, Creditiv af 1672 $^{29}/_{2}$, Commissærer beskikkes til at forhandle med ham 1672 $^{28}/_{5}$.

[2]) Denne Forordning udstedtes 1672 $^{25}/_{6}$ (Chr. V's Forordn. 4to I. 153—54; jvfr. Gødes Forordn. 1643—1670 Ppppplij).

[3]) 1672 $^{26}/_{1}$, udfærdigedes Creditiv for Daniel Werckendam, Vryheer van Wyngaarden m. m., som Nederlandsk Ambassadeur extr. ved det Danske Hof. Recreditiv (paa Dansk) af 1674 $^{25}/_{4}$.

1672. envoyeens eygen conduite, dog at hand icke til kongen aff Franckerig reyser eller i bemte negotiation sig indlader, medmindre hand til fulde forseckret er, at det endelig mellem Franckerig og Holland til virckligе tractater komme skulde, og imidlertid denne hans ordre hos sig secret og heel fordullt holder.

M. Giøe, envoyé extraordre udj Engeland, bleff iligemaade mediationens offerte og arbitrage sagen angaaende beordret.

10. Julij. Paa den Brandenburgiske og Brunszvigiske envoyées Blumenthals[1]) og Müllers[2]) proposition, anlangende at hans kongl. maytet vilde træde ind med udj den imellem keyseren og Churbrandenborg oprettede defensive alliance, huortill alt hertugen aff Zell qvoad qvæstionem an sig affirmativé erklæret haffde, er saaledis aff hans maytet resolveret at skulle svares, at derszom denne alliance blot og allene vaar anseet paa instrumenti pacis Westphalicæ conservation og till at erholde den allmindelige fred udj det Romerske rige, saa vilde hans maytet qvoad qvæstionem an herudinden conformere sig med hertugen aff Zell hans resolution, udj det visse haab og forseckring, at det samptlige Brunszv. Luneburgiske huus med herudj træder. Huilcket hans maytet saa meget dis heller giør, som deslige forbund og foreening med Brandenburg, Brunsvig Luneburg og Hessen Cassel alt for lenge siden aff hans maytet er bleffven intenderit, og for samme aarsags skyld hans maytet sig saa villfahrig erklæret paa den aff kayseren for romb tid siden giorde ouverture om een nermere alliance, om huilcken mand og nu tracterede, icke uden forhaabning aff god udgang. Mens det vilde og være forneden, at den qvæstio qvomodo med forderligste vorder foretagen, og sted og tid berammet, huor de contraherende deris betiente kunde sende, conditionerne fuldkommen at affhandle. Mens dersom intentionen aff dette forehaffvende forbund skulde være, sig udj denne mellem Franckerig og Holland værende querelle at menge og Staterne udaff denne deris betryck at redde, da stod hans maytet icke at fortencke, at hans maytet udj en saa vigtig og viit udseende sag endnu noget indeholdte og lod de hr. General Stater saasom principales actores og mest interesserede udj dette verck først paa tilbørlige maade herom tale og ansøgning giøre.

4. Augusti. Læst og approberet Habbei instruction, som paa foregaaende maade er indrettet, derefter sig ved nu forestaaende sammenkomst til Brunswigh, den 7. Augusti berammet, at forholde.

20. Augusti. Er aff hans maytet resolveret, at Liliencrone skulde beordres fremdeelis at insistere paa den nebenrecess, dog med dette temperament, at keyseren icke skall være forbunden till at giffve hans maytet subsidiepenge, med mindre andre udenrigs fyrster dem aff keyszeren skulde bekomme. Dersom og de keyserlige urgerer paa, at ved een sær artickel den Westphaliske fred maatte garenteres, er hans maytet og dermed tilfreds, dog at det forstaaes om huis contraventioner imod samme tractater hereffter skee kunde. Norges og Ungerns exclusion angaaende forbliffver ved forige till Liliencrone giffne ordre. Anlangende

---

[1]) Friherre Christof Caspar af Blumenthal, Johanniter-Ridder, Commendator af Supplingenburg, 1672 12/6 paany accrediteret som Brandenburgsk Udsending ved det Danske Hof.

[2]) Lorentz Müller, geheimer Rath hos Hertug Georg Wilhelm af Celle, Creditiv af 1672 15/6.

den 13. artickels explication, om den skulde og være at hentyde paa den casum, om keyseren offver den nu mellem hannem og Churbrandenborg oprettede alliance bleff attaqueret, skall Lilliencrone svare, at dersom keyseren sig icke mélerede i dette væsen, som nu er mellem Franckerig og Holland, men bliffver udj terminis merè defensivis og den Westphaliske freds forseckring og garentie, og dog deroffver aff Franckerig bleff attaqueret alligevel, da vaar ingen tviffl paa, at hans may^tet jo ved denne alliance till secours at præstere vaar forbunden. Mens huad den mellem kesyeren og Churbrandenburg værende alliance angick, vilde det sig nu ved de udj Brunsvig forehaffvende tractater udvise, huorviit hans may^tet sig derudj indlade kunde, og huis de da samptlig sig om foreene kunde. 1672.

Læst og approberet det breff til kongen aff Engeland, huorudj hans may^tet sig besværger offver de insolencier, som caperne og især de Skottske dagligen paa hans may^tets strømme og imod hans may^tets undersaatter forøffver.

Er aff hans may^tet resolveret, at Werckendam mundtlig maa siges, at hand til sine hrr. principaler og committenter kunde skriffve og sig derpaa fuldmagt giffve lade, at hans may^tet den tilbudne offensive og defensive alliance skulde bevæges med dem at indgaa paa disse conditioner, at nemmelig til landmilicien 20000 mand at holde skulde Staterne forskaffe till de 10000, nemmelig 4000 til hest og 6000 til fods, subsidier paa den fod, som Brandenborg er foraccorderet med, og skulde deraff nu strax forud betales verbgelderne og 3 maaneders underholding og siden stedse een maaned forud. Item till artolleriet at verbe og indrette strax 40000 rdlr., og till artilleriets underhold og andre extraordinaire udgiffter, des specification videre siden i tractaterne indføres, 15000 rdlr. maanedligen, huoraff og de 3 maaneder forud skulde betales. Til floden skulde aarligen giffves 600,000 rdlr. og deraff nu forud betales 100000 rdlr. udj reede penge og 100000 rdlr. udj materialier. Staterne skulde derimod tiltenckt være at assistere hans may^tet till lands og vands, naar hans may^tet bleff offverfalden aff nogen, og det foruden det ringeste derfor nogen tid at kunde prætendere. Skulde og meldes till ham om nogle subsidier udj freds tid at giffve, som hand tilforne haffde ladt sig ud om. Huis de andre poster angaar saasom: 1. Christianopelske tractats forandring, 2. Hamborg til raison at bringe, 3. Oldenborgske accords garentie med hertugen, 4. Guineiske Africaniske compagnies interesse, skall ickon saa obiter toucheris, og at det vel siden finder sig, naar tractaterne udj pennen skall fattes. Arbitrage sagen angaaende formodede hans may^tet, at ambassadeuren Werckendam det endnu eengang med vigueur remonstrerede, huor gandske urimelig og uproportionerit den summa aff 120000 rigsdaler, som de offererede, vaar imod den summa aff 5 millioner, som vi aff Staterne prætenderede, og att de paa der side endelig paa et føyelig expedient fick at være betenckt, saa vilde hans may^tet sig gierne udj alting, som nogen sinde billigt og raisonnabelt være kunde, vide at finde. Ambassadeuren skulde og hertugen aff Zell hans interesse recommenderis, at saasom hans may^tet og hertugen udj største fortrolighed med hin anden leffvede, de ham og slig offerter og conditioner proponere maatte, huorved hand og till lige gode tancker og intention med hans may^tet at føre bevæges maatte.

1672. Hertugen aff Zell hans herværende minister Møller skulde heraff og part giffves.

26. Augusti. Læst Habbei instructs anlangende de til Brunsvig forehaffvende tractater mellem hans kongl. may^{tet}, keyseren, churførsten, hertugen aff Zell og landgreffven af Cassel Hessen.[1])

15. September. Paa den Luneburgske Zelliske affgesandtes Mullers memorial,[2]) aff dato den 12. Septembr, er saaledis resolveret aff hans may^{tet}, at hannem maatte svares: 1. at enddog det vaar vanskeligt at tale om temperament herudj, saalenge mand aldeelis ingen beskedn aff Werckendam haffde bekommet, som mand dog daglig formodede, saa haffde dog hans may^{tet} nock saa meget ladet see, at mand icke vaar tilsinds umuelige ting aff Holland at begiere, dog vilde derhos considereris, at hans may^{tet} icke alleene till lands men endochsaa till vands haffde at armere. Til den anden post: at hans may^{tet} lod det forbliffve ved det allmindelige, som anlangende denne punct udj tractaterne til Brunsvig bleff besluttet; og huad den post om qvartererne angaar, saa priser hans may^{tet} herudj hertugen aff Zell hans forsorg og forsigtighed og tviffler alldeelis icke derpaa, at hertugen aff Zell jo hans may^{tets} interesse endoch herudjnden saavelsom sin eygen beobagter. Til den tredie: at hans may^{tet} sig herudinden med hertugen aff Zell hans sentiment conformerer. 4. At hans may^{tet} lader sig herudj hertugens intention velbefalde og vill see, huorviit hans may^{tet} sig heraff ved leyligheden kand betiene.

Er og læst og approberet Lindenows instruction, anlangende huad hand ved sin forsending till Sverrig haffver at forrette.

24. Septembr. Læst tractaterne till Brunsvig aff commissarierne sluttet, og des ratification besluttet.

25. Septembr. Er aff hans may^{tet} resolveret, at paa den Engelske ambassadeurs duc de Richemond hans memorialer aff dato den 24. Septembr. det eene anlangende det hand begier at vide intentionen aff den til Brunsvig nu nylig sluttede alliance, om den icke vaar anseet imod Engeland og des allierede og til at giøre deris fiender assistentz, det andet memorial aff samme dato anlangende at maatte faa arrest paa det Engelske skib Falcken kaldet, som aff een Flissings caper skal være taget og nu paa Elffven opbragt, saaledis maa svares: 1. At hans may^{tet} icke tviffler paa, hand jo kand være informeret om

---

[1]) Findes i Concept, dateret $^{27}/_{8}$, paa Tydsk, med Rettelser af Griffenfeld. Hovedindholdet er, at Forbundet ikke bør fremtræde som noget aldeles Nyt eller Aggressivt, men allene med det Formaal at bevare Fred i det Tydske Rige, og at Norge bør indbefattes deri.

[2]) Af en Optegnelse paa de Punkter, som den Celleske Minister 1672 $^{13}/_{9}$ meddelte Geheimeraad Griffenfeld, sees Memorialens Indhold at have været: 1. Forslag om Lempelser i Fordringerne til Nederlandene paa Hjælpetropper og Subsidier, 2. Anmodning om fortrolig Meddelelse af Anskuelserne om Overkommando, Indqvartering o. dsl. ved de forenede Hærkorpser, 3. Spørgsmaal, om Kongen ikke ligesom Hertugen først vil kræve Forhandlingen med Nederlandene afsluttet, forinden man efterkommer et forventet Krav fra Churfyrsten af Brandenburg paa Forbundshjælpen i Henhold til, at Turennes Angreb allerede kan regnes for et Brud paa Freden, og 4. Meddelelse om, at Hertugen agter at sammenkalde de Nedersachsiske Kreds-Embedsmænd og opfordre Kredsstænderne til at holde deres Forsvarsstyrke marchefærdig. (Udenrigske Conc. i Geh. Arch.)

een ting, som huercken hans may[tet] eller hans ministri haffde giort nogen tiid een secret aff; mens hans may[tet] kunde icke persvadere sig, at mand kunde fatte ombrage offver een alliance, som er ickon slett og rett defensive og anseet paa den Munsterske freds conservation, huilcken kongen aff Franckerig, som er Engelands saa nær allierede, offentlig lader sig forliude saa meget at lade sig være angelegen, icke heller udtolcke den, som mand derved vilde engagere sig udj denne Staternes querelle, saa meget dis mindre, som ambassadeuren jo vel sielff veed, huad poster vi endnu med dem haffver at demélere, som vi og haffver till ambassadeurens omhyggelighed recommenderet, om saa vaar, det vaar kommet til fredstractater, som rygtet for nogen tid siden gick. Det andet memorial anl., da saasom Elffven er en flod, huor mange det Romerske riges fyrsters og staters gebiet angrentzer, og ambassadeuren icke neffner steddet, huor samme skib opbragt er, saa kand hans may[tet] ingen resolution herpaa giffve, førend mand om alle omstendigheder precisé er informeret. Dette maa ambassadeuren skrifftlig giffves til svar. 1672.

28. Septembr. Er aff hans may[tet] resolveret, at Habbeo skulde ratificationen offuer tractaterne til Brunsvig in duplo tilskickes, og derhos beordres, at de exemplarier, udj huilcke i indgangen allegeres, huis den Brandenburgske affgesandte anl. dette forbund her har proponeret og igien til svar derpaa bekommet (at nemmelig hans may[tets] intention icke vaar occasione hujus foederis sig at menge udj nærværende mellem Franckerig og de foreenede Nederlande svæbende querelle etc.), skulde hand først søge at extradere og all muelig flid anvende, at ratificationen paa saadann maade indrettet aff de allierede maatte vorde accepteret etc. Mens dersom imod forhaabning de endelig alle raisons uagtet sig derudj veygre og difficultere skulde, skall hand først anstille sig, som hand først till hans may[tet] om anden ordre skriffve vilde, for at forsøge, om de icke heller ratificationen saaledis acceptere end effter ny ordre skulde varte ville. Vill det da ey heller hielpe imod nest derpaa følgende post, da de andre exemplarier, huor samme allegata ere udeladt, at offvergiffve, dog med udtryckelig skrifftlig protestation, at hans may[tet] ved første til den Brandeburgske envoyé her giorde declaration forbleff og icke haffde i sinde formedelst dette forbunds skyld at menge sig udj dette mellem Franckerig og Holland værende krigsvæsen, med mindre hans may[tet] med Staterne apart derom maatte vorde foreenet.

2. Octobr. Er aff hans may[tet] resolveret, at I. Høgh, hans may[tets] envoyé udj Holland, skulde beordres printzen aff Oranien at remonstrere, paa huad conditioner mand onhgeferhlig alt mod Werckendam haffde ladet sig ud at ville tractere, som ere de samme som fol. 15 b. [1]) findes specificerede, og at mand for de endnu effterstaaende subsidiepenge med staternes obligation og rentes forskriffvelse vilde lade sig benøye. Forundredis, at ingen svar derpaa endnu vaar indkommen, og at tractaterne nu til Brunsvig sluttet icke maatte udtolckes, saasom hans may[tet] nocksom derved udj Hollands parti og querelle vaar engageret, effterssom hans may[tet] sig icke udj den alliance haffver indladt uden med denne clausula og

[1]) her S. 88 (1672 $^{20}/_{8}$).

1672. reserve, icke derved till Hollands secours at ville være forbunden, uden hans may^{tet} à parte med Staterne derom rigtig og foreenet bleff. Helles skulde Høgh og printzen aff Oranien till gemytt føre, at hand nu med allffvaar vilde derpaa driffve, at dette verck till endelighed kunde komme. Hans may^{tet} vilde med saa meget dis støre iffver Staternes conservation sig nu antage, som den udj sær nu med hans og hans huses interesse er conjungeret, og vilde hans may^{tet} endoch till et sær teygn aff sin affection mod hannem være betenckt paa saadan temperament udj arbitragesagen, at naar det offrige ickon helles rigtig er, det nock formodentlig paa alle sider teckeligt skall være, og dette saa høytnyttige verk icke deroffver forhales. Skulde og printzen heller see, at der in loco tractaterne bleffve sluttede end ved Werckendam her, saa vilde hans may^{tet} sig og derudj beqvemme og hannem fornøden fuldmagt og instructs tilskicke. Hand skulde dog alt dette printzen aff Oranien mundtlig og icke ved skrifftlige memorialer till gemytt føre.

Er aff hans may^{tet} resolveret, at paa churførsten aff Brandenborg hans skriffvelse, huorudj hand hans may^{tets} assistence effter den a° 1666 sluttede alliance begierer imod Franckerig etc., skulde saaledis svares: at hans may^{tet} heel geneyget og offverbødig vaar at efflerkomme, huis hand effter samme alliance paa de derudj ommeldte tilfelde skyldig være kunde. Mens saasom ved den nu nylig til Brunsvig sluttede alliance sagerne nogenlunde i anden stand vaar geraaden, saa eragter hans may^{tet} fornøden dette churfyrsten tilforne at repræsentere og videre med ham deroffver communicere, till huilcken ende hans may^{tet} og Lincker tilbørlig deroffver instruere vilde.

5. Octobr. Læst og approberet Linckers instructs, huorudj hand beordres bemelte svar til churførsten at offverleffvere og derhos deducere de rationes, som hans may^{tet} bevæger at entholde sig fra den secours aff bemelte alliance at sende: nemmelig icke derved at betage sig leylighed at faa satisfaction aff Holland, som intet skall ville giffve eller giøre, dersom de formercker herved paa anden maade hans may^{tet} alt i deris partie at være engageret. Saa hâr og hans may^{tet} altid reserveret sig udj alle sine erklæringer aff bemelte aarsag icke at vilde occasione hujus foederis menge sig i dette krigsvæsen mellem Holland og Franckerig, med mindre de med Holland à parte bleff rigtig, huortil nu saa meget dis støre apparence vaar, som hans may^{tet} baade ved sin ministrum i den Hag saavelsom hos Werckendam her iffrig lod sagen poussere og saa lidelige conditiones haffde foreslagen, at paa een god og snar resolution fast icke kunde være at tvifle.[1])

12. Octobr. Er aff hans may^{tet} resolveret, at den Engelske ambassadeur, her-

---

[1]) Af 1672 8/10 foreligger der en skriftlig Betænkning af Hinr. Blome, afkrævet ham d. 28/9 i Egenskab af Assessor collegii status, om den rette Stilling at indtage under den Fransk-Hollandske Krig. Betænkningen gaar ud paa, at man bør holde sig neutral, men vel færdig, det længste muligt, for at kunne gribe ind i rette Tid. I en anden Erklæring (udateret, men fra samme Tid) tilraader Jørgen Bielke Neutralitet i Betragtning af Landets medtagne Tilstand. I et privat Brev af 1672 3/8 fra Statholder Ahlefeld til Griffenfeld om samme Spørgsmaal advares fornemmelig mod at vove Nøget med saa upaalidelige Forbundsfæller som Keiseren, Brandenburg og Brunsvig.

tugen aff Richemond, paa hans tvende memorialer, det eene aff 6., det andet aff 8. Octobr., huorj hand begierer hans may[tets] resolution paa den aff hannem proponerede ligue offensive imod Holland og at maatte faa arrest paa det Engelske skib, kaldet Falcken, som een Vlissings caper har opbragt paa Elben ved Nymøllen etc., skulde dette svar skrifftlig giffves, at saasom ambassadeuren icke er ubekiendt de raisons, som hidindtil hår forhindret hans may[tet] fra saadann resolution, som hand begierer paa de aff hannem for nogen tid siden giorde propositioner, huilcke endnu derved forøges, at kongen aff Engeland og Franckerig, for at lade see den inclination, de haffver till at igiengiffve christenheden den ynskelige fred, haffver accepteret Sverriges mediation, saa kand ambassadeuren effter sin eygen gode forsigtighed letteligen dømme, at nu sagerne ere i den stand, og hans may[tet] icke endnu haffver declareret sig imod Staterne, følger det jo aff sig sielff, at hans may[tet] icke med god maneer kand condescendere udj denne hans begiering anlangende den arrest, hand begierer, især paa den sted, hand neffner, som er situeret paa Elffven, som er een flod aff det Romerske rige, huor mange printzers og etaters gebeet angrentzer. 1672.

Er aff hans k. may[tet] resolveret, at paa den Zelliske minister Müllers memorial aff dato 6. Octobr. saaledis skulde skrifftlig svares, at hans may[tets] gode genegenhed nocksòm hertugen vaar bekiendt saa vel aff sidste giffne svar som aff flittig og trohiertig communication, hans may[tet] tid effter anden med ham holdt haffde offver nærværende conjuncturer, saavelsom ogsaa deraff, at hans may[tet] aff de i begyndelsen proponerte anseenlige conditioner et merckeligt haffde lade falde, og Werckendam vel saa meget giffvet at forstaa, at mand end ochsaa udj arbitrage sagen vel skulde komme til rette og ingen lidelige temperamenter udslaa. Skulde og ingen betenckning haffve sin endelig resolution offver huer post hertugen at lade vide og sagen udj hans haand at stille; mens saasom det dog omsider till den Hollandske herværende ambassadeur vill komme, stiller hans may[tet] i hans høyfornufftige effterтancke, om icke bedre vaar, hand det derhen dirigerede, at Staterne offver alting deris herværende ambassadeur fuldkommeligen instruerede, og tractaterne paa forige med ham afftålte conditioner bleff reassumeret, da hans may[tet] sig saaledis vilde vide at erklære, at hans may[tets] gode intention nocksom deraff skulde kunde kiendes, og sagen i kort tid till endelighed komme.

12. Novembr. Er aff hans may[tet] resolveret, at statholder Guldenløw skulde beordres med Kihlman paa effterfølgende conditioner den Oldenborgiske stridighed at affhandle, nemmelig enten: 1. udj reedepenge offver de her udj accorden stipulerede 150000 rigsdaler endnu per gradus at gaa til 300000 rigsdaler, som vaar i alt 450000, huorfore skulde stilles realis eller fidejussoria cautio, dog ynskede hans may[tet] fidejussoriam heldst. 2. Udj adelig geest og marsk gods for 300000 rigsdaler à 4 pro cento, og 150000 rigsdaler udj reedepenge paa visse terminer; og skullde Gottorp samme adelige gods med lige landsfyrstlige herlighed som sine andre ampter besidde. 3. Schlesvigs capittels gods og 150000 rigsdaler udj reede penge og 200000 rigsdaler udj adelig gods. 4. Bramstedi og Kaltenkirche sogner udj det ampt Segeberg, og udj reedepenge 250000 rigsdaler. 5. Schlesvigske capittels gods

1672. med bemeldte tvende sogner, og 150000 rigsdaler udj reedepenge. Dog skall, huilcken aff offvenbemeldte conditioner og maatte vorde accepteret, hertugen aff Gottorp være forpligt offver sin cederede anpart aff greffskaberne sampt Stat og Butjaderland med Wesertollen at præstere evictionen, og om Pløn sagen skulde vinde, da offvenbemeldte vederlags summa uden nogen contradiction till hans kongl. may^{tet} igien erstatte. Formodes og udj betragtning, at den eengang stipulerede vederlags summa for greffskaberne aff hans may^{tets} blotte generositet saa merckelig er forhøyet, at da paa biskoppen aff Lubeck hans pension, huorom udj det Ahlefeldtske project[1]) meldes, intet videre prætenderes. Befales saa statholder Guldenlowes dexteritet alting paa beste og tienligste maade til hans may^{tets} avantage at menagere og fornemmeligen at præcavere, at dette icke maatte udtydes eller utiliter accepteris, ligesom hans may^{tet} skulde være sindet at vige fra den her sluttede accord, og den saa i fremtiden aff Gottorp saasom ey fuldkomlig sluttet traduceris.

9. Decembr. Er aff hans kongl. mayt. resolveret, at paa Churbrandenborgs skriffvelsze, huori hand forestiller det af den Frandtske plenipotentiario nu nylig till Regensborg projecterede foedus og dets farlige conseqvence, skulde svares: at hans may^{tet} og een affskrifft aff samme project bekommet haffver, mens derhos fornummet, at der samme forbund skulde komme till sluttning, har nogle af de med dertil inviterede stænder veygret sig det at fuldbiurde, saa hans may^{tet} nock formoder, de sielff dette vercks farlighed betragtet haffver. Hans may^{tet} vill dog icke underlade sin til Regensborg værende betiente at befale heroffver med de Brandeborgske og de andre medallieredes derværende ministris deroffver fortrolig at correspondere og all muelig fliid till all eensindighed og den allgemeene fred ved lige at holde.

12. December. Er aff hans kongl. may^{tet} resolveret, at udj denne sidste instructs for statholder Guldenløw, Oldenborgske sag angaaende, skulde saaledis settes, at: 1. skulde tilbiudes de her foraffskeedede 150000 rigsdaler strax at betale, halff reede penge og halff jordegods, huilcke Gottorf platt skall beholde, huad heller den tabte eller vandt sagen mod Pløn, huorimod de effter her giorde accord skulle cedere og affstaa till hans may^{tet} greffskaberne sampt Stat og Butjadinger land, Weser tollen med alle juribus og appertinentiis, og ingen videre prætention paa Stat og Butjadinger land giøre; og beholdte saa Gottorff imidlertid deris anpart hereffter som tillforne aff kammerintraderne, dog derudj at affkortes renten eller indkomsten aff offvenbemeldte 150000 rigsdaler. Mens dersom Gottorf vinder sagen skall ham til vederlaug giffves til 600000 rigsdaler, deri de forbeneffnte 150000 rigsdaler med beregnet, paa visse terminer med forneyelig caution, huor dog statholder Guldenløw haffver i agt at tage, at saa viit nogensinde mueligt alting derhen dirigeris, at det for reede penge heller end for landgods affhandles. Skulde nu dette temperament icke annammes, haffver statholder Guldenløv præsidenten Kihlman disse forslag eventualiter

[1]) Statholder Fr. Ahlefeldt til Langeland og Rixingen forhandlede i Septb. 1671 med den Gottorpske Regjering om Æqvivalent for Oldenburg.

derpaa at tracteres giøre, nemmelig om vi skulde kunde komme till accord med Pløn, da at giffve Gottorff een viss summa, huilcken bem[te] st. Guldenl. saaledis haffver mellem Gottorp og Pløn at proportionere, at det til begges contentering og satisfaction icke gaar offver 600000 rdlr., og i saa maade frii baade hans may[tet] saavelsom hertugen aff Gottorff fra evictionens og processens besværlighed. Mens skulde Pløn sig icke vilde beqvemme til nogen mindelig accord, skall stath. Guld. tillades at accordere med Gottorp paa een summa, som best mueligt er, at slutte og at gaa till 600000 rdlr., tu tredie deel (her saa vel som i forige casu) i penge, og een tredie deel i gods, effter den udi forige aff 12. Novembr. instructs ommeldte maade. Huorimod da Gottorp skal forpligtet være den i forbem[te] instructs bemeldte eviction at præstere, dog at Gottorp maa tillades at indbeholde de 150000 rdlr., om end skiønt den tabte, halff i penge og halff udj gods, udj henseende till Statt og Butjadinger land, huorpaa hand saa all prætention gandske lader fahre, og falder saadan 7. artickel udj Kihlmans sidste project¹) aff sig sielff, undertagendes huad om det herrskab Jewern, som skall være et Burgundisk lehn, derudj meldes, dersom det icke anderledis staar till at erholde. Helles kand det offrige udj Kihlmans project nock passere, naar ickon udj den 6. artickel, huor om simultanea investitura handles, det ord Neste, «alls negste lehnfolger», bleff udeladt, eller og den clausula: salvo jure tertii, med indført. Den udj den secrete artickel ommeldte communication aff Plønske tractat angaaende, kand den icke skee, saasom een ting, der strider imod honestatem og hans may[tets] giffne parole. Mens saasom hans may[tet] vel kand forseckre hertugen aff Gottorp, at intet ham til præjuditz med hertugen aff Pløn handlet er, saa kand hans mayestet vell taale, at een eygen artickel bliffver giort, huorudj foraffskedes, at huis paa enten aff siderne med nogen, huem det og være kunde, kand være handlet og sluttet den anden til præjuditz skal hermed være casseret og opheffvet. Skulde intet aff dette vorde accepteret, faar det saa at bero, dog skal ståtholderen da Kihlman tilkiende giffve, at hans may[tet] vel kand taale, at alting hereffter som tilforne udj greffskaberne communi nomine skeer, naar det ickon bliffver uden præjuditz til den mellem hans may[tet] og hertugen her giorde accord; dog at festningerne tilbørligen itide forsiunet vorder, med mindre den, som her i effterladen befindes, till all deraff kommende skade vill tiltenckt være at svare. Anlangendes Hamborg, da som ståtholderen er aff dem bleffven giort ouverture om een mindelig affhandling, er hans may[tet] tilfreds, at hr. statholderen søger dette med dem at affgiøre paa effterfølgende conditioner: 1. at nemmelig for de insolencier, som de mod hans may[tets] her fader saavelsom imod hans may[tet] sielff beganget haffver, skulde giffve 3—2 a 100000 rigsdaler eller saa meget som hand kand betinge. 2. Aarligen een vissz summa at giffve, saa meget som staar at erholde, og til denne post dis lettere at erholde skal ståtholderen stande friit for udj den 1. post at effterlade, saa viit ham gott siunes, og 3. saa offte hans may[tet] skulde komme udj orlog med nogen, da huercken hemmelig eller 1672

¹) fremkommet ved Forhandlingen med Gyldenløve og dateret 1672 ²²/₁₁ Hamburg (Udenrigske Concepter i Geh. Arch.).

1672. aabenbare at assistere hans may[tets] fiender, mens heller hans may[tet] og hans riger, furstendomme og lande hielpe at forsvare, og till den ende paa hans may[tets] begiering lade all krigsfornødenheder for billig betaling følgagtig være. Huorimod saalenge staden forbemeldte conditioner trolig efterkommer, vill hans may[tet] lade hyldingen bliffve in suspenso, stadens privilegier confirmere og den imod rett og billighed i des commercier eller helles i ingen maade gravere.

Er aff hans kongl. may[tet] resolveret, at den Zelliske affgesandte Müller, paa hans memorial aff dato[1]) . . . . dette til svår skulde giffves, at nemmelig statholder Guldenløw har giort hans may[tet] rapport aff de propositioner, hertugen aff Zell hannem nu seenist ved hans reysze til Hamborg sielff giort haffver, nemmelig dersom hans may[tet] icke sielff paa de aff Holland proponerede conditioner kunde resolvere at assistere Holland, om hans may[tet] da kunde vel lide, at Zell det for sin part giorde, og til den ende offverlade till Zell nogle trouper og paa huad conditioner; og dersom Zell eller Brehmen imidlertid bleff aff Sverrig attacqueret, om vi dem imod Sverrig vilde garentere. Og viste affgesandten Müller vel sielff, med huad generositet hans mayes[tet] sig imod Staterne beteet haffde, huorom hans may[tets] minister i den Hag og med pensionario confereret haffde, og stod nu at erwarte, huad svar derpaa fuldte, huoreffter hans may[tet] kunde haffve aarsag videre vercket med hertugen aff Zell at offverlegge og da samptlig at resolvere, huorledis det best kunde angribes. Jmidlertid om een eller anden nogen uformodelig fare tilstøde skulde eller det gemeene interesse periclitere, haffde mand sig effter de tilforne sluttede foedera at rette.

17. Decembr. Er aff hans may[tet] resolveret, at saasom in postscripto statholder Guldenløws instruction skulde hosføyes denne clausula: at dersom paa Gottorps side udj den Oldenborgske sag til vederlaug skulde indstendig begieres Norgesharde, skall statholder Guldenløw svare, at Norgesharde icke effter intraderne kand vorde udlagt, og at hans may[tet] sig icke agter at skille derved for ringere værd end for trejhundrede tusind rixdaler, og at hand da først faar at skriffve hid igien nærmere ordre derom at indhente.

24. Decembr. Er aff hans may[tet] resolveret paa den Zelliske envoyé Muller hans memorial aff dato 19. Decembr, anlangende det Zell sig befrygter aff de allieredes trouper med vinterqvarterer at skulde besværges, huilcket om skeede, vaar hand resolveret sig derimod at sette og det icke at tilstede; begierer derfor, hans may[tet] sine trouper udj sine udj riget liggende provincier vilde holde i beredskab, paa det de dis nærmere kunde være, naar hans may[tets] hielp effter tractaterne bleff reqvireret; at herom Lincker hos churførsten aff Brandenborg skulde tilskriffves og beordres churførsten saavelsom den keyserlige general Montecuculi paa beste maade til gemytt at føre, at slig maade aff indqvartering vilde stride icke alleene imod rigs constitutionerne og Westphaliske fredstractater, mens endochsaa mod den nu seenist til Brunsvig sluttede alliances 2. artickell saavelsom de sær med det gandske huus Brunsvig Luneburg haffvende tractater, saa at det til stor viitløfftighed

---

[1]) aaben Plads; der skulde staae d. 3. December.

skulde giffve anledning den allgemeene sag icke til ringe præjuditz. Paa samme maade skulde og Liliencrone tilskriffves, og dette saa loco responsi Müller enten mundtlig eller skrifftlig giffves, refererende sig i det offrige paa sidste aff 12. Decembr. hannem giffne svar og tractaternes videre formelding. 1672.

Er aff hans kongl. may^tet resolveret, at till Reetz udj det Spanske og Liliencrone ved det keyserlige hoff skulde skriffves og kort recapitulation giøres offver alt, huis mellem hans may^tet og den Hollandske herværende ambassadeur Werckendam passeret er, at de kort information der ved hoffet ministrerne om alting giffve kunde, paa det de kand see og vide hans may^tets sincere og genereuse intention for Staterne, og at den langdregtighed, som denne negotiation hidindtil traineret haffver, icke hans kongl. may^tet mens Staterne sielff er at tilskriffve. Huilcken deris seenhed, om den deraff kommer, at Staterne mueligt formeener sig icke hans may^tets hielp nu saa stort at behøffve, efftersom de keyserens og Churbrandenburgs secours haffver, faar hans m^tet saa lade det passere og kand vel lade sig benøye udj fred og ro alleene paa sine eygne rigers og landes conservation at tencke. Mens skulde det komme aff den umuelighed, der hos Holland skulde være penge at bringe til veye, da kunde mand end finde de forslag, huorved keyseren for sig med een og anden avantager med tolden paa Elffven, med at favorisere hans may^tet mod Hamborg eller helles i andre maader, og Spanien for sig med nogen ringe tilskud, kunde saa samptlige hielpe at finde ud den summa aff subsidier, som Holland alleene kunde falde for besværlig; dette de dog saa vårlig haffver at negotiere, at intet skrifftlig derom indgiffves.

A° 1673, 14. Januar. Er aff hans kongl. may^tet resolveret, at Guldenløw skulde tilskriffves paa hans breff aff 9. Januar: 1. At Bawditzes project Ostfriisland angaaende, furstinden med nogle folck at undsette, huorom den 25. Decembr. sidst forleden hertugen aff Zell og biskoppen aff Osnabrugge saasom hendes søns formyndere haffde tilskreffven, at de enten hende sielff nogle folck vilde forunde eller og tillige med hende saadant aff hans may^tet begiere: at nemmelig hans may^tet herpaa intet kunde resolvere, førend den sag mellem hans may^tet og Gottorp anlangende Oldenburg vaar till ende. 2. Anlangende hertugen aff Saxen-Lauvenburg, som een contract med hans may^tet saasom et expectantz og anvartning paa hans hertugdom vilde oprette, skulde svares, at naar hand kom hid, skulde hand være vellkomm, og vilde mand da høre hans propositioner. 3. Hamburg angaaende, som Kihlman formeener, hans may^tet skulde endnu eengang skriffve till, saa vel som till de oberalte og 40 mænd, formeener hans may^tet at være till ingen ting nyttig, og at statholder Guldenlöw ickon platt sig effter sin instruction skall rette. 4. Anlangende Gottorpske tractat om Oldenborg skall forbliffve ved instructionen. 5. Anlangende den 6. artickel udj Kihlmans project, da dersom den ham bedre befalder paa den sidste maade, hand det projecteret haffver [1]), 1673.

---

[1]) Solte nach Gottes willen die königl. linie vor der Gottorffischen absterben, so reserviret sich Gottorff die cession der nachfolge in dieszen graffschafften und denen anhängenden stucken, maszen jh. königl. may^tet versprechen bey allen lehnempfängnuszen, gleich vor dieszem auch gantzer hundert jahren

1673. da kand hans may[tet] vel lade det skee, naar der ickon effter Guldenlöwes forige instruction tilföyes: salvo jure tertii.

16. Januar. Læst og approberet svaret till churførsten aff Cöllen, huorj hand sig offver Churbrandenburg besværer. Svaret er ickon in terminis generalibus.

Er aff hans kongelig mayestet resolveret, at dersom Holland giffver hans mayestet forud den halffve part aff de stipulerede subsidier till vands, og till lands værb- og artillerie-penge samt 2 maaneders subsidier forud, og god forseckring, at resten i retter tide skulde bliffve erlagt, da maa de med Werckendam til conferents deputerede commissarier med hannem slutte, dog med den condition, at tractaten, saa viit nærværende cônjoncturer angaar, icke skall være obligatoire, med mindre keyseren og Spanien, Brandenburg og Luneburg Holland tillige med os vircklig assisterer og deri continuerer. Summen aff subsidierne er 600000 rigsdaler til vands til 40 orlogsskibe, og til lands den halffve part till een armée aff 15 à 16000 mand etc. Skulde nu dette icke aff ambassadeuren indgaaes, skall hannem dette forslaug gieres, at efftersom hand foregiffver Hollands uformaaenhed saa store subsidier at bringe till veye, om da de heller sig til mindre, saasom halffparten aff bemeldte subsidier vilde forstaa, huorimod vi da ickon skulle forpligtet være udj god defensions postur os at szette, voris strømme reen og secker at holde og i saa maade voris mediation til freds-handling med dis støre authoritet og effterlryck at interponere og icke være tilholden at bryde, med mindre Sverrig sig offentlig mod Holland eller dessen allierede declarerede, da Holland os og igien med støre subsidier skulde assistere. Dette kommer i den rette secrete tractat, derforuden gieres een anden, som publique skall være.

6. Februar. Er aff hans may[tet] resolveret, at Guldenløw skulde beordres per postscriptum till 450000, 500000 eller 600000 rigsdaler udj rede penge at offerere[1]), dog alt med den condition, at Gottorp sielff da evictionen præsterer, og vilde hans may[tet] forbinde sig, om Gottorp tabte processen mod Pløn, da dog at giffve Gottorp icke aleene de her[2]) stipulerede 150000 rigsdaler, mens endoch aff den offvenbemeldte summa aff 500000 a 600000 rigsdaler saa meget till, som aff offvenbemeldte summa derforuden, naar Pløn og skulde fornøyes, kunde bespares. Dog skall Guldenløw det meste mueligt er, paa de 450000 rigsdaler rede penge bliffve bestaaendes og sagen ved alle tienlige middel traineres, paa det mand kand see, huad voris med Holland forehaffvende tractater for udgang faar, huorpaa vi endelig resolution inden faa dage forventer; thi skulde det komme till sluttning, holdte hans may[tet] fast raadeliger at bliffve ved den her med Gottorp giorde transaction og tiden det offrige befale. Hamborg angaaende forbliffver det ved Guldenløwes forige instruction.

---

geschehen, tum suo tum Gottorpiensium nomine bey käyserl. may[tt] vnd dem hausze Braunschweig die lehen zu empfangen, selbige den lehens brieffen einrucken und dem hause Gottorff davon alle zeit vidimirte copien zukommen zu laszen (Conc. i G. Arch.)

[1]) I sin Skrivelse af 1673 $^{29}/_{1}$ beder Gyldenløve om Bemyndigelse til Alt i Alt at maatte tilbyde indtil 500,000 Rdlr. i rede Penge.

[2]) ɔ: ved de mundtlige Aftaler 1671 i Kjøbenhavn mellem Kongen og hans Svoger Hertugen, der dog for længe siden havde søgt at komme bort fra de derved opstillede Bestemmelser.

Helles skriffves derforuden et breff til st. Guldenløw paa den maade, at hand det Kihlman kand lade szee[1]). 1673.

18. Martij. Er den Oldenborgiske sag og den mellem statholder Guldenløw og præsidenten Kihlman till Hamborg imellem været handling samme sag angaaende igien vorden ventileret og derhos efterfølgende trende poster tagen udj consideration: 1. om udj disse nu værende vanskelige og tvifflraadige conjuncturer den handling med Gottorp om greffskaberne for saa stor een summa reede penge som 500000 rdlr. in specie med rente à 5 per cento paa een termin nemmelig nestkommende omslag a^{o} 1674 skulde sluttes og till ende giøres, 2. huor samme middeler i saa kort een tiid skulde bringes till veye, og 3. om den handling icke skall sluttes, huad da vaar at giøre. Og er aff hans kongl. may^{tet} resolveret, at saasom tidernes tilstand nu er, vaar det best den sag at lade berô og affvarte den dom, som Pløn haaber snart at bekomme; og det fordj baade summen tillige med det, som Pløn skulde giffves, er saa stor, at hans may^{tets} intrader aff greffskabernes Gottorfske andeel icke derimod vaar at ligne, faren og all risgo hans may^{tets} alleene, saa snart denne contract vaar sluttet, i den sted den nu er hertugen aff Gottorps pro dimidia; saa vaar det ey heller at befrygte, at jo om icke effter erholdte sentence for ringere priis, da dog i det ringeste altid for den summa aff 500000 rigsdaler Gottorps andeel nock skulde være at erlange. 2. post viste man ringe anstalt till. 3. angaaende, vilde hans mayestet hereffter fremdeelis ligesom tilforne for den her sluttede Kiøbenhaunske accord udj felles regiering med hertugen aff Gottorp forbliffve og med ham om alting regieringen angaaende udj greffskaberne communicere, dog reservato et salvo jure nostro per tractatum Hafniensem acquisito. Huorfore og hans may^{tet} har befalet stath. Guldenløw till præsidenten Kihlman saaledis at skriffve til beskeden: at de conditioner udj det sidste aff hannem indgiffne project vaar befundne saa haarde, at hans mayestet sig icke endnu dertill haffde kundet resolvere, mens at ståtholder Guldenl. for at bane veyen till nærmere god forstand mellem begge huse det derhen bragt haffde, at hans may^{tet} vaar tilfreds hereffter som tilforne med hertugen aff Gottorp om Oldenborgske regierings sager altid at communicere og communicato consilio alting at giøre, dog salvo et reservato jure s^{æ} r^{æ} maj^{tis} per tractatum Hafniensem acqvisito.

22. Martii. Læst og approberet det svar, som Beaumont den Hollandske deputé extraordinaire paa hans seenist giorde proposition skulde giffves mundtlig.

Læst og approberet instructionen for her Jens Juel, som nu sendes till Sverrig, fornemmelig deri bestaaende at giøre all sinceration om hans may^{tets} sincere intention all god correspondence og nabolig fortrolighed at vedlige holde, og disse tvende poster at proponere: 1. een nærmere sammenbindelsze imellem begge kroner till at fly republiquen aff

---

[1]) 8. Februar udfærdiges Ordre til Gyldenløve, hvis Concept har Paategningen »ist den 6. vnnd achten (Febr.) vor ihr königl. may. gelesen vnnd corrigiert worden.« I Ordren samtykkes modstræbende i at betale 450,000 Rdl., hvori ogsaa skal være indbefattet 2 Summer paa 20000 Rdl., den ene til Kongens Søster, Hertuginden, den anden til Kielmann (Udenrigs Concept i Geh. Arch.).

1673. Holland fred, efftersom des totale undergang icke uden begge kroners merckelig skade kand skee, 2 een nærmere sammenbindelse pro securitate commerciorum maris Balthici. Hand skall dog vel vogte sig herom noget skrifftlig at indgiffve, mens heller saaviit mueligt søge nogen skrifftlig project aff dennem at faa i hænde.

3. Aprilis. Er aff hans mayestet resolveret, at den alternative med den Hollandske ambassadeur og deputerede maa sluttes paa obligationer, og at det saa den Zelliske her saavelsom hans may^tets^ till Zelle værende ministro skall communiceris.

5. April. Er den instruction for hr. Jens Juel igien læst, og derudj udeladt de ord maris Balthici og ickon platt i den sted satt pro securitate commerciorum. Er helles med et ord berørt den Oldenborgske sag, og at hand om myntvæsenet skulde giøre erindring, om det icke vaar tienligt det paa saadann een fŏd og liighed at sette, at commercierne mellem begge rigernes undersaatter kunde dis bedre florere, og huis forslaug de herom giørendes vorder, eller helles til commerciernes fremtarff tienlig at være eragtes kunde, skulde envoyéen hid berette, da hand videre deroffver kand instrueres.

25. April. Er aff hans may^tet^ resolveret, at derszom de Hollandske herværende ministri icke vill forstaa sig till at specificere det tall saa vell aff folck till lands som skibe, med huilcke de os skulde assistere, mens ickon bliffve in terminis generalibus, nemmelig at assistere hans may^tet^ med all magt, saa skall dog derfor tractaterne icke opholdes eller offver den punct accrocheris. Skulde de og om arbitrage-sagen, Guineiske sag, Øresundiske tolds prorogation sampt aarlig og perpetuerlige subsidier till floden udj freds tiid icke vilde tilstede noget i tractaterne at indføres, saa skulde dog derfor icke tractaterne opholdes eller deroffver accrocheris. Hans may^tet^ er og tilfreds, at de Hollandske ministris maa giffves een declaration offver den 13. artickell anlangendes hans may^tets^ vircklig assistence, at nemmelig hans majestet vilde træde i ruptur, icke alleene naar Holland aff nogen anden etat endnu ydermeere bleff attaqueret, mens endoch naar hans may^tet^ er forseckret fra Sverat de rige ham derj ey hindre skulle.

1. May. Læst for hans may^tet^ baron Juels og Christoffer Lindenow deris relationer fra Sverrige og resolveret, at det ved Juels forige instruction endnu skall forbliffve, indtill hand først beretter, huad hand for svar i Sverrig bekommer paa de tvende der aff hannem giorde propositioner.

5. May. Læst endnu igien sidste reviderede concept aff tractaterne med Holland og saaledis aff hans may^tet^ approberet og for gott befunden med de Hollandske herværende ministris derpaa at slutte. Dette og den Zelliske minister at skulle communiceris uden forhaling. Den Frandske og Engliske kunde og herom effter haanden ouverture giøres, og den Frandske at giøres forslaug om prolongation aff den alliance, vi har med Franckeriig.

7. May. Læst og approberet aff hans may^tet^ den declaration offver den 13. artickel, som den 25. Aprilis bleff sluttet at maatte giffves de Hollandske ministris.

Er aff hans kongl. may^tet^ resolverit, at till voris ministros udj Sverrig, Franckerig og Engeland skall skriffves, at om de der bliffver adspurt anlangendes den alliance, som

tales om, vi med Holland skall haffve sluttet, de da skall svare, at dem aldeelis intet derom 1673.
er tilskreffvet, og kand derfor ingenlunde tro, at nogen saadan alliance skall være sluttet; mens skulde end noget formedelst de Hollandske herværende ministrers idelig ansøgning sluttes, saa vaar de nock viss paa, det icke bleff paa den maade at indmenge sig i nærværende kriig, langt mindre at nogen aff bemeldte kroner nogen præjuditz deroffver kunde tilføyes eller nogen billig ombrage deroffver tage. Er og des meere aff hans kongl. may[tet] resolveret, at til voris ministros hos keyseren, Spanien og Brandenburg skulde skriffves der at giffve tilkiende, at hans may[tet] bleff fremdelis i sin forige gode intention for Hollands conservation, og stôd nu tractaterne mellem hans may[tet] og Holland paa sluttningen; mens at om dette alt til desto bedre effect skulde komme og bliffve aff meere efftertryck, fick keyseren og Spanien at rompere eller offentlig at declarere sig, Spanien till at drage pungen, efftersom Holland icke kand alleene bringe de pengemiddel till veye, og Brandenburg bliffve fremdeelis i det gode partie, hand sig eengang antaget haffver.

12. May. Er igien læst og aff hans mayestet approberet tractaterne med Holland og aff commissarierne underskreffne.

24. May. Læst ratificationen aff offvenbemeldte tractater og aff hans may[tet] underskreffven. Læst og approberet Høgs instruction, huorledis hand sig med bemeldte tractaters ratifications udvexling og obligationernes forhandling sampt den protestation arbitragesagen angaaende forholde skall.

25. May. Læst og approberet hr. Jens Juels og Christoffer Lindenows instruction udj Sverrig. Læst og approberet Paulli hans instruction, som sendes til de nu mellem Franckerig og Engeland paa den eene og Holland paa den anden side forehaffvende fredstractater[1]). Læst og approberet M. Giøes instructs udj Engeland. Læst og approberet Jørgen Reetz hans instructs udj Spanien.

16. Junij. Læst og approberet det project aff een tractat mellem hans may[tet] og kongen aff Sverrig, som baron Juel maatte tillades at offverleffvere, bestaaende derudj: 1. Effter forrige tractaters anledning, huor den eene den andens beste obligerer sig at vilde beobagte, skall intet sluttes eller handles med nogen aff den eene den anden til præjuditz, og huad i saa maade til præjuditz sluttet vere kand, skall være casseret og opheffvet. 2. Og paa det ved adskillige vrange interpretationer, som offver de mellem hans m[tet] og Holland saavelsom og mellem Sverrig og Frankerig giorde tractater gieres kunde, ingen irring skulde entstaa, saa foraffskedes, at huad mesures og enten kongerne dereffter tage kunde, sligt dog icke til nogen venskabs forkølelse, langt mindre till nogen fiendlighed mellem begge kroner skulde anledning giffve. 3. Til commerciernis garentering skal de middeler, som udj begge kongers gebeet findes og deris undersaatter tilhører, huis commissfarer skaden tilføyet haffver (om icke strax billig satisfaction skeer), arrest, indtil saalenge slig skades

---

[1]) I Cøln. S. D. conciperedes for Henning Meyer til de samme Forhandlinger en anden Instruction, som dog først udfærdigedes d. 14 Juni (Udenr. Conc. i Geh. Ark.).

1673. erstattelse skeer, være undergiffven, og herudj saavelsom i felles respects erholdelse med helsen og strygen paa begge kongers strømme og offver alt, huor det skee bør, stande for een mand etc. 4. Udj mynten uniformitet mellem Danske og Svenske groffsølffmynt etc., som da udj begges kongeriger skal uveygerlig gyldig være. 5. Forige forbund, pacta og foedera bliffve i deris fulde vigueur, saa viit de icke herved forandrede ere.

25. Junij. Er aff hans kongl. mayestet resolveret, at van Oosten sig strax till den Hanoverske hoff till hertug Johan Friderich skulde forføye og der sincerere voris intention wed nærværende mellem hans may[tet] og Holland giorde alliance, saa og at penetrere udj Hanovers desseiner, huorviit den forbindelsze mellem ham og Franckeriig gaar, huortill den stercke hertugens armatur er anseet, og huorledis hans intention monne være, om Sverrig skulde tentere noget mod Bremen.

5. Julij. Er aff hans may[tet] resolveret, at Habbeus ved det Brunsvigske convent paa den keyserliges forslaug skulde svare, at saadann extension aff det Brunsvigske foedere skulde forandre naturen aff det gandske forbund og derfor hos de andre medallierede finde stor difficultet, saa fick og hans may[tet] fornemmelig at regulere sine mesurer effter de mellem hans may[tet] og Hollenderne giorde tractater, huilcke saasom de ey endnu vaare ratificerede, saa kunde hans may[tet] icke sig heller endnu videre herudj udlade. Med modificatione qvanti er hans may[tet] nock tilfreds; dog formeener hans may[tet], keyseren bleff vel ved sit qvanto nemmelig de eengang stipulerede 9000 mand. Hans may[tet] er og nock tilfreds, at den Brunsvigske alliance (naar den bliffver endnu fremdelis paa den maade og i de terminis, som den er) maa extenderis paa et aar, det er at sige i alt trej aar à dato den ny nu forehaffvende conventions. Anl. at comte Windischgratz udj keyserens nauffn vill komme hid, er hans may[tet] gierne tilfreds med, og vill hand heller komme uden charactere og deslige ceremonier og curialier hid, saa seer hans may[tet] det og heller.

8. Augusti. Er aff hans mayestet resolverit, at vi den accessions tractat, dat. Brunsvig 19/29 Julij i nærværende aar (ved huilcken churførsten aff Trier udj den Brunsvigske alliance med indsluttes), skall ratificeris, dog med disse hosføyede clausuler: saa viit bem[te] tractat med de nu mellem Franckerig og Holland svæbende krigstroubler ingen gemeenskab og connexion haffver; og at vi des indhold ville præstere, naar de derudj berørte casus og tilfelde exterer, og hans may[tet] icke formedelst sine eygne rigers og landes øyenskinnlige fare derfra forhindres. Huad neben recessen angaar, da efftersom churførsten aff Trier icke exprimerer sin fuldkomne meening ratione inclusionis regni Daniæ, enten hand med den keyserlige og Churbrandenburgiske eller med den Zelliske eller og med den Casselske forklaringsmaade sig conformerer, saa skall Habbeus beordres først udførlig forklaring aff den Trierske deroffver begiere, førend det kand vorde ratificerit. — Er aff hans may[tet] resolveret, at general major Ahrnsdorffs udmarche med de troupper till Holstein skall notificeris Zelle og Hanover, og at saadant effter deris eygen idelige anmaning og persvasion skeet er, enddog mueligt sligt een og anden utidig ombrage uden aarszag giffve torde; huilcket om imod forhaabning skeede, tvifflede hans may[tet] icke, at de jo sig erindrede, huis felles os imellem værende tractater till obligerede. Gottorf skulde og disse troupers marche notificeris; skall

hannem og icke veygres udj sine eygne ampter trouper at sette, om hand endskient aff de Svenskes trouper dertill bruge skulde. Huis sligt paa een maade skee skulde, som os billig ombrage giffve kunde, haffver Ahrnsdorff det i tide herhid at advisere. 1673.

23. Augusti. Tredie gang i hans may^{tets} conseil foretagen den proposition, om de Hollandske Ostindiske retourskibe kommende udj Norge skulde der arresteris, og den fra Østersøen i Sundet kommende flode der iligemaade anholdes, till os billig satisfaction for voris pretentioner aff Holland skeer. Og er aff hans may^{tet} resolveret, at saasom den deraff entstaaende fare, som er een formodentlig kriig med Holland, langt større er end den forventende profit aff nogle vare, som i huor vell kostbare dog icke vides, huor de nu paa hans may^{tets} veygne saa snart skulde kunde vorde giort til penge og barskab, uden huilcket middel hans may^{tet} icke vel skall kunde alleene soutenere denne querelle, der hans may^{tet} jo intet med Engeland eller Franckerig har sluttet, og billig endochsaa vaar at befrygte, at Sverrig denne occasion skulde tage ved haarene og deroffver sette sig med Holland i nærmere fortrolighed, os til præjuditz og største skade i fremtiden, som vi udj de aar 1643 og 44 med voris skade befundet haffver frugterne aff slig een forbindelse mellem Holland og Sverrig; er derfor resolveret, at det icke skulde skee, mens dennem fremdeelis hereffter som tilforne all sickerhed og tryghed paa hans may^{tets} strømme forundes.

Er og aff hans may^{tet} resolveret, at med hertugen aff Pløn, som nu sagen anlangendes greffskaberne Oldenborg og Delmenhorst ved det keyserlige hoff mod Gottorp vundet haffver, om Gottorps andeell maatte handles og derfore till fire tønder guld giffves (om det icke for mindre kand bekommes), een tredie deel udj rede penge og de tu deele udj jordegods beliggende paa Slesvig eller Holsteenske grund, cum immedietate, saasom hertugen aff Pløn besidder sine andre ampter; og at till at erholde om mueligt nogen lideligere condition udj bemeldte qvanto, som ham skall giffves for denne Gottorpsske andeel udj greffskaberne, hannem hertugen aff Pløn maa føyes udj puncto fori, dotis, homagii et collectarum.

20. Septembris. Er udj hans may^{tets} conseil rapport giort aff det udj den første med den keyserlige ambassadeur comte de Windischgratz holdte conference passeret er og aff hans propositioner; og er aff h. may^{tet} resolveret een og anden qvæstioner ham skulde giøres til videre éclaircissement offver det aff ham offverleffverte project, og at, saasom Windisgratz beretter, paa samme fod med Zell at være tracteret, at da derom till Zell skulde skriffves.

25. Septembris. Er aff hans kongelige may^{tet} resolveret, at den keyserlig ambassadeur till svar skulde giffves anlangende den secours aff de 9000 mand, som churførsten aff Trier effter seenist giorde tractat begierer, at nemmelig den clausula, udj tractaternes ratification vaar indført, gaff nock voris meening herudj tilkiende, at saa lenge voris nabôer saa sterck stod armerit omkring os (des intention og inclination snarere for Franckeriig end for det andet partie effter all apparence skulde være), saa kunde vi icke foruden at exponere os till een øyenskinlig fare blotte os saaledis og saadann et considerabel corpo skicke till secours aff andre, foruden at betragte, huad voris eygen seckerhed udkreffvede,

1673. saasom da ambassadeuren sielff os saadan voris nabôers stercke armatur nocksom sielff udj sine til os offvergiffne propositioner haffver til gemytt først. At mand nu intet vilde melde om, baade at muueligt Habbeus ligesaalitt som den keyserlige, der hand vaar til Brunswig, haffde hafft ordre till at offveriile sig saa med Churtrier at indtage, saavelsom og at vel først skulde offverveyes, om begyndelsen aff denne mellem Franckerig og Trier opkomne misforstand ingen gemeenskab og connexion med det Hollandske væsen haffde, som vel Terlons discourser faldt, huortil da, inden baade den eene og anden parts argumenter bleff hørte og offverveyede, vell nogen tiid udkreffvedes. Angaaende og den ny mellem hans kongl. mayestet og keyseren proponerede alliance, saa efftersom hand ambassadeuren sielff den Hollandske her i Kiøbenhaun sluttede og endnu uratificerede alliance satte pro fundamento till dette, som nu mellem hans kongl. may^{tet} og keyseren skulde giøres, saa haffde hans may^{tet} befalet commissarierne at communicere ham det her giorde tractat og med ham at offverlegge de middeler og temperamenter, som tienlige kunde være till at offvervinde de difficulteter, som nu fast meere end nogen tid tilforne deroffver udj Holland giordes effter den beretning og rapport, som Høgh offver seenist mellem hannem og nogle hannem tilforordnede commissarier og deputerede holdne conference giort haffde. Huorudj da hans may^{tet}, som for sin eygen høye kongelige respectes skyld fick at staa paa, at tractaten purè bleff først ratificeret, siden aff deference for keyseren vilde relachere og admittere alle de temperamenter, som udj nogen billighed og raison kunde bestaa, og trôde hans may^{tet}, at de hr. Stater General vell endelig fick at finde sig derudj, naar keyseren og det huus Østerrig derpaa som een condition sine qva non bleff bestaaende, at de fick at haffve Dannemarcq med sig i partiet, og mand derfor fick at søge hans kongl. may^{tet} at contentere, som hand sig og sielff nogenlunde tilforne haffde ladet forliude. Efftersom og den keyserlige blant andet i hans indgiffne propositioner erindrede om, at mand vilde være betenckt paa alle de middel till at forhindre, at Holland icke ved separate tractater affsondrede sig og sluttede à parte med Franckeriig, saa stilledes ham til videre efftertancke, at een aff de fornemmeste poster, huoroffver de først og fremmest haffde difficulteret ratificationen aff disse tractater, haffde været de ord, som staar udj den XI. artickel, ved huilcke mand har søgt at præcavere og forhindre saadann separat handling uden samptlige allieredes videnskab og samtycke.

Offver den klagemaall, som kongen aff Sverrig har ladet giøre imod Chr. Habbeus Lichtenstern anlangende det breff, hand till rigscantzleren greff M. de la Gardie skreffvet haffver, er aff hans may^{tet} resolveret, at Habbeo aff cantzeler skulde siges, at enddog hand, huad angaar den imputation aff hemmelig correspondence med dette hoff at haffve holdet, medens hand udj Svenske tieniste vaar, er uskyldig, saa dog naar hans may^{tet} stiller sig udj kongen aff Sverrigs sted, kand hans may^{tet} icke andet end haffve største mishag udj de haarde expressioner, Habbeus udj samme skriffvelse bruger, og derfor haffve ham aff sin tieniste entlediget og hermed sin affskeed giffvet, stillendes ham hermed i den frihed sig videre nu sielff hos kongen aff Sverrig, som hand formeener, at justificere. Skulde siden eengang hans may^{tet} komme i tancke hannem igien i sin tieniste at bruge,

vilde mand ham da videre erindre, om huis mand helles udj hans forige conduite og under hænde haffte negotiationer kunde haffve at desiderere. Er og læst og approberet det breff, som hans may^tet^ herom till kongen aff Sverrig sielff vill skriffve. 1673.

15. Octobris. Læst og approberet det sidste project aff de med den keyserlige forehaffvende tractater, huorved da fornemmelig dette er kommen i deliberation: 1. om i proæmio maatte udelades de ord: wie nehmlich die Braunsveigische alliance auff denen mit Holland gemachte tractaten, alls welche jhre kønigl. may^tet^ pro fundamento dieses gantzen handels setzen, adaptiret verden kønten etc., som den keyserlige svart støder sig paa, formeenende saadant at være keyserens høyhed og respect imod; og er dette bevilget aff hans may^tet^, at mand den keyserlige herudj maa føye. 2. Om de ord udj den 3^die^ artickel, huorj samme artickel beraaber sig paa den 13de aff den Hollandske tractat, maa udelades, om den keyserlige videre skulde derpaa bliffve bestaaende, som formeener, vi os ydermeere eschapatoirer derved forbeholder; og er dette og aff hans may^tet^ bevilget og resolveret platt effter samme 3^die^ artickels indhold at træde till action, naar den Hollandske tractat er ratificeret og ratione subsidiorum adimpleret. 3. Om keyseren maa tilsiges secours aff det udj den Brunsvigske alliance stipulerede qvanto aff 9000 mand, huad heller voris med Holland giorde alliance vorder ratificeret eller ey; og er aff h. m^tet^ resolveret, at ham herpaa till svar skulde giffves, at saasom dette klarligen nock udj den Brunsvigske tractat vaar satt, saa lod hans may^tet^ det og derved forbliffve, holdendes det sin høye respect icke gemess, at een tractat, som nu for tu maaneder siden først er bleffven paa ny confirmeret og extenderet, skulde her igien repeteris saasom till et teygn aff een sær diffidence, mand haffde till hans may^tet^. Og dersom deroffver nogen videre explication eller determinatio casus behøffvedes, kunde hans may^tet^ icke saadant eensidig, de andre medallierede uadspurt, giøre, mens hørte da hen till den ny convent aff samptlige allierede, som keyseren har giort forslaug om, og aff hans may^tet^ er og saa vit behaget. Skulde hand og formeene derved at kunde befordre keyserens interesse hos de andre allierede, vaar hans may^tet^ nock tilfreds, at herom een artickel i disse tractater bleff satt, naar da den 14de artickel bleff igien satt blant de secrete, at nemmelig alt dette skulde aff ingen værd være, om tractaterne med Holland icke bleffve ratificerede, huilcket jo vaar een condition, hans may^tet^ altid haffde sig forbeholdt, saa vel der det Brunsvigske først bleff giort, som der Churtrier nu seenist bleff derudj med indtaget. 4. Anlangendes Hannover, at da derom og udj de secrete artickler maatte meldes, dog paa saadan maade, at hans may^tet^ sig paa all viis og maade vilde bearbejde, at hertugen aff Hanover det allmindelige væsen maatte bifalde eller dog i det ringeste intet vircklight derimod foretage.

13. Novembris. Er aff hans may^tet^ resolveret, at general lieutenant Ahrnsdorff uden charactere till churforsten aff Brandenburg skulde forsendes der at informere ham kortelig, om huis mellem hans may^tet^ og Holland og keyseren hidindtil passerit er; at mand forhaabtes, at endoch ved keyserens og Spaniens cooperation det derhen skulde bringes, at den Hollandske tractat skulde vorde ratificerit, huortill og hans may^tet^ alle raisonnable temperamenta skulde paa sin side ville admittere; da hans may^tet^ og haabtes, at

1673. churforsten, som dog allerede med hans may^tet og keyseren vaar udj forbund, skulde træde om till det partie ogsaa till sin eygen seckerhed og største glorie, huortill hans may^tet og paa sin side, naar hand churførstens sentiment maatte vide, alt, huad hertil at facilitere tiene kunde, contribuere vilde. Og om aff det Hollandske verck intet bliffve skulde, vilde hans may^tet dog à part sig til felles seckerhed med churførsten søge at fornemme. Dette alt skulde Ahrensdorff mundtlig og icke skrifftlig forebringe og helles alle ceremonier eller formelle publique conferentzer søge at evitere og effter forrettet ærind strax sig paa hiemreysen begiffve, med mindre hand sin nærværelse der lengere forneden at være eragte skulde, da hand der til videre ordre subsistere kand, og helles flittig om alting hid huer post skriffve. Hand skall og søge ved all adresse sinistre impressioner om de Svendskes og gode og advantageuse om voris etat og milice at giffve churførsten.

19. Novembris. Er aff hans may^tet resolveret, at oberste Maximilian Rosencrantz [1]) till gouverneuren aff Flandern conte Monterey uden caractere skulde forsendes og der uden ceremonier, som hand huercken haffver at begiere eller at antage, hemmelige audience begiere og informere bem^te Monterey om, huis mellem hans may^tet og Staterne passeret er anl. de seeniste her sluttede og endnu ey ratificerede tractater, og begiere, bem^te Monterey ved sin credit det saa vel ved det Spanske hoff som helles i den Hagh derhen dirigere vilde, at hans may^tet tilbørligen med behørige subsidier maatte vorde begegnet, og Spanien ersætte, huis mangel herudinden hos Holland findes kunde, og baade den Hollandske herværende saa og den Spanske hidkommende minister udførligen om alting maatte vorde instrueret, og hans may^tet i saa maade til det huus Østerrig forbundet, ligesom Franckerig sig om Sverrig forseckrøt haffver. Monterey skulde og part giffves aff, huis med den keyserlige ambassadeur her er passeret; og om hand anl. den aff Trier udaff den Brunsvigske alliance begierte secours noget melde skulde, da Rosencrantz at referere sig paa de saa vel udj hoffvet som accessions recessen indførte clausuler og restrictioner, og at det vaar et verck, som med samptlige allieredes sammentydige magt vilde angribes, og icke aff hans may^tet allene, som lengst fra situeret, begyndes, naar de nærmere beliggende bleffve stille. Huilcket videre med meere omstendigheder i instructionen er udført, som er bleffven læst og approberet. Er og resolveret, at til Monterey tvende breffve skulde forferdiges, det eene med titul aff illustritas, det andet med titul aff excellencia, og derhos Just Høgh beordres sig at erkynde, om ham aff kongen aff Sverrig eller nogen anden konge ogsaa titul aff excellentz giffves, og i den fald da det breff, som excellentia i bruges, Rosencrantz tilstille; mens huis icke, da det, huor illustritas staar i, hannem til at offverleffvere medgiffve.

20. Novembris. Er aff hans may^tet resolveret, at generalmajor Ahrnsdorff till hertugen aff Zell skulde forsendes, der part at giffve aff huis her mellem hans may^tet og den keyserlige passeret er, disligeste aff gen. leuten. Ahrnsdorffs commission til churførsten aff Brandenburg for at affholde ham fra det tierce partie, som Sverrig udj Tydskland agter at formere, fra huilcket forehaffvende hans may^tet formeente det gauffnligt være skulde, om

[1]) Søn af Holger Frederiksen Rosenkrands, var Oberst i Nederlandene, gift der og Herre til Bulckenstein.

Zell ogsaa churførsten saavelsom hertugen aff Hannover (som og dertill berettes at skulle 1673.
inclinere) ved forestilling aff des farlige conseqvencer fraraade og affmane vilde, og i det øffrige offver nærværende conjuncturer bem^te^ hertug aff Zell hans sentiment at fornemme. Skulde Hanover og Osnabrugge hos deris broder findes, da hand, gen. majoren, dem ickon een compliment at giøre foruden till bem^te^ tvende brødre noget om sin commission at formelde, paa beste maade undskyldende, at saasom os deris nærværelse der intet haffde været bevist, vi hannem ingen breffve til dennem haffde kundet medgiffve, huilcket helles icke haffde bleffven efftterladt.

28. Novembris. Efftersom Werckendam har indgiffvet et project, som ved Beuningen Monterey udj Brussel er bleffven proponeret, bestaaende derudj, at som nu keyseren og Spanien lige med Holland i dette verck vaar interesseret, de da og skulde tage paa sig deris andeel aff subsidierne at andrage til lands (for om subsidier til vands meldes intet udj samme project), begierende at vide, huorledis det hans may^tet^ anstôd, saa vilde hand skriffve til sine herrer og principaler og nærmere ordre og instruction om alting begiere. Saa hâr hans may^tet^ allernaadigst for gott befunden, at ham til svar skulde giffves, at saasom huercken ambassadeuren sielff deroffver vaar instrueret, den keyserlige ey heller noget derom fra hans herre vaar beordret, og paa Spaniens veygne endnu ingen her tilstede, det ogsaa gandske eloignerer fra den her sluttede tractat og alldelis intet meldes om nogen subsidier till vands, saa har hans may^tet^ ingen synderlig reflexion herpaa kundet eller villet giøre, mens heller erindre ambassadeuren paa ny igien, at hans may^tet^ effter saa store allerede for den sags skyld giorde depenser fick endelig at staa paa ratificationen aff de her sluttede tractater. Huilcket, naar det først vaar skeet, og de da alleguerede, huis besværligt eller umueligt for dem at præstere derudj findes kunde, vilde hans may^tet^ sig till alle temperamenter, som nogensinde billige og raisonnables være kunde, beqvemme. Dette project skulde og Zelle communiceris med dette svar, og helles sagen hos Windischgratz og Monterey samp hos dronningen aff Spanien ved Jørgen Reetz underbygges.

Efftersom aff Mr Giøe fra Engeland berettes, at baade aff cantzelern og milord Tarret skall være tålt med ham om et parti de mariage mellem kongen aff Engeland og printzessen Ulrica Eleonora, og at ambassadeuren aff Spanien skall haffve ladet sig forliude, at hans herre vel endoch sielff skulde ville dotere hende, begierendes derfore fuldmagt, at hand det kunde proponere, saa snart hand fornam kongens og dronningens divortium vaar skeet, og at ham til den ende hendes contrafey maatte ogsaa tilskickes; saa er aff hans kongl. may^tet^ resolveret, at Giøe skulde tilskickes et lille contrafey, deraff sig effter leyligheden at betiene, og derhos beordres sig vell at vogte fra nogen proposition om noget sligt at giøre og derved hans may^tets^ og dets kongl. huses høye respect prostituere; mens dersom ham nogen saadann proposition og ouverture fra der side skeede, da det icke at udslaa, mens acceptere som een ting, der vel skulde staa till at stille i verck, naar det aff ham bleff begiert, hand derom herhid skulde skriffve, eller det helles hos hans may^tet^ bleff søgt; og helles at menagere dette paa beste maade.

1674. A° 1674, 7. Januar. Læst, reviderit, corrigerit og approberet det sidste project aff tractater med den keyserl. ambassadeur gr. aff Windischgratz.

12. Januar. Læst, reviderit og approberet den instruction for Christoffer Sehsted, som hans may^tet har beordret till Pohlen at reyse for at negotiere den sag anl. hans may^tets her broders election til den Pohlniske krone.

25. Januar. Læst, reviderit, corrigerit og approberit den instruction for Lilien-cron, som hans may^tet nu igien til Wien har affærdiget med character aff envoyé extraordinaire.

2. Februar. Læst, revid., corr. og approberet den instruction for Høgh udj Holland, huorj hand beordres de hr. Stater Generals endelige resolution og meening at formemme anl. de her udj Majo sidst forleden sluttede tractaters ratification, erbiudende sig paa h. m^tets veygne baade at explicere og tydeligere at sette, huis derudj obscur eller mørck at være siunes skulde, sampt billige og raisonnable temperamenter udj subsidiernes qvanto og betalings maade at admittere; og om det icke kand hielpe, da paa ny at tractere, som hand da videre og fuldkommeligen iligemaade offver instrueres.

Er læst og approberet det svar paa dronningen af Spanien hendes skriffvelse aff dato 21. Decembris 1673, huorudj giffves tilkiende de aarsager, aff huilcke dronningen er bleffven bevæget till at declarere krigen mod Franckeriig.

5. Februar. Læst, revideret og approberet det postscriptum, som udj Høgs instruction skulde tilsettes, huorj ham tillades effterfølgende temperamenta at indgaa udj den her forleden aar sluttede og endnu uratificerede tractat nemmelig: i den 2 art. at udelade det ord beeinträchtigung og samme ord i den 3. art. ogsaa at udelade, og helles, der om secours til vands tales, at føye disse ord: daferne hülffe zu wasser von den hr. Staten General begehret vnd vor nöhtig erachtet werden sollte; i den 8. art. at udelades disse ord, der om flodens conjunction meldes: Wann es die noht erfordern möchte vnd deroselben in dero eigenen reichen vnd landen keine gefahr bevorstunde. 11. artick. at maa indrettes, som den med keyseren og Spanien er. 12. art. at udeluckes disse ord: Weiln jhr konigl. may^tet nicht dienlich zu seyn ermessen sich in diesen krieg einzumischen; saa kunde og settes parat halten isteden for de ord zusammenführen vnd campiren lassen, med mindre de endelig derpaa skulde bestaa. Og endelig subsidierne isteden for de ord gerade helffte modereres til den tredie eller fierde deel. 13. art. maa udelades disse ord: oder auch wohl sonsten, wann solches dem gemeinen wesen fürträglich zu seyn erachtet werden sollte; isteden for de übrige helffte: die volle werbgelder etc. Item om de 40 orlogsskibe at sette disse ord hos: Da es die hr. Staten General fur nöhtig erachten vnd begehren solten. Dog skal herhos remonstreres, huor uforbigiengelig det er effter disse rigers og landes situation at være udj god postur til sies, naar mand vill træde udj v rcklig action til lands, og at vi(!) derfore, om de end icke begierte voris secours til vands, fick dog at giffve os den halffve part aff de til 40 orlogsskibe stipulerede subsidier. 14. art. udelades gandske, efftersom de nu sielff icke meere taler om obligationer. 15. art. bestaaes hart paa, mens kand det icke andet være, maa den endelig og udelades. 18. udelades ogsaa. Skulde de nu heller ville

tractere paa den Brusselske projectes eller paa det tredie udj Høghs hoffvedinstruction pro- 1674.
ponerede expedientes maade, saa adapteris det ogsaa udj samme postscripto til bem^{te} Hollandske her sluttede tractat mutatis mutandis.

11. Februar. Er aff hans may^{tet} resolveret, at van Oosten skulde til hertugen aff Hanover affærdiges og giffve ham communication af indholden aff, huis her med den keyserlige er nu nylig bleffven sluttet; sampt om hans may^{tets} hr. broders printz Georgs befordring till den Polniske krone, og er hans instruction bleffven læst, reviderit og approberet.

Er og læst og approberet det svar, som aff hans may^{tet} skulde skriffves till hertugen aff Zelle paa hans tvende skriffvelser aff 21 og 30 Januarij, huor hans may^{tet} og tar anledning aff det, hertugen aff Zelle melder om den tractat, der berettes, hans broder aff Hanover skulde forehaffve med kron Sverrig, at lade hannem vide, at hans may^{tet} har i sinde til dette at sondere een eygen besending till hertugen aff Hanover at lade giøre.

19. Februar. Er det aff de Svenske commissarier til baron Juel offvergiffne project examinerit og offverveyet, og baron Juels instruction læst og approberit, som fornemmeligen gaar der henpaa ved alle middeler denne negotiation saaledis aaben at holde, at mand deraff kand haffve anledning videre udj kron Sverrigs forehaffvende consilia og desseiner at penetrere. Ved slig handling var tienlig jalousie hos de aff voris allierede, som os hidindtill negligeret haffver, at opvecke, og endelig disse tractater (om hans may^{tet} det hereffter hannem at befale effter conjoncturernes leylighed for raadeligt eragte skulde) enten at slutte eller og saaledis at affbryde, at skylden dennem snarere end hans may^{tet} kunde imputeris.

15. Martij. Den Polniske elections sag debatteret.

19. Martij. Den Polniske sag igien debatteret og resolveret: 1. om religionen, at hans may^{tet} icke kunde tillade, om end hans printzelig høyhed skiønt sielff vilde, at h. pr. høyhed skulde her udj hans may^{tets} og det gandske riges paasiun forsage sin og sine høyl. forfædres religion; at h. pr. høyhed fick endelig tanqvam conditionem sine qva non betinge sin samvittigheds frihed og sin religions frii exercits udj sit eyget kammer for sig og et par aff sine domestiquer, som aff samme religion kunde være, eller og for sig sielff alleene, indtill hand kunde vorde tilfulde informeret om den religion, de vilde, hand skulde giøre profession aff. 2. Donativerne anl. tilskickes Sehsted blanquetter og tillades ham effter condition og meriter og eygen god findende summerne derj at sette, dog at hand icke i alt offvergaar summen aff 300000 rdlr. 3. De 700000 rdlr. angaaende, som aff dennem till et halff aars sold for militien begieris, vill hans may^{tet} sig intet til noget forskriffve, huortill adskillige tienlige raisons allegueris, og helles alting paa beste maade besmyckes. 4. Fodfolck vill hans may^{tet} skicke med sin her broder 3, 4 à 5000 mand, et halff aars tid paa hans may^{tets} og siden paa republiquens eygen bekostning at underholdes, indtil hans may^{tet} til sin eygen tieniste dennem at affordre forneden eragte skulde. 5. Ambassade vill hans may^{tet} did sende med den pomp, som sømmelig er, naar hans may^{tet} tilforne om udgangen vaar forseckret; thi helles vaar det kun at prostituere hans kongl.

1674. may^{tets} høye kongelige respect. 6. Skulde de nu bliffve bestaaende paa religionen strax at forandre og det halffve aars sold till militien, saa vill det Gud og tiden befales, og haffver Sehsted med den maade, som kand giffve dem at forstaa, at hans may^{tet} icke heller for den krone saa hart er forlegen, dog med all høfflighed at tacke dem for befundne gode propension; hans may^{tet} haffde ikke mindre kundet giøre end høre deris propositioner, ynskede, at Gud vilde regiere deris consilia, at deris vall maatte udfalde till deris eygen og den gandske christenheds beste, lade, som hand vilde tage affskeed og dog under prætext aff svaghed bliffve der indtil videre ordre. Som alt dette udj instructionen videre indføres, som og samme tid er læst og approberet.

22. Martij. Raisonneret igien om Pohlniske sager. Resolveret et luckt creditive till samptlige stænderne aff Pohlen at skriffve, og opskrifften saaledis at være: Illustrissimis, reverendissimis, illustribus, magnificis, generosis, singulariter et sinceré gratéqve nobis dilectis respectivé dominis archiepiscopis, episcopis, palatinis, castellanis et universis inclytæ reipublicæ Polonæ proceribus, statibus atqve ordinibus, og in contextu: rever^{ae}, magnif^{ae} illustr^{tes} et generos^{tes} v^{rae}, og endelig subscriptio saaledis: rever^{arum}, magnif^{arum}, illustr^{tum} et generosi^{tum} v^{rarum} bonus amicus et vicinus. Resolveret, at til ministrerne udj Spanien og Østerrig skulde skriffves, at de hos Spanske og Vienske hoff skulde remonstrere, huor stor interesse de haffver derudj, at een dem vel affectioneret printz kom paa den Pohlniske throne, og at det derfor vaar deris eygen interesse hans may^{tet} penge hertill, om behøffvedes, at forstrecke etc. Staterne aff Holland og printzen aff Oranien det samme at repræsentere, og søge penge aff dennem enten mod arbitrage sagens affstaaelse eller paa greffskabernes pandtsettelse. Terlon noget saadant ohngefehr discursivé.

21. Julij. Er de aff Høgh i den Hagh den $\frac{10. \text{ Julij}}{30. \text{ Junij}}$ sluttede tractater læst og besluttet deris ratificationer at skulle udfærdiges og Høgh tilsendes dennem tilbørligen at extradere og derhos een elucidation offver den 15 artickel at søge, ohngefehr effter et project, som hannem offver samme elucidation paa Frandtsk bliffver tillige tilszendt. Dog skall Høgh icke extraditionen aff ratificationerne dereffter opholde, paa det ingen forhaling i subsidiernes betaling ved slig ophold skulde skee, huis betaling effter den 3. artickels formelding skall angaa fra voris ratifications ankomst til den Hagh og extradition, saa at naar først det dermed haffver sin rigtighed, da tilig nock om denne elucidation kand ananholdes. Beordres og Høgh med all fliid og forsigtighed at søge det derhen at bringe, at deris jalousie offver Sverriges conduite maatte forøges ved fem motiver, som videre udj ordren sielff allegeres, huilcket ham dog befáles med all adresse og forsigtighed at giøre.

Er aff hans may^{tet} resolveret, at baron Juel og Chr. Lindenow udj Sverrig skulde beordres kongen udj Sverrig at giffve tilkiende, voris tractater med Holland at være sluttet, som nu formedelst Terlons hans ordres lenge udebliffvelse icke lengere kunde forhales. De vaare dog saa innocente, at de icke hindrede, at vi voris particuliere med Sverrig forehaffvende alliance jo alligevel kunde fuldføre, som hans may^{tet} og geneygen er, og derfor udj een og anden poster tillader dem at relaschere effter samme ordres videre formelding. Den fierde art. anl. antal paa folck og skibe, da som den beraaber sig

paa de tractater af a° 1628 19. April, som med nu værende tiders armaturs maade icke kommer offver eens, skulde de begiere een sær project heroffver aff deris comm., saa vilde hans may^{tet} sig videre resolvere. Jmidlertid skulde de sig heraff som aff een ny accrochement betiene tractaterne videre at traisnere og imidlertid endnu et fuldkommen project aff den gandske tractat hans may^{tet} tilskicke, paa det hans may^{tet} saa endelig resolvere kunde. 1674.

8. Augusti. Er aff h. may^{tet} resolveret, at paa den Hanoverske affordnedes mundtlige proposition, bestaaendes derudj, at hand begierer, hans may^{tet} sin general udj Holsteen vilde befale at være færdig, naar begieredis, med den udj den Brunsvigske alliance de anno 1672 stipulerede succurs, dersom churførsten aff Brandenburg videre durchmarche igiennem Hanovers lande skulde prætendere, huilcken Hanower vaar resolveret hannem ingenlunde at tilstede mens med all magt at veygre og formeene, at paa bem^{te} proposition hannem præmissis curialibus mundtlig saaledis svares skulde: At h. k. may^{tet} icke videre om churforstens intention med denne marche vaar bevist end det, som yderlig gaffves tilkiende, at det vaar effter det allgemeene rigsconclusum til Regensburg, og vilde derfor hans may^{tet} herudj videre søge at penetrere ved des ved churførstens hoff residerende minister, og saavel ved hannem som ved churforstens eygen herværende resident Brandt lade churfyrsten forestille og representere med tienlige raisons, huor ugierne hans kongl. may^{tet} skulde see hertugen aff Hanovers lande besværget med nogen durchmarche citra casum inevitabilis necessitatis. Dog vilde hans k. may^{tet} stille det till hertugen aff Hanovers videre høyfornufftige efftertenckning, huad underlige censur og meening derom udj det gandske Romerske rige falde vilde, dersom hertugen skulde alligevel saa platt vilde refusere churførsten een innoxium transitum et secundum constitutiones imperii, og om det icke mueligt torde giffve een og anden anledning till hannem at udtyde og antage pro novo illo hoste, imod huilcken mand sig med sær og nu nylig oprettede alliancer haffde søgt at præcavere, huilcket da hans may^{tet} offver des nu seenist med Holland oprettede tractat svart skulde embarassere og irr giere udj den gode intention imellem begge høye huse og des saanær baade blods og bundsforvandte all god fortrolighed at vedligeholde. Endelig kunde hans may^{tet} og intet med nogen effect eller efftertryck herudinden resolvere, førend hans may^{tet} med Zell og Wolffenbuttel herom haffde communiceret saasom baade med udj denne alliance foreenede, saa og effterdj de trouper og den hielp, did sendes skulde, jo endelig deris territorium fick at berøre, huorfore hans may^{tet} med forderligste een didsende vilde heroffver med dennem at conferere, dereffter med dis bedre fynd samptlige de mesures at tage, som med oprettede tractater og forbund offvereens stemme kunde. Er og resolveret, at med Brand herom paa den maade ohngefehr, som før er meldet, maa tales, og Lincker og deroffver befales ved det Brandenb. hoff at tale.

15. Augusti. Er aff hans kongelig may^{tet} resolveret, at Meyer till Zelle skulde affærdiges, der fornemmelig disse 3 poster at forrette nemmelig: 1. anl. elucidationen aff den 15 artickell udj voris sidste med Holland sluttede tractater, 2. anl. den aff Terlon her foreslagne mediation, 3. anl. den Hanoverskes proposition her og hans may^{tets} ham derpaa

1674. giffne svar. Om disse poster skulde hand siden ogsaa med hertugen aff Wolfenbuttel conferere og om den tredie alleene med hertugen eller bispen aff Osnabrugge.

23. Augusti. Er aff hans may^tet resolveret, huad paa kongen aff Sverrig hans breff, de dato 3. Augusti, svares skulde anl. den mediation, hand nu paa ny igien mellem hans may^tet og hertugen aff Gottorp offererer udj den Oldenborg-Delmenhorstiske successions sag, og refererer hans may^tet sig først paa den greff Oxenstierne 13 Martii 1672 medgiffne recreditif, og dernest forestilles den forandring, siden udj sagen er indfalden, i det processen, som dengang den Kiøbenhaunske mellem hans may^tet og hertugen personlig sluttede og aff hertugen sielff underskreffne accord skeede, vaar vanskelig og fast desperat, nu endelig ved affsagde dom gandske er tabt, og udgangen i saa maade lært, at den summa, som i den Kiøbenhaunske accord vaar stipuleret, icke vaar saa ringe, som een part sig indbildede; saa at hans may^tet icke vel kunde begribe, huad hertugen aff Gottorp nu videre begierte, eller huorudj kongen af Sverrig hans mediation nu videre komme tillpass. J det øffrige, at hertugen formeener denne sag nogen forkølelse hos hans may^tet at skulle haffve foraarsaget, saa besvares sligt udj høffligste terminis og beste expressioner om hans may^tets venskab og affection till hertugen.

Helles beordres baron Juel ved een skriffvelse aff secret. Bierman at forestille dem: 1. huor gandske anderledis hans may^tets til greff Oxenstierne giffne svar liuder udj den hannem medgiffne recreditive, end som det udj begyndelsen aff kongen aff Sverrig hans skriffvelse meldes, og at hans may^tet sig stedse udj de med hertugen paa hans begiering holdte conferencer har reserveret det Kiøbenhaunske tractat, hertugen sig og sielff i adskillige skriffvelser altid ladet forliude den at ville effterkomme, indtil 2. den keyserlig inhibitorial skriffvelse komen, som Gottorff siden allegerede till een prætext for at icke effterkomme, huad hand her med hans may^tet personlig tilforn sluttet haffde, og med lang større føye aff hans may^tet kand nu allegeris icke ved ny mediations antagelse noget udj sagen at innovere. 3. At mand ey kand see aff de terminis generalibus, hertugen altid bruger, huad hand eygentlig nu vill: dersom hand end saa meget haffde ladt sig forliude, at hand begierte, hans may^tet vilde endnu lade ham niude den Kiøbenhaunske accord, eller og at hand vilde nu lade sig nøye med een mindre summa end den, derudj stipuleret er, saa kunde baade jeg, rigs cantzler[1]), og andre, som herom med hans may^tet skulde tale, vide, huad de kunde sige eller icke.

27. Septembris. Er aff hans may^tet resolveret, at den Svenske resident til svar skulde giffves, at huad den Oldenb. sag angaar, huorudj hans m. aff Sverrig sin mediation offererer, refererer mand sig paa hans may^tes seeniste skriffuelse, aff dato 21 Augusti sidstforleden, og huad mediationen angaar udj de andre smaa stridige poster, refererer mand sig til hans may^tets skriffvelse, som greff Oxenstierne bleff medgiffven, de dato 13 Martii 1672; dersom kongen aff Sverrig vaar bevist Gottorps intention, og huori mand meente, hans m^tet hertugen af Gottorp gratificere kunde, bad h. m^tet saadant baron Juel maatte

[1]) Griffenfeld.

tilkiendegiffves, paa det de forehaffvende tractater icke deroffver skulde forhales, om noget 1674.
her og noget i Stockholm skulde omtales. H. m^tet finder sig helles noget embarasseret offver den indkomne tidende, at revisionen gandske er affslagen og begierer h. m^ts aff Sverrig sentiment heroffver at vide.

3. Octobris. Er aff hans kongl. may^tet resolveret, at baron Juel og Chr. Lindenow skulde beordres, for at bringe de med Sverrig forehaffvende tractater till sluttning, at relaschere udj den post om at garentere commercierne tam intra quam extra Europam og lade sig benøye med, at de bleff garenteret intra Europam allene. Dernest at de maa anl. succursens qvantum loffve extante casu een succurs paa ni orlogsskibe: 3 paa 50, 3 paa 40 og 3 paa 40 till 30 stycker med behørige folck og all anden fornødenhed. Huilcken securs, om den da icke tilstrecke kunde, skall da videre handles om, huad ydermeere secours til lands eller vands begge konger huer anden giøre skulle. Dem tilskickes og copie aff det den Svenske resident her paa hans nu seenist giorde proposition anl. mediation udj den Oldenb. sag giffne svar, med befaling udj forefaldende occasioner dereffter deris ord og tale at føre, og kongen aff Sverrig hans sentiment at fornemme offver den embarras, hans kongl. may^tet sig nu udj befinder formedelst den nu nylig ved det keyserlige hoff per decretum giorde affslag paa revision udj den Oldenborg-Delmenhorstiske successions sag.

6. Octobris. Forige resolution saaviit forandret, at hans kongl. may^tet har resolveret, at b. Juel og Chr. Lindenow ved et postscriptum skulde beordres (for at forekomme den jalousie, som mueligt Sverrig sielff hos hans may^tets allierede skulde sielff søge formedelst disse tractater at opvecke), uanseet huad i foregaaende dem anderledis befalet være kunde, det dog heller derhen at dirigere, at denne negotiation fremdeelis det lengste mueligt continueret og aaben holdet vorde kunde, og at til den ende de icke endnu tale skulde med deres commissarier om at relaschere udj den punct aff voris commerciers garentie tam intra qvam extra Europam, mens ickon tale om succursens qvanto, og i det offrige begiere eengang et ret fuldkommen project aff disse tractater og een cathegorique resolution, om de da holder denne punct aff den consequence, at de deroffver denne gandske handling abrumpere vilde, saa vilde de, b. Juel og Chr. Lindenow, giffve hans may^tet at forstaa, at det vaar Sverrigs ultimata, og enten det skrifftlig giør eller vell een af dem sielff giøre een reyse expres herhid for den sags skyld. De beordres og nøye at giffve agt paa, at intet udj disse tractater influerer, huorved hans may^tet skulde forhindres at præstere, huis hand udj seeniste i Holland med sine allierede sluttede alliance tilforpligtet er, og den Spaniske sampt Hollandske udj Stockholm værende ministris det lade vide, at de slig ordre haffver, og at de expressé beordret ere alting med bem^te ministrer at communicere. Skulde de og formercke, at deris hos bem^te ministrer giorde sinceration icke dennem all scrupel og jalousie offver disse tractater betage skulde, da skulde de end saa meget dis haardere og ubevægeligere paa forbem^te punct om garentien aff voris commercier tam intra qvam extra Europam bliffve bestaaende og allegere, huor høyt vore kiøbmænd sig derpaa stede skulde, om de faa skibe, de extra Europam haffve kunde, icke ligesaavel som de Svenskes mange intra Europam garenteret vorde skulde. Dersom nu Sverrig herudj skulde vilde efftergiffve,

1674. og i saa maade bem^{te} h. m^{tes} ministrer ingen videre udflugter haffve skulde, da maatte de endelig slutte; dog skulde de derhos stipuelere 3 maaneders tiid til ratificationen, till den ende at hans may^{tet} sine allieredes sentiment tilforne herom fornemme kunde, all jalousie dennem at betage, huilcket de da baade den Spanske saavelsom den Hollandske minister haffde at sige; dog at de varligen udj den communication, de den Hollandske giør, omgaaes.

25. Octobris. Er aff hans may^{tet} resolveret Henning Meyer til Franckerig at affærdige, der effter afflagde curialia at forestille hans may^{tets} gode propension till all venskabs underholding, udj huilcken hans kongl. may^{tet} uforanderlig haffde continuerit uagtet all den kaaldsindighed, de paa deris side haffde begegnet hans may^{tet} med, nemmelig baade at forbigaa os slett, at forbinde sig till intet uden Sverrigs villie og minde med hans may^{tet} at tractere eller slutte, huilcket dog Sverrig till een prætext haffde brugt og brugte altid for at affspise Franckerig med complimenter og derimod dog trecke aarlige store subsidier. Hans may^{tet} haffde dog nock contesteret stedse mod Terlon sin gode intention, som og endelig effter lang venten og bien ordre, mens heel ufuldkomne, bekommet haffde. Den offererte mediation haffde hans may^{tet} alligevel antagen, huoraff Franckerig sielff saa meget dis større nytte kunde haffve sig at forvente, som voris herudj anvendende officia de allierede mindre suspecte end kron Sverriges vaar. Huad og Franckerig udj regard aff denne hans may^{tets} conduite saa vel nu som i fremtiden til subsidier som een kiendelse giffve vilde, stillede hans may^{tet} till hans eygen generositet og lod sig benøye med, at Terlon een fuldmagt bleff tilskicket, som da hos hans derom indgiffvende memorial kunde giemmes, og siden, naar disse embrouillerede conjuncturer vaare forbj, skrifftlige tractater derom oprettes. Thi eengang vaar der icke hans may^{tet} at anmode nu skrifftlige noget i pennen forfatte, og vilde det og ickon tiene til at giøre hans may^{tet} mindre habil till at giøre Franckerig saa gode officia som helles. Skulde der begieris cathegorique svar, huad hans may^{tet} vilde giøre, om kron Sverrig udj faveur aff Franckerig effter dem imellem værende tractater skulde agere, har Meyer at svare, at sligt cathegorique declaration vaar icke nu meere maneerlig, som nu verdens brug vaar, at fordres; hans may^{tets} gode intention kunde de nock see aff, huis allerede meldet vaar, naar de ickon nu sielff vilde menagere hans may^{tet} paa beste maade, og vaar da vel hundrede udflugter at finde, naar ved hans may^{tet} bleff contra istum novum hostem ansøgt. Meyer skulde og melde om de Svenskes udj den Oldenburgiske Delmenhorstiske successions sag paatvungene mediation, som de vill saa gott som velte sig ind paa os med etc., som alt dette videre udj instructionen udføres. Hans reyse skulde hand og tage igiennem Hanover og ham i fortrolighed part giffve udaff denne hans commission til Franckerig, at hand nemmelig did vaar affærdiget for at tacke kongen aff Franckerig, at hand den fortrolighed haffde hafft till hans may^{tet} og begiert, hand sig mediationen vilde antage, saa og at see og fornemme, huad realiteter udj Terlon hans offerter være kunde. Skulde og Hanover movere ham den qvæstion, huad hand vaar beordret at svare, om hand i Franckerig bleff begiert at giffve cathegorique svar paa, huad hans may^{tet} vilde giøre ingruente novo hoste, haffver hand at svare, at det vaar endoch vel fornemme-

lig een aff de aarsager, huorfore hand did vaar affærdiget, for at fornemme, huad statelige 1674.
og advantageuse conditioner de os dermed offerere vilde, huilcke saaledis kunde være beskaffede, at baade det og meere kunde staa till at erholde. Melder hertugen om den materie, hand til mig rigscantzeler[1]) skreffvet haffver, har hand paa samme maade in terminis generalibus at svare, som rigscantzelerns svar paa samme hertugens breff liuder, og benøyes hand icke dermed, da kand han sige, at som Sverrig sig icke nogen tid saavit har udladt, mens langt meere udvortes sig meget fredfærdeligen ladet forliude, saa kunde hans may^tets ministri icke heller derpaa være instruerede, og skall hand helles giffve hertugen part aff, huis allerede udj den Svenske negotiation med voris ministrer passeret er, som og loffve communication aff, huis videre herudj passere kunde. Hand har og aff hertugen at begiere communication aff, huis hand med Sverrig giort haffver, og fornemme hans mening, huad ham siunes skulde være at giøre, om Sverrig fra Pomeren til Brehmen og vice versa passage for sine trouper begierendt er; berette, huorledis Sverrig i den Oldenb. Delm. successions sag vill saa got som nøde sig med een urimelig mediation paa os. For alting befalis Meyer secretesse og varlighed.

12. Novembris. Nestforegaaende sag med Terlons paa ny indgiffne memorial igien confereret og ved samme resolution forbleffven.

Er og I. Reetzes breff fra Spanien læst og examineret hans forslag imod 30 procento at behandle een considerabel summa aff den fordring, hans kongl. may^tet har udj Spanien, og er aff hans may^tet resolveret, at I. Reets skall beordres udj disse conjuncturer fornemmeligen at urgere paa, at de maanedlig stipulerede subsidier till rette tide altid præcisé kunde vorde erlagde, og i det offrige lade sig benøye, naar hand aff bem^te fordring kunde bekomme saa meget, som till hans aarlig appointement og subsistence kunde beheffves, huilcken hans may^tet hannem udj alt indtill paa 6000 rdlr. har forbedret; huilcket hand da paa beste maade maatte søge at behandle. Og har mand raadeligst befunden denne prætention og fordring hos Spanien endnu indtil paa videre altid aaben at holde, heller end med saa stor forliis procento den nu at affhandle, som strax ickon blant particulerer vilde bliffve deelt; isteden mand nu altid haffver Spanien i sin gield og deraff occasion paa deris eygen pung altid at holde een minister derpaa steddet.

15. Novembris. Terlons sidste paa ny indgiffne memorial offverveyet og resolveret, at det endnu ved forige den 25 Octobris tagne resolution skulde forbliffve.

25. Novembris. Er aff hans kongl. may^tet resolveret, at Giøe, residenten udj Muscow[2]), beordres skulde med grotfyrsten een defensive alliance mod Sverrig at søge at slutte, huorudj da siden keyseren, effter cantzlern udj Muscow hans eygen forslaug, saavelsom og Hollænderne med kunde indtages, og skulde den eene mod den anden reciprocé forpligte sig mod Sverrig udj offentlig kriig og ruptur at træde, naar enten hans may^tet eller og grottfyrsten aff Sverrig bleff attacqueret. Saasom og hans may^tet forpligter sig mod

---

[1]) Griffenfeld.
[2]) Mogens Gjøe.

1674. Sverrig baade till lands og vands at agere, saa skulde Giøe heraff anledning tage grottfyrsten at repræsentere de store omkostninger, hans may^{tet} i saa maade meere end grotfyrsten kom till at giøre, som sig till excessive summer vilde beløbe, og derfor søge at erholde 3 a 4000 skippund hamp aarlig till hielp til flodens udrustning, som til Archangel leffveres skulde, huorfra hans may^{tet} det sielff vilde lade affhente. Skulde dog dette ingenlunde staa till at erholde, skulde derfor icke dette gandske vercke[t] opholdes. Denne alliance giffves ham loff till paa 3. 4. 5 indtil 10 aars tiid at extendere og helles till dette verck at facilitere repræsentere Sverriges stercke armatur og ambitieuse desseiner, og Muscow all jalousie deroffver søge at giøre, huortill da Giøe alle tienlige raisons og argumenter skall suppediteris, som videre udj instructionen formeldes. Den eene skulde og gaa den anden, som aff Sverrig vaar bleffven angreben, till haande uden vederleg med all fornødenhed aff landsens grøde og frugter, naar begieris. Og skulde Giøe ogsaa begiere nogle udj kiøbmandskab forfarne til commissarier, baade for at bedecke under skinn aff commercie tractater den anden meere importante negotiation saavelsom og for at høre deris forslaug till negotiens og commerciernes etablering imellem begge rigerne, som Commerciecollegio communiceris kunde.

Er og ventileret den prætension, Sverrig giør paa det udj Norlandene ved Rannavari bierget eller, som landets jndbyggere det kalder, paa Balangerfieldet for nogen tiid opfundne kobberstreg, og gandske ugrundet og urimelig befunden, efftersom bemeldte kobberstreg ligger udj hans may^{tets} lande Norlandene udj Saltens fogderi udj Ofodens fierding paa Store Balangergaards græsgang og skouffmarck, huilcken gaard till kongerne aff Danmarck og Norge fra arildstiid skyldet haffver og endnu skylder, og ligger endda 5 a 6 miile vesten fra Kiølen eller fieldryggen, som fra utenckelige tider altid har vaaret det ustridige grentzeskiell mellem Norge og Sverrig etc. Huilcket commissarierne befales residenten (efftersom hand det begierer) skrifftlig till svar at giffve, og derhos ogsaa at communicere baade den paa skattkammeret giorde extract aff gamle regnskaber og jordbøger saavelsom og een gienpart aff den aff statholder Guldenløw hidskickede samme steds og eygens affritzning og visse aff hannem expressè did henskickede personers relation og erklæring derom.

Er I. Reetzes breff till mig rigscantzlern[1]) atter igien examineret, og forbliffver hans may^{tet} ved forrige 12. Novembris herudinden tagne resolution, og dereffter ordre til ham befalet at expedere, og dette endnu ydermeere dertil føyet, nemmelig at urgere fornemmelig paa, at icke alleene de allerede udloffvede maanedlige subsidier rigtig maatte bliffve erlagde, mens endoch effter den nu for øyne svæbende fares beskaffenhed formedelst Sverrigs stercke armatur saaledis forhøyede, at Sverrig videre kunde haffve aarsag at holde inde og betencke sig, inden den noget begynder, og at derom baade till greffven aff Monterey og deris ministrer og factorer udj Nederlandene fornøden ordrer og fuldmagt giffvet vorder, paa det icke ved lang skriffven og forventning aff svar tiden unytteligen skulde hengaa. Huilcken erindring hans may^{tet} vilde formode, de saa meget snarere billige skulde, naar de betencke, huad advantageuse conditioner os aff Frankerig og Sverrig tillige (som

[1]) Griffenfeld.

icke forgieffves saadann een anseenlig ambassade hid affærdiget haffde) allerede giort er og 1674.
endnu giøres, som hans may^{tet} dog alle hidindtill udj henseende till den os og det huus Østerrig imellemværende alliance tilside satt og udslaget haffver.

1675, 5. Januarii. Er aff hans may^{tet} resolveret, at Gerhard Schrøder skulde 1675.
sendes till Hanover at betacke hertugen for hans trohiertige communication, huoroffver hans may^{tet} end saa meget dis meere vaar foraarsaget udj all fortrolighed at communicere med hannem og hans sentiment fornemme offver den nu siden indfaldne uformodelige forandring med de Svenskes indqvartering udj de Churbrandenburgiske lande, hvoroffver vi ufeylbarlig haffde at forvente, at de allierede effter tractaternes formelding baade ved diversion eller i andre maader kom Brandenburg till hielp saavelsom og sielff os effter tractaterne reqvirerede. Hans may^{tet} viste vel, at de Svenske spargerede, at de i den fald om Hanover vaar forseckret, huilcket hans may^{tet} dog icke vilde eller kunde tro og indbilde sig, at een saa fornemme rigsfyrste sig uagtet sin naturlige pligt og obligo till Riget derimod skulde legge og icke considerere den disproportion mellem de fra Franckerig beloffvede subsidier og den ventende fare og lade denne saa herlige occasion till sit huses aggrandissement gaa forbj etc. Hans may^{tet} er vell icke saa eygentlig de allieredes intention bekiendt; mens hans m^{tets} tancke gick fornemmelig derhen endnu at bliffve ved mediationen, og formodede hans may^{tet}, at hertugen ved hans hidindtil førte fredfærdige consilia continuerede og derfor endnu fremdeelis sig udaff dette spill holdte, derved leylighed at kunde haffve mediationen tillige med hans may^{tet} at antræde og hans may^{tet} videre anledning giffve endoch med hans exempels allegering at unddrage sig fra de extremiteter, som hans may^{tet} helles aff de allierede enddog imod sin villie kunde vorde anmodet om. Fornemmeligen skall hand søge at penetrere udj hertugens intention, huad hand er sindet at giøre, om Svensken aff de allierede enten udj Brehmen eller Pommern skulde skee een diversion.

Er og aff hans may^{tet} resolveret, at Liliencrone til Wien skulde tilskriffves at see at erholde de hannem aff oberhoffcantzlern der foreslagne reqvisitoriales om qvarteer, om behøffvedes, till Gottorff, Mecklenburg, Saxen Lawenburg, Lubeck, Hamburg. Hand skulde og forsøge, om mueligt, at det reqvisitorial till Gottorff kunde saa stiles, at enddog hans may^{tet} som hertug aff Holsteen effter den regierings maade icke behøffvede slig breff, heldst naar de deris trouper for det Romerske riges tieniste skulde bruge, saa skeede dog dette till offverflod, og alting heel secret holdes.

6. Januarij. Er Schrøders instruction, som hand skall haffve med sig till Hanover, igien paany foretaget, og ved et postscriptum endnu dette tilføyet, at om hertugen skulde spørge, huorledis hand med maneer skulde kunde komme aff fra det til Sverrig og Franckerig giffne løffte Sverrig at assistere, om den nogen diversion udj det Brehmiske bleff giort, kunde ham svares, at naar hertugen aff Hanover hans assistentz skulde vorde begiert, hand da kunde sige sig at være parat, mens at hand det for raadeliger holdte sig icke at movere, saa lenge Dannemarck bleff ved mediationen og sine hidindtill førte fredelige consilia, huorudj mand da sielff fick at gaa hans may^{tet} till haande, at hans may^{tet} icke all undskyldning bleff betagen, og aff de allierede dragen saa gott som ved haarene med ind

1675. udj spillet, og derved Sverrig og par consequent Franckerig een langt større diversion giort. Paa den maade kunde Hanover endnu fremdeelis bliffve udj neutraliteten og trecke endnu videre subsidier hereffter som tilforne, huilcke om da Franckerig imod all raison hannem skulde vilde unddrage, mand da fick at være betenckt paa, huorledis samme affgang i andre maader mueligt med Hanovers advantage kunde staa till igien at ersette, huorom hans maytet icke vilde underlade sine tancker hannem i all fortrolighed at aabenbare, naar hand een aff sine fortrodeste derom hid affærdige vilde. Schrøder har ogsaa sine discurser effter indkommende enten gode eller viderlige tidender fra Turennes og de allieredes armée enten at animere eller at addoucere, enten till skreck ved lyckelig eller till jalousie offver Sverriges tilvoxende grandeur ved ulyckelig rencontre for de allieredes armée.

14. «Novbr.» (o: *Jan.*). Er aff hans kongl. maytet resolveret, at étatsraad Klingenberg till de herrer Stater General aff de foreenede Nederlande skulde affærdiges med character aff plenipotentiarius, der under skinn og prætext aff mediation at concertere med dem, huad nu, siden paafuldte Svenske indqvartering udj Churbrandenborgs lande, skulde kunde videre være at foretage. Og skall hand med forestilling aff, huis videre till krigen mod Sverrig med vigueur at føre kunde behøffves, søge at erholde, saa vell at Holland med lige vigueur, som deris ved pensionaire Fagel till ambassadeur Ehrenstein giffne resolution liuder, krigen imod dem saa vell till lands som till vands fører, Spanien dem deris commercier udj deris lande ruinerer, keyseren dem udj den acht erklærer, Moscoviterne og udj spillet med bragt vorder, og endelig vi sielff med behørige subsidier vorder gangen till haande for at føre Sverrig krigen rett ind i hiertet. Huortill naar hand umuelighed eller sædvaanlig kaaldsindighed og langdregtighed skall formercke, haffver hand med all adresse sin negotiation saaledis at føre, at de altid om hans maytets iffver for dett allgemeene beste og uforanderlige gode intention ved dett eengang anttagne partie at forbliffve bliffver forseckrede, og at hans maytet vel heller udj action vaar, endt bleff udj ørckesløshed og een inglorieux neutralitet besiddende; mens at de dog saasom aff sig sielff formedelst den umuelighed, der kunde være nu strax saa store pengesummer at bringe till veye, faldt paa de tancker, det da best at være, at hans maytet endnu for det første continuerede ved mediationen, under saadann mediations skinn sig desto bedre at armere, som Sverrig saa lenge under samme prætext giort haffde.

27. Januarij. Er den Svenske ambassadeur greff Brahes memorial, de dato 16. Januarij, revideret og ventileret, og resolveret huad ham ohngefehrlig udj neste conference aff commissarierne kunde svares, og nærmere forklaring da aff hannem offver een og anden poster fordres. Er helles offver nærværende conjuncturer raisonneret.

3. Februarij. Er resolveret, huad till svar paa det fra Liliencrone ved den keyserlig affærdigede courier hidskickede breff og giorde keyserlige propositioner skulde svares anlangende Brandenburg at secondere. Huor da bleff communiceret, huis de fra Brandenburg hid affærdigede till svar skulde giffves aff hans maytet, og derhos annecteret een erindring om den skarpe medfart, de evangeliske udj de keyserlige arfflande begegnes med, huilcken prætext de Svenske endoch betiener sig aff deris sag med at besmycke.

Er resolveret, huad hertugen aff Pløn og Knesebeck, som fra churfyrsten aff

Brandenburg hid ere sendte, loco resolutionis saa vell mundtlig som skrifftlig skulde giffves, og er den skrifftlige resolution ickon in terminis generalibus, mens den mundtlige meere special og meere til churfyrstens satisfaction indrettet og till at bestyrcke ham i at bliffve ved det parti, hand nu er udj. 1675.

25. Februarij. Er ambassadeuren greff Brahe hans project igiennemlæst og debatteret, og resolveret, huad ham ohngefehrlig udj neste conference aff commissarierne kunde svares, og nærmere forklaring da aff hannem offver een og anden poster fordres.

12. Martij. Er det contraproject aff een tractat, som aff commissarierne paa hans may^{tets} veygne till den Svenske ambassadeur greff Brahe skulde offvergiffves, debatteret og approberet.

19. Martij. Er de annotationer, som den Svenske ambassadeur paa offvenskreffne project in margine giort haffver, debatterede og offverveyede, og resolveret, huad ham igien derpaa ved neste conference svares skulde.

23. Martij. Er aff hans may^{tet} resolveret, huad keyseren paa hans skrifftlig giorde requisition skulde svares, og svarer hans may^{tet} ham med eygen haand, at det forbliffver ved, huis de formedelst seenist i den Haagh oprettede tractater vaar forbunden till. Liliencron bliffver og beordret at dirigere det derhen ved alle tienlige remonstrationer, at hans kongl. may^{tets} operation mod Sverrig her indvortes ved Skaane og helles i hiertet aff Sverrig kunde skee, og at de Luneburgiske trouper tillige med de andre mod Sverrig udj Tydskland maatte employeris og de Munsterske i deris sted igien mod Franckerig med de allieredes hoffvedarmeer bruges.

Aff samme ordre till Liliencron skall og till Klingenberg een copie skickes till hans effterretning, og at hand og paa den fod sin negotiation skall indrette. Klingenberg og Høgh skall og tilladt være een skrifftlig declaration (effter den maade, som ham et project derpaa tilskickes) paa den giorde requisition at indgiffve, dersom de icke med huis mundtlig baade ved mig rigscantzeler paa hans may^{tets} veygne till den Spanske og Hollandske herværende residenter saavelsom ved Klingenberg og Høgh sielff i den Hagh allerede til svar giffvet er, skulde vilde lade szig nøye og mueligt med subsidiernes betaling dereffter indeholde. Klingenberg skall og icke videre melde om at convoyere pengene offver Watten med hans may^{tets} eyget skib, mens heller, at Staterne pengene paa deris eygen risco til Gluckstad eller Hamborg skicker. Paa det mand og med een flode de Svenske at imodsette dis snarere kand bliffve færdig, skall Klingenberg for dette aar ickon 300000 rixdaller til floden begiere, og at de Hollænder derimod sender sielff een flode paa 20 orlogs skibe med tilbehørige branders og fahrtøyg till at conjungere sig med hans may^{tets} flode, mens ad aare, om krigen varer, vill hans may^{tet} mod 600000 rixdallers erleggelse sielff equippere een flode paa 40 orlogsskibe, saa Holland icke da skall haffve behoff skibe att udruste og herhid sende, med mindre den Svenske magt till siees os offverlegen være skulde, saa at voris ved den Hollandske fick at forsterckes. Samme flode kunde og med infanterie vell besettes og forsterckes, som da ordre fick effter hans may^{tets} befaling, med landgang i Skaane eller andensteds at giøre, sig at rette.

1675. 27. Martij. Er debatteret churførstens skriffvelse till hans kongl. may^{tet}, de dato Cleve $^{13}/_{23}$ Martij, huorudj hand begierer, at de Seelandske commissfahrer, som hand har giffvet commission at tage paa de Svenske skibe, maatte haffve all frihed og seckerhed udj hans may^{tets} haune og fornemmelig udj Gluckstad, og der distrahere de vare, som de saaledis opbragte. Og er resolveret, at hannem skulde til svar skriffves, at saasom hans may^{tet} og kron Sverrig endnu hidindtilldags intet uvenligt vaar imellem, kron Sverrig og vell vaar bevist, at hans may^{tet} ingen tractater med Brandenburg haffde, som hans may^{tet} kunde obligere paa den maade, saadanne repressalier at favorisere, det icke uden aarsage saavell kron Sverrig som helles een huer heel fremmed skulde forekomme, at hans may^{tet} udj Gluckstad tanquam parte imperii det imod dem vilde decretere, som icke endnu in toto, nemmelig det gandske Romerske rige, saavit hans may^{tet} vaar bevist, vaar sluttet. Forhaabes derfor, at churførsten icke ilde skall optage, at hans may^{tet}, som sig mediationen mellem de stridende partier har paatagen, sig ogsaa holder inden grentzerne aff een uforkastelig og allesids angenehm mediator. Refererendis sig i det offrige paa huis videre mundtlig residenten Brandt er bleffven sagt. Og er derhos sluttet, at baade cantzeler Brandt og hans broder residenten skulde mundtlig siges de aarsager, huorfor dette svar icke anderledis kunde indrettes, for at icke declarere sig førre med ord end med gierning, og at i det offrige hans may^{tet} dog vaar tilsinds herudj med disse commissfahrer at connivere, og icke allene herudinden mens endochsaa udj alting at gaa churførsten og de allierede till haande.

6. Aprilis. Er aff hans may^{tet} resolveret, at Klingenberg skulde tilskriffves, at det er nock vell giort, at hand imod pengene har taget cum protestatione de indemnisando, efftersom tractaterne melder, de helles till Hamborg skulde betales, og bindes de allierede i saa maade dis fastere till hans kongl. may^{tet}, i henseende de icke gierne forgieffves deris penge skulde ville haffve udgiffven, og jo meere hans may^{tet} stillede sig udj god postur, jo meere skulde hans kongl. may^{tets} anslag og remonstrancer hereffter bliffve attenderet, være de enten dem till fred formanede eller till kriig animerede. At de skulde ville tencke paa at lade commercierne og sieen frii for Sverrig, kand umuelig være, og er det den eeniste vey at tvinge Sverrig, naar dem jo før jo bedre commercierne bliffver lagt, heldst nu de stor mangel endog fornemmelig paa korn og salt haffver. Deris udstaaende gield udj Sverrig kunde paa Louis de Guerres arffvingers eller andre nauffne offverskriffves, og Engeland maa skee sielff og offvertales till at icke fare paa de Svenske hauner formedelst den jalousie, mand dennem alt offver de Svenske commercier og toldfrihed udj Sundet giort haffver. Mand veed icke, huorledis de aff os tanqvam parte accessoria skall kunde pretendere at declarere Sverrig krigen, naar de sielff tanquam pars principalis det icke giør, og det kand icke holdes for ruptur, uden de Sverrig baade till lands og vands bekriger. Churførsten aff Brandenborg skall og heroffver saavellsom offver den selsom resolution anlangende relaxering aff de Svenske udj Seland opbragte priser meget irre giøres og udj hans iffver tilbage holdes. Mand maatte kun for de 6 maaneder først forsøge det; incommoderedis da de Hollænder for meget derved, kunde mand endda siden paa andre expedienter være betenckt,

og skulde mand helles snart tencke, det dem ickon vaar derom at giøre at vickle os qvovis 1675.
modo i een kriig med Sverrig, at vi siden altid skulde see dem paa haanden. Skulde icke villien eller euffnen udj Holland være med iffver Sverrig at angribe, haffver Klingenberg dennem till moderatiora consilia at lencke, og at vi da bleff ved mediationen effter hans instructions videre formelding, dog med alle de der videre udj berørte præcautioner.

15. Aprilis. Er raisonnerit offver nærværende conjuncturer, og aff hans kongl. may[tet] resolverit, at mand endnu det lengste mueligt skulde holde den negotiation med Sverrig og Franckeriig aaben, siden effter conjuncturernes beskaffenhed, om det saa endelig nøden udkreffvede, at kunde slutte med den eene eller med den anden eller med dem begge; eller at træde till virckelig execution aff voris udi Holland sluttede tractater.

24. Aprilis. Er aff hans kongl. may[tet] resolverit, at Klingenberg og Høgh paa ny skulde beordres effter forrige saavel instruction og ordrer sig at rette. Det skulde være underligt at vilde reservere de Svenske deris commerciers frihed, og voris commercier derimod ingen seckerhed skulde haffve. Saadann negotie ogsaa paa Sverrige skulde udj tolden bringe dem meere ind, end som de subsidier ere, de aff Franckerig niuder, saa at de dobbelt bleff forstercket. At ville bringe Holland og de allierede till at giøre hans may[tet] een ny reqvisition till vands ogsaa at rumpere, som Heugh foreslaar, for derved paa dis bedre grund at kunde prætendere subsidier till flaaden, siunes urimeligt, efftersom derved skulde det siunes ligesom vi sielff agnoscerede, at vi vaar obligeret da paa den giorde reqvisition till lands at agere, der vi dog formeene nu med føye at kunde prætendere baade subsidier til floden, saa og at Holland sielff til vands skulde rumpere effter de ord, der staar i tractaterne, at vi skall træde i ruptur mod Sverrig, huilcket icke kand skee uden vi till vands ogsaa agerer, og siger den 26 artickel platt, at videre indbyrdes skall concerteris, huad til krigen at føre kand behøffves.

Er resolveret paa ny igien noget at moderere voris project til den Svenske ambassadeur og ham det saa paany igien som et ultimatum at tilstille med et breff, som commissarierne ham derhos kunde tilskriffve.

Er resolveret, at paa den Zelliske envoyé hans memorial skrifftlig under hans kongl. may[tets] seyll skulde til svar giffves, at det raad hans may[tet] ham paa hans giorte begiering giffvet haffver, sine trouper til sine eygne landes defension at herneddrage, allene aff den velmeente tancke vaar skeed, hans eygne landes seckerhed at beobagte, efftersom mand sig altid bedre paa sig sielff end paa fremmedes garentie kunde forlade. Anlangende conjunction aff hans may[tets] trouper med de Brunswigske vilde saadant fornemmeligen berô paa, huis udj Holland bleff resolveret, og vilde hans may[tet] dog imidlertid sine trouper forstercke og saaledis forlegge, at de paa behøffvende occasion saa vell till hans may[tets] og deris durchleuchtigheders particuliere som det almindelige interesse kunde bruges.

14. Maij. Er aff hans may[tet] resolveret, at Høgh skall forføye sig till churførsten aff Brandeburg og der paa nogen tid til paa videre ordre forbliffve og ham ved alle tienlige motiver till ruptur mod Sverrig poussere. Klingenberg skal bliffve i den Hagh, og

1675. efftersom hand saa viit offver sin ordre er gangen, driffve med saa meget dis større iffver, at saasom hans kongl. may^{tet} udj henseende til det allgemeene beste embarquerer sig i saadann een entreprise paa saa slette conditioner, saa haabes hans may^{tet} dog i det mindste, at samme conditioner og bliffver med all punctualitet efftorkommede, og: 1. baade de resterende værb- og subsidipenge sampt de udloffvede penge till flaaden strax betalede, 2. de 9 orlogsskibe med all tilbehør sampt behørige branders og anden farteyg uden forhaling strax hidskickede og derhos beordrede platt hans may^{tets} ordre at følge, 3. de bemeldte subsidier til floden ogsaa, sampt hielp aff skibe durante bello continuerede, 4. de Luneborgiske troupper ogsaa tilladt her nedre mod Svensken at agere og forbliffve i det ringeste, indtil mand om Hanover er forseckret, som imidlertid kand tilbiudes mediationen mod platt tilsaugn aff neutralitet; mens stifft Bremen ingen neutralitet forundes og helles Holland til ruptur mod Sverrig sine reservatione commerciorum, om mueligt, qvovis modo at driffve. Og er derhos aff hans may^{tet} resolveret, at naar nu dette icke skeer inden den foresatte dag, nemlig 5. Junij, paa huilcken krigen mod Sverrig aff alle allierede conjunctim skulde declareris, vill hans may^{tet} da effter conjuncturernes leylighed enten med de andre effter Klingenbergs engagement declarere Sverrig krigen, eller ogsaa med samme declaration endnu indtil paa videre indeholde. Helles skall og Klingenberg fornemme de allieredes meening om, huad maade de meener Hamborg till raison kunde bringes. Er og debatteret og resolveret, huad den Brandenburgiske her udj conferencen til svar aff commissarierne kunde siges.

15. May. Resolveret, at aff mig rigscantzeler skulde skriffves till Bawditz,[1]) at som hans may^{tet} mueligt foraarsages at giøre een og anden meere secker anstalt anlangende greffskabernes defension, saa skulde hand forsøge og begiere sin affskeed hos hertugen aff Gottorp, og giøres ham een og anden forslaug, paa huad maade mand den sterckeste udj greffskaberne kunde være, og befales ham, at hand paa samme mit breff, som jeg ham tilskriffver, skall in margine skriffves hans svar i chiffre, og breffvet mig saa igien tilbagesendes. Settes og hos, om det skulde icke være nock, naar hand haffde begiert sin affskeed, huad heller den ham bleff bevilget eller icke.

Er og resolveret, at greff Anthon skulde beordres hid at komme for at offverlegge med ham et og andet till greffskabets defension, og kand hans may^{tet} nock taale, at hand tager sin reyse offver Gottorp, og fornemmer hans sentiment offver alting som for sig sielff, efftersom ham vel vaar bevist, aff huad aarsag hans may^{tet} icke kunde indlade sig offver deslige med hertugen.

Er og den materie, huad Klingenberg videre beordres skulde, igien foretagen, og resolveret, at det skulde forbliffve ved det, som igaar den 14 Maij er bleffuen sluttet. Dog skulde det om de Hollandske commerciers reservation udelades, efftersom Klingenberg dem det nock forudsagt haffver, saa mand sig dog altid deraff i sin tid, om mand saa tilsinds vorder, kand betiene.

[1]) Gustav Adolf Baudissin, Generalmajor, Gouverneur i Oldenborg og Delmenhorst, R. af Dbrg.

18. Maij. Er debatteret det Zelliske project aff prolongation offver den forrige nu exspirerte tractat, og approberet. Er og aff hans may^{tet} for gott befunden, at saasom, formedelst Hanover mueligt icke med træder till dette forbund, det Luneburgiske qvantum mindre end tilforne er bleffven satt, hans may^{tet} da vilde lade dem valet enten at tage paa sig det Hanoverske qvantum, paa det tallet aff 6000 mand kunde bliffve fuldt, eller og at være tilfreds med, at hans may^{tet} og paa sin side rabbaterede den tredie deel og for 9000 gaff 6000. Saa er og i den 5 artickell noget tydeliger bleffven satt casus foederis, at nemmelig naar hans may^{tet} udj sine kongeriger, furstendommer, greffskaber og lande bleff attacqueret, de Luneborgiske trouper vell icke videre end udj Julland, Schlesvig, Holsteen og greffskaberne skulde føres, mens dog alligevell skyldig være der at conjungere sig med hans m^{tets} trouper, og denne secours at præsteris, alligevell at fienden icke saalige i offvenspecificerede provincier, mens udj Norge eller helles udj insulerne skulde vorde attaqueret. Er og helles artic. 6. insereret, at den eene icke skulde bie effter den anden med den stipulerede secours hans may^{tet} at skicke. Udj den secret artickel hår hans may^{tet} og resolveret, at effter Zelles, Osnabrücks og Wollfenbüttels begiering denne tractat meere in specie paa nærværende conjuncturer maatte approprieres, og endoch pro casu foederis holdes, om nominatim Sverrig eller Franckerig og des adherenter giorde enten aff dennem formedelst den udj Hag med Holland, keyseren og Spanien tagne engagement noget fiendtligt. 1675.

24. Maij. Er aff hans may^{tet} resolveret, at Klingenberg og Høgh skulde beordres, naar den till krigens declaration og publication mod Sverrig bestemte dag kommer og icke enten 1. de resterende værb- og subsidpenge er betålt, eller 2. pengene til flaaden i det mindste paa den fod aff tractatet de anno 1666 erlagt, 3. eller de beloffvede 9 orlogsskibe under veys hid, eller 4. aff Spanien og Holland agreeret, at de subsidier til flaaden og secours aff skibe durante bello skall continuere og effter fornødenheden à proportion vorde forhøyede, eller 5. nogen till munstringen og begyndelsen med de maanedlige større subsidiers betaling anstalt giort, eller 6. de Luneburgiske, i det mindste Zelliske og Wolfenbuttelske, trouper bevilget at komme hid ned, i det mindste indtill vi aff Hanover fuldkommen er forseckret, saa skall de unddrage sig fra at underteygne den declaration mod Sverrig med de allierede og undskylde sig, at de hår alt vouffvet sig yderlig nock at bliffve desavoueret, for det de til saa slette conditioner haffde condescenderet, de fick i det ringeste med formaliteten aff een declaration holde inde, indtill præstanda ere præsteret og alle offvenbemeldte conditioner adimpleret, i huor vel de viste, at hans may^{tet} alt med sine trouper moverede og med gierningen sig declarerede. Skulde og den Luneburg Zelliske icke declarere sig (som den her værende Zelliske sig har ladet forliude, at hans herres intention icke vaar, og at hand ey viste, huortill saadann een formalitet vaar tienlig), saa skulde de ey heller det giere, om end skiønt de conditiones som forbemeldt helles kunde være adimplerede. Dem beordres og med denne ordre icke at lade sig mercke, førend paa den bestemte declarations dag. Skulde og intentionen være, at declarationen udj een huer aff de allieredes gebeet à parte skulde skee, skall de det derved bevende lade og ickon resolut svare, at de icke tviffler, hans may^{tet} jo paa sin side giør, huad hand er obligeret at giøre, formo-

1675. dende, de giøre det samme. Dem befales og at skicke en nærmere underretning om, huad i churførstens nærværelse er bleffven concerteret, efftersom den offversendte extract heel ufuldkommen vaar. Skulde og melde med det samme, huad facit de meente hans may^tet paa subsidierne kunde giøre.

Endelig i et postscripto bliffver endnu repeteret, at hans may^tets intention icke er at forlade partiet, mens ickon at forekomme den ulempe, deraff vilde komme, om vi os for hastig ved slig een declaration præcipiterede, da det vaar at befrygte, at dersom vi nu stor vanskelighed fandt hos dem præstanda at præstere, det siden end da vanskeligere og værre vilde bliffve.

29. Maij. Er aff hans kongl. may^tet resolveret, at paa den indkomne berettning aff cantzler Brandt, at feldtherren Wrangel skulde haffve i sinde at skicke 2000 mand under obr. Grothousen till Tønningen, som skulde lande till Eckelførde, generall Weyer skulde beordres herpaa et vaagendes øye at haffve og dennem qvovis modo landgang at veygre, om de det med magt skulde søge, og derj effter krigsraison at agere. Skulde og transitus først begieres, hår Weyer at svare, at hand derpaa icke er beordret og at hand det ingenlunde kand tillade, førend hand nærmere ordre aff hans kongl. may^tet derpaa bekommer, og haffver hand paa denne maade sig at forholde, huad heller de sig for Svenske eller for Gottorfiske udgiffver.

Er aff hans kongl. may^tet resolveret, at saasom den Sv. ambassadeur har begiert at tale med mig rigscantzeler anl. et gifftermaals forslaug mellem printzessen Uldarica Eleonora[1]) og kongen aff Sverrig, jeg da skulde giøre ham store protestationer om min genegenhed till denne negotiations befordring, og at jeg vell nogenledis hans may^tet ouverture deroffver giort haffde og kunde icke negte, hans may^tet haffde jo funden det langt advantageuser for sin syster, at hun een konge fick end et andet partie, saa dog kom det hans kongl. may^tet noget fremmet for, at ambassadeuren, som effter saa lang tid hand haffde været her paa steden, icke haffde talt herom førend nu, mens tvertimod udj sin discurs til mig for nogen tid siden ladet sig forliude, at hand vell haffde saadann een materie for, mens fick at lade den berô, indtill tractaterne vaare sluttede, hand nu tout d'un coup lôd tractaterne, mand meente de stod paa sluttningen, gandske ligge og tâlte ickon om gifftermaalet, og skulde derfor mit rigscantzelers uforgribelige raad og meening være, at efftersom hand det icke tilforne formellement søgt haffde, hand da denne formalitet aff ansøgning om printzessen lod være, indtill tractaterne vaare sluttede. Skulde da ambassadeuren alligevell videre trenge paa og begiere formelle audience heroffver og sit deroffver bekomne creditiv at offverleffvere till hans may^tet, skall ham siges, at jeg da derom hans kongl. may^tets nærmere villie, dagen, tiden og maaden anlangende, vill fornemme. Skulde hand till mig rigscantzler det og endelig sielff ville offverleffvere, skall jeg det icke refusere eller udslaa, efftersom det icke anderledis kand være.

1. Junii. Er aff hans may^tet resolveret, at den ordre till general Weyer, de dato

---

[1]) Kongens Søster, Ulrike Eleonore, f. 1656 11/9.

29. Maij, i saaviit skulde forandres, at, effltersom hand meer end bastant nock er, de 2000 1675.
mand Svenske, som rygtet gaar, skulde vilde kaste i Tønningen at bemestre, hand da kun skulde lade dem komme till land og saa sig dennem bemegtige qvovis modo i marchen.

2. Junij. Er aff hans kongl. may^{tet} resolveret, at den Svenske ambassadeur aff mig rigscantzeler skall svares, at hans kongl. may^{tet} vill annamme creditivet, tacker hans may^{tet} aff Sverrig for dette sit nabovenlig tillbud, ynskede, at det maatte geraade Gud till ære, disse riger og lande till all fremtarff og opkomst og allesids forngyelse. Dog viste ambassadeuren vel sielff, at dette vilde giffve hans may^{tets} allierede stor jalousie, som hans may^{tet} dog icke saa platt burde eller kunde forlade, heldst effterdj hans kongl. may^{tet} ingen sær alliance med Franckerig eller Sverrig haffde, saa at de paa den maade skulde blottes fra alle des allierede. Vilde derfor dette derhos haffve erindret, at enddog det med qvæstione an saaviit vaar rigtig, med giffltermaalets tractater og qvæstione qvomodo dog fick at holdes inde, indtill hans may^{tet} noget med Franckerig sluttet haffde, eller og Sverrig sig saaledis mod churførsten aff Brandenburg beteet, at hand icke gandske skulde bringes till desperation, mens aff Sverriges conduite klarligen kunde sees, at den alffvaarligen intet andet intenderede end fred. Er og resolveret, at den Brandenborgiske og de andre her værende fremmede ministris part skulde giffves aff dette den Svenske ambassadeurs værb og ansøgning, og at mand ham platt har sagt, at hans may^{tet} dog endelig vilde og vaar resolverit at bliffve ved det partie, hans may^{tet} eengang antaget haffde.

7. Junij. Er den Svenske ambassadeur hans værb om printzessen Ulrica Eleonora paa ny debatteret igien, og aff hans kongl. may^{tet} resolveret, at aff mig rigscantzeler hannem da endelig platt skulde siges ja paa hans begiering, med den protestation derhos, at hans kongl. may^{tet} for den sags skyld huercken minder eller meer tenckte at bliffve ved sine allierede. Huilcket som det og saaviit skeet er, og hand trenger paa skrifftlig svar og sin fuldkomne depesche, førend hans kongl. may^{tet} reyser till Holsteen, saa er aff hans kongl. may^{tet} allernaadigst resolveret, at aff mig rigscantzeler hannem dette først skulde foreslaaes: om hand behagede for sin forneyelse skyld creditivet till hans may^{tet} at offverleffvere, saa vilde hans may^{tet} sielff mundtlig forseckre ham om det samme ja, som jeg ham paa hans may^{tets} veygne bragt haffver, og authorisere sielff mundtlig, huis jeg hannem sagt haffde, og at da ambassadeuren med det skrifftlige hans may^{tets} svar vilde bie, indtill hans may^{tet} kom fra Holsteen igien, og hans may^{tets} fru moder da og till den tiid kunde her finde sig ind igien. Skulde hand da nu ingenlunde hermed vilde lade sig beneye, mens endelig videre urgere, at hand, førend hans may^{tet} drog bort, endelig maatte vorde baade med skrifftlig svar anlangende printzessen, saa og med hans recreditive anlangende hans anden negotiation fuldkommen vorde depescheret og affærdiget, saa skall hannem aff mig rigscantzeler svares, at hans may^{tet} da for hans skyld har udstilt sin reyse paa et par dags tiid, og hand da strax kand begiffve sig paa reysen til Falster till hans may^{tets} fru moder og offverleffvere hende og printzessen breffvene, saa vill hans may^{tet} bie indtill ambassadeuren kommer tilbage igien med forneyelig svar fra enckedronningen og printzessen, og da fuldkommen effter hans indstendige begiering for sin bortreyse depeschere ham. Og er

1675. herhos kommen i consideration, at om endskient alting med meubler og andet icke saa lige kunde være i ordre paa Nicøbing, holdte hans may^{tet} det dog reputerliger for hendes may^{tet} enckedronningen, at hand kom till hende der, end at hun skulde møde hannem her till Hertzholm effter sommes erindring og forslag.

9. Junij. Er aff hans may^{tet} resolveret, at isteden for det sidste aff Terlon offverleffverede project hannem skulde et contra project giffves, ohngefehr i den meening, at efftersom bem^{te} Franske ambassadeur icke endnu har kundet foreene sig med hans kongl. may^{tets} commissarier enten om maaden, huorledis hans may^{tt} kunde fortsette den begierte mediation, ifald keyseren og de andre allierede icke lengere skulde vilde acceptere hans may^{tets} mediation, eller om subsidiernes qvanto eller om tiden, subsidierne skulde vare, og imidlertid dette er indfalden, at den Svenske amb. paa sin herres veygne har anholdt om printzessen, huortill hans may^{tet} saa meget dis lettere, uanseet tractaterne, den Svenske her har forehafft, icke har kundet bringes till sluttning, har condescenderet, som hand har hafft égard til Franckerig, saa vaar foraffskedet, at indtill mand om det andet foreenis kunde, kongen aff Franckerig skulde, dersom de allierede offver dette gifftermaal skulde fatte ombrage og derfor med subsidiernes betaling indeholde, aarlig betale till hans may^{tet} 300000 rdlr., medens krigen varede, og helles 300000 rdlr., naar contracten aff mariage er underteygnet, till medgifften og andre fornødenheder.

Offverveyet og læst, huad den Svenske ambassadeur til recreditiver og svar saa vel paa hans offverleffverede breffve anlangende printzessen som hans anden værb og ærinde svares skulde.

Offverveyet og læst Fr. Gersdorffs instruction, som till Zelle bliffver affærdiget der nogen stund at forbliffve, offver alting med hannem udj nærværende conjuncturer at communicere saavelsom og at giffve ham part aff det mellem hans may^{tets} syster og kongen aff Sverrig besluttede gifftermaal, med forseckring at hans may^{tet} sig icke deroffver fra sin rette og sande interesse og alliancer skall lade afflede.

Høghs instruction, som til churførsten aff Brandenburg forsendes, gaar og fast ud paa det samme, alleeniste at om Elbe tolden her meldes, at churførsten effter sit i den Hagh giorte løffte paa det krafftigste vilde hielpe voris begiering herudj at secondere og hos keyseren at recommendere.

21. Julij. Er det project aff alliance mellem hans may^{tet} og det huus Brunsvig atter igien revideret og effterseet, og aff hans kongl. may^{tet} saa vell tractaten i sig sielff som de separate artickler approberet, og kand det icke erholdes, at det qvantum aff de auxiliar folck, hans may^{tet} skulde sende, maatte settes paa 8000 mand, maa det da endelig bliffve ved det forrige qvantum, nemmelig 9000, og de derimod giffve 5000. Kand og icke erholdes, at den eene aff huset skall icke bie effter anden med sin contingent at skicke, maa det og nock udelades.

3. Augusti. Resolveret, huad den Brandenburgiske affges. Knesebeck til svar skulde giffves, nemmelig at det aff churførsten giorde forslaug siunes og at finde den samme difficultet som det, hans may^{tet} ved Bauditz har ladet giøre, formedelst mangel aff

subsistents. Mens saasom øyet best om alt saadant i nærværelsen kand judicere, saa vill hans may^tet videre ved sin ankomst till armeen, som nu alt er befalet videre at avancere, sig herpaa vide at erklære. Og er flaaden imidlertid beordret all Svensk secours til Tydskland at hindre, een og anden tienlig diversion paa Pommerske custer effter begiering at giøre og helles churførsten udj alting effter yderste muelighed at gaa till haande. Tackes og for Warnemunde og Rugen, og beloffves frihed i vore haune for hans commissfahrer og capere. 1675.

A° 1676, 13. Januarii. Huad deliberationer og consultationer siden er holden og huad hans may^tet derpaa har resolveret, har icke kundet her bliffven indført, formedelst hans may^tet med armeen har vaaret fraværende. Nu vi alle lyckelig er tilbagekommen og hans may^tet med gloire og største berømmelse det forledne aars campagne fuldendet, begynder vi nu her i Guds nauffn igien. 1676.

Er aff hans may^tet resolveret, at Mejercron skulde beordres, dersom hand fornemmer de hr. Stat. Gen. udj det forsett at forbliffve med gesandter till Nimwegen at sende, sig strax ogsaa did at forføye og hans may^tets interesse der i agt tage, penge dertil aff subsidierne optage, huad bekostning og derpaa skall giøres, og ved commiss. Frantz Møller og secret. Paulli imidlertid i sin fraværelse lade driffve paa subsidiernes betaling. Førend hand drager bort, skulde hand forestille printzen aff Oranien og pension. Fagel, huorlidet reputerligt det vaar Staterne, at de, for huis skyld de andre vaare geraaden i krigen, skulde nu være de første at skicke deris gesandter til fredstractaterne og om fred søge, førend det med de andre vaar concerteret, og at det ey heller dem gauffnligt vaar saadann een umaadelig begierlighed till fred at lade see, som icke tiente till andet end at giøre Franckerig dis haardere med sine prætentioner, i den sted at gaff mand sig stunder og giorde denne campagne sit yderste, Sverrig lett skulde føres till raison og i saa maade Franckerig hereffter altid med meere bestandighed søge at beholde fred, naar den saa vdj Sverrig sine eene arm saasom bunden; og vi og de andre allierede satt i den stand, at vi siden, naar Holland eengang kom i nød igien, skulde ligesaavell haffve euffnen som villien till at hielpe dem igien. Vilde de endelig haffve fred, heller snar end secker, maatte mand dog see, om Franckerig kunde bringes till at abandonere sine allierede og særdelis Sverrig. Paa hans may^tets veygne maatte Mejercron offerere Holland alle de advantager udj deris commercier, saavel udj Østersieen som helles offveralt, særdelis og at lade sig finde billig med tolden i Øresundet endoch til des formindskelse, om de vilde hielpe hans may^tet dertil, at Sverrig hereffter og tolden udj Sundet betalte, og hans may^tet sat udj den stand, hans riger vaar for de Bremsebroiske tractater. Saa kunde de og saavell i arbitragesagen som anl. det Gluckst. Afric. compagnie naa alt, huad de begierte. Heraff nu skulde Mejercron sig og hos de Statiske ministrer til Nimwegen ogsaa betiene for at hindre, at de icke, hans may^tet til præjudice, offveriilede sig. Mod de Franske fører hand den conduite, som hand ved det Franske hoff till hans may^tets store fornøyelseført haffver, og søger at føre dem till at abandonere Sverrig eller dog i det mindste icke saa sterck at appuyere des interesse imod os. De Brandenborgiske ministrer kand hand vel holde den største og confidenteste corre-

1676. spondence med, og giffves ham med det samme part aff den secrete mellem hans may^{tet} og churfyrsten sluttede tractat, mens saa fick hand dog varlig at omgaaes dermed for baron Schverins skyld, som haffde ordet at være god Frantzøsk. Hertugerne aff Mecklenborgs prætention paa Wismar, om de dermed fremkomme skulde, vill gandske affvises; til huis hans may^{tet} i deris aff andre tilforne medtagne qvarterer nydt haffde, vaar hans may^{tet} effter keyserlige reqvisitoriales berettiget og vaar omkostningen, hans may^{tet} giordt haffde baade til lands og vands, saa stor, at icke Wismar og dertil hørende stycker, som hans may^{tet} alt jure belli haffde, mens andre hans may^{tet} tilforne fratagne stycker derfore til vederlag forhaabtes. Hertugen aff Gottorp, om noget, om huis til Rensborg nu sidst passeret er, røres skulde, vill slett affvises og svares, at dette er een domesticque og mellem hans may^{tet} og hertugen alldeelis affgiordt sag, som derfor icke hid hører eller nu paa ny rippes kand. De Hamborger, om de og vilde fremkomme, vill platt protesteris imod, at de ingenlunde admitteret vorder til assembleen. Aff det Brehmiske kand hand og paa hans may^{tets} veygne prætendere sin deel, baade i henseende at hans may^{tets} flaade for Gottenborg derved all sesours forhindret, saa og at Baudiss med hans may^{tets} underhaffvende folck og sit dertil giort haffver. Befales i det offrige Mejercron, at, om icke alt det erholdes kunde, som vi ynskede, med at settes i den stand, vi vaare i for de Bremsebroiske tractater, hand dog det meste, mueligt er, og huis hand kand, skall søge at erholde.

28. Januar. Er aff hans kongl. may^{tet} resolveret, at gen. Baudiss og Heespe skulde instrueris med de Munsterske til Bremen værende ministris een tractat ohngefehrlich effter det aff vicecantzler Ter Mølen offverleffverede project at oprette og den paa nærværende conjuncturer at aptere. Disligeste at biskoppens secours icke alleene paa de udj den Westphaliske kreys beliggende lande, mens om icke paa hans may^{tets} riger og lande tilsammen, dog paa samptlige hans may^{tets} udj det Romerske rige beliggende lande, eller som der hereffter acqvireret vorde kunde, bleff extenderet. Saa og at Munster forbinder sig at fly hans may^{tet} een portion aff Bremen, som nogenlunde kunde være proportioneret effter den assistents, hans may^{tet} saa vel til lands som til vands dertill giordt haffde, huilcket er reciproque, og at de beloffver ved fredstractaterne huerandre derj at garentere og derved at maintenere. Naar de herom med huer andre eens vorde kunde, skulde de herom tractater oprette, mens dog icke underskriffve, førend de den først herhid communiceret og hans kongl. may^{tets} nærmere og endelige resolution deroffver fornummet. Helles skulde de og erkyndige sig, huorviit den tractat sig strecker, som Munster, Zell, Osnabrugge og Wolfenbuttel har med huer andre, om Munster enten ved permutation eller emption at affstaa till hans may^{tet} de stycker, som ham kunde aff det Brehmiske være tillagt. De skulde og sondere, huorviit den fortrolighed mellem Munster og Hanover gick, om hand udj denne tractat med skulde inddrages og huorledis ouverture ham herom gieres skulde, nu der siges, hand med de offrige fyrster af det huus Brunsvig sig igien skall haffve satt. De skulde icke heller for stor begierlighed lade siune till at haffve Carlstad, mens sige, huad erindret vaar, vaar ickon skeet for at giffve dem anledning till at considerere, om det icke vaar best demolitionen aff samme festning saa lenge at differere, indtill mand med fuldkomne

erobring aff bem^te hertugdømmer vaar gandske klar. Hans may^tet helles for sig (om samme festning i hans deel faldt) skulde ingen difficultet giøre den at lade demolere, efftersom hans may^tets maxime icke vaar med unødige festninger de omkringliggende fyrster till een utidig jalousie at belade. Brandenborgs interesse og prætenderende portion skulde de og appujere, dog kunde de de Brandenb. ministris vel à parte saa meget giffve at forstaa, at hans may^tet vel viste effter den mellem hans may^tet og churfyrsten tagne affskeed, at det churfyrsten icke derom, mens fornemmelig om Forpommern vaar at giøre, og at dette ickon skede for at giøre dem enten meere villig till at hielpe churfyrsten til bem^te Forpommerens erobering eller og i det ringeste at forhindre, de sig icke derimod opponere skulde. Dersom de Brunsvigske igen skulde allegere, at hans may^tet best satisfaction i Schaane og de provincier skulde skee, skal dem svares, de maatte lade sig ud, huorledis og paa huad maade de meente hans may^tet dertill at forhielpe, efftersom de icke kunde negte, hans may^tet dog conquéten aff Brehmen med sin stercke forfattning saavel til lands som til vands merckelig at haffve faciliteret. Den durchtog anl., som biskoppen begierer altid vi foederis hannem fri maatte tillades, skulle de svare, at hans may^tet det lader forbliffve ved, huis i constitutionibus Imperii de innoxio transitu forordnet og brugeligt er. 1676.

Er aff hans may^tet resolveret, at de Hollænder paa deris breeff, huorj de dolerer offver de qvarteer, een part aff hans may^tets folck udj Oostfriisland taget haffver, skulde svares, at saa ringe et antall billig icke skulde giøre dem eller deris guarnisoner nogen ombrage, at enddog hans may^tet haffde største rettighed til bem^te qvarterer, huilcke hans may^tet hos keyseren paa den sædvaanlige og almindelige udj Riget brugelige maade begiert haffde og førend nogen anden keyserlige reqvisitoriales derpaa erholdet, hans may^te og vell kunde allegere, at hans trouper udj de offrige dem assignerede qvarteere ey for vel bleff begegnet eller affskeed holdt med, foruden at melde om subsidiernes urigtige betaling, som deris høy og mogenh. sielff best bekendt er, saa har dog hans may^tet for at lade see deris genegenhed til at underholde all nabolig fortrolighed med Staterne, og paa det icke for den sags skyld nogen hinder skulde giøres i den eengang concerterede operation mellem Rhinen og Mosellen, sig i mindelighed med hertugerne aff Brunswig foreenet, at det ringe antall huercken nogen ulige impression Staterne kand giffve eller hindre den tilforne concerterede operation eller formindske det eengang de Brunsvigske assignerede qvantum.

Er aff hans may^tet resolveret, at den keyserlige envoyé (som paa sin herres veygne begierer at vide hans may^tets meening anl., det aff keyseren er begiert, at een eygen besending nomine Imperii maatte comparere paa forestaaende fredstractater til Nimwegen, huilcket keyseren icke siuntes at kunde consentere udj for mange aarsagers skyld, og fornemmelig paa det icke een utidig og all for stor begierlighed til fred skulde komme dem till at præcipitere alting og udelucke all consideration, de billig burde at haffve for de samptlige allieredes herunder verserende interesse), skulde svares, at hans may^tet sig herudinden med keyserens høyfornufftige betenckende alldelis confermerede, og siuntes hans may^tet, det vaar best, det bleff ved forige skick og sædvaane, thi helles skulde det haffve det anseen, ligesom Imperium vaar endnu saasom neutral og et slags mediation vilde paa sig tage, effter-

1676. som det jo helles vaar een klar sag, at dersom cæsar effter conclusum Imperii Ratisbonæ nomine Imperii førde kriig (som vi jo billig fick at soutenere), saa comparerede hand jo og og hans ministri paa fredstractaterne nomine Imperii, enddog till Regensburg dog helles udarbeides kunde, huad formeenes udj tractaterne sielff Rigets interesse angaaende skulde influere.

10. Februar. Er aff hans may^{tet} resolveret, at Høgh skulde beordres churførsten aff Brand. tillige med offverleffvering aff svar paa hans skriffvelse, de dato 23. Januar., hannem at forestille, at den slette success aff den Brehmiske negotiation og convent deraff herrører, at de aff Br. Luneb. saavelsom bispen aff Munster altid deri tergiverserer, og siunes vel aff alting, de huercken hans may^{tet} eller churfyrsten noget i det Brehmiske unde vilde, og skulde derfor det beste være, at mellem hans may^{tet} og churførsten alting saaledis bleff concerteret, at deris ministri saa vel der som offver alt talede udaff een mund. Det som hans may^{tet} for communicationen mellem fyrstend. og greffskaberne best anstændig skulde være, vaar den district fra Freiburg indtil Nienkercke ved Weseren tvert offver for Elffsfleet sampt Krudsand, tolden for Stade et omnia jura regis Seciæ ratione archiepiscopatus Bremensis, speciatim in capitulum Bremense og paa denne siden Elben, til huilcken moderate begiering at gelange mand kunde først prætendere een større district fra Staden offver Ottersberg till Weseren, huorpaa da siden videre kunde være at handle. Festningerne allesammen at demolere skulde hans may^{tet} og vell consentere i, om det churfyrsten saa behagede, alleeniste stilledes til churf^{s} betenckende, om Carlstad endnu skulde bliffve staaende, indtil enten freden vaar sluttet eller i det ringeste det med repartitionen og deelingen aff det Brehmiske vaar kommen till rigtighed. Anl. operationen for denne campagne skulde hand sige, at hans may^{tet} nu intenderede at fortsette sin operation udj Skaane og i Sverrig fra Norge og vilde derfor till den ende nu evacuere Rostock (for at betage endoch derved all jalousie, huilcket hert. aff Zelle som kreysobrister vaar tilkiendegiffvet, at hand folck deri kunde lade legge til forseckring mod Svensken), lade tilbage kalde det under gen. Ahrnsdorff staaende corpo, huilcket hans may^{tet} uagtet de avantageuse progresser, hans may^{tet} helles dermed effter all apparence nu i vinter kunde haffve giort i Skaane, haffde ladt i Mecklenb. for at hielpe churførsten og giffve Sverrig saadan et stød, at conquéten aff Pommern kunde falde ham siden dis letter. Dog vilde hans may^{tet} der endnu lade till churfyrstens tienniste 3 regimenter til hests og et regiment dragoner under gen. m. Merheimbs commando. Forhaabtes, at churførsten undsatte hans may^{tet} siden eengang, naar hans dessein mod Pommern formedelst hans may^{tets} operationer i Skaane og Sverrig sampt hans may^{tets} flaade, som nu strax bleff udrustet, bleff faciliteret, saa hand icke alle sine folck sielff behøffvede, og i saa maade med nogen secours, om hans may^{tet} det begiere skulde, kom hans may^{tet} till hielp till sit dessein mod Skaane og helles at fuldføre. Bauditz skulde imidlertid med ohngefehr 3000 mand i det Brehmiske agere, huortill Høgh skall søge, at de Brandenborgiske trouper, som forleden aar bleff brugt i Brehmen, og maa støde og staa under Bauditzes commando.

. Er aff hans kongl. may^{tet} resolveret, at festningen aff Tønningen og Stapelholmer skandse skulde gandske demoleris, og styckerne og huis krigsmunition og gevehr der-

udj findes, føres till Rensborg. Ved denne deliberation er kommen i consideration: 1. at det vaar een heel unyttig depense og ickon offverflødig og forgieffves besværing for landet at holde een festning, som ingenlunde till landet mod fiendlig indfald at forbede tiente, mens alleene vaar till een retraite for een fyrste aff Holstein, som i dag eller imorgen vilde føre een conduite, som kunde være Riget suspect, 2. at hans kongl. may[tet] som souverain offver Schlesvig icke nogen saa efftertenckelige festninger udj hertugdommet vill eller kand taale at være i een andens haand, 3. at hertugen aff Gottorp i saa maade bleff betagen all forhaabning i fremtiden igien ved Sverrigs hielp at sette sig op mod kronen igien, 4. at intet udj de sidste, a° 1675 til Rensborg sluttede, tractater findes, huorved hans may[tet] skulde haffve forpligtet sig till at restituere ham festningen igien, mens naar hand staden Tonningen igien bekommer, effter at voldene og fortificationen er raseret, har hand intet mere at prætendere, 5. at ingen beqvemmere tid eller leylighed end denne siunes dertill at kunde findes; thi det helles kunde være at befrygte, at conjoncturerne saa kunde forandre sig, at mand dog omsider eengang skulde nødes till at restituere ham den; der mand formeener, naar det vaar giort, ingen skulde kunde imponere hans may[tet] at bygge den op for ham igien, og sielff faar hand vell lade den ligge. 1676.

Er og resolveret, at hert. aff Gottorp skulde communiceres den pasquill, som i Engeland er spargeret, anl. huis til Rensborg mellem hans may[tet] og hertugen nu forleden aar passerede, og begieres hans sentiment deroffver. Hans may[tet] kunde vell sligt foragte, mens stilte dog til hertugens efftertenckning, om det icke vaar tienligt een placat at lade publicere, huorj ettusind rixdlr. bleff beloffvet den, som kunde aabenbare authorem till slige calumnier og usandheder.

17. Februar. Er det aff den Hollandske minister van der Tocht till Brehmen offverleffverede project examineret, og aff hans may[tet] resolveret, at Bawditz og Hespe skulde beordres bem[te] Hollandske ministro dets ubillighed at remonstrere, at hans may[tet] og churfyrsten, huis vaaben dog med all skiel burde attribueris den leylighed, de Brunsvigske og Mynsterske derved erlanget haffde med frii hænder der at agere og i saa maade at finde een rede sag, nu ickon med den blotte forventning aff een uviss og viit udseende conqueste aff Skaane og Pommern affspiises skulde. Det vaar og baade de Hollænders og og keyserens intention imod; thi efftersom de heldst vilde haffve de Brunsvigske till at agere ved Rhinen og Moselen, saa siuntes vell, at skulde deris trouper alleene undertage beleyringen aff Stade, som nu med een og anden fornødenhed fra Hamburg ud vaar bleffven forsiunet, een stor deel aff sommeren dermed vilde hengaa og deris armée mueligt udygtig gieres till videre operation imod fienden udj denne campagne, at mand intet vilde tale om, at naar hertugerne aff Brunszvig haffde først naaet deris scopum med conquéten aff Brehmen, de lidet torde bekymre sig om den allgemeene interesse og lade sig aff hertugen aff Hanover bevæge till een skadelig neutralitet at amplectere. Festningernes demolition anl. saa haffver hans kongl. may[tet] der alt i forige ordre till Bavditz og Hespe sig saaledis erklæret, at allverden kunde deraff see, at hans kongl. may[tet] ingen viitlefftige desseiner till Rigets eller nogen stands præjudice udj Riget foverede. Vaar og gott, at de hert. aff Brunsv. det, som de saa

1676. meget udj ord og tale førte, endoch udj gierningen lod kiende. Skulde noget igien om Krudsand meldes, da skulde de derpaa svare, at hans may^tet icke allene jure armorum, mens endoch jure hypothecæ for een greff Rantzovis derpaa haffvende fordring dertill vaar berettiget.

Er aff hans kongl. may^tet effter adskillige og mange gange holdte deliberationer resolveret: 1. at nogle tusind tønder korn strax till Norge skulde sendes, till des seckerhed formeenes et par convoyer nock at være, 2. at flaaden strax med allerstørste iill, mueligt er, udrustes, saa at idetmindste 16 skibe bliffver færdige inden fiorten dage dermed strax at forsøge den entreprise paa Gulland, huilcken icke alleene for landets skyld i sig sielff, mens endoch for den hinder aff tilførsell aff een og anden fornødenhed, Sverrig derved formeenis at kunde skee, saa de mueligt derved torde giøres incapabel till at komme ud med deris flaade, saa heel fornøden agtes, 3. at armeen her skall samles og et corpo paa ohngefehr 12 a 13000 mand færdig till transport holdes, og dog imidlertid tenckes paa, huis fordeel ved entrepriser erholdes kand, 4. at skibe og fahrtøyg till transport samles, dertill apteris og færdig og beqvemm giøres, 5. at statholder Guldenløw desseinet saa viit communiceris, at hand da mod samme tiid een diversion paa den side kand giøre, 6. for at holde strømmene reene og fahrten frii mellem rigerne, skulde aff defension skibene bruges till at krytze for Gottenborg, og Mejercron tilskriffves, at hand hos de hrr. Stater General og printzen aff Oranien søger at erholde, at offver de 15 orlogsskibe, som Staterne har resolveret at lade støde till hans kongl. may^tets flaade, endda fire, trej eller tu maatte sendes till at krytze tillige med offvenbem^te hans may^tets def. skibe for Gottenborg, huortill da dette motive kunde bruges, at de dertill kunde employere de skibe, som hertugerne aff Brunsvig helles søger, at Staterne skullde laane dem till at blocquere Stade, huilcken intention med saa meget dis meere seckerhed kunde naaes, naar de i Gottenborg bleff holdt inde, 7. paa Elben formenis helles nock at være til des seckerhed de allerede der bestillte wattconfoyer med huis anden smaa fahrtøyg, der nu er, og det skib, som nu nylig udj Hamborg skall være kiøbt.

6. Martij. Er aff hans may^tet resolveret, at Bawditz og Hespe skulde tilskriffves, at saasom hans may^tets andensteds forehaffvende desseiner icke tillader at forstercke de under Bawditz værende trouper, saa at hand kunde komme med til beleyringen for Stade, saa skulde de fundere prætentionen paa den andeel aff det Brehmiske paa den secours, hans may^tet forleden aar saa vell till lands som till vands forleden campagne giort haffver, saavelsom og paa den resolution, hans kongl. may^tet taget haffver med sine skibe paa Elben at blocquere Stade, saavelsom og med sin flaade i Westersiøen og een sterck diversion till lands at forhindre, at de Svenske icke skulde faa tid eller leylighed till at sende secours till Brehmen. Ved conferencerne og till den Hollandske kand allegeris, at efftersom de Brunsvigske saadann difficultet giør i at admittere hans may^tets trouper med udj denne beleyring, foregiffvende, at og stor confusion heroffver foraarsages kunde, saa haffde hans may^tet villet føye dem herudj og derfore forandret sit forrige dessein. Den churfyrstlige kunde derhos og siges, at hans kongl. may^tet haffde endoch herudj reflecteret paa hans

armees tilstand, at hand icke ved den affgang aff de 3 a 4 tusind mand, som hand helles med de trouper under general Bawditz vilde conjungere, skulde forsveckes og forhindres udj sit i Pommern forehaffvende hoffveddessein. Anl. van der Tochtes project refereris paa seeniste ordre, og at hans may^{tet} icke seer, huad real assecuration hans may^{tet} kand giffves, uden at hans may^{tets} folck medbruges til at besette Stade, naar det bliffver erobret, indtill fuldkommen foraffskedet vorder, huad een huer till sin andeel haffve skall, og om samptlige festningerne skal demoleris. 1676.

Er oplæst og igien debatteret stats collegii betenckende anl. tolden paa Elben for Gluckstad at legge, huorj denne discrepants vaar, at nogle formeente, det strax skulde skee effter den aff Liliencron de dato $^5/_{15}$ Decembr. 1675 indskickede relation, andre igien vaar aff den meening, at mand dermed skulde holde tilbage, indtill mand enten det keyserlig diploma eller et intimations patent aff keyseren deroffver erholdet haffde, huilcken meening hans kongl. may^{tet} approberede og resolveret derhos, at strax skulde een besending skee till alle churførsterne og samme verck der paa beste maader incamineris.

Er svaret fra Gottorp de dato 23. Februar. forlæst, og er aff hans kongl. may^{tet} resolveret, at hertugen aff Gottorp igien skulde tilskriffves, at efftersom hans kongl. may^{tet} icke kunde finde sig i bem^{te} svar, saa vilde hans may^{tet} paa ny igien begiere hans cathegorique svar, om hand billigede de spargerede skriffter, huorudj foregiffves, ligesom bem^{te} till Rensborg sluttede tractater hannem haffde været afftvungen, huilcket hand dog vell viste igierningen sig langt anderledis forholdt. Skulde hand nu icke herpaa svare effter ynsker eller og icke cathegorique svar giffve, da saa mand vell, att alting in statum hostilitatis igien vaar bragt, og derfor icke alleene regierings præsidenten sielff, mens endoch hans sønner tages og fangen hidføres og da som prisonniers de guerre tracteris. Og skulde, førend denne declaration aff fyrsten begieris, hans may^{tets} guarnison aff Gottorp afføres, paa det fyrsten icke skulde tage anledning helles videre endnu for verden at foregiffve, at hand icke vaar i fuldkommen frihed og derfor maatte giffve saadann een declaration fra sig, som mand sielff vilde foreskriffve ham.

9. Martij. Er den forige resolution saa viit forandret, at isteden for at begiere hans declaration først paa foreskreffne maade, saa skulde hertugen tilskriffves og begieres hans cathegoriske svar, om hand effter forrige kongl. may^{tets} begiering ved een offentlig proclama vilde temoignere sin displicentz og misfald offver de spargerede libeller, og saasom aff mange vigtige indicijs hans kongl. may^{tet} haffde aarsag till at dømme regierings præsidenten author hertil at være eller og i det ringeste god videnskab herom at haffve, saa kunde hans kongl. may^{tet} som souverain herre offver Schlesvigh og medregierende hertug aff Holsteen icke lengere sligt aff een sine landsaatter taale, mens vaar derfor foraarsaget at forseckre sig om bem^{te} Kihlmans og hans sønners personer paa een tiidlang, paa det de icke ved deris anslag skulde styrte herrskabet udj een og anden viitløfftighed. Og paa det hand icke skulde sig giøre nogen videre efftertancke eller sig i utide alarmere, haffde hans may^{tet} befalet, at garnisonen aff Gottorp strax skulde afføres, og vill hans may^{tet} endoch videre, saa viit nærværende tiders tilstand kand tillade, paa hans ampters

1676. soulagering være betenckt. Og skall general Carl Ahrnsdorff beordres sig om bemte Kihlmanners personer at forseckre, saa snart printzessen drager fra Gottorp till at møde enckedronningen. Dog dersom fornemmes skulde, at hertugen icke vilde forløffve printzessen denne liden reyse at giøre, skall bemte gen. Ahrnsdorff dog sin ordre i verck stille og Kihlmanners personer sig bemægtige.

Er aff hans maytet resolveret, at Liliencron skulde beordres keyseren effter den anledning, baron Mejersberg hertill giffvet haffver, at communicere hans kongl. maytets tancker offver operationerne mod forestaaende campagne, at mand formeente for mange aarsagers skyld det høytfornøden at være, at festingen Philipsburg bleff erobret, med videre omstendigheder som samme ordre viitløfftiger indeholder. Hans maytets desseiner anl. operationen mod Sverrig communiceris ham ogsaa, begieris og, hand sin authoritet udj handlingen om den Brehmiske partage vilde interponere, at hans maytet ogsaa een proportionerlig andeel effter dets omkostninger og assistentz, de saa vell till lands som till vands giort haffver, bekomme kunde. Hand beordres og at skulle søge at erholde in antecessum (indtill det kayserlige diploma effter samptlige churfyrsternes consens erlanges kunde) en intimations skriffvelse eller patent, at tolden paa Elben for Gluckstad maatte legges.

Er debatteret hans instruction, som till den circular besending till churfyrsterne udj den Gluckstadiske toldsag bruges skulde, og er for gott befunden først at søge churfyrsten aff Brandenborg hans formel consens, som aff samme hans maytets affgesandte saaledis offver alt hos de andre forevises kunde, at de deris dereffter indrette kunde.

16. Martij.[1]) Er af hansz kongl. may. resolveret, att ved hansz drchl. hertzugen aff Holstein Pløn og hr. statholder gr. af Langeland den Brandenborgiske minister cantzler Brand skall tilkendegivesz den nærværende tillstand af den Bremiske deling, og att dett fyrstl. huusz Br. Luneb. Zelle huercken hansz may. eller churfyrsten aff Brandenborg noget deraf vill unde, huilcket nocksom saaes aff de forslag, som bispen aff Mynster till Hildeszheim var giordt, og huorledis bispen aff Münster sig derpaa haffuer forklaret. Saasom nu slig hertzogensz aff Zelle procedure saa vell hansz may. som churfyrsten høyst er præjudicerlig, syntesz hansz may. raadeligt, saadan bispensz aff Mynster forslag ey att forkaste, mensz heller dett att amplectere, saafremt Zelle ey anderledisz till raison kunde bringes og Hanover ey bevegesz till vorisz partj att træde, efftersom uden Hanoversz cooperation festningen Stadesz indtagelse vilde bliffve vanskelig om ey umulig, og mand ey heller saa, huorledisz churfyrsten uden sin egen principal desseins og dett gandske gemeene væsensz høyeste nachdehl kunde engagere sig for Stade med dett aff Mynster foreslagne qvanto. Og till att udvise, mand ingenlunde var tillsindsz churfyrsten af forbemte deling att udelucke, saa vilde hansz may. yderst bemøde sig sagerne did att dirigere, att ey allene churfyrsten skulde gives fuldkommen forsickring, saafremt hand ey udj Pomeren ved sine vaabensz fremgang skulde erlange billig satisfaction, hand dog sin andehl effter det Mynsterske for-

---

[1]) Dette og det følgende er skrevet med en Haand, der er helt forskjellig fra Griffenfelds, der fængsledes 1676 11/3.

slag udj stifft Brehmen bekomme skulde, mensz endog till deszen ydermere forviszing saavellsom de andre allierede skulde tillades att have sin andehl folck udj garnisonen aff Stade, huorimod hansz may. var i den fuldkommen tillforsigt, att saafremt churfyrsten, som mand haabtes, fick sin satisfaction i Pomeren, hand da hansz may. effter den tillforne giffne fortrøstning og udj anseende aff de store saavell till de Pomerske som Bremiske pladtzers erobring till landsz og vandsz anvendte omkostninger den hansz churf. dchl. i Bremen assignerede andehl offuerlade vilde, huilcken punct hansz may[tt] dog bad geheim at maatte holdesz; og efftersom var periculum in mora og hansz may[tts] krigs-operationes, saalenge dette ey var affhandlet, maatte stande tillbage, forlangede may. herpaa forderligste svar. 1676.

Er aff hansz kongl. may. resolvered, att ved hansz dchl. hertzogen aff Holstein Pløn og hr. statholder greffuen af Langeland den Hanoverske herværende envoyé skulde foredrages: Att dett kom may[tt] heel fremmed for, att de øffrige hrr. hertuger aff Br. Luneborg, saavell till Hildesheim ved de till bispen aff Münster anl. den Bremiske dehling giorde forslag som ellersz ved deris øffrige comportement nochsom gaf tillkende, att de hansz may. endten indted eller jo ickun heel lidet deraf unde vilde og ickun saameget, dem selff lystede. Huilcket, saasom det var gandske ubillig og fast ulideligt, hafde hansz may[tt] aff sær affection og fortrolighed till hertzugen aff Hanover hansz kierl. sligt vildet lade forestille i den fulde tillforsigt, hansz kl. sligt ingenlunde approbere langt mindre appuyere vilde, i henseende sligt var de med hansz dchl. oprettede tractater aldelis imod. Og paa dett hansz dchl. klarligen maatte kende hansz may[s] sincere intention og fortrolighed, saa hafde hansz may[tt] vildet communicere hannem det aff bispen aff Mynster giorde forslag og hansz høyfornufftige sentiment deroffuer fornemme. Ey paatuifflendesz, hansz dchl. jo effter sin høye fornufft de hannem herudj tilbudne avantager, som hansz may. hannem gerne undte, behørigen considerere og till de att erholde, om ey per directum dog i det mindste per indirectum, virckligen cooperere vilde. Huilcket kunde skee med att offuerlade hansz may. nogle regimenter till foodsz, huilcke dog effter offuerstandne krigs-operation, om hansz dchl. dett saa have vilde, udj hansz tieniste igen træde kunde. Huorhosz ogsaa var att considerere, att hansz dchl. ey allene offuenb[te] considerable avantage herved erholde, mensz endoch de udj seniste tractat hannem tillagde quarters og annen mere hannem derudj tillstandne fordeles ratification og forsickring hosz hansz keyserl. may. og de andre allierede derved facilitere skulde. Og saasom hansz may. sine desseinsz og conduite en good dehl maatte rette effter de resolutioner, Hanover herudj fatte skulde, saa formodede hansz may., hansz dchl. hannem sin mening og intention heroffuer med forderligste communicere vilde. Skulde og Hanover sig hertill ey bequemme, maatte muligt ved forestaaende Bremiske deling hansz anpart ickun bliffue heel liden.

Den 22. Martij. Er aff hansz kongl. may. resolveret att afferdige m[r] Lincker till Zelle og Hanover og hannem saaledisz att instruere: Att efftersom hansz may[s] till landsz og vandsz giorde diversioner hafde obligered Sverrig att lade sine Tydske provintzer, serdelisz stifft Brehmen, hielpeløs, og bem[te] stifft deroffuer ved hansz may[tts] og de andre alleredesz vaaben nesten gandske var erobret, og hansz may[tt] fremdelisz var resolvered saadan operation att continuere med all vigueur, og till att affskære Byen Stade all secours med

1676. stoor omkostning holdt en considerabel flode for Gothenburg og ett antall skibe paa Elben, og ydermere var tillsindsz med all magt Sverrig ved hiertet saaledisz att angribe og fra de Tydske provintzer att affsondre, att det skulde vorde Sverrig vanskelig om ey umuligt den intenderede secours did att sende. Og hansz may. icke diszmindre (sine till Bremen giorde heel moderate prætensioner uanseet) maatte fornemme, att hand udj den forehavende deling saa lidet avancerede, att mand langt meere ved ny tractater med andre bundszforvandte søgte hannem endten slett att excludere eller jo ickun pro lubitu att aflegge, huilcket skulde være ubilligt og fast ulideligt, om udj de sager, huor mand j dett mindste hafde paria jura, een allierte sig saadanne prærogativer offver den anden skulde tillegne, huoraf da attskillige skadelige conseqventzer kunde entstaa. Da vilde hansz may. hertugen af Zelle saadant have forestillet, og huor vanskelig conqvesternesz maintenering være skulde, saa fremt delingen ey tilforne mellem de derudj interesserte allierte var ajustered; og hans kierl[d] anmode, att hansz may. udj hansz billige forlangen maatte skee forneyelse, huilcket føyeligst skee kunde, om hansz kierl[d] sig paa de aff hans may[tt] till de Brandenborgiske herværende ministris giorde forslag cathegoricè vilde erklære, og till den ende en sammenkomst udj dett fyrstl. huus foranlade, paa dett hansz may. ey ved denne ophold udj sine principal desseiner skulde hindresz og obligeresz andre mesures att tage, mensz heller maatte see og fornemme hertugensz geneygenhed till good fortrolighedsz underholding og det gemeene bestesz befordring. Hansz may. hafde og fornummed, att Franckrig under fremmed naffn vilde undsette Stade med all fornødenhed, huorfor Linker hafde att anholde, att bem[te] byes beleyring med allersnariste maatte foretages, eller, om densz virckelige beleyring ey saa snart kunde faa fremgang, at dog nogle skantzer mellem byen og Schwinger skantze maatte anleggesz, og alle avenues saaledis besettes, att Franckrig ey kunde naa sin intention, huortill hansz may. ogsaa hafde 2 à 3000 mand j beredskab. Att m[r] Lincker denne sin instruction med m[r] Friderich Gerstorff skall communicere og tillige med hannem anholde om cathegoriske resolution. Huilcken om den ey saa snart skulde kunde erlangesz, da Lincker sig deszimellem till hertugen af Hanover att forføye og hansz kierl[d] forestille, huisz till Zelle er passeret, og bem[te] hoffes ubillige procedures og att foredrage hansz kierl[d] de hansz herværende ministro (m[r] Bülow) giorde forslag og derhosz anføre, att hansz may. formodede, Hanover ey vilde appuyere hertugen aff Zelle udj sine ubillige prætentioner, men hannem heller till all billighed formaa. Og huisz Zelle sig ey dertill bequemme skulde, da hansz kierl[d] hertugen aff Hanover paa den hansz ministro her foreslagne maade med os og vorisz allierte træde udj operation, huorved da Hanover ey allene forsickrede sig om en andehl udj conqvestes og de ved seniste tractat erholdne qvarteerers og andre avantagersz rolige besiddelse, mensz endog gaf keyseren aarsag bem[te] tractat att ratificere, og tillige nedlagde dett rygte, som allerede var entstanden, ligesom hansz kierl[d] de samtlige allierede og seniste med os sluttede tractater till præjuditz udj ny handling med Franckrig var begreben. Hansz may. var geneigt ved forestaaende deling tillige med bispen aff Mynster saaledisz att gaa hansz kierl[d] till haande, att hertugen skulde nock fornemme hansz sincere affection, og hansz may. vilde ey allene være hertugen behielpelig till en fornøyelig andehl af dett

Bremiske, mensz endog søge dett derhen att bemidle, att bem^{te} anpart, om hansz kierl^{d} ingen mandelig lijfs arvinger efflterlood, ved hansz familie paa quinde linien forbliffve maatte, og efftersom disze sager ingen ophold taale kunde, vendtede hansz may. herpaa med forderligste hansz kierl^{ds} resolution. 1676.

D. 25. Martij er bleffven aff hans kongl. majst. resolveret, at nogle Franske interciperede breffve, som kongen aff Franckrig til sine ambassadeurer baade her og i Sverrig værende, saa og dendne hiu, hafver tilskikket, formedelst dets maktpaaliggende, i synderlighed efftersom de samme om nogle forehaffvende tractater imellem be^{te} konge og hertugerne aff Hannover, Zel og Wolffenbüttel god underretning giffve, de her værende keiserlige, Spanske og Churbrandenborgiske ministris skulde bliffve communicerede og tillige med hans kongl. majsts. egne ministris til Wien og i Holland udskriffter deraff tilsendte, for udi største hemmelighed at offverleffvere til ingen anden end til keiseren og princen aff Oranien, saa vel og dend keiserlige ober-hoff-canceller og pensionaire Fagel à part derom skulde bliffve communiceret.

D. 29. Martij er aff hans kongl. majst. bleffvet sluttet, at dend her værende førstlige Zelliske envoyé Wittorff skulde forstendigis, huorledis hans kongl. majst. er genegen med hans principal, hertug Georg Wilhelm, saa fremt hand vilde være behielpelig, at hans kongl. majst. dend prætenderte portion aff hertugdømmerne Bremen og Werden erlange kunde, ikke alleniste at stræbe, at hand dend festning Stade, uanseet dends offverdragning aff de allierte endnu ikke er samtykt og dends demolition yderligen bliffver urgeret, effter dends erobring i befunden tilstand maa beholde, mens endog anl. Carlsstads rasering sig favorable at lade finde og ellers til en raisonnable fordrag at forfremme imellem hertugerne og churførsten aff Brandenborg saa og bispen aff Munster anl. dend prætenderte andeel aff hertugdommerne ald mulig assistence at bevise.

D. 31. Martij. Er der aff hans kongl. majst. anlangende den project om hertugdommerne Bremen og Werden, aff envoyé Mejer-Cron i Hag underskreffven, bleffvet sluttet det samme ingenlunde at bliffve ratificerit, mens gandske at forkastis og affslagis, og samme resolution hans kongl. majsts. ministris til Wien, i Holland, Berlin, Zel og Bremen, sampt aarsagen, hvorfor hans kongl. majst. be^{te} project ikke kunde samtykke, at notificére[1]).

D. 10. April. Er der aff hans kongl. majst. bleffvet resolvéret, at der til de kongl. ministros til Wien, Madrit og i Hag skriffvis skulde, at efftersom hans kongl. majst. aff det i Hag underskreffvet project anl. hertugdommerne Bremen og Wehrden og aff mange andre omstendigheder og indkommende beretninger maatte fornemme, hvorledis aff de allierte, i synderlighed aff dem, som sig udi dette krigs væsen pro partibus principalibus holdte, saa gandske liden reflexion bleff giordt, en hver da paa sit sted med største nidkier-

[1]) 1676 4/4 indskærpedes det paany Just Høeg i Berlin at forklare Churfyrsten Grundene til denne Opfattelse. I Paategningen paa Concepten hedder det: Ad mandatum s^{æ} r^{æ} maj^{tis} proprium juxta protocollum habitum in consilio secretiori. Læst for hr. statthoder Ahlefeld om efftermiddagen og siden ved underskriffningen for hansz kongl. may. udj hansz dchl. af Holsten Pløn hans nerværelse og aff hansz may. allernaadigst approbered. Den 4. Aprilis 76.

hed og efftertryk anholde skulde, paa det hans kongl. majst. forbindlige erklering og forsikring skee maatte, at hans kongl. majst. ikke alleniste formedelst dend hid indtil paa be[te] hertugdommers erobring anvendte bekostning og giordte diversion en proportioneret andeel deraff maatte tilleggis, og samme ved tilkommende freds tractater, tillige med hvis hans kongl. majst. med sin egen makt vundet haffver og fremdelis vinde kand, maatte offverladis, garentéris, mens end og saa at hans kongl. majst. formedelst dend extraordinaire omkostning, i det hand med tree gange meere makt, end hand effter tractaterne vaar forbunden til, agerede og fra de andre allierte dend gandske Svenske krigs besvering paa sig tog, og i det samme meer omkostning end de tilsammen giorde, nogen forneielse maatte bekomme.[1])

---

[1]) Fra 1676 April 11 føres Protokollen paa Tydsk.

III.

RELATIONER TIL K. CHRISTIAN DEN FEMTE FRA DEN DANSKE ENVOYÉ I MOSKOV HILDEBRAND VON HORRN November 1682—Juni 1684.[1])

1.

1682, 28 November.

Groszmächtigster könig, allergenädigster könig undt herr. Der verwirrete zustandt diesesz ohrtesz läst mir nicht zu von ein- oder andern ewer königl. maj^{tea} etwasz gewiszesz zuversichern, zumahlen allesz dermaszen zweifelhafft, dasz auch die fürnehmsten von hofe nicht allemahl genugsahm ergründen, wohin der auszschlagk noch gehen werde. Die auf dienst gesandte strelitzen haben sich entlich der grosz-herrn befehl zugehorsahmen bekwämet, allein ob hiemit allesz gehoben, ist nicht zu wiszen, zumahlen die |:uneinigkeit:| zwischen der |:verwittibeten zaarricin:| und der ältern |:prinzesin:| täglich zunimbt und die beeden |:hern:|, welche von ihrer |:muter:| und |:schwester:| aufgerucket, mehr |:verdrus:| alsz liebe gegen einander beginnen blicken zu lassen. Die |:boiaren:| sindt gleichfalsz |:getheilt:|, und ziehen die meisten nebst den gantzen |:jungen adel:| auf |:zaar Peter Alexeiwitz:| seiten; etliche aber, die anjetzo fast die grösten, nebst einen groszen theil desz |:pöbels:| sind diesen, wiewohl nicht öffendlich, iedoch [im] |:grunde zuwieder:|, vnd sieht man augenscheinlich, dasz Gott wunder thun musz umb diesesz |:reich:| von ein groszesz |:ungluck:|, welchesz ihm sonst ohnzweiffelhafft |:befi[r]stehet, zu er[re]tten:|. Für etlichen wochen kahm die zeitung, dasz die Donschen Casaqven das platte landt bey Astracan gantz auszgestreuffet und alle dortherumb liegende Nagaische fürstette auszgehauen, imgleichen das die Bascirtzen alle an ienseit der Wolge gelegene dorffer undt flecken bisz auf den grundt auszgebrandt undt gar bisz unter Cassan streiffen dürffen. Gester morgen ohngefehr umb 8 uhr kahm in desz jüngsten zarn fürgemach feur ausz, wordurch nicht allein seine und seiner fraw mutter gemächer, auch andre viehle wohnungen in dem schlosz bisz auf den grundt auszgebrandt, sondern die herliche grosze kirche, Sobor genand, ward von eben denselben feuer mit ergriffen, und ist dasz gantze tach wie auch alles, wasz man nicht von bildern undt gerähten in eil herausz

---

[1]) Efter Originalerne paa Papir. |:—:| betegner opløste Ciffre; [—] betyder: tilføjet af Udgiveren.

tragen können, mit im feuer aufgegangen. Esz sindt bey diesem brande 150 gemeine nebst einen obristen und 4 hoffjunckern geblieben, welche alle entweder erschlagen oder verbrandt; viehle wollen diesen zufall für kein gut zeichen nehmen. Jn kurtzen werden von hier zwey gesandtschafften, die eine nach Schweden, die andre nach Türckeien abgefertiget werden, und soll die letztre beordret sein die Pforte dahin zuvermögen die unbillige ansprüche, welche der letzte Reuszische gesandte ohne befehl zugestanden, fahren zulaszen, weiln man lieber von neüen einen krieg anzufangen alsz darinnen zubewilligen entschloszen wehre. Zu der Schwedischen gesandtschafft ist der herr Brontzisof nebst seinen sohn wieder benennet, und wird seine commission ohne zweiffel die gräntz und andre lang obhandene streitigkeiten betreffen. Mann erwartet hie ehestens einen Schwedischen envoje umb beide grosz-herrn glück zuwünschen und glaub ich nicht, dasz die dorthin destinirte groszgesandtschafft für deszen ankunfft von hier abgehen werde. Jch sehe biszhero noch keine uhrsache, die mir etwas |:zuwagen anlas:| geben könten. Vieleicht aber könte die zeit allen beszer rahten, alsz man nicht glaubet. Jndeszen bitte ich umb Gottesz willen, ewer königl. maj[ten] geneigen allergenädigst zu befehlen, dasz mir mein appointement beyzeiten möge nach geschicket werden, weiln ich, so wahr alsz Gott lebet, anjetzo, da ich seit meiner abreise ausz Hamburg noch kein gelt gesehen, mich fast schimpflich durch betteln, und von Reuszen, weiln monsieur Boutenant nicht hier, geldt zu entleihen pferde, eqvipage, ia sehl undt sehligkeit zu pfande setzen musz. Jch bin in tiefster unterthänigkeit, groszmächtigster könig, allergenädigster könig undt herr, ewer königl. maj[ten] allerunterthänigster und getreuester diener

Von Horrn.

Moscaw d. 28 Nov. 1682.

2.

1683, 2 Januar.

Groszmächtigster könig allergenädigster könig und herr. Dasz allen ansehen nach schon erloschne feuer der rebellion an diesem ohrte ist für etzlicher tage dermaszen starck wieder herfür gebrochen, dasz man, imfall esz im ersten anfange nicht gedämpfet, noch wasz erschrecklichersz alsz dasz vergangene hette befahren müszen; allein der verstandt knias Wassilij Wassiliwitsch Gollicins hat sich wie in allen andern also auch hierin ungemein gewiesen, und glaub ich, dasz sowohl die krohn alsz alle groszen ihm für diszmahl ihre wohlfahrt ohne wiederrede zudancken haben. Dasz Krogsche regiment strelitzen hatte den anfang in dieser sachen gemacht und schon 2 andre regimenter nebst etliche 100 man soldaten auf ihre meinung gebracht; ein ieder hat sich mit gewehr, pulver und bley und wasz sie sonsten zu ihren grausahmen fürnehmen für nöhtig achteten versehen. Die nacht und stunde, darinnen allen fürnehmen herrn solte der halsz gebrochen, Moscau auszgeplündert und dasz schlosz wieder eingenommen werden, wahren bestimmet, undt hatte man kaum 3 oder 4 stunden mehr zeit übrich diesem gottlosen anschlage fürzubeigen, wie zwey ihres mittelsz gegen abend an knias Wassili Wassilliwitsch Gollicin disz fürnehmen entdecket,

welcher esz sofort ihrer zarischen maj^{ten} hinterbracht und gleich drauf ein regiment andere strelitzen mit einen Reuszischen obristen, Ziegler genand, commandirete der führnehmsten rebellen sich zubemächtigen, welchesz er so glücklich vollführte, dasz er noch selbigen abendsz 9 der rechten redelszführer einbrachte. Man liesz hierauf etliche regimenter reuterey auffsitzen, welche die gantze nacht durch alle gaszen reiten müsten umb zubeobachten, ob auch einige versamlung möchte fürgenommen werden. Desz folgenden tagesz worden die gefangene gepeiniget, |:die:| den |:off:|entlich |:aussagten:|, dasz |:Ivan Michalewitsch Diloslafsch ihnen:| solchesz |:befohlen:|. Sie wurden alsofort hierauf decolliret und |:ihre bekentnus:| mit |:endruket:|, weiln man sicher glaubet, |:das die alteste prinzessin:| mit hier |:innen interessire:|. Selben tagesz wurde noch dasz gantze regiment alsz criminel destat ohnbewehrt insz schlosz gebracht und etzliche hundert man commandiret, welche ein funfftzig nach den andern mit bärdischen nieder hauen solten, allein sie wurden zu letzt perdoniret, mit beding, dasz sie alle die ienigen, welche anheber undt redelszführer in diesem spiel gewesen, herauszgeben solten. Gott gebe nur, dasz allesz hiermit stille, und dasz nicht, ehe man sichsz versieht, alles unten und oben gekehret werde. Der in Dennemark gewesene schreiber kan nicht genugsahm rühmen so wohl die gnade ewer königl. maj^{ten} alsz auch die höfflichkeit dero ministern, bezeuget aber dahingegen, das er von den Schwedischen tractamenten weniger satisfait sey. Man erwartet hier von tag zu tag einen Schwedischen emvoye und verwundert sich nicht wenig, dasz solcher biszhero noch nicht angekommen. Der |:dorthin destinirte:| grosz|:gesandte Brontzisof:| hat neülich |:mich:| zu |:sich bit:|ten |:lassen:|, da |:wir:| dan |:von:| unterscheit|:enen:| sachen |:geredet:| und |:err mir:| in |:v:|er-|:trauen:| so viel von seiner |:commission:| ge|:offenba:|ret, dasz |:er ordre:| habe, so hart |:in Schweden zu reden:|, alsz noch |:nimals:| geschehen. |:Er bat:| ferner, dasz |:ich ihm:| an ihr |:maj^{te} mi[ni]ster:| in |:Schweden:| einige adresse geben mochte. Für acht tage ohngefehr hat ich eine |:visite:| von dem |:domnie Milian Ukrainzof:|, welcher für diesem in |:Dennemarck gewesen:|, wie auch andern |:herren:|, da unter andern von dem ietzigen zustande desz |:Muscowitischen reics:| geredet ward, und auf wasz weise man den obhandenen |:ubel wehren mochte je:|. Jch sagte nach angehörter verschiedenerer andere meinung, das ich nicht glaubte, das was beszers |:als:| ein |:auslandischer krieg:|, welcher ohne zweiffel der |:inn:|erlichen |:gefahr weren:| und allesz gegen dem |:ausserlichem anstos:| ver|:einigen:| würde. Man sagte hierauf, das man |:disem:| zwar |:beifal:| gebe, allein woher man brod in der wüsten nehmen solte, dasz |:erarium:| wehre |:erschöpfet:| und wüste man diesesz zuersetzen |:noch wenig rat:|. Der herr Schadacof nebst seinen sohn und den cantzeler Golosof sindt beordert nach Pohlen zugehen. Auszer der allgemeinen unruhe grassiret hie noch dasz fleckfieber dermaszen starck, das es fast ja so viel als eine kleine pest wegkraffet, wiewohl ich mich umb allesz wenig bekümmern wolte, wen ich nur die misere mich ohne heller oder pfenning zu sehen nicht mehr alsz aufruhr und fleckfieber scheuete; ich hab so lang meinen gläubigern vergeblich hoffnung gemacht, dasz mir kein mensch mehr trauet. Jch bitte um Gottesz willen, jhr maj^{ten} geneigen allergenädigste ordre zu ertheilen, das mir die bisz auf 3 wochen noch verstrichenen zwey qvartalln schleünigst

mögen bezahlet werden, weiln ich ohne geldt zu ihre maj^ten diensten [nicht] zuwürcken weisz. Jch bin in tiefster unterthanigkeit, grosmächtigster könig, allergenädigster könig und herr, ewer königlichen majesteten allerunterthanigster undt gehorsamster diener

Von Horrn.

Moscaw d. 2 Januarij 1683.

Bagpaa: M. Horn vom 2 Januar 1683. præs. d. 6 Febr.

3.

1683, 22. Januar.

Groszmächtigster könig, allergenädigster könig undt herr. Wie sehr esz sich auch zu einiger groszen veränderung diesesz ohrtesz eine zeithero ansehen laszen, so ist doch biszhero noch nichtsz weiter fürgefallen; ob man aber gar nichtsz mehr zubefürchten habe, zweiffle ich sehr. Jch habe für drey tagen dasz glück gehabt mit knias Wassili Wassiliwitzsch Gallicin, knias Wassili Fedrowitz Adoefski nebst unterschiedliche andern Reüszischen herrn bey monsieur Boutenant zu speiszen und überausz lustig zu sein, da dan diese herrn sich zum höchsten gegen mir bedancket für die höfflichkeit, so ihren neülich in Dennemarcken gewesenen expressen wiederfahren, mich dabey versicherndt, das man dieser seit wündschete solches ersetzen zukönnen. Nach gehaltener mahlzeit nahm ich gelegenheit mit |:knias Adofski:| ausz|:furlich:| zu |:reden:| und ihm seines inn |:namen:| ihrer |:zaarschen mayestat:| mir ge|:thanen versprechens:|, dasz nehmlich im fall jhr maj^ten mein allergenädigster könig nur könten dahin gebracht werden |:gegen Schweden:| etwasz |:zu tentiren:|, man diesesz |:ortes:| mit allen |:kra[fften] losbrechen:| würde, erindert, dabey anführend, das obzwar biszhero von jhr maj^ten meinesz allergenädigsten königesz seiten |:gegen Schweden nichtes:| zu ver|:muten:|, würde, esz nichtesz |:desto wenigor:| jhr |:maj^ten:| sehr |:lieb sein:|, wen sie wiszen möchten, ob man diesesz |:ortes:| noch auf selbiger |:meinung. Er:| fürte |:mir:| hierauf den zustandt dieses |:reiches an:| undt wolte, das ich darausz selber den rest judiciren möchte, mich dabey versichernd, dasz imfall man mit |:Polen:| in beszerer verbündtnüsz gerahten und dem |:innerlichem:| wesen sich in etwasz |:abhelfen:| könte, man gewisz auf voriger |:gedanken:| wieder |:ge:|rahten würde. Knias Wassili Wassiliwits ward endtlich nach etliche gläser wein so verträulich, das er seine mütz mit mir vertauschte und mir eine ewige freundtschafft zuschwur, mich versichernd, das er nicht mit mir alsz einen frembdten sondern alsz mit einen leiblichen bruder umbginge. Jndeszen kahm knias Boris Alexeivitsch, desz |:iungen zaarn:| einigste und festeste |:stuze:|, nebst fürst Licof hinein, wovon der |:erste:| mir mit weinenden augen seine eigne und des |:jungen zaarn:| tägliche |:gefar:| klagte, mich beschwehrend bey Gott und allen heiligen, das |:ic:| dieszes |:hern interesse:| jhr maj. bestensz |:recommendiren:| möchte. Der nach Pohlen gedestinirte groszgesandte Zadaiof ist gestern aufgebrochen, und wird der herr Brontzisoff auch noch für der groszen fasten nach Schweden von hier gehen. Beygehendes ist der abrisz einiger zeichen, die den 16 Januarij von 9 des morgensz bisz zu der sonnen untergang am himmel alhier sindt gesehen worden; der ohne das furchtsahme pöbel zittert

schon von neüen und ist hierüber dermaszen gealteriret, das ihn nichtesz in der weldt wieder ein hertz geben kan. Jch bin in tiefster unterthänigkeit, groszmächtigster könig, allergenädigster könig undt herr, ewer koniglichen majesteten allerunterthanigster undt gehorsahmster diener

Von Horrn.

Moscau d. 22 Januarij 1683.

4.

1683, 20. Februar.

Groszmächtigster könig, allergenädigster könig undt herr. Die verfloszene butter woche ist zwar nicht wenig von etlichen, auch den grösten, gefürchtet worden, und hat man sich kaum einbilden können, das sie nicht ein allgemeinesz elend wieder mit sich bringen würde, allein sie ist nur etlichen particuliren fatal gawesen, dern bey die 400 tot gefunden, die sich entweder in trunkenheit einer den andern selber ermordet oder auch desz nachtsz auf der straszen eingeschlaffen undt so zu tode gefrohren sindt. Für etlichen tagen ward ein Circassischer herr, nahmensz Masepa, welcher von dem Ukrainschen hettman Samouilovitsch an jhre zarsche maj[ten] abgeschicket, durch desz kniasen Triancourof leuten nicht weit von ihresz herrn hause bey abenszzeit überfallen, ausz den schlitten geriszen undt, ungeachtet er ihnen gesaget, wer er war, dermaszen nebst allen bey sich habenden leuten undt strelitzen geschlagen, das er von etlichen, die drüber zukahmen, aufgenommen undt für todt nach hause gebracht ward, auch noch kaum recht wieder zu sich selber kommen kan. Die thädter sindt folgendes tagesz in verhafft genommen, undt ist heute an selben orte, wo esz geschehen, schon ein galge aufgerichtet, worinnen fünffe davon alsz redelszführer sollen gehencket, die andern aber alle mit der knute bisz zu 30 strichen gepeitschet werden. Der hie neülich angekommene Polnische bodtschaffter hat unter andern auch wieder wegen der restirenden gelder, so Moscau an die krohn Pohlen in letzten Türcken kriege versprochen, anfoderung gethan undt solches zimlich |:scharf:|, auch daneben sich verlauten laszen, das imfall man ihm |:nicht:| hierüber so wohl alsz |:andere:| seine |:anbringungen gewiri:|ge |:ant:|wort |:erthei:|lete, man gewisz versichert sein könte, das andere |:mittel:| wurde an die |:hand ge:|nommen |:werden:|, nebst viehlen andern |:dreuworten:|. Jch habe deszen allesz gethan, wasz mir müglich gewesen, umb an |:hiesi:|gen klar zu remonstriren, waszmaszen |:Pohlen:| anjetzo, da der |:konig:| mit der |:re:|publiqve nicht |:in:| alzuguter |:vertravlichkeit:|, in keinen solchen zustandt, das |:es:| diesem oder einigen anderem |:reiche:| solte formi|:dabel sein:| können. Allein esz scheinet, das die |:furcht:| für dortige |:nation hisi:|gesz |:ortes:| schon so tieff eingewurtzelt, das man selbige ihnen wieder ausz dem kopf zu bringen nicht geringe mühe haben werde, vndt glaub ich sicherlich, dasz ich ein groszes würde gethan haben, wen ich hierinnen nur erst reussiren möchte. Heut acht tage gab |:knias Boris Alexeiwitsch Golizin:|, welcher die |:groste stuze:| von |:zaar Petern:| in allen diesen zeiten gewesen undt auff dasz allergenereuseste sein leib und leben zu wage gesetzet, mir die ehre mich zu besuchen, da

wir dan eine rechte vertrauliche freundtschafft machten, und er nach dehm er mir mit weinnenden augen seinesz |:allergenedigsten zaarn:| ungemeine und in so kurtzer zeit geschehene |:ungluks:| mit allen umbständen undt haubt|:ursachen, maj^{ten}:| seinesz |:zaarn interesse:| bestensz |:zu recommendiren:|, damit man, wen |:heute:| oder |:morgen:| etwa wieder verhoffen etwas |:widrige:| für|:gehen mochte:| zum wenigsten einige gewisze |:hofnu[ng]:| worauf machen könte. Ich nahm solches an |:zu:| allerunterthänigster |:hinterbringung:|, versicherte ihm indeszen von |:ihr maj^{ten}:| groszmütigen |:intention:|, die sie allemahl zu dieses |:reiches besten getragen:| und noch insz künfftige, so offt sich gelegenheit darzu anböte, weisen |:wurden:|. Folgendes tages baht |:sich:| der |:reichsfeldher:| nebst den |:hern Ukrajenzof selbst bei mir zu gaste:|,und hat der erste nachgehendsz, wie man hierüber plauderey gemacht, geantwortet, das er sich nie scheüen wolte mit einen |:minister:| von einen |:konige:|, welcher der gröste |:freunt:| dieszesz |:reiches:| wehre, |:umzugehen:|. Ich habe unter der handt diesen |:hern:| ge|:sondiret:|, allein noch nicht disposition genug bey so stehenden sachen zu meinen dessein gefunden. Der nacher Schweden bestimte Bronzisoff ist noch nicht wegk, steht aber in procinctu üm seine reise fortzusetzen. |:Ich habe:| müglich|:sten:| fleisz angewandt eine |:copia:| seiner |:instruction zuhaben:|, aber biszhero nicht |:erhalten konnen:|, wiewohl der, so es |:unter handen:|, mir |:versprochen:|, so fort nach seiner |:abreise mir:| esz zu|:zustellen:|. So fort solchesz geschehen, werde so wohl hievon alsz was sonsten passiren möchte, allerunterthänigst referiren. Jndeszen bin ich in tiefster unterthänigkeit, groszmächtigster könig, allergenadigster könig undt herr, ewer königlichen majesteten allerunterthanigster undt getreüester diener

Von Horrn.

Moscau d. 20 Februarij 1683.
Paaskrift: Præs. d. 27 Martij 1683.

Samme Dag (20. Febr.) skriver Horrn (til Ehrenschild?): Monseigneur. Aprez les rejouissances ordinaires de ce pais ci on va a cette heure estre sage pour sept septmaines toutes entieres. Tout est calme apresent, et messieurs les strelitzes n'ont gverre plus d'envie a faire les meschans, depuis qv'on en fait pendre tant sous toute sorte de pretexte, qve les bourreaux mesmes commencent a s'en lasser. L'envoié de Pologne, qvi n'est ici qve depuis qvelqves jours, ne respire qve feux et flames; on le fera partir aprez demain n'aiant qve faire ici de ses gasconnades. Avec tout cela on ne laisse point d'apprehender un peu messieurs les Polonois, et je crois qve cette mesme peur n'empesche pas peu le succez de qvelqves autres desseins. Sa majesté le zar Pierre a esté un peu incommodé, mais il se porte mieux apresent et a desja esté promener a une maison de campagne.

5.

1683, 13. Marts.

Groszmächtigster könig, allergenädigster könig und herr. Für etzlich wenig tagen kahm ein Schwedscher envoie hier an mit einer svite von 38 persohnen, zwey kutschen undt etliche handtpferde. Er hatte vorgestern als am verwichenen sontage seine audients und wird heute, wie ich glaube, zur confer[e]nts kommen. Jch hab ihm gestern, nach dehm er mir seine ankunfft kundt thün laszen, besuchet. Dasz sujet unsersz entretiens war die groszheit seinesz königesz undt der formidable zustandt, darinnen er sich und sein reich

anjetzo gesetzet, so das er versicherte, das 100000 mann hinführo auff den beinen zuhalten weder des königesz grosze einkommen mindern noch die unterthanen beschweren würde. Jch ginck von ihm zu dem |:kanzeler Emilian Ukraienzof:|, weiln der herr |:Golizin:| auf sein |:lantgut:| ver|:reiset:|, da wir dan gantz allein mit ein ander nicht nur oberwehnten discours, sondern auch den einhalt des mir neülich zugesandten schreibensz fleiszigst überlegten, und must man mir gestehen, das dieses |:reich:| mehr alsz alle andere |:Schwedische benachbarte ursach hette gegen:| der |:Schweden gefehrliche anschlege:| kräfftige und faste |:mesures zu nehmen:|, undt ward disz alsz eine sache, die nicht mehr in zweiffel zuziehen, fest gestellet, wie aber disz am füglígsten geschehen möchte und welchen wegk man |:bei so verwirreten zustande:|, da nicht allein die |:minorennite de[r] zaaren:| sondern auch das fast |:genzlich [ersch]öpfete erarium:| sie billig etwas |:offentliches anzufangen abschrecken:| könte, zu wehlen hätte, kahm erwehntem herrn |:Ukrajenzof:| etwasz |:dunkel fur:|. Jch suchte hierauf die angefürten schwürigkeiten, so viel mir müglich, zuheben, indehm ich ihm erwiesz, das dasz erst sie an nichtsz hievon könte oder müste, weiln der |:zaarn minorennitet:| nach diesem die jenigen, welchen anjetzo |:des re. zaarn hs. wolfart anbefolen:|, gar nicht entschuldigen würde, imfall sie sich so weit vergäszen, das sie lieber |:in fride:| ansehen wolten, wie man ihnen ein glied nach das andre |:abzuschneiden:| sich |:fertig:| machte, alsz durch einer |:grosmutigen resolution:| das ihnen |:zugedachte:| ihnen |:wi:|der|:sachern:| ohne eintzige mühe |:dupelt:| und mehr auf|:zulegen:|; das man aber durch zeit verlieren übel ärger machte, wehre leicht zuerkennen, im fall man nur das vergangene den gegenwertigen entgegen halten und consideriren wolte, wie |:Schweden fur etliche jare:| solche desseins alsz ietzundt nicht formiren dürfften, die |:es aber:|, im fall man ihm noch |:etwas zeit gönnet:|, vieleicht nicht ohne |:dises reiches:| höchsten |:nachteil:| exeqviren würden. Angehend den letzern einwurf so wehr solcher noch schwacher alsz der erste, zu mahlen die |:erschöpfung:| desz |:erarii:| noch die source deszelben nicht auszgetrucknet, und eine gute |:menage:| in |:weniger ze[it]:| alles wieder in vorigen und beszern zustande bringen könte. Er fragte mich hierauf, was die triple alliance vor dieszem bedeutet hette, und |:ob man:| nicht zu mehrer |:sicherheit eine solche zwischen ihr majestet von Dennemarck, Franckreich:| undt |:hisigem reiche schlissen konte:|. Jch sagte ihm hierauf, das solches leicht und nicht undiehnlich, und wolte ich auch hierzu, imfal ich nur ihren |:gewissen resolution versichert were:|, baldt raht schaffen. Der schlusz dieser materie wahr, das erwehnter |:her Ukrajenzof:| allesz in |:seinen nahmen:| und ohne |:mich zu nennen:| bey bekwehmer gelegenheit im |:rate beibringen wolte:|. Man fragte mich hierauff, wie man |:des Schwedischen spionen:| bestens auf|:s geschwindeste los we[r]den:| solte, worüber meine meinung wahr, das man |:ihm auf:| allesz nur disz |:zur antwort geben:| möchte, das die hiesiegen nach |:Schweden gedestinirten:| von allen, so wohl sein |:anbringen:| alsz auch wichtigere sachen |:betreffent:|, völlig ge|:instruiret wehren:|, und man derowegen nicht für rahtsahm hielte die negotiationes zu zerreiszen, sondern beszer zu sein glaubte, das solche zugleich abgethan würden. Damit er nu sowohl seine zeit nicht verlieren alsz auch seines |:koniges interesse:| anderweil nicht verabsäumen möchte, wolte man

ihm mit geschwindester |:expedition beforderlich sein:| wobey es dan auch, wie ich glaube, sein verbleiben haben wird. Ein |:Französischer minister:| wehre |:hir nicht:| schädlich, wen er nur mit keinen |:Schwedischen magen:| beladen. Imfall ihr majesta allergenädigst belieben wolten, das mir von dem |:Pohlnischen zu:|stande durch der dortigen |:minister:| dan und wan nachricht ertheilet würde, konte man dadurch hiesiegen stat nicht wenig obligiren. Jch bin in tiefster unterthänigkeit groszmächtigster könig, allergenädigster konig und herr, ewer königlichen majesteten allerunterthänigster undt getreüester diener

Von Horrn.

Moscau d. 13 Martij 1683.
Paaskrift: præs. d. 17 April 1683.

6.

(1683, 26 Marts?)

Groszmachtigster konig, allergenädigster könig undt herr. Seit meinem letzteren allerunterthänigsten ist der hiesiege Schwedische envoye zweimahl zur conferens gewesen, worinnen er seinesz königsz macht und groszheit nicht wenig herauszgestrichen, wie auch den hiesiegen hoff von der guten intention jhr majten von Schweden versichern wollen, contestirende das sein könig nicht höhersz alsz den schlusz des ewigen friedensz zwischen jhm undt diesem reiche verlangete; er hat ferner begehret, das man sich zu debattirung einiger differentien die commercien angehend mit ihm einlaszen möchte, allein disz letztere ist ihm abgeschlagen unter den fürwandt, das die von hie nach Schweden gedestinirte groszgesandten von allen zu tractiren völlige ordre hätten. Jn einer visite, welche er etliche tage hernach an knias Wassili Wassilewitsch Gollicin gegeben, hat er debittiret, dasz alle differentien zwischen jhr majten von Franckreich undt seinem könige nunmehr geschlichtet und dahergegen zwischen beiden hohen häubtern eine ewige alliance geschloszen, auch oberwehnter jhr majten von Franckreich an jhr majtn ferner subsidien zählen zulaszen refusiret hätte. Jch habe in unterschiedlichen |:entretiens:|, so ich |:hieruber:| mit |:dem hernn Golicin:| hier|:über:| gehabt, ihnen dasz |:dessein:| dieses so sehnlich |:begehrten friedens:| klar für augen gestellet, wozu mir den das übergesandte schreiben statlich zu hülffe gekommen, und auch nicht grosze mühe gehabt zu erweisen, das |:das leztere:| nur blosz ein |:Schwedischer fund wehre:|, ümb die|:ses reich:| von allen heilsahmen |:furnehmen:| zu |:divertiren:|. Man resolvirte weiter diesen honnesten |:spionen je ehr je:| lieber |:fo[rt]zuschiken:|. Jch werde indeszen allesz thun, wasz mir müglich, die dort |:hin gedestinirte ambassade:|, wo nicht gar zu |:verhindern:|, iedoch zum wenigsten, so lange ich kan, |:auf zu halten:|. Man ist mir eine zeithero sehr angelegen mich wegen den Polnischen desseinen zu informiren und diesem hofe davon part zugeben, undt glaub ich, das man hiesiegen darunter höchstensz obligiren würde. Der altiste herr ist eine zeithero sehr kranck, undt wird von vielen an seiner reconvalescens gezweiffelt. Solte ihm etwas zukommen, möchte es vielleicht wunderliche sprünge setzen, undt sindt die ienigen, so etwas weit hinausz sehen, in furcht und zittern für dehm ienigen, wasz noch kommen soll. Jch hatte für etlichen tagen die ehre den |:metropoliten:|

von |:Smolensk:| zu besuchen, welcher mir unter andern, wiewohl in grösten vertrauen, erzehlete, waszmaszen bey ihr majten zarn Alexei Michalowitsch glorwürdigstesz andenckensz ein stocknar gewesen, nicht eben von gar zu groszen witze, allein von sonderlichen einfällen. Dieser, so offt er |:knias Wassili Golizin:| gesehen, hab er sich alsofort als halb rasend nach ihre zarische majten hingeretiriret mit theurer bekräfftigung, das mehr erwehnter würde |:ein verstosser:| der |:seinigen:| undt |:ein beherscher dises reiches werden:|, worüber jhre zarschen majten sich zu unterschiedlichen mahlen mit dem dahmahligen patriarchen Nicon ingeheim besprochen, allein nichtsz von ihm andersz zur antwort gehabt, alsz das man sich so wohl hierinnen alsz sonsten Gottes willen ergeben müsze, zumahlen kein herr so grosz, dem der schlusz des höchsten zu hintertreiben frey stünde. Man hat neülich auf den schlosze |:in der prinzessin Sophi ihrem gemache eine pasqvil gefunden, worinnen:| nicht allein die |:prinzessin selbest:| sondern auch |:Iwan Michalowitsch:| und |:Gollizin schreklich:| an-|:gegriffen:|. Knias Boris Alexeiwitsch ist neülich nebst fürst Licof und einen jungen Dolgeruki bey mir gewesen, und recommendiret der erstere nochmahln die sache, wovon ich an jhr majten schon fürdehm allerunterthänigst meldung gethan, |:lies:| aber |:wenig| vergnügen von |:seines brude[rs], wie er:| sagte, weit |:aussehenden desseinen:| blicken. Jm fall ich irgend einige kleine presenten an galantereien bey einstehenden feyertagen hier oder da zu ihr majesteten nutzen thun würde, zweifffe ich nicht ihr majten werden solches aggreiren. Jch bin in tieffster unterthänigkeit, groszmächtigster konig, allergenädigster könig undt her.

Paaskrift: Mr de Horn ohne dato.

I et indlagt Brev af 26 Marts 1683 (til Ehrenschild?) fra Horn gjentager denne indtrængende sin Bøn om at blive gjort bekjendt med de Polske Forhold. Den 24. April næstefter skriver han (ligeledes til Ehrenschild?): Monseigneur. Je viens d'arriver d'un de mes amis, qvi m'a voulu assurer qve tout tremble de nouveaux ici a la cour, et qv'il n'y a jamais eu de factions aussi puissantes comme celles d'apresent. La princesse se volant dechue de ses plus belles esperances va, a ce qv'on croit, remuer ciel et terre pour ne qviter pas le gouvernement. Les strelitzes cepandant n'attendent qve de l'occasion pour reprendre les armes. L'envoié de Svede n'a pas encore voulu prendre son audience de congé, sous pretexte qve les chemins n'estoit pas encore propres pour vojager. — — — Qvelqves nouvelles comme la derniere feroient beaucoup de bien ici.

7.

1683, 15 Maj.

Groszmächtigster könig, allergenädigster könig undt herr. Die vielen feüertage, welche biszhero einander gefolget, haben beyde zarische majten schon eine zimliche zeit auszer Moscau in unterschiedlichen klöstern aufgehalten. Für 8 tagen hat der Schwedsche envoie seine abscheitsz audientz gehabt und ist darauf ehegestern von hier gegangen. Er hat sich hier für seine abreyse an unterschiedlichen öhrtern fast offendlich mercken laszen, dasz gar gewisz eine ruptur zwischen den nordischen krohnen folgen würde, welchesz ich doch allemahl, so viel mir nöhtig gedaucht, wiedersprochen. Insonderheit hat er kurtz für seiner abreyse an knias Wassili Wassiliwitsch ein memorial eingeschickt, darinnen er ihn treülich warnet sich ja fürzusehen, dasz mein langesz hiesein und stetiger umgang mit jhn und den seinigen ihn selbst nicht allein in übell nachrede bringen, sondern auch disz

gantze reich in solchen sachen mit intrigriren möchte, darausz esz nicht so leicht wieder herauszzuziehen wehre. Mir ward noch selbigesz tagesz die copei hievon, jedoch mit bitte mich gegen keinen deszen zuäuszern, zugesandt. Die groszgesandtschafft nach Schweden möchte vielleicht noch so balt nicht für sich gehen. Ausz Pohlen ist für etlichen tagen ein courierer, so von dem dortigen gesandten Schadaiof abgeschicket, anhero gekommen, welchen, wie man vermuhtet, ein envoie von dortiger krohne ehistensz folgen wird, mit ordre allesz hie anzubieten, imfall man diesesz reich zu einer ruptur mit der Pforten veranlaszen könte. Die nach Crim geschickte gesandten sindt von dortigen cham etwas übel getractiret, weiln man dasz geldt, so sie zur rantzoun etlicher hundert gefangen, worunter viele von condition, mit sich gebracht, mehr alsz den drittentheil zuleicht befunden. Dieszesz, wie man vermeinet, werden die Pohlen mit zu hülffe nehmen üm Reuszland gegen einen bundtbrüchichen feindt, wo müglich, zu animiren und so weit insz spiel mit hineinzuführen, alsz sie selber mit der alliance von dem hause Ostereich sich hierinnen zuvertieffen belieben laszen wollen. Man hat zwar auszgestreüet, alsz ob auffsz neüe eine groszgesandtschafft, deren haubt knias Mikit Jvanovitsch Aofski und deszen tavarisch knias Peter Simeonowitsch Scheremetof sein würde, nach Pohlen gehen solte, allein nach dehm ich mich fleiszigst deszen erkundiget, hab ich noch zur zeit nichtsz gewiszesz dran befunden. |: Knias Michalle Gukowitsch Zirkaski :| hatte mich für etlichen tagen zu sich auf sein |: lantgut gebeten :|, da er unter andern die qvestion formirte, welche |: Crim :| am ersten zu attaqviren und zu ruiniren jhrer zarschen majesteten am profitabelsten sein würde. Ich stelte mich im anfangk, alsz verstünde denn einhalt seiner rede nicht, worauf er fordfuhr, sagende dasz man |: Schweden :| und |: Tartarey :| gleich estimirte und andersz keinen unterscheit unter ihnen machte, alsz dasz die ersten |: getaufte :|, die letztern aber |: beschnittene betriger :| wehren, und der eine ja so wohl alsz der andre von den |: raube :| ihrer |: nachbaren :| sich bereichet hatten. Er beschlosz seinen discours mit einen wundsch, dasz der grosze Gott nur dasz innerste diesesz reichsz schützen möchte und ihnen ein noch biszhero unergründtlichesz mittel an den tagk geben, dadurch die allen ansehen nach ewigwehrende innerliche uneinigkeit gedämpfet und ihren feinden dasz vergnügen sie durch sich selbst geruiniret zu sehen möchte abgeschnitten werden. Für wenig verfloszener zeit hat der jetzige regiments zustandt anlasz gegeben, dasz etliche bojaren in offendtlicher fedenie säbell undt meszer geblöszet; allein die sache ist nachgehendsz unter ihnen und zwar unter den fürnehmsten, alsz einen jungen Zirkaski und einen Adoiefki, durch knias |: Boris Alexeiwitz Golizin :| bey |: mir in meinem hause :| abgethan. Nach dem feüertagen werden beide zaren auf zimlich weit entlegene ohrter von hier gehen, wie wohl man annoch zweiffelt, ob sie sich einen wegk zunehmen resolviren möchten, und hat mir zar Peter gar gnädig wiszen laszen, dasz er gerne sehe, dasz ich ihm auf seiner reise folgen möchte. Die |: prinzes :|, welche hievon |: benachrichtiget :|, hat hierüber der |: verwitweten zaarizin :| zimlich hart zugesprochen, sagende, dasz sie sich nicht allein vergnügte ihre eigne |: leute :| den |: eltern prinzen :| ab|: spenstig zu machen :|, sondern auch |: fremde minister :| an sich zu ziehen |: suchte :|. Disz alles macht mir zwar nachdencken, allein ich hoffe mit Gottesz hülffe die sachen so zu disponiren, dasz dieser hoff, esz

fall auch, wie es wolle, sich in allesz, wasz jhr maj^{ten} touchiret, mehr alsz man vielleicht trauet, interessiren soll. Ich habe an beide |:Golicin:| wie auch an den herrn |:Ukraienzow:| etliche kleine presenten gethan, welche in allem 125 ducaten betragen, und weiln ich wol versichert bin, dasz solches zu jhr maj^{ten} diensten nicht übell angewandt, alsz zweiffle ich nicht, jhr maj^{ten} werden allergenädigst befehlen laszen, dasz mir solchesz zugleich mit meinen instehenden qvartal wieder möge remittiret werden; weiln ich auch wegen desz gar zu schwehren brieff ports nicht wenig geincommodiret und nicht so viel zu ersparen weisz, da ich den hiesigen postmeister mit bezahle, alsz habe deszfalsz an jhr excellenz den herrn geheimten raht von Erenschild schon verschiedne mahl meldung gethan, nicht zweiffelende, esz werden jhr maj^{ten} allergenädigste reflextion drauf gemacht haben. Jch bin in tieffster unterthänigkeit, groszmächtigster könig, allergenädigster könig undt herr, ewer königlichen majesteten allerunterthanigster undt getreüester diener

Von Horrn.

Moscau d. 15 Maij 1683.

Paaskrift: præs. d. 18 Junii 1683.

8.

1683, 19 Juni.

Groszmächtigster könig, allergenädigster könig undt herr. Der neülich hier gewesene Polnische envoje hat ungeachtet allesz seines dreüensz unverrichteter sachen von hier gehen und sich mit der antwort, dasz man dehnen von hiesigen hofe in Pohlen anwesenden gesandten über alles ordre ertheilen wolte, vergnügen müszen. Die von ihm ohne mediatores fürgeschlagene Andruzovsche commission ist zwar angenommen, allein ich zweiffle sehr, ob sie ihren fortganck nehmen werden, zumahlen hiesiger hoff jetziger zeit nichtesz höher suchet alsz seine rechte intention gegen allen seinen verdächtigen benachbahrten zu cachiren und ihnen durch guten worten uhrsach zugeben alles hinfüro zu hoffen, und darf man kaum glauben, dasz sie noch zur zeit, da das feüer der innerlichen uneinigkeit nicht allein nicht gar geleschet, sondern auch fast mehr undt mehr von einigen wieder aufgeblasen wirdt, sich in etwasz würcklichesz engagiren solten. Gestern ist Brontzisoff nebst seinen tavarischen oder cammeraden von hier nach Schweden aufgebrochen mit ordre, den Cardischen frieden, im fall die Schweden die biszhero disputirliche puncten, so wie mansz dieser seiten verlanget, abthun wolten, zuverneüern. Jch hab zwar biszhero |:ihrer instruction:| nicht |:habhaft:|, nichtes weniger alsz einer |:bestendigen frieden intendirte:|, maszen man mehr alsz zu wohl versichert, das |:Schweden un:|müglich die fürgeschlagene conditiones |:eingehen werde:|. Der neülicher zeit von Schweden hie gewesene envojé hat unterwegensz nach Narve ordre erhalten sich schleünigst wieder hieher zubegeben, und ist schon in Novogrod ihn wieder zu empfangen anstaldt gemachet worden, allein er ist wieder ausz Schweden gecontramandiret. Die weit abgelegne reise jhrer zarschen maj^{ten} ist, weiln man sich besorget, das solche zu ein oder andresz unangenehmesz uhrsach geben möchte, gäntzlich eingestellet, und wird der hoff diesen sommer nicht über drey oder vier meilen von Moscau

aufsz landt gehen. Eine |: religieuse :| von groszer |: familie :| und vertraute |: freundin :| von |: prinzes Sophia Alexeowna :|, nahmensz |: Soltikowa :|, welch|: e ich :| gestern in ihrer |: ze[ll] :| durch vermittelung |: ihres bruders :|, welcher mich mit sich genommen, gesprochen, versicherte mich, dasz man sich euszerstes bemühete dem |: eltestem hern :| eine |: gemahlin :| zuzuführen undt solches eintzig undt allein auf antrieb oberwehnter printzeszin. Wie ich aber weiter fraget, ob man auch ausz solcher |: heiraht erben hoffen :| dürffte, ward mir geantwortet, dasz solche sich auch |: finden würden :|, zumahlen gewisz, das |: die prinzes Sophia :| lieber dasz |: unterste oben kehren :| würde, alsz zugeben, dasz |: ihr jüngerer bruder allein regiren solte :|. Fast alle fürnehme herrn sindt ausz Moscau aufsz landt umb sich zu divertiren und werden für künfftige woche nicht wieder in Moscau kommen. Jch bin indeszen in allertiefster unterthänigkeit, groszmächtigster könig, allergenädigster konig undt herr, ewer koniglichen majesteten allerunterthänigster undt getreüester diener

Von Horrn.

Moscau d. 19 Junij 1683.

Bagpaa: M: von Horn Moscow 19 Juny 83.

9.

1683, 16 Juli.

Groszmachtigster könig, allergenädigster könig und herr. Der nach Persien gedestinirte Schwedsche envoye Fabricius ist hier angekommen und hat bey seiner gehabten audients zwey creditiven, eines wegen schleüniger beforderung der groszen gesandtschafft, das andre wegen seiner sichern durchreyse nach Persien, übergeben. Man hat ihn nachgehensz bey der conferens gefraget, worumb er wieder nach Persien gienge, worauf er geantwortet: umb dasz ienige zuvolziehen, wasz er das voriege mahl mit den schach seines königes wegen projectiret. Dieses nun hat hiesigen hoff so curieux gemacht, dasz sie zu wiszen begehren, worinnen solches project bestehet, und hat |: man :| nicht gar zu grosze mühe gehabt ihnen nachdencken zugeben, ob nicht vielleicht diese nehere vereinigung mit |: Persien unt Schweden :| hiesigen |: reiche :| hin|: füro :| etwas zu |: verdrislich :| fallen möchte, fürnehmlich da die |: Perser :|, imfall ihnen durch den |: Schweden :|, wie ich nicht zweiffle, möchte angegeben werden die |: Kaspische see selber :| nicht allein in handell, sondern auch in gröszern sachen Reuszlandt groszen abbruch zuthun die beste gelegenheit haben würden, zumahlen sie ohngehindert unter Astrachan undt Terki mit so viel fahrzeuch, als es ihnen beliebet, gehen und ein oder andern gedachter ohrter, wo nicht gar beyde, wie die Türcken für diesem Asof, überfallen und sich deren bemeistern könten, |: und :| dürffte |: es vieleicht mit :| dieser |: reise :| etwas |: schwer :| halten. Der Holländische hiesiege resident herr Keller hat neülichster zeit ein memorial in der Possolschen precase eingesandt, worinnen er in nahmen seiner principalen ihre zarsche maj[tea] rahtet sich ja nicht zu sehr mit Dennemarck zu engagiren und alle böse opiniones, die man ihnen von der Schweden zu geben sich bemühete, zuverwerffen, zumahlen seine herrn principalen der Schweden intention gegen dieses reich von nun an undt hinfüro alsz die beste von der weldt gvarantirten; und weil es sonsten an

diesem ohrte nicht der gebrauch, dasz man einen minister mit den titul von envoye so lange hie dultete, alsz würde nicht undienlich sein mich fort zu schaffen; damit nicht andre nach diesem ein gleiches, alsz mir anjetzo wiederführe, prætendiren möchten. Man hat uber dieses anbringen hertzlich gelachet und erwehnten residenten zur antwort wiszen laszen, dasz man beides Dennemarck und Schweden von langen zeiten kennete und ohne der herrn General Staten gvarantie (für deren fürsorge man sich indeszen bedanckte) von eines und andern intention zur genüge versichert wehre. Mich angehend so wehre man nicht allein wohlzufrieden mich noch eine zeitlang sondern, imfall es mir gefiele, die gantze zeit meines lebensz hier zudulden, sintemahl man wohl wüste, das ich mit eben so guten hertzen jhrer zarschen maj[ten] alsz meinem eigenen könig zudienen fertig wehre. |:Der dumni Ukrajenzof hat:| mir so|:fort:| von allen |:nachricht geben:|. Gestern abendt ist |:knias Boris Alexeiwitsch Golizin:| über vier stunde |:bey mir gewesen:| und mich mit |:trehnen geklaget:|, welcher gestalt er für gewisz versichert, das man |:den jüngsten zaarn:| zu |:vergeben:| suchte, und zwar das |:seine eigene schwestern:| solches |:ins werck zurichten:| sich fürgenommen, bittende das ich |:folgendes:|, welches |:er mir:| fast in die |:feder dictirete:|, mit seinen eignen |:worten:| jhr maj[ten] allergenadigst |:referiren mochte:|: Ne scilicet regia vestra majestas optimi principis curam habere dedignaretur. Nec dubitare, dixit, |:zaricam suam majestatem:|, dixit, qvin vestra majestas sibi amantissimum fratrem et ad |:omnia in posterum:| vestræ majestati |:grata paratissimum:| conservare |:velit:|, præsertim cum hoc facillimo negotio fieri posset, si nempe vestræ majestatis |:confoederati:|, utpote reges Angliæ et Franciæ ut et |:elector Brandenburgicus, inducerentur:|, ut quam citissime fieri potest |:nuncios suos huc mittant:| ipsisqve |:in mandatis dent, ut:| quod si non aperte, tecte saltem insigniorem principum |:suorum erga zarem Petrum:| in|:clinationem:| et |:affectum ostendant:|. Hoc enim |:futurum, ut:| insigniores omnium calamitatum autores |:artes suas:| non saltem omni |:Moscoviae:| detestandas sed et |:exteris:| invidiossas, potius tanquam desperatis relinqvere qvam sese in aliquod majus periculum præcipitare velint. |:Principes:| enim |:omnes:| fere et |:meliores zaris Petri:|, reliqvos vero paucos, aut |:foemineis blanditi:|is aut proprii |:spe commodi:| aut quod suam conditionem in |:tanta rerum incertitudine certiorem credunt, allectos:|, contrarias ipsi |:partes sequi:|, nec |:vim apertam:| sed |:dolum:| aut |:venenum huc:| principi |:timendum esse adjecit:|. Qvam humillimam |:suam familiaeqve:| suæ apud |:regiam vestram majestatem commendationem, rogans:| propter |:Deum immor:|talem, ut |:zaris sui:| qvam citissime ratio habeatur, qvo autem |:certior esset, me:| omnia ipsius |:verba:| vestræ majestati |:perscripturum:|, ut |:Latine scriberem:|, quam lingvam |:satis callet:|, voluit. Jhr zarsche majesteten zar Peter sindt heute etliche werste von hier aufsz landt gegangen undt werden diese woche kaum wieder erwachtet. Jn fall jhr maj[ten] irgend von kugeln, granaten, eisern stücken und mortiren eine quantitet bedürffen, offeriren sich der junge Marselius solche auf seinen eisenwercken für so billigen preisz, alsz sie nirgensz können gegoszen werden, verfertigen und folgensz zu jhr maj[ten] diensten auf Archangel, da sie durch ein schiff gar leicht können abgehohlet werden, liefern zu laszen. Jch bin in allertieffster unterthänigkeit, groszmächtigster konig, allerge-

nädigster konig undt herr, ewer königlichen majesteten allerunterthänigster undt gehorsamster diener

Von Horrn.

Moscau d. 16 Julij 1683.

Bagpaa: M. Von Horn 16 Julij 1683.

10[1].

1683, 23 Juli.

Groszmächtigster könig, allergenädigster könig undt herr. Ewer königlichen maj^{ten} füge in allertiefester unterthänigkeit zu wiszen, waszmaszen mich der |:dumni:| ausz der |:Posolschen pricase:| für drey tagen zu sich in sein hausz ohne |:dienern [o]der einigen bekanten menschen:| zukommen nöhtigen laszen, da er mir dan so fort in nahmen |:ihrer zaarschen majestäten:| undt |:aller boiarn angetragen:|, welcher gestaldt die treüe undt eyfer, |:so ich:| biszhero |:zu dieses reiches:| aufnehmen und besten mit auffrichtigen gemühte undt ohne eigen nutzen gnugsahm spühren laszen, sie veranlaszet |:mich:| nicht mehr alsz einen frembden |:minister, sondern:| alsz einen gleichfalsz |:getrewen diener:| diesesz |:reiches:| und ihrer |:zaarschen majestäten:| zu estimiren, zweiffelten auch |:nicht, ich:| würde in solcher treüe nicht nur für eigener persohn verharren, sondern auch alles, wasz mir müglich, beytragen, damit |:die zwischen:| jhr |:majestäten:| und |:hiesigem zaaren:| vertrauliche freundtschafft undt brüderliche liebe, so wohl beständig erhalten alsz auch wo müglich vermehret werden |:möchte:|. Auf wasz weise nun solches geschehen könte, hätte man fleiszigst |:nachgesonnen:| undt |:be[fu]nden:|, dasz eine |:nähere verbundnus:| mit jhr maj^{ten} |:allijrten:|, alsz nemlich |:Frankreich und Brandenburg:|, dasz beste undt kräfftigste mittel sein würde, nicht allein unsz allerseits in gewünschter |:sicherheit:| sondern auch unsere |:algemeine feinde:| in einer ungemeinen |:furcht und schrecken zu sezen:|, weilen aber in allen dingen die zeit am köstlichsten undt solcher verlust am wenigsten zu |:repariren:|, alsz behte man mich, das ich mich folgendes tages für aufgang der sonnen bey |:knias Wassili Wassiliwitz:| gantz allein einfinden möchte, da ich dan mit diesem |:herrn abreden könte:|, waszmaszen |:die sache am:| besten undt am[2]) geschwindesten |:anzugreiffen:|. Jch fandt erwehnten |:boiaren folgendes morgens noch schlafen:| und etwasz incommodiret, deszwegen er mich zu sich |:für sein bett nöhtigen liesse:| undt mir eine der gestrigen gleichförmige ouverture that, hinzufügende, ob ich nun woll mercken könte, dasz er sich ja so wohl piquierte ein guter und getreüer |:Dähne zu sein:| alz ich ein ehrlicher |:Muscowiter:|. Er fügte noch hinzu, das weilen die sache groszentheils mit in der eyl bestunde, alsz möchte ich |:einen courir mit ein schreiben an ihr majestäten absenden:|, in dem |:brief:| aber nicht |:meldung:| thun, das man mir in aller |:boiaren

---

[1]) Af denne Relation haves i Geh. Archivet en anden Original (B). Enkelte Varianter, som findes i denne, ere anførte i Noter.

[2]) B udelader: am.

nahmen:| diese commission |:angetragen:|, sondern dasz die gegenwertige conjuncturen, wie auch die disposition der |:hiesigen gemühter mir:| anlasz geben zu glauben, das imfall |:Frankreich und Brandenburg:| anjetzo ihre |:abgesanten hier:| senden wollten, man mittel finden kõnte eine |:ligue zu schliessen, welche nicht:| allein diesem |:reiche:| undt |:uns:|, sondern auch erwehnten |:potentaten:| höchst nützlich und unsern allgemeinen |:feinden:| sehr |:formidabel:| sein würde, bittend ihm die |:copia dieses schreibens:| zu communiciren, welches ich den auch, nach dehm ich ihn für seine guttheit undt getreüe intention gebührendt bedancket und dabey seine groszmütigkeit, welche der |:ganzen welt:| durch ein |:so genereuses project kund:| werden würde, gerühmet, versprochen. Er antwortete hierauf, dasz er gestehen müste, das ich ihm erstlich |:diese gedancken im kopf gesezet:|, wofür er mir nicht wenig obligiret, allein er kõnte mir versichern, dasz es ihm mühe gekostet, ehe er den rest |:der boiaren alle zu dieser resolution bringen können:|, undt hette ich diszfals seinen |:bruder knias Boris:| nicht wenig obligation; damit ich aber noch weiter von den vertrauen, so er zu mir hette, möchte versichert sein, solte ich wiszen, das man schon |:projectiret, so balt:| diese |:allianz geschlossen:|, von |:Schweden Ingermanland:| und |:Carelen:| zu |:begehren:|, indeszen jhr maj[ten] gleiche |:prætensiones:| wegen |:Schonen:| und andern |:öhrtern formiren konte:|, und imfall keine |:gutige anfoderung:| verhafften wolte, müste man |:sterkre mittel zur hand:| nehmen, weiln man durchausz nicht mehr leiden kõnte, das diese |:bund und eidbrüchige nachbahrn:| noch länger |:ihrer zaarschen majestäten und dero liebsten bruder länder besizen:| und noch darzu überall |:herr und meister spielen:| solten. Man muste auch ja aufsz geschwindeste |:Brandenburg von:| diesen obhandenen |:werke avertiren:|, damit die |:furcht:| für |:Polen:| dortigen herrn nicht irgend |:wanken:| möchte[1]). Disz ist, allergenädigster könig, wasz mich veranlaszet gegenwertigen jhr maj[ten] unterthan undt hiesiegen kauffman Winhandt Lüden aufs geschwindeste an ewer königl. maj[ten] akzufertigen. Jch habe ihme hier 40 ducaten zu seiner reise gegeben und überdem eine gute discretion jhr maj[ten] wegen versprochen, mit versicherung, das jhr maj[ten] solchen dienst allemahl gegen ihm undt die seinigen mit königlichen genaden erkennen würden. Jhr maj[ten] sehen allergenädigst ohn mein allerunterthänigst erinnern, wasz in dieser sachen weiter fürzunehmen, und wie |:keine eile zu grosz:| sein kan. Mehr erwehnte abgesandten |:müssen indessen:| mitt|:volmacht:| und |:instruction:| für ihrer |:abreise:| zur genüge |:versehen sein:|, damit deren |:erwartung:| unsz an |:diesem ohrte:| nicht |:hindern moge:|. Weiln mich auch mein versprechen gegen ein undt andern zu etwas |:mehr als blossen worten engagiret:|, alsz hoffe allerunterthänigst, jhr may[ten] werden geruhen allergnädigst befehl zu ertheilen, dasz mir zu solchen behuef wie auch zu weitere |:beforderung der sachen eine summa geldes moge remitiret werden:|, welches ich, so wahr Gott lebt, so wol alsz |:mein eignes:| zu jhr maj[ten] diensten |:menagiren wil:|. Jch bin sonsten biszhero so unglücklich, dasz ich nicht ein mahl meinesz mir zu gelegtes appointement erhalten kan, undt ist mir noch bey voriger post ein wecksel auf 1000 rthlr., welche schon für 2 mo-

[1]) B: machte.

nath verfallen [1]), von herrn Stampehl undt Braun zurücke gesandt worden. Ich musz indesz hier gelt mit groszen intres verzinsen, weilen die tägliche |: conversation mit hiesigen herrn ;| mir ein |: unglaubliches geld wegkfrist :|, welches mir doch so sehr übel nicht angewandt zu sein scheinet, weiln ich ohne dasz |: meine negotiation nie so weit würde gepoussiret haben :|. Sonsten hat auch mons. Boutenant |: hierinnen :| sich |: als ein getreuer diener :| jhr majest. |: erwiesen :| und mit täglichen hin undt wieder |: gehen :| bey unterschiedlichen |: boiaren die gemüther gedisponirt :|, das sie |: knias Wassili Wassiliwiz :| gethane |: propositiones anzunehmen :| sindt bequähm gewesen, undt weiln er auch hinfüro |: högst nöhtig :|, alsz währe wohl nicht undienlich, dasz er durch ein oder andersz |: zeichen ihrer majestäten genade hinfuro zu gleichem eifer :| möchte |: encouragiret werden :|. Wan auch jhr maj^{ten} allergenädigst belieben sein möchte einen oder andern |: herrn :|, dieses |: hofes, insonderheit :| die |: Golizinen :|, mit dero |: pourtrait :| oder sonsten etwas |: zu begnadigen :|, glaube ich, dasz sie solches |: hochligst verbinden :| würde. Jch bitte indeszen allerunterthänigst ewer königlichen maj^{ten} geneigen meine getreüe intenstion zu dero diensten allergenädigst aufzunehmen undt zu glauben, das ich lieber mein leben alsz einige gelegenheit verlieren will, darin ich weisen könne, wie ich in allertieffester unterthänigkeit bin, groszmächtigster könig, allergenadigster könig undt herr, ewer königlichen majesteten allerunterthänigster undt getreüester diener

Von Horrn.

Moscau d. 23 Julij 1683.

P. S. Weiln ich auch jhr maj^{ten} allergenädigst rescriptum |: an knias Wassili werde :| zeigen müszen, alsz würde wohl nicht undienlich sein, das solches in duplo auszgefertiget, und eines derselben |: so eingerichtet wehre :|, alsz wenn ich ausz |: eignen mouvement :| und nicht auf |: expressen begehren hiesiges hofes :| an jhr maj^{ten} allerunterthänigst geschrieben; in dem |: andren aber konte mir :| jhr maj^{ten} allergenadigster wille |: ausführlich :| eröffnet werden.

Bagpaa: M. von Horn 23 Julij 83 [2]).

11.

(1683.)

Groszmächtigster konig, allergnädigster könig und herr. Meine allerunt[er]thänigste treüe gegen jhr maj^{ten} befiehlet mir deroselben in tiefster unterthänigkeit zu hinterbringen, waszmaszen so wohl die gegenwärtige conjuncturen alsz auch die disposition der |: gemihter dieses hofes :| mir festlich glauben machen, dasz imfall jhr maj^{ten} |: gealliirte, als :| nahmentlich |: Franckreich, Brandenburg :|, jhre |: abgesanten mit :| geniglicher |: volmacht :| aufsz schleünigste |: hieher senden :| würden, man zu allerseits |: nuzen :| eine solche

[1]) B: verfloszen.
[2]) B tilføier: præs. d. 25 Aug. 1683.

|:ligue:| undt |:alliance:| mit diesem |:reiche zu schlissen:| mittel finden könte, welche nicht allein alle dabey |:geinteressirte:| der gantzen weldt |:formidabel:|, sondern auch unsre allgemeine |:feinde zitternd und furchtsam:| machen würde. Solchesz heilsahme werck nun je ehr ie lieber fortzustellen, hab ich für nöhtig erachtet durch einen |:expressen:| jhr maj^ten diese meine meinung in tiefster unterthänigkeit zu eroffnen, nicht zweiffelende, ewer königliche maj^ten werden zu fortsetzung dieser sachen allergenadigste anstaldt machen und mir durch |:bringern dieses dehro:| darüber gefaste resolution aufsz allerschleünigste wiszen laszen. Indesz will nicht seiumen bey |:knias Wassili Wassiliewitz:| alsz |:boiarn:| der Possolschen pricase, welcher ein herr von groszen verstande und nicht weniger bravour ist, |:die sachen:| algemächlich zu |:insinuiren:| und gegen der andern |:minister ankunft:| allesz, so viel mir müglich, zum gewünschten anfange fertig zu machen; esz müste indeszen jhr curfürstliche durchl. von Brandenburg hier von aufsz geschwindeste ouvertüre gegeben werden, damit [nicht] selbigen |:zaarn h^t:| durch der |:Pohlen:| dreüen undt grosz sprechen und |:der Schweden:| betrügliches schmeicheln auf andre gedancken gerahten möchte; auch musz ja für allen dingen sorge getragen werden, dasz diese sache nicht zu frühe undt ehe sie vollkomlich reiff esclatire, zu mahlen solches nicht allein |:unsern misgönnern:| gelegenheit ihre |:mesures:| da wieder |:zunehmen:|, sondern auch anderweit groszesz nachdencken veruhrsachen könte etc.

Bagpaa: M: Horn sine dato 83.

12.

1683, 20 August.

Grosmächtigster könig, allergenädigster könig undt herr. Jch hoffe, dasz meine allerunterthänigste für 5 wochen an jhr majesteten so wohl durch einen expressen alsz auch bey der post übergesandte relation nunmehro auf ein oder andere weise werden eingelauffen sein. Man verlanget höchstensz hiesieges ohrtesz einige nachricht und solches umb so viel desto mehr, weiln man gegenwärtige zeiten zu formirung solcher desseinen bekwähm schättzet, die man künfftig nicht ohne nutzen effectuiren könte. Jch kenne zwar die unbeständigkeit dieser nation und weisz, das man sich insonderheit derer mehr bey so gestalter regierung alsz sonsten zu befahren habe, allein dabey glaub ich doch, dasz sich gegenwärtige regierung euszerst von genereusitet piqviren werde. Zum wenigsten haben mich alle fürnehme herrn, welchen ich ohne unterlasz so viel mir müglich die groszmütigkeit predige, deszen versichern wollen. Hievon können jhr maj^ten gewisz sein, das nicht allein der gantze hoff, sondern auch der gemeine Moscausche adel gäntzlich davon persuadiret, dasz dieses reich keinen beszern freundt uud dehm sie zugleich mehr wieder vergeltung schuldig wehren, alsz jhr maj^ten habe, welche æstim wie ich sie im erste anfange meiner negotiation alsz dasz stärckste fundament einesz gantzen werckesz in aller gemüter fest zu setzen mich bemühet undt desz wegen nicht unkosten oder fleisz gespahret, alsz zweiffle ich nicht, man werde mit Gottes hülffe zuletzt finden, dasz meine mühe nicht so gahr vergebensz gewe-

sen. Gantz Moscau kan mir zeugnusz geben, das nie ein auszländer, viel weniger einiger frembder minister von hiesiegen herrn so familiar alsz ich getractiret worden, oder die freyheit alle herrn ohne unterscheit täglich zu besuchen oder von ihnen besucht zu werden prætendiren dürffen. Der Schwedische envoie Fabricius hat endlich permission erhalten sich von hie nach Astrachan bisz auf weitere resolution von hier, ob man ihn nach Persien durchlaszen wolte, zu verfügen, undt wird künfftige woche von hier gehen. Zeit seiner anwesenheit hat der Holländische resident allesz gethan, wasz ihm müglich gewesen, umb seinen freyen durchzugk zu befordern undt deszwegen eine überausz schöne kutsche an einen gewiszen herrn geschencket. Erwehnter envoie hat die meiste zeit seines hieseinsz in allerhandt liederlichen gesellschafften zugebracht undt dabey das unglück gehabt, das er von etlichen officirern, wie er des jüngsten zarn gesundtheit nicht drincken wollen, sondern noch mit henischen worten auszgefahren, reichlich mit ohrfeigen versehen worden. Jhr majesteten sind anjetzo beide wieder hie, und bereitet sich der gantze hoff zu einer reyse von 5 oder 6 wochen nach dem kloster Troitze. Sonst ist allesz nunmehro stille, undt glaubet man, dasz die printzeszin Sophia desz ältesten herrn heyrath selber nicht mehr suche, sondern nur blosz sich bemühen werde die reichsz affairen in einen solchen zustandt zubringen, dasz sie sich einen ewigen nahmen machen möge. Für etlichen tagen ist zeitung eingekommen, ob hetten die Donischen Casaqven Asof durch einer entreprise erobert und alles drinnen bisz auf den grundt auszgehauen, wird aber noch nicht von vielen angenommen. Jch bin genöhtiget jhr majesteten allerunterthänigst zu bitten, das meinesz appointementz wegen andre ordre möge gegeben werden. Ich habe die letzten 1000 rthlr., welche mir den 14 Junij in Hamburg solten gezahlet werden, noch nicht bekommen und weisz nicht, wo esz endlich hinauz will, weiln mons. Boetenant sich zu weitern vorschusz nicht verstehen will. Jch bin in tieffster unterthänigkeit, groszmächtigster könig, allergenädigster könig undt herr, ewer königlichen majesteten allerunterthanigster undt getreüester diener

Von Horrn.

Moscaw d. 20 Augusti 1683.

13.

1683, 10 September.

Groszmächtigster könig, allergenädigster könig undt herr. Der älteste zar nebst einen groszen theil des hofesz ist für acht tagen von hier gegangen, nach dehm bede maj[ten] den tagk zuvor alsz am 1 Sept. dasz hiesiege neüe jahr mit gröstem feyer angefangen. Nach geendeten ceremonien, wobey mir zar Peter Alexeivitsch grosze undt ungemeine genade bewiesz, tähten mir die fürnehmsten desz hofesz alsz der reichsz grosz feldtherr undt grosz cantzeler knias Wassilie Wassiliwitsch Gollitzin, der reichsz hoffmeister knias Wassilie Fedrowitsch Adoefski nebst anderen vielen groszen herrn die ehre bey mir zu eszen undt sich von hertzen lustig zu machen, auch öffendlich zuversichern, dasz sie ja so bereit wehren für jhr maj[ten] von Dennemarck alsz für jhre zarsche maj[ten] allesz zu wagen. Jch thate bey dieser gelegenheit alle mühe üm so fürnehme gäste wohl zu tractiren, worinne ich zum

wenigsten so wohl gereussiret, dasz so wohl herr alsz diener, dehren über hundert wahren, bekennen müsten, dasz sie nie in Moscau so wohl bewirtet gewesen. Desz dritten tages hernacher wahren alle bedienten von der Possolschen precase nebst ihren cantzeler Emilian Jgnatowitsch Ukraienczof, welcher der ehmahlsz von jhr maj^{ten} in Dennemarck genoszenen genade lebenszlang eingedenck bleiben wird, bey mir zum eszen, wobey er gelegenheit nahm mir zu sagen, dasz man sich sehr zu hofe verwunderte, dasz mir nicht die geringste nachricht ausz Dennemarck gegeben würde umb von dort ümbgehenden sachen hiesiegen stadt auszführlicher zu unterrichten, alsz man nicht ausz den ordinairen gazetten konte benachrichtiget werden. Man hat eine zeit hero wegen desz continuirlichen feüersz fast keinen nacht sicher schlaffen können. Verwichenen donnerstagk nacht kahm nicht weit von mir in dem marckt, da die bilder verkauffet werden, feüer ausz; man brachte mir zugleich die zeitung, dasz knais Boris Alexeivitsch Gallicin sein hausz, wo nicht schon im brande, doch grosze gefahr stünde. Ich satzte mich so fort mit etlichen meiner leute zu pferde undt kahm eben in die pforte hinein, wie dasz oberste vom hause schon in vollen flammen standt. Man bargk so viel müglich die besten meubeln, undt wehre der schaden leidlich gewesen, wen dieser gute herr nicht dasz unglück gehabt mehr alsz 4 klaffter tief in einen eiszkeller hinein zufallen. Wir hatten kaum so viel zeit fürsz feüer ihn von dort herausz zuziehen undt nachgehensz halb todt mitten durch die flammen wegk zutragen, da er entlich wieder zu sich selber gebracht undt verbunden ward. Alle diese zeit über lagk er in meinen armen. Man bracht mir indeszen die zeitung, dasz esz schon gar nahe bey meinen hause brennete; allein er wolt mich nicht laszen, sondern schickte seinen bruder undt den graffen von Graham hin, dasz sie mein gut undt pferde bergen musten, wiewohl esz nicht nöttig gewesen wehre, weiln dasz feüer gottlob, ehe esz so weit gekommen, schon gestillet. Esz sind in diesem undt 2 vorigen feüersz brunsten mehr alsz 7000 gebeue verbrandt, und wird der schade auf mehr alsz 2 millionen rthlr. geschätzet. Desz folgenden tagesz schickten jhre zarsche maj^{ten} und dero fraw mutter desz sehligen Artemon Sergewitsch seinen sohn André Artemonovitsch zu mir mit versicherung, dasz die mühe, so ich den nacht zuvohren umb knais Boris seinentwegen haben wollen, von ihnen ja so hoch empfunden würde, alsz wen ich solche für ihrer eignen zarschen persohn angewandt. Man hat mir unter der handt genug zu kennen gegeben, dasz zar Peter sehr satisfait sein würde, wen ich ihn bisz nach Troitze folgen möchte. Allein, groszmächtigster könig, ich weisz so wenig raht hiezu, das ich nicht ein mahl dran gedencken darf, weiln die herrn Stampeel undt Braun in Hamburg mir nicht allein jhr maj^{ten} allergenädigsten expressen ordre zu wieder mein appointement fürenthalten, sondern auch durch refüsirung meinesz letzten weckselsz mich in solchen miszcredit gesetzet, dasz man mich fast begint zu consideriren alsz einen menschen, der mit guten worten leute zubetriegen suchet, undt mons. Boetenant selber zu mehrem verschusz, alsz die allergröste noht erfodert, sich nunmehro nicht verstehen will. Die in Pohlen gewesene gesandten sindt wieder hier angekommen, undt ist der termin der Andruzofschen commission auf den 28 Octobris fästgesetzet. Knais Jacob Mikitowitsch Adoefski ist nebst einen Butterlin hiezu deputiret, undt werden, wie man ver-

meinet, ehistensz dorthin aufbrechen. Ich bin in allertieffster unterthänigkeit, groszmächtigster könig, allergenädigster konig undt herr, ewer königlichen majesteten allerunterthänigster undt getreüester diener

Von Horrn.

Moscaw d. 10 Septembris 1683.

Bagpaa: M. Horn vom 10 Sept. 1683. præs. d. 16 Octobris.

14.

1683, 1 October.

Groszmächtigster könig, allergenädigster könig und herr. Ausz ewer königl. maj^ten allergenädigstes rescript habe in tiefster unterthänigkeit dero allergenädigsten willen, die antwort, so ich den einen Gollicin zu thun habe, betreffend, ersehen und werde selbigen, so fort er ausz der pogod[1]) mit den jungern zarn wird zurücke gekommen sein, solches hinterbringen. Fürgestern kahm der älteste zar Ivan Alexeiwitsch hier wieder an undt nebst ihm knais Wassili Wassiliwitsch Gollicin wie auch viel andere grosze, undt weil es schon zimlich spät, hab ich nicht ehr alsz gestern frühe sie besuchen können. Knais Wassilie bezeügte ein ungemeinesz verlangen ehistensz einige nachricht von mons: Lüden zu haben undt pressirte mich noch mahlen, dasz ich ja der sachen wichtigkeit jhr maj^ten allerun[ter]-thänigst fürstellen möchte. Die nach Schweden von hier geschickte grosz ambassadeurs sind ihrer relation nach mit ungemeiner güt und höflichkeit in Stockhollm empfangen, und thun die Schweden allesz mügliche umb hiesieges reiche mit guten worten zu überreden, dasz es keine getreüere und wohlmeinendre nachbahren alsz eben sie habe. Der Holländer thut sein eüszerstes um solches unter der handt zu appuiiren, allein er ist schon selber dermaszen suspect, dasz er vielleicht mühe haben möchte seiner eignen principalen interesse alhier nach diesen füglich zubeobachten. Bey der zusammenkunfft ihrer beiden maj^ten zu Troitze sollen ein und andre nachdenckliche und zimlich scharffe reden zwischen jhr zarsche maj^ten zar Peter Alexeiwitsch und der princessin Sophia Alexeovna fürgefallen sein, welche bey etlichen groszes nachdencken veruhrsachen. Auch hat der groszfeldtherr und reichsz-kantzler knais Wassilie Wassiliewitsch Gollicin mit knais Michail Olegukowitsch Zerkaski so harte worte gehabt, das sie die meszer gezogen und nicht alsz mit mühe sindt separiret worden. Dem letztern ist anbefohlen in 8 tagen nicht in Moscau, viel weniger zu hofe zu kommen. Mann erwartet ausz Pohlen eine abgesandtschafft, und zweiffeln etliche, ob ausz der herannahenden commission zu Andrutzof etwasz werden möchte. Die Calmucken, welche eine zeitlangk unter Cassan gestreiffet undt groszen schaden gethan, sindt gäntzlich verjaget und gezwungen worden die fürnehmsten ihresz mittelsz zu geiszeln zu geben. Man hat dieses jahr mit gröster verwunderung erlebet, dasz viele feldtfrüchte, alsz erdbehren, hin-

---

[1]) Pochod: Marche, Felttog.

behren und andere dergleichen, nicht allein zweymahl geblühet, sondern auch zur völligen reiffe gekommen und in groszer qvantität hier sindt verkaufet worden, auch haben in vielen gärten in undt umb Moscau äpfel und birnbäume mit aller leute verwunderung zum andern mahl auszgeblühet und sitzen voll früchte, worunter ich äpfel gesehen, welche fast noch einmahl so grosz alsz eine Welsche nusz. So viel ungewohnter diese sache an hiesigen orte, so viel mehr nachdencken gibt es diesen leuten, alsz welche blosz durch aberglauben geregiret werden. Die höchste noht befiehlet mir jhr maj^ten nochmahlen allerunterthänigst anzuflehen umb wegen remittirung meinesz appointements allergenädigst befellen zu laszen. Ich habe an herrn Stampehl und Braun meine qvitungen für die mir noch restirenden zwey qvartalen schon für längst übergesandt; allein ich habe bisz herzu keinen buchstaben zur antwort, viel weniger einigesz geldt erhalten. Für 3 wochen ohngefehr sindt hier 10 Türckische hängste, welche von den hiesiegen könnern für überausz schön geæstimiret werden, von einen Griechen gebracht, werden aber zimlich teüer gehalten, weiln keiner drunter, der geringer alsz 2 bisz 300 ducaten feil ist. Ich bin in allertiefster unterthänigkeit, groszmachtigster konig, allergenädigster könig und herr, ewer königlichen majesteten allerunterthanigster undt getreüester diener

Von Horrn.

Moscaw d. 1 Octob. 1683.
Paaskrift: præs. d. 7 9^bris 1683.

Den 8 Oktober skriver Horrn til Reventlov: Avanthier au soir je reçu les deux lettres de sa majesté en mesme temps, l'une par l'exprez qve j'avois envoié et l'autre par la poste. J'en avertis d'abord le seigneur Gollicin, et en aiant traduit ce qvi falloit qv'jl en vit, je viens de le lui lire moimême avec un memoire assez ample qve je lui ai donné sur ce sujet. Jl m'a promis d'en parler encore aujourdhuit a la princesse et de me faire sçavoir demain son sentiment la dessus. Jl souhaitte fort l'arrivée des dits envoiez et m'assure, qv'il ne tiendra jamais a lui, qve tout ne se fasse au gré du roix mon maistre. J'aurai sans doute lieu d'en dire davantage a vostre excellence avec la prochaine ordinaire.

15.

1683, 22 October.

Groszmächtigster könig, allergenädigster könig undt herr. Ich habe so fort nach erhaltenen allergenädigsten reschript von jhr maj^ten den grosz cantzeler, so viel mir gut gedeucht, davon fürgelesen, welcher den die versicherung von jhr maj^ten genade mit allerunterthänigsten ehrerbiedt annehment mich versichern wollen, dasz er nichtsz höher wünschete alsz jhr maj^ten von seiner treüe einige proben zugeben. Er begehrte von mir einen extract ausz jhr majesteten allergenädigsten rescript wie auch eine copei meiner vollmacht, welches ich ihm folgendesz tages nebst beygefügten sub litera A zusandt. Am verwichenen dingstagk liesz er mich späte zu sich fodern. Ich fandt bey ihm seinen bruder knais Boris undt den cantzeler Emilian Ukraintzof, über welcher beeden gegenwart ich nicht wenig vergnüget war, weiln ich sie beide zu jhr maj^ten jnteresse, so viel ich wünschen kan, incliniret

weisz. Knais Wassilie sagte mir, dasz er mein eingeschicktesz wie auch wasz ich ihm mündtlich sagen wollen, jhrer zarschen maj[ten] allerunterthänigst hinterbracht, welche sich nicht wenig an jhr majesteten für so auszdrücklich freundtschafftsz bezeugungen verbunden fünden undt gleiche zeichen von der jhren zugeben können wündscheten. Weiln man aber bey |: schliessu[ng] :| einesz solchen |: tractats :|, wie ich für |: geschlagen :|, sich zu gleich zu einen gewiszen undt unauszbleiblichen |: krieg mit Schweden resolviren müste :|, würde ich mich nicht verwundern, wan man bey jetzigen |: zustande dieses reiches :| die sache etwasz |: in bedenken zuziehen anlas nehme :|. Unterdeszen verlangte man hiesieges ohrtesz zu wiszen, ob jhr maj[ten], im fall esz zu einer |: extremität kaeme :|, dero |: flotte :| zu verhinderung desz |: secourses :|, so man ausz |: Schweden :| nach den |: Lieflandischen fe:|st|: ungen :| zu senden sich bemühen würde, emploiren würden. Ich gab ihm hierauf völlige versicherung undt erwiesz ihm, wie leicht solches sein würde, sintemahlen die |: Schwedische flo[tte]:| weder disz noch künfftiges |: jahr in :| den zu|: stande sein :| würde, dasz man sich dasz geringste |: von selber zu befaren haette :|. Wir redten hierauf ferner nach von allerhandt umbständen, undt wie endlich der schlusz, dasz man ehistenz eine resolution nehmen undt mir selbe zu wiszen thun wolte, ich habe darauf fürgestern eingeschloszenesz sub litt. B wieder an knais Wassili gesandt. Knais Boris, mit welchen ich gestern eine meile von hier bey knais Michael Aleukowitsch Zirkaski auf sein landgudt zum eszen genöhtiget war, versicherte mich, dasz die |: verwitwete zaarizin :| allesz in der weldt thun würde umb diesesz werck |: na[ch] meinen wundsch :| durch |: zutreiben :|, allein weiln |: sie :| sich befürchtet, dasz |: ihre :| zusprache mehr |: hindern :| alsz |: nützen moechte :|, musz allesz von dieser seiten |: verdeckt :| undt unter |: der hand geschehen :|. Disz ist, allergenadigster könig, wasz ich bisz herzu zu jhr majest. dienst effectuiren können; mit künfftiger post hoffe mit Gottes hülffe etwasz auszführlichersz zu berichten. Ich bin in allertiefster unterthänigkeit, groszmächtigster könig, allergenadigster könig undt herr, ewer königlichen majesteten allerunterthänigster undt getreüester diener

Von Horrn.

Moscau d. 22 Octobris 1683.

Paaskrift: M[r]. Horn vom 22 Octobris 1683. Præs. d. 30 Novembris.

Copia A.

Illustrissime princeps. Videbit illustrissima vestra excellentia ex incluso, qvam amico prorsus animo potentissimus meus rex ad omnia, qvæ utilitatem hujus imperii et zaricæ suæ majestatis concernunt, feratur, et qvam plane nihil adeo cordi habeat qvam sempiternæ, qvæ inter regios et zaricos avos atavosqve intercessit, amicitiæ majus aliqvod adhuc augmentum firmiusqve vinculum, qvam ut ullo temporis spatio possit dissolvi. Neqve minimus mihi amicæ hujus intentionis effectus videtur, qvod regia sua majestas non saltem in omnia, qvæ ad confirmationem gloriæ et potentiæ zaricæ suæ majestatis inveniri possunt, consilia condescendere parata est, sed et |: eandem :| promtitudinem |: a sociis, rege :| scilicet

|:Galliarum et electore Brandenburgico:| (qvorum |:ablegati sine mora huc expedientur:|) sua interpositione |:promittit:|. Ne autem interim tempus sicuti res omnium pretiosissima et nullo neqve auro neqve votis aut lachrimis recuperanda inutiliter teratur, placuit potentissimo meo regi mihi in mandatis dare, ut cum illustrissima vestra excellentia, cujus magnanimitatem et insignem in principes suos fidem regia sua majestas non saltem mea voce sed et unanimi omnium acclamatione optime novit, de omnibus, qvæ ad commune magnorum nostrorum dominorum utilitatem, auctoritatem et gloriam spectant, fusius tractarem et de |:consiliis contra nefarios communium nostrorum inimicorum ausus, qvod aut nunc aut nunqvam fieri potest:|, prospicerem omniaqve, de qvibus inter nos convenerit, certo |:alicui includerem tractatui:|. In hunc finem misit mihi regia sua majestas |:regias suas non circumscriptae sed absolutae omnino plenipotentiæ literas, qvarum copiam:| hisce jungere non dubitavi, qvo illustrissimæ vestræ excellentiæ summus regiæ suæ majestatis ad saluberrimum |:hoc negotium:| fervor eo magis pateat. Jnterim nec ego dubito, qvin illustrissima vestra excellentia non saltem propria qvadam animi magnitudine et insigni aliqvo gloriæ stimulo, sed adhuc magis summo, qvod |:exinde:| evidentissime |:huic:| imperio |:redundabit, emolumento:| mota ad |:negotiationem hanc:| qvam citius fieri potest |:inchoandam:| compellatur, præsertim cum vestra excellentia hac fidelitate erga zaricam suam majestatem, qvæ vestræ familiæ et inprimis jllustrissimæ vestræ excellentiæ prorsus innata est, impulsa, jpsa mihi sæpius suum |:saluberrimi:| hujus |:negotii perficiendi:| desiderium monstraverit et impulerit, ut non saltem |:literis:| sed et |:expresso:| qvodam |:nuncio:| potentissimum meum regem hac de re certiorem facerem. Hoc est, qvod tam expresso potentissimi mei regis mandato qvam et propria, qva omnia, qvæ hoc imperium gloriamqve et commoda zaricæ suæ majestatis spectant, inductus inclinatione, jllustrissimæ vestræ excellentiæ proponere debui, amplector, rogitans, ut me credere dignetur jllustrissimæ vestræ excellentiæ devinctissimum

Von Horn.

Moscau d. 3 Octobris 1683.

Copia B.

Jllustrissime princeps. Fusius nuper ab illustrissima vestra excellentia intellexi, zaricam suam majestatem non saltem de omnibus, qvæ hactenus tam oretenus qvam in scriptis proposui, satis informatam esse gratiasqve potentissimo meo regi et domino pro amico prorsus, qvo erga hoc imperium affectus est, animo reponendo reciproci amoris et fraternæ inclinationis ostendendæ occasionem sibi optare; et qvamvis præsens tempus speciosi aliqvid et satis ad |:sua co[m]munibus inimicis extorqvenda:| commodi præ se ferat, non interim mirandum esse, qvod si zarica sua majestas arduum et non parvi certe negotii opus non sine summa præhabita circumspectione aggredi induci possit, præsertim cum non saltem |:defensionis:| sed et |:offensivi:|, exigente necessitate, contra |:inimicos:| pertinaciter et injuste nostra |:retinentes:| tractatus concludendi proposuerim conditionem. Pauca hisce re-

positurus rogo jllustrissimam vestram excellentiam, ut persvasa esse velit, potentissimum meum regem tantum zaricæ majestatis qvantum ipsius studendo commodis, nunqvam inductum fore, ut speciosa qvadam sua recuperandi allectus occasione zaricam suam majestatem intempestive importuni cujusdam negotii involvat incommoditatibus; neqve tamen et eandem regiam majestatem permissuram, ut per ipsam stetisse videatur, qvo minus zarica sua majestas coelitus qvasi data occasione, et qvæ nec votis melior exoptari potuisset et talis, qvalis est, vix mente concipitur, fruatur, primosqve imperii sui annos gloriosissima contra |: nefarios perniciosissimosqve:| sibi et imperio suo hostes victoria designando antecessoribus suis injuste abrepta iisdem |: eripiat raptoribus:| et suo jungat imperio. Qvam justum, qvam facile et qvam gloriosum hoc sit, non dubito, qvin unusquisque rerum hujus imperii et totius Europæ gnarus facillimo perspiciat negotio. Cum enim nihil æqvius esse possit, qvam ut nostra tueamur, nec natura ipsa antiqvius aliqvod qvam sui suorumqve defensionis jus nos doceat, non credo Moscoviam solam istius opinionis esse, ut eripientibus pallium et tunica detur, nec adeo ad ab aliis illatas sibi injurias immobilem, ut partis imperii sui deprædationes, subditorum in captivitatem abductiones et deniqve non unius provinciæ huic imperio ereptæ tranqvillam inimicorum possessionem inter leviora reputare aut æqvis oculis aspicere qveat. Fateor pacem auro pretiosiorem, qvantum fieri potest, conservari debere, sed et vix credere possum, aliqvem adeo patriæ suæ inimicum fore, ut aut negotii fastidio aut otii nimio inductus amore inhonestam et cruentissimo bello postponendam pacem ad arbitrium inimicorum suorum produci sinat, et talium inimicorum, qvi blanditiis suis |: nefaria sua consilia:| et infestas cogitationes non alium in finem tegere conantur, qvam ut vires suas augmentare et in istum statum erigere possint, ut postea persona detracta acerbissimos effectus simul cum inimico animo proferant. Qvid sibi volunt aliud |: ad suverenitatem ascensio:|, bonorum subditis et præsertim |: in Livonia:| et |: Ingria ereptorum:| ad |: aerarium relatio:|, qvibus |: rex Sueciae:| non dubitavit animos totius |: Livonicae:| et |: Ingricae nobilitatis:| exacerbare, securus qvasi Moscoviam, istis, qvæ retinuit, contentam, ad perdita recuperanda nec cogitaturam esse, qvam ut his suppetiis firmatus armis suis non ad confinia et extrema saltem hujus imperii devastanda, sed et ad ipsa viscera et interiora regni dilaceranda abuti qveat. Jpsa vestra jllustrissima excellentia videt, qvam facillimo negotio omnibus hisce occurri qveat, et qvod nullæ difficultates in hujus consilii executione sese offerant, aut si sunt aliqvæ, certe tales, qvæ nec ultimæ constantiæ hominem movere valeant. Non tangam hic intrinsecum hujus imperii statum, de qvo hoc saltem mihi dicere liceat, intestinis malis extrinsecas occupationes optimum semper fuisse remedium. Vicinos hujus imperii, non qvales ipsi volunt videri, sed qvales re ipsa sunt, rogo jllustrissimam vestram excellentiam, ut mecum considerare velit, videbit certe sultanum Turcicum post tantas acceptas clades infelicesqve contra svasum omnium magnatum suorum cum imperio Romano incepti belli successus aut adeo defatigatum, ut sua potius custodire qvam aliena invadere cogitet, aut accepta ignominia adeo exacerbatum, ut omnia potius experiri qvam non aliqvo modo se ab

inimicis ulcisci velit. Nec magnisonis Polonorum vocibus moveor, ut victoriam ipsis contra Turcas adeo facilem fuisse credam, qvin summam et in ipsa victoria virium suarum senserint diminutionem; non itaqve rex Poloniæ nobis cum victrici (!) exercitu spoliisqve totius Asiæ onerato redux, sed adhuc in acerrimo bello implicatus considerandus erit, et qvidem in tali bello, cujus varii eventus reiteratiqve congressus paucis Polonicæ (!) exercitus reditum in patriam sperare sinunt. Jnsuper status Poloniæ et in varias partes magnatorum divisæ inclinationes, qvorum plurimi regis auctoritatem suæ non leviter suspectam habent libertati, qvid nobis timendi ex istis partibus relinqvunt, nisi qvod propria forsitan nostra culpa et negligentia accidere qveat? Nec electoris Brandeburgici, potentissimi mei regis ut et regis Galliæ viribus munita autoritas in hoc negotio parum consideranda erit. Restat nobis Svecia |:aspide:| magis |:imperio:| huic et |:vipera timenda:|, nisi in tempore ipsi præveniatur. Qvali antehac animo fuerit, novimus, nec ab antiqvo eam degenerasse, nuper in |:regem Galliae:|, cujus auxilio qvasi |:ex captivitate redemta:| fuit, |:nefanda, qvae:| commisit, satis ostendunt. Ex his judicare licet, qvam plane nulla alia intentione huic imperio pacis æternæ pangendæ conditiones proponat, qvam ut tempus teratur, neve zarica sua majestas præsentem qvasi periculosissimam Sveciæ crisin attendendo optatam hanc Svecorum |:petulantiam:| reprimendi suaqve recuperandi arripiat occasionem. Regnum enim a sociorum auxilio destitutum pecunia et copiis egens, subditi insuper recenti memoria perditionis bonorum suorum exacerbati, qvid aliud qvam præsentissimam cuiqve volenti modo victoriam offerunt? Qvis vero fidelis zaricæ suæ majestatis subditus noluerit optimas huic imperio provincias, et capitis periculum adeundo, restituere? Notorium est, Svecos ex Jngriæ et Livoniæ proventu non saltem totam fere Sveciam alere, sed insuper etiam ex his regionibus meliores sibi conducere milites, ut non dicam de vectigalibus locorum maritimorum et aliis commodis, qveis omnibus zarica sua majestas injuste hactenus defraudatur. Mirabitur certe posteritas et non sine lachrimis conqveretur, tale tempus inutile effluxisse, qvale nec multorum seculorum spatio et forsitan nunqvam amplius sperandum erit. Nec dubito palam affirmare, Svecos huic imperio magis |:Ottomannicis:| viribus timendos esse; cum enim in bello contra |:Turcas:| communis totius |:Christiani orbis:| causa agatur, nunqvam huic imperio, qvod si necesse fuerit, auxilia deerunt, cum Svecis vero, ubi privatum saltem hujus jmperii interesse respicitur, res longe aliter sese habet, neqve ulli si non potentissimo meo regi ejusqve interventione sociis ipsius tale negotium cordi erit. Jnvidiosus certe gloriæ zaricæ suæ majestatis jure dicendus esset, qvi tantum et, qvod magis est, cum tanta gloria conjunctum negotium impedire aut saltem retardare conaretur. His maxime consolor, qvod scio imperii hujus habenas in tales incidisse manus, qvæ illas ita dirigere conabuntur, ne aliqvando negligentiæ, multo minus pusillanimitatis accusari qveant. Qvod reliqvum est, rogo, ut jllustrissima vestra excellentia omnia animo secum revolvere et me responso aliqvo dignari velit. Permaneo interim jllustrissimæ vestræ excellentiæ devinctissimus

Moscoviæ d. 20 Octobr. 1683. Von Horn.

16.

1683, 26 November.

Groszmächtigster könig, allergenädigster könig undt herr. Wegen desz überausz bösem wegesz ist die letztere post erstlich gesterabendt gar späte hier angekommen, undt habe also nicht ehe alsz heute früh mit knais Wassilie Wassiliwitsch Gallicin derer in jhr maj[ten] allergenädigsten rescript enthaltenen sachen wegen reden können. Er verwunderte sich zum höchsten auf vorstellung der sachen, dasz man hiesiegen |:hof von:| dergleichen etwasz |:soupconniren:| könte, undt versichert dabey, dasz im fall die |:in Schweden sich aniezo:| befindende |:Muscowitische gesante:| dergestaldt, wie man jhr maj[ten] berichten wollen, den |:frieden:| mit |:Schweden schliessen:| würden, man ihnen bey ihrer zu- |:ruckkunft:| den |:kopf:| für die |:fusse:| wolte legen laszen, weiln sie hierzu durchausz |:nicht beordert:| wehren. Zwahr wehr esz an dehm, dasz man |:diese gesantschaft:| dorthin |:abgefertiget:| umb mit |:Schweden, im fal:| esz in güte dasz |:geraubte:| wieder |:geben:| wolte, einen ewigen frieden |:zu schliessen:|, auch weiter, im fall solches, wiewohl zuvermuhten nicht, geschehen könte, den vormahlsz zu |:Plus:| mit |:Schweden geschlossenen frieden:| zu |:bekreftigen:| und |:beschweren zu lassen:|, wiewohl auf |:diesen fus:|, dasz |:nemblich:| alle undt iede hinc inde schwebende schwürigkeiten durch diese |:friedens bekreftigung nicht:| solten |:abgetahn, sondern:| bisz zu einer gewiszen dazu angestelten |:commission:| solten |:ausgesetzet:| werden, undt man also gantz undt gar nicht willensz wehre einem solchen |:frieden mit Schweden zu schliessen:|, welcher |:verhinderen:| könte, dasz man nicht allemahl, so offt man wolte, zum |:kriege gelegenheit finden:| könte. Ob man aber mit |:dem kayser und Pohlen:| ein|:zutreten:| gedächte, würden |:ihr majesteten zur:| genüge ermeszen können, wen |:ich deroselben:| hinterbrächte, welcher gestaldt man dehm alhier |:neulich ange:|kommenen |:Polnischem envoie:|, welcher nicht wenig auf mehr gemelte |:alliance und:| dasz man seinen |:konich:| davon durch |:ein schreiben versichern moge, dringet:|, zur |:antwort gegeben:|, dasz solches bey ietzigem zustande der sachen |:lauter un:|müglich, undt sege man gerne, dasz |:die Pforte:| hievon durch den daselbst residirenden |:Französischen minister:| unt|:er der hand:| möchte be|:nachrichtiget werden:|, damit sie wöste, wie sie diesem |:hofe nicht wenig:| obligat wehre. Bey gestriger post hatte |:die von:| hiesiegen |:hof in Schweden geschickte gesanten:| ge|:referiret:|, dasz ihr |:majestaten von Schweden:| den |:frieden:| nicht be|:schweren wolten:|, imfall man nicht zuvor von |:biesieger seiten:| alle und iede furdehm ge|:formirte:| undt |:ins kunftige:| noch zu |:formirende praetensiones abstun:|de, welchesz aber nun undt in ewigkeit nicht geschehen würde.

Jch nahm hierbey gelegenheit zu remonstriren, wie klahr man ausz diesen proceduren sehen könte, dasz |:Schweden den friede mit Muscowien:| ausz keiner andern uhrsache zu |:schlie[szen] verlangete:| alsz nur blosz |:zeit zu gewinnen:|, und ich deszwegen

für rahtsahm fünde dortigen |:gesanten:| bey |:heutiger post:| noch |:ordre:| zu er|:theilen:| sich ungeseumet und ohne sich in weitern |:co[n]ferentzen:| ein|:zulassen:| von |:dannen zu begeben:|; allein er schutzte die unmüglichkeit in dieser sachen für, mich versichernde, dasz der |:friede:|, welchen man |:mit Schweden zu schliessen ordre gegeben:|, unsern fürnehmen |:nicht:| im |:geringstem nachtheilich:| sein könte. Der hier angekomme[ne] Polnische envoje wird heut oder morgen seine abscheits audients haben, nach deszen dimittirung mir knais Wassilie Wassiliwitsch versprochen dasz |:gros meiner negotiation:| im vollem |:raht zu proponiren:|. Beygehendes ist ein Lateinisches translat einesz memorials, welches ich in Reuszisch übergeben, zu mahlen ich viel sicherer finde mein eigen dolmetscher zu sein alsz mich auf andern zu verlaszen. So fort ich oberwehntesz mit knais Wassili in desz cantzelersz Emilian Ukraientzofs gegenwart gesprochen, nahm ich von ihm abscheit undt fuhr hin zu seinen halb bruder knais Boris, mit welchen ich mich, weiln esz noch sehr frühe, eine zimliche weile entretenirte über allesz, wasz ich mit seinem bruder geredet. Er sagte mir, dasz er sich nicht genug verwundern köndte über |:seines brudern:| wunderliche undt inegale |:conduite in dieser sachen:|. Er hatte im anfange den grösten |:eyfer dazu spüren lassen:|, den allein anjetzo zeigt er sich so gahr |:laulich:|, dasz er leicht mögte veruhrsachet werden |:arge gedancken:| von ihm |:zu nehmen:|. Er hatte über dieser sache die |:gemuter:| der |:furnehmsten herrn gesondiret:| undt alle nach wundsch |:zu dieser sache gedisponiret gefunden:|, allein was für mühe er auch angewandt, hette er seinen :bruder bisher:|zu nicht darzu |:bringen konnen:|, dasz er entweder die sache |:im offentlichen raht proponiren:| oder ihm eine gültige uhrsache, warumb er solches |:wegerte, sagen mochte:|. Hierauf kahm |:Emilian Ukraienzof:| eingehen, welcher sich mit in unser entretien mengete. |:Knias Boris:|, sich im discours erhitzendt, fragete |:ihm, ob:| man, |:un:|parteiisch da|:von zu reden:|, in dehr von |:mir furgeschlagenen alliance:| etwasz, so diesem reiche |:nachtheilich sein:| könte, undt nicht viel mehr die gröste sicherheit ihresz vaterlandesz |:funde:|, undt wie er solches |:mit ia be:|antwort|:et, fragte:| er ferner, ob der |:teufel dan:| seinen |:bruder:| alleine |:nur die augen:| ver|:kleibet:| hatte, |:oder:| ob ihm irgendt die gürgel |:mit Schwedischem gelde dermasse:| ge|:stopfet:|, dasz er lieber sein |:vater:|landt |:verrahten:| undt der gantzen |:famili:| der |:Gollizinen:| einen ewigen |:schandflek:| an|:hengen:|, alsz sich durch contribuirung zu der gloire seinesz |:vaterlandes:| einen ewigen nahmen zu machen. Jener antworte, dasz er solches durchausz nicht, sondern hergegen allesz guten succes in dieser sachen vermuhtete. Disz ist, groszmächtigster könig, wasz ich diszmahl von dieser sachen allerunterthänigst referiren kan, verhoffende bey kunfftiger post von allem breiter zuberichten. Jch bin indeszen in tiefster unterthänigkeit, groszmächtigster könig, allergenädigster könig undt herr, ewer königlichen majesteten allerunterthanigster undt getreüester diener

Moscaw d. 26 Novembris 1683. Von Horrn.

Paaskrift: Præs. d. 5 Jan. 1684.

Copia translati.

Subscriptus sacræ regiæ majestatis Daniæ ablegatus non potuit, qvin hisce illustrissimo imperii Moscovitici consilio et imprimis ejus præsidi principi Wassilio Wassiliewitsch Gollicino varias horum temporum vicissitudines ante oculos poneret, præsertim cum non minima illarum pars vicinis hujus imperii acciderit. Non ignotum credo illustrissimis hujus imperii senatoribus, qvantis conatibus et qvam ingenti apparatu sultanus Turcicus statim post conclusam cum zarica sua majestate pacem exercitum suum ex omnibus imperii sui partibus contraxerit, armisqve insuper et omnibus ad erigendum militum animos idoneis exornaverit, adeo ut victoriam sibi ubiqve paratam crederet. Et qvamvis statim ab initio hæc tempestas totius mundi judicio Romano imperio et præsertim hæreditariis domus Austriacæ provinciis minaretur, imperator tamen Romanus, nescio qva religione adductus, omnia potius ab inimicis expectare qvam in tempore præsentissimo huic periculo media adhibere voluit. Tot provinciarum devastationes, ineffabilis ista sangvinis effusio et deniqve, qvod adhuc magis dolendum, tot Christianorum in captivitatem abductio, qvid aliud sunt qvam effectus detestandæ alicujus segnitiei et negligentiæ, qvam multi tamen speciosissimo pacis amoris titulo tegere conantur. Vienna obsessa, copiæ imperatoris primo congressu profligatæ et ipse deniqve cæsar Romanus fuga sibi salutem qværitans adeo Ottomanicæ adulabuntur spei, ut ambas Hungarias sibi in præmium hujus expeditionis cessuras non dubitarent, neqve tot millia Tartarorum Turcico exercitui ad debellandum hostem sed potius ad colligendam prædam jungebantur. Qvo major autem et firmior hæc Turcarum spes sese præbuit, eo majore ignominia et afflictione illam post ingentes istas Ottomannici exercitus clades dejectam videmus. Constat qvippe, primo conflictu Tartarorum multa millia cecidisse, peditatus Turcici qvasi florem acerrima Viennæ consumsit oppugnatio, reliqva Turcici exercitus pars, non spernenda certe nec nunc Cæsaricis viribus, talis est, ut præsentes sibi inimicos continuis excursionibus potius lacessere qvam insigni aliqva clade afficere qveat. Jam rebus sic stantibus non dubitandum, qvin rex Poloniæ hac laude et hisce encomiis, qveis se ipsum egregie ornare non dubitavit, contentus, pacatis qvasi rebus in Hungaria, sese cum exercitu suo in patriam dudum jam recepisset patriæqve suæ et subditis ad minimum tantum, qvantum privato suo interesse consuluisset, qvod si salus patriæ eundem apud suam majestatem qvam cupido regnandi produceret effectum. Podoliæ totius et propugnaculi qvasi Poloniæ Kaminicii ut et aliarum provincia[ru]m et castellorum reoccupatio qvare obsidioni Budensi postponitur? flos militiæ Poloniæ et ærarium reipublicæ istius qvare in alienis expeditationibus funditus exhauritur? nisi ut hoc regnum propriis viribus destitutum salutem suam posthac in sociorum potius regis sui, qvam sui ipsius inveniat præsidio, nec consiliis de successione et monarchia, dudum jam animo regis Poloniæ agitatis, sese inposterum opponere valeat. Num credere licet, ut rex, qvi devastationem zaricarum provintiarum et cruentissimam Christianorum in Ukraina lanienam siccis aspexit oculis et nec de auxilio aliqvo mittendo

cogitavit, jam Christiano amore et compassione potius qvam summæ ambitionis suæ, qva monarchiam meditatur, stimulo adductus, imperatori Romano suppetias ferre non dubitaverit? Non nomen et dignitas principis, qveis cæsar Romanus filium regis Poloniæ ornavit, sed successio in hoc regnum, qvod alias sperari non poterat, erat præmium factæ inter domum Austriacam regemqve Poloniæ societatis; hoc est qvare exercitui Polonico citior in patriam reditus non solum non concedetur, sed et continua legionum repletione Polonia hoc tempore funditus exhaurietur. Et cum rex Poloniæ merito possit timere, ne aliqvando Turcæ, viribus suis refectis, copiis et argento destitutam Poloniam invadant, et hisce voluit prospicere incommodis, thesaurum suum adeo implendo, ut postea furiosissimi hostis impetus pecuniæ qvadam summa et provinciæ cujusdam cessione avertere possit. Turcæ interim clade et ignominia affecti omnia tentabunt, ut Cæsaricum Polonicumqve exercitum ab expugnatione Budensi abstrahant, nec suis aut Tartarorum parcent copiis, qvo minus continuis excursionibus conflictibusqve reiteratis hostes suos semper inqvietos adqve obsidionem dictæ civitatis minus intentos reddant. Nec dubitandum, qvin hoc anno uterqve exercitus, imprimis vero Turcarum, adeo consumatur, ut futura æstate fastuosi hujus bellici aparatus vix reliqviæ produci qveant. Tartarorum qvi restant, qvamvis relictis Ottomannicis partibus fuga sibi salutem qværere vellent, sero nimis post tot millium suorum internecionem periculosum sibi et fatale forsitan futuris temporibus hoc inirent consilium; qvis jam poterit dubitare, qvin in hoc rerum statu non saltem sultanus Turcicus cum Tartaris suis fatigatus, sed et rex Poloniæ, cujus exercitus ipsis victoriis tantum regio ore jactatis non parum diminuit, omnem insuper belli aleam evitare nec vires suas novo sibi attrahendo negotio pessundare velint. Pax, qvam Turcæ ab imperio Romano et rege Poloniæ aut argento aut redditione alicujus provinciæ antehac occupatæ redimerent, mutaret aliqvantulum præsentem rerum formam, timendumqve foret, ne Tartari, Turcarum viribus fulciti, ex provinciis zaricæ suæ majestatis damnum sibi in Ungaria illatum resarcire conarentur; sed nullus nisi axiomatum Turcici imperii rerumqve totius Europæ plane ignarus, hoc ut timeat, poterit induci. Considerandum qvippe, Turcas, pace in Ungaria facta, non saltem argenti et copiarum retineri penuria, qvo minus novis sese implicent incommodis, sed et, qvod magis est, parata et instructissima regis Galliarum in mari Mediterraneo classe absterreri, ne potentissimum imperium, multo minus socios dicti regis bello lacessant. Tartari vero cum peditatu Turcarum destituti, sicuti notorium est, saltem ad excursiones, ad legitimos vero conflictus nihil valent, tum Turcico imperio subjecti nihil sine expresso sultani mandato incipere audent. Et qvamvis ista, qvæ supra fusius explicavi, regem Poloniæ magis regno et subditis suis qvam vicinis timendum exhibeant, ficto interim qvodam patriæ amore videbitur moveri, ut in instanti cum legatis hujus imperii commissione aliqvod Kioviam et Schmolensziam Poloniæ restituendi præ se ferat studium; sed cum omnia hæc ipsi multo minus qvam auctoritatis suæ affirmatio cordi sint, tum fortissimis, etiamsi pace cum Turcis transacta, impeditur obstaculis aliqvid contra hoc imperium, etiamsi vellet, tentandi, ut silentio

prætercam exhaustas Turcico bello Polonorum vires, varias in hac republica magnatum factiones, qvibus regis sui fortuna jam dudum suspecta est, solius electoris Brandenburgici, qvem Polonia jam olim non levi suo detrimento et fortissimum et prudentissimum novit campi ducem, auctoritas et non satis Polonorum cum hoc electore pacata res istius erit in regno Poloniæ momenti, ut vix aliqvid contra hoc imperium cogitare, multo minus re ipsa tentare audeant. |:Suecia interim:| sua pace fruitur inqve formam |:monarchiae:| moderni |:regis:| sui consiliis redacta nihil adeo cordi habet, qvam ut vicinos suos |:mellitis lactando:| vocibus injuriosamqve ipsis |:pacem:| protrahendo qvieta possessione |:alienarum provinciarum:| auctoritatem |:regis sui stabilem reddat:| animosque subditorum |:illatae injuriae assuescat:| et vires suas in istum erigat statum, qvo postea non saltem de bello amplius non dethrahendo sed et cruentissimo aliis inferendo consilia inire possit. Hoc est, qvare, postqvam satis diu justissimas potentissimi |:mei regis praetensiones:|, ad qvas tamen adimplendas vi |:ultimae transactionis tenetur, elusisset, Batavorum:| ambabus manibus accepit propositionem, ut scilicet potentissimus meus rex ex |:improviso bello aggrederetur cogereturqve:|, ut omnibus |:Batavorum:| navibus liberum et sine ulla |:vectigalis solutione per fretum Sunti transitum in aeternum concederet, Batavi:|e contra non saltem relinqverent |:portum Archangeli:| navesqve suas iisdem |:mercibus, qveis:| dictum portum |:adire consveverant, Revaliam aut Narvam:| mitterent, sed et insuper armatis suis navibus navigationem |:ad portum Archange[li] aliis infestam:| redderent; sicqve futurum, ut |:Dania:| simul et |:Moscovia:| maximis hisce |:vectigalium reditibus:| privarentur. Cum enim omnes, qvæ per |:Novogorotiam et Careliam in Livoniam Ingriamqve:| portantur, |:merces:| paucis aut nullis fere onerentur |:vectigalibus:|, certe est, qvod meliori et fere |:de medio pretio Reveliae:| et in aliis |:Livoniae locis:| qvam in portu |:Archangeli vendi possint:|. Neqve huic consilio citior defuisset executio, nisi potentissimus meus rex copias suas contrahendo, classem instruendo et deniqve ineundo cum rege Galliæ electoreqve Brandenburgiæ arctissimam societatem sese |:nefariis hisce:| opposuisset |:machinationibus:|. Consilium |:haec Svecis et Batavis:| non mutandi sed in commodius saltem tempus deferendi occasionem dedere, non dubitantes, qvin hoc imperium amore qvietis speciosissimoqve æternæ pacis vocabulo adductum ipsis omnem aliqvando intentionis suæ perficiendæ concedat commoditatem. Jnstanti huic malo et pejoribus, qvæ exinde timeri possunt, remedium aliqvod qværendum esse, neminem credo dubitare, sed voluntas ista non sufficit, nisi consilia effectus seqvatur. Cum autem nulla antehabita deliberatione nihil recte effici qveat, non abs re videtur, ut in tempore de hisce prospiciatur, ne postea nimis sero frustra prætermissam occasionem doleamus. Fateor |:arctiori aliqvo inter potentissimum meum regem et socios suae majestatis ut et zaricam suam majestatem foedere:| communes nostros inimicos et pulcherrimi hujus |:consilii machinatores:| non leviter consternatos fore, sed interim non video ipsos, qvo minus |:fatale:| hoc nobis |:consilium:| aliqvando |:exequantur:|, hoc modo posse impediri, nisi coelitus nobis oblata occasione fruamur |:Suecosqve in talem redigamus statum, ut sua po-

tius et avita tueri qvam aliena invadere cogitent:|. Qvam facillimo hoc negotio præsenti rerum forma effici qveat, non saltem ex rebus |:in Suecia adhuc male propter:| summam, qvæ nuper accidit, status mutationem compositis, sed et ex aliis multis videri licet. Cum enim |:rex Sveciae Batavorum:| auxiliis fulcitus |:de Moscovia:| nihil prorsus timeret, qvam nimio pacis amore teneri optime nosset, |:electorem:| sibi |:Brandenburgicum:| blanditiis interpositaqve imperatoris Romani autoritate conciliare, |:regem:| interim |:Galliae:| imperatoris et Hispanicis |:retinere:| putavit |:armis:|, ne potentissimo meo regi |:auxilium ferret:|. Hoc itaqve præsertim tempus elegit, ut non saltem |:subditis avita eripiendo bona:| simul cum libertate, autoritatem |:suam:| tam |:divitiis:| qvam |:suverena:| augeret potestate, sed et ut potentissimo |:meo regi:| optimos extorqveret |:reditus:|, præteritisqve novum hoc adderet injuriis. Sed res aliter cecidit. Cum enim nec |:elector Brandenburgicus:| a societate cum potentissimo |:meo rege:| inita abstrahi nec |:rex Galliae:|, qvo minus |:classe viginti qvatuor navium:| potentissimo |:meo regi:| auxilium ferretur, imperatoriis |:viribus:| aliunde qvippe |:occupatis, impediri:| potuerit, |:rex Sueciae:| partibus suis incepit metuere. Hoc est, qvare non saltem |:Moscoviae sed et potentissimo meo regi pacis aeternae:| proposuerit conditiones. Sæpius, ni fallor, et oretenus et in scriptis clementissimi mei regis hac de re sententiam exposui, qvare illam hic repetere supervacaneum credo. Vestrum jam est, illustrissimi hujus regni senatores, patriæ vestræ et commodis zaricæ suæ majestatis consulere dignaqve vobis consilia capere, qvod nunqvam nimis cito fieri poterit; qvæ tempora nobis hac omissa occasione secundum talem referent? cum enim initum |:cum clementissimo rege, rege Galliae et electore Brandenburgico foedus:| hoc regnum ab omnibus suis inimicis qvasi infestum reddat. Qva causa movemini, ut facillimam totius |:Livoniae occupationem:| turpi prorsus postponatis |:otio:|? Aut enim |:rex Sveciae:| communibus nostris |viribus territus:| cuiqve |:sua restituet:| aut fortunam belli |:experietur:|. Scio neminem vestrum adeo patriæ suæ innimicum, qvin prius summopere exoptet; posterius, |:bellum scilicet:|, qvin multi detrahant, nullus dubito; objicient mihi alii |:Turcarum et Polonorum suspectam viciniam:|, alii vero zaricæ suæ majestatis |:minorennitatem:| et intrinsecus hujus regni vix dum pacatas agitationes. Ad prius cum supra satis responderim, de posteriori saltem hoc dicam, providentiam divinam vos ideo huic imperio zaricæqve suæ majestati, donec maturiorem attingat ætatem, qvasi tutores dedisse, ut non saltem vigilantia et consiliis, sed et fortitudine et armis inimicorum hujus imperii compescatis audaciam. Qvid aliud Hispaniam in præsentem istum longeqve ab antiqva sua majestate alienum redegit statum qvam formidulosa nimis senatorum tempore minorennitatis moderni regis regni administratio? Cum enim omnes bellum detraherent ignominiosamqve pacem producere mallent qvam armis sua tueri, accidit, ut propria sua ignavia inimicis vires suas augendi ipsisqve (Hispanis scilicet) unam post alteram eripiendi provinciam ansam dederint. Non ego |:vos ad longinquum bellum:|, sed ad præsentissimam et facillimam |:invito victoriam:|. Exercitus |:Novogorodiensis commeatu et coeteris necessariis:| instructus ad |:incubationem Livoniae |:et Ingriae sufficit. Cum enim

|:classe potentissimi mei regis Sueci:| plane usu |:maris:| priventur, nullæ ex |:Suecia suppetiae:| hisce provinciis expectanda sunt, nisi qvæ |:terra per Fenlandiam:| adduci poterunt. Hæ vero cum nisi |:sero:| venire possint, tum nec tantis viribus, ut vestro |:exercitui resistere qveant:|; eodem qvippe tempore, qvo |:Moscoviae exercitus Livoniam:| intrabit, potentissimi |:mei regis copiæ:| ex |:altera:| parte per |:Scaniam et Norvegiam Suec[i]am:| aggredientur, sicqve |:Sueci:| vires suas |:dividere:| cogentur et |:nobis:| utrinqve non nisi hinc inde correpto |:agmine:| occurrere |:poterunt:|. Omne, qvod |:Sveciae:| spei reliqvum, |:a Batavis:| illis expectandum erit, postqvam |:Anglia:| ex nostris est; sed necesse est, ut fretum |:Sunti Batavi transeant:|, anteqvam |:mare Balticum:| ingredi aut |:Suecis auxilium ferre:| qveant. Jam hoc |:fredum:| non saltem regis |:Galliae:| sed et |:nostris navibus:| ita |:custoditur:|, ut non crediderim |:Batavos:| de |:transitu:| in |:Balticum:| mare ex |:oceano:| temere cogitaturos. Jnsuper puto domestica ipsis vix tempus concessura, ut de alienis cogitent. Non referam hic totius |:Livonicae et Ingricae:| nobilitatis ad |:Svecicum jugum excutiendum:| aliumqve mitius |:imperium subeundum:| summam inclinationem, qvæ non parum augebitur, qvod si |:zaarica sua majestas:| ipsis |:religionis libertatem:| confirmationemqve privilegiorum promittet. Posito jam, qvod pessimum tali casu accidere poterit, |:zaaricam suam majestatem:| alienis |:armis:| ab hac |:contra Suecias expeditione revocari:|, nihil exinde huic imperio mali orietur, qvoniam |:clementissimus meus rex:| tali casu non saltem |:Suecos coget:|, ut omnes suas vires |:contra ipsum vertant:| nec de infestandis |:Moscoviae:| finibus cogitare |:valeant:|, sed et coeteris hujus |:imperii inimicis:| aut per se ipsum aut per socios suos |:facesset negotium:|. Si autem e contra, sicuti nemo nisi nimium timidus poterit dubitare, hæc res ex voto succedet, |:zaaricaqve sua majestas:| optimas suo |:imperio restituet provincias:|, qvis non videt, qvanta exinde regno |:huic redundatura sint emolumenta:|, reditus |:Livoniae et Ingriae:|, vectigalia portuum, optimæqve, qvæ |:ibi:| ad servitium |:zaarice majestatis:| eligi possunt, |:copiae? qvem:| non fidelem zaricæ majestatis ministrum, ut |:huic consilio subscribat, inducere:| poterunt? Certum est, vectigalia Narvæ tantum civitatis duplo majora esse istis, qvæ |:in portu Archangeli solvuntur, et Revelici portus:| non multo minora. Hæc vero omnia cedunt summæ huic utilitati, qvod zarica sua majestas |:occupatis hisce portibus:| totius |:commercii Batavorum:| arbiter erit; cum enim |:merces suas:| aut |:Reveliam:| aut ad |:Fanum Archangeli:| portare aliasqve inde recipere coacti sint, zarica sua majestas semper pro arbitrio de illis statuet. Qvod si vero |:Batavi retentione:| navium suarum istuc rem adducere vellent, ut ipsis |:commercium ubiqve liberum concederetur, rex Galliae:| facile inducetur, ut |:mercatorias suas:| naves variis |:mercibus oneratas:| in omnes |:caricae suae majestatis:| portus |:mittat:| et sic |:Batavos:| vi qvadam occulta in ordinem redigat. Huic summæ facilitati jungit sese |:justissima:| zaricæ suæ majestatis |:causa:|. Qvis enim nescit, qvoties |:Sueci consiliis, verbis et:| scriptis, ut et re ipsa |:aeternae pacis:| conditionibus |:contravenerint:|. Jpse ego auritus testis sum, |:ablegatum Suecicum in nostra:| aula |:dixisse, Sueciam:| exspectare saltem occasionem, ut totius

|: Moscoviae fines igne et ferro aggrederetur:| inqve eum redigeret statum, ne amplius aliqvid |: hinc timendum:| foret. Huic accedit ultimum |: cum Batavis de Fano Archangeli:| consilium et alia multa, qvæ nullum zaricæ suæ majestatis scrupulum, qvo minus |: talem host[e]m bello aggrediatur:|, relinqvere possunt. Possem hic fusius tractare de modo |: Livoniam aggrediendo:| coeterisqve ad hoc consilium feliciter exeqvendum necessariis, sed cum hæc supervacanea futura sint, si propositio mea, qvod tamen vix credere possum, non accepta foret, illa in aliud tempus differo, hoc saltem rogans, ut omnia, qvæ dixi, solo me, qvo in hoc imperium feror, studio dixisse credar.

D. 30 Octobris 1683.

17.

1683, 3 December.

Groszmächtigster könig, allergenädigster könig undt herr. Seidt mein letzteresz ist alhier für zwey tagen die zeitung eingelaufen, das der könig von Schweden nunmehro den friedensz eyd geleistet, undt also die Moscovitische gesandtschafft schon auf den fuesz stehet umb von dort aufzubrechen, und man gleichfalsz ehistensz eine groszgesandtschafft ausz Schweden anhero erwartet. Hiervon kan ich jhr maj[ten] versichern, dasz |: die Moscoviter nicht:| dasz |: geringste:| von jhren |: vorigen prætensionen abgestanden:| auch insz künfftige nicht dasz geringste |: abtreten werden:|, dergestaldt dasz der anjetzo zwischen der chron Schweden undt diesem reiche geschloszene frieden |:ins kunftige zu nichts hinderlich:| sein konnen.

Man hat bey voriger post die zeitung alhier gehabt, dasz, so fort die Frantzösische flotte die see qvitiret, die Holländer nach Gottenbourg gegangen undt aldar 1200 mann Schwedische völcker, umb selbige insz stifft Brehmen zu transportiren, eingenommen, dasz Lünburg mit aller macht ihre landung favorisiren werden, wie auch dasz Churbrandeburg durch keinen promessen werde können bewogen werden die Frantzösische partei zu embrassiren. |: Alles dieses machet hiesiges ortes:| ein ungemeinesz |: nachdencken:|. Jch mögte wündschen, dasz die ankunfft bewuste ministern könte beschleünigt werden. Jhr zars. maj[ten] sindt für etlichen tagen auf die pogod gegangen, undt hab ich ausz übergesandten copeien, so viel mir gut gedeucht, ein translat gemacht, welches ich diesen augenblick zunebst einen brieff an knais Wassilie Wassiliewitsch übersenden werde. Seinen |: bruder ha[be] alle heute:| gezeiget, welcher esz nicht allein so fort |: der zaarizin:| unterleget, sondern auch auf ihren |: befehl:| mir |: geraten:| hievon an knais Wassilie part zugeben.

Jch bin nochmahln genöhtiget jhr maj[ten] allerunterthänigst zu bitten, dasz in der bezahlung meinesz appointements andre ordre möge gegeben werden, zumahlen herr Stampehl undt Braun mir wiszen laszen, das ich für künfftigen Januario kein geldt zu erwarten hätte, da doch mein qvartal verstrichenen 14 Octobris verfallen. Gleichfalsz hoffe auch, dasz jhr maj[ten] der posten und desz andern kleinen verschuszes wegen allergenädigst resol-

viren werden. Jch bin indeszen in allertieff[s]ter unterthänigkeit, groszmachtigster könig, allergenädigster konig und herr, ewer königlichen majesteten allerunterthanigster undt getreüester diener

Von Horrn.

Moscau d. 3 Decembris 1683.

18.

1683, 24 December.

Groszmachtigster könig, allergenädigster könig undt herr. Nach dehm jhre zarsche majesteten für etzlichen tagen ausz der pogod wieder anhero gekommen, habe ich gelegenheit gehabt mit knais Wassili Wassiliwitsch auszführlich zureden und ihm zu remonstriren, wie man so wohl bey jhr majesteten alsz auch an andern höfen über den |: neulich :| mit |: Schweden geschlossenen frie:|den gar |: ungleiche :| impressiones von der |: conduite hiesiges hofes nehmen :| würde, zumahlen man für |: unmuglich ge:|halten, dasz man nach einmahl gefasten so |: genereusen resolution :| undt gethanen |: furschlagen :| mit |: Schweden schliessen :| solte. Er gab mir hierauf zur antwort, dasz er selber gestehen müste, dasz man hiesiegesz ohrtesz |: verdienet haette :| für un|: bestandich :| undt |: betriglich :| gehalten zu |: wer:|den, im fall mehr erwehnter |: friede :| auf solchen fuesz, wie man sich vielleicht einbilden möchte, |: mit Schweden geschlossen :| und nicht dergestaldt |: clausuliret wehre :|, dasz man hiesieger seiten nicht alle augenblücke solchen |: wieder zerreissen koente :|, imfall |: Schweden, welches :| doch unmüglich geschehen würde, diesem |: reiche nicht :| völlige |: satisfaction gebe :|. Damit ich aber seinen worten desto beszern glauben zumeszen und jhr maj[ten] davon desto gewiszer versichern könte, wiesz er mir |: die letzte relation der :| in |: Schweden gewesenen :| grosz|: gesanten :|, worinnen sie |: referiren :| dasz man bey |: schliessung :| desz |: friedens :| wohl auszdrucklich für|: aus bedungen :|, dasz hiedurch keine von allen jhrer zarschen maj[ten] |: prætensionen gehoben :| oder im |: geringsten :| ver|: mindert werden solte :|; und wie man ihnen hierauf geantwortet, dasz auf solchen fall die |: schliessung :| einesz |: ewigen friedens :| nur zum |: schein :| undt für |: die lange weile sein wurde :|, hätten sie gesagt, dasz imfall man hie nicht mit zufrieden, sie |: order haetten :| ihren |: abscheit zu nehmen :|, undt wehre also |: dieser friede, wie :| oben |: gemeldet, geschlossen :|, ohne zweiffel auf hoffnung dasz die |: nach diesem hofe :| ge|: destinirte grosgesanten :| der sachen eine |: andere form geben :| undt |: mittel finden solten :| diesen hof von seinen |: prætensionen abzubringen :|. Hiebey aber versicherte mir obgemelter knais, dasz man durch nichtsz in der weldt würde |: dazu gebracht werden :| von oftberührten |: prætensionen auch nur den geringsten tüttel abzustehen :|. Er fragte mir folgends die uhrsach, warumb der |: Frantzösische und Brandenburgische minister :| noch |: nicht angekommen :|, worauf ich antwortete, dasz |: die Schweden :| ohne zweiffel sorge getragen, dasz |: gerüchte :| von |: schliessung :| diesesz |: friedens :| bey zeiten in allen |: hoefen ;| von |: Europa lauffen zulassen :|, undt also

hochgedachte potentaten nicht ohne uhrsache vielleicht |:eines andern sich bedacht haetten:|. Er schien auf diese antwort zimlich bestürtzt zu werden und sagte, dasz er solchesz ja nimmer hoffen wolte, undt möchte ich doch |:ihr maj[ten]:| die |:sache ausfürlich bericten:|. Jch habe ihm nachgehensz auf anrahten der |:verwitweten zaarizin:| und |:knias Boris Alexeiwitsch:| eine |:considerabele summe-geldes:| durch mons. Boutenant |:anbieten lassen:|, imfall er die |:sache, so wie wir:| esz im anfange |:proponiret, disponirn würde:|, worauf er sehr |:satisfait geschienen:| undt versichert, dasz er suchen wolte |:ihr maj[ten] genade:| so viel müglich in der |:that zu verdienen:|. Nach den fest wird desz ältern zarn heyraht mit einer damen von 18 jahren, nahmensz Solticova, für sich gehen. Diese dame ist eine der schönsten diesesz gantzen landesz; |:allein man glaubet:|, dasz sie vielleicht |:für:| dem |:beylager:| ausz |:herzeleyt sterben werde, weiln sie offentlich:| sich |:verlauten lassen:|, dasz sie |:lieber sterben:| alsz |:dieses herrn gemahl werden wolte:|. Jch bin in allertiefster unterthänigkeit, groszmächtigster könig, allergenädigster konig und herr, ewer königlichen majesteten allerunterthanigster undt getreüester diener

Von Horrn.

Moscau d. 24 Decembris 1683.

Bagpaa: M. Horn in Moscou. Præs. d. 29 Januar 1684.

Samme Dag (24 Decbr.) skriver Horrn (til Jessen?): Ne doutant pas qve la paix depuis peu conclue entre la Moscovie et la Svede ne fasse bien du bruit dans nostre cour, je vous envoie une treshumble relation pour sa majesté, ou vous verrez, qve messieurs les Svedois n'en ont pas tout le sujet de satisfaction, qv'ils se pourroient peutestre imaginer ou qv'ils pourroient tascher de persvader aux autres d'en avoir. L'on s'estonne fort dans cette cour du retardement des ministres de France et de Brandebourg. Le resident d'Hollande fait cepandant tout ce qv'il peut pour persvader a ces gens ici, qve son altesse electorale est prest a changer de partie.

19[1]).

1684, 16 Januar.

Groszmächtigster könig, allergenädigster könig undt herr. Eingeschloszenesz ist die copey einesz brieffesz, welchen ich für 3 tagen, nachdehm ich den tagk zuvohren jhr maj[ten] allergenädigstesz rescript vom[2]) erhalten, an knais Wassilie Wassiliwitsch eingesandt, biszherzu aber wegen gar mercklichen verhinderungen mündtlich mit ihm nicht reden können. Dasz beylager desz ältesten zarn ist nunmehro vollenzogen mit einer gewiszen damen Solticova, welche, wie man saget, eine der schönsten diesesz landesz, aber mit |:ihrem:| vermeintem |:gluk:| wenig |:zufrieden sein sol:|. Jch kan jhr maj[ten] nicht genugsahm sagen, wie viel |:ubele folgen:| man hierausz vermuhte, undt wie wenig die |:klugsten dieses reiches:| glauben, dasz dem gäntzlichen |:verlust:| undt |:untergange:| dieser groszen |:herschaft:| durch einigesz mittel mehr fürzukommen sey. Die haubtuhrsache

[1]) Fra Begyndelsen af 1684 af haves tillige Horrns Copibog (C) over de af ham udfærdigede Brevskaber, og ved Udgivelsen er denne jevnført. [2]) I Originalen er Datum ikke tilført.

dieses gantzen werckesz ist anfangsz |:die prinzessin Sophi ge:|wesen, welche nachdehm sie, den |:ältesten zaarn:|, welcher nicht allein |:blindt:| undt |:lahm:|, sondern auch überdehm der |:fallenden sucht:| dermaszen unter|:worffen:|, dasz man offtersz genöhtigt gewesen |:ihn:| ausz |:oeffentlichen:| ceremonien |:weg:|zu|:bringen:|, ausz keinen andern uhrsachen auf den |:trohn erhoben:|, alsz nur blosz damit |:sie sich:| nach hin|:richtung:| aller |:derjenigen:|, welche diesem |:furnehmen:| im wege, der gantzen |:alleinherschung bemaechtigen:| undt nach eignen belieben mit der |:regierung handeln moechte:|. Jn allen diesen ist |:Jvan Michalowitsch Miloslafski:| nicht allein ein getreüer |:rahtgeber:|, sondern auch ein gar |:verschmitzter:| ausz|:furer:| undt zur belohnung deszen ein mitgenosze der gantzen |:regierung gewesen:|, bisz endtlich |:kniass Wassili Wassiliewitsch Gollizin:| der |:prinzesin Sophien genade:| dermaszen auf sich |:gezogen:|, dasz man oberwehnten |:rahtgebers wenig:| mehr |:geachtet:|, undt ist allesz durch den |:letzteren:| nachgehensz ver|:richtet worden:|. Jndeszen machte |:Miloslafski nicht die:| geringste |:mine:| von wieder|:willen, sondern:| bedanckte sich vielmehr, dasz man ihm alsz einen |:alten man:| der |:affairen entschlagen und:| selbige auff stärckern |:schultern:| legen wollen. Er bahte indeszen nur, |:die prinzessin:| möchte consideriren, wie die gar zu grosze hoffnung, welche |:zaar Peter:| schon bey so |:jungen jahren:| von |:sich:| gebe, jhrem |:wundsch mit:| der zeit vielleicht gar zu |:hinderlich sein durfte. Er:| sagte |:weiter:|, dasz nichtsz ihre |:macht:| beszer befästigen könte alsz eine geschwinde |:heyraht:| desz |:aeltesten zaarn:|; er schlug hierauf alsofort die |:familie:| der |:Soltikoven fur:|, unter den vorwandt, dasz solche nicht gar zu weitlaufftig undt dahero dasz |:zaarische haus nicht:| beschweren könte, inderthat aber weiln der ietzigen |:zaarizin vater:| sein |:bester freund:|. Dieser, welcher dahmahln noch in |:Siberien:| auf |:eine woywodschaft war:|, ward sofort zu|:nebst seiner togter hieher beruffen:|, unterdeszen dasz |:Miloslafski:| bey den andern |:prinzessinnen:| eine eyfersucht gegen jhrer |:schwester:| suchte zuerwecken, indehm er |:ihnen:| fürstellete, |:wie unbillich:| esz |:wehre:|, dasz da ihnen die natur allen ein gleichesz recht in der |:tutel:| undt ver|:waltung:| desz |:reyches:| gegeben, eine undt zwar so zureden die |:jungste:| sich deszen |:alleine anmassen wolte:|, riehte |:ihnen:| aber ja der |:heyraht:| ihresz |:brudern:| sich |:nicht zu wieder:|-setzen, sondern vielmehr, imfall ihre |:schwester:| von meinung verändern möchte, darauf[1]) dringen, dasz solchesz je ehr ie lieber für sich ginge, weiln hiedurch nicht allein der ver|:witweten zaarizin:| undt |:ihres sohnes zaar Peters an:|sehen häfftig würden |:gemindert:|, sondern auch die |:prinzessin Sophia:| gezwungen sein ihnen einen theil |:in der regirung zu:| gönnen. Nachdehm nun für etlichen tagen die sache so weit gekommen, dasz sie nicht mehr zu hindern, hat die |:prinzessin Sophia:| von meinung beginnen zuverändern undt nebst |:knias Wassili:| allesz versuchet um diese |:heyraht zu hintertreyben:|, allein vergebensz, undt haben sie die sache ausz furcht einesz |:neuen auflauffes mussen geschehn las-

[1]) C tilføjer: zu.

sen:|. Wasz allesz diesesz endtlich nach sich ziehen werde, wird die zeit auszweisen; indeszen siehet man schon eine grosze veränderung, welch 3 oder 4 tagen[1]), indehm nicht allein alle |:prinzessinnen:| mit in den |:raht, sich:| gleichsahm mit |:gewalt:| in die affaires |:eindringen:|, sondern auch allesz |:ansehen:| undt |:macht:|, so |:knias Wassili:| fürdehm gehabt, |:Miloslafscki:| in die |:haende zu spielen:| suchen. Jndeszen werden von |:beyden partheyen:| alle verdächtige, so viel müglich, in |:der stille durch bannissement:| oder andern kürtzern[2]) mitteln |:aus dem wege:| ge|:raeumet:|. Zar Peter Alexeiwitsch ist eine zeithero sehr kranck an den blattern gewesen, allein anjetzo gottlob völlig wiederumb genesen. Die commission auf den Polnischen gräntzen hat nunmehro ihren anfang genommen, wiewohl noch verschiedene von den Polnischen deputirten erwartet werden. Ein Schwedscher courierer, welcher den aufbruch der groszgesandten angedeutet, war gestern bey zar Jvan allein zur audiens, weiln zar Peter sich entschuldiget, dasz er ihm wegen einiger unpäszlichkeit nicht konte für sich kommen laszen. Ausz Schmolenschko ist die zeitung, dasz dorten ein courier angekommen mit bericht, dasz die keyserliche gesandtschafft baldt folgen werde. Siberische kaufleute bringen mit, ob solten die Chineser mit groszer macht in Siberien gefallen sein undt schon etliche vestung erobert haben. Gestern ward ich durch |:kni[a]s Boris Alexeiwitsch Gollizin in:| vertrauen berichtet, ob solte der hiesiege |:Hollaendische resident order haben:| eine considerable |:summe geldes:| die|:ser regierung jaerlich anzubieten:|, imfall sie mit |:Schweden tout de bon:| schlieszen undt mit |:Polen:| undt dem |:Roemschen reiche:| gegen |:den Turken den krieg:| an|:fangen:| wolten; überdehm, dasz man sich nebst |:Schweden bemuhen wolte:| die sachen so zu disponiren, dasz von seiten |:Polen die prätension:| auf |:Kiof:| undt |:Smolensk:| auf ewig solte aufgehoben werden. Man hat wieder aller ehmahligen gewohnheit ein tribunal ansetzen laszen, darinnen von allen ständen ausz jeglicher provintz zwey sich finden sollen üm von allen angelegenheiten zu deliberiren, ohne zweiffel umb nachgehensz weniger verantwortung wegen verwaltung des reichesz zu haben. |:Emilian Ukraienzof:| hat noch guten muht undt versichert, dasz |:man mittel:| finden |:koenne:| die |:gemuter:| der ver|:samlung nach:| willen |:zu lenken:|. Die hartesten in dieser sache werden |:die herrn geistlichen:| sein. Jch bin in allertiefster unterthanigkeit, groszmächtigster könig, allergenädigster könig undt herr, ewer königlichen majesteten allerunterthänigster undt getreüester diener

Von Horrn.

Moscau d. 16 January 1684.
Bagpaa: Præs. d. 19 Febr. 1684.

Copia.

Jllustrissime princeps. Jnutile credo altius repetere, qvemadmodum jllustrissimæ vestræ excellentiæ svasu, ut potentissimum meum regem de |:magnanima:| prorsus et gene-

---

[1]) C tilføjer: zu wegen bringen können. [2]) C: kurtzen.

rosissima |:zaaricae suae majestatis:| omniumqve |:magnatum:| hujus |:imperii intentione:| certiorem facerem, inductus fuerim jussuqve vestro eandem regiam suam majestatem, ut ad majorem |:hujus regni et interesse:| ipsius |:securitatem:| socios suos, |:regem scilicet Galliae et electorem Brandeburgicum:|, ut partes |:vestras:| sponte et qvasi ad id |:non sollicitati amplecterentur, induceret:|, rogaverim. Nec defuisset rei successus, nisi primus iste |:in vobis:| fervor et |:ad gloriam:| stimulus, nescio qveis obstaculis, hebetatus fuisset. Potentissimus qvippe meus rex clementissime iis, qvæ regiæ suæ majestati humillime proposueram, annuens, ut de omnibus, qvæ imperii hujus utilitatem spectarent, vobiscum transigerem, jamdudum plenam mihi concessit potestatem. Accidit interim, ut |:legati vestri Holmiae pacem:|, ut vos dicitis infirmam, sed si |:Suecis credendum, aeternam et haud ex re:| huic imperio, |:pangerent:|. Qvicqvid hujus sit, certissimum est, |:Svecicos:|, qvi in totius Europæ aulis degunt, |:ministros:| pro certo affirmare, |:legatos:| vestros omnes |:praetensiones et jura in Careliam:| aliasqve ejus tractus |:provincias:|, tanta sangvinis profusione |:olim:| piæ memoriæ magno isto zari |:Alexeio Michailewitio conservatas, cessisse:|, et sic maximi hujus principis ut et piissimi ipsius filii zaris Theodori Alexeiwitii piæ memoriæ |:justissimas:| in |:dicta loca actiones:| qvasi |:injustas reliqvisse:|. Hac |:Svecorum:| seu |:vera:| sive |:ficta relatione rex Galliae:| motus legato suo jam in via |:huc versus comprehenso, ne ulterius:| pergeret, mandari curavit, simulqve potentissimo meo regi scripsit, |:supervacaneam sibi:| videri istam |:legationem:| tali rerum statu, nisi forsitan zarica sua majestas regiam suam majestatem potentissimum meum regem de |:contrario Svecorum relationi:| et constanti ad prædictam |:amicitiam inclinatione:| per expressum aliqvem |:certiorem reddere:| simulqve in aula potentissimi mei regis inchoatam |:hic negotiationem finire:| vellet. Hoc est, qvod potentissimi mei regis jussu proponere debui, rogitans, ut certo et constanti aliqvo responso qvam citius digner, qvo habeam, qvod clementissimo meo regi et domino qvam humillime referre possim. Permaneo interim devinctissimus

Moscau 12 Jan. 1684.

Den 15 Januar skrev Horrn, ligeledes fra Moskva, til Reventlov: Monseigneur. Je viens de reçevoir une lettre de vostre excellence du 20me de novembre, ou vostre excellence me fait la graçe de m'ouvrir ses sentiments sur l'estat de ma negotiation et de me commender de tascher de penetrer, autant qv'il me seroit possible, le dessein de ces messieurs. Vostre excellence aura veú par mes preçedentes lettres ce qv'il y a touchant la paix avec les Svedois, et ma treshumble relation d'aujourdhuit fera voir le reste de l'estat des affaires de ce royaume. Je n'y pu rien adjouter, si ce n'est qve ceux de la partie de zar Pierre souhaittent assurement la gverre contre la: pour avoir une foix les armes en main et pour s'en servir ensvite en toute sorte d'occasion. Les autres au contraire, n'estant pas de ce mêtier, ne chergent qve la paix, ou cepandant knias Wassili Wassiliewitsch, estant attaché par mille bienfais a la princesse Sophia, ne sçauroit trahir ses interests, ni faire aussi qvelqve chose contre la volonté de zar Pierre, de peur qv'il ne soit obligé un jour de rendre conte de sa conduite d'apresent. C'est pourqvoi il souhaitteroit qve touttes les affaires fussent incertaines et dubieuses, et qv'on ne fut pas obligé de s'engager a rien tout de bon. Il aime cepandant ce grand idole qvi fait tant de bruit dans le monde, et il y en a qvi croient, qve cela a autant de puissance sur son coeur qve l'amour ou le devoir. Voila, monseigneur, le veritable pourtrait de cette cour en petit volume, dont vostre excellence jugera bien ce qv'on en pourra dire en dètail. Cepan-

dant Dieu sçait, qve [je ne] neglige pas un moment et qve je fais tout ce qve je puis, mais souvant me voiant au comble de mes souhaits je me voit renversé en moin de rien par un maudit changement. Enfin, chaqve jours a qvelqve chose de nouveau, et parmis cela qvelque foix des choses assez tragiqves. Mes amis pourtant me disent tousjours qv'il ne faut pas perdre courage, et la patience et la constance qve je monstrerai forçeront peutestre tous les obstacles, qvi se pourront opposer a ma negotiation. — Den 29 Januar skriver han til Samme: Je n'ai pas encore eu aucune réponse sur ma derniere proposition faite a knias Wassili Wassiliewitsch, qvoi qv'il me l'ait promise il y a long temps. L'on a celebré les nopçes du zar ainé depuis peu, ce qvi l'a peutestre empesché de songer a d'autres affaires. Le courier de l'empereur fut hier a l'audience. Il veut, dit on, qve messieurs les presidens de la Possolsche precase[1]) lui promettent par escrit au nom de sa majesté zarienne de ne rejetter point les propositions, qve messieurs les grands ambassadeurs de son maistre leur pourront faire, faute de qvoi ces messieurs ont ordre de se retirer en Pologne sans passer les frontieres de ce royaume. La commission avec les Polonois va estre finie en peu de temps, et l'on a desja ordonné aux ambassadeurs Moscovites de rechanger leurs escrits avec ceux de la Pologne et de se retirer de la au plus vîte. Le courier de Svede est parti aprez s'estre bien brouillé avec messieurs les Moscovites; l'on attend ici la grande ambassade de sa maj^té Svedoise au moix de mars. Monsieur le resident d'Hollande envoiá hier un petit billet au knias Golliçin, par ou il l'avertit, qve l'alliance entre la Svede et la France estoit qvasiment conclue; mais on n'en fit qve rire.

20.

1684, 5 Februar.

Groszmächtigster könig, allergenädigster könig undt herr. Auf mein letzeresz memorial habe, wie sehr ich auch geurgiret, biszhero noch keine antwort erhalten. Knias Wassilie versichert mich indeszen bey aller gegebenen gelegenheit von |:seiner getreuen intention:| für jhr |:maj^ten interesse:|, undt dasz die |:Schweden sich:| bey dem schlusz der rechnung vielleicht zimlich |:weit vom:| eingebilten |:zwek finden:| werden. Der keiserliche nuntius hat gestern seine abscheits[2]) audiens gehabt, wobey gar ein wiedrieger zufall fürgelaufen. Esz ist fürlängst diesen hofe durch desz an ihre keiserliche maj^ten abgefertigte botschaffter berichtet worden, waszmaszen man keiserlicher seiten die creditive nicht andersz alsz durch den premier minister empfangen, wie auch durch eben selbigen die recreditiven wieder auszliefern liesze, alsz hat man fürlängst hierüber den schlusz gefaszet auf gleiche weise hiesiger seiten gegen allen keyserlichen ministern zu procediren, undt ist solche resolution dem letzt hiegewesenen abgesanten de Battoni schrifftlich mit gegeben worden. Weiln man nun an keyserlicher seiten allen denen, so nachgehends von hier da gewesen, nicht alsz ausz desz premier ministers handt die recreditiven überreichen laszen, alsz hat man mehrgemelten nuntio gleicher gestalt nach vollendeter audiens durch knias Wassilie Wassilievitsch dasz antwort schreiben an jhre keyserliche maj^ten offeriren laszen, welchesz er aber mit zimlich harten worten gerefusiret undt gesaget, dasz imfall man bey dieser resolution bliebe, esz eine uhrsache sein könte, dasz die groszgesanten sich wieder zurück begeben würden, worauf ihm geantwortet, dasz esz in jhr keyserlichen maj^ten belieben stünde

---

[1]) Posol: Gesandt; prikas: Cancelli; posolskij prikas: Gesandtskabscancelli, Udenrigsdepartement.
[2]) C udelader: abscheits.

gesanten zu schicken oder nicht, allein dasz man an diesem hofe fest entschloszen wehre von diesen point niemahlsz abzutreten. Der brieff, welchen der nuntius gerefüsiret, soll heute mit der post auf Wien gesandt werden[1]). So baldt die Moscovitsche commissarij auf den gräntzen den Polnischen ihre ordres, die ihnen geschicket, unverrichteter sache wieder anhero zukommen, wiszen laszen, hat man Polnischer seiten einen deputirten nach Cracaw an den könig abgefertiget, indeszen aber die Moscoviter vormocht mit ihren aufbruch bisz auf wiederkunfft deszen einzuhalten[2]). Jhr maj[ten] zar Peter Alexeiwitsch sindt Gottlob nunmehro völlig restituiret, wiewohl sie wegen viehler blatterflecken sich noch nicht sehen laszen. Jch bin in allertiefster unterthänigkeit, groszmächtigster könig, allergenädigster könig undt her, ewer königlichen majesteten allerunterthanigster undt getreüester diener

Von Horrn.

Moscau d. 5 Februarij 1684.

21.

1684, 10 Marts.

Groszmächtigster könig, allergenadigster könig undt herr. Ich habe biszhero desz mir durch knias Wassilie Wassiliwitsch versprochenen entwurffsz noch nicht habhafft werden können, wiewohl er mich noch für 3 tagen versichern wollen mir solchesz alsz gestern zuzusenden; allein ich glaube, dasz er nicht allein hierinnen sondern auch in vielen andern durch eine harte rencontre mit Ivan Michalowitsch Miloslafski ist verhindert worden. Dieser |:leztere:| ist, wie in meiner allerunterthänigsten relation vom 15 January gemeldet, eine zeithero ohn eintzigesz |:employ gewesen:|, hat sich auch gantz keinesz |:verdrusses:| gegen |:knias Wassili Wassiliwitsch merken:| laszen, sondern durch allerhandt freundtschafftsz zeichen undt willfährigkeit ihn gesuchet |:sicher:| zu |:machen:|, bisz endtlich, nach vollzogenem beylager desz älteren zarn, die sache allmählich beginnen loszzubrechen, undt mehr-|:erwehnter Miloslafscki:| sich gnugksahm gestützet glaubende bey den gantzen Moscovischen adell |:knias Wassilien:| alsz einen vertiller |:der gerechtichkeit:| undt einen menschen, der nicht allein disz gantze reich sondern auch gahr seine |:sehle fur geld feyl:| trüge, ausz-|:geschriehen:|. Weiln auch die verzögerung der Schwedschen groszgesanten den landtadell, welcher mehrer pompe wegen deszhalben expres aufgebohten, hie in Muschkaw, da allesz theüer, fast über vermögen aufhällt, undt selbiger deszfalsz nicht wenig ungeduldig, alsz hat |:Miloslafski:| sich dieser |:gelegenheit bedienen:| wollen, indehm er nicht allein alle

[1]) Den 12 Febr. skriver Horrn til Gabel: Le courier de l'empereur a obtenu son recreditif de la main du zar, apres avoir donné un escrit, qv'on en feroit autant a Vienne aux ministres de Moscovie.

[2]) I et Brev af 5 Febr. 1684 fra Horrn til Gabel hedder det: Les affaires avec les Polonois vont si bien, qve les commissaires Moscovites ont ordre de n'attendre qv'une poste de Cracau et, en cas qve le roix cherge encore la restitution du moindre village, de se retirer sans plus entrer en aucune conference avec les Polonois.

verschiedene mahl bey |: sich zum essen geha[bt]:|, sondern auch nachgehensz mit |: hew, habern:| undt andern nohtwendigkeiten regaliret, auch öffentlich gesaget, dasz er so vieler brafen leute zustandt beklagete, welche alle miserabel sein müsten ausz keinen andern uhrsachen, alsz dasz sie nicht bey zeiten die fürsichtigkeit gehabt, eine gute |: summe geldes:| unter sich zu|: sammen zubringen:| undt solche |: knias Wassilien zu praese[n]tiren:|, der sie gewisz sofort würde |: abgelassen haben:|. Disz allesz, weiln esz öffendtlich geredet, hat unmüglich verschwiegen bleiben können, undt ist nicht allein |: knias Wassilien:| sondern auch der |: prinzessin Sophia:| zu |: ohren kommen:|, welche |: Miloslafski:| hierüber zu reden setzen[1]) wollen, allein dieser, anstadt sich zu endtschuldigen, hat nicht allein allesz obige in der |: prinze[s]in:| gegenwart aufsz schärfste wiederhohlet, sondern noch hinzugethan, dasz sie, die |: prinzesin:|, an allen diesen die haubt uhrsache wehre, dasz sie ihrem gantzen |: hause:| undt diesem |: reiche:| einen un|: auswischlichen flecken:| an|: haengete:|, undt entlichen, dasz entweder |: ihr:|em |: favoriten:| oder auch ihm selber müste |: der hals:| ge|: brochen werden:|, weiln er durchausz solche |: ungerechtigkeit:| nicht länger ansehen wolte noch könte. |: Knias Wassili:| kahm eben am ende dieseз discourses drüber zu undt hätte gewisz dem andern den |: hals gebrochen:|, imfall er nicht durch der |: prinzessin bitten:| undt |: trehnen:| wehre davon abgehalten worden. Jndeszen ist fast der gantze hoff getheilet, undt weisz man nicht, wie endlich disz allesz ablauffen werde. Für etzlichen tagen ward knias Wassilie in seinem eigenen hause von einen gemeinen keerl angegriffen, welcher, wie er nichtsz andersz thun kundt, ihn einen verrähter seinesz vaterlandesz undt auszsäuger desz[2]) gemeine nante, hinzufügende, dasz man in kurtzen mit ihm ein gleichesz spiehl spielen würde, alsz man verwichenen sommer mit andern seinesz gleichen gethan. Die commission auf den Polnischen gräntzen ist numehro gantz zerschlagen, und werden hiesiege gesandten in wenig tagen hie erwartet. Die Schwedische gesandtschafft soll schon zu Grosz-Novogrod sein, undt wird deszwegen allesz zu deren empfangk fertig gemachet. Ich bin in allertiefster unterthänigkeit, groszmächtigster könig, allergenädigster könig undt herr, ewer königlichen majesteten allerunterthänigster undt getreüester diener

Von Horrn.

Moscau d. 10 Martij 1684.
Paaskrift: præs. d. 19 April 1684.

Den 19 Februar 1684[3]) havde Horrn fra Moskva skrevet til Meyercron (i Paris): La Moscovie ajant esté agitée depuis qvelqve temps par les troubles continuelles, qve la haine et la vangeance, et plus encore l'ambition et la jalousie, y ont fait naitre, se voit a present dans une telle irresolution qv'elle ne sçait presque plus de remede pour ses maux. Ce n'est pas qv'il ny ait d'assez habiles gens pour juger, qve le mal ne cessera jamais, a moins qv'on en oste la raçine, et mesme il y en a d'assez braves pour tout entreprendre, mais il y en a si peu qve leur prudence, n'estant pas avouée des sentiments des premiers de

[1]) C: stehen.
[2]) C: der.
[3]) Dette Brev findes blot i C.

la cour, ni leur bravoure accompagnée des forces et de l'autorité qv'il y faudroit pour quelqve grand dessein, elle ne sert de rien, ni au publiqv ni a euxmesmes. Cependant il s'en est trouvé qvi ont crú, qv'il falloit profiter du malheur publiqv pour y fonder dessus leur interest particulier et prendre soin de leur propre fortune, en laissant la conduite de la patrie au caprice du destin. Ceux ci voiant bien qv'une gverre estrangere (qvi est assurement l'uniqve moien qvi puisse sauver cet estat d'un entiere ruine) leur osteroit le moien de s'elever au dessus de tout ce qvi leur resemble et de remplir leur coffres, n'ont rien oublié jusqves apresent, qvi pût contribuer a eblouir le peuble et la cour mesme d'un faux titre de paix et de repos universel. Ces sentiments auroient esté svivies d'une effect tres fatal tant pour la gloire qve pour l'interest de ce royaume, et il ne faut pas douter qve trente mille ducats n'eussent eu autant de pouvoir sur l'ame d'un certain ministre qv'autre foix trente pieçes d'argent sur celle de Judas, a moins que la peur d'estre un jour obligé a rendre conte de ce qvi se passe apresent, n'eut balancé en qvelqve façon l'amour du gain. Aprez le retour de l'ambassade qv'on avoit envoiée en Svede l'on a crú de pouvoir satisfaire en mesme temps et a l'honneur et a l'interest et se mettre encore a couvert de touttes les reprosches qve le temps avenir sçauroit inventer, en entretenant les choses dans l'incertitude ou elles sont apresent, c'est a dire en faisant tous les jours qvelqve nouveau project, plutôt pour amuser le peuble qve pour en exeqvuter aucun. Mais avec tou cela on est peutestre plus observe qve l'on ne croit, et la grande jennesse d'un prince ne l'empesche pas tousjours de remarqver tout et d'en juger, qvand il le trouvera apropos.

La conference qvi se tient sur les frontieres de ce royaume avec messieurs les Polonois va estre finie en peu de jours, qvoi qve qvelqves un esperent de trouver un expedient pour prolongver la trefve d'Androuzof encore dix ans; et apparemment qve messieurs les Polonois n'en seront pas faschez dans le present estat de leurs affaires. Le courier qvi est venu ici de la part de l'empereur, va partir demain; il y a eu beaucoup de dispute avec lui a cause du recreditif, qv'on ne lui a pas voulu faire reçevoir comme a l'ordinaire de la main du zar mais de celle du premier ministre, a cause, dit on, qv'on en fait de mesme a Vienne aux envoiéz de sa majté zarienne, mais a la fin il l'a obtenu comme il le souhaittoit, aprez avoir donné un escrit de sa main, ou il promet au nom de sa majté jmperiale, qv'on en usera de mesme avec les ministres de sa majté zarienne. Le bruit qvon a fait courir depuis qvelqve temps, comme si les Cosaqves se fussent joints aux trouppes du roix de Pologne, n'est qv'une production du bell esprit de messs les Polonois, qvi se plaisent souvent a debiter des chimeres pour de la verité. Ce n'est pas qvil n'y pû avoir qvelqves vintaines de ceux qvi demeurent sur le bord du Boristhene, qvi soent allé servir en Pologne, mais ce n'est que pour de l'argent, tout de mesme comme chez nous. Il y a eu qvelqve bruit du costé de Casan a cause des Baskirtzes, qvi sont des Tartares voisins de Siberie, mais ils ont estéz tellement relançez par qvelqves regiments de strelitzes commendez par des officiers estrangers, qvil n'auront apparement gverre d'envie d'y retourner.

Den 26 Febr. skrev han til Reventlov: Il y a trois jours qve le knias Wassilie Wassiliewitsch Gollicin me fit prier de le venir voir le lendemain. J'y fus donc deux heures devant jour, ou il me demanda, si l'on pouvoit àjoúter foix a ce qve sa majté avoit faite une alliance si avantageuse avec la France, comme les gazettes portoient. J'y répondis qvil n'y auroit plus moien d'en douter aprez les asseurences qvi nous en venoient de toutte part. Il poursvivit donc qve sa majté zarienne aussi bien qve tous les boiars y prenoient part, et qv'aiant songé long temps a trouver des moiens pour nouer une amitié plus étroite avec sa majte et avec ses alliez, on avoit a la fin trouvé un expediant qv'on croioit fort convenable a l'estat des affaires de l'un et de l'autre prince, qv'il m'en enverroit le project escrit de la main d'Emilian Ukraienzoff, et qve je prisse la peine de le traduire moimesme, afin qv'aucun translateur n'en sçût rien. Je lui en ai escrit ce matin, mais il m'a fait réponse, qvil y avoit encore qvelqve chose a changer et qve je l'aurois au plùtòt. J'ai veú, monseigneur, qve touttes les gazettes sont pleines d'une grandissime victoire, qve les Cosaqves doivent avoir emportée sur les Turqs, et mesme l'on y àjoúte, comme si tous les Casaqves de sa majté zarienne s'estoient rendus au roix de Pologne. C'est pourqvoi vostre excellence trouvera bon qve je lui dise, qv'il y a deux sortes de Casaqves, ceux qvi demeurent au dela du Boristhene, et d'autres qvi sont au deça du dit fleuve. Ceux au dela ont esté tellement ruiné dans la derniere gverre avec les Turqs, qv'il n'en est gverre resté. On est convénu entre sa majté zarienne et le roi de Pologne, qve l'un et lautre s'en pourroit servir selon ce qv'on en auroit besoin. Cependant le roix de Pologne leur a donné un hettman, nommé Kounitscki, qvi, pour n'estre pas ingrat a son bienfaicteur, a fait cet hiver qvelqves courses sur les Tartares qvi revenoient de l'armée, et mesme il en pourra avoir pris et tué trois ou qvatre cent.

mais depuis peu on a eu des nouvelles, comme sil avoit donné dans le panneau, et qv'une bonne partie des siens eût esté tuée par les Tartares. Tous ces Casaqves, dont je viens de parler, ne sauroient jamais passer le nombre de cinqv ou six mill hommes, mesme qvand il n'en resteroit pas un seul au logis, car la plus grande partie s'en est sauvée au deça du Boristhene aprez la perte de Tzchegrin. Les autres qvi sont purement sujet de cet empire, et qvi peuvent tousjours mettre en campagne une arme de vint a trente mille hommes, n'ont garde de bouger sans ordre, estants si bien observéz par les meilleures trouppes de ce roiaume, qve mesme s'ils vouloient, il n'y auroit pas moien de rien faire sans permission de sa ma[té] zar[ne].
Voila, monseigneur, tout ce qve je puisse dire a vostre excellence.

22[1]).

1684, April.

Groszmächtigster könig, allergenädigster könig undt herr. Die letzste woche in den fasten ist bey den Reuszen in den kirchen mit beten, undt die erste nach ostern in den krügen mit schwelgen zugebracht, alsz dasz man wehrender solcher zeit fast keinen menschen sprechen können. Gestern hab ich zum ersten wieder knias Wassilie Wassiliwitsch besuchet, welcher eine visite an Ivan Michalowitsch Miloslafski (der sehr kranck ist) gegeben hatte. Ich that eine erinnerung desz bewusten entwurfsz, hinzufügende, dasz die lange zurückhaltung deszelben mir vielleicht bey jhr maj[ten] meinen allergenadigsten könige ungnadig mochte gedeutet werden, zumahlen ich schon für etzlichen posten positive allerunterthänigst referiret selben mit negsten briefen zu übersenden; worauf mir knias Wassilie antworte, dasz solcher längst fertig, auch von der princessin undt den meisten bojaren aggreiret, allein in der gantzen versamlung noch nicht fürgetragen wehre, weiln eben selbigesz tagesz, wie solchesz hette geschehen sollen, die dispüte mit Miloslafski fürgefallen; dasz er mich von zweyerley versichern könte, imfall esz sonsten nach seinen willen ginge, wie er doch hoffte, ertslich dasz mit Schweden geschloszene oder vielmehr noch zuschlieszende friede nicht andersz alsz proforma wehre, undt man selben dergestaldt clausuliren wolte, dasz man keinen augenblick länger daran gebunden sein dürffte, alsz man esz selber alhier verlangete; fürsz andre dasz er sein euserstes dran setzen wolte esz in kurtzen dahin zubringen, damit die von allen zeiten zwischen königl. maj[ten] undt ihr zarischen maj[ten] gewesene vertraulichkeit dermaszen verneuret undt befästiget würde, dasz solchesz zum unauszbleiblichen allgemeinen vergnügen gedeyen solte. Jch hab nachgehensz mit knais Boris hierüber geredet, welcher mir sagte, dasz er an allen obigen nichte zweiffelte undt mir wohl versichern könte, dasz seinesz brudern intention biszhero gar gut wehre, imfall nur die herren Schwedischen gesandten nicht gar zu schwer mit geldt beladene wagen mit sich brächten. Von der verrichtung auf den Polnichen gräntzen habe in meinen vorigen allerunthanigsten bericht gethan. Ausz Siberien hat man, dasz die Sinesen zimlich weit avanciret, weszwegen den dortigen woiewoden von hier ordre zugesandt sich ihren progresen best müglichst undt mit aller macht zu opponiren. Jch bin in allertiefster unterthänigkeit, groszmächtigster könig, allergenädigster könig undt herr, ewer königlichen majesteten etc.

Moscau d. a. Ap. 1684.

---

[1]) Denne Relation ligesom det følgende Brev til Gabel haves kun i C.

Under 25 Marts s. A. havde Horrn fra Moskva tilskrevet Gabel: Pour contenter vostre curiosité sur le chapitre de la Chine vous me permettrez de vous dire, qve ce royaume, nestant separé de la Siberie orientale qve par une longve chaine de montagne et la grande muraille, pretend de posseder au de la de ses limites non seulement le petit royaume des Bogdoyens, qvi sont les conqverans de la Chine, mais encore tous le pais qvi s'ètend le long du grand fleuve d'Amour. Ce fleuve est, a ce qvon dit, non seulement le plus grand de toute la Siberie, mais de toute la Moscovie. Il prend sa source dans des montignes, qvi s'estendent vers le nord, et se dit Schilka, jusqves qv'aiant passé les provinces Silenskoi et Nerciskoi il se joint avec la riviere d'Argun, et prend le nom d'Amour, aprez qvoi, aiant tourne son cours vers l'orient, il s'eslargit extremement et, laissant le promontoire de la Corée a droite, il tombe dans l'ocean avec qvelqve sorte de rapidité. C'est par ceste embouchure qve ceux de la Chine sont entré fort souvant avec qvantité de jonqves, et qvoi qvils aient pris qvelqves foix des petites places fortes sur les Moscovites, neant moins n'estant pas assez fort pour poursvivre leur conqvestes, ils ont esté obligéz de se contenter de les bruler et de les abandonner, sans tirer d'autre fruit de leur victorie qve seulement celui de borner les progres de leurs voisins. Vous sçavez, monsieur, qv'aprez la mort du dernier roix de la Chine et la defaite de toute la famille des Taimingves, le royaume de la Chine a esté agité par des troubles et des seditions continuelles, jusqves qve le c̃han d'apresent a presqve tout appaisé. C'est pourqvoi se voiant dans l'estat d'executer les desseins de son pere du costé de la Siberie, il a fait eqviper une flotte de cent cinqvante jonqves, avec ordre de monter le fleuve d'Amour le plus haut qvi pourront, et de bastir partout des plaçes fortes; outre cela at il fait entrér dans la Siberie du conté[1]) de Leatung une armée de vint mille homme et du costé des Bogdoiens une autre de qvinze, pour empescher qvelqves princes Moungale alliéz de sa maj^{té} zarienne de secourir les deux provinces Silenskoi et Nerciskoi, dont on se veut emparer. Voila, monsieur, tout ce qv'on en sçai jusqves a cette heure. Cependant l'on a envoié ordre en Siberie d'envoier du monde et de lammounition dans les places les plus avançées, aussi bien qve d'obliger les Moungales par des petis presens, qvon leur fera, de ne changer point de partie. .... Le mariage du zar aine a apporté beaucoup de changement dans cette cour, mais pas tant qv'on auroit cru. La zarice et k. W. W. G. y tiennent tousjour les resme du gouvernement sans qve personne y ose contredire. Les deux zar sont assez bien ensemble, et je ne crois point qv'il y ait qvelqves choses entre eux a craindre durant le basage de zar Pierre. L'on n'a point de sujet de croire qve la Moscovie fasse la gverre au Turck ou au Tartares, mais aussi ne voi je point qvon puisse esperer, qv'elle se veuille declarér tout de bon contre la Svede dans l'estat ou elle se voit, non seullement par le passé, mais encore davantage par la grande desunion des boiars. Il y a environ qvinze jours qve k. W. W. G. et Ivan Michalovitsch Miloslafski se qverellerent dans la presence de la princesse Sophia, mesmes jusqves a couteau tirer. La dite princesse les pria, les larmes au yeux, de ne faire point de bruit et de songer plustost a l'interest de leur patrie qv'a leur propre. Gollicin ne marchanda point de sacrifier sa haine au larmes d'une princesse, qvi na pas doutée de lui faire un sacrifice de son coeur, mais l'autre dit tout haut, qvi creveroit plutôt qve de voir plus longtemps les affaires aller comme elles vont apresent. Les ambassadeurs qvi ont esté sur les frontieres en sont de retour sans avoir fait autre chose qve la confirmation de la trefve avec les Polonois. Le hettman Iuan Samouelewitsch mande, qve Kounitski, aiant esté battu par les Tartares, a esté tué par ses propres Casaqves. L'ambassadè de Svede n'est pas encore arrivée, on l'attend aprez la feste. Du reste, monsieur, je vous svis infinement obligé du soins qve vous prenez de moi, ne souhaittant rien autant qve de rêpondre par mes treshumbles services. Le lieux de mon employe me sera tousjours fort indifferent, et je serai bien par tout ou vous voudrez qve je sois. Cependant, monsieur, trouvez bon qve je vous dise, qve mestant un peu endetté par des avances qve jai faittes sur l'esperances de reussir a souhait au service le sa majesté, je serois bien aise de rester pour le moins encore cett esté ici, a fin de me tirer honnestement d'affaire en epargnant autant qve je pourrai de mon appointement, pour paier ce qve je dois. L'on n'a pas envoié les arbres de nalives[2]) a cause du grand froid, qvi les aurois assurement tout gattéz. Prescheur n'est ni mort ni marie ni moine, mais grand favorit de qvelqves belles religieuses; j'espere qvi va devenir honneste homme. Knias Boris Alexeivitsch Gollicin vous salue et vous prie de me commender de lui estre aussi bien gvarant de vostre amitié, comme il veut qve je vous sois de la sienne. Monsieur Boetenant vous fait sa treshumble recommendation et vous prie de l'emploier, s'il y a

---

[1]) Læs: costé.

[2]) Nalivnija jabloki, Glasæbler.

moien de vous rendre qvelqve service dans ce pais ci, dont je ne serois pas pourtant peu jaloux, autant qve j'y serai. Je svis a cette heure aprez a apprendre le Turq, esperant qve dans trois ou qvatre moi dici je ne me servirai plus d'interprête avec messieurs les orientaux. Je vous supplie, monsieur, de m'aimer toujours un peu et de croire, qve je svis avec une tres profonde veneration, monsieur, vostre treshumble et tres obeissant valet.

23.

1684, 14 eller 17 April.

Groszmächtigster könig, allergenädigster könig undt herr. Wiewohl seit meinem vorigen allerunterthanigsten nichtsz veränderlichesz in meiner negotiation fürgelauffen, so habe demnach jhr maj[ten] in tiefster unterthänigkeit referiren wollen, waszmaszen vergangene woche zwischen freytagk undt sonnabendt nachsz umb zwölff uhr eine grosze[1]) persohn, welcher für diesem einer der fürnehmsten schreiber in der schatzkammer gewesen, sich durch alle schlosz, welcher mit fürgeben, dasz er ein kammer herr, durchgepractisiret[2]), undt endtlich auch jhr maj[ten] leibwache beredet, er wehre Nariskin, der verwittibten keiserinnen bruder, unter welchen nahmen er auch unverhindert bisz in zar Peter Alexeiwitsch vorgemach gekommen, woselbsten sich ohngefehr eine der zaricin kammerfraw an der thüren findende ihn gefraget, wehr er wehre undt wasz er suchte. Er gab zur antwort, dasz er einer der Nariskin wehre undt den zaren undt die zaricin sprechen wolte, begehrte deszwegen zu ihr eingelaszen zu werden. Gemelte kammerfraw sehende, dasz dieser sich einen falschen nahmen zugeben nicht scheute, fürnehmlich weiln sie einesz groszen meszersz, welchesz er blosz unter seinen rock trugk, gewar ward, begunte zu fürchten, ob er nicht etwa wasz ärgersz furzunehmen gesonnen sein mochte, fing derhalben fort ein geschrey an, worauf die wache herzu lief undt erwehnten nachtgänger in verhafft nahmen. Er ward folgendesz tagesz in |:gegenwart aller bojaren gepeiniget:|, da er dan |:bekante:|, dasz er durch |:Iwan Miloslafski:| wehre |:geschikt:| gewesen |:zaar Peter Alexeiwitsch:| nebst der ver-|:witweten zaarizin:| seiner frau |:mutter:| umb|:zubringen:|, alleine er habe nicht die intention gehabt solchesz |:zu volfuren:|, sondern sey expres |:gekommen:| jhre |:maj[ten]:| zu |:warnen:|. Disz allesz be|:kante:| er in bey|:sein Ivan Miloslafsken:|, welcher sich hierüber zum höchsten alteriret undt diesen menschen mit eignen |:haenden:| so zu sagen |:ermorden wollen:|; allein |:knias Boris Alexeiwitsch:| sprach ihm zu, sagende[3]), dasz dergleichen emportement ihn nur mehr |:verdaechtig machen wurde:|, undt er andre alsz solche |:beweisthümer:| zu seiner |:entschuldigung:| bey|:bringen muste:|. Knais |:Wassili Wassiliewitsch:|, welcher sonsten |:Miloslafskien geschworner feind:| ist, bestrafte seinen |:bruder:| geführter reden wegen, ihn fragende, wasz ihn obligirte für |:zaarn Petern:| sein |:leben:|

---

[1]) Istedetfor »grosze« har C: gewisze.
[2]) Istedetfor »welcher — durchgepractisiret« har C: wache practisiret.
[3]) Istedetfor »sagende« har C: folgendesz.

undt |: wohlfahrt zu wagen :|, oder ob er beständiger sein wolte alsz alle |: apostelen :|, dehren keiner für ihren meister |: in den todt gegangen :| wehre; worauf ihn jener mit gar scharffen worten antwortete, dasz wenn er gleich nebst allen andern ihr glück durch |: verraehterey :| zu bef|:aestigen suchten, er :| dennoch allein, wen ihm ia keiner hierinnen gesellschafft leisten wolte, alsz ein |: getreuer diener :| seinesz |: zaarn sterben :| wolte. Gestern undt heute ist nichtsz weiter gepassiret [1]). Jn Simbierski, welchesz eine grantzfestung gegen den Calmucken ist, haben 3 [2]) |: regimenter strelizen :| ge|: rebelliret :|, undt weisz man noch nicht, ob solche wieder |: besaenftiget :| oder nicht. In |: Gros Novogrot :| ist fast die gantze |: besazung zu :| nebst der |: burgerschaft zum aufrur :| fertig gewesen, undt hat man solchesz kaum bisz herzu mit guten worten verhindern können. Jch bin in allertieffster unterthänigkeit, groszmachtigster konig, allergenadigster könig undt herr, ewer königlichen majesteten allerunterthänigster undt getreüester diener

Von Horrn.

Moscau d. 14 [3]) April 1684.

24.

1684, 30 April.

Groszmächtigster könig, allergenädigster könig undt herr. Gestern ist endtlich die Schwedische groszgesandtschafft hier gearriviret, welche mit groszer zubereitung hiesiegesz landesz gebrauch nach eingehohlet worden. Zwölff regimenter strelitzen besetzten den wegk auszerhalb der vorstadt; wie sie diese gepassiret, wurden sie von dreyen pristafen [4]) empfangen undt in jhr zarsche maj[ten] carosse zu sitzen genöhtiget. Die 3 groszgesandten saszen bey ein ander undt für ihnen ihre 3 pristafen, an ieder portiere standt ein dolmetscher oder translator, der rest von ihren cavallieren war zu pferde. Für der gutsche ritten erstlich alle herrn hofe durch Teuschen officirern gecommendiret, nachgehensz der Reüsziche adel undt hierauf die auszländischen officirer, welche der graff von Graham führete, nach diese folgeten alle stolniki [5]) undt endtlichen die wilorma [6]) sotna oder auszerlesenen zunfft, bestehende ausz hoff undt kammerjunckern, welche alle aufsz allerprächtigste gekleidet wahren undt die schönsten Türckschen pferde, die man mit augen sehen magk, ritten. Negstensz an der kuttsche ritt die suite von der ambassade, begleitet von etlichen Reuszischen herrn. Die kutsche ward gefolget von etlichen 100 man husaren, alle mit flügel undt lantzen, undt

---

[1]) C udelader: Gestern — gepassiret.
[2]) Istedetfor 3 har C: etzliche.
[3]) C: 17.
[4]) Pristav: tilforordnet Ledsager, Retsbetjent.
[5]) Stolnik: den der er ansat ved Fyrstens Bord, dapifer, Kammerherre.
[6]) C: wihorma. Læs: wibornia? Vibornij, Vibrannij: en Udvalgt, Landsbyens udvalgte Oldermand, Foged. Sotnja: et Hundrede, et Compagni.

diesesz allesz beschlosz die bagage. Man hatte mich bey diesen einzuge in einer gewiszen strelitzen precase geplaciret, wo man nicht allein allesz gar wohl sehen, sondern auch mit den passirern reden könte. Die ambassadeurs grüsten mich en passant aufsz höflichste. Die keysersche ambassade ist schon zu Schmolensko undt wird in 2 oder 3 wochen hier sein müszen. Künfftigen freytagk sollen die Schwedische gesante ihre erste audiens haben undt wird man sie, wie ich glaube, so baldt müglich expediren. Ich hab heute mit |:Emilian Ukraienzof:| gesprochen, welcher mir sagte, wie er berichtet wehre, dasz erwehnte herren gesandten eine grosze anzahl |:ducaten mit:| sich |:gebracht:|, undt führete[1]) er diese grundtschlüsze mehr alsz alle raisons, die sie zu vergütung |:ihrer sache:| sonsten anführen konte. Die sache, davon in meiner letzten allerunterthänigsten relation meldung geschehen, ist jetzo[2]) stille, undt hat man sich nachgehensz bemühet aller weldt glauben zumachen, dasz der angeber närrisch undt von sinnen gewesen, ihn auch deszhalben in ein weidt abgelegnesz closter verschicket. Jch bin in allertiefster unterthänigkeit, groszmächtigster könig, allergenädigster könig undt herr, ewer königlichen majesteten allerunterthänigster undt getreüester diener

Von Horrn.

Moscau d. 30 April 1684.

25.

1684, 14 Mai.

Groszmächtigster könig, allergenädigster könig undt herr. Nachdehm die Schwedischen herrn ambassadeurs den 3 hujus ihre audiens gehabt, haben sie mir folgendesz tagesz jhre ankunfft wiszen laszen, undt bin ich nach abgelegter visite gestern von den herrn Klingenstedt undt Stackelberg wieder besuchet worden, wobey sich der herr Güldenstiern excusiren laszen, dasz er einer zimlich harten unpäszlichkeit wegen nicht vermöchte auszzugehen. Gemeldte hernn ambassadeurs sindt zweymahl zur conferens gewesen, undt ist in der ersten nichtsz andersz von ihnen proponiret worden alsz nur blosz eine bezeugung desz verlangensz, welchesz ihr maj^ten von Schweden nach schleünigster volziehung desz obhandenen heilsahmen friedensz werckesz trage, worauf ihnen geantwortet, dasz man nicht ermangeln würde gleichfalsz auch von dieser seiten allesz mügliche beyzutragen umb den schlusz diesesz werckesz zubefordern. Man verlangte indeszen von den herrn ambassadeurs zuvernehmen, ob sie nicht von ihrem könige beordert wehren der noch offenstehenden difficulteten halber mit hiesigen sich in handlung einzulaszen, undt wie sie solchesz mit nein beantwortet, hat knias Wassili Wassiliwitsch ihr anbringen zu referiren angenommen.

---

[1]) C: fürchtete.
[2]) C tilføjer: gantz.

In der andern conferens ist nichtsz positives noch beschloszen, undt haben die herrn ambassadeurs fürgeschlagen, dasz man allemahl nach abstattung desz eydesz die commercien undt gräntzstreitigkeiten reguliren könte. Zum beschlusz fügten sie hinbey, waszmaszen sie von ihrem allergenädigsten könige befehl erhalten ihrer zarschen maj[ten] kundt zumachen, welcher gestaldt die krohn Schweden mit dem Römschen keyser, dem könige von Pohlen undt den vereinigten Niederländen in eine gar genaue allians getretten wehre, meistensz zu der intention, damit der erbfeindt der Christenheit der Türcke hiedurch in seinen bluhtigen fürnehmen möchte aufgehalten werden. Esz geschege aber solche anzeigung nicht zu dehm ende, dasz man ihre zarsche maj[ten] mit in solche allians hineinzuziehen suchte, sondern nur blosz ausz einer vertraulichen offenhertzigkeit, welche ihr maj[ten] von Schweden nicht zuliesze etwasz zuschlieszen oder fürzunehmen ohne ihrer zarschen maj[ten] alsz ihrem besten freunde undt nachbahren part davon zugeben. Hiemit ward die conferens nach etlichen freundtschafftsz contestation geschloszen. Folgendesz tagesz |:schikten:| die |:herrn ambassadeurs:| an |:knias Wassili Wassiliewitsch zehn:| über|:aus schoene tapeten:|, zwey grosze |:silberne handbecken:| undt |:lampetten:| nebst andern sehr pretieusen kleinigkeiten. Seither aber ist nichtsz weiter fürgegangen. Der |:gemeine man:| indeszen rufft |:oeffentlich aus:|, dasz der in |:Schweden gewesene ambassadeur Brontschisof:| zunebst |:knias Wassili:| den |:Schweden Reuslands wohlfahrt:| ver|:kauffet:| haben. Bey gegebener ersten audiens an mehr erwehnte Schwedische gesandten hat |:die prinzesse Sophia:| absolut ge|:genwaertig sein:| undt alsz |:regirende prinzessin:| wehrender ihrer |:bruder minorennitet:| an dero |:stat:| dasz |:wort fuhren wollen:|. Weiln nun diesesz nicht allein eine sache von |:uber:|ausz nach|:daenckliche n:| folgen sondern auch ohne |:exempel ist:|, alsz hat nohtwendig der |:gantze raht hieruber:| müszen |:beruffen:| werden, drinnen man diesesz fürnehmen nicht allein |:nicht gebilliget, sondern sich:| zum höchsten verwundert, dasz man |:dergleichen gedancken fassen durfen. Knias Wassili, welcher:| erwehnter |:prinzesin:| diesesz verlangen ein|:geblasen:|, sagte dasz viel in vorigen zeiten |:nicht gebraeuchlich ge:|wesen, welchesz |:anietzo:| nicht allein |:koente:| sondern auch müste |:zum gebrauch:| ein|:gefuret werden:|. Er zogk hierauf |:an die exempel:| der königl|:inen Elisabet:| undt |:Christinen, welche nicht:| allein an allen fremden |:ministern oeffentliche audientzen:| ge|:geben:|, sondern auch eine geraume zeit ihre |:reichen loeblich und wohl geregiret:|. Man antwortete hierauf, dasz hierinnen ein groszer unterscheit zumachen, zumahlen oberwehnte |:koeniginen:| allein undt ohne |:bruder und:| folglich alsz recht|:maessige erben:| in der |:regirung nachgeblieben:| wehren. Allein diesem allen ungeachtet würde esz doch bey dem ersten schlusz geblieben sein, wen der |:raht nicht:| den |:patriarchen zu hulfe:| ge|:ruffen haetten:|, welcher endlich gültiger alsz alle andere gewesen undt diesesz |:furnehmen:|, mit höchsten verdrusz |:der prinzesin, umgestossen:|. Nichtesz desto weniger sindt noch viele der meinung, dasz dieser vorsatz nur hiedurch vermehret sey, undt man eintzig undt allein gelegenheit erwarte solchen füglicher insz werck zurichten. Morgen werden die keyserlichen gesandten, deren svite in etzliche undt

achtzig persohnen bestehet, mit groszer solemnität eingehohlet werden. Ich bin in allertiefster unterthänigkeit, groszmächtigster könig, allergenädigster könig undt herr, ewer königlichen majesteten allerunterthänigster und getreüester diener

Von Horrn.

Moscau d. 14 May 1684.

Under samme Dato (14 Maj 1684) skriver Horrn til Reventlov: Les affaires de ce pais ci sont apresent dans une telle crise, qve l'homme le plus clairvoiant aura bien de la peine a en deviner les svites. Le present deplait, l'on veut du changement, sans sçavoir pourtant, si le futur ne pourroit estre pis qve le passé. Jl n'y a qve de la haine et de la mesfiance, et l'hazard se melle presqve de la plus grande partie du gouvernement. Jl y pourroit cepandant avoir plus d'intrigves qv'on ne croit, et mesmez qvelqvesunes d'assez funestes.

Samtidig skriver han til Gabel[1]: Je n'ai pas en peur jusqves a cette heure, mais apresent je commence a craindre, qve tout n'aille sans dessus desous avant qv'on y songe. Bienheureux qvi pourront qviter le theatre avantqve le jeu commence, puisqve dans de semblables rencontres les spectateurs deviennent qvelqve foix acteurs, malgré qv'ils en aient. Les Svedois ont fait des grandissimes presants a kniaa Wassili Wassiliewitsch; le peuble cepandant dit tout hautemant, qv'on devroit casses le col aux donneurs et au prenneur. Messieurs les ambassadeurs de l'empereur vont demain faire leur entrée avec grande magnificence; ils se sont defraiés eux mesme pendant le chemin et n'ont pas seulement pri des podwodes[2]). Monsieur Boetenant vous asseure de ses treshumbles respects; les arbres n'ônt pas esté envoiez, mais on vous fera avoir des meilleurs pepins qv'on sçauroit trouver. Monsieur de Moreille est colonelle. Le pauvre Wynhaud Lüden a perdu sa maison dans un embrassement, qvi a mis en cendre une bonne partie de la Schlabode[3]).

26.

1684, 27 Maj.

Groszmächtigster könig, allergenädigster könig undt herr. Nach gehabter ersten audiens haben die keiserlichen herrn gesandten mir so fort jhre ankunfft wiszen laszen, undt, nach dehm ich ihnen die erste visite gegeben, mich wieder besuchet, wobey der herr baron Sirofski sich herausz liesze, dasz man am keiserlichen hofe esz hoch empfünde, dasz jhr maj^ten dero trouppen in dasz Mecklenburgische gehen laszen[4]). Unter andern sagt er ausz Pohlen zeitung zuhaben, waszmaszen ihr maj^ten dortiger envoje mons. du Cros sich bey seiner ersten audiens zu Javoraw unsichtbahr gemachet. Sie hatten folgendesz tagesz conferens mit knais Wassilie undt andern herrn, worinnen sie den zustandt desz Römschen reichesz, deszen fortheilige[5]) alliancen wie den auch die gar gute gelegenheit, welche sich anjetzo anbohte die Ottomannische macht gäntzlich zustürtzen, weitlauftig deducirten. Ihr

---

[1]) I Berlin. Dette Brev haves kun i C.

[2]) Podvoda: Forspand.

[3]) ɔ: den Tydske Sloboda eller Forstad, Moskvas Fremmedkvarter.

[4]) Om de keiserlige Gesandter skriver Horrn under samme Dato til Gabel: ils paroissent bien animé contre la pauvre France, et qvoiqv'ils n'en disent rien, il est aisé a voir, qvi n'ont pas trop bonne opinion de nous non plus.

[5]) C: fortheilhafftige.

begehren bestandt hierinnen, dasz nehmlich jhre zarsche maj[ten] belieben möchten mit in dieser allians gegen den erbfeindt desz Christlichen nahmensz zutretten undt erstlich, im fall sie ja mit einer armée selber zu agiren nicht resolviren könten, nur 20000 man den Pohlen zu hülffe in die Ukraine über den Dnieper gehen laszen undt zu deren sustentirung wehrendesz kriegesz nöhtige mittel an handt schaffen, hoffnung machende dasz auf solchen fall der könig undt die republiqve von Pohlen zu völliger abtrettung Kiofs undt Schmolensko, wie auch zu schlieszung einesz ewigen undt diesem reiche sehr avantageusen frieden konte gebracht werden. Man hat hierauf geantwortet, dasz der gegenwärtige zustandt diesesz reichesz kaum zu liesze an einen krieg zu gedencken, viel weniger solchen anzufangen, jedennach wehre man bereit jhrer zarische maj[ten] hievon allerunterthänigst zu referiren. |: Wie oberwehntes :| im |: raht geproponiret :|, hat man die feste resolution genommen |: keinen krieg, wie was :| man auch |: anbieten :| möchte, |: von :| dieser |: seiten anzufangen :|, indehm unterschiedliche alte boiaren gar nachdencklich angezogen, welcher gestaldt man im vorigen |: Turkenkriege :| von |: Pohlen aufs eis gefuhret :| undt nachgehensz |: ohne hulfe gelassen wehre :|. Nach langem berahtschlagen ist entlich beschloszen worden so wohl den Schwedischen alsz auch keiserlichen bey der printzeszinnen Sophia Alexeofna wie auch bey der neülich an zar Johan Alexeiwitsch vermählten zaricin audiens zuertheilen. Die Schwedischen sachen sindt dahin abgethan, dasz man anjetzo den frieden, welchen zar Theodor Alexeiwitsch confirmiret, gleicher gestaldt anjetzo bekräfftigen soll, da indeszen alle difficulteten bisz zu einer commission, die man nach gelegener zeit auf den gräntzen ansetzen wird, sollen reserviret werden. Sonsten prætendiret |: die prinzesin Sophia hart :| von allen |: boyaren :| eine mit ihrer |: aller handt :| unter|: zeichnete schrift :|, worinnen man ihr die gäntzliche |: regirung auftrage :| undt versichern, dasz |: sie solche :| niemahlsz alsz |: gutwillich zu qvitiren :| solle |: gehalten sein :|. Der gemeine ruff gehet, alsz ob die neülich an |: zaar Jvan :| ver|: maehlete zaarizin :| solte |: schwanger sein :|, welchesz bey vielen wunderliche gedancken veruhrsachet. Jch bin in allertiefster unterthänigkeit, groszmächtigster könig, allergenädigster könig und herr, ewer königlichen majesteten allerunterthänigster undt getreüester diener

Von Horrn.

Moscau d. 27 May 1684.

27.

1684, 10 Juni.

Groszmächtigster könig, allergenädigster könig undt herr. Dero allergenädigste ordre nebst beygefügten königlichen schreiben an ihre zarsche maj[ten] habe für zwey tagen erhalten undt darausz ewer königlichen majesteten allergenädigsten willen meinesz abscheidsz wegen von hiesiegen hofe allerunterthänigst ersehen, weszhalben ich den zu meinen aufbruch von hier undt fernern schleünigsten reyse so viel müglich aufsz geschwindeste an-

staldt machen will. Weiln auch dem herrn Gollicin beliebet, dasz ich für meiner abreyse zweymahl audiens nehmen möge, alsz nehmlich einmahl umb dasz königliche schreiben einzuliefern undt folglich zuletzt ümb dasz zarische zu empfangen, alsz habe gestern angehalten, dasz mir noch diese woche zum wenigsten einmahl ihre zarische maj[ten] die hände zuküszen undt jhr maj[ten] meinesz allergenädigsten königsz schreiben einzuliefern möchte erlaubet sein; allein weiln beyderseitsz maj[ten] auf unterschiedlichen örtern der feldtlust sich bedienen wollen, wirdt solchesz für jhrer wiederkunfft ohnmüglich geschehen können. Die Schwedische groszgesandten sindt für acht tagen von hier aufgebrochen, nachdehm sie bey der princessin Sophia stehende undt ohnbedeckt audiens genommen. Zwey tage für ihrer abreyse schickte der herr Klingenstedt undt Stackelbergk zu mir undt lieszen mir wiszen, dasz sie bey mir kommen wolten abscheit zunehmen, ohne desz ambassadeurs Guldenstierns zu gedencken. Ich liesze ihnen wieder sagen, dasz ich ihnen für jhre gütigkeit höchstensz obligiret wehre, allein mich dennoch nicht genugk verwundern könte, warumb der herr ambassadeur Guldenstiern mir nicht jo so wohl alsz sie die visite geben wolte; ich könte versichern, dasz ich diesesz bey dem ersten besuch schon beobachtet, weiln aber der herr Guldenstiern sich mit einer zimlichen schweren unpäszlichkeit damahlen entschuldiget, nicht geurgiret hätte, jetzundt aber sehende, dasz solchesz expres undt wieder allen in der gantzen weldt hergebrachten gebräuchen von mehr erwehntem herrn Guldenstiern geschehen wehre, undt man der ersten visite wegen zu hofe schon zimlich viel geredet, möchte man nicht übel deuten, dasz ich von ihnen keine andre visite alsz in debita forma undt von allen dreyen herrn ambassadeurs zugleich annehmen könte oder wolte, zumahlen ich ein wiedriegesz für jhr maj[ten] meinem allergenädigsten konige nicht zu verantworten wüste. Der herr Klingenstedt liesz mir hierauf wieder wiszen, dasz er sich dieser antwort ohnfehlbahr von mir wehre vermuhten gewesen undt mir gar nicht verdencken könte, dasz ich mir nichtsz neüesz wolte machen laszen; er hette indeszen nebst den herrn Stackelbergk den ambassadeur Guldenstiern so viel müglich hierüber zugeredet, allein er hatte für allen uhrsachen diese beygebracht, dasz er in den vorigen protocollen gefunden, waszmaszen der herr graff Oxenstiern bey seiner anwesenheit hier in Moscau an den herrn Gioen die visite selber nie gegeben; sie hetten sich weiter umbsonst bemühet ihm den unterscheit desz characters consideriren zu machen, weiln mit einen eigensinnigen undt fast brutalen menschen nichtesz anzufangen; ich möchte indeszen von ihrer beyden bereitwilligen gemühte versichert sein. Nach ihrer abreise hat man den keyserlichen groszgesandten |: die audiensz bey der zaarefna Sophia :| an|:geboten:|, allein sie haben sich fürher esclairciren wollen, in welcher |: form man :| ihnen solche zu |: geben gesinnet :| wehre. Wie |: ihnen :| hier|:auf geantwortet :|, dasz man nicht zweiffelte, sie würden[1]) keine mühe finden selbige bey einer |: regirenden prinzessin :| mit jo so groszen |: respect :| alsz bey |: ihrer zaarschen majesteten selbst :| zu

[1]) C tilføjer: nichtsz zusagen.

nehmen, angesehen die herrn |: Schwedischen gesanten :| hierinnen nicht |: die geringeste diffikultet :| gemachet, haben sie |: ein:|ge|:want :|, dasz einen jeden frey stünde seinesz |: herrn respect zu:| verhandelen, wie ersz sich getraute |: zu verantworten :|, hinbey fügende, dasz ihnen solchesz ohnmüglich wehre, undt haben also die |: angebohtene audienz refusiret :|. Diesesz nebst andern zufällen hat anlasz gegeben, dasz |: die zaarewna Sophia :| für etlichen tagen bey |: versammelung :| desz gantzen |: rahts proponiren lassen :|, dasz sie ohne vorhergehender berahtschlagung einiger anderer |: reichsstaende[1]) :| von den |: boiaren :| möchte ge|: kroenet :| undt alsz |: regirende :| undt |: souveraine prinzessin :| möchte ge|: huldiget :| werden, nur blosz zu dehm ende (wie fürgegeben ward), damit |: ihr :| insz künfftige, undt fürnehmlich so lange sie bey ihrer |: bruder minorennitet :| die gantze |: regirungslast :| tragen musz, dergleichen refus nicht mehr wiederfahren möge. Diesesz |: begehren :| hat etliche dermaszen |: erschrecket :|, dasz sie schier verschworen nicht mehr |: in den raht zu kommen :| Von den an jenseit der Dnieper wohnenden Kosacken sindt siebentausendt man herüber gegangen undt begehren von ihrer zarschen maj^ten schutz undt ein stück landesz umb sich zu setzen. Ausz Siberien continuiret der verlust einesz groszen an Kitaia oder China anstoszenden stück landesz, wo selbst für diesen die besten undt schwärtzesten zobeln sindt gefangen worden. Jch bin in allertieffester unterthänigkeit, groszmächtigster konig, allergenädigster könig und herr, ewer königlichen majesteten allerunterthänigster undt getreuester diener

Von Horrn.

Moscau d. 10 Junij 1684.

Den 23 næstefter skriver Horrn fra Moskva til Jessen: Comme vous aurez veú par ma derniere treshumble relation le desir qve j'ai de partir d'ici et de satisfaire au plutôt aux ordres du roy mon maistre, vous serez aisement persvadé, qve ce n'est qv'avec le plus grand regret du monde qve je me trouve encore dans cette ville; la cause en est, qve les zars sont encore à la campagne dans des lieux bien eloignéz l'un de l'autre, aussi bien qve tous les seigneurs. Jl y en a qvi croient, qve c'est pour prendre le divertissement de la saison; mais aussi s'en trouvent il qvi sont persvadéz, qve c'est plustôt par crainte de la canaille. L'on espere pourtant, qve la cour sera ici en deux ou trois jour pour celebrer la feste de St. Pierre; je tacherai alors de m'expedier le plus viste qve je pourrai et de presser mon vojage ensvite de mesme.

Den 8 Juli skriver han til Samme: J'espere d'avoir mon audience vendredi qvi vient. Messieurs les ambassadeurs de l'empereur se sont arrestéz a vint lieux au deça de Schmolensko et ont envoié un courier ici pour demander aux zars la permission pour monsieur Zirofski de pouvoir retourner ici et d'y vivre en ambassadeur ordinaire sur ses propres frais. Monsieur Bloemenberg cepandant s'en ira en Pologne pour disposer cette republiqve a ceder pour jamais Schmolensko et Kiow. Le courier, qvi arriva ici qvelqves jours avant le depart des ambassadeurs jmperiaux et qvi se disoit secretaire de l'empereur, est Jesuite et va estre de retour avec le sieur Zirowski, pourveu qve les messieurs ici le veuillent permettre.

Den 21 Juli skriver han til Reventlov: La septmaine passée j'eú l'honneur de presenter la lettre de sa majesté le roy mon maistre a leurs majestez zariennes et de leurs baiser les mains en mesme temps. La cour partit encore le mesme soir pour la campagne et n'en a pas estée de retour depuis ce temps la. On a cepandant desja fait mes depesches, et le boiar knias Wassili Wassiliewitsch m'aiant pro-

---

1) C: reichsz rähte.

mis de faire en sorte, qve les zars se trouvent ici tous deux jeudi ou vendredi, j'espere d'avoir alors mon audience de congé et de partir cinqv ou six jours aprez, c'est a dire, aussi tôt qve je pourrai avoir mes podwodes. Le sieur Sirowski, qvi a esté ambassadeur dans cette cour, y a voulú revenir en qvalitè de ministre resident. C'est pourqvoi il s'est arresté dans le chemin a cinqvante lieux d'ici pour en demander la permission aux zars. On lui a envoié un secretaire de la cour pour sçavoir la raison du changement de sa resolution touchant son volage. Jl y a cinqs ou six jours qv'on fit couper la teste a un certain gentilhomme de la cour nommé Negrebezki, a cause, diton, qv'il avoit escrit qvelqves lettres au roy de Pologne touchant le gouvernement d'apresent. Jl y a d'assez braves gens qvi taschent d'entretenir tousjours une bonne intelligence entre les deux zars, mais ils sont les plus foibles, et les brouillons l'emportent sur eux. Jl y a eu qvelqve conspiration dans l'Ukraine contre le hetman Jvan Samouelewitsch, et la chose estoit desja tellement avancée, qv'il ne falloit qv'un jour pour qve tout fut exeqvuté, mais l'intrigue aiant esté decouverte, l'on a pris les auteurs de l'affaire, qvi ont esté massacrez a coup de sabre sans aucun autre forme de procez.

Den 29 Juli skriver han til Samme: Vendredi passé les zars estoient revenus tout exprez de la campagne pour me donner audience de congé, et je ne serois plus a Moscaw a l'heure qv'il est, si le grand chancellier knias Wassili Wassiliewitsch Golliçin n'eut eú le malheur la veille de mon audience de tomber dans une voute de cinqv ou six brasses de hauteur, environ a minuit, en sortant de chez la princesse. Jl estoit assez heureux d'estre svivis du dumni[1] Ukraienzoff, puisqve sans cela personne n'aurois sçeú ce qv'il fut devenú. On le porta au logis demi mort et tout couvert de sang. Cepandant sa blessure n'est point trop dangereuse pour un Moscovite, et l'on croit qv'il ne gardera le lit qve cinq ou six jours tout au plus. Aussi tôt qvi pourra aller au chateau, je serai expedié. Jl a eu le bonheur pendant sa maladie de voir des NB personnes de fort grande condition qvelqve foix deux ou trois heures auprez de son lit, et peutestre qve de semblables visites ne contribueront pas peu a sa reconvalescençe. Le sieur Schirøfski n'a pas voulú revenir a Moscaw aprez la nouvelle, qvi reçeut de l'exeqvution d'un Polonois, qvi estoit fort de ses confidens.

Umiddelbart efter dette Brev har Horrns Copibog, uden vedføjet Dato, den af ham ved hans Afskedsaudients til Czarerne holdte Tale af følgende Ordlyd (dog med Udeladelse af Czarernes fulde Titel, hvormed den begynder): Jhr majten meinesz allergenädigsten königsz befehl gebietet mir eürer zarschen majesteten für dero hohe zarische genade, so ich zeit meiner anwesenheit in Moscau vielfältig genoszen, in tiefster unterthänigkeit zu bedancken und selbe von ihrer königl. majten bruderlichen freundschafft und beharliche vertraulichkeit zu versichern. Meine eigene danckbegierige schuldigkeit aber zwinget mich eürer zars. majten ein unvergnügen wieder mein glück sehen zu laszen, weiln ich[2]) mich solchesz durch hülffe eürer zars. majten güte zwar zu einen ewig verbundenen der grösten monarchen gemachet, bisz herzu aber noch aller mittel beraubet, die mich durch bezeugung unterthänigster treüe und aufrichtige intention zu ewerer zars. majten diensten nicht zum wenigsten in etwasz dehnenselben solte bekandt sein; und getröste mich dabey, dasz der wille zu dienen, wen er gleich durch starcke hinderung seiner wirckung entnommen, grosse und insonderheit zarische gemühter vergnügen könne. Nicht ich, groszmächtigste zarn, noch mein wille hat mich des glücksz, eürer zars. majten würcklich zu dienen, verfehlen laszen, sondern dasz geschick, welchesz anderer wündsche meinem bemühen, wie wohlgemeint solchesz auch gewesen, fürgezogen; und wird die kunfftige zeit, welche am besten und füglichsten von dem vergangenen urtheilet, hierinnen den besten und klärsten auszspruch geben können. Ich wünsche indeszen, dasz alle so wohl gegenwärtige alsz folgende zeiten zu vermehrung eürer zars. majten groszheit, glücksz und vergnügung dienen, auch eüre zars. majten scheitel so wohl mit palmzweigen innerlicher ruhe undt einigkeit alsz auch mit unverwelcklichen siegeszzweigen bekrönen mögen, dasz dieser trohn, für welchen ich anjetzo in tiefster ehrerbietung stehe, durch so vieler getreuen und klugen bojaren wündsche gestützet, wie er anjetzo ist, allen getreüen unterthanen eürer zars. majten ein wohnhausz der groszmütigkeit und eine zuflucht der unschult, allen miszgönnern aber ein stein desz anstoszesz und der zerscheiterung sein möge.

Denne Audients fandt Sted 16 August; idetmindste skriver Horrn 19 August 1684 fra Moskva (til Jessen?): Ses majestez zariennes n'aiant pas esté a Moscaw pendant plus de cinqv ou six septmaines de temps, il n'y est rien arrivé, qvi fût digne de vous estre mandé. La cour arriva ici vendredi passé, et le

---

[1]) Dumnij: Medlem af Statsraadet, duma.

[2]) »ich« bør vist gaae ud.

jour aprez j'eu mon audience de congé, de sorte qve je partirai, s'il plait a Dieu, en deux ou troix jours dici. Jl arriva le mesme jour de mon audience une tres fascheuse affaire a une des premieres familles du royaume, sçavoir a celle de Zirkaski, qvi furent tous disgraciez, a cause qv'un d'eux, qvi est le chef de la famille, s'estant opposé a qvelqve ordre de la cour, se brouilla avec le grand chancellier Gollicin jusqves a l'appeller traitre et vendeur de la patrie.

Horrns første Relationer fra dette Gesandtskab ere engang i Fortiden henlagte i en Pakke med ældre Russiske Acter og bleve derfor oversete, dengang Trykningen af dette Stykke begyndte. Her meddeles de som Tillæg.

a.

1682, 14 Juli.

Grosmächtigster könig, allergenädigster konig und herr. Dero allergenädigsten befehl nebst beygehenden creditiven undt vollmachten habe gestern allerunterthänigst erhalten und drausz jhr maj[ten] allergenädigsten, so wohl meine reyse alsz auch meine negotiation in Moscaw betreffenden willen in tiefster unterthänigkeit verstanden, werde auch dehm zufolge meine reise nicht allein best mügligst beschleunigen, sondern auch weitersz in Moscaw allesz, so viel thunlich sein wird, zu ihr maj[ten] besten zu menagiren fleisz anwenden. Der bojar, so mir die bewuste versicherung gethan, ist in neülichem tumult gar nicht mit begriffen gewesen, sondern wie mir briefe, so ich heüte von einem guten freünde ausz Moscaw erhalten, melden, kurtz vorher entweder tout de bon oder auch par politiqve in eine schwere kranckheit gefallen, wovon er aber anjetzo wieder genesen und mügligst zu kröhnung beyder zarn (welche den 11 Julij hat geschehen sollen) mit contribuiret; ob er aber nach diesem ansehensz genug haben werde die dahmahln gefaste resolution bey jetziger regirung jusqves au bout zu poussiren, kan ich nicht wiszen. Jch bitte indeszen allerunterthänigst, ewer königl. majestet geneigen allergenädigst zuglauben, dasz ich an treüe und fleisz nichtsz werde ermangeln laszen, aber auch dabey, dasz imfall die jetzigen conjuncturen sich meinem gutem fürnehmen gar zu sehr wiedersetzen möchten, mehr meinen allerunterthänigsten willen alsz den auszschlag der sachen zu consideriren, zumahln dasz gröste, so ich in der weldt wündsche, ist, dasz ich mich lebenszlang in tiefster unterthänigkeit nennen möge, grosmächtigster könig, allergenädigster könig und herr, ewer königlichen majesteten allerunterthänigster undt getreüester diener

Von Horrn.

Hamburg d. 14 Julij 1682.
Au roi.

b.

682, 23 October.

Groszmächtigster könig, allergenädigster könig und herr. Die unmüglichkeit einige briefe unterwegensz fortzuschicken wird bey jhr maj[ten] verhoffendlich entschuldigen können,

dasz ich seit Wilna mit keinen allerunterthanigsten bericht eingekommen. Jch habe wegen obhandenen trublen diesesz hofesz drey gantzer wochen an den gräntzen stilliegen müszen, undt wiewohl ich zwar nachgehends meine reise best müglichst beschleuniget, hat doch der überausz schlimme wegk veruhrsachet, dasz ich mehr alsz 14 tage von Schmolenschko bisz hieher zugebracht. Mann hat mir, wie ich noch etliche meile von Moscau, frey gestellet, ob ich nach Moscau gehen und mich dorten bisz zu ihrer zarschen maj^{ten} ruckunfft aufhalten oder aber den hoff folgen und mich hieher begeben wolte. Jch habe sofort dasz letztre erwehlet und dadurch allen bojaren so wohl alsz den zarn selbst ein gar gute opinion von mir gegeben, fürnehmlich weiln bey letzterm tumult der Holländische resident, durch der strellitzen dreuen erschrocken, seine devoir sich nach ihre zarische maj^{ten} zu retiriren so gahr vergeszen, dasz er sich lieber nach einer etwasz von Moscau entlegenen papier mühlen begeben wollen. Diese Holländische finesse (wie es die Moscoviter nennen) macht eine zeithero einen groszen theil der conversation diesesz hofesz, und sagte mir gestern ein fürnehmer herr, wie ich ihm versicherte, dasz ich im fall der noht mit allen meinen leuten zu jhrer zarschen maj^{ten} diensten fertig stünde, dasz der Holländische minister weit andre gedancken hette und anständiger finde papier machen zulernen alsz für einen groszen herrn in euszerster noht den degen zuziehen. Man hat mir bey meiner einhohlung grosze ehre erwiesen und mir über 60 pferde nebenst zwey translatoren und einen stolnik oder kammer junckern zum pristaven entgegen gesandt; mein qvartier ist mitten im lager und ohngefehr eine viertel meile von den kloster Troize, woselbst jhr maj^{ten} mit den gantzen hofe stehen; ich bin sehr wohl und beszer alsz alle bojaren gelogiret, welchesz mir nicht wenig zustatten kommen wird, imfall man, wie ich vermuhte, diesen winter wird campiren müszen. Die an diesen ohrte versamlete armée bestehet in mehr alsz hundert und funfftzig tausend man und ist über 200000 man starck gewesen, allein ausz beisorge, dasz man entlich an proviant zukürtz kommen möchte, hat man einen groszen theil abgelaszen, und werden noch täglich welche licentiret. Man hat zwar gute hoffnung gehabt, es würden die strelitzen nach erhaltenen perdon, ihre zarschen maj^{ten} ordre gemäsz, sich zu dienste nach Casan, Astrachan, Kiof und andern öhrtern, wohin man sie vertheilen wollen, begeben, allein es läst sich noch wenig dazu an, und gehet ihre verwegenheit so weit, dasz sie noch für wenig tagen begehren dürffen, man möchte ihnen zuforderst die übriegen bojaren, alsz Gallicin, Adoievski und andere in ihre hände geben. Der anfang dieses wesens hat sich schon bey lebzeiten desz sehliegen zarn entsponnen, und will man gar versichern, dasz es die letzte und groste uhrsache seinesz todesz gewesen. Den wie ungefehr 2 tage für seinen absterben ein strelitz mit der knuten geschlagen worden, weiln er am sontage an einen gewiszen baw, so ihre zarsche maj^{ten} in eil verfertigen laszen wollen, zu arbeiten sich geweigert und darüber sich den officir, so ihn commandirte, wieder setzet, haben sich etliche strelitzen zusammen gethan und ihren camaraden nicht allein der straffe befreyet, sondern überlaut zurufen angefangen, dasz ihre dienstbahrkeit unerträglich, weiln man gar den

sontag zu entheiligen gezwungen würde, und man mittel suchen müste sich derselben zubefreyen. Dieser auflauff, wie grosz er auch anfangsz gewesen, ist doch zu letzt gestillet worden; allein die zeitung davon ist den sehligen zarn so fatal gewesen, dasz er folgendesz tagesz drauf todesz verblichen. Die bojaren erwehlten hierauf so fort den jungen printzen Peter Alexeivitsch. Der jnsz elend verjagte Artemon ward nebenst der verwittibten zarizinnen vatter und dreyen brüdern den Nariskinen wieder nach Moscau beruffen, und enfin alle die ienigen, welchen desz sehligen herrn regierung fatal gewesen, in ihrer voriegen dignitet wieder eingesetzet. Hierauf ward ein groszer raht gehalten, worinnen Artemon Sergewitsch alle bojaren, insonderheit den alten Adoiefski alsz reichszhoffmeister, zu rede gestellet, ausz wasz uhrsachen man so übel in verwichenen zeiten mit ihm umbgesprungen, und warumb er seinen ambt gemäsz ein augenscheinlichesz unrecht nicht abgekehret, sich herausz laszend, dasz ihm die zeit vielleicht an seinen wiedersachern zur genüge revangiren würde. Man hat hierauf wenig oder nichtsz geantwortet, allein vielleicht uhrsache genommen desto tieffer der sachen nach zudencken, und hat sich dasz conseil ohne eintzige entliche entschlieszung separiret, die weitere zusammenkunfft aber ist bisz folgenden montag verschoben worden. Ob mitler weile einige von den groszen ausz furcht oder miszgunst getrieben ein feur, welchesz sich nachgehensz selbst verzehret, angezündet, ist mehr glaublich alsz beweiszlich, zumahlen man biszhero noch nichtsz gewiszes von den ersten uhrheber dieszes entstandenen tumults und darauf erfolgeten jämmerlichen mordsz erfahren können. Esz stundt allesz in guter ruhe, und ein ieder schiene mit gegenwertigen zustande zimlich vergnügt zu sein, wie unverhofft am montag bey versammlung desz gantzen rahtsz etliche 4 regimenter strelitzen nebenst 4000 man soldaten den anfang der rebellion gemacht, sich alle mit halben monden, piqven, pistolen und mosqveten versehen und in geschloszener ordnung mit fliegenden fahnen und brennenden lonten, auch geladenen stücken und mortiren, den schlosze zugezogen. Die garde, welche mit ihnen gleichesz fürhabensz, beforderte nicht allein ihren einzug, sondern schlug sich fort zu ihnen und halff mit schreyen: es lebe unser rechtmäsziger keyser Jvan Alexeivitsch. Sie stelten sich auf den schlosz platz in ordnung und schickten einigen iresz mittelsz an den raht ab mit begehren, man möchte Gavanski und den alten Adofski zu ihnen herausz schicken, worinnen ihnen gewillfahret ward. Die proposition, die sie durch diese beede herrn den raht thun lieszen, waren folgende: dasz man den jüngst erwehlten zarn Peter Alexeivitsch absetzen und seinen ältern bruder Ivan Alexeivitsch an seine stelle erwehlen möchte; dasz alle officirer und bedienten, so bey des sehligen herrn zeiten übel gehauset, gecassiret würden, und ihnen, den strellitzen, frey stünde andre an ihre stellen einzusetzen; das man ihnen ausz den schatz alle restanten richtig bezahlen oder auch die freyheit laszen möchte sich ausz ihre obristen und andrer güter, die geschenck von ihnen genommen undt sich dadurch bereichert, bezahlt zumachen; Artemon, die Nariskin nebenst alle andre, die an ihresz sehligen zarn todt schuldig wehren, solten ihnen herausz gegeben werden. Gavanski und der alte Adofski kahmen mit diesen fürtrag bey der versamlung an, allein weiln

sie mit der antwort ein wenig gahr zu lang verzogen, wurden wiederumb von den strelitzen welche an dasz conseil abgesandt, mit auszdrücklichen befehl den bojaren anzudeuten, dasz sie sich geschwinde einesz oder andersz erklahren solten. Ihnen ward von conseil hierauf hart zugered, allein vergebensz, sie stunden feste auf ihre fünff augen[1]). Unterdeszen das diese oben, ward ausz einen fenster desz schloszes durch einer unbekanten stimme dehnen auf den schloszplatz versambleten rebellen zugeruffen: kommet und rettet euren zarn Jvan Alexeivitsch, welchen man erwürgen will. Ein ieder lief hierauf mit gewaffeter handt den schlosze zu, nichtsz mehr wünschend alsz nur anlasz zu haben sich in blute zubaden. Die erste furie dieser rasenden traf einen obristen, welcher bey ihrer ersten ankunfft in einen kleinen thorm nahe bey der zarn gemächer 4 stücke gepflantzet und, wie die strelitzen mit gewalt hineindrungen, etliche davon übern hauffen schosz. Hierauf würden alle thurn geforciret, Artemon, Soltikof, der junge Dolgeruki, Lorion Ivanovitz elendiglich umbsz leben gebracht, und der printz Ivan Alexeivitsch zum zarn erwehlet. Den Dolgeruki brachten die strellitzen nach hause ohne einige intention ihnen leid zuzufügen, allein wie sie eben wieder wegk gehen wolten, kahm einer von desz Dolgerukin eignen leuten und sagte ihnen, dasz sein herr gedreüet seinesz sohnesz todt an sie zurächen und gesaget hätte, sie hätten zwar den hecht verschluckt allein die zehne übrig gelaszen. Ein ieder lief hierauf rasend die stiege wieder hinauf, riszen den feldtherrn ausz seiner kammer, warffen ihn die stiege hinunter undt schlepten ihn so bey den füszen bisz für seine pforte, woselbst ihn einer mit der bardisch erstlich den kopf, hernach händ und füsze abhieb. Desz folgenden tages hieben sie ihn die brust auf, riszen dasz hertz herausz und warffen es für die hunde, hackten den leib in kleinen stücken und warffen ein haufen stinckende fische hinauf. Der verwittibten keiserin beede brüder wurden selbigesz tagesz unter gemelter printzeszin ihren bette hervorgezogen und oben auf der schlosz stiegen jämmerlich ermordet, nachgehents auf der picken hinunter fürsz schlosz getragen und so klein gehacket, das man fast einen gantzen corper in etliche hände voll hette wegk tragen können. Overki Stepanof, Jasiko Ramadanofski und aller ermordeten güter wurden in den schatz gebracht, und der alte Gavanski von allen fuszvolck einmütig zum feldtherrn erwehlet, auch durch ihn den zarn und bojaren allesz der strelitzen begehren fürgetragen. Nach verrichteten bludtbaden fingen sie an die pretensiones ihrer restanten zu formiren und wurden von allen ausz den schatz richtig bezahlet. Die meisten obristen wahren schon ermordet oder verjaget, die übriege aber, welche sie ertapet, wurden von ihnen so lange auf die beine geschlagen, bisz sie ihnen eine gewisze summa geldesz bezahlten. Gavanscki that indeszen allesz, wasz er nur könte, die strellitzen zu obligiren, machte alle regimenter complet, erhielt ihnen die freyheit, das sie zu keinen baw dürffen mehr gebrauchet, auch nicht wie bishero strelitzen sondern vibranna nadvorna piechota, das ist: auszerleseneszs hoff fuszvolck, solten genandt werden.

[1]) Vp sine fiev ogen staan: egensindig fastholde en urimelig Mening (hentet fra Terningspil). Se Bremisch-Niedersächsisches Wörterbuch III 259.

Es ward ihnen hierauf alles verziehen und bewilliget, das recht für der schlosz pforte eine seüle solte aufgerichtet und darauf zu ewiger gedächtnüsz die miszethat der in letztern tumult gebliebenen geschrieben werden, welches auch so fort effectuiret und bisz noch zu stehet. Die andern bojaren, wie wohl nicht wenig jaloux von des Gavanski weit auszsehenden anschlägen, hatten nicht das hertz sich im geringsten ihn zu wiedersetzen, sondern lieszen alles geschehen, und ob sie gleich für augen sahen, das seine intrigven des gantzen reiches ruin nach sich zögen, so funden sie doch kein mittel diesem übel abzuhelffen, lieszen derowegen alles gehen, wie es wolte, und trauten der zeit. Etliche wochen hernacher, wie beede zarn zu Colommenski, wurden die fürnehmsten herrn, welche in Moscau wahren, gewarnet sich ausz dem staube zumachen, worauf sich alles nach jhr maj[ten] retirirte, welche sich nicht sicher genug zu Colommenski glaubend, sich weiter nach Troitz zurücke zoge und so fort in allen umbliegenden woiwodschafften alles aufbieten lieszen, weiln ihnen des Gavanski anschlag schon kundt gethan wurden. Man suchte indeszen die Moscausche soldaten mit guten worten aufzuhalten, und ward von einen tage zum andern auszgebracht, das die zaren wieder nach Moscau kommen würden, bisz man entlich starck genug. Darauf schickten ihre zarische maj[ten] an Gavanski mit befehl aufsz schleunigste herausz zu ihnen zukommen; er traute anfangs nicht, entlich aber gieng er hinausz mit einer garde von hundert und funfftzig man. Sofort man hievon am hofe benachrichtiget, saszen alle die fürnehmsten herrn selber zu pferde und giengen ihm mit einer svite von vier tausendt man entgegen, bemächtigten sich seiner und seines sohnes und liesen ihnen bede 10 werste von hier zu Wosdwisenski auf ihr zarschen maj[ten] befehl die köpf herunterschlagen. Sein verbrechen wahr, wie man saget, das er mit den fürnehmsten strellitzen einen bundt gemacht alle bojaren nieder zu hauen, die zaren heimlich hinzurichten, seinen sohn an der jungen verwittibten zarizin zuverheirahten und auf den troen zusetzen. Sein jüngster sohn indeszen, welcher sich heimlich davon gemacht, kompt hierauf nach Moscau, bringt seinesz vattern todt bey den rebellen an, welche sofort als rasende den zeuch hause zulauffen, alles gewehr herausznehmen, den schatz plündern, die stücken zu wall bringen und enfin sich in positur setzen ihren eigenen herrn den einzug bey ihnen zu wehren, überall schreyent, dasz sie des Gavanski alsz ihres vatern todt an alle bojaren, welche ihn verrähterlicher weise ermordet, rechen wollen. Etliche tage hernacher ward von hofe an den strelitzen ein expresser gesandt mit befehl, das sie die waffen niederlegen und bey zeiten umb gnade bitten solten, wo nicht, hetten ihre maj[ten] schon ihre armée befohlen Moscau mit gewaffente handt zu attaqviren und von allen ihres mittels keine sehle leben zu laszen. Sie kahmen hierauf nach hofe und lieferten des Gavanski jüngsten sohn nebenst noch 2 oder 3 andre, erhielten perdon und versprochen in allen zugehorsahmen. Ob alles hiemit gedämpfet oder noch weiter etwas zubefürchten, lehret die zeit. Jch habe verwichenen donnerstag meine erste audientz gehabt, wobey man fast mehr als gewöhnliche ceremonien gebrauchet. Jhre beede zars. maj[ten] nahmen in eignen händen den brief von mir an und lieszen mich nöhtigen in ihrer gegenwart

zusitzen. Der dumni diak[1]) Emilian Ukraienzof antwortete mit kurtzen worten, Reusischen gebrauch nach, auf mein haranqve, welche hiebey gehet, und ward ich drauf wieder nach hause begleitet. Den sonnabend drauf ward ich zur conferens aufgehohlet in eben selbigen gemache, worinnen ich audiens gehabt, und würde mir der herr Gallicin alsz guarde du grand sçeau, Emilian Ukraienzof und 2 unterkantzlers zu commissarien gegeben. Der herr Gallicin sagte, waszmaszen sich jhre zars. maj^ten bederseits für ihre königl. maj^ten condolens und glückwünschung freundtbrüderlich bedanckten und ihn allergenädigst anbefohlen den fernern inhalt meine negotiation von mir zuvernehmen. Ich proponirte ihn hierauf das ceremonial wesen sowohl als die sache von Kola und producirte zugleich meine mir hierüber gegebne vollmacht, welche von mir angenommen und zu translatiren befohlen ward. Er fragte mir ferner zu unterschiedlichen mahlen, ob ich sonst nichtsz anzugeben hette, und wie ich ihm antwortete nein, fing er an zu lachen und den kopf zu schütteln, zog mich indeszen auf die seite und fragte, wie ihr maj^ten mit Schweden stünde. Ich sagte, das ich nicht andersz wüste als wohl. Entlich fragte er, warumb ich meinen wegk durch Pohlen und nicht durch Lieflandt alsz vorhin genommen hette. Ich sagte ihne hierauf, das jhr maj^ten mein allergenädigster könig insonderheit darumb durch Pohlen hette gehen laszen, damit ich acht haben möchte, ob auch bey diesen trubeln die Pohlen wieder ihr maj^ten länder etwasz zu tentiren willensz wehren, und im fall deszen ihre zars. maj^ten von ihren dessein avertiren könte, producirte ihn auch zugleich einen brieff, welchen bey selbiger post aus der Wilda erhalten, worinnen dieszes reichesz weitleufftigkeit gedacht wahrd. Das letztre obligirte ihn dermaszen, das er mich embrassirte und küste, mich versicherndt, das man so gute intention ihre königl. maj^ten nicht allein niehmahlen vergeszen, sondern gelegenheit suchen würde solche freundtschafftsz erzeigung zu demeriren. Zeit wehrender conferentz stunde die altste printzeszin Sophia Alexeovna, des sehligen zarn schwester, welche alles anjetzo regieret, hinter einer schwartzen decke, und drunck sich der herr Gallicin so nahe mit mir hinan, das sie ein ieder wort, so wir redeten, verstehen kunte, weiln wir bede Reusisch und ohne dolmetscher redeten. Ich hatte hier zwar herrliche gelegenheit gehabt etwasz zu avanciren, allein weiln ich sehr zweiffel, ob bey jetziger groszen uneinnigkeit etwasz zu effectuiren, hab ich nichts hazardiren wollen. Bewuster herr ist zwar hier und in gnaden, allein mit Gallicin, welcher generallissimus desz gantzen reichesz ist, übern fusz gespannet; musz ich also gedult haben bisz zu guter gelegenheit mich mündlich und umbstandlich von allen mit ihn zu entretiniren. Die intrigve dieses hoffesz ist bey ietziger zeit dermaszen dunckel und versteckt, das kein mensch klug darausz werden kan, und darf ich meine gedancken nicht drüber offenbahren, ehe ich mich etwas beszer herummer gesehen. Ich bitte unterdeszen allerun[ter]thänigst, eure königl. maj^ten geneigen allergnädigst zu glauben, das ich keine gelegenheit verabsaumen werde mit treü und eifer allerun[ter]thänigst

[1]) Dumnij: Medlem af, hørende til Statsraadet (duma); diak: Skriver, Secretair.

darzuthun, das ich bin in tieffster unterthänigkeit, grosmachtigster könig, allergenädigster könig und herr, ewer königlichen majesteten allerunterthänigster und getreüester diener

Von Horrn.

Im lager für Troitze d. 23 Octobris 1682.

c.

1682, 7 November.

Groszmachtigster könig, allergenädigster könig und herr. Ausz meinen vohriegen allerunterthänigsten werden jhr maj^ten den zustandt dieses reichs, so viel mir bisz her davon zu penetriren erlaubt gewesen, allergenädigst verstanden haben. Die auszgeschriebene regimenter der strelitzen sind seit der zeit zu dienste gegangen, und beide zarsche maj^ten nebenst den gantzen hoffe, mit höchster vergnügung so wohl dieses ohrtes alsz auch des gantzen reiches, Gottlob frisch undt gesundt hinwieder angekommen. Jch habe für meinen aufbruch ausz dem lager noch eine conferens gehabt, worinnen mir knes Wassili Wassilivitz Gallicin einen schrifftlichen tractat des sabels[1]) undt der tractirung beiderseits abgesanten wegen bewilliget, wegen der Colischen sachen aber gebehten, das jhr maj^ten geneigen möchten einige dorthin zusenden umb die beschaffenheit des ohrtes recht zubesichtigen, welches auch von Reusischer seiten geschehen solte, und könte man nachgehends ein solches auch leicht und ohne mühe alhier abthun. Die beschaffenheit ietziger zeiten läst mir nicht zu mich annoch auch bey meinen besten freunden zu demasqviren, allein ich will keine bequemme gelegenheit, imfall sich nur eine nach wunsch presentiren möchte, verbeystreichen laszen. Eingelegte copeien[2]) hab ich ausz den Reusischen übergesetzet umb desz klährer jhr königl. maj^ten den kurtz verwichenen zustand dieser länder allerunterthänigst anzudeuten. Die für den schlosz aufgerichtete seule ist für etzlichen tagen abgeriszen und der strellitzen gegebenen freyheits brief ihnen wieder abgenommen worden, mit expressen verboht niemahls mit gewehr auszerhalb ihrer wachtzeit zuerschenen, dahingegen allen andern bedienten ernstlich befohlen allezeit bewehrt und mit den sebel an der seiten zugehen. Hierbey kan ich nicht umbhin jhr konigl. maj^ten einen artigen mir bey meiner audiens wiederfahrnen streich zuhinterbringen. Man hat mir in abwësung mons. Groszen den versoffen Schwedischen translatoren Meiszner zugegeben, welcher entweder ausz poszen oder ausz unachtsahmkeit mein harangve so übergesetzet, das sie nicht allein den original gahr zu wiedern, sondern auch etwas herbes gegen den jetzigen zustande in sich hatte, und weiln man währender audiens genugsahm an mir merken können, das ich mit seinen translat gahr nicht zufrieden, fragte mich knes

---

[1]) Ved tidligere Forhandlinger (1681) var der fra Russisk Side lovet, at man, for at undgaa Ulighed i Ceremoniellet ved Ministres Modtagelse, for Fremtiden vilde paalægge czariske Gesandter ikke at bære Sabel ved deres Audients hos Kongen af Danmark.

[2]) Af disse Indlæg, to czariske aabne Breve, ere Brudstykker bevarede.

Wassili Wassiliwitz selber die uhrsache deszen, worauf ich ihnen glat heraus sagte, das mein translator entweder nichts verstünde oder auch ein schelm in der haut wehre, bittende, das er mein harangve durch herr Groszen nochmahlen möchte übersetzen laszen, welches auch geschehen und nachgehends im gantzen rath, wie auch folgendes von der princessin selbsten den beeden zarn ist fürgelesen worden, die allerseits ein gahr geneigtes belieben daran getragen. Den guten Meiszner aber, den solche poszen nicht gahr neüe, ist dasz handtwerck dermaszen gelegt, das er sich bedencken wird solcher gestalt zu procediren. Ich bin in allertieffster unterthanigkeit, groszmachtigster konig, allergenädigster könig und herr, ewer koniglichen majesteten allerunterthanigster undt getreüester diener

Moscau d. 7 Nov. 1682. Von Horrn.

Bagpaa: M. Horn vom 23 Octob. und 7ten Novemb. 1682. Præs. den 16 Decembris.

Den 19 December s. A. skrev Horrn til Ehrenschild: Par ma derniere lettre vostre excellence aura vu l'estat ou je svis. Depuis ce temps la jai eu l'avantage d'entretenir fort long temps le seigneur de l'année passée, mais il ne trouve pas a propoz de faire semblant de rien, tandis qve le souverain pouvoir sera partagé. Le peuble et les streltizes mesme commencent a reconnoistre leurs fautes et a se repentir de ce qve le chant de sirenes leurs a fait faire beaucoup de sottises. Knias Wassili Wassilovitsch fait a cette heure tout, mais j'asseure vostre excellence, qv'il s'y prend avec tant de circonspection et avec tant de prudence, qv'auqvun sauroit faire. Il y a qvelqve peu de jours qve je le fus voir. Son fils m'attendoit desja au bas de l'escalier, qvand je sorti du trainau, et me conduisit jusqves en haut, ou je trouvai le knias lui mesme a la porte, qvi me fit l'acceuil le plus honneste du monde. La conversation tomba entre autre sur les affaires des deux couronnes du Nord, et je vis bien, qv'on n'estoit pas peu curieux de savoir les sentimens du roi mon maistre la dessus. Ce mesme seigneur ma fait la graçe de me faire dire, qvi me viendroit voir pour me rendre la mesme civilité qvil avoit reçeu de moi, et qv'ensvite nous vivrions en vrais amis. Les affaires d'Astracan ne sont pas toutafait si meschantes qv'on les avoit crues. Du costé de Kiov on a decouvert une grande trahison d'un certain colonel, qvi a voulu mettre tout le pais de Circasses dans les mains des Polonois apres avoir tué le hettman Samouelovitsch, mais il n'a pa reussi. L'on attend ici de jour a l'autre un envoié de Svede, qvi est desja parti de Narve il y a huit jours.

Om disse Relationers Forfatter, Hildebrand von Horrn, fød i Kiel 16 August 1655, død paa Cerigo 8 October 1686, kan eftersees Molleri Cimbria literata I 261—262. Dertil kan af Geheimearchivets Samlinger (Geheimeregistraturer, Russiske Relationer og Kammerreglementer) tilføjes Følgende om hans Sendelser til Rusland: Enogtyve Aar gammel var han, efter fuldendte Studier, 1676—1678 Secretair hos Fr. v. Gabell under dennes Legation til Rusland, og 1681 sendtes han (Maj—December) derhen i en selvstændig Mission, dog kun med Character af Secretair og med en Gage af 700 Speciesdaler. I disse Stillinger har han rimeligvis lagt sig efter det Russiske Sprog, thi han var ikke alene istand til at tale det, men gav sig ogsaa af med at skrive Digte deri, og han melder i en Relation af 6 December 1681, at da han havde havt sin Afskedsaudients hos Czaren, fik han fra denne bl. A. tolv smukt indbundne Russiske Bøger, med den Besked, »dasz ihre zarsche majten mit sondern vergnügen vernommen, dasz ich eine grosze estime für die Reüszische sprache hätte, weszwegen sie mich dan mit gegenwertigen büchern begnadigen wollen, damit ich mich nicht allein jhrer zarschen genade dabey erindern, sondern auch die sprache insz künfftige excerciren möchte. Jch bedanckte mich für jhrer zarschen majten genade und versicherte, dasz disz eintzige kräfftig genug wehre, wen ich gleich sonsten keine grosze lust zur Schlavonischen sprache trüge, sie mir angenehm zu machen«. — 1682, dengang Afslutningen af den Dansk-Fransk-Brandenborgske Alliance (Reedtz: Répertoire 138—142) stod paa, ønskede man at inddrage Rusland i denne, og i den Anledning sendtes Horrn i Juni til Moskva som Envoyé med en Gage af 3000 Speciesdaler og forblev der i denne Egenskab indtil August 1684. Fra denne Sendelse skrive de her meddelte Relationer sig.

IV.

BREVE VEDRØRENDE KALMARKRIGEN 1611, SKREVNE AF STATHOLDER BREJDE RANZOV TIL KANTSLER CHRISTIAN FRIIS TIL BORREBY[1]).

1.

1611, 24 April.

Keir her cantzeler oc gode broder. Goud almegstigste wer altidt hosz deg, spare oc beware deg fra altt ontt, oc tack for altt gott. Keir her cantzeler oc gode broder, giffuer ieg wenligen att wide, att wi ligger her medtt altt hoeben ennu oc bier effter Gosche van Alefeltt oc Gerts folck. Her er ingen tilforelse oc lider ryteriett stor nōe for foring til heste, vdi ligemade er ingen prouiantt til folckett. Hans maitt. er begerindis, att cantzeleren wil beffale, att ther ma komme hidtt, forsendis medtt hans maitt. schyder, 20 lester oel, ½ lest sichtet mel, 3 lester smor, en 3 eller 400 sider flesck; jeg hoffuis medt Goudts hielp, att wi faar haffuer fra Vdstedtt oc Trelborch. De Swenske s t y thennum fluxck, oc er wi befroectendis, att wi er thennum for swag, vntertagen wi far mer entsetting. De, som ligger pa Calmer, haffuer schreuit hidtt, att man schulle erclere sig, i huad mening man forhinder thennum tilforing, oc rade osz, man schulle [ey] bryde thett Stetiniske fordrag, ther schul eller bliue ontt aff; Goud giffue thett faller vdi deris lodtt. Per Michelsen for selff aff the Swenske hoeffmen, war medt 14 heste ouer Bromse bro oc begerede swar, fick kon en recepisse til bagge. Keir her cantzeler, hermedt Goud beffalindis. Datum Christianopel then 24 Aprilis anno 1611.

Din wilger broder oc teiner altidt
Breide Rantzow, egen handtt.

Hansz maitt. sagede att wil selff schriff cantzeleren til om the Lyneborgische knech[t]e. Saluta coniugem meo nomine.

---

[1]) Naar Andet ikke udtrykkelig bemærkes, ere disse Breve egenhændige, med Segl eller Spor af Segl. I Slutningen af denne Samling medtages ogsaa et Brev fra Brejde Ranzov til Kongen og to Breve fra Brejdes Broder Gert Ranzov.

Paa en indlagt Seddel:

Post Scripta. Kiere herr cantzeler, will her ochsaa fornöden giöris, adt der maatte medt hidt schickis ehn lest smaa saldt och ehn thi lester grofft saldt. Actum vt in literis.

Er ochsaa hansz maytt. befalingh, adt die rytter artickell, huilke die schall suere paa, som er glembt, maatte strax iligist hidt sendis.

Breide Rantzow, egen handtt.

Paa Bagsiden:

Erlig och welbiurdige mannd Christian Frysz till Borreby, Danmarckis rigis raadt och cantzeler etc., minn kiere broder och synderlige goede wenn.

Brede Rantzous breff, att forsende til Christianopel xx lester öll, ʝ lest sigtet mel, 3 lester smör, 400 sider flesk, j lest sma salt, x lester grofft saldt. Riter artikle. Redditæ Hafniæ 27 Aprilis anno 1611.

Udskriften og den indlagte Seddel (paa Underskriften nær) ere skrevne med en Skriverhaand, Udtoget og Modtagelsesdatum med Kantslerens. Ved Aftrykningen af de følgende Breve ere i Reglen Udskriften og Kantslerens Udtog udeladte.

2.

1611, 29 April.

Keir her cantzeler oc gode broder. Goud almegstigste wer altidtt hosz deg, oc tack for altt gott, forschylde thett gierne i gen aff yderste vormue. Jeg haffuer faatt din gode schriuelse, oc goier meg rett ontt medtt Monsz Vlfeltt, vdi ligemade medtt Clawes Meclenborch. Anders Bille oc Jorgen Schawgardtt er oc sa bleuen sieug aff febers. Floden kam her i afften pa reden, haffuer anholdet 10 Lybske schiff, som er kommen fra Swerie, dog loeben ther hen for mandaten vhtgick, hoffuis ther for, att hansz maitt. giffuer thennum loesz. Hansz maitt. er dalich the fremde soldater vormoendis, er til tilsindts att rycke op medtt thett forste vdi Swerie. Huis then anden handel anlanger oc ieg vornemer, att thett kunde bliffue euentyrlich, wil ieg medtt thett oc medtt thett anditt rade hansz maitt. sa widtt meg mueglich. De kiortel til hansz maitt. soldater er icke kommen, oc gaar the oc haffuer ingen kleder. Huis anden bescheding schreff ieg cantzeleren til vdi gar afftens. Keir her cantzeler oc gode broder, gior altidt gierne, huis deg kiertt er. Hermedtt Goud almegstigste beffalindis. Datum Christianopel then 29 Aprilis anno 1611.

Din wilger broder oc teiner altidtt

Breide Rantzow, egen handtt.

Redditæ Hafniæ 1 Maj anno 1611.

3.

1611, 29 April.

Keir her cantzeler oc gode broder. Goud almegstigste wer altidtt hosz deg, oc tack for altt gott oc for din gode schriuelse. Staholder oc the fornemeste Norrigistke adel haffuer sendtt hansz maitt. schrifflich deris betenckent. Meninge er, att hansz maitt. schulle sende 1200 fremde soldater ther hen, thermedtt wil the besette grentzen, oc nar van noden gioris, wil the medtt thett Norigsche folck thennum komme tilhielps; thennum, som bleff hueruit, schulle the ander Norbagger betale; item att the kunde icke [effter] hansz maitt. forst beffaling bringe sa snartt folckit til samen. Responsum regis, att the schulle rette thennum effter then forst beffaling, jtem drage in vdi Swerie oc gioer fienderen affbreck thett meist mueglich. Jorgen Da haffuer hansz maitt. en streng breff til, efflerdi att Jorgen Da haffuer ladtt lŏebe to pincker for Elseborch vdtt oc in oc ingen modttstandtt gioert. Medtt Herloff Da war hansz maitt. heller icke wel til fritz, fordi att pinken, som hannum war beffolit, war icke her tilstede. Vdi ligemade schreff han hidt, att han icke haffuede folck noch heller muschetter eller krudtt oc lodtt. Sthen Maltzen oc Eske Brock er beffalit, straxen nar foetfolck war kommen vdi landet, att the medtt thett fottfolck oc ruterie schal drag op til Jenkoibing, oc Axel Brade oc Jacop Vlfeltt schal bliue tilstede, til the ander ryterie ankommer, oc rucker sa, nar the haffuer munstert thennum, effter the ander. Hans maitt. ligger her oc bier medtt stor lengelse effter the ander knechte. Vale. Datum Christianopel then 29 Aprilis anno 1611.

Din wilger theiner oc broder altidtt

Breide Rantzow, egen handtt.

Keir her cantzeler, her wil forsendis til koin. maitt. vdspising behoeff nogen Hollandtts twebag, saltett lax, aal, tor fisck, spege sil, huedemel, fordi her er intett att bekomme, oc nogen spege boester, negenogen. Vale.

Redditæ Hafniæ 5 Maj. anno 1611.

4.

1611, 30 April.

Kier her cantzeler oc min kier broder. Goud almegstig wer altidt hosz deg, oc effterdi ieg nu vdi gar oc vdi andersgar haffuer schreuit deg til, sa wil ieg icke wider bemoede deg, aleniste er min wenlig begering, att du wiltt gioer wel oc lade meg wide, nar thett breff er vorkyndigett til Lybeck, att the schul ingen til foring gioer til Swerie. Meg sinnis, att hans maitt. wil nogit strenge procedere medtt thennum. Giorindis altidt gierne, huis deg kiertt er. Hermedtt Goud beffalindis. Datum Christianopel then 30 April anno 1611.

Din wilger broder oc teiner altidtt

Breide Rantzow, egen handtt.

Redditæ Hafniæ 5 Maj. anno 1611.

5.

1611, 3 Maj.

Keir her cantzeler oc gode broder. Goud almegstig wer altidt hosz deg, oc tack for altt gott. Giffuer ieg cantzeleren gantz wenligen til keinde, att wi i dag, Goud wer loffuit, er anlangitt her for Calmar oc straxen belagertten, oc er der ryct vhtt en fan ryter imod osz, oc them haffuer wi jagit in att porten, to er fangen aff thennum oc en er do, oc haffuer the aff woris medt the stor stycker to schott i hiel oc 3 sarit. Huor folck haffuer enten oel oc broed, oc faar wi icke snartt entsetting, wil thet icke ga wel til. Her fatis oc sa lynter, oc beretter the fanger, att the er 1000 man forwen[ten]dis, huilkett ieg icke troer. Hermedt Goud almegstigste beffalindis. Datum im lager for Calmer then 3 Maij anno 1611 medt hast.

Din wilger teiner
Breide Rantzow, egen handt.

Redditæ 8 Maj 1611.

6.

1611, 9 Maj.

Keir her cantzeler oc gode broder. Goud almegstigste wer altidt hosz deg, spare oc beware deg fra altt ontt oc tack for altt gott. Oc haffuer wi nu legen her vdi belagering for Kalmer vdi otte dage. Huis fortrösting att eroeuere, thett kan ieg icke schriue deg til, oc er att befroechtendis, sa fremb the ander icke röecker op hue Halmstedtt, att then Swenske macht b[l]iffuer her opsendtt, oc wi bagge til bliffuer belagertt oc osz haffunen til prouiantt fra tagen, sa att wi ma lade sta bode styckeren oc goetzett oc slha os cum omni periculo igemmel. Corfix Rudtt kommer an vdi morgen. Hertogen aff Lyneborch haffuer wi ingen tidinger fra. Her wil fatis bode lynter oc krud oc penge, oc steller the thennum vdi byen mottwilgen an, bode medtt vdttfal oc anditt. Haffuer the ther in 4 faner knechte oc 300 ryter. Hansz koin. maitt. wil altidt wer then negeste, acter ingen fare. Sigimundtt Cortis bleff schytt strax hosz hannum, att blodet oc bregnen tog pa hansz maitt., oc hielper ingen radtt til. Goud almegstigste wer then beste radtt, huilken ieg deg oc osz semptlich nadeligen wil haffue beffalit. Datum Christianopel then 9 Maij anno 1611.

Din wilger teiner oc broder altidtt.

Redditæ Hafniæ 14 Maj 1611.

7.

1611, 13 Maj.

Keir her cantzeler oc keir broder. Goud almegstigst wer altidtt hosz deg, spare oc beware deg fra altt ontt oc tack for altt gott. Keir her cantzeler, wi ligger en nu her

for Calmer, oc effterdi man intett kan rette uhtt att beschyde byen, haffuer hansz maitt. begyntt 'att lade thett undergraue medtt miner, Goud giffue til locke. Huii mister her vdi lobgrauen om dagen oc natten flux aff soldateren, vdi ligemade pa foring, som bynderen schyder i hel. Her kommer jngen tilforing med broed, sa att soldateren begynder flux att mytinere. Cantzeleren kunde tencke pa the beste middel, att man kunde fa broed, schylde man oc sa dricke wan. Hertzoch Carls schib ligger vnder slottett; er anrettett en fyrwerck, om Goud wil giffue osz lycke til att sette il vdi thennum. Huis Albertt Albertzen aff Ambstram oc hansz consorter anlanger, er hansz maitt. tilfritz, att the ma seigle pa Reuel. Hauffuer hansz maitt. oc sa bewilgett sa mange, ther seiler hidtt medt prouiant, att the ma wer tol fri. Ther wil medtt thett forste forordnis prouiant til Herloff Da, han haffuer beffaling att han schal holde sig imellum Oelandtt oc Stockholm. Hermedtt Goud almegstigste beffalindis. Datum im lager for Calmer then 13 May anno 1611.

Breide Rantzow, egen handtt.

3 gammel aff hertzock Carls schib lad wedt Bierkenis lodtt hansz maitt. ansticke.

Redditæ Hafniæ 19 Maj 1611.

8.

1611, 16 Maj.

Keir her cantzeler oc gode broder. Goud almegstigst wer altidt hosz deg, spare oc beware deg fra altt ontt, oc tack for altt gott; oc haffuer ieg schreuitt deg for en dag til oc altt tilstandt. Thett begynder aff wor folck att loebe ouer oc bygger the ouermadig vdi byen. Jasmundtt haffuer faatt beffaling att wer Sten Mattzens lytenantt, haffuer fat besolding som en aff the cappiteiner, som nyeligen antagen, oc pa 6 scharzanther, som schal vordelis iblandt the ander krigesfolck. Soldateren holder seltzam husz, haffuer brendtt pa en tre mil weges, ther ryteriett schulle haffue gott aff, oc hermens gard, the ther la fyltt aff kornitt. Jeg sender deg her oc sa en Swenske fange, oc er en kobbersmidtt, schal til Kroneborch oc arbeide pa kobbermolen. Hermedtt Goud almechtigste medtt mange dousendtt gode netter, som ieg deg oc din Mette ynsker, beffalindis. Datum vdi lagertt for Calmer then 16 May anno 1611.

Din wilger tieiner oc broder altidt
Breide Rantzow, egen handt.

Redditæ Hafniæ 21 Maj anno 1611.

9.

1611, 23 Mai.

Keir her cantzeler oc min kier broder. Goud almegstig wer altidt hosz deg, spare oc beware deg fra altt ontt, oc tack for altt gott. Oc giffuer ieg cantzeleren gantz

wenligen til kiende, att wi ennu ligger her for Calmer; oc huis anlanger att erouere byen eller slottett, er intett att schriue om en nu; mensz vdi natt haffuer hansz maitt. schamferitt medtt the stor stycker en hel hop aff koing Carls schib. Thett fyrwerck til schibben slo feil. Bartholomeus jngeneoer er schoedt i hel sa wel som Valetin then gammel grauer, sa att her er ingen, som huedtt bescheding medtt the miner. Jeg haffuer post til Gerdtt att schulle sende osz en jngenier. Bonderen holder mer pa koin Carls side, som man haffuede troett, haffuer theris hopmen oc sancker thennum vdi 3 eller 4 hunder tal, sa hansz maitt. er nodigit til att sende bode ryter oc knechte vht att vorhindere thennum. Altt theris goetz er floett pa nogen mil weges, sa husen star ledding, oc er the stor entsetting vormoedendis, som man haffuer forfarit aff fanger, som er kommen fra Stockholm, vdi lige made her aff boenderen. Thett stoerste noed er her for broe, oc nar the kommer, setter the thett sa hoiegt op, att soldateren icke kan bliffue hued. Clauws Kondewin haffuer holtt an om thett smor pa Bahus, han er woentt att haffue; oc kan mistis, sa er hansz maitt. wel tilfridtts, han beholder thett, dog att cantzeleren schal sette hannum koibitt; oc er wel att vormoedendis, effterdi ther kommer ingen smor aff Swerie, att thett bliffuer diur. Hertogen aff Lyneborch er ankommen oc ingen folck meg seg, er thennum att vorwentendis. Goud giffue the war kommen; wi bliffuer her icke fler, mensz von dage til dage miender. Giorindis altidtt gerne, huis deg kiertt er. Her medtt Goud almegstigste beffalindis. Datum im lager for Calmer then 23 May anno 1611.

Din wilger broder oc teiner altidtt
Breide Rantzow, egen handtt.

Keir her cantzeler. Jeg sender din Mette her en Swenske byttpenge; nar ieg faar en aff gould, schal hun oc sa fa, medtt mange gode netter. Vale.

Redditæ Hafniæ 28 Maj anno 1611.

10.

1611, 27 Mai.

Keir her cantzeler oc min kier broder. Goud almegstigste wer altidt hosz deg oc tack for altt gott. Oc vdi dagningen loeb the soldater byen effter koin. mait. beffaling an, oc fick wi byen in. Casper Milnitz, Melcher Rantzow bleff doe, oc er ther mist oc bleffuen aff wor folck hued en hundert man, oc flux aff the Swenske, oc roemte the ander medtt hostru oc boern pa sloettett, oc er her intett mer en 3 tonner krudt vdi wor legeritt, oc haffuer hansz maitt. schreuit tilforn cantzeleren til ther om, fordi hansz maitt. wil endtlichen holde belegering for slottitt, oc wil her krudtt, lynter, brod oc penge til. Hansz maitt. schal nu giffue thennum then storm moentt. Huis the ander eringer anlanger, schriuer Tobias wel cantzeleren altt beschedeing til. Oc wil nu icke lenger opholde deg

medtt then min schriuelse. Goud almegstigste giffuer osz fremdelis loeck oc welfartt. Hermedt Goud almegstigste beffalindis. Datum Calmer then 27 May anno 1611 vdi hast.

Breide Rantzow, egen handtt.

Paa en indlagt Seddel med en Skriverhaand:

Post Scriptum. Kiere herr cantzeler och kiere broder. Er min wenlige begier till digh, attu paa Kong. maytt. veigne wille lade giöre forordningh, adt der wforsömmit maatte blye hidtsendis, thi her er ickon en ringe forraet. Vale. Actum vt in literis.

Breide Rantzow.

Redditæ Hafniæ 2 Junij 1611.

11.

1611, 31 Mai.

Keir her cantzeler oc kier broder. Goud almegstigste wer altidt hosz deg, spare oc beware deg fra altt ontt. Keir her cantzeler, haffuer ieg schreuit deg for nogen dag siden, att wi, Goud wer loffuit, fick Calmer byen in oc beschantzer osz oc sa her i marken vden for. Oc fick ieg rett nu schriuelse fra min broder Gerdtt medtt to ingeinerer, datier Warbierch then 23 May, att man die Swenske intett vornemer; oc ieg haffuede wist troett, att the haffuede dragit fra Halmstedtt twart in vdi Swerige. Nu er wel formoedendis, att han wender altt hansz macht hidtt. Krudtt fatis her, ellers haffuede man begyndtt att beschyde slottett. Hansz maitt. beretter, att vorlengst att wer schreuen effter, mensz ieg tencker wel thett er glemtt; oc wil endtlich en ti lester krudt medtt flere penge hidtt forsendis medtt thett jligeste. Jeg sender deg Jorgen Daaes oc Matz Baggis breff til bagge i gen, oc nar dommen gaar, scher ingen vrett. Huis the Gotenborgerste borger anlangendis, haffuer Tobias schreuit deg bescheding til. Keir her cantzeler, haffuer hansz maitt. Jorgen Hertwich von Velten att fore hansz maitt. 300 knechte, vdi ligemade Peter Ernst von Wuluen 300 knechte; Jorgen Hertwich von Velten hansz knechte schal wer ingen sex vger til Rostoch, haffuer faatt her loebpenge, ½ monit soltt. Er hansz maitt. begering, att han wil sende ther hen oc vorordne schibben, som kan foere thennum hidtt. Den von Wuluens schal schibbis til Stralsundtt, att ther kan oc sa gioris vorordning medtt penge oc schib. Om altt andit leilicheit beretter cancelie boud cantzeleren wel altt leilicheit. Vale cum coniuge et omnibus tuis. Datum in belegerung for Calmerhus then 31 May anno 1611.

Din broder altitt willich
Breide Rantzow, egen handtt.

Keir her cantzeler. Ther wil forsendis hidtt pa 1000 man muschetter, bandelerer, rystynger oc huis ther til horer, vdi ligemade sidtt gewer, dog att former bliffuer intett glempt oc kygeleren; lange speiser kan man intett gioer medtt; ther kan wer bade

fyrlosz oc snaplosz iblandtt, fordi ther gaar sa mange lonter op. Hansz maitt. schal selff bewere thennum, som nu bliuer antagen. Vale.

Keir her cantzeler. Ennu haffuer koiin. mait. antagen en cappitein pa 300 man, heder Marten Jacopsen von Kyugberch. Hannum schal oc sa schriuis ouer til Stralsundtt en ½ mont besoldung, lopgeltt haffuer the faatt her, oc schal the stelle thennum in ingen 6 vger. Vale.

Paa en indlagt Seddel, paa Underskriften nær skreven med en Skriverhaand:

Kiere herr cantzeler. Effterdi hertogen aff Luneborgh ickon haffuer sex hundert mannd, saa haffuer kong. maytt. endnu antaget ehn captein wiedt naffnn Antoni Möller, som er beuilliget adt schall före till Stettin inden halffanden monader thrie hundert mand. Saa er hannom her erlagt lopgeldt; adt herr cantzeler fordi wille wellgiöre och forordne, adt paa kong. maytt. veigne maatte forsendis till Stettinn till forschreffne captein itt halff monades soldt paa samme thrie hundrede mannd etc. Der er well bleffuen vdaff woris thrie compagnier, den tidt die löb till storm, som er ilde quetzet och icke tiener vnder companiet, 83 mannd foruden die, som er dödt etc. Vale. Ut in literis etc.

Breide Rantzow, egen handtt.

Redditæ Hafniæ 6 Junij 1611.

12.

1611, 3 Juni.

Keir her cantzeler oc kier broder. Goud almegstigste wer altidtt hosz deg, oc tack for altt gott. Giffuer deg wenligen til kiende, att hansz maitt. er tilsindtts, sa snartt puluer kommer, medtt Goudts hielp att beschyde slottett; Goud giffue til löecke. Titingen aff ffanger, som bleff fangen i gar natt, er en aff the Swenske knechter, att koing Carl medtt 10000 man schulle ankomme til Alim 5 mil her fra then 2 July, oc er oc sa hertzog Johan vorwentendis, oc alle boenderen opschreuen her om krinck landitt. Men hans maitt. haffuer beschantzet legeritt, sa att medtt Goudtz hielp att han icke sa snartt schal gioer osz noegitt. Huis penge oc krudtt anlangis, haffuer hansz maitt. wel schreuit cantzeleren altt bescheding sa wel om the nie hundertt man, rustung oc tilbehöring. The, her nu kam, haffue ingen bandeleren, som man endtlich schal haffue. Goud giffue, huor ander folck haffuede giffuit sich strax fra Halmstedt in att Swerie. Hansz maitt. periclitere sich vdi alle made; Goud almegstigste beware hansz maitt., huilken Goud almegstigste ieg deg oc osz semptlich wil haffue beffalitt. Datum in belegerung for Calmer slott then 3 Juniy anno 1611.

Din wilger broder altidtt
Breide Rantzow, egen handtt.

Otte Brade Axel son bleff schoett i batterie hoffuett aff strax hosz hans maitt. then 1 Junij. Soren Byge haffuer faitt Caspers Miltnis compannie, war 400 sterch, er ennu kon 270 man; the ander blewe oc schoett oc sa ... egen.

Paa en indlagt Seddel med en Skriverhaand:

Kiere herr cantzeler och kiere broder. Kong. maytt. orlog skibene wille icke forglemmis medt prouiandt och isonderlighedt öell och fische; thi die kommer nu paa faaerwand imellom Öland och Gudland, och dersom kong Carll kamb paa denne side, och hansz skibe paa den anden, wilde det icke gaae well till. Herr cantzeler raamer well det beste middell etc. Vale. Ut in literis etc.

Breide Rantzow.

Redditæ Hafniæ 8 eiusdem.

13.

1611, 4 Juni.

Keir her cantzeler oc min gode broder. Goud almegstigste wer altidtt hosz deg, spare oc beware deg fra altt ontt, oc tack for din lockynskynge oc for altt gott; ther imodtt alttidtt min wilge teinst erbieudelse. Keir her cantzeler. Pa halfftredie mil ner haffuer nogen aff wor ryter koinnich Carls ryter oc schilttwach antroffen huedtt 40 hest sterck. Vdi dage haffuer hansz maitt. 100 hest aff hoeffanen oc to hundertt aff hertogens knechte vhttsendtt, att man kunde fa en fange eller nogen kundttschaff; ellers aff boenderen oc en aff knechteren, som wi haffuer faett, beretter, att han schal wer 10000 man sterck oc 8 fane ryter oc ligger vdi en by, heder Hoigsby, 7 mil her fra, er hertzoch Johan medtt sin folck vorwentendis. Calmer slott er en fast slohtt. Giffuer the thennum icke goedwillich, som intett er att vormoedendis, i mensz the faar entsetting, sa schal thett falle her beswerlich, orsache wor schib ligger vnder Goulandtt, haffuer ingen prouiantt. Er befroechtendis oc koin. Carls kommer for her en wor, oc tager oc soekanten fra, 2. koin. Carle pa then anden side, 3. slottett pa ten treide. Mensz medtt Goudts hielp, wi wil se os for thett best mueglich. Aff the penge, som hansz maitt. tog medtt seg, er icke ouer 1000 daler forhanden, oc star krige[s]folcken en halff montt til, lantsateren haffuer intet faatt, oc hoffiuncker monatt er hartt att vdtt. The 5 lester pouluer er alrede halparten vorschoedt, oc wennich lonter mer vorhanden, vordi ther brennis oc schiudes bade dag oc natt. Keir her cantzeler oc keir broder, wil ther for nottwendich gioeres att fo[r]sende hidtt 10 lester krudtt, lonter, bandelerer, bli oc 30 dusendtt daler, som hansz maitt. haffuer berett meg, att han haffuer schreuit deg til om. Wil oc sa forsendis en 3 lester sten kul hidtt, fordi bode herens oc knechternis hest er vbeslagen. Goud almegstigste giffue osz locke oc welsignelse imodt wor fiender, huilken Goud almegstigst ieg deg, din kier hostru oc osz her semptlichen til liff oc seil wil haffue beffalit. Datum vdi belegerung for Calmer sloett then 4 Junij anno 1611.

Breide Rantzow, egen handtt.

Keir her cantzeler. The 6 faner knechte haffuer faatt theris lob geltt her, som hans maitt. haffuer ladit bestille, oc schal hansz maitt. thennum selff bewere; wil ther for oc sa sendis thett medtt altt tilbehoring ouer. Fatis ther nogitt, er Gregorius Ferwich ouerboedich att lefferere. Vale.

Redditæ Hafniæ 9 Junij 1611.

14*).

1611, 9 Juni.

Mjn gantzsche wenlige helsen altidt forsendt medt Gud allermechtigste. Kiere herr cantzeler och kiere broder. Jeg betacker dig paa dett alleruenligste for beuiste ære och goede, huilcket jeg stets igien forschylde will, vdi huis maader jeg herr cantzeleren till willie och tienste were kannd. Kiere herr cantzeler och kiere broder. Jeg giffuer digh gantzsche wenligen tillkiende, adt Johann de Willem haffuer werit hosz migh och wenligen ombedit, adt jeg wille schriffue herr cantzelern till paa hans weigne, adt hand effter hansz klare affregnings liudellse till huis pendige, hannom aff kong. matt. tillkommer, maatte bliffue befordrit; huorfor er till digh min gantzsche wenlige bön och begieringh, attu for min schyld wille were hannom behielpelig till hansz betalingh, dett beste du kandt. Och effterdi hannd tilbiuder sigh adt wille leffre till kong. maytt. kriegs munition, huis dertill behoeffuer, och saa gott goedtz, som nogen schulle giöre, saa er vdi lige maade min wenlige begieringh till digh, effterdi der will bestilles ehn gantzsche antall londter och bandelirer, och dennom will leffuere saa godt kiöb for nogen andere, adt her cantzeler wille herudi forhielpe hannom till ehn goede leffueringh. Dette jeg gierne igien forschylde will, och will hermedt haffue digh och fruw Mette Gud allermechtigste euindeligen befalit. Actum Callmer den 9ten Junij anno etc. 1611.

Breide Rantzow, egen handtt.

Redditæ Hafniæ 15 Junij anno 1611.

15.

1611, 10 Juni.

Keir her cantzeler oc gode broder. Goud almegstigste wer altidt hosz deg, spare oc beware deg fra alt ontt, oc tack for altt gott. Keir her cantzeler. Vdi vorgangen natt haffuer wi werit vhtt att wille falle koin. Carl vdi hansz legerit, la til Risby to mil her fra, mensz wi war for fa oc han altt for sterck, oc hansz stor stycker for seg, sa att wi matte retrirere osz, oc er ingen anden middel, att wi schal holde then belegerung oc wogett medtt hannum. Haffue wi kundtt fa entsenting, war gott. Jngen aff schibben er

*) Paa Underskriften nær er dette Brev skrevet med en Skriverhaand.

her ellers til stede, som koin. maitt. til kommer; Goud almegstigste schal wer wor bistandtt. Penge er her icke 500 daler, litt krudt oc lynter, oc fatis swarlich bandelerer, myschetter, fordi ther mest then 3 partt sprenger, oc goeir du wel then best vorordnung mueglich, att man kan fa thett vforsoemelich. Hansz maitt. haffuer weritt nogit il til pasz, mensz, Goud wer loffuit, er nu gott igen. Goud giffue wor ander folck war her [hos] osz, eller hansz maitt. ther the war. Huilket ieg vdi hast icke kunde forholde deg, giorindis altidt gierne, huisz deg kiertt er. Hermedtt Goud almegstigste beffalindis. Datum in belegerung for Calmer husz then 10 Junij anno 1611.

Dein wilger broder oc teiner altidtt

Breide Rantzow, egen handt.

Keir her cantzeler. Hansz maitt., Goud wer loffuit, drog aff vdi afftens klocken war elff [1]), oc er koin. Carl ankommen vdi dag hue 12 slhett, oc haffuer wi strax medtt wor ryteriett for legerett schermutzerett medtt hansz ryteriett, sa att the er aff wegen oc slha deris leger vden for woris, oc wil wi medtt Goudts hielp holde osz som erlig folck. Vale. Then 11 Junij anno 1611.

Redditæ Hafniæ 15 Junij anno 1611.

16.

1611, 14 Juni.

Keir her cantzeler oc kier gode broder. Goud almegstigste wer altidtt hosz deg, spare oc beware deg fra altt ontt, oc tack for altt gott, huilkett ieg gierne wil forschylde. Keir her cantzeler. Er wi her hartt belagert aff koing Carl oc er han swarlich starck medtt altt hansz macht her. Goud almegstigste wer loffuit, att hansz maitt. er vdi hansz beholdtt. Vdi byen er wi icke prouianderett, att wi kan holde osz otte dage. Wi holder lagertt oc setter thett pa Goud oc locken. Alle fremde schib er loeben fra osz oc ingen igen medtt then belagerung att forwente; the froechter for hansz machtt, oc att the bliffuer aff medtt schib oc goedts. Keir her cantzeler. Hansz maitt. er krigsfolckett en mont schyldich, oc twiueler ieg intett, efflerdi ieg haffuer schreuitt sa tidtt om att wi far io penge, krudtt, bli oc lynter ingen to eller tre dage; ellers er att befroechte, att wi er om halsen. Hansz maitt. beretter, att han selff haffuer schreuit deg til. Wi miste, som er bleuen then 12 hui[u]s, Lucas Krabb, Tonne Brade, en Rottkirck oc to aff Jochim Bylow compagnie hermendtt. Din broder son Johan Freise desto wer er fangen, oc bleffuen ellers aff koin. maitt. oc hermensz folck, oc bleff ther en hel hop aff theris, oc fick wi en ro fa fra thennum. Jochim Bylow er hartt forwundit vdi armen, og Per Basse schoett

---

[1]) I Kantslerens Udtog: NB til Sellisborg, nempe 10 Junij.

ouer handen. Wi holder dag oc natt vdi wor slachtordning, forlader osz pa Goud i himellen, huilkett ieg deg nadeligen oc oc osz samptlichen til liff oc seil wil haffue beffalit. Datum inn belagerung for Calmerhus then 14 Junij anno 1611.

Din wilger broder oc teiner altidt

Breide Rantzow, egen handt.

Keir her cantzeler. Jacop Jacopsen ryster hansz schib vdtt for wor oigen, oc wi haffuer ingen krudtt eller lodt eller lynter att formene hannum thett, oc wil betage osz then haffnen. Vale.

Redditæ Hafniæ 21 Junij anno 1611.

17.

1611, 18 Juni.

Keir her cantzeler oc gode broder. Goud almegstigste wer altidt hosz deg, spare oc beware deg fra altt ontt, oc tack for altt gott. Keir her cantzeler. Ieg haffuer schreuit deg til for en dag eller to, att koin. Carl medtt hansz son oc hertzoch Johan medtt altt gantz machtt haffuer belagertt osz her, oc fatis osz altt, watt wi schal holde pa, som er bli, krudtt oc lynter, fordi man holder her altt natten oc stynden ti om dagen i ful slachtordning, oc forslhar thett krudtt og bli oc lynter, som cantzeleren schriuer att schulle komme, intett; oc kommer tehtt icke vdi en dag eller tre, sa haffuer wi slaet osz selff. Hansz maitt. er knechteren en montt soltt schyldig, dog the er en nu willich, oc giffuer ieg the best ortt ieg kan. Huis eller forfaller, kan cantzelie boudett berette cantzeleren altt leilicheidett. Bliffuer thette folck her slagen, Dannemarck schal finditt; oc haffuer thett andett folck dragett op fra Halmstedt lige in att Swerie, sa haffuede ingen noe weritt, effter som war forst for affschedett. Keir her cantzeler, gior wel oc gioer forordning, the species matte komme herop, som ieg haffuer schreuit om. Nar man icke haffuer thett, sa kan man icke faatt her til koieffs. Giorindis altidt gierne, huis deg kiertt er. Hermedt Goud almechstigste beffalindis. Datum im lager for Calmer then 18 Junj anno 1611.

Din wilger broder oc teiner altidtt

Breide Rantzow, egen handtt.

Keir her cantzeler. Enten pengen eller krudt eller lott er ennu icke ankommen, oc forslaar thett slett intett. Wil straxen sendis mer hidtt vforsoemendis.

Redditæ Hafniæ 23 Junij anno 1611.

18[1].

1611, 23 Juni.

Min gantzsche wenlige helsen altidt forsendt medt Gud allermechtigste. Kiere herr cantzeler och kiere broder. Jeg betacker dig gantzsche wennligen och gierne for beuiste ære och goede, huilcket igen adt forschylde jeg stets will findis willigh, wdi huis maader jeg herr cantzelern till ære och tienste were kannd etc. Giffuer jeg dig gantzsche wennligen tilkiende, adt denne breffuiser Oluff Pedersen haffuer werit hosz migh och angiffuit sigh adt wille löbe paa friebytterie vdi Ostersöen och adt söge kong. maytt. gaffn och beste, och fordi werit denne min forschriffuellse till dig begierendis. Huorfor er min gantzsche wenlige begieringh, adt du wille were hannom herudi befördeligen, dersom det, andere ere forloffuit, hannom paa kong. maytt. veigne ochsaa maatte forgünnis. Dette jeg for min persohn gierne igien forschylde will, och hermedt will haffue herr cantzeleren och fruw Mette den allsommechtigste Gud, medt mange goede netter, euindeligen befalit. Actum vdi leigeret for Callmer den 23ten Junij anno 1611.

Breide Rantzow, egen handtt.

Redditæ Hafniæ 2 Julij anno 1611.

19.

1611, 29 Juni.

Keir her cantzeler oc keir broder. Goud almegstigste wer altidtt hosz deg, spare oc beware deg fra altt ontt, oc tack for altt bewisett er oc gott, huilkett att forschylle ieg wil findis gantz willich. Keir her cantzeler oc keir broder. Huorledis koin. Carl haffuer intagitt Christianopel oc holdit ther husz, beretter then brewiser deg wel altt leilicheit, oc haffue wi icke faatt bli, krudtt oc lynter, sa haffuede thett nu weritt vhtt medtt osz. Huis the penge, som tredue duisendt daler, anlangitt, er altt soldateren hen giffuen; oc gaar her montlich op — medt thett folck her er icke lanck — medtt ander vncosten, som anwendis, wedtt 40000 dusendtt daler; oc schal the penge nu vforsoemendis sendis hidtt, fordi om en 14 dage er hansz maitt. thennum en ful mont schyldich. Kommer the ander krigesfolck her op, sa schal forsendis mer. Goud almechstigste wed her wor wilkor, han er altt wor trost, huilken Goud almegstigste ieg wil haffue deg til liff oc seil beffalitt. Datum Kalmerhus then 29 Junij anno 1611.

Breide Rantzow, egen handtt.

Keir her cantzeler. Effter handen wil forsendis lynter, krud oc bli, lynter synderlig.

Redditæ Hafniæ 7 Julij 1611.

[1]) Paa Underskriften nær er dette Brev skevet med en Skriverhaand.

Paa et indlagt Ark Papir med en Skriverhaand.

Fortheignelssze paa huor megid huer maanid will vngeferlig opgaa till besoldung paa dett folck, som aldrede erre wdj leiren wed Calmer och ellers dagligen tillkommer effter bestillinggernis indhold, foruden det folck, som erre till Halmbstedt.

Konn. ma. eigne hoffsinder och daglige thiennere om maaneden iij^{m}vj^{c}xxvij dr.

Paa hertug Georg, först till Brunsuig och Lynneborg, hans eigen frj fenlein soldater och krigsfolck, v^{c} mand sterck, ij^{m}vij^{c}lxiij dr. xxvj ß Lybsk.

Paa 21 hans förstelig naadis reisige heste iij^{c}ij dr.

Paa 2 andre fenlin vnder hans regiment effter bestillingens indhold, paa huer fenlin om maaneden 1505 dr., er iij^{m}x dr. — Aff dissze vj^{c} mand erre endnu icke frembkomen vden vngefer ij^{c} mand.

Godsche vann Allefelt, öffwerst luttenant, paa hans 8 companier vnder hans regiment gehörig xj^{m}iiij^{c}lxxviij dr.

3 companier fodfolck her i leiren, och erre erworben vnder Giertt Randtzows regiment, dieris besoldung en maanid iij^{m}vj^{c}ij dr.

Hopman Andreas Sinckler hans companj, en frij fenlin 400 mand sterck, effter hans bestilling, som Casper Miltnidtzs for hannum haffde, ij^{m}j^{c}xxxviij dr.

Hopman Peder Hundermarck companj j^{m}v^{c}v dr.

Hopman Tomas Nollis companj j^{m}j^{c}xvj dr. j ortt.

Noch hans fenrich Pallj Rosenkrantzs xl dr.

Hopman Söffren Buggis companj j^{m}v^{c}v dr.

xxij böseschöttere j^{c}xv dr.

lxxviij skandtzsgraffwere ij^{c}xxxiiij dr.

xxxiiij ko: ma: liffschiötter j^{c}xxxviij dr.

20 huuszthemermend kostpenge och daglönn j^{c}ix dr. xj ß.

viij schibsthemmermend till kostpenge och daglönn xlx dr. xxxiij ß.

j felt kleinszmid vij dr.

2 jngeniörer, huer om maaneden xij dr., er xxiiij dr.

ij Swensche siötther, huer om maaneden vj dr., er xij dr.

Ritmester Jochum Bylow, j^{c}xxx heste, om maaneden ij^{m}lx dr.

Landsathernis heste enn maanid vngeferlig v^{m}lx dr.

37744 dr.

20.

1611, 6 Juli.

Keir her cantzeler oc keir broder. Goud almegstig wer altidt hosz deg, spare oc beware deg fra altt ontt oc tack for altt gott. Keir her cantzeler. Giffuer ieg deg wenligen til kiende, att wi ligger ennu her hartt belagertt, som brewiser wel beretter deg

altt leilicheitt. Goud almegstigste hielp osz en ganck aff thette hyl; oc haffuede Gosche Lindenow icke kommen medtt the fem schib, sa haffuede koin. Carl tagett osz haffuenen oc wor slyffer hen. Bliffuer Gosche ther for her liggendis, til wi faar entsetting; oc kommer then haffnen fra osz, sa er wi her, som wi war vdi en musefal oc ingen ensetting haffue osz att formode. Oc bliffuer nu pa tisdag fier vge, att wi haffuer holtt vdi wor ful slachordinneng al nechteren vdi giemmel medtt ryteriet oc fottfolckett, sa bade knechter oc ryteriett bliffuer flux vhtmattett. Wi haffuer ingen hoe til wor heste. Vdi gar loeb her ouer til osz en Jrlendische fenerich, beretter, att han endttlich wil forsoege hansz lycke oc falle osz an; wi wil medtt Goudts hielp se osz for oc were osz som erlig folck oc, sa witt Goud wil giffue osz lycke til. Penge wil endtlich sendis hidtt, ther med man schul icke fa myteriett, huilkett icke wil theine vdi then tidtt. Keir her cantzeler og keir broder. Jeg gioer altidtt gierne, huis deg til willie, er oc teinst kand were. Goud giffue wi ma findis glad oc helbred. Hermed Goud almegstigste beffalindis. Datum im lager for Calmer husz then 6 Julij anno 1611.

Din wilger broder oc teiner altidtt
Breide Rantzow, egen handtt.

Paa en indlagt Seddel:

Post schripta. Keir her cantzeler. Then Swenske haffuer faatt stor byte til Christianopel, haffuer faatt fra hansz maitt. 28 faner, alle the kle koiler, som soldateren schül haffue hafftt, vdi ligemade altt the elendtts kleder oc ander krigs munition; oc haffuer wi ander wel mist goedts, gul, prouiandtt oc kleder icke langtt for 20000 daler. Vdi gar war han ther hen oc vorbrente vdi igen, huis ther stodtt til bagge. Her wil forsendis en tusendtt schyffeler, j tusendt spader oc femhundertt hacker. Vale.

Redditæ Hafniæ 16 Julij anno 1611.

21.

1611, 9 Juli.

Keir her cantzeler oc gode broder. Goud almegstigste wer altidtt hosz deg, spare oc beware deg fra altt ontt oc tack for altt gott. Keir her cantzeler. Vdi afften er ankommen 11 aff koin. Carls orloff schib, sa wi matte rome medtt wor schib, oc kan entsette Calmerhus, nar han wil. Goud giffue, hansz maitt. war ther fra, sa matte thett ga osz ander, som Goud wille. Oc haffuer nu, keir her cantzeler oc keir broder, icke andtt wiltt mensz then onde tilstandtt lade deg wide, giorindis altidt gerne, huis deg kiert er. Hermedtt Goud almegstigste til liff oc seil beffalindis. Datum im lager for Calmer then 9 Julij anno 1611.

Din wilger broder oc teiner altidt
Breide Rantzow, egen handtt.

Indlagt Seddel, ikke egenhændig:

Post scriptum. Kiere herr cantzeler och kiere broder. Haffuer kong. maytt. naadigst befalit migh adt schriffue dig till, adt Clausz Meckelborrigh schulle hidt forsende ehn last Skottisch miell till hansz maytt. egen vdtspisznings behoeff. Actum vt in literis.

Breide Rantzow.

Redditæ Hafniæ 16 Julij anno 1611.

22.

1611, 13 Juli.

Keir her cantzeler oc keir broder. Goud almegstigste wer altidtt hosz deg, spare oc beware deg fra allt ontt, oc tack for allt gott. Oc huis wor tilstandtt er her, tencker ieg wel, att koin. maitt. haffuer schreuit deg til om. Koin. Carls schib, 11 starck, medtt ander sma oc galleier er kommen oc entsettett slottett medtt krigesfolck oc prouiantt. Prouiantt haffuen haffuer wi ennu in formiddelst den flode, Gosche Lindenow haffuede meg sig. Ingen tidinge haffuer hansz maitt. fra Monsz Vlfeltt. Winden haffuer weritt osz en tilanck imod; nar weridt gaar om, hoffuis ieg, att wi matte fa nogen prouiandt schib hidtt, oc far cantzeleren sende prouiantt til schibben vdi igen oc hidtt medtt, oc wil sendis vden altt middel krudt, lunter oc pengen, oc kan her schydes hen en 3 lester krudtt pa en dags tidtt eller to; oc er thett, som cantzeleren sende hidtt, hartt att hen. Koin. maitt. ander krigsfolck er icke ankommen, oc gar langsom aff. Gerdtt kam hidtt medtt hansz maitt. medt nogen fenelin knechter. Goud almegstigste spare kon hansz maitt. oc giffue hannum locke imod hansz fiender, huilken Goud almegstigste ieg wil haffue osz semptligen nadeligen beffalitt. Datum im lager for Calmerh: then 13 Julij anno 1611.

Din wilger broder oc teiner altidtt
Breide Rantzow, egen handtt.

Paa to Indlagte Sedler med en Skriverhaand:

Post scriptum. Kiere herr cantzeler oc kiere broder. Er min wenlige begieringh till digh, adt huis die fangerne, som neruerende skipper[1]) paa kong: matt: veigne jndtaget, nu forterer paa skibenn, adt dett hannom igien maatte erleggis. Vale. Vt in literis.

Breide Rantzow.

Kiere herr cantzeler. Effterdi denne skipper wiedt best leilighedt adt löbe ind her for leigeret, saa kunde herr cantzelern medt hannom igien hidtforsende, huis som schall hidtforschickis till leigerit. Vale. Ut in literis.

Breide Rantzow.

Redditæ Hafniæ 21 Julij anno 1611.

---

[1]) Ifølge Kantslerens Udtog Skipper Nels Badzbeck af Malmø med tre Fanger.

23.

1611, 15 Juli.

Keir her cantzeler oc min keir broder. Goud almegstigste wer altidt hosz deg, oc tack for altt gaatt oc for din welmeinte schriuelse oc erinnerung; dog giffuer sig leilicheiden her, att man icke kan wide, nar enten heren, h. m., er knechteren er fri. Er hansz maitt. nu thet andit folck forwentendis, sa att thett bliffuer til en slachting. Goud almegstigste giffue osz lycke, som ieg oc sa wist tro, pa wor sider, att wi kunde beholde marken. Huisz thett krudt anlanger, kam her medtt Gosche Lindenow 8 lester, dog thett icke war alsamen pa orloeff schibben. Renteschriuer haffuer ouerandtwordett the v^{m} oc xx rosenobel oc the xii^{m} daler; vdi ligemade thett schib [1]) med krigisz munition er oc sa ankommen, dog wil gioris mer krudtt van noden medtt thett forste, fordi er schydes bade dag oc natt. Nollis oc Sinkelers quitantze sender ieg deg vnderschreuen, huis de aff tychus bekommitt. Hansz maitt. wil schriue deg selff bescheding, huorledis pengen hereffter schal forsendis. Calmer slott er entsatt medtt the 12 orloff schib, att the kam igemmel, oc bringer oc sa theris schib uhtt hued slottitt. Goud giffue, att Monsz kun komme nogitt snartt, sa schul hansz schib ennu sta euentur. Keir her cantzeler oc min kier broder. Jeg gioer altidt gierne, huis deg til willie, er oc teinst kandtt were. Hermedtt Goud almegstigste medtt mange dousendtt gode netter, som ieg deg oc din Mette ynsker, Goud almegstigste beffalindis. Datum im lager for Calmerhus then 15 Julij anno 1611.

Din wilger teiner altidtt
Breide Rantzow, egen handtt.

Keir broder. For oien att se, kommer orloeff schibben icke sa snart heim; wil forsendis proviant. Vale.

Redditæ Hafniæ 24 Julij anno 1611.

24.

1611, 18 Juli.

Keir her cantzeler oc min kier gode broder. Goud almegstigste wer altidtt hosz deg, spare oc beware deg fra altt ontt, oc tack for altt gott. Keir her cantzeler, vdi gar faltt osz koing Carl an, forst twinde steder pa transiett oc siden aff slottitt twinde steder, oc stack han selff byen vdi brandtt, sa att then er slhett affbrendtt. Dog haffuer wi wollen in ennu, dog haffuer han byen, oc miste han en hel hop folck. Soen haffuer han fra os, sa att wi haffuer to fiender att acte, effterdi hand kan fa sa megitt folck in i slottett bade ryter oc knechte, som han selff wil, oc er M. de la Uile medtt hansz folck oc sa kommen til hannum. Ther er boud effter Sten Maltzen effter thett anditt fott folck. Ryteriett kan

[1]) Ifølge Kantslerens Udtog Skibet Örnen.

icke kom til osz for schyder schyldt, bliffuer liggendis hued Cristianopel til wider beschedtt. Monsz Vlfeltt er icke in kommen; oc faar wi icke soen fri igen, retter wi intett her uhtt. Goud almegstigste hielper osz en ganck heruhtt thett hul. Altt koin. maitt. prouiantt, som war vdi forratt oc koibtt, bleff brendtt pa en ring tingst ner, som vdi hast kam uhtt pa rystwogen, oc haffuer hans maitt., huis behoeff gioris, wel schreuit cantzeleren til om. Giorindis altidt gierne, huis deg kiertt er. Hermedtt Goud almegstigste medtt mange dousendtt gode netter, som ieg deg oc din Mette ynsker, beffalindis. Datum im lager for Calmer then 18 Julij anno 1611.

Din wilger tieiner oc broder altidtt
Breide Rantzow, egen handtt.

Paa en indlagt Seddel med en Skriverhaand:

Post scripta. Kiere herr cantzeler och kiere broder. Kong. maytt. er berett, adt der schall were nogen, som will giffue kriudt for oszemundt aff dett, som er forbrot[1]). Saa er hansz matt. naadigst tillfridtz, adt du maa raame hansz matt. gaffn dermedt. Actum vt in literis.

Redditæ 24 Julij 1611.

25.

1611, 21 Juli.

Kier her cantzeler oc keir broder. Goud almegstigste wer altidtt hosz deg, spare oc beware deg fra altt ontt, oc tack for altt gott. Keir her cantzeler. Huis her er forfalden, siden ieg schreff deg til, er thett, att fick hansz maitt. transiett oc byen, dog ther star kon itt husz vdi in igen. Miste h. Carl en help hop, oc bleff icke mange do aff worisz, dog wedtt en to hundert do oc forwunditt, oc war thett forgangen fridag. Vdi gar kam Monsz Vlfeldtt an medtt then flode; wille nu Goud giffue löcke, at wi kunde bliffue stromen mechtig vdi igen, oc hansz floedtt slagen, som ieg med Goudts hielp hopis, kan wer fortrosting att fa slottitt. Ryteriett er boud neder til Cristianopel; fottfolket er ankommen, dog deris compagnier ser swach, att the icke haffuer halffparten aff folken, oc wi daglich mister. Krudit er hartt att op, vdi ligemade lynter oc bli, oc fatis oc sa penge. Her hanteris dag oc natt. Gud giffue osz lycke pa woris side oc wer hosz hansz maitt., som han ennu haffuer weritt, huilken almegstigste ewige Goud ieg wil haffue deg beffalitt medtt mange dousendt gode netter, som ieg deg oc Mette ynsker. Datum im lager for Calmer hus then 21 Julij anno 1611.

Din wilger teiner oc broder altidtt
Breide Rantzow, egen handtt.

Redditæ Hafniæ 24 Julij 1611.

---

[1]) I sit Udtog gjengiver Kantsleren dette saaledes: 2. Att selge aff det forbrutte osmund oc tage krud i stedet egen, thi k. m. berettis, att dee findis, som det wil giörre. Fabulæ.

26.

1611, 24 Juli.

Keir her cantzeler oc min keir broder. Goud almegstigste wer altidtt hosz deg, spare oc beware deg fra allt ontt. Oc haffuer hansz maitt. wel nu schreuit deg altt leilicheit til, att koin. Carl er romett her fra aff hans leger vdi morris tilich; mensz wo lang han drager, hued man icke; dog mener the, att han wil slha hansz leger to mil her fra op igen. Stromen har wi nu fri igen, sa att han nu ingen ensetting far mer til slottitt. Hansz schib sloch sich twertt igemmel wore; war the slett omspend oc kam att Stockholm onderbarlich. Doch schoett wor schib pa thennum, sa att ieg tro ick anderlis, att the fick io schade. Huis penge belanger sich, haffuer hansz maitt. wel schreuit deg altt bescheding til; oc wil nu icke lenger opholde deg medtt thenne min schriuelse, giorindis altidt gierne, huis deg til willie, ere oc teinst kand were. Hermedtt Goud almegstigste beffalindis. Datum im lager for Calmer hus then 24 Julij anno 1611.

Din wilger broder oc teiner altidtt
Breide Rantzow, egen handtt.

Redditæ 30 Julij Hafniæ anno 1611.

27 [1]**.**

1611, 25 Juli.

Mjn gantzsche wenlige helsen altidt forsendt medt Gud allermechtigste. Kiere herr cantzeler och kiere broder. Jeg tacker dig gantzsche wenligen og gierne for beuiste ære och goede, huilcket adt forschylde ieg stets will findis willigh, vdi huis maader jeg dig till ære och tienste were kand. Kiere herr cantzeler och kiere broder. Jeg giffuer digh gantzsche wenligen tilkiende, adt effterdi byenn nu ere affbrendt for ossz, haffuer wi ingen schmide, som wi konne lade arbeide vdi, och will ossz giöre blaszebelden fornöden till adt oprette ehn anden, huorfor er till digh min gantzsche wenlige begieringh, attu medt allerförderligste leilighedt will hidtforsende fiere blaszebelder och nogen forhamer, saa wi kunde kome nogit till arbeidt igien. Disligiste er kong. maytt. naadigste befalingh, adt der schulle forferdiges thiuffe lange jern stanger och thiuffe stackede och der till hammere, som man kand bryge muren igennom medt, och die strax wforsömmit schulle ferdig giöris och, dett förste immer mueligt ere, hidt forsendis; thi wi ellers icke kand kome igiennom muren, förend wi haffuer samme stanger, som ossz stuorligen will fornöden giöris. Dette jeg dig wennligen will lade wide, och hermedt haffue Gud allermechtigste befalendis. Actum vdi Callmer leigerit den 25ten Julij anno 1611.

Breide Rantzow, egen handtt.

Redditæ Hafniæ 31 Julij anno 1611.

[1]) Paa Underskriften nær er dette Brev skrevet med en Skriverhaand.

28.

1611, 31 Juli.

Keir her cantzeler oc min kier gode broder. Goud almegstigste wer altidtt hosz deg, oc tack for altt gott. Koing Carls leger er nu to mil herfra, oc war wor koing dragen uhtt i gar medtt altt machten oc wille falde hannum an, sa haffuer han beschantzett sig sa fast, att hans maitt. matte retirere sig, oc bleff aff wor folck hertzoch Ernstes fendrich Adolff Blome, oc Benedichtus vom Hauen en cappitein, oc nogen soldater. Koin. Carl haffuer faatt vdi soeen 10 schib for vden then Stockholmer flode, tog i gar natt Steirnen hen oc ner faatt Argo, oc hoffuis hansz maitt., att Victor oc the ander er wel kommen igemmel, oc kommer the icke hidtt igen wor schib, er att befroechtendis, att han tager osz haffuen fra, att wi altt arbeidtt haffuer goierdtt til forgeffuis, oc han bliffuer soen mechtich. Huilkett ieg vdi hast icke kunde deg forholde, giorindis altidtt gierne, huis deg til willie, er oc teinst kandtt wer. Hermedt Goud almegstigste beffalindis. Datum vdi legirtt for Calmer hus then 31 Julij anno 1611.

Din williger broder oc teiner altidt

Breide Rantzow, egen handtt.

Keir her cantzeler. The Swenske haffue ner faatt Sthen Maltzen hen oc bleff entsatt, haffuede han ni fan ryter vdi marken.

Redditæ Hafniæ 4 Augusti.

29 [1].

1611, 2 August.

Minn gantzsche wenlige helsen altidt forsendt medt Gud allermechtigste. Kiere herr cantzeler och kiere broder. Jeg betacker digh gantzsche wenligen och gierne for beuiste ære och goede, huilcket adt forschylde jeg stets will findis willigh, vdi huis maader jeg digh till ære, willie och tienste were kannd. Kiere herr cantzeler och kiere broder. Efftersom jeg tillforn haffuer tillschreffuit archeliemesteren, adt hand paa kong. maytt. weigne schulle hidtforsende thrie hundrede lange speitzer, saa er nw till digh min wenlige begieringh, adt die medt allerförderligste maatte frembschickes; thi her er nu ankomen kapteiner medt deris knechte, huortill wi dennom behoffuer. Diszligiste er min wenlige begieringh till herr cantzelern, adt der ochsaa maatte hidtforsendis ehn tonde medt femb och sex domb spiger saa well som nogen schippund stang jernn; thi wi dett i synderheidt och behoeff haffuer. Vdi huisz maader jeg igien kand were digh till tienste, findis jeg altidt wellwilligh och will hermedt haffue digh Gud allermechtigste befalendis. Actum vdi Callmer leigeret den 2ten Augusti anno 1611.

Breide Rantzow.

---

[1]) Paa Underskriften og Efterskriften nær ikke egenhændigt.

Keir her cantzeler oc keir broder. Hansz maitt. haffuer wel schreuit deg thee gode tidinger til, oc wil ieg icke bemode deg wider. Vale.

Redditæ Hafniæ 7 Augusti anno 1611.

30.

1611, 6 August.

Keir her cantzeler oc min kier broder. Goud almegstigste wer altidtt hosz deg, spare oc beware deg fra altt ontt, oc tack for altt gott. Giorindis altidtt gierne, huis deg til willie, er oc teinst kandtt were. Keir her cantzeler. Efflterdi, Goud wer loffuitt, hans maitt. wor koinnig haffuer nu slottitt in, wil nu repareris, huis wi selff haffuer forderuit. Huis ther til for noden gioris oc andtt mer, haffuer hansz maitt. schreuit deg altt leilicheit til. Roug oc maltt fantz her noch pa slottett; mensz dog icke sonderlich andtt prouiantt; schone kopper stycker oc jern stycker; mensz the matte giffue thett op for mangel for krudtt. Somme[1]) contrahered medtt hansz maitt., sa att han faar vdi landtt Holstein en stycke goedtz, som schal rente 1000 daler, oc aff rentekamertt 1000 daler; oc om Goud wil giffue hansz maitt. löcke medtt Swerie, schal han haffue hansz egitt igen oc slippe thett andit. Koin. Carl haffuede vdi dag her for legirtt to fane ryter; mensz then tidtt woris folck kam op, rychtede the til bagge. Ligger ennu fast vdi hansz lager to mil her fra. Effter then kunschaff, wi haffue, lader han rede hansz schibs armadie sterck udtt igen, thermedtt att han wil betage osz tilforselen; mensz ieg hoffuis, att wor ander schib kommer snartt til bagge; sa haffuer thett wel ingen noed. Krigesfolkett er mal contentt for penge, sonderlich the som sist er ankommen, oc er farlich folck. Hansz maitt. vortroester thennum, att pengen er dachlich vorwentendis, oc schal thett folck haffue arbeidtt, ellers schulle the snartt mutinere, om the fick icke penge. Oc haffuer ieg wel fornommen, sa snartt pressen[2]) som wi haffuer schoett pa slottitt oc pa byen, bliuer reparerltt, att hansz maitt. wil drage medtt krigfolck op längs stranden wegen att Stockholm oc forsoege, om koing Karl wille wige. Goud giffue til löcke. Wi haffuer her ingen prouiandtt til the sluffer oc roerisboedtt theris folck, som bleff tagen fra schibben, oc er the wed en 500 mandtt, oc wil the stor schib oc sa snartt fattis. Oc wil nu, keir her cantzeler oc keir broder, icke lenger opholde deg medtt thenne min schriuelse. Goud giffue, wi ma findis glad oc helbred. Medtt mange dousendtt gode netter, som ieg deg oc din kier hostru ynsker, Goud almegstiste beffalindis. Datum Koibenhaffuen (sic) then 6 Augusti anno 1611.

Din wilger teiner oc broder altidtt.[3])

Post schripta. Haffuer hansz maitt. beffalit meg att schriue deg til, at ther wil forschriuis oc sendis hidtt en 2000 dachstein. Vale.

---

[1]) I Kantslerens Udtog: Christen Saane. Brejde Ranzov har først skrevet: Somnietz.

[2]) ɔ: Brèchen. [3]) Navnet er udeladt, men hele Brevet med B. Ranzovs egen Haand.

Paa en Indlagt Seddel med en Skriverhaand:

Post scripta. Kiere herr cantzeler och kiere broder. I dagh drager Axell Brahe och Jacob Wlfeldt offuer till die Öelender adt contrahiere medt dennom, och haffuer bönderne tilbiudet dennom adt wille huldige hansz matt.; men slotzherren paa Borckholmb saawell som presterne och fogeder haffuer icke wilt consentiere derudi. Datum den 6ten Augusti anno 1611.

Kiere herr cantzeler. Om det war saa, adt hansz maytt. wilde ligge her i winter, daa maatte der bestilles udi tide ehn hiel hup haffre till hansz maytt. hestes wdfordringh.

Mogens Wlfeldt war her hosz hansz matt. och berette icke adt haffue mier ind end otte dages prouiandt; adt derfor adt maatte forsendes prouiandt hidt, thi skiben icke kand mistes herfra.

Redditæ Hafniæ 11 Augusti anno 1611.

31.

1611, 21 August.

Keir her cantzeler oc kier broder. Goud almegstigste wer altidtt hosz deg, spare oc beware deg fra altt ontt. Oc wil nu icke medtt lenge schriuelse bemoede deg, effterdi Jensz Jul beretter wel deg altt leilicheit. Oc haffuer hansz maitt. beffalit meg, effterdi hansz matt. drog medtt altt hoben op til koin. Carls leger, att du wil sende medtt Jensz Jul 2 moneders penge op, at lade deg thett wide, at hansz maitt. vdi hast icke kunde schriue deg til. Giorindis altidt gierne, huis deg kiert er. Hermedtt Goud almegstigste beffalindis. Datum Calmer slohtt then 21 Augusti anno 1611.

Din wilger theiner oc broder altidtt
Breide Rantzow, egen handtt.

Redditæ Hafniæ mense Augusto anno 1611.

32.

1611, 17 September.

Kier her cantzeler oc min gode broder. Goud almegstigste wer altidtt hosz deg, spare oc beware deg fra altt ontt, oc tack for altt er oc gott. Oc haffuer ieg bekommit din gode schriuelse, ther hosz then designation om prouiant, oc haffuer ieg laditt annotere vdi mergine, doch pa din gode behag, min betenckentt; oc thett meiste thett her wil fatis, schal were wed, oc er slhett ingen husz vdi byen, oc bliffuer her megit folck vdi besetting, wil her deler gioris von noden, att hytteren kan bliffue byggett oc prouiandit nogit betilich hidtt vorsendtt, fordi her bliffuer tilich winter. Her er wel nogen rug oc maltt, doch forslhaer thett intett, oc er en hel hop forfodertt ther aff til ryteriett. Kunde forsendis en

heste mol eller to fra Koibenhaffuen, war swarlich gott; wi kan ingen timmermen fa, the ther kan bygge thennum. Vdi dag haffuer koin. Carl lad seet sig for legeritt igen, dog intett sterck, oc lader dett sich sa, att han wil thett straxen belagertt vdi igen. Oc wil nu, kier her cantzeler oc kier broder, haffue deg Goud almegstigste beffalindis. Datum Calmer then 17 Septembris anno 1611.

Din wilger broder oc teiner altidtt
Breide Rantzow, egen handtt.

Redditæ Hafniæ 26 Septembris anno 1611.

33.

1611, 30 September.

Keir her cantzeler oc keir broder. Goud almegstigste wer altidtt hosz deg, spare og beware deg fra altt ontt, oc tack for altt gott. Ock icke kand vnderlade oc lade dhech wide, att koin. Carls folck medtt hansz schibsflode oc sluffer medtt meisten hans machtt er ouer forett pa Oelandtt oc nederlag Rysckworm oc Bartholtts compagnie; oc om Passow ryter oc Grybbes er slhatt bleffuen, kann man ingen wisz bescheding fa om, fordi feresteden er intagen, oc boenneren, the erlosz schelm, hadde forett alle leden hen oc forschaffett koin. Carls folck hest oc fallen thennum til oc slatt pa wor. Hertoch Gystauis war selff medtt. Min broder Gerdtt war dragen ouer effter koin. maitt. instruxion oc schulle lade giore nogen schantzer. Om han er bleffuen eller er kommen til Borckholm, kan ieg ennu intett forfare. Borckholm kan the intett holde lenge, fordi thett war icke ennu prouianderett. Goud almegstige hielp hannum oc the ander gode folck, ther han faar macht ouer. Jeg wille gierne haffue ensettett thennum; mensz war vmugelich. Koing Carls schib schal wer 13 schib oc 24 slyffer, sa att thett war vmugelich medtt desse schib, som her er, at goir hannum wedderstandtt, oc er folken siueg oc hen do, sa att the intett kan vrettet, for her kommer ander bosfolck. Her er icke sa mange, att the kan komme heim medtt schiben, oc schal man sta en stor far, att man icke bliffuer aff medtt schibben, om her kommer icke fler, oc att koin. Carl beleger slottett oc belegger passen til prouiant, huilkett icke war gott. Thett forst ieg far nogen tiding fra min broder, sa wil ieg medtt Goudts hielp begiffue meg her fra igen. Ieg haffuer werit sa sorrigfyl, som ingen kan tro. Aff the ti fenelin knechte, som er er lagett vdi garnison, er icke leffuendis 1000 man, oc doer ennu for foett huer dage. Hansz maitt. far att sende fersck folck vdi garnison. Keir her cantzeler oc gode broder. Ieg wil haffue deg hermedtt Goud almechtiste til liff oc seil beffalindis. Datum medtt hast then 30 Septembris anno 1611.

Din wilger broder oc teiner altidtt
Breide Rantzow, egen handtt.

Keir her cantzeler. Vdi gar war koin. Carl selff her for byen, esckede slottett oc byen op, gaff til kiende medtt hansz trommeter; oc effterdi att han haffue faat Oelandtt igen oc Borckholm, wil wi icke giue thett op, sa wil han drage osz der uhtt wed haren, ther hosz att meist parten aff koin. folck war fangen. Wi lod byude hannum til, att thett war icke war sedttwan lich, att trometeren boer att beleisages medtt nogen fane ryter, att the schulle packe thennum, ellers styckeren schul ga vdi blandtt thennum. Hans maitt. schib haffuer wi satt soldater pa, oc schal the sta bi, sa megitt mueglich er, att han faer icke stromen fra osz, oc wil endtlich gioris ensetting van noden medt schibsfolck, schib oc soldater. Per Kelsen goiris icke sonderlich van noden her. Vale.

Kantsleren har ikke skrevet noget Udtog eller noget Modtagelsesdatum bagpaa dette Brev.

34.

1611, 12 October.

Durchleuchtigster groszmechtigste konnich, genedigster herr. Esz sienn e. könn. mätt. meinne pfligttschuldige gehorssame deinste zuuor an beriett. Genedigster konnich, auf e. könn. mätt. beuellich hab ich mich nach Eolant begebben aldar e. k. m. beuellich nach zu setzen. We jch abber vbber gekamen, hab jch alsouortt von den bouren vernomen, dasz se schon ver stantt mitt konnich Karle hetten, den se mitt nichten woltten wacht haltten oder sich mitt den vnsserigen gebrouchen lassen. So bin jch doch denselbigenn nacht widder nach Kalmer getzoggen vnd souil volkesz, so e. ko. m. ver orddent, wasz muglich gewessen, vbber gebrachtt. Wiellen konnich Karlesz schiff bieg siennem lagger warren ahn gekamen, hab so viel muglich de wacht ahn geordennt, esz sienn abber nicht mer alsz sibben parssonnen de nacht zur wacht von den Eolender ahn gelanggett. We jch abber von vnsseren eggen de wachtt auf etzliche ortte ahn georddent, haben de bouren de volgende nacht den vyant ansz lant gebracht, vnssere wachten von hinnder zu erwurgett, pferdde auf dem ortte zu geuortt vnd sich alle zum fyantt geslaggenn, wor se abber vnsz gesehnn, wech getzoggenn; vnd habenn de schiffe also vortt dre halbe mahr ansz lantt gemachtt, welche jch selber gesen, den jch mitt zwe hundertt muschetir dar gewessen. Einne meil auf disse sidde Borkholm dar hab jch kountschafftt jhn einnem dorffe bekamen, dar jnnen zeyen der vnssirigen erslaggen weren, doch dasz noch zwen leptten, de welche mich berichtenn, dasz grosz vroloken von hartzoch Goustauesz vnd den buren wer gewessen vnd keinnen bour lett widder vorre, vnd dasz dar gar viell pferde weren gewessen, vnd de passe alle weren besetzett, dasz wir nicht kunten zu samen kamen. We jch nun nicht habbe durch komen konnen, hab jch mich widder nach dem slatt begebenn vnd ahn orddenung gemach, dasz alle de schaffe vnd vie vom vorwark aufsz housz gebracht wortt, we auch prouyande ausz den schiffenn. We se nun negger dem slosz jhrre schiltwacht gesetzet, vnd mahn wol vermarkett, dasz se dasz slosz belaggeren woltten, hab jch 50 muschetir genamen vnd jre schilttwacht abdriben laszenn vnd nach der sonnen vndergank mich jhn de jagtt

gesettzet, de e. kön. mätt. mich gebenn, mit noch zwe anddere, jhn meinung mich vmb Eolant zu begebenn. We esz jn der nacht einn storm vom sudewesten gewiedt, hab jch mussen nach Gotlant, vnd hernacher hab jch mitt einnem norwesten widder vbber lauertt nach Kristijanopel. Ein Swedde jst nach Gottlant gekamen jhn einnem botte, berichtet dasz deselbige nacht Borkholm belaggertt, vnd dasz de routterije solten geslagen sienn. Jch hab ahn Brieden geschrieben, wo se esz begertten, woltte jch hen kamen. Hab disz e. könn. mätt. jhn aller vnderdenichett nicht sollen verhalten. Entfel e. könn. mätt. jn den schoutz Gottesz. Dattum Vrrup denn 12 October anno 1611.

E. könn. mätt. vnder denniger gehorsamer deiner

Gertt Rantzow subscripsi.

Paa Omslaget:

Durchlechtigster, groszmechtigster konnich, genedigster herr. Nach dem jch vermarket, dasz de routterije kien geltt bekamen, wie der rentmeister vorbieg getzoggen, so bin jch mit Jensz Spar nach Roundebou getzoggen vnd aldar de borggerschafft beuriddiget vnd abschett gemacht, wasz de sollen vor rouchfutter, habber, wier vnd bier, we auch vor de maltziett haben, damit se aller seitz friddtlich, bisz der rentmeister wiedder zu roukke koumt, vnd de betzalluncht geschicht. Nach dem auch de pallisaden auf Eolandt wek seinn, hab jch mitt Jeinsz Spar so viell besteltt, de also vortt mitt dem brenholtz sollen vortt geschikket werden. Esz werden e. könn. mätt. noch zwantzich zimmerlieoutte nach Kalmer schikken mussen wie auch ein hundertt thoultte bredde. Jch hab einnen kreyer voul holtz ausz Gottlant mit mich gebracht, den selbigenn hab jch dar auch hin geschikket. Esz wirtt auch nottich seinn, dasz noch ein fenlin knechte jhn Roundebu gelegtt, den esz starben so viell, dasz se de halbe statt nicht konnen besetzen. Man musz auch nottwendich jhn den garnisonnen munsterung haltten so wol mitt routter alsz knechte, den e. könn. mätt. soltten s[onst]enn ser ver vortteiltt werdden, den dar viel von gestorben vnd viell de pferde wek loffen lassen, damit se mahn dar kounten von kamen. Jch wil vbber morggen mitt den meinnigen ein ahnfank machenn. Er wartte nhun von e. könn. mätt., wasz jch mich verner verhaltten sol, hab disz e. könn. mätt. meinner schuldigen pflicht nicht sollen verhaltten.

Egenhændigt, med Udskrift til Kongen og Spor af Segl i rødt Lak.

35 [1]).

1611, 13 October.

Min gandsch wenlig helsen nu och altid forsend med wor herre. Kierre her cantzeler. Nest min wenlig tacksigelssze for aldt mögid mig bewiist æhre och goede, huilchett ieg altid gandsch goduilligen och giernne forschylde will vdj alle och huis maade,

[1]) Paa Underskriften nær skrevet med en Skriverhaand.

thet kand schee her cantzeler till æhre, wilge och goede. Och kand her cantzeler hermed gandsch wenligen iche forentholde ad formelde, hurledis min leilighed er sig paa Øeland begiffuen, som er wdj saa maade, ad der ieg wor komen jnd paa landett, haffue Øelenderne giortt ett med dj Suensche, saa ad dj hemeligen ere komen ind paa landett och slagitt woris wacht ihiell; och der ieg da haffuer fornummidt, ad thet icke wilde were andet, haffuer ieg begiffuid mig ind paa Borckholmb, och effter ad ieg haffuer werid der tho natter paa landet, haffuer ieg vdaff thuende vnde wilkor vdwaldt thet beste, och er hemeligen om natter tide komedt derfran och ind paa en jacht, som kong. mag. haffuer giffuid mig, huilchen laa der vnder landet med en anden jacht, ieg selff tilforne haffde, och efterdj winden da föiede ad Gulland, lod ieg staa der hen och siden derfraa och ad Cristianopell; och paa same min segelatz haffuer ieg well fornummidt och seedt, ad thet nogid brende inde paa Øeland. Dersom kong. mag.s schibe, huilcke der laa for Calmer, wilde giortt lös och komedt os till vndsetning, motte mand end forhobt, mand kunde giortt fiinderne affbreck, mens dj wilde ingenlunde derfraa. Fiinderne haffue berendt Borkholm, dj haffue dog till thend tid ingen stycker hafft inde hos dennem, med huilche dj kunde beschyde murenn. Hertzug Gustafuus er med thette krigsfolck och paa landet jnd kummidt. Paa Calmar wor nu ferdigt, huad der schulle giöris, vndtagen dj pallasader, dennem schall Jens Sparre forschaffe offuer. Effter thenne forschreffne leilighed er jeg nu herneder dragit, och uden ieg faar nogen besched frann kong. mag., ad ieg mig till hans mag. schall begiffue, bliffuer ieg her, till Breide komer, ad wii da kunde mustre rytterne, thi thet ellers will giffue kong. mag. en stoer schade, aff aarsage folckid ere flux hen döde och hestene hen kommen. Folckid döer och nu, siden dj ere komene i garerson, lige saa well som tilforne vdi leigerid. Jeg haffuer wdj kiöbstederne giordt forordning emellum rytterne och borgerne, huad dj schulle giffue for maaltid mad, öll, disligeste och heste foeder, paa thet ad ingen krakeell schall sig derom emellum dennem begiffue. Dersom mand kunde forschaffe en 20 tömermend derop, wor thet mögidt gott, thj der nu for dennem er stoer trang. Denne leilighed kunde ieg iche vnderlade her cantzeler wenligen ad formelde, giör altid giernne, huis her cantzeler kand schee till æhre, wilge och goede; och will hermedt nu och altid haffue her cantzeler med all liffs och siels welfertt Gudt aldmechtigste ewindeligen befalid med mange m gode natter. Aff Wrup thend 13 Octobris anno 1611.

Gertt Rantzow subscripsi.

Redditæ Hafniæ 20 Octobris anno 1611.

36.

1611, 16 October.

Stormegtige, hoichbarne forste, allernadigst koinnig och here. Negst löckynskynge aff Goud almegstigste altt löcksalicheit oc welfartt min vnderdannigst wilge tro teinst erbieudelse. Allernadigst koinnig oc here. Giffuer ieg eders maitt. gantz vnder-

danigst til kiende, att Borckholm haffuer Cristen Hansen, the ourige ryter oc cappiteiner matte opgiffue then 10 Octobris for wan oc prouiantt schyl; doch haffuer the faatt quartier, sa att the matte drage aff medtt theris goedts, werie oc slychte lynter. Capitain Lybbers folck bleff slagen wed Noerodden, sa att ther ingen kam ther fra sa ner som cappitainen selff, huilcken war dragen til bagge medtt Gerdtt. Rysckworm bleff medtt hansz soldater fangen pa en kirckgardtt, hansz soldater ouersendtt til koing Carl, oc haffuer the saget hannum teinst. Rysckworm haffuer faatt straxen perdon aff koing Carl oc reden omkrinck pa landitt medtt Gustauis medtt hansz pistoler oc werie, huilkett haffuer giöertt hannum megitt suschpecht. Haffuer ieg ther for beffalitt Matz Bagge, att han schulle beholde hannum pa schibbitt oc icke lade hannum komme vdi landitt, for han ouerandttworde then fra seg vdi Koibenhaffuen. Barholtt er bleffuen schoett ther vdi en vdttfal, the gioerde aff Borckholm, oc som the siger, att the wel sloech koing Carl hue en tre hunder fra. Aff eders maitt. soldater, siden then accordtt war schedtt, hue feresteden er en swar hop soldater ouerloepen, aff Barholtes sa wel aff the ander compagnier. Soren Bygge oc Mattias beffalit ieg att schulle begiffue thennum pa eders maitt. 4 schib, som kommer neder, medtt theris soldater, effterdi att the haffuer matte forplicht thennum icke att theine vdi 3 monader. Ryteriett, effterdi the gaff for att wil theine igen oc begiffue sig til eders maitt., sa beffalede ieg sa mange, som kunde fa schyder, att the schul begiffue sig ther fra; huilken oc sa aff the gemein wil bliffue oc woge sig selff, schul fa theris besolding til Calmer, effterdi entlichen en halff hundertt hest wil ligge ther in, fordi fiendenes ryteriett tager knechteren hen for porten, oc haffuer cappitainer oc ander selff begerit, att the motte legge nogen heste til for besolding, oc mente the, att the wil wel fa heste oc folck aff the ryter, huilket aff Sinkler oc meg pa eders maitt. gode behag bleff bewilgett. Vdi Calmer er soldateren ennu ouer the halffanden oc mer gesunde folck. Moritz Galle er doe; huem eders maitt. wil onde compagniett, staer til eders maitt. Sincler er pa sloittitt icke halanditt hundertt man starck, oc wil ther ennu en compagnie op, om thett schal ga wel til. Broed oc hummel oc nogen brugge kedel wil sendis medtt thett allerforste sa wel til Cristianopel som til Calmer, oc huis andit prouiantt, man kan effter leilicheitt kan affstedtt komme, til Cristianopel, mel oc maltt; winteren er for handen; en schude medtt haffuer til Calmer. Huis krudtt oc lynter belanger, schal mer forsendis pa boede steder. Rentemesteren oc ieg er dragen fra Calmer oc wil gioer thett claer medtt krigsfolcken oc begiffue osz siden til Koibenhaffuen. Eders koin. maitt. vdi allt vnderdanigsheit Goud almegstigste beffalindis. Datum Christianopel then 16 Octobris anno 1611.

E. k. mait. vnderdan wilge tro teiner

Breide Rantzow, egen handtt.

Egenhændig Original med Udskrift til Kongen og med Kantslerens Paaskrift: Breide Rantzous breff til k. m. om Ölandz ouergiffuelse oc om den suspicion, som Rausworm er vdj. Redditæ Hafniæ 22 Octobris anno 1611.

V.

BREVSKABER, NÆRMEST VEDRØRENDE SVENSKEKRIGFN 1657—1660.

1.

Om Capitain, siden Major Svend Povlsen [1]).

a.

1657, 29 April.

Effter de welbaarne herrers Dannemarchisz riges raad saa well som generalens welbaarne her Axszell Wrups ordre haffuer ieg vnderschreffuen capitulerit med Suend Poffuelszen om et compagnie paa 100 dragoner at werffue till hans kongl. maystz. tienneste paa effterschreffuene conditioner, at hannem schall giffues for huer dragon vdmunderet med hest, sadell, biszell och bysze 10 rdr., men for een vmunteret 1 rdr., att hannem schall forvndes quarteer till sig och sinne dragoner effter handen, som de werbet vorder, udj Engelholmb, att hand schulle bliffue munstrett och giffuet fahne, saa snart hand kunde bringe de 50 dragoner op, att hannem werbepenge schulle giffuesz effter haanden, som hans werbing gaar for sig. Datum Helsingborg den 29 Aprilis anno 1657.

H. Wind.

Original med egenhændig Underskrift.

b.

1657, 6 Maj.

Kiere herr Niels Krabbe, Iffuer Krabbe Mogensen och Kield Krag, sönderlige gode venner. Nest woris wenlig hilsen, tacksigelse for beuiste goede med hosföiede voris beredwillig erbydelse till ald welbehag, begieris hermet wenlig och gierne, att j vdaff

[1]) Svend Povlsen kaldes ikke Gjønge, var snarere en Hallandsfar; men samtidig med ham forekommer idelig Svend Hansen Gjønge fra Dragør, som ligeledes var meget velseet af Kongerne Frederik III og Christian V. Om Svend Povlsen kan eftersees: Vitus Bering: Obsidio Hafniensis, 55—56; Nyerup: Frederik III, 115—120; Repholtz: Stampenborg, 46—49. — I Ny Minerva 1807, December, Side 320—324, gjør P. D. Faber efter aldeles uhjemlede Sagn ham til en Bonde fra Snesere.

hafuende midler ville leffuere til general krigs commissario herr Niels Krabbe saa mange penge, somb Suend Powelsen vdj Engelholmb er forordnet til att werbe sit compagnie dragoner complet fore; wy findisz altid eder til ære och tieniste beredwillig och will hermet haffue eder Gud allermegtigste trolige befablitt. Haffniæ 6 May 1657.

Offue Gedde manu propria. Christen Skiel Albretsøn.

Udskrift: Erlige och welbyrdige mend herr Niels Krabbe till Schellinge, ridder, Iffuer Krabbe Mogensen til Vegholmb och Kield Krag til Trutzholmb, ko: ma: befalingsmend offuer Sölfuitzborg slott, Frosteherrit och Hellne kirches lehne, och bestalter commissarier vdj Schaane och Blegind, voris sönderlige gode wenner gandsche venlig.

Original med egenhændige Underskrifter og Hr. Ove Gjeddes Segl i rødt Lak.

c.

1657, 16 Maj.

Eftersomb Suend Powelsen i Engelho[l]mb sig haffuer paataget et compagnie dragoner vdj Halland at werbe och hand sig nu schriftlig beklager, at hand same werbung formedelst penges defect ey kand til weye bringe, saa effterdj med dette eragtes at schee hans ko: ma: och cronen dobbelt tieniste och voris naboer derimod til afbrech kand gerade, da wille wy derfore hafue general krigs commissarius herr Niels Krabbe hermet venlig ombedet, att bemelte Suend Povelsen, naar hand intet vden got folch antager, hannem da effter voris forige schriftlige begiering til lant commissarierne, daterit 6 May nest forleden, till hans anloffuede compagnie med at completere femb hundrede rixdaler maatte leffuerisz imod hans beuisz, at hand sig med same verbung och folkets leffuering forderligst jndstiller. Haffniæ 16 May 1657.

Offue Gedde manu propria. Christen Skiel Albretsøn.

Original med egenhændige Underskrifter. Ifølge en af Holger Vind underskreven Rulle mønstrede denne 10 Juni 1657 efter General Axel Urups Ordre Svend Povlsens Compagni Dragoner og lod det sværge til den tilforordnede Fane. Det bestod dengang af 1 Capitaine d'armes, 1 Sergeant, 1 Kvartermester, 3 Korporaler, 3 Gefreidere, en Mønsterskriver og 49 Menige, mest fra Halland, og hver Mand havde Hest og Gevær eller Bøsse.

d.

1657, 4 Juli.

Kiere herr Niels Krabbe och kiere broder. Er min wenlig begiering, at min gode broder wille well giöre och forstrecke general adjutanten paa hans besolding, som hannem siden kand afkortis, jt hundrede rixdaler, jtem Suend Pouelsen til hans draguners vdmuntering touhundrede rixdaler, deszligste paa min regiments badschers kiste jthundrede rixdaller. Helsenborg dend 4 Julij 1657.

Axel Vrop manu propria.

Hafuer munsterschriffuern Jens Michelszen denne generalens begiering att effterkomme. Helsingborg 4 Julj 1657.

Niels Krabbe, egen hand.

Original med egenhændige Underskrifter. I Henhold til disse Skrivelser modtog Holger Wind 15 og 26 Mai 1657 200 og 300 Rdlr. til Svend Povlsen, som hverver Dragoner i Engelholm, og Dragon-Capitain Svend Povlsen selv 13 Juli samme Aar 200 Rdlr. Originale Kvitteringer, de to første med Holger Winds Underskrift, den sidste med Svend Povlsens Segl i rødt Lak: S P, derunder et Skjold med hans Bomærke, et V. — Bilag 43 og 44 til Tøjforvalter Detlef Borchertz's Skaanske Artilleriregnskab 1657—1658 ere Kvitteringer fra Svend Povlsen, datt. Helsingborg 15 og 30 Juni 1657 og lydende henholdsvis paa 100 Pund Krudt og 70 Pund Bly og paa 85 Pund Krudt og 4 Lispund Bly til hans Mandskabs Behov. I den første Kvittering kaldes han slet og ret Svend Poulsen, i den anden tilføjes: bestalter Capitain; ingen af dem er underskreven, men de ere begge forsynede med Segl i rødt Lak: S P S, derunder et Skjold med et sammenslynget S og P. — Ifølge Proviantskriveren i Helsingborg Søren Nielsens Regnskab fik i Helsingborg Capitain Svend Povlsen paa sit Compagni Dragoner Proviant 23 Juni — 19 Juli 1657 og hans Capitaine d'armes 6 Februar 1658 enkelt Ration Havre til 24 Heste. — Ved Proviantskriver Christen Lunds Skaanske Proviantregnskab 1657 findes som Bilag 89—92 Kvitteringer fra Svend Povlsen, Capitain over det Skaanske gevorbne Compagni Dragoner, for Proviant til hans Mandskab 6te Juli — 21 November 1657: fra 6 Juli til 14 August synes han at have faaet fuld Forplejning til godt og vel 100 Mand, siden lidt nu og da; 21 November havde han 106 Mand Menige; Provianten leveredes mest i Engelholm, men ogsaa i Laholm, Lundsgaard og Helsingborg. Originaler, underskrevne med Svend Povlsens Bomærke (A) og forseglede med hans Segl i rødt Lak (som sidstnævnte).

e.

1657, 28 December.

Suend Poffuelsen fick bestalling for dragoner capitain.

F. 3. G. a. v. at vj naadigst haffuer antaget oc bestillet saa oc hermed antager oc bestiller Suend Poffuelsen til at vere capitain offuer et compagnie dragoner udi voris och cronens tieniste. Thi schal hand i samme sin bestilling vere os, vore riger och lande huld och troe, deszen gaffn och beste aff yderste magt och formufue fordre och fremme, schade och forderff derimod hindre och affverge, och ellers sig udi aldting saaledis forholde, som en tro och oprichtig dragoner capitain vel eygner och anstaar; och for samme hans tieniste haffue vj hannem naadigst loffuit och tilsagt den samme tractament oc besolding, som andre capitainer offuer dragoner i vor tienniste bekommer effter den derom trycte udgangne capitulations indhold, som schal begynde oc angaae fra dend 1 Aprilis sidst forleden, och siden continuere, saalenge hand samme capitains bestilling betienendis vorder. Hafniæ d. 28 Decembris 57.

Efter den officielle Bestallingsbog. Et Kongebrev af 3 Marts 1658 vedrørende Svend Povlsen er trykt i Nyerups Frederik III Side 117—118.

f.

1658, 22 August.

Vii Friderich dend tridie, med Guds naade Danmarches, Norges, Wendes och Gottes koning, herttug udj Sleszuig, Holsten, Stormarn och Dytmerschen, greffue udj Oldenborg och Delmenhorst, giöre alle witterligt, at wj naadigst haffuer loffuit och tilsagt, saa

och hermed loffuer och tilsiiger, at capitain Suend Poffuelszen schall iche alleneste med forderligste och saa snart Gud giffuer bedre tiider bliffue betalt hans rest och fordring hosz osz och cronen for giorde thieneste, mens endochsaa tilbörligen vorde recompenserit och aflagt, och dersom hand udj voris och fædernelandets thieneste schulle bliffue schut och omkommet, da wille wj effter hans död lade forsörge hans hustru och börn dieris liiffs tiid. Giffuit paa wort slott Kiöbenhafn den 22 Augusti anno 1658. Vnder wort signett.

Friderich.

Original paa Papir med Underskrift og Segl i rødt Vox.

g.

1658, 27 August.

Hans Skach om Svend Povelszens soldaters fordeeling.

F. 3tius. W. g. t. Wij bede dig oc naadigst ville, at du ligeligen lader fordeele Svend Povelszens soldater udi trende lige parter, saa at os elschelig Ulrich Christian etc. under sit regiment dragoner bekommer en part, du self til dit regiment en part oc os elschelig obrist Friderich von Ahlefeld under sit regiment dend tredie part. Dermed etc. Hafniæ d. 27 Augusti 1658.

Sjæl. Tegn. XXXIV fol. 695.

h.

1659, 16 Marts.

Lauge Bech, Holger Vind oc Christopher Gabel om Svend Povlszens tractamente.

F. 3. W. g. t. Wider, at wi naadigst tilfreds er, at Svend Poulszen maa indtil paa videre naadigste anordning tracteris lige wed andre reformerede capteiner til foeds. Dermed etc. Hafniæ 16 Martj 1659.

Sjæl. Tegn. XXXV foll. 106—107.

i.

1666, 30 Januar.

Stormegtigste konge, allernaadigste arffue herre. Aff höytrengende nöd foraarsagis ieg fattig mand eders kongl. mayts underdanigst at erindere, at e. k. m. udj sidst forleden krigsz tid hafuer ladet copitulere med mig om et compagnie dragoner at werbe och siden anbefahlet at giöre affregning med mig paa min tilstaaende besolding effter hoeszfölgende capitulations, dateret den 29 April 1657, och affreignings, dateret den 21 Junij 1658, widere vdwiszning, oc effter som desz betaling formedelst de wanschelige thider der paa iche straxeen kunde schee, da der for e. k. m. udj et obet bref sub dato den 22 Augusti 1658 naadigst tilsagt, at min rest och fordring med det förste schulle betallis, och ieg der for uden for giorte troe tieniste tilbörligen recompenseris och afleggis, dog endnu intet

der paa kundet fölge, uden at e. k. m. anno 1661 mig naadigst hafuer beuilget Lundbygaard udj Wordingsborg ambt at niude quit och fri min liffstid, huor forre ieg mig paa det allerunderdanigst betacher; mens effter som ieg samme gaard ved min tiltredelse hafuer ladit besichtige och den megit öede och bröstfeldig befunden, effter hoeszfölgende tingszwinde lit. A, och ieg nu samme bröstfeldighed nesten ald gandsche med stoer bekostning hafuer ladet reparere, effter i lige maader hoeszfölgende tingszwinde lit. B, huor nu offuer jeg er geraaden i saa stoer armoed och elendighed, at ieg de paabudne adtschillige schatter och contributioner af samme gaard udj disze besuerlige tider uden min total ruin ey kand til weie bringe, særdelis effter som tuende möller och tre gade huusze, som til forne hafuer contribuerit til Lundbygaard, ere kommen derfra och yder nu derisz schyld til slottet, saa ald den hielp, ieg kunde hafue til at betalle min contribution och schatt med, er mig gandsche betagen. Beder der for vnderdanigst, e. k. m. naadigst ville see til min elendighe wilkor och forunde mig nogen forlindring paa forschrefne contributioner, eller och at i steden for ofuen bemelte tuende möller och tre gade huusze forschrefne Lundbygaard sampt en anden bunde gaard udj Lundby, Olle Michelszen paaboer, schylder aarlig 3 t[r] aur och 9 ß, maatte schiödes mig til arf och eyendomb imoed min resterende fordring, som sig belöber ved 1572½ rdlr., helst effter som ieg udj eders kongl. may[tt] tieniste haffuer midst och tilsat all min formue och midt huusz udj Haaland. Thuifler der for ingen lunde, at mig io nogen naade vederfaris, huor imoed ieg mig beplichter e. k. m. med liff, goedtz oc bloed, saauel udj fredsz som feyde tid, altid troligen at tienne, forblifuende eders kongl. may[tt] troe vndersaatte indtil döden

Suend Pouelszen.

Kiöbenhafn den 30 Januari 1666.

Afskrift i Sjælandske Indlæg 1666 A.

k.

1666, 19 April.

Cammer collegio om afreigning oc vdleg till Suend Poffuelsen.

F. 3. W. s. g. t. Huad captein Suend Poffuelsen anlangendis nogen fordring hos osz vnderdanigst haffuer ladet andrage, kand j af hosfölgende supplication see oc erfare. Thi er woris naadigste willie oc befalning, at j med hannem rigtig afreigning giörer, oc for huis hand befindis at till komme, haffuer j hannem af det begierte gods till eyendomb at vdlegge oc derpaa woris naadigste schiöde forferdige lade. Dermed etc. Hafniæ 19 Aprilis 1666.

Sjæl. Tegn. XXXVII fol. 484.

I.

1666, 30 April?

Höyedle welbaarne hans kongl. may[ts] höybetroede offuer rentemestere med samptlige assessores och forwandte vdi dett lofflig kongelige cammer collegio, höygunstige herrer och mechtige befordrere. Efftersom hans kongel. may[tt] worris aller naadigste konge och herre aff höykongelige mildhed och naade haffuer dend 19 Aprilis sidst affwiigt paa min aller vnderdanigste anszögning naadigst giffuet schrifftlig befahlning thill cammer collegio med mig anlangende min rest och foerdring richtig affreigning at giöre och, for huisz mig befindisz at thilkomme, mig thill eyendomb aff det begierte goeds vdleg at schee och derpaa hansz kongl. may[tz] naadigste skiöde forfærdige lade: daa thuiffler jeg iche paa, att i höye och goede herrer ioe saadan hansz kongel. may[tz] naadigste willie och befaelning mig thill endelig richtigheds employe gunsteligensz anszeer och befoerdrer i betrachtning hansz kongel. may[tt] mig in anno 1658 den 22 Augusti jligemaade naadigst meddeelte aabet breff, huorvdj naadigst beloffuisz, at alld min rest och fordring schulle iche alleeniste med forderligste betaelisz, mensz jeg end och derforuden for giorte throe tieniste thilbörligen at recompenseris och affleggisz. Naar nu saaledisz hansz kongel. may[tz] naadigste willie och thilszaugn paa mig schall worde gunsteligensz anszeet och fyldistgiort, da befindisz mig att thilkomme

1. effter hr. general krigsz commissarier welbaarne nu sal. hr. Nielsz Krabbe och welbaarne Ottho Powisch derisz de dato 21 Junij 1658 giorde affreigning, som desszen richtige aff thuende k. m. renteschriffuere Clausz Jörgenszen och Samuel Biners videmerede copie vdwiszer, effter endelig affligning, som in originalj paa rente cammeret findisz, thill tractement och beszolding for giorde capitains tieniste offuer eet compagnie dragoner fra dend 1 Aprilis 1657 thill dend sidste Martij 1658 penge 582½ rdr.[1])

2. Tilkommer mig paa min stiffsön Nielsz Lauridtzensz weigne for giorde munsterschriffuersz thieniste vnder mitt compagnie fra dend 10 Junij 1657 och thill dend 31 Martij 1658 effter welbaarne goede herrer hr. general krigsz commissariernis affreigning de dato 30 Junij 1658 penge 51 rdr. 8 ß.[2])

3. Befindisz mig at thilkomme for samme mit compagnie dragoner at werbe, som bestoed complet vdj 169 mand munderede karlle, for huer persoen med sin hest, sadell, bidszell och bysszе effter de welbaarne herrer Danmarchisz rigisz raad saawelsom generalens hr. Axel Urops ordre och derpaa hr. krigsz commissarij welbaarne Holger Windsz med mig dend 29 Aprilis 1657 oprettede capitulation penge 10 rdr. Bedrager sig saa paa

[1]) Kammerantegnelse: Er ret epter original affregningen, som findes paa ko. ma[ts] rentecamer och hoesliggende copie n° 1.

[2]) Kammerantegnelse: Er ret epter original affregningen, som findes paa ko: ma[ts] rente cammer och hoszliggende copie n° 2.

forbemeldte mandschabff werffue penge thill compagniets opretning 1690 rdr. Der thill haffuer jeg paa adschillige tider bekommet 700 rdr., rester mig saa herpaa penge 990 rdr. [1])

Saa at enddog capitulationen ey lyder höyre end paa 100 mandsz werbung och det aff aarszage, jeg thill hansz kongel. may[tz] och cronens thieniste ey thorde vnderstaae mig ydermeere löffte paa wijdere mandschabff |: vdj een hast till weye bracht:| at giöre end forbemeldt, alligewell haffuer jeg formedelst jdelig flijd och curieuxitèt erholdet med derisz fulde muntering effectivè 69 mand meere, end capitulationen melder, effter der om richtig special rulles vdwijszning, med huilche jeg och haffuer vnderdanigst giort wirchelig thieniste och paa dennem nytt och hafft wissze och ordinarie quartèr, som baade vdj rullen specificeris, och k: m: da werrende rijdefoeget vdj Bierreherret welfornemme Jensz Mouridtzen, som worrisz mandschabff bewust och desszen jndquarteringsz anstalt giort och ordoneret haffuer, nu k: m: byefoeget her i staden, haffuer goed wijdenschabff om, som kand erholdisz, om paatuifflis eller fornöden giörisz, det ey formoedis. Och tiener dette j höye och goede herrer ydmyggeligst thill vnderretning, att jeg paa forbemelte mitt compagnie ey munster maanedsz penge, ey heller nogen gagie, da wij bleffue afftachet, haffuer bekommet, huilchet och ydmyggeligst formoedisz i gunstig consideration at thagisz. Bedrager sig saa forschrefne min vnderdanigste rest och fordring paa mig selff for min besolding, tractement och werbepenge 1572 rdr. 3 m✠, item paa min stiffsön Nielsz Lauridtzens weigne 51 rdr. 8 ß, giör in summa 1623 rdr. 3 m✠ 8 ß. For denne offuenbemeldte min haffuende rest och fordring begierer jeg aller vnderdanigst, att mig effter höystbemeldte hansz kongel. may[tz] naadigste willie och befaelning maa schee vdleg thill eyendom vdj dend aff k: m: mig naadigst bebreffuede och bewaanende Lundbyegaard, som jeg haffuer satt alld min armoed paa fra sin ödestand at reparere och forbedre saawelsom vdj Oeluff Michelszensz paa boende gaard j bemeldte Lundbye, saa wjtt de sig thill min betaelning effter höystbemeldte hansz k: m[tts]

---

[1]) Kammerantegnelse: Holger Winds capitulation at werbe jt compagnie draguner paa 100 mand och for huer wdmunderet karl 10 rd., n° 3, huorepter hand dend 10 Junj 1657 er munsteret, der hand epter capitulationen var 50 mand sterck, n° 4. For diese nue prætenderende 169 mand fremblegges en rulle n° 5, som vdaff Jens Mouritzen, byfoget udj Kiöbenhaffn och da ridefoget udj Helsingborg lehn, er attesteret, ded Suend Pouelsens compagnie dend 19 Octobris 1657 var sterck 100 gemehne draguner och 23 officerer forvden hand sielff, der ded udj Helsingborg lehn bleff jndquarteret. Befindes och hoes prouiandtmester Christen Lunds regenschab en Suend Pouelszens beuiis, det hand dend 21 Novembris 1657 hafuer epter jndgifne rulle veret sterck 106 gemehne draguner. Nue prætenderer Suend Pouelszen epter n° 5 vidre, end som Jens Moritzens kundschab formelder, paa 45 man, som berettis at vere slagen af fienden, fangen, döde och borte, och aff hannem hafuer veret huerfuet. Diese mandschafft er confererit med Holger Winds rulle n° 4, och befindes der jblandt 14 persohner. Dersom Suend Pouelsen giotgiores epter dend rulle, som Jens Mouritzen haffuer attesterit, och diese 14 man, som hafuer veret med munstret och jche er jblandt det mandschab udj Jens Mouritzens attesterede rulle, da er hans prætention 137 man. Naar paa huer regnis 10 rixdr., da belöber det sig 1370 rdr., huoraff kortes 700 rdr., som hand paa regenschab epter general kriegs commissarius herr Niels Krabbes regenschab haffuer bekommet. Vilde hannem saa restere paa werbgelder penge 670 rdr., och haffuer Suend Pouelszen j saa maader hoes ko: ma: wnderdanigst at fordre penge 1303½ rdr. 8 ß.

jordbog och desszen naadigste taxt vdj harttkorn sig streche kand, jtem at de möller och gadehusze, som thill Lundbygaard altid ligget och contribueret haffuer, maatte her effter j lige maade effter min vnderdanigste supplications formelding der thill jgien worde lagt at contribuere, mig j de paabiudende skattersz vdgiffter thill nogen hielp och forlindring. Och will her vdj formoede j höye och goede herrersz gunstige och forderligste expedition thill hansz kongel. may[ts] naadigste skiödes forferdigelsze. Hafniæ dend 31 Aprilis anno 1666.

E. welb: och ex: tienistwilligste
Svend Poffuelszen.

Paa Bagsiden: Steen Hondorf. Confererit och effterregnit aff Samuel Biener mppria. Quiterit dend 7 Maij 1666.

Original paa Papir.

m.

1666, 12 Mai.

F. 3. giöre alle witterligt, at wij naadigst for itt tuszinde, trei hundrede och halffierde rixdaler viij ß, huer daler beregnit till halffembtesindtztiuge oc sex schillinge Dannsche, haffuer affstaait, saasom wij oc nu med dette wort obne breff allernaadigst schiöder och affhænder fra os oc worris kongl. arffsuccessorer vdi regieringen i forschreffne worris arffue rigger Danmarch oc Norrige til osz elschelig Swennd Poffuelsen oc hans arffuingger disze epterschreffuenne worris eyendomme, gaarde oc goedtzs, liggendis her vdi worris land oc provintzs Sædlannd vnder Wordingborrig ampt, nembligh vdi Hammers herritt, Lundbye soggen, Lundbye gaard, som forschreffuenne Swend Poffuelsen nu selff paaboer och haffuer giffuit aarligh landgilde iiij pund biug och iiij tönder aur, item af en jord ꝫ pund biug (20 tönder), noch vdi Baarsze herritt, Sneszere soggen, en gaard, Peder Hansen paaboer, schylder aarligen viij ꝉ, j ꝉ giesterj (4 tönder), huorhoesz schal fölge forschreffne goedtzsis rette anpart udj schouen der sammesteds. Huilche forschreffne gaarde oc goedtzs med biugninger och ald deszen landgilde, giesterie, stedtzsmaal, sagefald, ægt, arbeid, wornede sönner eller desz rettighed af föde oc vföde, sampt anden wisze oc vuise jndkompst, herlighed, rente och rette tilliggelse, werre sig af agger, eng, schouf, march, hæde, kiære oc moeser, fischewand, fægang, törffuegröfft, liungslet, waat oc tördt, jnden marcheschiel oc vden, aldelis indtet vndertagen i nogen maader, som der nu tilligger oc af alders tiid der til ligget haffuer, saauit os haffuer werit berettigit, oc bör der til at lige med rette, forschreffne Swend Poffuelsen oc hans arffuingger schal oc maa fölge, annamme, haffue, niude, bruge oc beholde oc sig saa nöttig giöre, som de self best wil, weed oc kand, til æuindelig eyendomb, at angaa fra Philippi Jacobj daug sidst forleden udi neruerrende aar 1666, doch os oc worris arffsuccessorer vdi regieringen, souveranitet, kongl. regalier oc höyheder af forschreffne goedtzs saa som tolld, accisse, wragh, sampt ius-

patronatus, birche rettighed, jagten udj wildbahnen, oc ellers huis contributioner proquota, ordinarie eller extraordinarie, offuer det hele land er eller worder paabudden, vforckrenchit oc os aldelis forbeholden. Item naar wij eller worris kongl. arff successorer naadigst kunde bliffue tilsindtzs eller os til pas kommer forschreffuene goedtzs os igien at tilforhandle, da det at komme os igien til löesen fra huer, som det da eyer eller haffuer vdi possession, epter deromb worris vdgangene forordning sub dato d. 1 Decembris anno 1664, och det proportionaliter for lige priis, som det nu af os er affhændit forre, tillige med billig erstattung for paa goedtzsit da giorde nöedwendige oc beuislige melioration, och wille wij naadigst aar oc daug tilforn lade ansige, naar wij samme goedtzs epter forberördte conditioner jndlöese oc betale wille. Forbiudendis etc. Datum 12 Maij anno 1666. Vnder wort zignett.

Skjødebog M, foll. 260—261.

n.

1675, 20 Mai.

Stormechtigste konge, allernaadigste arffwe herre. Wdi dybeste wnderdanighed haffuer jeg eders kongl. maytz. at andrage, det jeg hafuer tiendt eders kongl. maytz. sl. hr. fader och sl. hr. faderfader höyloflige jhukommelse konger udi Dannemarch, udj krigstog och huerffuet ett compagnie dragoner for huer af dj sl. höyloflige herrer, och dersom det naadigstt maatte behage eders kongl. ma., hafuer jeg endnu lyst at huerffwe et compagnie at förre jmod rigens fiender, omb det fornøden giörris. Och dersom det er eders kongl. maytz. naadigste behaeg, at jeg et compagnie dragoner schall huerfue, er min vnderdanigstt begiering, at jeg folchet, dend stund jeg huerfuer, maatte haffue till inquartering udj Nested. Jeg er bereed som schyldig eders kongl. ma. at tienne imod rigens fiender natt och dag, saa lenge ieg hafuer lif och blod, och will jeg strax anfange at huerffue, naahr pengenne mig vorder leeffuerit, och haabes nest Guds hielp inden maannitzdag at haffue compagniet complet; tj her er mange keche karle her udj landet, som gierne will werre hos mig. Gud allermegtigstte opholde eders kongl. maytz. udj languarig welstand at florerre och giffue eders kongl. maytz. ett lychsaligt spir, huilchet throhiertlig önsches af eders kongl. maytz. throe wndersaatt

Swend Poffwelsszen.

Kiöbenhafn den 20 Mayus anno 1675.

Original, ikke egenhændig.

o.

(1675, Juni).

Stormechtigste konge, allernaadigste arffue herre. Vdj dybeste underdanighed haffuer jeg eders kongelig may. at aendr[a]ge, det jeg haffuer tient eders kong. may. her

fader och farfader salig ihukomelse konger udj Danmarck etc., och udj hans may. tieneste vdj krigs tid huerfuet to companier dragoner, som jeg imod cronens fiender haffuer fört, och nu udj sziste bejlejring her udj byen it companj til fodz haffuer huerfuet, och imidlertid bleff jeg aff hans kongelig may. höylofflig sl. herfader ud comanderit och companiet understocken; och dersom eders may. det saa behager, och fornöden giöris at motte huerfue it companj, dragoner eller till fodz, effter may. goede behag, och imidler tid huerffuinge schier, motte haffue min louplas udj Nested, eller dog huor eders may. behager, forhobis inden to moneder companit complet at haffue, efftersom her findis ennu mange udaf mit forjge companj, som opuarter och sig under mit compagni gie[r]ne ville instille och fölgactig vere; och naar companiet kan vere complet, och stranduacten bliffuer aenordnet, jeg den da motte bliffue aenbetrodt intil videre aenordning, huilçken jeg flittigen schal opuarte som en erlig kongelig tromand och tiener, her effter som tilforn, ueruactende herpaa en naadig resolution. Oc efftersom jeg udj dag haffuer talt met konngen, da haffuer hand befallit mig den höye comisarjtedtz collegio dette at aenuise och herpaa hos di höy ædle comisarjtedtz herrer en cort resolution. Befallende di höyædle comisaritettz herrer Gudz goede beschiermelse. Vale.

Suen Pouelsen.

Findes blant Krigscollegiets indkomne Sager fra Juni 1675. Hvis nogen af de fra Svend Povelsen indkomne Skrivelser er egenhændig, saa er det denne og ingen anden; men denne gjør Indtryk af at være det.

P.

1676, 16 Juli.

Esz wird dem zahlmeister Paul Jäger hiemit anbefohlen dem majeur Swen Paulszen zu werbung einiger mannschafft zweyhundert rdlr. und ein monats tractament als zehen reichsthaler gegen quietung zuzahlen. Geben im lager vor Landes Crohne den 16 Julij anno 1676.

J. Chr. v. Körbitz manu propria. Von Stöcken.

Obenstehende zweyhundert und zehen rdlr. seint mir heuten dato richtig gezahlet, weszhalber hiemit gebührlich quietiere. Datum ut supra.

Swend Λ Paulszen.
L. S.

Original med Underskrifter og Segl i rødt Lak (S P S, derunder en Hammer, ledsaget af fire Roser og to Kugler), bevaret som Nr. 419 af Bilagene til Zahlmester, Commissarius Povl Jægers Skaanske Krigskasseregnskab Juni—September 1676, i hvilket denne Post opføres blant extraordinære Udgifter. — Ifølge Joachim Kruses Feltartilleriregnskab 1676 Bilag 121 udleveredes der i Lejren for Landskrone 2 August 1676 til Major Svend Povlsens Lieutenant Pauell Schmeth 12 Pund Jagtkrudt, 24 Pund Pistolkugler.

2.

Breve om Svenskerne paa Langeland 1659 og om Landets Nød efter dets Tilbageerobring[1].

a.

1660, 23 Marts.

Sicherungs pasz und erlaubung auff 3 monatten naher Teütschlandt zu verreiszen etc., pro hern Johan, graffen zu Waldeck etc., so in Fühnen gefangen worden. Copenhagen den 23 Martij anno etc. 1660.

Wir Friederich der dritte etc. thuen kundt hiermit, dasz wihr auff hohe vorgangene jntercession allergnädigst eingewilliget, dasz der hochwollgebohrne herr Johan[2], graff zu Waldeck vnd Pirmont, her zu Tonna, königl. Schwedischer general majeur, welcher bey jüngstem treffen in vnser insull Fühnen von den vnsrigen gefangen und bisz hero daselbst im arrest gehalten worden, ausz eingeführten vhrsachen die freyheit haben müge auff drey monatt naher Teütschland, seinen boszhafften schenckel curiren zulaszen und sich dahselbst warmen bähder zugebrauchen, zuuerreisen undt sich daselbst auffzuhalten, iedoch dasz er mittler zeit und nach ablauff solcher dreyen monatten seinem anhero eingeschickten revers in allem gehorsambst nachlebe. Befehlen demnach vnsern feldtmarschalcken, admiraln und auszliehgern zur see, auch allen vnsern hohen und niedrigen officiren und gemeiner soldatesca zu waszer und lande, rosz und fuesz, dasz sie vorgedachten herrn graffen zu Waldeck sambt nachgesetzeten ein undt zwantzigh personen, alsz seinem hoffmeister Johann Rappel, küchenmeister Rencken, küchenschreiber Junge, feldtscherer, cammerdiener, zwey musicanten, zwey küchen, einem schlachter, zwey pagen, drey lacqueyen, einem gutscher, zwey reittknechten, einen buttelierschen mit zwey waschmägden vnd ihrem gerähte frey, sicher und vngehindert ausz vnser insull Fühnen zu waszer und lande aller ortt und endes naher Teütschlandt und nach verflieszung der dreyen monatten naher vnser veste Glückstadt passiren und wiederumb repassiren laszen. Hieran wirdt vnsere aller gnädigste befehligs meinung verrichtet. Uhrkundtlich.

Efter den officielle Copibog.

---

[1]) Jvfr. S. Pufendorf: De rebus a Carolo Gustauo gestis VI §§ 6, 7, 54, 56. — Dansk Magazin, tredie Række, II 114, IV 76—86. — Samlinger til Fyens Historie og Topographi VIII 133—144. — Kirkehistoriske Samlinger II 467. — Rentekammerarchivets Meddelelser 1871 pagg. 131—133. — F. Richardt og T. A. Becker: Prospecter af Danske Herregaarde, Tranekjær, Stensgaard paa Langeland. — P. Rasmussen: Rudkjøbing, 29, 31—33, 100—101. — Bircherods Dagbøger 29. — Vallensbeks Diarium 236, 238, 257. — Anders Matthisøn Hiøring: Leyrs Krantz, anden Udgave, fol. Kix v°. — Ausführlicher Verlauf der Schwedischen Hauptattaque auf Kopenhagen, Khvn 1659, Peter Hake, 4to, fol. B. v°. — Greflinger, Anzeiger der denckwürdigsten Krieges und anderer Händel zu unsern Zeiten, 1618—1660: III. Der nordischen Löuen verbitterter Krieg, Februar—Marts 1659. S. l. e. a. (Hamborg 1660).

[2]) Maa ikke sammenblandes med sin mere navnkundige Fætter Georg Frederik af Waldeck, dengang ligeledes General i Svensk Tjeneste.

b.

1660, 9 April.

Effthersom udi general krigsraadt er blefuen sluttet Langelandt saa uit mugligt till soldatesquens vnderholding medt proviant at vndesette, huorfore hermedt begierisz, att prowiantmesteren Pouell Cornelisen lader borgemester och raadt udi Rudtköbingh bekome, nar de derom giörer anfordringh och lader affhente, ett hundrede tönder biugh imodt nöiagtig quiteringh. Odense den 9 Aprilis anno 1660.

Sthen Bilde. Henning Powisch, min egen handt. Erich Kaasz mpp.

Original paa Papir.

c.

1660, 13 April.

Monsieur mon treshonoré cousin. Gestern ist mir desz graffen von Waldeck reyszepasz durch monsieur Tscherning zugesandt. So bald der graff dasz vermercket, hat er alter gewonheit nach anfangen zu schelten und zu sagen, wier hetten ihn betrogen, ihm nicht gehalten, wasz wier ihm zugesagt, nun were er auch nicht schuldig zu halten; hier wäre desz königes pass, man solte nun dasz hertz haben und ihn aufhalten, er hette hertzog Johan Friederich [1]), der würde machen, dasz es mier übel bekomme, er wäre ein solcher her, der disz und dasz thun könte, en fin nicht anders, alsz wen er noch auf Langeland stünde und seinem bekanten gebrauch [nach] die armen leüte peinigte, wie den seine leüte einer adelichen damen nahmen Pors gethan, die mit ihrem mägdchen so lange gepeiniget, bisz sie all ihr silbergeschirr hat müszen hergeben. Mit einem worte: er drewet mier. Ich habe alle dieser thorheit gelachet, möchte wündschen, dasz ein guter medicus hier wäre, weil doctor Beecer todt ist, der ihm von dieser hauptkranckheit curiren könte. Jmmittelst bitte ich, der herr bruder wolle jhrer maytt. dieses unterthenigst vorbringen, und will nicht hoffen, dasz ihre maytt. zugeben werden, dasz ein mensch, der so übel in jhr maytt. landen gehauset, ia der mier selbst durch seinen major meine güter totaliter ruiniret, unbezahlet der ihm vorgestreckten und geliehenen geldern mit meinem, der klagenden adelichen frawen, item seines wirts und mehrer anderen ehrlichen leute, denen er schuldig, groszen schaden unbezahlet davon streiche. Wier kriegen bey Gott nicht ein sechsling von ihm, wen er losz kompt. Darümb bitte ich, weil der herr bruder so woll alsz ich interresirt, mir jhr maytz. allergnädigsten willen hier über zu entdecken vndt mit dem forderlichsten zu zuschreiben; es müszen ja vnszere leüte bisz auff den letzten heller bezahlen, ehe sie losz kommen. Alszo hoffe ich, ihr may. werden ja vnsz vndt seinen

[1]) Rimeligvis Dronningens Broder Hertug Johan Frederik af Hannover.

anderen creditoren auch vergönnen, dasz wier vnser geldt bekommen. Hierüber erwarte ich desz herrn bruderen schleünige antwordt vndt verbleibe à jamais .

vostre treshumble et tresobéissant serviteur
Alfelt.

Odense d. 13 Aprilis 1660.

Jch Johan, graff zu Waldeck undt Piermont, herr zu Tonna, bekenne hiermit, dasz die beyden herren general lieütenanten und gevettern Hansz vnd Clausz von Ahlefeldt mir zeit wehrender gefängnusz vor und nach geliehen haben zwölff hundert reichsthaler. Selbige verspreche ich bey cavalliers parole in vier wochen binnen Hamburg an herrn Marseillium, königlichen Dennemarckischen facteürn, ohne eintziges einwenden und exception, wie sie auch nahmen haben mag, zahlen, auch gegen quittung und herauszgebung des auff Nieburgh getroffenen accorts und dieser obligation bahr ohnverzüglich erlegen zu laszen. Odensee am 21ten Martij anno 1660.

(L. S.) Johan graff zu Waldeck und Piermont, herr zu Tonna.

Bagpaa: Copia des gen. lieut. Clausz von Alefelden schreibensz an den gen. lieut. Hans von Alefelden wegen bezahlung der vom graffen von Waldeck ihnen schuldigen 1200 reichsthaler, sub dato Odense den 13 April 1660.

Afskrift, skreven med Krigssecretair Herman Meiers Haand, blandt Krigscollegiets Indkomne Sager.

d.

1660, 20 April.

Kiendis jeg underschreffne Niels Madtzen Bang, borger och jndnaaner vdj Rudkiöbing, at haffue annammit aff erlig, acht och welfornehme mand Poffuel Corneliesen, ko. ma. prouiantmester offuer höigbemelte hans may. armadie, paa samptlig welwise borgemestere och raadtz weigne vdj bemeltte Rudkiöbing, nemblig borgemester Jörgen Rasmusen, Olle Nielsen och Morten Panch, raadmend sammestedtz, effter dj goede herrer her commissariers welbaarne her Steen Bildes, Henning Paawisches och Erich Kaasis med egne hender vnderschreffne ordre it hundrede tönder biug, for huilche forschreffne 100 tdr. biug jeg her med paa welbemelte borgemestere och raadtz weigne vdj Rudkiöbing wil haffue forbemelte Poffuel Corneliesen, ko. ma. prouiantmester, tilböerligen quiterit. Til witterlighed haffuer jeg dete med min egen haand vnderschreffuit. Aff Nyeborg dend 20 Aprilis anno 1660.

Nielsz Madzen Bang.

Original paa Papir. Om Niels Madsen Bang haves i Rudkjøbings Raadstueprotokol 1658—1672 under 2 og 3 October 1662 følgende Efterretning: Da Svenskerne vare her i Landet, lod en høj Officer borttage fra Niels Madsen Bang i Rudkjøbing endel Flesk, og da de senere droge her fra Landet til Fyn, blev al hans Fetalje, Kjød, Flesk etc. atter borttaget, saa at hans Tjenestefolk klagede, at der ingen Levnets-

midler var i deres Husbonds Hus. Niels Madsen selv var imidlertid tvungen til med sin Skude at overføre Greven af Waldecks Gods.

Samme Raadstueprotokol indeholder bl. A. ogsaa følgende Smaatræk fra den Tid: 1660, 11 Mai. Peder Madsen, Borger i Byen, meldte, at han ikke fortrød et Bytte med Morten Buch i Heilighafn i Holsten, hvorved denne havde af ham faaet Varer for endel Korn; »meenis saadant bedre at were med saadan tusch, end fattige folch aff hungers nöed schulle bortdöe«. — 1666, 29 November. Salig Borgemester Hans Larsen blev i den Svenske Fejde udplyndret og hans bedste Gods og Mobilier borttoges, ej blot hvad der var i Huset, men ogsaa hvad der var nedgravet, undtagen en ubetydelig Del Trævarer, hvilket ved Skiftet kan bevises. To andre Borgere rømte heller Byen, end de vilde overtage det besværlige Værgemaal for Peder Rasmussens Børn.

e.

1660, 6 Juni.

Nest ald lycksalig welstands önsche min wenlig tacksigelsze oc min steds villig tienistis erbiudelsze. Kiere Erick Kaasz oc kiere broder. Effterszom ieg erfarer, at der er kommen schriffuelsze till presterne, at dj med mennige sogne folck schal giffue tilkiende, huorledisz greff Valdeck oc hansz rigemendte har sig forholdet her paa landet, saa for vndrer ieg mig, hui du gandsche gaar adelen forbie, efftersom wj har osz höyeste at beklage: woris queg oc korn er forterit oc hen fört, woris bönder gandsche lagt öde oc dj fleste slet aff brut. Beder ieg dig wenligen, kiere broder, at du mit breff, som ieg her hosz szender, vill hans may^tts^ min allernaadigste herre oc konge leuere, at ieg maate faa noget i gien for min randsonning, som ieg hâr vdgiffuet, at greff Valdeck maatte giffue mig i gien, huis hand har faat i guld oc sölff fra mig, effter dj ieg der for vden har holt den megen stor indquartering, som du selff aff med fölgende breff kand eracte, saa ingen her paa landet har holt störe indquartering, end szom jeg har giort. Beder der for gandsche wenligen, kiere broder, du vilde lade min schriffuelsze komme hansz may^tts^ til hende, oc du her udj hielper mig till rette, szom jeg troer dig till; ieg will altid gierne tiene dig igien, i huis maader ieg kand, oc giöre alt huis dig kiert er. Gud allermegtigste befaller ieg dig i vold med mange tusinde gode netter, szom ieg oc min kone önscher dig, din kiereste och börn. Aff Egelycke den 6 Junj anno 1660.

Nielsz Hardebou, egen hand.

Egenhændig Original. Ifølge Krigsraadets Registratur over indkomne Sager er dette og de fem følgende Breve (e—k) indkomne til dette Collegium 23 Juni 1660.

f.

1660, 6 Juni.

Effter att ieg bleff fangen bort förtt till Odense den 21 Martj 1659 och sad till geualdiegernsz vdj 18 wgger, haffde jeg till jndquartering 85 heste med rytter och drenge; och siden øxen och kiör med alt andet var forterret, motte min kieriste giffue for min randtzoen, paa det ieg kunde komme löesz, först en guldering med en stoer demant vdj for 120 rixdaler, en demandtz slöffe for 24 rixdaler, vor 9 demanter vdj, noch en guldt

slöffe med en demandt vdj paa 16 rixdaler, en sölff kande veiet till 44 rixdaler, 2 for gyldte begger vden och jnden med deckell 24 rixdaler, et Ostindieske krusz med sölff log paa. Och der hand haffde bekommet forschreffne guld, sölff och clenodie, matte ieg siden sette alt mit jordegodtz til pant hoesz fru Heluig Sckenckell, som loffuedt for mig till Tomesz Oxe for 200 rixdaler, som generall Jörgen Frides Valdeck bekom; der for uden vor gaarden assigneret till Johan Host Edenberg, som jeg serdelisz matte betalle foruden dette forskreffne. Att graff Waldeck generall maioer motte till holdisz at giffue mig forskreffne jgien till at betalle fru Heluig Sckenckell med, eller och hansz kongelig may[tte] selff nadigst wilde betalle forschreffne 200 rixdaler til hender, huilcke ieg er vnderdanigst for modende. Datum Egelycke den 6 Junij 1660.

Jeg findisz altid hansz kongelige may[tte] vnderdanigst tiener med liff och bloed.

Nielsz Hardebou.

Original paa Papir.

g.

1660, 6 Juni.

Effter som vor gunstige oc welb. landsdommer Erich Kaasz er aff mig begierendisz, at jeg baade paa min egne saa och paa mit sogne folchis wegne mit schrifftlig vidne ville afflegge, huorledisz graff von Waldeck baade i egen person saa och wed sine vnder haffuende baade offuer och vnder officierer oc gemeine burs oc ryttere, som hosz os vare jndquarteerede, sig haffuer forholt oc holt husz, da er der till mit korte och ydmyge suar: Först min egen person belangende, att hans major, major Wilche, meget jlde och bedröffueligt med mig haffuer handlet, i det hand, effter at jeg hannem en discretion paa 40 rdr. oc paa lagde vggelig schatt och tynge 6 rdr. giffuet haffde, imod sin æd och parol alt mit korn aff alle slags, offuer 100 tönder, baade taarschet och wtorschet, uden 9½ tönner wog rug och j tönde malt, haffuer beröffuet och fra taget; der paa haffuer hand jnd lagt mig stor jndquarteering oc siden mig alt dette aars gröde fra röffuet, 3 tönner rug vndertagende, och mig saa totaliter ruineret, at jeg fattig mand med hustru och börn i störste armod er geraaden; og der jeg nogle gange iche uden största fare vor vdj greffuens quartier mig offuer saadan stor och wlidelig presur at wilde beklage, er det mig negtet at komme hannem i tale. For det andet, mit sogne folch anlangende, da fremstod meenige sogne mend effter vor gunstig landzdommers welb: Erich Kaasz hans begiering och befalning onszdagen den 6 Junj, som vor wor ordinarj bede dag, oc samptligen meget hart klagede offuer graff v. Waldech och hans folch oc sig meget ynckeligen beklagede, at de dennem meget jlde haffde tracteret oc med handlet med buchspenden [1]), pidschen, prylen, pinen,

[1]) Vidensk. Selsk.s Ordbog I 531: Buk 8), en Maskine, som bruges ved pinligt Forhør, og gemeenligen kaldes den Polske Buk.

fengsell oc anden tyrannj, saa mange seent eller aldrig det schulle for winde, oc der effter dennem saa nær paa alt gods och formue beröffuet och wd plyndret, at de icke haffuer beholt det, de kunde böye deris hoffued till, saa mange elendig med hustrue och börn aff hunger ere bort döde; saa de aldrig kunde giffue greff Waldech och hans vnderhaffuende folch saa ont och slemt rycte och schudsmaall, at hand io det langt were och slemmere haffuer forschylt och fortient, och de vare ferdige til at giffue hannem. Dette mit sandferdige vinde haffuer ieg vdj min suaghed vnder schreffuet vdj Böstrup preste gaard den 6 Junj 1660.

Pouell Anderszen mpp.

Dette at vere her Pouell Andersen, sogne præst till Bøestrup sogn paa Langeland, hans attestation om greffuen aff Waldecks sampt en deel hans officierer och rytter deris forhold och tyranj imod hannem och hans sogne folch, dett bekiender jeg vnderschreffne

Erich Kaasz mpp.

Verificeret Afskrift.

h.

1660, 6 Juni.

Efftersom worisz kiere sogneprest hæderlig och vellerdt mand her Andersz Pedersen, Gudsz ordis lærere her wdj Traneker och Thulebölle paa Langeland, paa almindelig sognesteffne onszdagen den 6 Junij anno 60, som war worisz ordinarij bededag, haffuer forkyndet prowestensz skriffuelse anlangende welb. landszdommersz befalling, at menigheden skulle giffue fra dennem beschreffuen, huorledisz graff von Waldech med sit vnderhaffuende regimente, midler tid Suenschen haffde landet inde, och hand haffde sit quartier her, sig haffuer forholdet, da er dette worisz widenschab herom saaledisz: At hand selffuer icke haffde sit quartier her i sognet; mensz hansz vnderhaffuende rytterj laa her, som meget slemmelig och jlde tyranniserede, icke som Christne, mensz som Tyrcher och hedninger; och naar som helst nogle wilde klage for hannem (huorledisz hans vnderhaffuende tracteret osz fattige wndersaatter, j det de icke alleniste bemegtiget sig alt, huisz de forrefandt, mensz ochsaa med buckspenden, pidschen och wdj adschillige maader ynckeligen och jammerligen pinet och wdj whörlige och wchristelige maader tracteret och medhandlet; offuer alt er det begrædeligt och klageligt, de mange folch, som hand vdtog, icke alleniste vnge karle och drenge medensz ochsaa giffte mend, saa derisz fattige hustruer der offuer med börn tillige vdj största elendighed er i geraaden och mange döde af hungersz nöd; jligemaade huilke steder, som rytteriet icke haffde quartier, mensz schulle contribuere till officerene och gaff maanedtz penge, der de det lengst haffde vdgiffuet, huisz dennem war forrelagt, tog de siden alt, huisz de forrefandt, och end da pinede dem wære end en bödell kunde pine en miszdeder for det de icke haffde), finge de dog ingen tröst hosz hannem, thi hand lod

selffuer lige saa ilde handle med dennem, som skulle contribuere till hannem selffuer; saa lige som herren war, saa war ochsaa tienerne. Dette saa at were i sandhed, som forschreffuit staar, haffuer wj samptlig Traneker sognemend fuldmegtiget effterschreffne dannemend, nemblig Jörgen Pedersen Traneker, Niels Jörgensen ibidem, Hansz Christensen i Botofft, Peder Hansen och Rasmusz Findtzen ibidem, saa och Jesper Knudtzen j Kodtzebölle paa allisz worisz wegne att giffue fra dennem beschreffuit, det wj och ydermeere wille stadfeste, om behoff giörisz. Actum Tranekerby paa Langeland ut supra.

Jörgen Pedersen m. m. (Bomærke.) N I Hansz Christensen Egen hand. Peder Hansen egen hand.

Jesper Knudtzen egen hand.

Endog at graff von Waldech icke haffuer sit quartier vdj Tranechier prestegaard eller nogen aff hansz vnderhaffuende regemente, men obriste leutenant Hieronjmus Fiselmeyer vnder oberste Effuener, saa haffuer jeg mig dog offuer hans tyranj paa det höyeste at beklage, at hand wed hansz folch mit kiere sognefolch, som mig schulde vnderholde, saa önchelig haffuer ruineret, som derisz eget schrifftelig widne vdwiser, huilchet derisz sandferdige vidne jeg med min hand bekreffter och stadfester.

Andersz Pedersen, egen hand.

Dette at were her Andersz Pedersens, sognepræst till Tranicher och Tullebölle sogner paa Langeland, hansz attesstation om greffuen aff Waldech sampt hansz wnderhaffuende derisz forhold och tyranie imod hansz sognefolch, det bekiender jeg vnderschreffne

Erich Kaasz mpp.

Verificeret Afskrift.

i.

1660, 6 Juni.

Effter erlig och welb. mand Erich Kaas till Lindschoff, landsdommer och commissarivs paa Langelang, hans welbaarenheds begiering er dette mit sandferdige widniszbyrd anlangende hans exelentz graffue Waldechs obriste levtenant Hans Christoffer Treusch von Butler, som fich sit quartier hoesz mig den anden dag, effter landet sidst bleff erobret, at nogen dage effter hand kom till mig i qvartier, begierede hand till descretion en gandsche stor svmma penge, som jeg aldrig waar goed for at vdgiffue, efftersom jeg det andet aar, der fienden marcerit her igiennem landet, paa det høyeste bleff vdplöndret, saa well och nu sidste gang. Der jeg det jche kunde vdloffue, lod mig tuende gange med rytter wed derisz heste treche frem och tilbage till Traneker slott och der indsette i tiuffue fengselet udj tre vger till vand och bröd, det jeg dog iche nogen dage tillige maatte

bekomme, jche heller en hand fuld foeder eller straa at lige paa, sagde derhoesz, at jeg schulle side der, till jeg bleff sort, vden jeg schaffet hannem de penge; och fra dend förste dag, hand kom till mig, maatte jeg eller min fattig hustru och börn iche were et stöche bröd eller en hand fuld korn mechtig till vnderholdning eller noget det allerringeste, jeg eyede, och truet min fattig hustrue, at dersom hand iche fich de penge, schulle hand lade begge hendisz öreг affscherre och slaa paa kagen, huoroffuer hun borget och laante hoesz en och anden och nogenledisz den gang stillet ham tillfreds, och jeg kom aff fengsellet paa nogen dagesz tid; saa begierede hand vgentlich 20 rdr., dog loed det paa 12 rdr.; der jeg dem iche kunde vdgiffue, loed hand mig atter igien med rytter ved en hest treche till Snöde och jndsette hoesz geualdieren, slutted udj jern till en anden mand med hender och föder, huor jeg sad paa femte vge, och dreff saa min fattig hustrue och börn aff huset i stor elendighed och jndsatte sin staaldmester igien, och hand selff drog paa lands byen och med sig tog alt huisz proviant, som end da iche waar forterrit, saa uell som sengeklæder och andet; huisz hand iche selff loed tage, tog hansz folch. Saa maatte min fattig hustrue söge om hielp igien och lösze mig vd, och gaff hannem nogen penge; resten maatte ieg giffue hannem breff paa; der imod loffuet hand mig mit kobber, messzing, som jeg haffde foruaridt och hansz folch opsögte, sampt minne faar, senge klæder och andet, hand mig loed fratage, at selge till pengene, det dog intet holt eller effterkom, men maatte giffue hannem pengene alligeuell och derfor maatte till brugelig pant vdsette, huisz jord jeg haffde her for byen, saa jeg fattig mand med hustrue och börn er geraaden i största armod och elendighed. End och haffde jeg tuende schrin i Nagschoff med noget lintög och andet, wi haffde lagt wind paa effter dend förste vdplöndring; det fich hand kundschab om, saa der byen waar offuer, maatte jeg med hansz folch det hente, saa tog hand det beste, det andet tog hansz hoffmester och tienere; med andet mere, som for uittlöfftigt war at antegne. At dette saaledisz udj sandhed er, bekreffter jeg med min egen hand vnderschreffuet. Actvm Rudkiöbning dend 6 Jvnii anno 1660.

Nielsz Hanszen mpp.

Dette at were min landsting schriffuersz Nielsz Hanszens attestation om obriste levtenant Budlersz forhold imod hannom bekender ieg vnderschreffne med egen hand.

Erich Kaasz mpp.

Original, skreven med Niels Hansens Haand og underskreven af Erik Kaas.

k.

1660, 7 Juni.

Effter som erlig oc welb. mand Erich Kaasz till Lindschouff, lands dommer oc commissarius paa Langeland, haffuer veret begierendisz mit saauel oc mine sognemends vidneszbyrd, huorledis hans excel. greffue Waldeck med sit vnderhaffuende regiments officerer

oc rytter sig haffuer forholdet vdj mine sogner vdj en oc anden maade, saa er dette mit saawel som éffterschreffne mine sognemends, nemlig Clausz Einfeld i Snöde, Christen Madszen i Treszebölle oc Jensz Oluffsen i Krogagger paa meenige sognemends vegne, efftersom de aff sogne steffne der til ere wdmelt oc fuldmegtiget, deris sandferdige vindiszbyrd som fölger: Först haffuer de röffuet oc fra tagen meenige mand, huisz gods oc formue de haffde oc eyede, baade huisz de i husene haffde saa oc huisz de haffde forgraffuet oc forwaret. Saa haffuer baade officierer oc rytter haardeligen ladet pine oc pijnt oc plaget baade mend och quinder, som wsigeligt er at opregne. De haffuer dennem mange whörlige piner paa lagt, med buch spenden, pidschen, skruer paa fingerne, hoffuederne med stricher ombunden oc saa haardeligen anschruet, at blodet er sprungen vdaff næse och mund, saa oc med paa hoffuet oc födder brent, med meget meere tyrannij oc vhörlige piner, icke som Christne mennischer men som Tyrcker oc wchristne, naar de haffde icke meere at giffue dennem, huor offuer en deel, som aff pinen er vndkommen oc fröctet for videre plage, haffuer sig selff om liffuet bragt. De haffuer oc mange skönne gaarder oc huse nederbrutt oc opbrent, mandkiönet aff landet vdtaget oc bort fört, icke alleenne vnge karle oc drenge, men endoc alderne giffte mend fra quinder och börn, som siden vdj stor elendighed oc hungers nöd maatte effter sidde, oc saaledisz med det arme folck handlet, at mange mennischer der offuer er aff hungers nöd hen döde, med meget meere wchristeligt, som de begick, huilcket for Gud oc den höye öffrighed er at beklage. Belangende min egen person, da haffde jeg greffuens oberste leütenant i quarteer oc först maatte giffue oc contentere hannem 200 rdr. oc dermed schulle weret frj, vden en karl med sin hest at vnderholde, maatte dog giffue hannem vggentlig 8 rdr. och 4 tönner korn, for uden fjre karle med derisz heste at vnderholde, med end da större jndquarteering, foruden meget korn, quæg, klæder oc andet boehaffue, hand mig lod fra tage, saa jeg fattig mand med hustru oc börn er geraaden i största armod der offuer. At dette saaledis vdj sandhed er, som forschreffuitt staar, bekreffter wi med vorisz egen hender vnderschreffuet. Actum Rudkiöbing den 7 Junij 1660.

Att saaledisz vdj mine sogner er tilganget, som forschreffuitt staar, winder jeg
Gottfrid Hanszen med egen handt.
Clausz Einfeldt mein eigen handt. (Bomærke.) I O S.

Dette at vere her Gottfridt Hansens, sogne præst til Snöde oc Stoense sogner paa Langeland, hans schrifftlig attestation om greffuen aff Waldechs sampt en deell hans officirer och rytter derisz forhold och tyrani imod hannem oc hans sognefolck, bekiender jeg wnderschreffne

Erich Kaasz mpp.

Verificeret Afskrift.

l.

1660, 8 Juni.

Stormectig höy borne aller naadigste herre och konge, Gud allermectigste holde sin beschermelsze offuer hans kong: maytt: baade till siell och liff. Jeg fatige mand vnderdaniste for eders kong: maytt: min höy nödvendige sag at andrage, horledis jeg fatige mand ehr wdj stor armod geraaden, formedelst graff Valdeck, som laa paa Langeland, haffuir thagen mig min schude fra, som war it thusing daller werd, och laa wdj arest med same schude for Langelandz kiöbing wdj 21 wger, och tillforn haffde ieg nogen gange anmodet hamb om min schude at maate faa fri, effter som ieg fatige mand haffde seiglit somer och vinter for kong. maytt. aff Suerig och ligenell holt en rittmester med all hans folck och heste i quorter, saa ieg der offuer er gansche i armod geraden. Der effter nu forleden somer, der ieg anmodit hamb om bemelte schude och faa den lösz igien, hor till hand suarit mig, at ieg schule förre en schude fuld aff heste, öxen, kiör först till Rostock for rittmester Pris, saa loffuit hand mig schuden lös, der ieg kom till Rostock. Dog der ieg kom der och wiste icke andit end ieg war da fri, da haffde graff Waldeck hemmelig sold schuden till rittmester Pris, och ieg fatige mand maate gaa der fra med saa blot, som ieg war, och reiste der fra och till Lybeck. Hor forre jeg fatige mand er aff min aller naadigste herre och konge ydmygeligen at forhielpe mig fatig mand till min betaling hoes graff Waldeck, för hand komer wdaff arest; da schall ieg bede Gud allermectigste i himenlen, hand schall hans kong. maytt. rigeligen der for belöne. Och will her med haffue hans kongelig maytt. wnder Gudtz höyste beschermelsze troligen Gud i himelen befalit. Rudkiöbing den 8 Junj anno 1660.

Christen Mogenszen hans kong. maytt. thro tiener nat och dag wed liff och blod, hor och nar mig tillsigis.

Original paa Papir, som det synes, egenhændig.

m.

1660, 8 Juni.

Durchleuchtigster groszmächtigster herr, allergnädigster köning und herr. Dero königlichen majestät übergesantes befehl habe ich in aller untertähnikeit erhalten und aus selben, wasz Hans Oluffsön küchenschreiber wegen seines alhie auffgebrachten schiffes in aller untertähnikeit supplicando begehret, ersehen. Wan aber die sache sich weit anders, alsz die eingabe lautet, befindet, und selbes schiff nicht allein, wie bereit für dieszen ihr königl. m. bericht getahn, von Copenhagen nach Laland mit saltz und hering gelauffen, daselbsten geläschet, sondern sich auch hinwiederum von Schwedischer seit alsz von einen bürger ausz Wismar und einen andern ausz Lübek, so auch gar schlechten ruhm bei dieszer cron eingeleget, mit korn, kuffer und speck frachten laszen; so ist die ladung deszen, weil es den

feinden aus der Wismar zugehörete, wie dasz schiff auffgebracht, alsobalt in dero königlichen majestät magazin zu unterhalt der soldatesque geführet worden und alhie bisz auff ferner allergnädigster anordnung arrestiret. Anitzo ist selbes mit transportirung dero königlichen majestät leib regiment nacher Naschow. So balt solches wird werckstellig gemachet sein, soll ihr königlichen majestät befehl in aller unterthänigkeit nachgelebet und selbes nebenst capitain Rubert nach Copenhagen geschaffet werden, da ich dan, wan benanter capitain ihr konigl. majest. meinem allergnädigsten herren die rechte beschaffenheit der sachen referiren und die darauff geweszene Schwedische schreiben nach Riga und Mitaw alleruntertähnigst dargeben wirdt, mich dero hohen judicio hirin in aller untertähnigkeit submittire. Unter deszen habe ich untertähnigst zuberichten, wie bishero den armen einwonern auff Langland aus dieser magazin mit korn die hulffliche hand geboten, itzo aber solches schwerlich aus mangel deszen ferner wird geschehen können; ob ihr koniglichen majestät nicht allergnädigst bewilligen, dasz die daselbsten vorhandene soldaten den armen einwonern zur erleichterung mögen abgenommen werden, weil sie selbe unmöglich ferner aus groszer armuth unterhalten können. Worauf ich dan dero koniglichen majestät allergnädigsten willen in aller untertähnigkeit erwarte und bleibe, negst wunschung einer langen hochglücklichen regierung,

durchleuchtigster groszmächtigster herr, allergnädigster konig, deszen vnterthanigster knecht

Allfelltt.

Niebourg den 8 Junij 1660.

Original paa Papir med Claus Ahlefelds Segl i brunt Lak, Udskrift til Kongen og Paaskrift: præs. d. 10 Junij 1660.

n.

1660, 13 Juni.

Durchleuchtigster grosmächtigster könig, allergnädigster könig und herr. Eüwer königlichen majestät geruhen allergnädigst züvernehmen, dasz mihr dero übergesantes befehl von den 12 dieses wol eingehändiget, und weiln meine unterthänige schüldigkeitt mich verbindet denselben eusersten vermögen nach zu gehorsamen, werde ich mich dahin bemühen, wie iegen den 27 dieses ihr k. mayest. meines allergnädigsten herren befehl nach die völcker können embarquiret und zu besatzung des sloszes, stad und schantze Corsör transportiret werden; und ob mihr gleich gar schlechte vertröstung von den herrn commissario Bennick und herrn commissario Nissen gegeben worden, dasz man von Jütland ab mich schwerlich mit fahrzeug und schüeten wurde an die hand gehen können, so wil ich dennoch sehen, wie ich rahtt finde, dasz die völcker auff gesetze zeitt da sein können, wie ich dan auch nicht manquiren wollen herrn obristen Guldenlöwen ihr k. majestät übergesantes allergnädigstes befehl eilfertigst überzusenden, nicht zweiffelndt, er ia denselben

nachleben und ehstes hie sein werde; weiln aber zu entretenirung seiner leüte fast gantze keine mittel verhanden, und die officirer alhie hauffenweisz klagen, dasz die einwohner dieses landes ihnen gäntzlich seid getroffenen frieden nicht wollen zu willen sein, und sie ihr lebens auffenthalt kaum bekommen können, so ersuche ich allerünterthänigst, ihr königl. majestät wollen gerühen mihr seinen gnädigsten willen hirin verständigen. Zwar ist noch etwas vivres für die reuter verhanden, fur den officirern aber gantz nichtes, also dasz dieselbe zimbliche nohtt leiden durfften, wofern ihr k. majestät dieszelbe nicht dero mildigkeitt nach mit unterhalt versorgen. Die befestigung der stadt Niebourg und Middelfart hatt auch nur gar schlechten progres, maszen keiner weder adel noch bürger sich ferner verstehen will die hülffliche hand dazu zu bieten, iedoch lasz ich durch meine soldaten daran arbeitten, so viel immer möglich, und werde, wie es ferner sol damit gehalten werden, ihr k. m. befehl in aller unterthänigkeit erwarten. Weiln ich auch nicht zweiffele, der herr obrister Steno Bilde werde die ihm übergegebene klagten wegen des hernn general major Waldeck ihr königl. majestät in aller üntertähnikeit dargebracht haben, so kommen doch noch täglich derer so viel, dasz ich nicht unterlaszen kan meines allergnädigsten herren und königes willen und befehl darüber zuerbitten. Zwar habe ich denselben in Niebourg gerne mit guten qvartier in der stadt zuversehen gemeinet, aber es wegern sich alle bürger ihm wegen seines ergerlichen lebens und der maistressen, so er bei sich fuhret, einzünehmen. Was demnach ihr königl. m. ferner wegen seiner gefangenschafft, ob er, wan er mich wegen rechtmesziger schuld contentiret, losz sein soll, oder den andern klägern, derern eingaben ich ein theils hiemiet einschlieszen wollen, auch satisfaction geben, schlieszen und anordnen werden, wil ich in aller unterthänigkeit erwarten. Euwer konigl. majestät hiemiet göttlichen schützes zu selbst erwunschten hochköniglichen wolergehen üntertähnigst anbefehlendtt verbleibendt euwer königlichen majestät allerunterthänigster knecht

Allfelltt.

Odensé den 13 Junij anno etc. 1660.

Original med Udskrift til Kongen og Spor af Segl i rødt Lak. Indkommen til Krigsraadet 23 Juni.

o.

1675, 4 April.

Höy-edle och welbaarne her Erich Banner, kongl. may[tt] stifftsamptmand ofuer Fynns stifft, min gunstige herre och patron. Gud allerm[tt] spare oc beware hans exell. med sin kiere höy-adelig husz-frue och gandsche [huusz] och holde dennem wed langwarende helbred, timelig och ewig welfardt. Höy edle oc welbaarne her Erich Banner. Effter som ieg fornehmer, at eders exell. hafuer faait kongl. befalling at inquirere och forfahre, huem som riget for nogen charge hafuer hafft oc derunder nogen thieniste giort och derisz nafne thil hans kongl. may[tt] til Kiöbenhafn at forschafe, Da paa det allerydmygeligste lader jeg eders exell. thienstlig wide, at jeg vnderschreffne, som er föed en Dansch

mand och soldat, hafuer thiendt mit fæderne rige Danmarch, baade höyloflig ihukommelsze konning C4 saawelsom höyloflig ihukommelsze konning Friderich denn thredie baade til hest och foeds for quarteermester wnder min naadigste dronnings lif-regiment dronning Sophia Amalia, som her oberste Frandtz Brochenhuusz förde, for leütenant vnder oberste Cörber paa Langeland, som sal. major Enwold Bilde paa Langeland commenderit, for en capitein vnder major Rosenkrandtz, for ritmester vnder oberste Christian Vrne Jörgenszen, och nu Suensche krig werid fangen udj 9 maaneder paa mit fæderne land Langeland, och dog alligewel wed Guds bistand och krigsz behendighed den 19 Novembris 1659 toeg Langeland ind fra de Swensche, huor oberste Christian Vhrne Jörgenszen bekom henwed 220 wel munderide ryttere til hans regements bestyrckelsze, som war vdcommenderid af graf von Waldech, graf Könnigszmark och oberste Øfeners regement, foruden henwed 240 Engelsche och Schotter, som major Rimers commenderet[1]), som blef thil Kiöbenhafn henschichet, med widere af richtig testificationer schal berettes. Huor ofuer jeg hafuer vdstanden megen gienwordighed och ligget vnder læger och badschers haand her udj Ottensze moxen wed 6 aars thiid och fortæridt det, som jeg lenge hafuer thiendt fore. Dette jeg saa korttelig for hans exell. wille til kiende giffue, med ydmygeligste begering, dette for min allernaadigste herre och arffue konning maatte anmeldes; dersom min naadigste herre oc konning kand hafue min thienniste fornöden thil landtz eller wands, er ieg endnu som thilforne, epterdi Gud nogenlunde hafuer gifuet mig min förlighed igien, vdj aldsom störste vnderdannighed, som min plicht oc schyldighed vdkreffuer, at betienne. Erwarter herom hoesz hansz exell. hans gode befordring och recommendation hoesz hans kongl. may. It gunstigt suar forwendtendes, hans exell. och höyadelig huuszfrue sampt familia och gandsche huusz vnder Guddommelig protection befallet, och forblifuer hans exell. stedtz beredwillig och obligeret tienner

Jacob Christesen Rose, egen handt.

Ottense den 4 Aprilis anno 1675.

Original med egenhændig Underskrift. Om Ansøgeren se Samlinger til Fyens Hist. og Topogr. VIII 141—142, hvor dog Langelænderen Jacob Christensen Rose sammenblandes med Normanden Jacob Roesz, som 1660 nedsatte sig i Fredericia, byggede endel og 1680 blev Borgemester der.

p.

1675, efter 4 April.

Stormechtigste allernaadigste arffue konge och herre. Eders kongl. maytt. korttelig at andrage, huorledisz ieg hafuer offuer leffueret till hr. Erich Banner en supplication effter

---

[1]) Ifølge Afregningsbilag i Geheimearchivet bestod den Engelske Major Robert Reames's fangne Mandskab 16 December 1659 af 76 Mand; men fra den Dag, de bleve tagne tilfange, og til dette Datum kunne mange af dem have svoret til de Danske Faner.

eders kongl. maytt. naadigste befahling, daterit Kiöbenhafn d. 15 Martij anno 1675, att huem som riget haffuer thiendt och nogen merckelig thienniste hafuer giort, schulle promoveris. Saa hafuer ieg thiendt Dannemarks riige, baade höilowlige konning C4 saawell som höilowlig konning F3, baade til hest och fodz, och offuerleffueret hoszfölgende supplication til velbemelte hr. Erich Banner, dateret Ottensze d. 4 April anno 1675, at om min naadig arffue konning min thienniste behöffuer, vil ieg som billig lade mig finde, och jngen ressolution jeg haffuer bekommet af Erich Baner. Da paa ded at ieg for min naadigste arffue herre och konning kand være vndschylt, tilbyder ieg hermed min allerunderdanigste och plichtschyldig thienniste, huor till ieg will lade mig bruge, naar paaeschis. Herpaa erwartter ieg af e. k. maytt. allerunderdanigst it naadigt suar. Videre haffde ieg vel at talle med min allernaadigste arffue herre och konning, om naadigst maatte tilladisz, som mayestetten noch schal være med benöjet. Jeg findis min naadige herre och konge til allerunderdanigste thienniste med lif och blod forobligeret. Edersz kongl. maytt. allerunderdanigste arffue undersaat och thro thienner til döden,

Jacob Christesen Rose m. m.

Original med egenhændig Underskrift.

3.

Krigssecretair Herman Meiers Dagbog for 1660.

Journal 1660. Januarius.

D. 12 Januarij ist mier die bestallung gegeben, und habe ich meinen revers auszgeliefert. — D. 17 Jan. fiel obristlieutenant Johan Liebreich mit wenigen pferden die Schwedische vorwacht an und schosz davon einen tod und brachte 2 gefangene reuter herein. — Den 18 Januarij, mittwoch, fielen die Schweden unsere wachten mit 5 trouppen beym Lagaren an, schoszen einen dragoner todt und nahmen einen dragoner wie auch einen reuter gefangen, mit 2 pferde. — D. 21. ging lieutenant Landsberg mit ein partey von 36 pferden nach Roschilt, kam d. 22., sonntag, wieder und brachte, nach dem derer 24 reuter niedergemacht, 22 pferde wieder herein. — D. 24. ging des abends umb 11 uhr ausz der generallieutenant Alefelt mit dem Polnischen cornet; futtermarschalck (konigliche bediente); Guldenlew (adel pferde); Corber (burger, 45); captainlieutenant, obristlieutenant Henschen, Reccens compagnie, ritmeister H. compagnie: 350 pferden; und waren vom Scaccischen 60, Holckischen 60, leibregiment 60, Quitzauschen 40 commandiret nebenst ein reserve von Hollendern, ein troupe boszleute; attaquireten umb 2 uhr die kleine schentze des feindes und macht bey 1/4 stunde im leger allarm, nahmen 3 reuter gefangen und 1 pferd zur beute, kamen des andern morgens umb 8 uhr wieder hier ein, alsz die gantze

cavallerie des feindesz ausz dem leger ruckte. — Den 29 Jan., sonntag, wurde durch beederseits general auditeuren eine permutation ettzlicher 70 schifsleute in den friedensheusern gehalten. — D. 30 Jan., montag, ging obristlieutenant Henschen umb 6 uhr abends mit 120 reutern ausz, attaquirete die Schwedische in 60 reuter bestehende wacht bey der weiszen kirchen uber Walby berg. — Den 31 Jan., dienstag, kam diese nacht umb 2 uhr wieder, brachte 1 lieutenant, 1 corporal und 6 reuter nebenst 12 pferde herein und hatte 7 oder 8 d. niedergemachet. —

D. 8 Febr., mittwoch, hat der generalmajor Fr. von Alefelt mier die commission wegen des iournalsz nomine regis eröfnet. — D. 11 Febr., sonnabend, das danckfest fur dem iährigen sturm gehalten. — Den 13 Febr. ging obrister Guldenlew mit ritmeister Recc und 35 pferden des morgens frue ausz dem thor bisz an die brucke und charmusirte mit der Schwedischen wacht und avanturiers, die endtlich 2 stucke herbey brachten und mit denselben uf die unsere spieleten; es wurden doch von beeden theilen wenig beschediget. Eodem kam eine galliotte ausz Norwegen. — Den 14 Febr. war obrister Guldenlew wieder mit 200 pferde uber die brucke und charmusirte mit dem feinde, der in 6 trouppen ausz dem leger kam und mit seinem canon starck spielete, es geschahe aber an beeden seiten wenig schade ohne des generaladjutanten Meslin verletzung. — Den 19 Febr. kam die posta zum ersten mahl wieder und brachte von 14 posten her aviso. — Den 21 Febr. haben die Schweden des Johan van Duinen schiff ausz dem Landcronschen haffen præsentiret an die Hollender wegen des bey abfuhrung hern Coyettsz erlittenen schifbruchs de Ban . . . . Eodem nam der viceadmiral Eggebrecht Mewsen abscheid von ihr maytt. und ging mit 16 orlogschiffen nach Holland. Eodem hatten der Francösche, Englische und Hollendische herrn ambassadeursz privat audientz im grünen gemach, wobey der könig, Axel Urup und P. Ritz. — D. 22. kriegesrath gehalten, mors regis Sveciæ Gothenburgi d. 11. nunciata. — D. 25. Regi ex literis Ebersteinij et Scacij retuli. — Den 26. zogen Frid. von Alefeld und Hans von Alefeld mit den andern weg. Ordre an Scacen wegen zurückmarche. Siegelten 5 orlogschiffe nach Funen. —

D. 1 Martij. Den ritmeister Hahnen abgefertiget und demselben 8 originalia und 8 copias in einem schreiben und couvert an feldmarschalck Eberstein mitgegeben. — D. 3 Martij. Die konigliche erclärung dem feldmarschalck Scaccen zugeschicket per posta auf herrn Lentensz gutachten. — D. 7 Martij zog der könig mit einer galliotten nach der Hollendischen vor dem Landcronschen haffen liegende flotta. — D. 9 Martij kam er wieder, nachdem die Schweden dem Reuter insinuiret hatten des instrumenti induciarum mit den herrn staten. — D. 10 Martij warden herr Axel Urup und P. Ritz zu den Hollendischen deputirten gesandt umb denselben die futura damna zu remonstriren und umb enderung anzuhalten. — D. 13. gab mier Gabel obristen Durensz supplication. Eodem umb 12 uhr in der nacht gingen von unsz 190 pferde hinausz mit den Schwedischen wachten zu chargiren, weil aber der feind kundtschafft davon hatte und mit 7 trouppen und ver-

sterkten mousqvetirern ihrer wartete, alsz blieben der unsrigen 7 reuter und reterirten die andern sich herein des morgens. Von den Schwedischen blieb ein ritmeister und 12 reuter. — D. 15. hatten alle gesanten abermahl audientz und beede generalauditeure eine conferentz. — D. 17. kam eine post ausz Norwegen. Item ein Oldenburgischer abgesandter monsieur Hespe. — D. 18. kamen die Hollendische orlogschiffe ausz Funen wieder hier, und schickte der generallieutenant Alfelden die eroberte Schwedische 50 estandarten mit denselben anhero. Eodem hatte der Oldenburgische gesanter secrete audience. — D. 19. hatte der churfürstliche gesante Marwitz privat audientz. Kahmen 7 Schwedische orlogschiffe vor den haffen (Sperling), nachdem zuvor 22 schuten durch den Sund mitten durch dieselbe gesiegelt und glucklich hereingekommen waren. — D. 20. kahmen noch 5 Schwedische orlogschiffe, welche 2 schuten nahmen. — D. 22. coniungirten sich die Schwedische und Hollendische schiffe und legten sich näher ins fahrwaszer. Marwitz hatte geheime audientz. — D. 23. nahmen die Schweden das schiff mit palliszaden bey Dragö. — D. 24. nahmen die Schweden noch 3 schiffe weg. Terlon redete vom armistitio. — D. 27. Die erste conferentz der commissarien und mediatoren in den friedensheusern umb 3 uhr abends. — D. 28. Die andere conferentz umb 9 uhr morgens. — D. 29. Die dritte conferentz. Eodem gingen 200 pferde unter dem obristlieutenanten Henschen und ritmeister Becken ausz, attaquireten die Schwedische wacht auf Roschilder dam und brachten 1 corporal mit 4 reutern den 30 Martij frue herein, welche alle Finnen waren. —

D. 2. Aprilis wurd ein expresser abgefertiget, dem ich meine expeditiones mitthate. — D. 3. Aprilis abermahl ein conferentz in den hütten von den commissarien gehalten, und das proiect überliefert, sie seint aber nicht zueinander gekommen. — D. 4. Aprilis der Frantzsche und Engelsche ambassadeur nach den hütten. — D. 5. Aprilis waren die mediatores mit einander in den friedensheüsern zu sammen. — D. 6. Aprilis waren die mediateuren wieder bey einander. — D. 9. gingen die Schwedischen schiff nach dem Landcronschen haffen wieder, auf Reuters ordre. — D. 12. kam zeitung von feldmarschalck Scaccen und generallieutenant d'Alefeld gefangenschafft. — D. 13. kamen die 10 reuter, so nach Friederichsburg waren, wieder herein und brachte etzliche pferde herein, chargireten auch die eine Schwedische wacht und schoszen welche nieder und fuhreten einen gefangenen mit sich. Waren die mediatores wieder hinausz. Dito des abends ging ein schifscapitein Oluf Hansen mit 3 scherböthe nach Malmö und nam von der rheide alda 3 schuten mit 600 tonnen korn, und speck etc. beladen und brachte selbige nebst einem burgemeister ausz einem Schwedischen städlein d. 14. alhier auf. Eodem kam eine post hier, und wurde kriegesrath gehalten. — D. 18. 5 Hollendische orlogschiffe unter dem commando de Wilde nach der Ostse zu creuttzen. — D. 25 Aprilis kamen 15 reuter wieder herein (2 blieben weg), welche von Slangerup 20 pferde von general major Weiher einbrachten, und die Schwedische wacht chargireten bey Wardau, den lieutenant und 2 reuter erschoszen und 2 gefangen hereinbrachten. Hannibal Sested kam herein. — D. 26. kahmen 9 Schwedische

orlogschiffe und wolten nach der Ostse, musten aber bey Reutern sich settzen und ancker werffen, nachdem er ihnen scharff einmahl fur den buch gelöset und eine galliotte ihnen ordiniret, daruf commendeur Evensen mit seinen 11 schiffen ausz dem Sund gefordert und sich uf der ander seite geleget, et sic in medio, bisz die zeitung ausz der Ostse wegen des de Wildesz erschollen. — D. 27. waren jhre maytt. in die friedensheuser (ich suche hier friede, und finde ihn nicht), liesz die Schwedische wacht chargiren, bekahmen einen corporal gefangen. NB. Terlon und Sidnei auf die Schwedische, und Haren auf die Hollendische schiffe, ancker umb 1 uhr nachtsz. D. 28. fielen von unsz 170 reuter und 50 fuszknechte ausz, welchen die Schweden mit 12 trouppen begegneten, und das fuszvolck meist niedermachten, von der reuterey blieben auch etzliche. Wier bekahmen 1 corporal 1 reuter gefangen. —

D. 1 Maij kahmen 30 reuter, welche zu fusz auf partey wahren, wieder herein und brachten 20 pferde mit zur beute von obristen Hestenich (?). — D. 5 Maij brachte unsere gestern abend auszgegangene reuterparteij einen gefangenen wieder herein. — D. 7. kam Terlons secretarius von Danttzig und brachte die inclusion des kaisers und Brandenburgs in den Polnischen und Schwedischen frieden mit. — D. 10. Maij kahmen ein Hollendische proviant flotta an. Sagten die Nordische flotta hette ihren cours durch den Belt genommen. Geschahe eine auswechselung. — D. 11. Maij wurd der general lieutenant Guldenlew beygesetzet. — D. 15 Maij kam die post und Ebersteins relation wegen versamlung der Schwedischen macht in Brehmen. — D. 17. Maij charmousirten unsere cavallerie mit desz feindes 19 trouppen, blieben aber wenig beschediget; und hatte der feind im sin unsz das vieh wegzutreiben. Mèslin wurd verwundet und ein ritmeister nebenst 7 reutern getödtet, wir verlohren 2 man. — D. 19 Maj war der reichshofmeister hinausz zu die hütten. — D. 21 Maij kam die Norgische flotta an mit 22 schiffen, 10 seint verlohren oder versiegelt. Eodem hatte der reichshofmeister alle stende convociren, und der konig mit den reichsräthen die Hollendische deputirten zu sich ruffen laszen wegen der Schwedischen schiffe anhaltung, bisz die evacuation geschehen. — D. 22. waren wieder etzliche fourragirers an einander. Kam zeitung, das Femern uber gangen und vom general major Mardenfeld mit 4 orlogschiffen erobert wäre. — D. 24. kriegesraht gehalten. — D. 25. schickten die Schwedische commissarien 7 puncta ein, decidenda ante subscriptionem, wegen der muntze, Rosencrantzes, Wrangels gelder ausz Trundheimb etc. — D. 27. war die letzte conferentz zwischen den commissarien und mediateuren, und wurd umb 7 uhr des abends das instrumentum pacis subscribiret und auszgewechselt. Zuvor machten die Englischen dem Francosen eine dispute wegen der præcedentz bey der subscription, weil sie auch nun einen könig hetten, es wurd aber alles richtig, und alles canon 3 mahl rund umb dieser stadt, wie auch unsere, der Hollendischen und Schwedischen 8 schiffen gelöset, die sich heute morgens von Reutern schon separiret hatten. NB. Controversia wegen des scheins der cession von Bornholm. — D. 28. ging die post ab, und fertigte ich mit derselben 9

ordren ausz. Eodem nachmittags hatten die mediateuren audientz bey jhre maytt. und felicirten derselben des friedensz wegen. — D. 29. wurden die original ordren wegen cession der hostiliteten, aufhebung der Tönningschen blocquade, item eine ordre wegen loszlaszung der gefangenen den Schwedischen commissarien Rosenhahn und Bielcken mit den vidimirten copeien extradiret durch monsieur Tscherning. Waren die mediateurs bey der königin und gratulirten derselben. Tractireten jhre maytt. die mediatoren im garten. — D. 30. Maij hielten die burgemeister umb den schluszel vom thore an. Kahmen die Schwedische commissarij Bielcke und Rosenhan herein. — D. 31. wurden sie tractiret im garten. —

D. 1. Junij, freitag, quitierten die Schweden das lager, ruckten mit der cavallerie en bataille herausz, gaben mit der gantzen armée zwo mahl salve und gingen ins land in die quartiere. Die unsrigen ruckten mit der reuterey 50 pferde und ettzliche mousqvetirer wieder hinausz ins lager. Der landgraff von Darmstat und der pfaltzgraff von Birckenfelt wurden tractiret. — D. 2. besahe rex, regina, princeps das leger, ritmeister Recce danckete ab. — D. 4. ging Hannibal nach Schweden wegen Bornholm. — D. 6. Junij sagte der hofmarschalck Corbitz mier, wie der phaltzgraff sich beschweret hatte, dasz der Hollendische obrister Mettre in Funen die rancion von einem Schwedischen obristen initâ iam pace noch fodere und ihn nicht ehr loszlaszen wolle. — D. 7 Junij kam feldmarschalck Scacc und generallieutenant Hans von Alefelt hier wieder an. — D. 8 Junij die antwort auf des pfaltzgraffen memorial fur dem herrn reichshofmeister expediret. Maior Reck abscheid genommen. — D. 9 Junij kriegesrath gehalten. — D. 11 Junij kam der pfalttzgraff herein und wurd tractiret mit general major Weiher, obristen Oeffener, generaladjutanten Lützou. — D. 13 Junij besahe der pfaltzgraff die wälle und guarnison. — D. 14. reisete der pfalttzgraff wieder weg. — D. 15. wurd der general maior graff Ludwig Loeuenhaupt im garten tractiret. — D. 17 Junij zog Helt mit dem fahrzeug weg umb die Schweden ausz Mon, Falster und Laland in dem Grunen sund zu transportiren. — D. 21. kam commissarius Broccenhusz mit designation der örter, da hin die Schwedischen trouppen von hier solten embarqviret werden. — D. 22. ging der admiral Reuter nach Helsigneur umb die Schweden nach Sconen zu transportiren. — D. 25. gab ich Erich Kraggen die Schwedischen ordren an Wrangeln und Mardenfeld, dasz er sie vice admiral Helten zur execution zusende. Beantwortete ich des pfalttzgraffen schreiben. Wurd den Schwedischen commissarien unsere ordren wegen execution des 22. puncts an Eberstein, general lieutenant und general major Alfelden zugesand. D. 26. unterschrieb der könig die ratification. — D. 27. reiste herr P. Reetz darmit nach Elsigneur. — D. 28. kam P. Reetz wieder mit der ratification. — D. 30. sandte ich monsieur Pasbergen dasz Schwedische schreiben an Duglasz wegen effectuirung des 22. puncts zu, dasz er es weiter an unsern commissarium nach Danttzig recommendiren möge. —

D. 1. Julij kuszte der obriste Stahl jhr maytt. die hand und præsentirte den

abrisz von Kiöge. — D. 3. des feldmarschalcken Ebersteins relation und antwort auf die ordre wegen der stucke in Gluckstadt, so der churfürst von Brandenburg abgefodert, und des graffen Konigsmarks gefangenschaft betreffend eingehendiget. Ging die Schwedische ordre nach Corsör an obristlieutenant Weideman, dasz er unsz die stadt restituiren solte. — D. 6 Julij kam der generalqvartirmeister Witmake und obrister Detlef Rantzou anhero. Wurd Holck gouverneur zu Cronenburg. — D. 12. Julij marchirete obriste Holckens regiment dragoner nach Cronenburg zu waszer, starck 8. compagnien, dazu die recruiten, so ausz Wensuszel angekommen, zugleich gestoszen. — D. 15 Julij schickte der obriste Holck der Schwedischen commissarien resolution ein, dasz nach 8 tagen sie erstlich Cronenburg evacuiren wolten, und schieben moram auf die raub und mordparteyen im lande, die ihre ordres ufgefangen hetten, imgleichen dasz wier nicht schiffe und proviant gnug hetten herbeygeschaffet, und dasz wier die abgedanckten officirer auch forthelffen möchten. Eodem nahm Terlon abscheid und wurd tractiret. Admiral Reuter gab ein memorial ein, dasz er vom $^{10}/_{20}$ Julij bisz $^{14}/_{24}$ ubergefuret habe 5600 reuter und pferde, 1796 man zu fuesz, 452 rustwagen, 116 centner pulver. Der viceadmiral Hinrich Bielcke zog nach Elsigneur mit einem memorial. Kam Corfitz Ulfeld hier. — D. 18. kam general major Tramp anhero. Eodem ward unsz Cronenburg wiederumb cediret. Verzeichnisz der materialien, welche monsieur Dahlbergs diener den unsrigen in Elsignör gelieffert zu haben vorgibt: 900 eicherne stämme, 6700 pallisaden, 380 schubkarren, 600 bucherne stämme, 70 lange feuhrne stämme, 14 pumpen, 600 eicherne plancken. — D. 20. reisete herttzog Ernst Gunther weg. Den 21. nam Sidney und Hoinywode abscheid. — D. 24. kam Hannibal wieder. — D. 25. ward Corfitz Ulfeld mit 50 reutern und etzlichen mousqvetirern von obristen Krusz und Detlef Rantzau ausz Bartel Reinholds hausze geholet und nach der zolbude gefüret, von dannen er nach Bornholm mit seiner liebsten gefuret worden.[1]) — D. 26. kam der generallieutenant Clausz von Alefeld alhier an. — D. 27. kam Hinrich Detlef Holck von Elsigneur, berichtet dasz nur ein regiment zufuesz und die leibguarde von den Schwedischen über alhier im lande wehren. —

D. 1. Augusti marchiret die Hollendischen regimente, obristlieutenant Nielands, P......., Engell. (Kairij), Harsolt, Mansards, von den schiffen, stellet sich bey castel in 5 bataillons, gaben 3 mahl salve, die vornehmsten officirer wurden tractiret und dem admiral Reuter ein adels brieff von jhr maytt. gegeben. Eodem kam der vice admiral Helt wieder und brachte mit die zeitung, dasz er die Schweden ausz den kleinen inseln numehr auch transportiret hette. — D. 2. kam der obrister Korber hier. — D. 3. gab Reuter die salve und zog die segel uf, welchem vom wall gedancket wurd mit geschusze. — D. 4.

[1]) Saaledes staar der nu: men oprindelig har der staaet efter »von dannen er« den Schweden solte zugefuret werden, af hvilke Ord »zugefuret« har været rettet til: nachmaln zugeschicket, som atter er blevet overstreget. Herefter følge de ligeledes overstregede Ord: Zog der lettzte rest der Schweden uber bey Elsigneur, und ist damit die evacuation geschehen.

Augusti kam der herr feldmarschalck Eberstein alhier an. — D. 8. kam herr Otto Povisch der generalcommissarius albier an. — D. 10. zog der feldmarschalck Eberstein wieder weg. — D. 13. zog der generallieutenant Hans von Alefeld weg. Eodem kam der generalcommissarius Detlef von Alefeld, item der gesanter Claus von Qualen vom hertzog Christian Albrecht. — D. 14. nam der Brandenburgischer envoyé monsieur Marwitz abscheid. — D. 16. marchirete der obristlieutenant Henschen mit 4 compagnien vom leibregiment von hier nach Holstein. Eodem kamen commandirte vom Guldenlewschen regiment 180 herein. — Den 19. hatte der Gottorfischer gesanter audientz, sein proposition bestand im grusze, congratulation zum frieden und begierde der wiederstifftung des alten vertrauens, hernach in auszbittung etzlicher deputirten wegen seiner commission, ultimo im grusz von der hertzogin frau witwe. Eodem ward Scacc und Sivert Uren reichs räthe. — D. 20. hielten herr Detlef von Alefelt und herr Lenten alsz commissarij mit dem Gottorffischen gesanten Claus von Qvalen eine audientz und hörete seine gravamina. — D. 21. gab Slingeland ihr. maytt. visite, wie er von Stockholm hier ankam. — D. 26. kam Otto Krag und Gosche von Buchwalt wieder. — D. 27. reisete der konig nach Cronenburg. — Den 29. kam der konig wieder. —

D. 3. Septembris war der könig nach Kiöge. — D. 6. kam der general major Eggerig hier an. — D. 8. kam des general major Eggerigsz regiment herein, und marchirete Scaccen seines hinausz. — D. 10. reysete Hinrich von der Wische weg. Eodem that der reichshofmeister die proposition fur den stenden, repetirte kurtzlich causas novissimorum bellorum, consensum statuum unanimem ad illa suscipienda, Dei iram ob peccata, et qvod bonis consilijs eventus non corresponderint, postea Dei misericordiam in auxilio, et qvod non servatâ fide sociorum nihilominus talem obtinuerimus pacem. Miseram faciem huius regni repræsentans et qvod de remedijs ad restaurandum et conservandum iam deliberandum sit, congregatis ob eam rem ordinibus, simulqve prospiciendum sustentamento regiæ familiæ et aulæ, reparationi classis navalis et munimentorum bellicorum victuiqve præsidiorum. Velint ergo ordines qvosdam è numero suorum deputare, cum quibus plenius negotia regni conferri possint simulqve eorum placita rescisci. Respondit ipsi nomine nobilium Güldenstern, è Fioniâ deputatus, breviter, qvod velint ad particulariorem et scriptis comprehensam propositionem ea, qvæ è re existimaverint, regere[1]), simulque obseqvia et officia eorum regi regnoqve declarare promptissima. Qvibus conventus dissolutus, qvi constabat tribus ordinibus, nobilium scilicet statu, ecclesiasticorum et civium, qvi per deputatos è civitatibus repræsentabantur. — D. 14. Septembris, freitag, kam die königin Christina hier an und wurd von jhr maytt. und dem gantzen hoffe prächtig eingeholet und auf dem garten logieret. — D. 16. kam obrister Thumstorff hier an. — D. 17. Septembris zog die königin Christina weg. — D. 26. hatte der Schwedische resident Duval audientz beym konig, königin und princen. — D. 30. kamen die pfaltzgraffen von Birckenfeld hier. —

[1]) Mon ikke: regerere?

D. 9. Octobris kam ein Muscovitischer gesanter hier an. — D. 10. præsentirten die geist- und weltlichen burger dem konig dasz konigreich Dennemarck erblich an. — D. 11. hatte der Mouscovitischer gesanter audientz. — D. 13. trugen alle stende jhro maytt. und dero familie men- und weiblichen geschlechts das königreich Dennemarck erblich auff. — D. 18. geschahe die erbhuldigungs-actus præstito homagii iuramento à nobilibus, ecclesiastico statu, civibus et rusticis. — D. 30. Octobris stelte der stadthauptman die burgerschafft auf dem schlosze, und danckte der feldmarschalck Scacc dieselbe im nahmen ihro maytt., welche selbst zu pferde hielten, wegen ihrer treue und dasz sie nun ihr gewehr ablegen und zu hausze bleiben mögen. Damit sie den die freuden salve gaben und abmarchireten. —

D. 7. Novembris schwuren die reichsräthe wieder. — D. 10. nam der Mouscovitische gesanter abscheid. — D. 15. geschahe der letzte actus von den noch restierenden stenden wegen der erbhuldigung auf dem langen saal auf dem platze. Die regalia trugen: Pasberg den reichsapffel, P. Ritz dasz schwerd, Hannibal den schepter, Gerstorf die crone. Obrister Sten Bille die blutfahne. — Den 22. wurd Hans Scacc zum feldherren gemachet. — Den 23. gratulirte Vogelsang jhr k. m. wegen der erbgerechtigkeit im nahmen der herren staten. — D. 26. wurde die erste versamlung des krieges collegij in des herrn feldherrn excellentz behauszung geschehen, dabey aber der generalmaior Eggerig wegen seiner unpaszligkeit nicht erschienen. — D. 28. habe ich einen cörperlichen eydt prælegente domino cancellario P. Reitz fur jhr maytt. abgeleget wegen der krieges secretarij stelle. — D. 29., donnerstag, geschahe wieder eine session im kriegescollegio. —

D. 5. Decembris eine session im collegio militari gehälten. — D. 14. Jhr maytt. dasz proiect ubergeben vom krieges collegio. — D. 23. ward Claus von Alefeld zum generalen der infanterie bestellet und ihm dasz generalat in Norwegen aufgetragen. — D. 30. reisete der general Claus von Alefeld von hier nach Norwegen.

Finis des anni 1660.

Egenhændig. Skrevet paa tre sammensyede Folioark.

4.

Krigsretssag mod Jacob Dannefer[1]).

1660, 26 November.

Gerichts-protocoll.

Bey gehaltener session der kriegesräthe ist am 26 Novembris, montags, anno 1660 in des herrn feldherren excell. hausze des herrn obristleut. Gotfried Rauchen sache

[1]) Efter Krigscollegiets Forhandlingsprotokol 1660, Sessionen 26 Novbr., »darinnen erschienen der herr feldherr Hans Scacc alsz præsident, generallieutenant Bielcke, reichsmarschalck von Corbitz, generallieutenant Claus von Alefelt, generallieutenant Hans von Alefelt, generalcommissarius Otto Povisch, generalmajor Tramp, generalmajor Friederich von Alefelt«.

contra ritmeistern Dannenfehr erörtert, und zwar der erste punct der klage, so der obristleutenant Gotfried wieder Dannefehr vorgebracht, dasz derselbige nemlich 1. die ordonnance reuter nicht hat wollen ablöszen, 2. die listen nicht einschicken, 3. noch auf dem bestimbten rendezvous erscheinen, 4. ihm sein commando disputiret, 5. auch drey mahl den arrest gebrochen, — ist darmit aufgehoben zu seyn erkant, dasz Dannefer der compagnie daruber auf jhr maytt. befehl verlustig worden vnd also gnug straffe gelitten.

Der ander punct von des obristl. clage wieder den ritmeister ist darin bestanden, dasz Dannefehr gegen dene amptman zu Holbeck monsieur Banner und noch einen edelman, Erich Rosencrantz genant, gesagt habe, Gotfried hette die gantze Dehnische nation geschmehet; und weil dieses eine grosze iniurie wäre und kläger solcher aufburde unschuldig, alsz bäte er beclagten deswegen abzustraffen und gerichtlich die sache vorzunehmen. — Darauf beclagter Dannefehr eingefordert und geantwortet, er gestehe, er habe es gesaget und wieder revociret zu dehm ende, dasz er streites überhoben seyn wolte; es sey aber in beyseyn 3 compagnien geschehen und zwar des nachtes fur den sturm, da der obristl. diese worte auszgesprochen: ihr grützköpffe, ihr Denische hunde; produciret zu zeügen, die er auf dem fall, da gerichtlich weiter hierin sol verfahren werden: 1. des obristleutenants eigene compagnie, 2. obristwachtmeister Cnut Uren von obristen Totten, und deszen cornett, auch quartiermeister, 3. seinen, Dannenfers, eigenen musterschreiber. — Kläger, obristleutenant, hat geantwortet, er habe zu den compagnien, welche seumig geweszen, gesaget ausz ungedult: marchiret ihr hunde, aber keine nation blasmiret. — Endtlich hat der feldherr in præsentz beeder parteien, mit gesampten gutbefindung des krieges collegij, dem beclagten Dannefehr zugeredet, er solte sein maul halten und jhr maytt. andere gnade erwarten; wasz er gegen die zwe Denische cavallier geredet, wurde hier mit, alsz von ihm selbst aufgehoben, hier mit auch todt erkand, und bliebe es also dabey. — Womit diese sache auch entschieden.

Es hat aber der feldher dem ritmeister Dannefehr vorgehalten, wie nach der von ihm selbst eingesanter lista und nach des obristleutenants Gotfrids auszage seine compagnie nur 66 reuter starck währe, und er doch dasz tractement auf 80 einspenner volle genoszen. — Worauf derselbe geantwortet, er bekenne, dasz er ein monat dasz volle tractement empfangen habe, er wolle aber rechnung thun für seine compagnie und erbietet sich wiederzugeben, wasz er zu viel empfangen hat; es seyn keine rollen von ihm gefordert, sonst er dieselbe eher auszgegeben hette.

VI.

KONG CHRISTIAN Vs EGENHÆNDIGE DAGREGISTRE FOR AARENE 1692, 1693 OG 1694[1]).

Memorial og jurnal.

Gud giffue lyke, naade og sundhed.

Januarij maaned . 1 . 6 . 92.

den 1 — bleff osz reffereret huad vdi raadstuen anlangende forpagtningen afftolden vdi Danmark var passeret, og aff osz derpa got funden, att saafremt Lassen kunde prestere prestanda. han wed forpagtningen effter contragten sckulde forbliwe: huor til hannem 14 dagesz tid bleff forundt. Fick vie effterretning fra Dressen, at voris expres med curfyrstensz presenter, som til min datter p: Sop: Hed: war giffuen, der war ankommen, og Rumohr, saa og vorisz secretere pa sammested, der pa strax uden affscked bort reist, og at Rumohr med curfyrstinden aff Faaltz war gaan til Lictenburg.

den 2 — gick ordere til Lente i Holland offuer den difficultet, angaande deffensions schibe, huorpaa sich nu atter schlutningen aff commerce tractatet accrocherer, der sammestedsz beherige remonstration att giere, om dett samme bleff og sckreffuen til Haxthausen og secreter la Folleresse i Engeland, for att reqvirrere curfyrstensz aff Brandenburg og kongensz aff Engelandsz interposition, til att disponere Holland att desistere fra den begerte abolition aff bemelte voris deffensions sckibe, saa som vie aldrig derudi kunde consentere. Bleff aff osz igennem seet instruxtionen for printzensz ober cemmerer H: H: von Allefeld angaande hansz reise til Jtallien og Franckrig, og aff osz aproberet. Jeg wiste dem og den jnstrux, som jeg sielff haffde opsatt for p: Fridrich huor effter han haffde sig att regullere. Resolverte vie paa admiralités memorial att deffensions schibe sckulde vdi

[1]) Jvfr. Nyt hist. Tidsskr. I 483—485. Kongens egenhændige Dagbøger for 1689 og 1690 ere trykte sstds. I 492—529, den for 1691 sstds. II 175—257. — I ovenstaaende Aftryk ere Kongens Abbreviationer og Interpunction bevarede, men intet Hensyn taget til de brugte store eller smaa Bogstaver, gothiske eller latinske Skrifttræk.

det minste were aff 24 styker wel byget og i det minste att kunde føre 8 a 12pundige skyt. Approberte wie og Glyckstadsz haffuensz forpelling, vde til det lidet castel, effter g: m: Schultz, og oberst Harbo affritz, og contragt att det sckulde giørisz for 27000 rdl:. Gick ordere til ob: Bielke, ob: Benenburg, og ob: Arnholdt, om de 400 man recrüter, fra Norge, til det Oldenborgsz regem NB.

den 4 — kom vorisz curier Braunmand fra Dresden igen tilbage med sckriffelser fra mine süstere bege curfyrstinderne og Rumohr med efftterrettning at de presenter allerede var igen lewert til curfyrsten aff Saxsen, og at Rumohr effter ordere vden affscked der fra war bortreist.

den 5 — gick ordere til ob rentm Brant at optage 12000 rdl: hosz krigs hospitalet, til att betalle terminerne med til Gelyckstadsz haffuensz forpelling. Bleff osz aff Meierkron berettet at det vatgelt som er 50 sols par tonaue, for vorisz vndersaatter saa wel som for de Suenscke var i Franckrig aff schaffet, saog, at kongen i Franckrig war genegen, att saa fremt Suerrig ey sckulde vilde forneye sig med 200,000 rdl. subsidier, att giffue osz forst mere, og dereffter det samme til Suerrig: saa og att alle andere differentier eller distingtioner mellem osz og Suerig sckulde opheffuisz — Herpaa gick ordere til Meierkron at tacke for denne venlige declaration, mensz derhosz at insistere paa de begerte angmentation aff 50,000 rdl. saa som dett var uden tuiffel at Suerrig ey sckulde wilde sig förneye med 200m rdl. subsid: saa bleff ham og anbeffallet, om titulaturen wed denne leylighed atter instantz att giore.

den 6 — bleff aff osz gotfunden at offuerlade til Franckrig it regement til fodsz aff 7 eller 800 m: til fodsz vnder Christian Guldenlew som oberste og der i mod at giffue kongen aff Engeland og 5 a 600 m: til att recrüter vorisz trupper vndder hertugen aff Wirtenberg. Her om bleff talt med ambassadeuren som syntisz med denne proposition wel til fredsz att were: saa som hand og antog den att refferendum.

den 7 — afflagde H: H: von Alfeld, Lud: St: von Hane, Holst Hundorf og Walter derisz corporlig eed saa og schrifftlig, huorpaa de bekom derisz bestallinger og jnstruxtioner prins Friderichsz reisse og tienest angande. — Tilstilte vie princen sielff it memorial og jnstrux, huoreffter hand sich paa reisen sckal rette, som vie hannem med egen hand foresckrewen. Om afftenen haffde den keyserlige envoye greff Kenigseck privat audiens. Bleff vdi conseillet effter seet de Hamburgske project om en ny forenning med osz, mensz for sckibenisz sckűld som i Gelűckstad caution stillet der paa er ey fulkommen den gang resolveret.

den 8 — reiste prins Fridrich her fra, lige til Jtallien Gud were hansz ledzagere frem og tilbage.

den 9 — suarte jeg mine systere bege cürfyrstin og tackede den aff Pfaltz at hun saa wel haffde vdrettet hendisz commission med presenterne. Notificerte wie droningen vdi Suerrig p: Fridrich reise til Jtallien, saa og communice[r]te jeg hinder copi aff min

systersz Wilhelmine breff til mig, belang. present offuerlewering, sckreff og itt nyttaarsz suar til min syster Fridri: Amalia som nu er i Suerig. Notificerte vie ved en ordere til cammer collegio att wie haffde anbetroet geheime raad Plesse den offüerste direction offuer vorisz financer og jntrader gick lige saa en ordere til land commissariatet saa og til see estaten deputerte en notis derom. Saa sckreff jeg og til prins Georg herom, og notifficerte hannem til lige princens reise til Jtalien. Vnder sckreff jeg see estatens reglement for i aar paa 320000 rdl:

den 11 — bleff bestallingen, for voris broders p: Georg ober cemmerer Plese, til att were vorisz virkelig geheime raad, og att haffue direction offuer rentekammeret og offuer voris jntrader intrader (!), vdferdiget, bleff dette ved worisz ordere kammeret og commiszsariatet notificeret for att rette sig effter.

den 12 — gick ordere til Meiercron om den aff osz fattede resolution, att lade trede den vnge Ch: Güldenleu i Franscke tieneste som oberste, og giffue hannem en battallion aff vorisz Nordscke geworbene regementer til en stok. Bleff aff mig hertugen aff Wirtenberg tilkende giffuen att jeg hannem 900 m rec[r]üter wilde lade tilkomme, saa og att Güldenlew en battalliion vdi Franske tienest sckulde offuerladisz huilcket han med adresse kongen aff Engeland sckulde insinuere. Conditionerne som wie der i mod stipulerer aff Franckrig, er effterfølgende, att dett regement som aff samme battallion formerisz, sckal kaldis det kongelige Danscke regement, vnderholdis aff Franckrig, saa wel vdi fredsz som krigs tider, paa den fod som andere fremmede, recruterisz paa Frank: bekostning aff Danscke og Tydske folck, og osz-igen lewerisz, naar vie det for neden haffuer, saa och frie excercice aff religion dennem bewilgisz.

den 13 — haffde vorisz ministri med den keysserlige den første conferens, og gar hansz proposition derhen at erlange een securs aff 2 a 3—4000 m i mod Türken.

den 14 — resolverte vie, ober rent mester Brant til vorisz geheime raad att denominere og allene ved commissariatet, intil videre, att lade forbliwe; der hosz bleff hannem anbeffallet at rømme cammeret til geheime raad Plesse og att were bettenckt paa, at justificere og afflege regning for hansz førte administration aff vorisz financer hid intil.

den 15 — convocerede vie geheime raad Plese det første gang, til att side med vdi geheim conseil, effter att hand haffde tilforen afflagt paa sine kne hansz trosckabsz eed. Om effter medagen tog hand possession, aff directionen paa rentekammeret.

den 16 — resolverte vie vdi conseilliet att sette osz nermere med Hamborg i form aff en protections tractat, dog med reservation aff vorisz rettighed og høyheder offuer samme bye, i mod een recognition aff 240000 rdl: in specie, i 9 aar at betalle. Gick ordre til geheime raad Eherenschildt att promettere borgemester Schafhausen en discretion aff 3 a 4000 rdl:, og en aarlig pension aff 1000 rdl. saa fremt denne tractat sckulde komme til sin perfection. Sckreff jeg sielffuer med egen haand til h. aff Wirtenberg, om den battallion som Ch: Güldenlew sckal haffue, og vorisz trupers recrutering huortil vie hannem

endeligen 1000 m. godt folck, vilde giffue saafremt hand det derhen kan dirigere at kongen aff Engeland, sligt derimod ey ilde bleff optagen (!), att vie haffde resolveret att forfreme Guld: etablissemen vdi Franck: ved den hannem forérte batallion: Bleff og aff osz resolveret att imod ultimo Aprilis convoyerne sckulde vere ferdige for att convoyere vorisz og de Suenscke vndersattersz sckibe til Frank:

den 16 — vndersckreff jeg reglementet for den Nordiske militær estat, huoraff g. r. Plese bekom en og deputer ved commissariat den anden excemplar. De orderes som war gaan til ob. Bielke Benenburg og Arnhold vdi Norge, om de commenderte til Oldenburg at send, haffuer wie conteramanderet. Bleff aff osz notificeret til krigscommisarierne Amptor og von Felden, om g. r. Plese forrettning offuer alle intrader og financierne.

den 18 — beretter Meiercron vformodentlig att Croissy haffde affslaget augmentationen aff subsidierne dog med wilkaar, om og naar de Süenscke bekom mere en wie, da sckulde osz lige dett samme tillegegisz (!). Beretter og att de ey wil tilstaa Hamborgerne frie fart vnder worisz pavillion eller passer. Formerer Meiercron sig sielff difficulteter angande titulaturen aff Franckrig att erholde.

Den 19 — bleff hannem suaret at insistere fremdelisz paa augmentationen aff subsidierne, mens at tacke imedlertid att Frank: osz dett samme som Süerrig maatte bliwe accorderet wilde tilsta saa og att anholde widere om farten for Hamb: saa som tractaten mellem os og same bye, nu fornemeligen derpaa beror. Angande titulatur at declarere Croissy att saa fremt os den med saa store foye begerte egallitet sckulde negtis vie ey widere naagen sckreiffelse til kongen aff Franckrig kunde lade affgaa, eller aff hannem antage. Dett samme bleff og ambassadeuren sagt.

den 20 — vndersckreff jeg militer reglementerne i Dan: og Nor: saa og see estaten og de extra vdgiffter; for Plesis efftterrettning, saa og for Guldenlew huad Norge belanger, saa og for g: commissariatet. Var vorisz comitterde, vdi raadstuen for att formere en ny vdsckriffning aff en kop og jld sckat paa bedere made en til føren, til widere worisz approbation.

den 21 — haffde woris ministri conferens med den keyserl: og gaff ham paa worisz ordere tilkiende, att vie wilde offuerlade keisseren 2000 m: nemlig 1000 til fodsz 500 heste 500 drag: og det gratis, imod følgende condition, 1 at samme truper aff keyseren effter vorisz reglement, vnderholdisz, 2 recruteris, 3 nar vie dem tilbage att kalde forarsagisz, paa keys: bekostning, igen leffuerisz, 4 i mod samme securs pretensionen om dett ordinere contingent opheviss, 5 og en aff vorisz princer til coadjutoriet aff Lübek, ved keyserl: officia forhielpisz. Mensz sckulde keyseren ey vilde vnderholde trupperne at osz der i mod proportionerte qvartere assigneris saa som hert: aff Gottorff andel, stifft Lübek byen Lübek, og Bremen, saa og de 4 lande etc:. Her paa sente anvojen en courier til keyseren om resolution att inhente. Jlige made haffde vorisz conferens med den Hollend: resident om comers trattat og er aff hannem ny difficulteter moveret, anlangn. farten

mellem voris egene provincier, som de lige med vorisz vndersatter pretenderer. De andere difficulteter bleff til en separat reces vdsatt.

den 23 — bleff raad Vrbig til sent, til sin information alt huad med den keyserl: erblewen handelet. Vnder sckreff qvitantiarum for g. lutnant Plesse angande gardens til hest derisz mundering. Saa wie og de Nordiske festningersz bygning igennem for til kommende sommer, vdi Gulddenlew og Vedels nerwerelse.

den 24 — bleff vdi conseillet paa rente kammer memorial ressolveret att J: Lassen, som ey haffuer holt sin contract burde att fra settisz fra toldforpagtning og den igen Eduart Cruse opdragisz, imod en aarlig summa aff 166000 rdl: og at staa for det øffrige for regensckab, dog paa wisse mader som contracten widere sckal forklaare.

den 25 — bleff osz reffereret om dett projet comersierne med Holland angande, som aff den Hollandiske Goes, og worisz ministri er bleffuen adjusteret och beffant wie for gott, att lade dett derwed forbliive, om ensckient der war naagele articuller som süntisz naget prejudicerlig for at engang terminere den sag med staten, tie gaar det den wel, er best at haffue noget med dennem sluttet en slet intedt, og gaar det dennem jlde, staar det saa wel i vorisz magt som i derisz att interpretere tractaten effter tidensz beschaffenhed og billigheden etc.

den 26 — bleff samme projet til Holland, om der at aproberis. Suarte vie hertugen aff Pløn paa hansz begering, att maatte reisse til Brunszwig, og gaff hannem der hosz til kiende att vie gerne saa, at hand ved samme leylighed kunde erffare naget om det Lyneburgscke husz nu forrehaffuende consilia og mesüres i serdellished med Cur Saxsen. Bleff resolveret og ordere giffuen belangende arbeidet i Copenh. og Frid.ort. Declarerte vie det pretenderte ègtesckab, som hertug Friderich til Sünderborg med en gemen pige aff Kill haffuer sluttet, illigitim, og gick order til ampmand Hen: Revenklau paa Flensborg det samme hertug til kiende att giffue, og der hosz i vorisz naffen at declarere, at hand sckal rømme vorisz riger og lande inden 8 dagesz tid, mensz paa det hand kunde haffue leilighed sig naaget igen at recommendere, var vorrisz mening att hand sig engagerte hosz en eller anden aff de krigende partier, og vilde vie hannem til en eqvipage, 1000 rdl: vdi Hamborg lade betalle. Der gick og ordere til Revenk: att lade tage bemelte hertug metresse vdi arrest intil videre, i lige maade order til general superintendenten, att suspendere presten, som haffuer giort copulationen. — Bekom vie breffue fra vorisz søn p: Frid: fra Bremen. Beretter Meierkron, att der allerede war gangen ordre til Betüne, att søge att forhindre egtesckabet mellem den elste Süenscke prinssese, med den vnge hertug aff Gottorff.

den 27 — reiste jeg paa en tilluket slede til Fridrigsborg, andendagen war jeg paa Esserum og

den 29 — kom jeg tilbage igen her til byen. Fick vie breffue fra Lüxdorph fra Stockhollem, meldende, att effter Picqvetieris berettning var der god disposition hosz de Suenscke, til at trede i een nermere fortrollighed med osz og Franckrig. Bleff vdi conseiliet

delibereret offuer forpagtningen aff tolden til Elsflet og effter anforte pro et contra aff osz gott funden, til købmen i Bremen forpactningen fremfor andere, at tilstaa. Gehem raad Plese bleff beffallet, contracten derom med den Bremiske deputerte att oprette, paa beste maade. War Rumohr ankommen, og giorde vdførlig berettning om det Cur Saxsiske hoffisz tilstand. Bekom og med forrig post, sckriffuelsze aff hertug aff Wirtenberg dateret den 12 Januarij att hand war ankommen til Londen, og agtede sig med dett første at komme hid til osz.

den 30 — haffde wie vdi conseilliet for, mediations verket og fandt vie for gott, att lade sagen endnu roe paa en 14 dagesz tid. Bleff og for got beffunden att sckicke, p: Carels camer junker Holst til Mekelenburg, under pretext aff hans egen erender, for at søge att dirigere det der hen att den vnge hertug aff Grabou som sckal succedere hertugen aff Suerin, maatte sckickisz herhid til att studere her paa vorisz accademie royal. Om det samme er og sckreffen aff doc: Masius til hansz fetter som er secreterer hosz den gamle hertug: voris veue er her wed att erlange leilighed att devincere osz den vnge hertug, og kand søke med tiden giøre en nermere alliance med hannem og hansz husz. — Gick ordre til Lente i Holland, paa hansz berettning, att det süntisz, att kong aff Engeland vilde accroschere sluttningen aff commersce tractatet paa en tractat de marine serdelisz om caperne, att saa fremt Hollenderne sckulde komme frem med saadanne ny proposition føren att slutte commers tractatet, att vie dett ey anderledisz kunde optage, en for pure amüsements, og var tuwengen til i saadan fald at tage og anddre mesures. Fick vie sckreiffelse fra vorisz systere curfyrstinderne aff Saxsen og Pffaltz, og derhosz effterrettning, att cu: fy. haffde tilsendt curfyrstinden aff Pffaltz, voris dattersz present. Approbert vie a. Span affritz aff stykerne, aff jeren som sckal støbis i Norge, til det ny sckib.

Februarius. .1692.

den 2 — bekom breffue fra Meyerkron at Crossy haffde giort difficullet (!), os i titulaturen nu stracksz med Süerrig att egallere. Her paa bleff ham atter tilsckrewen at giffue de Frans: minis: tilkiende, att wie pa saadan maade ey kunde mere antage breffue fra kongen aff Franck:, eller hannem tilsckreiffue. Gaff wie ordere huad wed Croneburg i aar sckal bygisz. Saa og ordere til de deputerde wed land estaten, om huisz summer til extra vdgiffter i Danemark og Norge erlagt.

den 3 — haffde vie her paa slottet en maskerade aff alle hande nationer.

den 6 — var vie vdi conseil offuer forpagtningen aff tolden vdi Elsfleth og bleff den til de Bremiske kiøbmend tilslagen i mod 19000 rdl: aarlig erlegelsze vdi croner, saa og halff dellen aff den offrige profit, som sckal beregnisz, og osz fri staa, til den ende at holde hosz contoret en controleur, saa og at told betienterne sckal staa i worisz eed, og att contracten sckal in rettisz paa 10 aar, saaledisz dog att vie den kan opheffue 3 aar forhen, eller og prolongere 3 aar lengere, ja intil 20 aar, om dett osz saa maatte behage.

Bleff og gott funden att Mons Sckel sckal giwe sig med dett første paa reissen til Holland, for att were der imod kong: aff Engellandsz ankomst, og bleff hansz instruxtion oplest og aff osz approberet, som bestar, att offerere vorisz mediation, att beffordre schluttningen aff commerce og alliance verkket, imellem osz Engeland og Holland, att hiellpe vorisz vndersaatter til satisfaction for derisz opbragte sckibe, att appügere prins Georgen fordring hosz kongen aff Engeland och de Altenaiske mediatorer, og naagle andre p: Suarte jeg, min süster curfy: aff Faltz, paa min dattersz presenter, som hun min syster aff curfyrsten aff Saxen, hende war tilstillet att sende dem herhid ved leilighed, derhosz sckickede vie hende copie aff wor breff, som dronningen aff Suerrig, om curf: slette conduite og egarrements, osz denne vge tilsckrefüen. Gick ordre til geheime raad Erenschildt, att indlade sig med baron Gødens om wisse terminer, anlangende betallingen aff den gield, som nogle aff vorisz betinter haffuer hosz byen Embden, huor paa dee een wisz qvantum huert aar vil betalle, for att beffrie sig for repressallier huor med vie samme bye haffuer truet. Gick ordre om de 3 convojere Suen: Falk Vide Falk og Maagen, att were ferdige, til medio April for att gaa til Franckrig. Bekom deputerede ved søe estaten ordere paa derisz memorial att de ey widere i aar til søe estaten kan faa, eller bekomme endsom 320000 rdl foruden magazinerne.

den 7 — bekom jeg suar fra min broder p Georg, at hand war til fredsz, att wie haffde anbetroet Plesse directionen offuer vorisz jntrader, dog att hand derhosz sckulde continuvere hansz tieneste hosz min broder, som nock er convenabel.

den 8 — war vie paa Ny Amager og vdi derisz bønder dragt, til medagsz, om afftenen bleff wie trachteret aff Güldenlew vdi hansz husz.

den 9 — gick ordere til Lente i Holland att ey tilstede att til admirallitetet i Selland sckulde giffue den mundighed, att erklere eller erkiende, om it sckib var med ret opbragt eller ey, saa som det en sag er, som aff tractaterne dependerer og der aff bor att decideris, og saa frembt der imod vorisz vndersaatersz sckibe sckulde videre molesteris og opbringisz viie dett ey anderledis end for een infraction aff conventionen kunde ansee, huor effter vie da og vorisz messüres sckulde wide att tage. Bleff raad Urbich vdi Vien tilsckreffuen, ey med saa stor animositet i mod Hanover fremdelisz at talle, ey heller at publicere den sckrifft som hand haffuede projetteret i mod samme hertug, anlangende hansz intention at bliffue declareret til att were den 9 curfyrst. Bleff om denne saag taallet, om det icke war raadeligt, att tage messüres med Brandenborg til att oponere sig der i mod, och fant vie for gott at lade talle med den Chur Brandenburg minister, og forneme om hand der der (!) paa er instrueret, til vorisz videre resolution. Gick en ordere til regeringen vdi Oldenborg, at lade det ennu forbliwe ved reductionen aff de drittler, og at forene sig derom med byen Bremen, saa og regeringen til Stade, og Ostfrisland.

den 10 — fick wie suar fra hert: aff Wirtenberg at kong Wilhellem ey wel haffde optaget hansz proposition om recrüterne, att wie derimod vilde giffue een battallion

til den vnge Güldenlew og lade hannem gaa dermed i Franscke tienest. Vie fick og suar fra Franckrig om samme saag att de ey begerte denne battallion, mens wilde dog giffue Guldenlew et regement, saa fremt hand dett begerte: vnder naffuen aff Royal de Dannemark. Meierkron beretter og, at Frank: haffde nu bewilget den begerte augmentation aff subsidierne i mod følgende conditioner, 1 at ey begere videre augmentation for neutrallitetet pendent tute le cours de la guerre, 2 att ey giffue i naagen made recrutering eller securs til Frank: finder, 3 at restringere contingentet til 1500 mand; vie resolverte her paa att aff varte, huad ambassadeüren der om maa were tilsckrewen, til videre resolution. Om effter medagen haffde den Persianiske affgesant hansz affsckedsz audiance med sed wanlige ceremonier, breffuet hand bekom tilbage war vnder det store segel aff wox med sølff capsul, wed hengendisz, bleff og med en guld kede og meddallig aff osz besckenket aff 400 daler. Haffde jeg den curiositet att see, vdi droning gemak huorleisz qvegsülf kan giorisz til gott og fint sülff, og süntisz ingen bedrag att were der vnder, for den som kan konsten, rørte ey derwed. NB dog bedrageri[1]).

den 12 — gick ordre til Lüxdorf att talle med de Suensche, om det icke wil were fornøden, at tage nermere messures om commerciernis manutenentz, saasom Engeland og Holland continuverer at trublere vorisz bege vndersaatter vdi deris faart, vagtett huad tractater og conventionner derom, med dennem ere eller kand bliwe oprettet.

den 13 — suarte jeg min broder p: G: pa hans siste schreiwelse, og tackede hannem at haffue wildet til staa, att Plesse maatte antage den aff osz hannem confererte amploy; wie tog og leilighed der hosz, att giffue princen til kinde, att anlangende Churchil disgrace princen og hansz gemahlinde best giorde at meslere sig det minste de kunde med slige afferes, og at bete ald complesance i mod kongen og dronningen aff Engeland, saa wit mugeligt war. Fick H. H. von Allefeldt een geheim ordere at deturnere printz Fridrig fra den inclination, som hand imod princesinden af Bareith, sckal haffue, og att giffue hannem til kinde, att det war best at sette paa siden alt tanke om egtesckaab, intil handsz, Gud giffue lücklige hiem komst, att vie da sielff sckulde vere betenket paa, att vdsee hannem saadant gemaahl, att hand nest Gud dermed kunde vere fornøyet. Fick raad Hansen beffalling, att confirmere feltmarsckalk Bielke vdi hansz gode mening, at vie og Suerrig burte at conjungere osz i mediations werket, saa og at begere aff hannem att hand vilde recommendere samme saag, til hansz konge, paa det deroffuer maatte tracteris og en consert imellem osz oprettisz, til huilken ende vie var genegen endnu, extra ordiner en minister til Suerrig at affsende, som aff vorisz intention fulkommen sckulde vere instrueret, huor ved hannem og bleff communiceret, huad om en nermere tilsammensettelse vdi commerce vesenet, den 12 til Luxdorf bleff sckreven. Resolverte vie paa g. m. Schultz memorial huad som vdi Glückstad festning vdi aar bygisz sckal. Resolverte jeg paa g: l. Plesses

[1]) Senere tilføjet med andet Blæk.

memorial de manglęende køller, og ander ny i steden for de vdøgtige, ved garden, og de 10 national rege: at forschaffue, og betallingen aff regementz casserne att giørisz.

den 16 — sckreff vie til fyrsten aff Lockewitz keyserl. principal comissariis til Regensburg far at congratulere hannem til denne commision, saa og til Piper om dett samme, att recomendere vorisz interese wed rigsdagen, og forsickerin aff woris affection. Lod gehime raad Ples vnderscriffue contragten om Elsffletsz tolsz forpagtining mede Bremmer købmend. Bleff og jnstruxen for casseren Oxze vndersckrewen. Gick ordere til admirallitetet om compassernisz misz wiisning att regullere. Resolverte vie paa g: l: Plesses memorial att pengene til de manglende kollertisz anschaffelse ved cavalderiet aff regimenternes casser maa tagisz. Gaff jeg en secret ordere til f: m: Wedel, gl: Schack, og gl: Plesse, saa og til g: m: Fux, Schak og Schultz, huer sin apart, for att wide deris sentiment, om der war menage att finde hos militien, effter de dennem tilsente puncters jndhold, og osz dett schrifftlig att ind giffue.

den 17 — kom jumfru Marschalckin her op paa slottet som wilde reisse op igen til dronningen i Suerrig, hund lod sig forlyde an ralliant og vdi diskursz, att dett nock schulde were ett got parti med princen aff Suerrig og min dater huor paa jeg suarte paa same made an rallian dersom hund wilde lade giffue sig comission dertil, da fick man att see huor wit dett ku[n]de komme.

den 18 — sckreff jeg til dronningen min süster vdi Suerig og sckickede hende med jumfru Marsschalkin der hosz naagen galanteries aff ett schilderie med sma demanter paa kanten, nagele Nordiske perler, og eit helt portzelin tee teug. J breffüet melte jeg om curfürsten aff Saxsens conduitte og forrehaffuende egtesckab med m: gre: aff Ansbag, saa og effter hendis begering, om min sons p. Frid: reisse.

den 19 — fick vie breffue fra Luxdorf, at effter den hannem giffuene efterretning, war der en nu inted passeret vdi den egteschab sag i mellem princessin aff Suerrig og p: aff Holstein Gottorf og sckal dronningen haffue sagt, att hendisz datter kunde altid giøre, og resolvere til denne partie. Resolverte jeg mig paa f: m: Wedels memorial, huor paa jeg sielff sckreff, att jeg vdi hans consideration,. vilde ham anbetro guvernementet aff voris greffsckaber, dog med den condition, som hand sig sielff forpligter, att were altid parat, saa wel vdi freds som krigs tider, att gaa huor wie dett raadeligst og nøddigsz eragter, enten hosz osz sielff, eller att Norge adtt forreisse, for att giøre os raport om des til stand.

den 20 — confirmerer Meiercron huad hand med siste post haffde berettet om augmentationen aff subsidierne, og den derimod stipulerede 3 conditioner huor paa hannem bleff rescriberet, at voris ministri derom widere sckulde conferere med ambassadeuren, og at hand i medlertid kunde giffue Croissy til kiende, at det siuntisz som Franckrig wilde ved disse conditioner tage til bage med den ene hãnd, huad hand offererte med den anden, saa som vie allerede hafde giffuen voris parolle til keyseren at offuerlade hannem 2000

mand, for vorisz contingent, og vie det nu ey kunde retractere; og huad anlangte recrutering aff vorisz truper i Jrlandt, saa som vie haffde osz erkleret att giffue Frank: derimod vnder commando af den vnge Guldenlew, et helel (!) regement, som war dett beste i Norge, haffde man ey føye til, at disputere denne punct, og forhindere der med vorisz trupers completering som ossz saa hoyt importerte. Bleff aff osz, paa admirallites vdi Amsterdam begering at tilstaa deris commandeur paa den her liggende convoyere at werbe 150 mand eller matrosser resolveret at det kunde conveneris, naar forst commersce tractatet mellem osz og Holland var sluttet. Der bleff og talt, om der icke kunde tilstaaisz, at Franck: lod werbe naagele 100 man matrosser i Norge, i steden aff recrüterne for vorrisz trupper i Jrland, og bleff dette til vider betenkning og ressolution vdsat. Fick vie suar fra hertuginden aff Tremullie paa vorisz sidste monitorium anlangende den Altenborgscke sag, og bestar alt i dicentes foruden at hund paa sluttningen aff hendisz schreiffuelsze begerer, at hendisz fuldmegtige som her sich sckal opholde, motte tilladisz paa hendisz wegne naagele remonstrationer at giøre, som vie bewilligte til widere resolution.

den 21 — haffde vie vdi conseillet for projettet som den Brandenborgscke minister om renovationen aff den forrige alliance til vorisz minis: hafffuer offuergiffuen, og bleff aff os gott funden, att formere et conterprojet og dett hannem med 2 separate articuler anlangende vorisz mediation igen, at tilstille. Derhosz bleff got funden, at ennu trainere naaget med slutningen, som letteligen kan scke, i medensz den Curbr: min: ey endnu er jnstrueret offuer de materier, som dee principaleste puncter aff alliancen sckal formere i serdelished det Sacksen Lauenburgszke wesent, dett Lynenburgscke husz forrehaffuende om primogenituren og cu. fyrst: dignitet, it. succession i Meklenburg det Ostfriscke dont, og deszlige. Samme dag haffde vie og for, declarationen som den Fran: ambas: imod den bewilligte augmentation aff subsidierne, begerer, og bleff intet possitive derpaa resolveret.

den 23 — bleff atter aff osz conseil holdet om denne declaration og gott funden ambassadeuren til suar att giffue, saa og til Meyercron att rescribere huad anlangende de to første conditioner nemligen ey att giffue keyseren mere securs en vorisz contingent, effter rigsdagensz sluttning, anløb, saa og ingen videre forhøyelse aff subsidierne att begere, for neutralliteten, saa lenge krigen vaarer, at wie dem vilde tilstaa, med condition at saa fremt Suerrig hereffter mere sckulde erholde, osz det samme bewilligtisz. Mens huad angar recrüteringen aff vorisz truper i Jrland, som war den 3 condition, saa wilde vie endnu formode, at Franckrig for denne gang dervdi sckulde samtycke, i mod dett aff osz offererte regiment vnder Guldenlew com:, eller om Franckrig dett ey kunde eller vilde antage var vie resolveret, derimod de 50^{m} rdl. augmentation for dette aar, at lade falde, eller og at tilstaa Fran: verbinger aff matrosser i Norge for dette aar, saa witt under handen og sans esclat kunde scke. Fick Mons Sckel sin expeditioner, til att giffue sig paa reissen, til kongen aff Engeland.

den 24 — fick vie suar paa vorisz siste schriffelse til hertugen aff Pløn, anlangende den venighed som nu sckal were, mellem Wolffenbüttel og Hannover og att her: aff Wolfb: ønskede, at sette sig med osz, i mod de anderisz prepotantz. Huor paa bleff resolveret at suare h: aff Pløn at vie der til vare genegen, og att giffu[e] hannem commission til at affhandle dett verck og att til desz beffordering ey vtienlig vilde falde, om Wolfenbüttel kunde disponeris, at projettere articlerne aff samme alliance saa som de best kunde dømme, huad til derrisz sickerhed vdkrewedisz. Naar förtst sagen imellem osz og dennem ware aff giort kunde man fremdelisz søge, og at angajere Curbrandenburg vdi samme meseurer. Giorde geheime raad Plese osz en proposition belange penge att optage vdi Holland imod billig rentersz erlegelsz, som bestod der vdi att sette den Elsfleter tolsz inkomst og naget godsz vdi dett Oldenborgske til forsickering, og huor aff renterne sckulde betallisz til dem som wie penge optager hosz, paa hüilken forslag, jeg resolverte att jeg dermed war til fridsz, att han dett ickun i werk wilde stille.

den 26 — haffde vie justis og politi sager for vdi conseilliet.

den 27 — vnder sckreff jeg for geh. rad Plese dett same som jeg den 24 haffde resolveret for pengenis optagelsz vdi Holland og andere stedsz, til vdgiffternisz lettelse saa og en jnstrux og forordning huorledisz casseren sig sckal forhole. Bleff resolveret at giffue noblessen i Holsten og Sleswig paa derisz supliqve anlangende contributionernisz forminskelse, og landdagen convocation, til suaar at det for tidensz besüerlighed scküll, ey kunde scke, og at om landdagen vie med hertugen vilde communicere og siden en visz termin der til beramme. Der hosz bleff tallet om dellingen aff contributionerne vdi fyrstendomerne, og for gott funden, naar landdagen holtisz, derhen sagerne søge att dirigere, paa dett osz et præcipuum vdi contributionerne maatte tilstaisz saa som landesz deffension paa osz allene ankommer, og at preparere noblessen i tide derhen, osz paa landdagen derudi at bifalde. Suarte mig her: aff Wirtenberg fra Londen den 12 Febru: paa min siste eegenhendig sckriffelse, og slet forhaabning, at kongen aff Engeland sckulde i gode willie samtycke, i vorisz forrehaffuende, Chr: Güld: med een battallion vdi Frans: tieneste at lade treede. Bleff gott funden at affbie suar fra Franckrig paa vorisz sidste proposition og forslag om denne saag, og da at resolvere endeligen, om recruteringen om det sckal scke eller ey. Fick vie effterrettning fra Hamborg att worisz siste projet vdi borgersckabet var aggreeret, vden nogen sma puncter og modifficationer.

Martij. .1692.

den 1 — sckreff Lüxdorf fra Suerig og ber[e]tte at kongen haffde ladet forbüde sine gehheime raad, at giffue nogen envoye, contre visite. Herpaa bleff aff osz gott funden, att giore wed vorisz hoff same reglement, og at sckriffue Lüxdorf att conformere sig samme forordning. Fick jeg it breff fra min suster curf: aff Saxsen huor vdi hund beretter at

mariagen i mellem curfyrsten og markgreffin aff Ansbag er fulkommen rigtig, og at der til allerede anstalt gierisz, foruden at sige hende det ringeste derom. Bleff ambassaduren aff Franck: memorial anlangende recrüteringen aff vorisz trupper vnder h: aff Wirtenberg comando, examineret, og got funden, hannem der paa til suar en copie, aff voris siste ordere herom til Meierkron at tilstille, med denne hos føyede mundtlig insinuation i hoyeste fortrollighed, at vie derfor saa hoyt ønskede at complettere og conservere vorisz truper for di vie var sindet, naar de først var paa denne side aff vandet, da at reclamere vorisz vndersattersz opbragte schibe i Engeland og Holland med merere(!) vigur end hidintil, og saa fremt osz ey der paa sckulde giffuisz satisfaction, da vorisz truper at anbeffalle, at instille alt operation, og kunde vie vel fatte den resolution, i saadan fald dennem ganscke at rapellere. Det samme bleff Meyerkron til sckreffen. Her hosz bleff og effter eenhellig mening vdi conseilliet, aff vorisz ministri, aff osz resolveret at saafremt Franc: i mod forhaabning ey sckulde wilde samtycke vdi forneffende recrütering da att abstrahere aldelisz derfra, og forbliffue ved tracttatet med Franckrig. Bleff osz forelest contreprojettet aff en ny allians med Cur Brandenburg, med to seperat articuler, angande mediationen, og got funden, den Brand: anvoje det att lade tilstille for att vnderholde negotiationen. Fick vie effterrettning aff Engeland at curfürsten aff Saxsen var giort til ridder aff hossebondet, paa Brandenborgsz recommenddation.

den 3 — holte wie conseil extraordiner offuer dett sist Hamborgscke projet anlangende den forrehaffuende tractat med samme bye, og noglle aff de begerte modificationer aff osz til tilstaan(!), mensz huad angar den aarlige recognition, bleff vie bestande paa 240^m^ rdl: i alt, effter vorisz förste projet, nemlig 40^m^ rdl. det forste aar, og 25^m^ rdl. dee effter folgende 8 aar. Bleff osz og atter forre lest projettet aff allians med Cur Brandenburg, og got funden, at ved desz offuerlewering, den Curbran: sckal paa ny declareris at denne allians sig allene forstaar, de futuris hostibus, og at vie ey ville haffue at bestille med denne krig foruden nermere tractater.

den 4 — bleff til Lüxdorf sckrewen, att urgere suar paa hansz memorial, anlangende repressallier i mod Engeland og Holland, saafremt worisz og de Suen[s]ke vndersattersz sckibe ey sckulde i en visz tid restitueris, og at berabe sig i denne saag paa tractaterne.

den 5 — bleff om samme sag til raad Hanssen sckrefuen, frem dellisz att recommendere desz beffordering til greff Bielke, saa og suarret paa hansz siste relation huor vdi hand beretter att Bielke vil i mod enden aff Augustij begiffue sig til Suerrig, for att hielpe att forfremme een concert i mellem osz og Suerrig anlangende mediationen, i mod huilken tid hand formener at vie kunde og did sende baron Jul, eller naagen anden extra ordinem. Hansen bleff anbeffalled at confirmere Bielke i saa gode sentimens.

den 8 — bekom jeg it breff fra min broder prins Georg att hand og hansz gemal princesinen, som nu jgen reede til barsel, haffde retereret dem fra dett Engelscke

hoff, aff aarsag, for den greffue aff Marlborgsz kone, som har weret favoritte hosz prinsesinden, og att hand wilde lade denne storem aff hoffett, gaa foroffuer huilket osz süntisz att dee nock haffde kunt det lade bliwe, og kan vie dett icke aprobere huor vdoffuer vorisz geheime raad Ples, som vdi vorisz brodersz tieneste hidintil weret haffuer suart haffuer allarmeret sig, og tesmoignert den store sele han ennu ber for hansz herre huilket er att rosse paa ham. Bekom og it breff fra hertugen aff Wirtenberg fra Londen den 26 Februarij, huor vdi hand melder att worisz jnfanterij waare ankomen til Pleinmüt, og sckule transporteris til Ostend. Tog Mons Schel sin affscked hosz mig, for at fort sette sin reisse, til kong Wilhellem. Fick vie effterrettning fra feltmars: Bielke ved raad Hanssen att gifftermaallet mellem princessinden aff Suerrig og den unge p: aff Gottors war saa gott som sluttet. Huor paa bleff gott funden, at tenke paa naagen anden partie, for min søn p. Fridrich, som kunde tiene til een contre poids jmod den anden. Til den ende bleff delibereret om dett forslag som fy: aff Anhalt til Haxthusen haffuer giort, om en mariage imellem p: Frid: og kong i Pollens datter, som sckal ville giffue hende med 2 til 3 millioner. Vorisz resolution der paa var att ey gandscke rejettere denne partie, dog ogsaa ey strax at engajere sig; og bleff for gott anseet, at lade veed greff Revenklau sckreiffue til Lente vdi Holland, at hand sckulde ved god leilighed sondere den Polinske envoye sammestesz om denne saag, og søge att faa een visz effterrettning, om kongen af Pohlen kan og vil giffue een saa stor brudesckatt, som før er meldet, til videre. Szckal raad Hansen til sckreiffisz, att confirmere Bielke vdi hansz animositet mod den conduite, som Suerig nu holder, og at søge at bringe hannem til naagen nermere erklering, anlangende hansz forslag, att ruinere Gottorff, huorwed hannem atter skal giffuisz forsickering om secretesse, og att hand uden hazard kunde expectorere szig. Bewilgede vie att raad Piper i Regensburg maa antage det Brandenburg Bareitiche votum i dett fürstliche collegio, dog med den precaution, att hand derhosz sig saaledisz comporterer, att osz ey aff nogen kand imputeris, att haffue wed hannem ladet noget ved rigszdagen forrebringe, som kunde stride mod neütralliteten.

den 10 — haffde den keyserlige conferens med vorisz mi: og refferete de osz, anlangend vorisz securs mod Türken, og bleff envojens offerter, i mod denne securs, mesten delsz antagen, og beffalt, att formere een projet aff een tractat om denne sag, til videre approbation.

den 12 — bleff det projet aff osz, vdi nerwerelse aff vorisz, vdi ded geheime conseil werende, saa og felm: Wedel, gl: Schak, og gl: Ples saa og ob: sec: Harebo examineret, og fast stillet att offuerlade til keyseren 2 battallioner huer til 660 geme., it regement til hest vngeffer 360 geme., og it reg: dragoner 450 gemen vden general, og officer, og regementstaben, jmod vorisz contingentis renuncering, og andere conditioner, effter projettensz videre formelding, det fornemste er, att keyseren sckal recrütere, og vnderholde truperne, og sckicke dem paa hansz bekostning til bage, om vie sielff sckulde komme i faare, at bliwe aff naagen offuer falden, eller attacqveret. Suarte jeg curfyrstinden

aff Saxen min süster paa hendisz siste sckriffuelse, anlangende curfyrstensz forrehaffuende eegtesckab med, markgreffinden aff Ansbach, at vie formodede, det jo war grundet paa den ny orden unis a jamais, at der var en ny intrige paa weye som sigtede paa, at reconsiliere cur fyr: med osz, og att der var allerede kommen it breff fra cur: fyr: til den her werende Cur Brandenb: minister, om denne saag, mensz att vie ey haffde willedt anhøre hansz proposition, mens ladett hannem til kende giffue at saa fremt curfy: vilde redressere huad der war scked, var dett best hand giorde dett fyrst med hansz moder curfyrstinden, som da videre kunde negotiere for hannem, og i dett offrige haffde jeg ladet den Brandenburg: minis. vide att dett war mig hel indifferent enten at haffue hans wensckab eller intet att giøre med hannem, bad ogsaa min süster curfy. nden att hund ey wilde tro alt huad de kunde forrebringe om osz, føren som jeg dett sielf lod hende wide, og jeg wilde giøre dett samme paa min side. Herhosz sckreff jeg og til hende, om prins Georg og hansz gemahlsz brulleries, med kongen og dronningen aff Engeland for een qvinde, aff dene Malborg, sckül, att hund og vilde wed en sckriffelse tilraade vor broder p: Georg, som vie og giort, at racommodere sig med kon: og dron:, føren sagen bliver werrer. Gick ordere til Lente i Holland att giøre ret alworlig remonstrationer imod den conduite som Engeland og Holland haffuer hidintil holden imod osz anlangende conventionen, om farten paa Franckrig, som de ey endnu haffde publiceret og til excecutionen bragt, vanseet den effter derisz eegen forslag er blewen oprettet og solenniter ratificeret, med den clausul att saa fremt de ey effterkom samme convention, vie vare nød til at tage andere messüres. Resolweret og expideret at ob: Bige med hansz regiment sckulde giore sig ferdig att marsere til Vngeren. Gick ordere til alle oberster ved de 9 national regementer, saa og liff regimentet til hest huer att affgiffue 24 hester, til ob: Bigis dragoner att giore bereden med. Bleff og resolveret att it placcat om de ny compassers ind rettelse sckulde vdgaa.

den 14 — haffde vie atter for tractatet med keyseren anlangende de aff hannem mod Turcken begerte trupper, og bleff gott funden at i steden for det Berenstorfiske regimen Schvanwedelscke sckulde tagisz, og som det kan bestaa vdi 360 gemene keyseren saa meget mer der i mod saa meget mere(!) fodfolck bevilgisz, saa att de 2 batallions til sammen vdgiorte it reg. aff 1500 man vdi alt, som dog ey sckulde neffnisz vdi hoffued tractatet, mensz derom en secret articul giørisz, herhosz bleff og aff osz gottfunden, at sende en general major med samme truper, og haffuer vie der til ob: Otto Rantzau denomineret.

den 15 — bleff ob: Schvanwedel beorderet at sckulde med sit regiment marchere til Vngeren og rette alting der ved saaledisz ind, at hand dermed medio April först kommende kunde complet marssere. Ob: Bige bleff lige saa beorderet. Gick ordere til gl: Schack saa og ob: Putkammer at vd commendere huer aff sit regement 6 compenier, og att ob: Putkamer sckulde comandere samme 12 compenier til fodsz, og føre dem til Vngeren. Bleff tractatet, med de secrete articuler, mellem osz og keyseren vndersckrewen. Gick ordre til Meiercron om denne saag, og bleff hannem derhosz en extract tilsckicket aff hoffued

tractatet, med beffalling, at remonstrere, huorledisz effter proportionen aff en soldat til fodsz i mod en rütter, keyseren effective ey merre folck end 2000 mand effter vorisz til Franckrig giffuene erklering, om ensckiønt officere, ey i tractaten var med beregnet, og ey i antallet comprehenderet, og som ordinere bleff saa regnet naar man sig til en wisz qvantum aff folck obligerede. Her hosz bleff hannem og til sckreffuen at keyseren sig ved sin minister haffde atter erkleret at vorisz mediation hannem sckulde vere angenehem, mensz att i Suerrig forhanden ey süntisz meget at vere at vdrette. Sckulde og Meiercron insistere paa det vorrisz vndersatter, som derisz sckibe til Engelander eller Hollander beffragtet haffuer, ved restitution aff derisz i Francrig opbragte sckibe, tillige fragter, effter den sedvanlig see coutüme matte gott giørisz og erlegisz. Gick og ordere til raad Vrbich i Win att vrgere hosz de keyserlige ministrer paa det de to seperate articuler anlanggende vorisz mediation og coadjuteriet aff Lübek aff keyseren matte bewilgisz, og envojen beorderis dennem ved ratifficationen aff forneffnete tractat, at vndersckreiffue; saasom det war dett det (!) eneste som vie haffde til vorisz satisfaction stipuleret, imod den securs som keyseren aff osz sckal haffue og giffuisz. Envojen har medlertid ad protocollum declareret, att han troede, at keyseren intention var effective osz derudi at gratificere.

den 16 — haffde vorisz ministri conferens med den Brandenborgsche anlangende renuvellationen aff tractaterne med curfyrsten offuer det projet som hannem sidst bleff tilstilt.

den 18 — bleff osz reffereret om samme conferens som der vdi bestod, at curfürsten sig angande satisfaction som vie begerer fra Riget og Spannien og Hollan haffuer at fordre, ey derhen kunde angajere, samme satisfaction via facti att pussere, fordi hand var i alliance med samme püssancer. Her paa bleff denne dag intett aff osz resolveret. Bekom vie effterrettning fra Suerrig at de nu ere sindett at true conjunctim med osz Engeland og Holland med repressallier, saa fremt inden 4 maanedersz tid osz bege ey sckulde giffuisz satisfaction for worisz vndersattersz opbragte sckibe saa og att lade vorisz og deris convojere conjungere sig. Vie fick og en projet fra hertugen aff Pløn om en forbund i mellem osz og Wolffenbüttel, i mod Zel og Hannover. Vie resolverte og samme dag, at lade Christian Güldenlew antage det regement som kongen aff Franckrig hannem offererer. — NB. bleff og talt om cammeretsz inrettelsz, og aff g. r. Plese, til cammerraad forreslagen, Jens Rosenkrantz, Mejer, Rosenkreütz, og en en, huor offuer bleff discureret, att man billig burde haffue altid i consideration, att ingen aff den Danske noblesse bekom direction offuer camer, cantzeli eller militer sager, huorpa gref Revenklau og Ples sagde, at det war i mod la forme düne guvernement suvereine att anbøtro dennem directionen aff afferene, som for suvereniteten haffde haff[t] part vdy regementet om en sckiønt intet kunde were att sige paa derisz conduite, saa war dett dog imod reson dune suverein estat og haffde effterkomerne dett wel vdi agt at tage. Reffererte Plesse at negotiationen i Holland om nagle 100^{m} rdl. paa rente a 4 til 5 pro cent. at tage var allerede incamineret ved Aboe og apparence, der-

med at reüssere, saa fremt kobmendene angande pantet, for betallingen, kunde nocksom forsickerisz.

den 19 — suarte vie kongen aff Engeland paa hansz notiffication om sin ankomst vdi Holland, med een compliment. Gick ordere til regeringen vdi Oldenburg at vie approberede den aff dennem giorte anstalt, att tage fremdelisz for fuld de affsatte münt sorter, mensz at i det tilkommende de altid først sckulde refferere disligeste sagernisz besckaffenhed førend aff egen mündighed dervdi naagett at forordene. Gick ordre til ob: Suanwedel, at som hansz alder og jndisposition vel icke tillod sielff regementet til Vngeren att føre, at hand da i andre made med en pension og første ledig verende amptmanssckab sckulde vorde accommoderet, att hand derfore regementet til ob: Weier sckulde offuerlewere og afftrede. Bekom Weier sin bestilling og patent som oberste og beffalling att haffue det Schvanvedelske regem: Bekom den keyserl: anvoje opsattet aff vorisz truper som gaar til Vngeren, huisz summa belober vdi alt fra hoyeste til ringeste 2506 hoffueder. Er et compeni aff p: Christians regement beorderet at marsere til Friederi[c]hs Ort og der med de andere 4 comp. paa festningen att arbeide, som sckal were der den 6 April forst kommendisz.

den 21 — kom hertugen aff Wirtenberg fra Holdland med en sckreiffelse fra kong Wilhelm, belangen worisz trupers recrutering som nu er i hans tieneste og som vie eiy endnu haffuer faat suar fra Franckrig, paa vorisz siste proposition samme recrüteringen angaande, saa bleff denne gang paa bemelte sckriffelse, saa og her: aff Wirt: jnsttanse, om dete same intet resolveret. Bekom Lüxdorf order, att giffue de Suenscke minister til kiende att vie var genegen til at lade eqvipere it sckib aff 50 stücker, for at conjungere sig med it Suensck, aff samme sarter, for att kreütze i Nord soen, effter Suerrigsz forslag, til commersiernis besckeirmmelsze: saa og at consertere med de Schwensck tiden, naar de memorialler og i huad form, sckulle offuergiffuisz, anlangende de opbrachte Danscke og Schwenscke sckibe: og at det war tienlig, at lade derudi inflüere at vie og Suerrig vdi alt som aff denne saag, og om det sckulde komme til repressallier, kunde resultere, vaere resolveret, at staa for en mand.

Den 22 — bleff alworligen og med efftertryck Lente beffales (!) vdi Holland, om den stor vold og vret, som voris vndersaatter aff de Selandiske caper til føyesz, i conformitet aff det re[s]cript, som med forrige post gick til la Follresse i Engeland. Bleff hert: aff Plon en contre projet tilsckicket offuer den allians med Wolffenbüttel, som dog mest ickun bestaar i en trete damitie og der hosz tilsckrewen, at det var forneden, at determinere fra dato det qvantum, som den ene allierte til den anden til securs sckulde sende. Bekom ob: Bülau i Christiansborg ordere att lade arbeidett samestedsz bero intil videre. Bleff ob: Otte Rantzau g: major til hest, og order att marsere med voris t[r]uper til Vngeren, og føre commando der offuer, effter giffuen jnstrux. Lod vie wed Harrebo, hertug: aff Pløn til sende copien aff den med keyseren oprettede tractat, om truperne.

den 24 — holte vie vorisz devotion paa sckier torsdag.

den 25 — gick ordre til Lüxdorf at suare den Franske minister Betüne paa hansz proposition om kongen af Pollens inclusion i vorisz alliance med Suerrig, at vie dermed vare vel tilfredsz, og wilde forhabe at kongen aff Pollen sckulde lade sig befalde at sckicke til den ende, som til at renuvellere den gamle correspondentz med osz, een minister til vorisz hoff. Bleff osz aff geheim raad Plese forlest een memorial aff camerets og krigsz fiscal Succau huor vdi hand haardeligen angriber commissarierne og officerene. Huilket dennem og sckal communiceris til derisz widere igensuar. Reffererte greff Revenklau at den Suenscke anvoye haffde faat ordere, om conjuntionen aff bege vorisz kreützere, om forsckreffene memorial og repressalliernisz erkiendelsze, huor paa bleff got funden, at deroffuer med hannem een conferens sckulde holdisz. Bleff resolveret, at vorisz vndersaatter, saa wel som fremmede, tolden vdi Oresund her effter sckulde betalle eller erlige, dog huad her, i Københaffuen aff voris, derisz waare consumertis, dennem ved derisz aarlige regnings slutning igen got gierisz: og sckal dette først saaledisz continuere intil vdgangen aff denne kreig. Fick vie effterretning fra Hamborg, at den Engelscke resident samme stedz haffde protesteret imod byensz forrehaffuende tractater med osz.

den 26 — bleff herpaa i meget serieuse terminis rescriberet til Lente i Holland at saa som samme resident vdi denne formente protestation haffde falsckeligen forregiffuen, at bemelte tractater var imod allierterne og avocatorierne, saa og derhosz giffuet byen predicatet aff rigszstadt imod vorisz rettighed til samme bye, at hand derffor motte desavoueris, og aff kongen aff Engeland derfor anseisz: saa som vie ey kunde tro, att kongen aff Eng: hannem der til ordere haffde giffuen. Sckreff jeg til hertug aff Plen og notifficerte ham tractat med keyseren schlutet saa og huad for truper vie dertil haffde ladett commendere. Bleff beffallet 4 com. aff dronnings regement. 7 comp. aff p. Ch:. 7 comp. aff p. Georg regement. 4 comp. Judscke. 4 comp. Fynscke att arbeide paa Rensborg festning. Gick orde: til see deputer att Seehesten schulde forfferdigisz, til att bruges for Jesz Sørensen see kortemager, og lade dem forferdige i dene sommer. Bleff g. maj: Schulten suaret at murwerker til Croneborg var tort og i god stand, og att han sckulde dog tilsee att antrepreneren gorede der lige saa god arbeid, og att hand jckun brente stenene til gaffuensz.

den 28 — bekom vie breffue fra Franckrig, at de[r] var slet apparance, til att persuadere kongen aff Fr: at tage i mod de siste expeditientier anlangende recrüteringen aff vorisz truper vdi Flandren.

den 29 — confirmerte ambassadeuren det samme, ved ordere fra hansz konge, og begerte, at i conseqvens aff tractatet hert: aff Wirtenberg med hansz sollicitatur om recrüterne maatte affvisisz. Herpaa bleff vdi conseilliet, effter ad vie enhuersz mening haffde anhørt, aff osz gott fundden, ey sielff at giffue recrüterne, (her til bleeff vie fornemelig for to aarsager scküllobligeret, 1 for at meintinere vorisz til Franckrig giffene parole og haffuende alliance, 2 for prins Frid: reiisze, som ellers ey vell vdi Fra: sckulde anseisz)

mensz at lade Haxthusen negotiere 1000 mand hosz Cur Brandenburg i mod 15 intil 40 rdl. a mand, saa og at assistere derimod cu fyr:, saa fremt Mark og Pommeren sckulde attacqveris, saa og at beffri de[t] Brand: Westindiscke compenie fra den tiltale som vorisz compeni gior paa dennem, og lade dem restituere derisz vdi St Tomas bortagene effecter. Resolverte og att giffue 50[m] rdl., til att komme vd aff dene sag, heller en som giøre naget som kunde were i mod vorisz parolle huor til de vdi voris consel: ogsaa giorde forsckud paa halff delen, og den anden del vdaff woris eget cammer, huorudaff Haxth: straxzen bekom med sig vdi wexzel til presenter 10000 og 40000 rdl. som sckal betallisz vdi h: aff Wirtenbers naffuen vdi Hambor og huor dett beheffis til werbninger aff de Brandenb: truper vnder hertugensz aff Wirtenbergs naffuen. Bekom ob: Bielke schrifftlig forsickerin paa det første regiment til fodsz som worder her ledig. Gick ordere at barqvelonen Maagen strax sckulde offuer føre Haxthusen til Rostock.

den 30 — lod sig ambassad: formerke at haffue hørt naaget om den forrehaffuende negotiation, og protesterte derimod eventualliter saa som en sag der var indirecte imod tractaten. Bleff en instruxtion for Chris: Güldenlew op sat, huor effter hand sig i Franske tieneste og ellers, sckulde rette og forholde.

den 31 — bleff sagen om recrüteringen igen ventileret vdi nerverelsen aff h: aff Wirtenberg, og endeligen schluttet, at Haxhusen sckulde icke disz mindere, gaa til Cur Brandenb: for at begere samme 1000 mand mens ey derom naagen tractat att oprette, huortil obleut: Erfft aff h: aff Wir: bleff ordoneret, og hannem til den ende wexcellerne paa verbepengene tilstillet, saa att Haxthusen ickun sckal apügere sagen, og ey som principal der ved intervenerer foruden huad angaar assistensen og den St Tomassčke sag, huor offuer hand en secret reces kunde oprette: saa att Franck: ey kand sige att tractatet der ved i naagen made contravenertis, saa fremt ellersz curfyrsten, med obl: Erfft om forsckreffene 1000 mand sig vil forene, og samme h: aff Wirtenberg som hans committert, offuerlade, i huor wel werket aff Haxhusen appugeris, saa som vie haffue aarsag at ønscke trupernis recrütering eller completering og Franckrig det paa ingen maade haffuer wildet tilstaa.

den 31 — om effter medagen r[e]iste Haxthusen med Magen til Rostok, haffendis obl: Erfft med sig i følge. Samme dag reiste Chris: Güldenlew til Frankrig.

Apprilly .1692.

den 2 — haffde vorisz ministri conferens med den Schwenscke envoje, anlangende krytzerne vdi Nort søen, repressalliersnesz erkendelse imod Engel. og Hollandt; de Ostenders capperier; og inclusion aff kongen aff Portugal vdi vorisz tractat, med Suerrig; og bleff hannem paa voriisz beffalning derpaa til kiende giffuen, at worisz kreytzere sckulde were ferdig imod medio Maij, og at conjungtionen kund scke ved Neuset eller Fleckerøen, att repressallierne burde at extenderis paa alle sckeibe for att bringe Engeland og Holland

derved desz før til resson, at om de Ostender, kunde först sckreiffuisz fra bege konger til curfyrsten aff Beyeren, i serieüse termes, og at inclusionen aff Portugal kunde sckee ved it seperat instrument til at giøre vorisz tractat med Süerig, applicabel paa kongen aff Portugal. Bleff gott funden at raad Hansen, ennu sckulde opholde sig naaget hosz feltmarsz: Bielke og at hannem derfore huerdag sckulde gotgiørisz 4 rdl:. Gick ordre at fregatten Lindormen sckulde eqviperis til att krytze, og cap. Barent Roluffsen der paa att comendere. Ob: Schvanwedel bekom forsickering at sckulde worde saaledisz accommoderet, saa hand kunnde were fornøyget. Til ob. Biege og Weier om derisz regimenters mars fra Kolding i mod den 20 eller 21 April att indrette, og saa widere en corrs effter marche ruterne at ud marsere. Ob: Schak Brokdorff bekom g: m: Otto Rantzaus regiment, og ob: Detlof Brokdorf bekom sin brodersz regiment igen. Bleff befallet, at eqvipere Flüende Fisk, og att lige i Beltet, og Makrelen her paa reden, til wagt sckib.

den 4 — bleff det samme som den Suenscke envoje var insinueret, til Luxdorf sckreffued, og des beschafenhed videre [i] re[s]criptet deduceret.

den 5 — gick ordere til Meyercron, att saa fremt Frankrig sckulde bliwe ved den fattede resolution, ey naagen expedient mod recruterin aff vorisz truper vdi Flanderen, at wilde i mod tage, da ey widere derom att (!), mensz at giffue Crossy til kiende, at hertugen aff Wirtenberg og ey videre der paa insisterede, mens allerede haffde affsckicket naagele officerer, for at forsoge at faa samme recrüter, fra Mekellenburg Volfenbüttel, og Brandenburg, her hosz fick hand og aparte effterretning om Haxthusen reyse til cur: f: aff Brand: og at ambassadeurensz ombrage derom ey war funderet. Same dag bleff og ambas: sielff, som war syg, wed sin secretere til kiende giffuen, at hand kunde were forsickeret at hertug: af Wirtenberg, i mod tractatet ingen recrüter aff vorisz militie og vndersaatter sckulde giffuisz, saa lenge Franck: der ey vdi samtyckte, mensz at wie sckulde forhindere, at faa dennem fra andere, der til vare vie ved tractatet ey forbunden. Vndersckreff jeg bestillingen for her: aff Wirtenberg til att were vorisz general aff jnfanteriet, hüilken han sig kan aff betiene, der vde, naar hand det sielff best eragter att giøre bekient, saa og vndersckreff jeg en pension for ham til g: r: Plese aff 2000. rdl. offuer hansz forrige gaje, som sckal begünde fra nytaarsz dag 1692.

den 6 -- bleff een projet opsat til en nermere forbundt imellem osz Engeland og Holland som hertugen aff Wirtenberg sckulde med giffuisz, til at sondere kong Wilhelm offuer desz contenta som derudi generalliter bestaar, att extendere den siste alliance aff anno 1690, i mod de som skulde wilde meslere sig med denne nerverende krig i mod allierterne, effter andledning aff tractaten aff anno 1674. 2 at osz derimod, til att vnderholde een arme aff 16000 mand, og at kunde eqvipere 20 a 25 sckibe, bewilgisz 300,000 rdl. aarlïgen, smaa supsidier, 3 mensz naar det kom til ruptur og action, at osz da de samme extraordinere subsidier, som osz effter trac: aff 1674 ere blewen accorderret, betalte og betallingen ved gode wexseler, eller caution bourgeoise forsickerisz, 4 at forsterke

for tilkomende aar eller campagne vorisz corpo vdi Flandren med 4 a 5000 mand, i mod wisse conditioner i serdeliszhed, at endel deraff sckulde bliffue effter kreigen vdi Holland og der vnderholdisz, paa den fod som det med Engeland eller med naagele Engelscke regimenter for nagle aar siden er sckedt.

den 7 Aprilly war jeg med Wirtenb: til Cronborg og hiem igen om afftenen til Copenhagen og giørde jeg ob: Gevike til gen: maj: samme dag.

den 8 — haffde vie for vdi conseillet naagele indlandiszke Danste og Nordiscke sager. Bleff aff osz resolveret att accademiet royale sckulde inaugureris den. 15. April, som er min fødselszdag, med behorige ceremoni: Fick vie breffue fra Luxdorf at Betüne haffde talt med hannem om een egtesckabsz alliance mellem printz Friderich og princesin aff Pollen, og meget extenderet kongens aff Pollens rigdom. Bekom Plesse suaar fra hertug Christian aff Meklenburg at hand samtyckete i hansz neveus til Grabau residerende hansz reisse til Copenh. for att giffue sig i worisz accademie royal mensz saa som hand ingen penge der til vil furnere, resolverte vie at giffue den vnge hertug en pension aff 1000 rdl. og at lade Holste insinuere det hansz moder.

den 9 — bleff forsckreffuen projet om en nermere alliance med Engel: og Holl: vdi conseiliet en pleno examineret, og effter at alle voris ministre deroffuer derisz mening haffde sagt og ey naaget widere der ved fant at errindere, end at derimod vilde vere fornøden, at ey engagere sig ved naagen ny declaration med Franckrig, mensz heller at miste 50^{m} rdl. augmentation, end sig henderne at lade binde, saa resolverte vie derpaa at lade samme projet tilstille hertugen aff Wirtenberg, og at traisnere vnder en og anden convenabel pretext negotiationen om bemelte 50^{m} rdl. med Franck:, intil man fick suar fra hertugen huorledisz kongen aff Engel: sig haffde erkleret pa samme projet. Bleff aff osz resolveret at bewilge til en visz Jode, at lade mønte til Gelyckstad fremede drittler, i mod 12000 rdl. erleggelse, og en forsckud aff — 20000 rdl. vden rente for it aar; og at der ingen kronner, indtil widere i Dannemarck sckal müntisz, for at bringe kronnerne der ved i desz hoyere prisz, og at vdi Norge halff delen vdi species sckal müntisz. Derimod sckal müntmesteren giffueisz en resonabel gage. Bleff hertugen aff Wirtenb forelest progettet om den allianse med Engel. som han aproberte og declarerte i voris pr[e]sens, att wilde furnere pengene til de Brandenburgscke recruter, og sckulde osz, de vdstilte vexceler igen restitueris. Resolverte vie pa de deputerde ved see esttaten derisz memorial at ingen vornede fra Holmen, vden voris ordere sckulde løsz ladisz, og de som ansøgning derom giorde aff wissisz med god maner, og hosz osz derom fürst, at suplicere. Bleff krigs comisarius von Gehren bestilt at følge med truperne til Vngeren, og nyde 600 rdl. til løn, og 200 rdl. til eqvipaje.

den 11 — bekom Lüxdorf ordere, at giffue Betüne til kiende att wie haffde approberet hans mening, om kongensz aff Pollens inclusion vdi vorisz alliance med Suerrig, nemlig at sagen imellem Luxdorf og bemelt Betüne fürst kunde affgiørisz og siden med

Suerige. Saa og anlangende mediationen vie i lige made, haffuede aproberet Betünis sentiment, nemligen at lade endnu, eengang tentere hosz kongen aff Suerig een concert vdi somme huerket, før end at proponere til partierne mediationen separatim, saa og at tacke Betune for hansz gode intention til at hindere mariagen imellem princessen aff Suerrig, og den unge hertug aff Gotto[r]ff, mensz at giffue hannem derhosz at forstaa at apparentligen res ey vare mere integra, og inted widere derudi war at giøre, end at lade sig amüsere eller düpere aff de Suenscke. Sckulde og Betüne tale videre med Luxdorf om princessin aff Pollen, at tage alt ad refferendum. Bleff resolveret, at der sckulde gaa en ordere til alle kobsteder at specificere sckaden som de haffuer lidet hidintil aff caperne. Bleff og paa relation aff regeringen vdi Oldenbu got funden, at giøre der en wisz indlage aff digerne for att conservere desz bedere det offrige marsckeland.

den 12 — bekom jeg it anstod, paa min fod, kloken 3 om morgenen, som kom mig til at holde mig, inden mit cabinet. Resolverte dog, at lade Meierkron wide, i huad tilstand negotiationen, aff worisz og de Fran: ministerer i Suerig beffinder og huad i gaar bleff re[s]criberet til Luxdorf om Pollen og mediationen. Bleff ham og anbeffallet at insistere paa betallingen aff 50^{m} rdl. augmentations, foruden at giffue derimod den ny declaration som Frank: begerer, fordi de to fornemste puncter aff samme declaration nemlichen recrüterne, og contingentet vare allerede affgiort, og at den tredie, ey at wilde begere mere augmentation, warende denne krig, dependerede aff conjuncturene og succesen aff negotiationen aff Suerrig. Arsagen aff denne depesch var, att haffue derwed leylighed at holde negotiationen om bemelte augmentation en hallene, intil man faar at see, huorledisz denne campagne wil affgaa, og huad hertugen aff Wirtenberg hosz kongen aff Engeland, vdi den hannem aff osz medgiffu[e]ne secrete commission til en nermere forbund, vdretter. Suarte jeg curfyrstinden min suster aff Saxen paa hendisz to siste sckriffelser, i serdelished om mariage sagen imellem Suerrig og Gottorf som hun mener ey endnu att were affgiordt at vie haffde ganscke contraire effterretninger derom. Sckreff vie og til vorisz son p Friderich som nu er til Rom, og repeterede derudi vorisz hannem forhen giffuene faderlige formaninger. Gaff vie ordere til alle obersterr til fods ingen folck, aff derisz vnderhaffuende regementer, til huem det og vere maatte, enten vnderhanden, for penge, eller i andere maade at offuerlade, mens langt mere at vere betenckt paa huorledisz de mangelende lucker med døgttig folk best besettisz og completeris kunde. Gick order til admirallitetet att capt. Biørenszen ey sckulde gaa med convojerne, mens capt. Sested vdi hansz sted at commandere. Bleff og beffalt att giøre Lindormen ferdig at transportere til Rostock vorisz truper som d[e]rffra gaar til Vngeren; og at sckibet siden sckal krütze vdi Nort søeen. Bleff obl: Detloff Brockdorf bestilt som oberste ved eit aff de Judscke national regement, som Schak Brokdorf haffde til foren. Bleff ob: Tramp og ob: Krug beorderet en huer 2 comp. til Croneburg arbeid og 1 comp. til Mon att lade marsere, som giör vdi alt 6 compenier.

den 15 — bleff accademiet royal inaugureret vdi worisz nerwerelse, vanszet vi osz naget incomoderett beffant, vdi den ene fod. Fick vie breffue fra hertugen aff Pløn med den schluttede og tillige ratificerede tractat imellem osz og Wulfenbuttel i de secrete articulis specificeris qvantum aff secursen effter vorisz forslag.

den 16 — bleff samme tractat aff osz i lige maade aproberet, og ratificeret og hertugen aff Pløn tilsent, og hannem tilsckreffen, att vie vare genegen endnu nermere osz med Wolffenbütel at sette, in specie om det Saxesen Lauenburgscke vesent, om dett begertisz huoraff dennem en større portion en Zel og Hannover sckal tilkomme effter pacterne. Bleff osz forrelest instruxtionen om convojerne til Franckrig, og aff osz approbert. Fant wie for gott, att lade gaa den yngste Vldric Christ: Güldenleve, med besagte convoger for at excercere sig vdi søewesenet. Resolverte vie paa commissariernis offuer ryter gotsed derisz ingiffne memorial, om Johan Rantzau regementisz ryttergodsz videre og bedere i stand settelsze, at det ved commissariernisz erklering sckulde forbliwe, og paa samme maade ved de andere regementer og indrettisz.

den 18 — bleff til Luxdorff sckrewen, att saa fremt Suerrig ey sckulde wilde resolvere til en general beslag, saavel paa de Engelscke og Holen: sckibe som kommer i Oster søen, som paa de der gaar til Moskau, effter Oxensternsz forslag, at det war best slet ingen repressallier att forretage, mensz at lade det forbliwe ved mundtlige remonstrationer. Hand fick og ordre at giøre den Franscke minister Betüne en compliment paa hansz sckriwelsse til osz. Haxthusen kom igen fra Berlin med tractatet om recruterne, til vorisz truper i Flanderen.

den 19 — bleff jnstruxtionen for comandeuren pa convojerne captein Sestedt ad Francrig vndersckreffen og den same dag tog Vldrich Christian Guldenlew sin aff scked fra mig for att gaa med til søesz pa convojeren, for att giøre sig qvallificeret. J lige maade tog hertugen aff Wirtenberg sin aff scked dagen til føren, for at gaa til Flanderen hosz worisz trups igen. Gick order til søe estatens deputerde huorledisz det sckulde forholdisz, med convoj pengenis opbyrsel. Ordere til hertugen aff Wirtenberg at antage g: m: Hartewig Aske Schack, vdi steden for g m Tetau, hosz woris truper. Resolverte vie paa admirallites collegio memorial angande deffension schibenisz, huilke aff de forrige, der for agtisz sckulde. NB Føren hert: aff Wirtenberg forreiste extraderde hand til Plesse de aff osz hannem giffuene wexceler igen og wilde til forhandle sig rec[r]uterne pa andere steder til worisz truper, for de vdi hendere haffuende Engelscke penge. Han tog og med sig en vdførlig instruxtio om en nermere forening med Engeland og Holland. Bleff rescriberet til Meierkron at ved hertugen aff Wirtenberg aff reisse sagen om recruterne ganscke war affgiort, og at Meierkron i vorisz naffuen sckulde giffue til Franckrig den paa den anden punct om contingentet begerte declaration, nemlig at for vorisz contingent fra aar til aar ey mere en 2000 mand til keyseren sckulde giffuisz, saa at vie forhabte at Fran: ingen videre difficultet sckulde wilde giøre, osz derimod foruden widere declaration den offererte

augmentation aff 50^m rdl: at lade betalle, og det aff dato offerten osz derom war scked. Bleff paa rad Vrbichs berettning at richs vice cantzeleren haffde ladett sig formerke, at med tiden vel kunde giorisz en egtesckabsz alliance imellem den Romiske konning og vorisz datter p: Sophie: Hed:, gott funden at lade hannem suaare ved greff Revenklau, at saa fremt keyserensz tanker sckulde gaa der hen, at greff Kønigsz Eck vel derom bleff instrueret, og ey videre sig ennu derom at udlade.

den 20 — haffde vie den Altenburgscke sag for, og bleff gottfunden, foren at resolvere naaget positivement derpaa, att sckreiffue til Guldenlew og Freidag, som med formundersckabet, haffuer att giore, derisz mening om sagens beschaffenhed og huorledisz den vnge pupil best conserveris, saa og creditorene betallisz kunde, at fornemme.

den 21 — bleff aff osz resolveret at ordonancen offuer rytter og dragoner vdi Norge, effter det fra Norge hidsente, og siden aff andere commissarier reviderte project vdfferdigesz sckulde, og forordningen forderligst, der om at lade vdgaa. Bleff og de klagemal, offuer den affgangen reg. qvartermester Samuel, som sckal haffue nytt mere en hannem til kom, for att hente penge til regementerne herhid fra Judland, examineret, og gott fundet, general commissariatet der offuer att fornemme, til videre resolution.

den 22 — bleff osz reffereret, huad for difficulteter hosz commerce tractatet med Holland, aff residenten i den siste med hannem derom holte conferens var giort i serdeliszhed om deffension sckibene og den Speirische tractats renuvellering, og be[sluttede] vie der paa att giffue hannem til kiende, eller suar, at i disse to puncter vie ey videre en ved det siste projet var sckedt kunde effter giffue, og huad anlangende en ny tractat de marine, at det kunde scke, naar først den anden vaar sluttet og ratificeret. Bleff aff osz resolveret at giffue ennu en visz person frihed at lade mynte $\frac{2}{3}$ stycker i mod 8000 Rdl: erleggelse, som hand offererer huer qvartal derimod att betalle, og som denne person sig hosz presidenten i Altena haffuer angifven, at Plesse derom ved hannem contracten sckal lade opsette. Confirmerte vie domen, som oberste Bülau vdi Witzlebensz sag, imod naagele bønder i greffsckabet Delmenhorst, haffde affsagt, med den extension, att bønderne for derisz haarde inleg, mod Witzleben som derisz drost, sckal giffue til de fattige 40 rdl:, saa og at Witzleben sckal gott giørisz aff vorisz cammer, huad hand til dennem sckal betalle, naar engang aff osz eller vorisz arffue successorer, dett stridige land, med det Delmenhorstiscke forwerk indløssisz.

den 23 — gick ordere til brigadier Pott og ober Bülau at fel: mar: Wedel guvernementet offuer greffsckaberne Oldenburg og Delmenhorst var opdraget. Bleff commisarius Hansen; som ober comisar: ved truperne i Flanderen vnder her: aff Wirtenbergsz commando bestilt. Bleff tractatet som Haxthusen om recrüterne til Berlin sluttet aff osz ratificeret, dog i ratificationen intet om recruterne formeldet saasom den sag vdi hertugen aff Wirtenberg naffuen er negotieret, og een egen tractat derom med oberste Erfte sluttet; som og til Franckrig er communiceret. Bleff og tractatet med keisseren aff osz ratificeret,

og imod den keysserlige vdvexselet. Derhosz bleff den keyserlige envoje 1000 duc: ved en secreter til een present aff osz presenteret, saasom keyseren med vorisz bewilling haffde besckenket greff Revenklau med lige saa meget, og ober secreter Jessen med 500 ducater. Bleff aff den Hollendscke resident proponeret eller forspurt, om Hollenderne kunde vere forsickeret, at derisz skibe som farer paa Norge og Oster soen, ey sckulde anholdisz, for de naagele aff vorisz vndersattersz sckibe vare opbragte i Seeland, saa vilde Staten frigiffue farten paa Norge og Øster søen, hannem bleff derpaa ved en secretaire suaret og det samme til Lente i Holland sckreffuen att vie ey var sindet, at lade i nagen made trublere Hollendernisz commerse, vdi den faste forhabning at dett samme vorisz vndersaatter, saa og de Süenscke sckulde vederffarisz aff Hollenderne, mensz om dett ey sckede, saa kunde vie ey forbigaa at tage vorisz vndersattersz, saa og de Schwenscke i besckermelse, huorudi Suerig staade med osz for een mand, og at søge, at forschaffue, dennem paa andere maade een fry farth, og satisfaction for den hidintil dennem tilføyede sckade.

den 25 — bleff Lüxdorf suaret paa hansz seneste relation anlangende instruxtion for kreutzerne i Nordt søen at vie conformerte osz med kongen aff Süerrigisz sentiment derudi. Saa bleff hannem og tilsckicket huad residentten aff Holland, om farten til Öster søen og Norge i forgaarsz her haffde proponeret, og hannem derpaa er suaret, ey tuilendisz at kongen aff Suerrig jo samme suar til Hollenderne sckulde giffue, saa fremt hannem det same sckulde proponeris. Fick wie breffue fra Franckrig at kong Jacob staade i beredsckab at giøre en dessente med 25,000 mand i Engeland.

den 26 — gik ordre til Meiercron, at hand sckulde folge kongen aff Franckrig i campagnen, og att saa fremt Cur Saxen haffde een sincer intention og forlengsell med osz at blive reconsillieret, og vorisz alliantz og garantie til at meintinere neutralliteten med Franckrig, at erlange, den eneste og rette veye dertil var at addressere sig först til hansz fru moder curfyrstinden, saa og lade derom hosz osz, ved een egen sending eller ved den Franscke ambassadeur negotiere. Der bleff og, om bispen aff Münster hosz foyget, at hand paalige maade kunde lade tractere om en nermere forbundt med osz, om det hansz intention ellersz war, huor wed viitlefftigen deducertis, huorledisz mand sig kunde forlade, paa hertugen aff Hanover og hansz sincerationer herhosz bleff og Meiercron communiceret, huad vie i gaar til Luxdorf haffde rescriberet.

den 28 — delibererte vie vdi voris cabinet, huorledisz een fond aff een million rdl., kunde ved credit til veyge bringisz, og bleff got funden, att g: r: Ples til den ende, sielff en reisse til Amsterdam sckulde giøre; og imedlertid aff vorisz ministri og fornemste betienter ved hoffedt to gange hundere tusende rdl: optagisz paa rente, til att betalle det som for handen nødig er, intil Plessis tilbagekomst. * Vie resolverte og samme dag at sckicke cammerjunker Holst som er hosz vorisz søn p: Carel, til Pollen, for at giøre en exagte rapport om den Polenscke princes person og tilstand.

den 29 — fick jeg breffue fra min süster curfy aff Saxsen fra Dresden at bi-

lageret med curfyrsten og markgreffinden aff Ansback allerede til Leipsig var holdett, og ingen stor kierlighed, mens tuert imod allerede naagen frødeur i mellem dem var att formercke.

den 30 — bleff osz reffereret huad med den Cur Brandenburg. minister vdi conferencen war passeret, og at renovationen aff den siste tractat, nu for saa vit var adjusteret som vie approberte, dog at om det Saxsenlauenburgscke wesent, saa og om vorisz vndersattersz commerse til Franckrig imod de Engelscke og Hollandscke troubeler, tillige naaget vdi secrete articuler bleff stippulleret. Om disse trubler, og vdi Engeland i ser forgangene confiscationer, fick Schel ordre et memorial vdi serieuse terminis til kong Wilhelm att offuergiffue, og med andere mesures att true, om vorisz vndersaatter ey sckulde giffuesz billig satisfaction. Herom har Fallisau paa tagen at sckreiffue i same terminis til churfyrsten aff Brandenborg hansz herre.

Maij. .1692.

den 1 — reiste vie til Friderichsborg, saa szom det bederette sig med min fod.

den 2 — bleff staahester til slagen til stodett, til Esserum og vdi de andere wanger. Tog den vnge hertug aff Glückszborg sin affscked, for att gaa vdi campannie vdi dette aar. Kom effterrettning fra Holland, att hertug Christian Ludewig aff Mekelenborg var meget syg, og ey vden faare att døe. Herpaa bleff aff osz gott funden at lade anbyde til den vnge hertug aff Grabou, og hansz moder, som presomptiv successor aff hertug Christian, vorisz assistentz til at maintinere sin successions rett, og om hand og hansz moder dett begerte, at sende dennem til hielp naagele aff vorisz truper som staar vdi Holstin.

den 3 — gick herom ordere til Holst som er hosz p Carel cammer junker, som effter voris beffaling sig endnu i Mekelenburg opholder, at giffue dene vorisz fattede resolution denne vnge hertug og hansz moder, til kiende, med videre contestation aff vorisz affection i mod dennem, dog derhosz at stille til derisz eegen vilkaar, og gott findende, om de fornoden eragte, at antage vorisz offre eller ey, i huor vel de haffde stor arsag til att precautionere sig i mod alle naboer, som letteligen ved saadant occasion, kunde søge at inpatronere sig aff festningerne og landet, til den vnge hertugsz saa og hansz modersz, som formünderin og regentin, storste prejuditz. Og for att betage dennem alt ombrage om vorisz assistens vare vie til fridsz, att officerene og folket som saaledisz aff dennem antagisz, sckulde afflege til den vnge hertug een behorig trosckabsz ede. Her paa bleff en ordere til g leüt: Dumenil vndersckreffen, og samme original Holsten tilsent, for att extradere den til den vnge hertug, og hansz moder, om de det sckulde vere begerendisz, orderen lyder ellers paa it gansck regiment dragoner, om de sckulde haffue dem fornoden, eller og mindere effter egen behag, dette bleff med en expres laqvey fort sent til Holst som sig

til Suerin nu op holder. Bleff tallet vdi største geheim med g Revenklau Jessen og Harrebo, om Ratzeburg, om dett icke vaar giørligt att bemestere szig aff same bye, og conseqventer aff landett Saxsen Lauenburg intil keyseren det den rette successor og arffuing haffuer adjudiceret, i serdeliszhed saa fremt kong Jacob descente vdi Engeland sckulde haffue fremgang, og det hus Lüneburg giffue til keyseren 6000 mand, og der wed den største deel aff sin forces i landet at bortsckicke. Vie fant der paa gott, at lade først effter see ved een forstandig officerer platzensz besckaffenhed og situationen saa og alle advenuerne, om den ved en entreprise kunde eroberisz, eller i kortid forseris til accort, til videre vorisz resolution. Vie gaffue Harreboe ordere, at sckriffue der om til obrste Harreboe, for att faa wed hannem den rette og pertine[n]te effterrettning, om samme festning Ratzeburg. Haffde den Suenscke til Holland destinerte envoye Lilieroth hosz osz her til Fridrichsburg audientz og leffuerte osz een sckreiffelse fra sin konge. Hansz erende bestod i att consertere med vorisz ministri paa huad maner Portugal sckal includeris vdi alliancen imellem os og Suerrig anlangendisz commerciernis frihed, og tog affscked med det samme.

den 4 — haffde vorisz med hannem derom i Københaffn conferens, og giorde de osz derom den 6 May allerunderdannigst raport.

den 6 — bleff herpaa rescriberet til Lente vdi Holland att hand sckulde rette sig effter denne afftale vdi den forwerende handling med den Portugiscke envoy; og communicere fortrolligen med den Suenscke ministter i serdeliszhed vdi commers vessenet. Expederte vie oberschenken Fos, fra Güstrau szom paa hansz herrisz vegne hosz osz sckulde anholde, at vorisz truper som til Vngeren er destineret, motte beorderisz, at holde god ordere i derisz marche vdi Meckelenburg: som allerede aff osz var beffallet: huorpaa vie osz og i vorisz suar til hertugen aff Gusterau beraabte.

den 7 — bekom admirallitetet og søe deputerterne ordere att laade Heyeren eqvipere, og lege den vdi Sundet. Saaog en aff jagterne i Glückstad til att ligge paa Elffuen. Og Oberst Suanvedel bekom bestilling som g: maj: dog ickun for dett første at nyde 1000 rdl. aarlig gaje. G leu: Ples bleff beorderet at laane aff regementernis casser, til geheime raad Plesse i zahl kammeret lefvere — 14500. rdl:. Jlige made att betalle aff casserne til de rytter heste som dragonerne var med giffuen, til Vngeren efftter taxeringen 6479 rdl:. Resolverte vie paa gl. Plessisz memorial, og forestilling offüer forrige summa endnu til rütterhestenisz jndkøb og completering, cheffs aff regementerne at gott giøre, og aff regements casserne att betalle, 1273. rdl:.

den 9 — paserede min süster Fridrica Amalia Sundet huor wie haffde beorderet vorisz egen jagt att lege szig, dett nermest hand kunde, vnder Helsingborg ved den Schaanscke side for at tage vorisz rettighet og hoyhed i agt vdi Oresundet, og saa som min syster princes aff Gottorff, vorisz jagt var offereret, mensz hund vilde gaa offuer med en Suensk jagt, da observerte vorisz jagt, saa snart hund trade vdi baaden, da løssenede han aff vorisz jagt 27 sckud og suartisz vorisz jagt straxen fra Croneburg med 27 sckud,

jmedensz seglede vorisz forud offuer til Kroneborg, verendisz nesten offuer gick den, vorisz süster til ere, med stor flag fra toppen, lige som den Suenscke jagt forby igen og fyrede 27 sckud for hende, og seglede saa dem forud igen, og satte sigg vnder Helszinnør og Croneborg, og som hund roede i land sckød hand atter 27 sckud og lige saa bleff hund beneventeret fra Croneborg der hund ankom, og der hund drog derffraa. Og arriverete hund hosz osz her til Friderichsborg om afftenen.

den 10 — fick vie vformodendisz effterretning fra Frankrig att kongen haffde, foruden at insistere videre paa naagen sckreifftlige declaration, tilstaad den forhen imod visse conditioner offererte augmentation aff subsidierne nemlig 50^{m} rdl: aarligen fra den 17 April an at regne, saa at vie beholder frii hender, at begere mere subsidier effter tidensz leylighed, saa og ey videre for denne augmentations sckul, ere engageret med Franckrig end til forne. Herpaa bekom Meiercron ordre, at imod tage dene Franscke erklering, og for betallingen aff denne augmentation, lige som for subsidierne at qvittere. Her hosz bleff Miercron communiceret huad med den Suenscke minister Lillieroth her var passeret, saa og at vie paa ambassadeurens instance haffde resolveret at sckicke von Støcken igen til bispen aff Münster, for at confirmere hannem vdi neütralliteten, serdelisz der Hanover syntisz at vilde igen engagere sig med allierterne imod chur digniteten som hannem nu fulkommen sckal vere bewilliget. Bekom ob: T: Bülau i Christiansburg ordre med de allerede beorderede folkesz affgiffuelse og vd commendering til hertugen aff Wirtenberg at indeholde, og ey viedere lade bortkomme, føren nermere ordre.

den 12 — vare vorisz minist[r]i i Kobenhaffuen vdi conferens for at vdfinde en fond aff 200^{m} rdl:, til de pressanteste vdgiffter, intil g: r: Ples, kan hansz negotiation i Holland, om en million avance pa løsze rente til endelig rigtighed bringer.

den 13 — giortisz osz heroffuer rapport, nemlig at vorisz fornemste ministri, med obersecretarierne vilde tilsammensz forsøge at faa credit paa samme summa, i mod vorisz sckadisløsz forsckreiffelse, og at capitallet igen sckulde bliwe betalet, nestkommende vmbslag. Som vie og approberte. Bleff osz forrelest instruxtionen som p: Carels cammer junker Holst sckal haffue eller giffuisz til Pohlen anlangende princessens aff Pohlen person og qvalliteter; nemligen at forspørge sig, om desz beschaffenhed saa og hendisz dotem til vorisz viidere resolution. Plesse sckal tage denne instruxtion med sig, og informere Holsten om alting viidere muntlichen.

den 14 — bleff deputerter ved søe estaten beorderet at lade Hummeren, eqvipere vdi Gluckstad og lege vd paa Elffuen ganscke ferdig, med den ene jagt. Jnstrux med hoss foyede geheime ordere for capt Biørensen paa Lindormen bleff osz forrelesz[t] og expederet huorledis hand sig sckal forholde med krützningen og strygningen vdi Nort søeen og paa kusterne sig sckulde forholde tillige med den Schwenscke convoyer eller kreüzern. Bleff forrige ordre til ob: T: Bulau contre manderet at hand med folkenesz affgiffuelse til 150 m: sckulde continuere, og ickun med sma truper tillige, og vformerkt. Suarte vie

paa vorisz broders p: Geórg seenest schreiffelse om hansz yngste sønsz fodsel og der paa fulte hastige dodsfald. Suarte vie og hertugen aff Wolffenbüttel, paa derisz compliment, offuer den med dennem sluttede alliance; og offerrerte osz derhosz til en nermere forbund, effter derisz begering og forsllag, som denne tiddernisz beschaffenhed syntisz at vdkreffue med dett forderligste. Vie suarte i lige made hertugen aff Pløn som osz hertugensz aff Wolffenbüttels sckriffelse haffde til sent, og foyede derhosz, at bemelte nermere forbund kunde med paa det Saxsen Lauenburgscke vesendt extenderres til hertugernisz beste, og derisz rettighedsz handthewelse paa samme land, saa og at osz syntisz raadeligt, at søge at engagere bispen aff Münster med osz og Wolffenbüttel til fellisz interesse, med widere. Gick en hel seriuse ordere til Schel, saa og til Lente vdi Holland, anlangende vorisz vndersater opbragte sckibe, og bleff derudi med anført, at saa fremt ingen satisfaction derpaa sckulde følge, vie med Suerrig ey allene war resolveret, andere messures derimod at tage mens en og nødisz til at rapellere voris truper i Flanderen, som vie ey haffde offuer lat, til kongen aff Engeland, for att bruge imod osz sielff etc. Vie beffant og herhosz for gott at derom med Suerrig sckulde communiceris, for at inducere dennem, at talle med lige alvord, saa som den eneste wey til at obtinere satisfaction

den 16 — huilket bleff og til Luxdorf sckrewen.

den 17 — gick ordere til Fonstøcken vdi Oldenburg at begiffue sig til bispen aff Münster for at sondere hansz disposition om en nermere til sammen settelsze med osz, og i serdeliszhed, huad for refflextion der giørisz paa de messures som Hanover nu tager, at engagere sig igen med de allierter imod Franckrig, saa og om bispen ingen ombrage tager, at Hannover haffuer obtineret curdigniteten og primogenitturt etc. Bleff sckreffuen til Meiercron at vie laad osz beffalde, at hansz hustrau assisterede kong Jacobs gemallinde, naar hund forløssisz effter hendisz dronningensz derom giorte beggering, mensz at Meiercron haffde att begiffue sig til kongen aff Franckrig vdi Flanderen om det ey allerede var sckeet, effter forige ordere. Sckreff hertugen aff Wirtenberg fra Bredà den 7 Maj, at hand wilde inden faa dage faa at wide kongensz aff Engeland k: Wilhellems sentiment om en nermere alliance i mellem osz, saa og at de moverte alle derisz truper for att giøre Franckrig tete, formelte og att kongen i Franckrig, war til Mons ankommen, og det snart sckulde komme til action.

den 18 — reiste min süster Frid: Amalia fra Gottorff her fra mig paa Fridherichsborg, og bleff aff os deffreieret intil Apenrade.

den 19 — kom jeg til Københaffuen jegen til bage.

den 20 — fick vie éffterrettning fra Holland, at den Franske admiral Tureville var ankommen vdi Canalet, og at dessenten som kong Jacob vil giøre i Engeland ennu sckulde naa sin frem gang, huor imod vdi Engeland store preparationer og contra anstalter giørisz. Beretter Luxdorff at Suerrig nu endeligen haffde samtyket, at lade paa begge sider ved memoriallier, declarere i Engel. og Holland, at sza fremt osz og Suerrig foruden lengere

opholdt ey sckulde blifue giffuen satisfaction for vorisz undersaattersz opbrachte sckibe, vie conjunctim vare resolveret, at, søge den ved andere meddell, og derudi at staa for een mand. Gick herpaa ordre til vorisz ministri vdi Engl: og Hol: at concertere med de Suensche dagen til at offuerleffuere samme memorial.

den 21 — holtisz conseil offuer den Cur Brandenburgscke minist instance om om en conferance, til at slutte en ny alliance med hansz herre, bleff det aff osz for [gott] funden, at adjustere hoffued tractatet, mensz ey endnu, saa som altin er i crisi, at slutte, og menagere werket saaledisz, at vnder pretext aff de secrete articuler, anlangende det Saxen Lauenburgscke vesendt, og kreisz ämbter, slutningen intil widere kunde opholdisz. Saa bleff og gott funden, at lade suare ambassadeüren paa hansz til greff Revenklau giorte propotition (!), at formere et partie imod Hanover cur dignitet, at dett ey bedere kunde scke end ved Franckrig og Suerrig, som vare compacisenter aff den Münsterischcke fred, saaledisz at Suerrig, som ogsaa derwed ey liden interesse haffde sig nu stracksz derimod, som en sag imod bemeltte fredsz instrument, opponerte og Franck. sig engagerte, ey at vilde giøre fred med keyseren og det Rommerscke rige, førend denne 9 electorat igen var bleffuen casseret; huortil vie vare genegen paa alle maade at concurere saa fremt det som sagt er ved Suerrig og Franck: derhen kunde bringisz, og lood vie ambassadeuren til sin got findende, om hand derom til Betüne saa og til Franckrig vilde sckreiffue. Gick ordre til comandeur Bierensen paa Lindorm: som sckal kreütze vdi Nort søen at gaa lige til Fleckerøen eller Christiansand og holde det der krützendisz, intil det Suenscke fregat komer hosz hannem og conjungerer sig med hannem effter giort afftalle. Bekom og it breff fra min syster curfyrstinden aff Saxen, som notificerer mig sin reisse tillig med min syster cu: aff Pfaltz, til det warme bad og at cu fu: kerlighet forminsckisz imod den ny cu: fyrstinde.

den 23 — gick ordre til Lüxdorf, at insistere viedere paa en nermere consert og een generall beslag, i mod Engeland og Holland i fald osz og Sueerrig vdi een visz kort tid, ey sckulde giffuisz satisfaction for vorisz vndersaattersz opbragte sckibe, huor ved hand og sckulde giffue de Suenscke til kiende, at vorisz ministerer vdi Holland og Engeland allerede haffde faat ordere om det sidste memorial.

den 24 — fick Meyerkron beffaling, at sckicke Heins som er secretere hosz hannem, med kong Jacob til Engeland, effter Meiercrons eget forslag, vnder pretext aff hansz privat ærinder, med ordre, osz om alleting som ved desenten saafremt den endnu scker passerer, at jnformere, intil widere ordere. Suarte vie hertugen aff Pløn paa hansz sidste sckreiffelse, som var et suar paa en aff vorisz, om en nermere forbundt med Wolffenbüttel att vie agtede for alting nødig at were at Wolffenbüttel satte sig vdi bedere posteür, og at viie gerne effter mulighed dertil vilde concurere. Saá bleff og vdi samme vorisz sckreiwelsze excuseret at vorisz til Vngeren destinerte truper haffde taget qvarter vdi hertugensz aff Pløns landszbyer, foruden naagen adwarsel eller notification.

den 25 — bleff hoyeste rett begynt, vdi vorisz presens og nerwerelse. Om effermedagen haffde vie vdi conseil for atsckilligt justicie og politie sager Dannemark og Norge angande.

den 27 — bleff osz reffereret, huorledisz vorisz syster curfyrstinnen aff Pfaltz var resolveret at ned sette sig, paa en tidlang vdi Synderborg og sckal Rumohr derpaa tilsckreiffuisz, at hund osz altid sckulde vere velkommen, mensz at vie forhabte, curfyrsten aff Saxsen hende ingen aarsag der til sckulde ville giffue. Bleff osz berettet at curfyrsten aff Saxsen haffde forbederet hansz fru modersz liffgeding, til 32000 rdl. aarligen intrader. Bleff og tallet om een stapel i Kiøbenhaffuen att oprette, for Colberg og de Brandenborgscke lande, huor om med resident Linker som dette haffuer proponeret viedere sckal confereris. Fick vie breffue fra Lüxdorf att han haffde hafft audience hosz kongen aff Suerrig, om et nermere concert, og faaet god suar, saa det süntisz at kongen aff Suerrig ey derfra var eloigneret. Vie holt og samme dag conseil offuer hertugen aff Wirtenberg seeneste sckreiffelse angande een nermere alliantz med Engeland og Holland. Og bleff aff osz gott funden at suare hannem saaledisz, at vie bestandig der til vare genegene, og vilde effter kongensz aff Engelandsz forslag geheime raad Plesse der til commission giffue saa som hand dog haffde erholt vorisz permission, at giøre een reisse til Holland, vdi den forhaabning, at bemelte konge sig io i ligemade paa de conditioner, som ey endnu aff hertugen vare berørt effter billigheden sckulde vilde erklere, i serdeliszhed presupponerede vie at osz i medlertid saa og til Suerrig bleff giffuen satisfaction for den sckade vorisz vndersatter aff de Engelscke og Hollendiske kaper er blewen til føyget. Vorisz geheime intention med dette suar gaar derhen ennu naaget at temporisere, og affsee successen aff denne campagne.

den 28 — affgick dette sckreiffelse til hertugen aff Wirtenberg, som offuen for om formeldisz. Bleff rescriberet til Hans Hendrich von Allefeld at vie war meget forneyet, med den reception og bewertning som vorisz søn p: Friderich til Florens war scked, og at de widere effter vorisz jnstrux derisz reisse haffde at fortsette.

den 30 — haffde vorisz ministri og de dert til ordinere commiterte vdi radstuen conferentz med justis raad Eduart Krusse offuer told forpactningen, som haffuer begeret nogen forandring vdi den seneste tol rolle, saafremt hand ellersz sckulde prestere den vdloffuede summa: nemlig 160000 rdl. aarligen. Kom effterrettning, att den Franske flaade war slagen, fra Holland; og at de Engelscke og Hollender sckulde haffue hafft seieren. Bleff osz forrelest conceptet aff een jnstruxtion for geheime raad Plese, til att negotiere een million rdl: i Holland imod 4 a 5 pro centum rente, og vnder pant settelse aff vorisz Øresundiske told intrader, som vie og approberte.

den 31 — bleff denne tilføren bemelt instruxtion expederet. Wie sckreff og samedag til min syster curfyrstinden aff Saxen, og notificerede hende at Franckrig osz endnu presserer, at vie ville osz med cur: fyrsten reconcilliere, mensz at vie bleff ved vorisz første suar, at det ey bedere end ved interposition aff vorisz syster kunde scke, at vie og

dertil var inclineret saa fremt hund det saaledisz desidererte, hund matte lade mig sin mening wide paadet jeg kunde tage mine messures der effter. Gick ordre til raad Hansen at confirmere feltmarsckal Bielke vdi hansz sentiment at vie og hansz konge nu mere end nogend tid tilforene haffde aarsag, at sette osz nermere til sammen, og at vie gierne saa, hand til desz beffordring vilde giøre med det første een reisse til Suerrig.

Junij. .1692.

den 1 — bleff g: major Scholten beorderet att communicere med oberste Harbo, om det forrehaffuende med det dessein paa Ratisborg og dett videre med huerandere att offuerlege om alting. Bleff gleut: Dümenil anbeffallet at vdcommandere intil it regement til hest, eller dragoner, aff Berenstorff og Aderkas, naar hertogen aff Mekelenborg Suerin det begerendisz worder og at de vdcommenderede for saa lenge sckulde staa vdi bemelte hertogsz Christian Ludewigsz æd og pligt saa lenge de vdi Mekelenburg forbliffue matte. Dene ordere in originalij er g: r: Plesse til stilt.

den 2 — holt vorisz conferens med den Brandenburgske Falliseau og bleff aff hannem meget paa slutning aff den renoverte alliance urgeret. Samme dag bleff og med hannem det projet aff en elucidations reces anlangende sagen aff S: Tomas og betallingen aff de vdloffuede 16000 rdl: satisfactions penge til dett Cur Brandenburgscke compagnie, igennem løben, og intil vorisz approbation adjusteret.

den 3 — aproberte vie bemelte projet samt een opsatt aff en ordere til vice guvernøren paa S: Tomas som sig derpaa refererer, nemligen, at hand sckal i en maanedtid betalle til de Brandenborgscke forneffuente 16000 rdl. content eller vdi gode varer, eller og giffue dennem een attest at det ey haffuer kundet sckee, for at faa her derisz betalling. Bevilgede vie til Haxthusen som vorisz ober land drost vdi Oldenburg, frie fiskerie vdi alle søer og stromme vdi greffsckaberne, som ey ere til register satt, og en recompense aff 1000 rdl. for hansz tro tienste hidintil, saa gaffue vie hannem og effter fortiffications sckatten, vdi anseende til de extraordinere depenser, som hand forleden aar med Curbrandenborg paa hansz reise til Holland haffuer giort. Bleff got fundden at commissionen til att sette alting vdi gréffsckaberne og fyrstendommerne paa en beddere fod, i serdeliszhed at sette bonden paa en visz aarlig affgifft for at forrekomme de mange excecutioner, saa og at redressere adsckillige abuser ved betienterne sckal med det forderligste forretagisz, og derudi cantzeler Bretenau g: r: Rumor, og Detlof Revenklau adjungeris.

den 4 — bleff cammer raad Hoffman bestilt at vere krigsz commissarius i Norge i Rosenkreutz sted. Bleff cap: Bieürensen tilsckiket copiam aff den Suenscke crützeris instruxtion som hand sig sckulde effterrettligen forholde. Gick ordere til brigadir Pot, att nar oberlanddrost Haxthusen til stede i Oldenburg war da att giffue ham en vagt for hans dør, og comunicer hannem parollen. Herom bleff feltm: Wedel notice giffuen. Bleff

orderen sampt instruxtionen og fuldmagt for geheime raad Plesse til at negotiere een million rdl. vdi Hollandt expideret. Jlige maade en memorial for printz Carels camerjunker von Holsten, til en instrux for hannem vdi hansz forretninger i Pohlen, nemlig, att hand sckal erkünde sig om princessens i Pohlen tilstand, og personelle qvalliteter, om det sig saaledisz der med forholder, som osz det er bleffuen berettet, og om kongen aff Pohlen vil eller kand giffue hende med til dotem eller medgifft 3. a 4. millioner som man sig haffuer ladet forlyde. Plesse sckal leffuere Holsten denne memorial, og widere mundtligen instruere hannem om alting, intil vorisz viedere ordere. Gick ordre til regeringen i Glückstadt at giffue den reformerte predicant en sterck reprimande, fordi hand haffde formastede sig, at tage vdi den refformerte menighed op een Lutherischke soldat, og at true hannem med remotion ab officio og andere høie straff, om hand sig det videre sckulde vnderstaa. Her hosz bleff og regeringen anbeffallet, at lade imod refformerterne samme mandat publicere, som for naagele aar siden i mod catholiqverne vdi samme maade er vdgangen.

den 6 — haffde vie for i conseillet, projettet til en nermere union imellem os og Gottorff, som den Gottorffscke cantzeler Reigenbag haffuer opsatt, mens beffantisz ey mere obligatoire en de forrige unioner, og bleff saa derpaa aff osz resolveret at lade opsette it andett projet conform til dett som for to aar siden til hertugen bleff offuergiffuen og desz fundament beror paa en gemen milicie vdi fyrstendommerne. Bleff og paa den Curbranddenborgscke ministers reiteration og instantze at slutte alliancen med sin herre, got funden ad adjustere med hannem hoffuet tractatet, mmensz derhosz at tilkiende giffue, at til desz mere beffestning aff denne forbund, tienligt wilde were, at tillige tage vedbørlig meseures vdi det Saxsen Lauenburgscke vesend, saa og om kreiszambterne, og mediationen effter vorisz forrige monita, huor til og envoyeen sckal haffue faaet ordere aff hansz herre. Jmedlertid bleff vorisz geheime intention her hosz, at endnu trainere naaget denne negotiation.

den 7 — fick wie effterretning om Namurs erobering aff de Franske, saa og confirmationen at de Fra: haffude tabt en stor del sckibe i den seneste battallie med Engeland og Hollanderne. Vie bekom og breffue fra voris søn prins Friderich at hand war lyckeligen ankommen til Genua, og der aff magistraten complimenteret. Bleff sckreffen til Kirkering at tacke i vorisz naffuen, hansz herre storhertugen til Toscane, for den gode bewirtning og civilitet som hand vor søn p: Fridrich vdi hansz gebith haffuer bewist. Bleff os og berettet aff cammerjuncker Holsten at den vnge hertug aff Grabau, med den gamle hertug Chris: Luis gotfindende haffde resolveret at tage nu strax 200 dragoner aff vorisz truper i hansz land, og at oberstalmester von Bibou til osz sckulde affsckickisz, for att anholde om vorisz viedere assistentz, som vie osz vel lod beffalle.

den 10 — giorde vorisz ministrij raport vdi conseillet og bleff aff osz articulen, med den Brandenb:, om kreiszambten aproberet nemlig at inføre en alternation derudi mellem osz og curfyrsten og vorisz arff successorer, huor ved vie concenterete, at curfyrsten

for det første gang til creis oberste, effter den nerwerendisz død, bleff vdwaldt og bestillet. Articulen om det Saxen Lauenburgscke vesendt, saa og at maintinere sucsessionen i Engeland, effter den sidste parlaments schlutning bliffue til videre deliberation udstillett, sa som vorisz ministeri derom med den Cur Brand: og endnu ey er blewen eensz. Haffde vie og for vorisz contre projet til en ny union med Gottorff og serdelisz articulen om en gemen millitie og beffant vie for gott for at betage hertugen leilighed til at amplojere contributionerne til sin particullier conveniance att ennu insistere paa samme gemene milicie, saafremt ellersz intentionen aff hertugen var sincere til en indbyrdisz nermere fortrolighed, og kunde det qvantum bestaa vdi 500 dragoner og 500 ruttere som paa landet burde att leggisz og inqvarteris. Her til er liden aparanse att de sckulde wilde dete ingaa, og er wel att remarkere alle de widerwertigheder og fortred i it og andet som wie sckal haffue, aff slig en accort med Gottorff. Fick vie breffue fra schutbinacht von Støcken med confirmation att de Franscke haffde mist den siste battallie i dett minste 16 sckibe. Jn kom og it breff fra den elste von Støcken som war sent, som for sig, til bispen aff Münster, berettendisz att hand war genegen att sette sig med osz, Brandenborg og Wolffenbüttel i mod den Hanoverscke tilvoxende hojhed, saa og til fredensz befferdering.

den 11 Junij gick herpaa ordere til von Stocken. at sckreiffue til commendeur Schmeising at vie gerne haffde fornommet denne hansz herrisz bispens gode disposition og erklering, og at for at evitere alt brüt og ombrage, os süntisz best at vere, at lade tractere derom i Hamborg, huor til vie Erensckilt vilde commitere, og sckulde det osz vere kiert, om hand Schmeising, og dertil maatte committeris paa bispens wegne. Ingaff geheime rad Pleś den 1 ballanse aff integt og vdgifft for een qvartal. Gick ordre til raad Hansen at suare feltmarsckalk Bielke paa hansz forslag, til att sckicke baron Juel saa og Hansen til Süerrig i mod den tid Bielke sig derhen begaff, for att søge at bringe hansz konge til een nermere concert med osz, at vie vare genegen der til, mensz saa gierne, at hand samme hansz reisse det meste hand kunde, maturerede, tie tiden og momenta vare pretieuse. Lod vie sckriffue til alle vorisz udenlandscke minis og betiente at wie haffde paa hertugensz aff Meckelenburg Schwerin, ansøgning offuerlat hannem 3 a 400 mand til at bruge til sine deffension vdi hansz platzer, og lande, til att forre komme alle mistanker som der om kunde formerisz. Wie haffde og forre instruxtionen til commisionen vdi Oldenburg til att redressere de disorderes som sig der ved betienterne og ellers befindisz. Og bleff got funden at denne commission med det forste sckulde expederis og ob: Bulau de andere commissarier adjungeris. Bekom admirallitet og comiterterne ved søe etaten order atgiore jagten Eleffanten ferdig att gaa (med den Franske ambassadeur som er kommen fra Portugal, og er sent til Polen aff Frankrig) offuer med hannem til Dantzig. Resolverte jeg og paa admirals Spans memorial huorledisz dett med det ny sckibsz bygning sckulde forholdisz, saa og at Dragen motte brugis til en buck att sette master i de andere sckibe, huilket er bewillget, saa som dett ey sünderlig sckader sckibett. Resolverte vie paa geheime rad

Plesseisz saa og g: l: Plesseis memorialler, at huisz omkostninger som gieris paa commissionerne offuer rütter gottzet sckulde tagisz aff regementernis casser. Permetterede jeg att Moht, og Jessen, schulde hawe sede og votum med, vdi vorisz hoyeste rett, naar de ey ere occuperede, med deris andere vorris tieneste, og derisz funtion wed kommend afferis.

den 12 — bekom effterrettning att Hillerød wed Fridrigsborg om natten til føren war mesten dellen aff brent, dog sckolen, jegergaarene, og kroet, war blewen reddet.

den 13 — fick vie et breff fra Curbrandenburg huor vdi hand osz handsz lande vdi hansz frawerelse recomenderer og om vorisz eventuale assistence om dennem naget viderligt sckulde tilstode anholder.

den 14 — suarede vie derpaa, og prometterede dervdi vorisz assistence, om de[r] vformodentlich sckulde tenteris naaget imod hands lande, effter handsz begering. Gick og ordre til Lente i Holland, paa handsz beretning at vdi den siste conferentz her holden med res: Goes om commerstractatet, vorisz ministri hannem med stor froideur sckulde haffue begegenet at dett bestaar vdi Goeses imagination, og at man paa denne side mere aarsag haffde, at besuerge sig offuer hansz froide og selsomme conduite og maniere d'agir, huor ved vitlofftigen deducertis aff huad aarsag, vie ey kunde samtycke vdi Staternis begering, at suspendere privilegierne aff deffensions sckibe, mensz at vie derffor ey vare vgeneigen at derudi admittere billige expedientier, saa fremt det ellersz var Staternis intention, at slutte tractaten. Giorde jeg en tur til Cøbenhaffuen, huor jeg fant, att seefolket, og teüghusz folket, war gaatt fra derisz arbeide for betalling sckyl, gaff jeg derpaa order att dennem schulde betallisz naget, og att lade inqvirere huo der haffde begynt dete vordentlige vesent, for at lade dem alvorligen straffue, som sligt begynt haffde. Mod afftenen kom jeg her vd igen til Jegersborg, huor den keyserlige anvoje presenterde mig en curier som bragte med sig erobbringen aff Grosz Wardin.

den 15 — tog den Engelscke anvoje Molisvort sin affsckedsz audiens, vanmeldet, for att reise til kong Wilhellem og saa til Jrland hos sit godsz paa 4 a 5 maanederstid, jeg gaff hannem helsende med og forsikering aff affection, for hans herre.

den 17 — haffde hertugen aff Mekelenborg Suerin affgesante ob stalmeester Bibo, hos osz audiens og bestod hansz anbringende, vdi at begere vorisz assistence for hansz sucsessor den vnge hertug til Grabou, og hansz interesse osz at recommendere, samme dag fick vie og effterretning, at forbemelte gamle hertug vdi Holland ved døden war affgangen.

den 18 — desz vagtet bleff ham Bibou til resolution giffuen, paa hansz anbringende, dette effterfølgende vdi substentz schrifftligen giffuen, at vie, om fornoden sckulde giorisz, den gamle hertug eller hansz sucssessor med mere folck at assistere vare genegen, og at vie de der ved stipulerte conditioner, om derisz trosckabsz eed, commando, disciplin, betalningen, og revocationen naar mand dennem ey lengere sckulde haffue behoff, etc. haffuede tilstaad og accorderet. Bleff aff osz vdi conseillet delibereret om et dessein imod Ratzeburg, og det samme bleff for saa vit og fasteillet, at saa fremt ey naagen ser evenement sig i

medlertid sckulde tildrage, som desz excecution kunde vere hinderligt, vie det imod September maaned i Gudsz naffuen, vilde fortsette, og effter successen, lade demolere festningen, i medlertid alting at lade preparere, saa og vnder pretext at lade mere folk til Rensborg arbeide, ennu 10 compeni aff Jüdscke og Fynske regementer til fodsz, derhen at beordere for at haffue des mere maagt ved handen til samme desseins excecution, bleff og aff osz dennem samtligen erinderett, att holde dett geheim og tauscke. Som articulen om dett SaxenLauenburgske vesendt, huorom vorisz ministri med den Brand. Faliseau den 15 haffde conferense, saaledis med hannem er blefen adjusteret, at den kand haffue raport til samme desseins vdførelse, saa aproberede vie den, og bleff gott funden, at helle tractatet nu maate perfectioneris og sluttisz, saa som dog ey noget bestandigt facit er at giere paa den Suenscke alliansse. Gick ordere til Erenschildt vdi Hamborg, at abuschere sig med felmar: Bielke, for at remonstrere hannem den froideur som Suerrig beter i regard aff de aff osz proponerte. nermere mesures og at confirmere hannem vdi hansz gode intention derom i serdelliszhed ogsaa vdi hansz forrehaffuende, at giere en reyse til hansz konge, for att bringe hannem til bedere og vigurøsere resolutioner. Vie lod og giffue de Hamborgscke deputerte vorisz endelig suar og resolution paa de puncter som end nu tractaten med dennem opholder: nemlig at om vorisz passer, vdi tractaten ingen melding sckulde scke, mensz att lade det forbliffue, ved byensz passer og eedelige attester eller certificationer at wie endeligen vilde vere til fredsz med 200[m] rdl: in specie, saa og at lade abstrahere fra det ord schutz, og derfor at sette securitet, huor hosz dennem bleff declareret at vie ey naagen videre remonstration om denne sag, vilde anhøre. Gick ordre til g. l Dumenil om trupernis forhold som i det Meckelenborgscke, effter hertungs begering, vnder major von der Lühe commando der ere hensente. Resolverte vie paa gl Pleseis memorial om atsckilligt national cavalderiet og des bønder godsz angande. Bekom ob: Lamsdorf og ob: Brün ordere at lade aff derisz vnder haffuende regimenter endnu en huer 5 comp: til Rensborg vd marsere for at fortsette arbeidet wed den ny fortification, saa meget des snaarere.

den 20 — bleff til Lüxdorf communiceret huad den Polniscke envoje vdi Holland til Lente haffuer proponeret, angande hans kongisz begiering, at bliffue indsluttet vdi tractaten mellem osz og Suerrig, om navigationens frihed; for at sondere kongensz aff Suerrigsz mening deroffuer til vorisz videre resolution.

den 21 — suarte vie hertugen aff Pløn paa hansz siste sckreiffelse, anlangende en nermere til sammelsettelse med Wolffenbuttel imod den Hanoverscke chur dignitet, nemlig at vie vilde giffue ordere til Piper i Regensburg, att gaa i denne sag i alt de concert med den Wolfenbuttelscke minister, og at apügere hansz og de andere fyrstlige gesantersz forrehaffuende contradictioner imod bemelte cur dignitet saa og at om Wolfenbüttel sckulde haflue fornøden nagen assistens forend de sielff kunde ansckaffue mere folck, at vie dem dermed vilde were behielpelig, iligemade at vie arbeidede derpaa at forschaffue dennem subsidier til desz bedere subsistentz. Bleff og renovationen aff den Brandenburgscke

allians tractatet vnder sckreffuen og articulen om Saxenlauenburg, for di Cur Saxen sckal vere intentioneret sig derom med os at sette til videre handling vdstillet, huor i mod Fallisaa articulen om kreisz empterne og ey anderledisz en sub sperati, wilde vndertegne. Gick ordere til raad Hansen, att suare feltmarsckalk Bielke paa hansz proposition at sette sig med Cur Saxsen, at vie allerede haffde osz dertil genegen at vere i mod Franckrig declareret, og bestod sagen ickun derpaa, at den reconsiliation sckede ved cur fyrstinden hansz fru moder.

den 22 — war jeg hosz Güldenlew paa hans gaar Sorgenløsz, ved Lynby om afftenen til moltid.

den 23 — reiste jeg til Croneburg og om afftenen til Fridrigborg, huor wie lod hente aff Helene kildis wand. I medensz haffde voresz conferens med den Gottorffiscke cantzeler til at reassumere den med hannem entamerte seneste negotiation om en nermere forbund og vnion.

den 24 — sckede osz derom raport, og som det med hannem, til vorisz og hertugensz videre gotfindende og aprobation opsatte projet, foruden den proponerede gemene mililice(!) og at opbyde landfolket, om fornoden giørisz sckulde, vdi substance intedt andet indholder en det som vdi de gamle unioner sig beffinder vie efter at een huer sin mening derom vdi conseil haffde sagt, for gott, at projettet saaledisz maatte hertugen tilsckickisz, dog ey at specificere mandtallet aff den gemene militie, og landfolck; og naar hertugensz suar derpa er indkommen ville vie osz om helle sagen, videre resolvere. Samme dag gick ordere til Lüxdorf paa hansz sidste relation med behørige fuldmagt, der samme stedsz med de Süenscke minister, og Betüne paa kongen aff Pohlens vegne at affhandle og slutte den forbemelte inclusions tractat, saafremt Suerrig dermed er eenstemmig. Bekom jeg og breffue fra hertugen aff Wirtenberg aff leieren den $^{11}/_{22}$ Junij att kong Wilhelm war wel intentioneret att giore nermmere allians med osz, og att dett sckulde ey were en obstaqvel for di de toge woris sckibe bort, og det sckulde remederis, og ey hindere alliansen, i medlertid taber dog vorisz vndersatter dageligen mer og mere deris schibe og trafficken, hand melder og att 1100 man aff de Brandenburg. recruter til voris truper ware ankomne til Gent, og att alle vorisz truper war endnu vdi god stand, med derisz helle arme kunde de ey securere Namür og war ingen aparans for Luxcenburg haffde satt sig alfor avantajeusement. Bekom og Allefelds relation aff p: Fridrich reisse fra Marsellien. Kom og vdi deliberation om det jcke war radeligt at søge Franckrig eller og de allierte att angajere sig med osz imod Gottorff, saa som vie salenge hertugen beholder een festning og milicie, vden alt for stor fare, ey kunde sette osz ret, huerken med den ene eller det andet partie, meget mindere at sckicke mere folck bort fra vorisz grentzer. Obersecreter Jessen gaffue vie ordere herom naaget at opsette, til vorisz widere resolution.

den 26 — kom jeg hiem til Copenhagen igen om afftenen.

den 27 — giorte von Jessen raport om forberørte som hannem war beffallet,

og beffant vie for gott at tage en huersz aff vorisz geheime ministris betenkende deroffuer pro et contre til videre huor ved i serdeliszhed qvestionen for at sette sig med Cur Saxen, om det Saxenlauenburgscke vesend og neutralitetens meintenation sckal ventileris og exammineris. Resolverte vie at admirallitetes collegium sckulde beorderis at vndersøge og examinere de klagemaal som Engeland og Hollenderne alligerer i mod vorisz kiøbmend som paa Franckrig traffiqerer og der vdi att giffue derisz betenkende til osz. Saa sckal og admirallitetet erkinde Guntrer i Oresund klagter i mod en Schwensck louren dreier, som haffuer en Schwensck pase mensz ey boer i Suerrig effter tractaterne. Vie fant og for gott, at lade giffue effterretning om voris sluttede tractat d'alliance med Brandenburg, til Franckrig og Suerrig. Saa og, at lade giore og forfatte et bestandigt reglement huor effter ambassadeurer og anvojeer og derisz hustruer fremdelisz sckal reciperis ved vorisz hoff og i serdelished og aff dronningen ved particulier opvartninger. Gick order den 21 att tuende kompenier aff prins Christians regement straxen vdi dett Meckelenborgsche Schwerinscke sckulde ind marsere effter den vnge h: aff Mekellenburgs begering. Ob: lü: Hein, bleff den 25 Junij ob: i steden for Edeking som døde i Holland. Den 27 resolwerte vie, at der til Franckrig og Suerig sckal communiceris, at vorisz alliantze tractat med Cur Brandenburg var blewen renouvelleret og at inted dervdi sig beffinder, som neutralliteten og worisz tractater, med Suerrig og Franckrig kan vere hinderligt. Bleff admirallitetet beorderet at vndersøge og examinere med huad sckiel eller vsckiel vorisz vndersattersz sckibe ere opbragte i Engeland og Holland, for att straffe de som haffuer handelet imod conventionen og meintinere de andere, som med vret er blewen molesteret og opbragt, og der offuer til osz deris erklering att indgiffue. Bleff ober auditeur Schade i Norg som bogholder ved de 2 national regementer bestilt. Paa den Franske ambassadeurs, reitererte instans osz med Cur Saxen at reconsilliere og osz med hannem om det Saxenlauenburgscke imod Zel og Hanover, at sette, beffant vie for got, at lade hannem suare, saa og til Meierkron at rescribere, at i huor wel curfyrsten ennu ey haffde talet herom med handsz f: moder churfyrstinden, effter vorisz forslag, saa vilde vie dog, i consideration aff Franckrig, paa denne formalitet verket ey lenger opholde, mensz var tilffridsz at hand effter ambassadeurens forslag, sckickede en accrediteret minister til Hamborg, for derom alting viidere at handle og convenere, dog at hand tillige declarerde til hansz moder curfyrstinden, at det hannem var kiert, at vie haffde osz ladet disponere, at giffue hannem vorisz vensckab igen, og at hand til desz beffestning vilde sckicke een minister til Hamburg. Bleff os og forrelest h[u]ad ob: sekreter von Jessen paa vorisz beffalling, om Gottorff haffde opsatt, og beffant vie derpaa ey raadeligt, heller practicabel at vdføre det dessein om det Saxenlauenburgscke, og til lige entreprenere naget i mod Gottorff, mensz for Suerrigisz sckiild at amusere Gottorff med tractaterne intil occasionen sig favorabel presenterer, hannem med force i lige made til reson at bringe. Bleff got funden, paa den Suenscke envojes giorte spørszmaal, om effter nerverende tidersz beschaffenhed ey for nøden sckulde were, at forandere det sidste concerterte memorial, som

offuer vorisz og de Suensckisz vdi Engeland og Holland opbrachte sckibe til kongen aff Engeland og Staterne sckal offuergiffuisz, at lade opsette en anden memorial den nerwerende tilstand mere convenabel. Bleff paa den Brandb: anvoje proposition, at intage nogele aff de Brandb: med vorisz truper i det Mekelenburgscke Suerinscke, resolverte vie at suare at det dependerte aff den vnge hertug, og effter vorisz mening ey var fornøden, saasom ey suntisz, at denne sag naagen vitløfftighed sckulde foraarsage; mensz vilde curfyrsten sig med osz om den Güstrouische eventual succession, saa og tillige om det Ostfriscke vesent conjunctim sette, vare vie genegene vdi alt dette med hannem, at gaa de consert og staa for en mand.

den 28 — bleff om det Cur Saxescke reconsiliations vesendt vdførligen til Meiercron re[s]criberet. Saa og om Wolfenbuttel og den vnge hertug til Suerin, om Franckrig ey vilde giffue dennem subsidier til att sette sig vdi god postur og conjungere sig med osz i mod Zel og Hanover, om det förste sckal, effter Meiercrons sidste relation, Franckrig sig alrede favorabel haffue erkleret.

den 29 — haffde vie krigsfiskalsz Suckau sag for og Samul Cristensen, og bleff resolvert att hans creditorer burde at miste ved hansz bo wed 3000 rdl det offrige med Suckau og officerne bleff ey aldelisz affgiort.

den 30 — haffde vie Eduart Krusis told forpagtningsz contragt for vdi conseil, og som hand den ey paa den fod, som J Lasen haffde giort, vilde indgaa bleff gott funden at hand sckulde opsette handsz remarqver hosz projettet til videre vorisz resolution. Bleff g.major Gevike paa Croneborg anbeffallet at huisz enten, Engelender Hollender eller Franske, med derisz i Sundet liggende eller kommende fregatter naagen hostillitet imod forhaabning mod hueranden matte forøffue, da den som bliver attaqveret at assistere. Justisrad Rosenkreütz og kammerrad Hoffman bleff anbeffallet derisz forrige forrettningger i Norg og Judland, intil videre at antage.

Jullij. .1692.

den 1 — fick vie suar fra vorisz süster curfürstin aff Saxen, at curfyrsten ey endnu haffde talt med hende om at reconsilere sig med osz, mensz at for det øffrige, hand begünte sig ey meget bedere dog temlig imod hende at comportere. Gick ordere til Lüxdorf om det opsatte ny memorial, til at presentere i Engeland og Holland saa og om tractaten, som vie med Cur Brandenborg haffuer renuvelleret. Kom effterretning fra Holland, att Fransoserne haffde emporteret castelet aff Namurs. Herpa resolverte vie paa Guldenlews begering, at lade kongen aff Franckrig heroffuer congratulere ved ob: Bielke, og at giffue ordere til Meierkron, at introducere hannem til kongen aff Franc:, fordi correspondentzen med breffuene er imellem osz in suspenso for titulaturens sckyld, Bielke sckal og tacke kongen aff Franc: for hansz godhed imod Christian Guldenlew.

den 2 — om morgenen lod jeg mig aarelade paa min hoyere arem. Om

afftenen vnderscreff jeg order til Meyerkron og Bielke om førbemelte, og sckreff von Jessen vnderhanden og i geheim effter vorisz befalling til Meiercron, at vie ey gerne saa, at Guldenlew fick det Juliske regement og sckulde gaa til Catalonigen, huor intet for hannem var at lere, og att Meiercron derfor alt muligt addresse sckulde bruge, for at forschaffue hannem et andet regement, og om det ey forhanden kunde sckee, dog permission at continuere campannien i Flandren intil beder leilighed, vorisz principaliste reflection herwed gaar derhen, at Frans Jul er meget infecteret, aff den gamle races original peche, og sckal der til haffue chanjeret relligionen, saa at det staar at beffrügte, at han maatte inspirere den vnge Guldenlew, mange unde sentimenter, i det minste confirmere de, som andere kanscke hannem allerede haffuer wildett ved bringe, som billigensz i tiden bør att forrekommisz. Gick ordre til secreter la Folleresse at kome fra Engeland til bage igen, fordi de ingen memorial aff hannem mere vil antage.

den 3 — brente reberbanen vden Westerport her ved Copenhagen.

den 4 — beffant wie for gott at paa feltmarsckalk Bielkis begerin, raad Hansen sckal giøre en reisse til Schwerrig forat continuere der correspondensen med hannem, til en nermere fortrollighed imellem osz og Suerrig naar Bielke der ankomer. Haffde vie igen for vdi conseil, den nermere forbund med Engeland og Holland, effter det projet som hertugen aff Wirtenberg bleff med giffuen, mensz der bleff ey naaget positive derpaa resolveret. Om afftenen lod jeg mig koppe paa føderne.

den 5 — om morgenen klocken 1 brente der 4 gaarde aff paa Christianshaffen. Bleff deputertene ved søee estaten beordert at proviantere de fregatter og jagter paa Elffuen til nest komende maanisz vdgan. Resolverte jeg paa greff Revenklaus anbringende vdi Juls og Jessens nerwerelse, at vie wilde osz contentere med 166,000 rdl. i steden for de 200m rdl. som vie ved vorisz seeneste resolution aff byen Hamburg i mod tractatens slutning haffde begiert, og det i hensende at byen ey begierer vorisz [besckerming?] jmod Franc: Engel og Holland, mens wil sig forneye med de øffrige conditioner, som aldelisz ey er prejudicerlig vorisz rettighed paa same bye. Gick ordere til Meierkron at giffue Croissy til kiende, at vie ey var sindet, at melere osz med den differentz, som er i mellem Suerrig og Curbrandenburg anlangende indløssening aff det ambt Golnau, og at tractaterne, som vie haffde saawel med den ene som med den anden, i lige maade osz ey dertil obligerte. Bleff aff osz eit decret vndersckreffen for byen Emden at saa som samme byensz magistrat nu vil betalle vorisz betiente, vie vorisz naade dennem igen haffuer meddellet, saaog effter derisz vnderdanigst ansøgning bewilget ey at giffue videre repressallier imod dennem, foruden in casu denegatæ justitiæ. Gick og ordre til Lente vdi Hollan att giffue der til kinde, at saa fremt Suerig kunde disponeris, att admittere nogen moderation vdi deffensions sckibenisz privilegier, vie derudi lige og mere facilitet vilde lade betee, mensz at abolere vorisz, saa lenge Suerrig sin beholder, kunde eller vilde vie aldrig giøre, om end sckiont deroffuer tractaten sckulde aldelisz abrumperis.

den 6 — proberte jeg en liden pram at kasste en granat aff en morser 4000 trin langt, som man kan sette vdi eit sckibe rumb, for at transportere huor man vil. Saa og proberet at scküde med en 100pun morser 150 trin lige linie vd, huilke granater giorde en stor effect vdi en stor skeiffue giort aff bielker, huilket giffuer andlednin til att lade giore andere

den 8 — fick vie et breff fra den vnge hertug aff Meckelenburg Suerin, med egenhand sckrefuen, huorudi hand osz tacker for den hannem hidintil giort assistentz. Bleff osz forrelest et projet som den Franske ambassadeur haffde opsatt til en neutrallites tractat imellem hansz konge og Wolffenbüttel mensz som hertugen aff Wolfenbuttel ey wil tractere inmediate med Franc:, bleff forgot anset at lade et andet projet opsette, og derom med ambassadeuren at conferere. Bleff Forbergsz magine, mod Rømersz ordinere pomper, prøberet, huorwed Forberg ick kunde naa sin intent, og beholt jeg mine 3000 rdl huilke jeg haffde sat mod Forbergs magine naa[r] den kunde giffue med en mans forse saa meget wand dobelt og saa hastig og dobelt hoytt som tu kalle, med en welgiort ordinere pompe. Om afftenen tog Guldenlew sin affscked for att reisse til badet, og formente, om Gud wil, att were vdi 5 a 6 vger, her hosz osz igen.

den 9 — gick ordere til Bieorensen paa Lind ormen som krytzer mellem Norge og Judland med den Suensck krytzer at giøre en tur til Hellig land og for Elffuen, for at forjage de Engelscke og Hollandscke kapere som sig der opholder og bortager og plünderer vorisz sckibe som did farer, saa sckulde hand og søg at forma commendeuren paa den Suenszke krützere at følge med effter som hansz kongisz interesse der vnder og verserer. Sckreff jeg paa tuende aff Eduart Krusis memorialler, det ene, at han matte, dete aar ey suare til forpagtning, mensz beregne alting effter eed og plig[t], og tol bøgerne, det andet, at hand matte moderere, vdi et og andt i tolwesenet, vden koren jeren og trelastens, oplager, huilket jeg g.r Ples igen ladet levere. Haffde vie adsckillige indlandiske sager for vdi conseilliet. Haffde vorisz conferens med den Hollendiske om commers wesenet og bleff aff hannem een projet eller dessignation offuer giffuen paa huad made en ny fanal ved Anholt kunde oprettisz huilket til videre vndersøgning og resolution bleff vdsat. Suarde vie den vnge hertug aff Suerin, og forsickerede hannem om vorisz oprigtige vensckab og estime, saa og videre assistentz, om hand den sckulde haffue behoff. Gick ordre til Lente om den med den Hollendiske resident holt conferense, og bleff hannem derhosz paa den unge hertugsz aff Mekelenburgsz ansøgning anbeffallet, at contrecarere under handen paa det den gamle hertuginde aff Mekelenburg Suerin ingen pas til hendisz reise fra Franckrig til Meclenborg maa aff allierterne bewilgisz. Det samme i Francrig at søge at forhindre, og bleff derom med ambasaduren talt som promitterede at wilde paa beste maade hansz konge refferere. Bleff ambassadeuren og vorisz projet til een tractat med Wulfenbuttel tilstillet, mensz hand syntisz det ey at kunde antage, saa som det descriperrede fra handsz ordre om denne sag. huorom widere med hannem sckal confereris.

den 11 — fant wie forgot at lade opsette eit projet til en nermere alliance med Mekelenburg Suerin, som Plese sckal med sig tage. Der er og atter blewen talt, om den nermere forbund med Engeland og Holland og besluttet at lade denne saag beroe intil mand seer, huad succes negotiationen med Meckelenburg, saa og med Wolffenbyttel vil haffue, saa og huor til Suerrig sig endelig sckal wille erklere. Videre bleff gott funden att holde een conferens med Frans: ambasadeur offuer den nermere tractat med Wolffenbytel for at instruere dereffter hertugen aff Pløn. Feltmarschalk Wedel tog forloff att reisse til Oldenborg paa hansz guvernement.

den 12 — bleff refferert huad med Fr: ambas: vdi conferens war forrekommen, og at hand haffde abstraheret at neffne Franckrig vdi tractatet med Wolffenbyttel, men at hand ey war wel tilffridsz, at vie wilde offuerlade nagele truper til Wolffenbuttel, saa og at hand ey widere war beorderet en til at offerere 10^m francker maanetlig, for 2000 mand i steden vie pretenderte, at Wolfenbytel sckulde vnderholde 6000 mand og derffor nyde effter proportion paa det minste huer manet 10^m rdl: som ambassadeuren ad refferendum haffd optaget. Bleff herom sckrewen til Meyercron at forsckaffe ambas: nermere ordere anlangende bemelte to puncter. Bleff og sckrewen aff osz til hertugen aff Pløn och sckickede vie hannem der hosz projettet til en nermere forbund med Wolffenbüttel pa Franckrigs vegne. Gick ordre til raad Hanssen at tacke feltmarsckal Bielke for hansz gode offerte, anlangende det Mekelenborgscke dont, og at deturnere den succurs aff to regimenter som hertugen aff Güstrau endnu fra Suerrig haffde begeret, som vnødig, och ickun capabel, jalusie imellem osz og Suerrig at foraarsage. Gick order til C: Guldenleu at vie wilde at ob: Trampe sckulde gaa hannem til hande intil hand fulkomelig war etableret hos sit regement som kongen aff Franckrig hannem haffde forundt vdi Catalonien. Og til oberst Tramp iligemade om det samme at følge med, og seetil at alting vedbørent kunde tilgaa, saa og at besckriwe Frans Juls person for Guldenleu, icke formeget at folge hansz maxcimer, og der hosz ad ware F Jul at hand sig i mod Guldenlew saaledisz comporterer, som hans charge og vnderdanigste sckuldighed gemesz vere kunde. Tog Bretenau affscked for at gaa til den commission der sckal were vdi greffsckaberne tillige med K: Rumur og D: Revenklau og ob: F: Bülaü. Drog jeg om afftenen effter posten war expederet til Fridrigsborg

den 14 — forrettede jeg min devotion sammestedsz og kom her hiem igen til Copenhagen om afftenen

den 15 — tog g: r: Plessen affscked effter posten war lest, for at reisse først til Mecklenburg og siden til Holland, hand bekom med sig en cammer sckreiffelse til hertugen aff Suerein og en fuldmagt til at slutte en alliance med hannem, vdi conformitet aff den som seniste med Wolffenbuttel bleff oprettet, og ennu sckal oprettisz, vdi articulis secretis erbyder vie osz at vilde hannem garantere hans arfue rettighed til det Güsteraüiske.

den 16 — bleff vice admiral Paulsen anbeffallet at lade fregatten Hummeren giøre en tur imod Hellig land for at forjage de Engelscke og Hollandiske kapere som sig

der opholde motte ffor at bortage og plyndere de sckibe som med vorisz kongelig Dansck passer paa Elffuen negotiere vilde, saa og om det vden hasart scke kunde, at opbringe huis kaper som nagen Dansk sckib maate haffue bortaget og wirkelig hosz sig haffuer. Gick ordere til Lente i Holland at incaminere peu a peu vorisz mediation og ved leylighed sondere Staten, om dennem sckulde vere angenem, dend at lade offerere. Fick Scheel ordere at demonstrere, at mand haffde bedraget imponeret kongen aff Engeland med de falscke raporter lige som her bleffue expederret passer for fremmede sa vel som for vorisz eegene vndersaatter, ilige made at der var blewen tagen to Engelscke sckeibe rum vdi Øster seeen aff en Fransk caper, som dog ickun har veret enslageri aff tøre hug imellem dem og ey her i Oster søen scked, mensz paa reden for Dantzig og vnder der canon, der hosz sckal Scheel insistere, at kongen aff Engeland fremdelisz ey vilde lade sig prevenere, ved dislig raporter meget mindere.tilstede for den sckül vorisz vndersaatter sckibe at lade opbringe og examinere, tie han kunde være forsickeret at conventionen paa vorisz side oprigtigen sckulde effter kommisz eller lewisz, og contra venerende tilborligen straffisz, huilket vie i lige maade fra kongen aff Engeland vilde forvente. Gick ordre til regeringen i Oldenborg paa atsckillige poster, tolden vdi Elszflet angaande. Beffalte vie ogsaa rad Hansen at tilsckreiffue og at advare feltm: Bielke, at saa fremt hand sckulde vilde reisse til Chur Saxsen, som vie ellersz gerne saa, at hand tog sig i agte paa det hannem icke naget ont paa veien matte vederfaarisz, saa som vie haffde effterrettning, at paa den keyserlige og Lüneborscke hoff, mand lige saa stor animositet haffde imod hannem, som i mod feltm: Schøning som keyseren nyeligt ved badett lod opffange, og til Prag hen føre. Gick et rescript, vdi den Aldenburscke sag, til vorisz statthold er Güldenlew og baron Freitag at saa fremt icke vdi kortid den forlig, som for tou aar siden her bleff oprettet [paa] derisz pupils vegne sckulde ratificeris, vie samme forlig vilde aldelisz lade revocere, og accionen imod hannem fortsette, og haffde hansz moder og formündere sich at inputere, huad sckade hannem derwed sckulde tilvoxe.

den 18 — bleff aff osz paa hertugen aff Wirtenberg pa ny giorde instance, Plesse med dett forderligste til kongen aff Engeland att depeschere, angaande den nermere forbund i mellem osz, og same konge og Statten, for got funden, at lade ved greff Revenklau hertugen suare at saa som Plesse for adsckillige afferes sckyl, sig ey saa snaart kunde fra Meckelenborg begiffue, saa og for hansz function og charge, ved voris finantzer ey lenge kunde bort bliffue, saa siuntisz og best at vere, at kongen aff Engeland sckickede en accrediteret og vel intentioneret minister til osz, for att aff giøre same allians werck, huortil vie alt facillitet sckulde biedrage.

den 19 — gick same breffue aff til hertugen aff Virtenberg saa og til Schel, med ordere, at giffue kongen aff Engeland til kiende, at det var een pure invention og calumnie huad hannem war berettet, lige som vie haffde solt, eller haffde intention at selge, nagele aff vorisz krigsz sckibe til kongen aff Franckrig, saa og at det var vden

tuiffuel, een malice aff det Luneborgscke husz huad spargeredisz om visse messures som sckulde were vnderhenderne i mellem osz, Franck: og Cur Saxen, om det Saxenlauenburgscke, og kunde curfyrsten aff Brandenburg berette huorledisz hand med hansz interposition, osz med samme cur fyrst at reconsilliere hid intil lidet haffde avanceret, for det offrige vare vie ey at fortencke, at vie tog saa wel som andere ombrage offuer den Lüneburgscke lange usurpation aff det Saxsenlauenburgscke, og at der vaar ingen bedere midel at forrekomme alt besuerlige onde suiter aff denne sag, end at dirigere verket derhen, at landet den rette possessor bleff restitueret, eller og intil sagensz dessision vdi keyserligt seqvestrum tagen. Bleff og sckreffuen til Lente i Holland, at suare den Engelscke minister paa hansz proposition til commers tractaten imellem osz og Staterne att concurere, at saafremt Engeland ey for got fant, een eegen tractat, som ey var relativ paa den Hollandscke med osz at oprette, var det best, at lade det forbliffue ved tractaten de anno 1670., som ved eit instrument om det forneden agtedisz, kunde til den ende renuvelleris. Derom bleff Schel effterrettning giffuen. Bleff de Hamborgscke deputerede atter og ultimato declareret, at vie lode det absolute forbliffue ved vorisz seeneste resolution, og at de en aff disse alternativer haffde at velge enten at giffue 200ᵐ rdl. og bliffue ved det sidste projet dennem til Jegersborg offuerleweret, eller 500ᵐ m℔l og vdlade de articuler imod Franckrig Engeland og Holland, byensz derisz commercie vdi besckerming at tage.

den 20 — reiste vie fra Kiøbenhaffuen og bl[e]ffue om natten paa Møn, hosz gl: Pllese.

den 21 — der effter til Nicøbing anden meddagen.

den 22 — bleff got funden, at talle med den keyserl: envoye som samme dag ankom, om den 9ᵉⁿᵈᵉ electorat, og remmonstreret hannem at vie ey kunde separere osz fra de andere rigsz fyrster, saa fremt imod derisz hoyhed og rettigheder Hanover foruden at reqvirere det fyrstlige collegii suffragia, til samme ny electorat, dermed sckulde investeris; og var at besørge, at denne sag stor venighed og mange sckadelige suitter vdi det Romerscke rige vilde foraarsage; vie vilde derffor keyseren velmenent haffue anmodet, vdi saagen intet at precipitere.

den 23 — bleff det samme til raad Vrbick re[s]criberet saa og Pipern til Regensburg een fuldmagt tilsckicket om med de fyrstlige gesanter derom visse messures eventualiter at tage. Bleff og schibsz commissionen til Gelückstad anbeffallet, at refferere, om det sich saa forholder, som de Engelscke beretter, at der sckulde väere paa Elben 12 Fransckefaarer arriveret, og frii passeret, imod recognitionens erleggelse, til Glückstad. Fick vie breffue fra Luxdorf med effterrettning, at Suerrig haffde aldelisz approberet det her for naagele vger siden opsatte memorrial anlangende voris og de Suensckisz vdi Engeland og Holland opbragte sckibe, og at orderen, det med vorisz minister at offuergiffue allerede var affgangen. Saa og at Suerrig nu gerne saa, at convoyen, som ennu for vinteren til Franckrig sckulde sckickisz for mere respecte sckyld paa begge sider og conjunctim matte

scke. Herpaa bleff gott funden at rescribere til Schel og Lente i Holland, stracksz at concertere memorialet vdi det Franske og Latinscke spraag, med de Süenscke ministter, og derpaa det vden videre opsatt og forhalning at offuergiffue, saa og at suare Lüxdorf at vie lod osz vel beffalde at convoyerne conjungeredis og at vie til den ende vilde lade eqvipere et sckib aff 40. til 50. stycker, eller og for tidensz korthed scküld at bruge dertil vorisz creützere i Nort seen. Her hosz sckal Lüxdorf til sckickisz huad om den 9de electorat til Urbick er sckreffuen for at communicere det de Süenscke minister, og at begere, at osz derisz kongisz tanker om denne sag, og om hand icke med osz, imod samme ny electorat som en infraction aff den Westpffaliske fred, vilde tage messures, matte i lige maade communiceris.

den 25 — gick orderen herom til Lüxdorf. Suarte vie og hertugen aff Pløn paa hansz seeneste sckreiffuelse paa huad maade vie vilde offuerlade naagele aff vorisz truper til Wolfenbüttel, at vie var sindet det paa vorisz eegen bekostning at giøre, foruden huad Franckrig kunde disponeris, der til at giffue. og anlangende qvantum aff subsidierne for Wolffenbuttel, at vii forhaabte det saa hoit at bringe, at hertugen sckulde haffue aarsag, dermed at vere til fredsz. Fick vie effterrettning fra Lente i Dressen, at det siuntisz, at cur fyrsten nu rett med alwor vil søge at reconsilliere sig med osz paa den forreslagene fod og at hansz minister Knoch derom store protestationer til dito Lente haffde giort. Herpaa bleff suaret ved greff Revenklau, at vie hansz viedere berettning derom vilde erwagte, mensz at saa fremt vdi de forrehawende messeures naaget dette aar sckulde scke, var tiden at menagere. Samme dag kom breffue fra Franckrig med effterrettning, at kongen aff Franckrig haffde resolveret, att vilde concurere til alle imellem osz, Saxsen, Wolffenbuttel, Münster og Meckelenburg Schwerin, forreverende messures, og at ambassadeuren haffde faaet fuldmagt, med osz derom at convenere. Vie re[s]criberde og samme dag til H: H: von Allefeldt at vorisz søn prins Friderich sckulde blive nogen tid til Mompelier, for at excercere sig vdi det Frandscke spraag og andere videnscksaber. Sckreff vie til curfyrsten aff Beyeren, og tackede hannem for hansz betede velvilighed imo[d] Schel, og recommenderte hannem viedere, vorisz vndersattersz interesse imod caperene.

den 26 — var vie samtligen paa su[a]ne jagten wed Gedsør mellem Falster og Laaland, i den keysserlig anvojes nerwerelsze, og hans damis, grefffin aff Kønigseck, og fangede vie 420 suaner.

den 27 — fick vie en relation fra Lüxdorf, med copie aff de orderes, som til de Suenscke ministros vdi Holland og Engeland vare affgaangene anlangende det forhen anførte gemene memorial; saa og at de Suenscke minister sig haffde betacket for den communication dennem er blewen scked, om prolongationen aff vorisz tractat med Brandenborg. saa og at kongen aff Suerrig begerte at vide vorisz tanker, om det general beslag aff de Engelscke og Hollandscke sckibe i fald ingen forneyeligt erklering sckulde giffuisz, paa vorisz foromrørte memorial. Effter medagen var vie hen og besaa den berømte kirke Kipinge her vdi Falster.

den 28 — var jeg vde att besee de ny giorde jagt veye huilke noch behoffuer at forbederisz, saa og wangene forstørelse for stuteriet, og foller.

den 29 — bekom jeg breffue fra min syster curfyr aff Saxen, med effterretning att curfyrste ey endnu haffde talled med hende om at reconsilliere sich med osz, og at den Hanoverje minister Grot haffde erholdet curfyrstensz consens, til det 9de electorat. Beffant wie forgot at lade raad Hansen reisse til feltmarsckalk Bielke i Pommern for at animere hannem til at begiffue sig til curfyrsten aff Saxsen, for at conservere hannem vdi hansz disposition ved neütralliteten at forbliwe. Dispenserte vie geheime raad Rumor fra commissionen vdi Oldenborg, for hansz vpaszlighed scküld.

den 31 reiste wie om efftermedagen fra Nicøping til Møn, og saa anden dag mod afftenen vdi Kopenhagen.

NB huad mere er expederet følger hereffter

Bleff vdi vorisz geheim conseil den 18 dito osz forrelest krigsz fiscalens Sucaus memorial aff den 11 dito huorudi hand gior widere pretension vdi re: qvartermes: Samuel Chris: sterboe, giorisz forslag at kunde ordoneris wisse comis: at see Sucaus poster igennem, huilke sckulde were aff dem der sider vdi hoyeste ret. Mensz som det ey kunde scke, saa som sagen gansckе er militer, og man bør altid lade militien sin ret og krigsz articuler, saa resolverte vie at aff militer der til sckulde tagisz, som gl Schak, g auditeu Hübsch, ob: Sten And: Bilde, og som det angik vorisz kamer og finanser bleff aff sivil til beorderet est: rad J: Rosenkrans og assessor Winding, og bleff siden, endaa aff militer til føyet ob: Schønfeldt, huor paa den 19. de bekom derisz ordere.

Bleff admirallite og deputerterne ved søe esta[ten] anbeffallet den 23 dito anordning at giøre att fyrbaken paa Anholt endnu for vinter kunde bliffue repareret. General leutnant Dumenil bleff beorderet at kalde til bage aff det Meckelenborgske, naar hertugen aff Suerin det begerer saa mange dragoner som bemelte hertzog til bage sende vilde, og ey hosz sig beheffue maatte. Captein Bierensen comenderende pa fregatten Lindormen beorderet straxen at for ffoye sig til Christian sand der videre ordere at affvente, om convoy til Franckrig at giore, til lige med en Suensck fregat som de wil med sende.

Augustij. .1692.

den 1 — kom vie i mod afftenen her til Kiøbenhaffuen til bage jgen, fra vorisz Falsteri[sc]he reysze. Fick vie breffue fra Schel med effterrettning att allierterne og Fransoserne haffde veret vdi combat med huer andere ved Halle elle Lille Angin, og at worisz vnder hertugen aff Wirtenbergsz som haffde hafft avantgarden, war mestendel ruineret. Fick vie og effterrettning fra Dresen, at curfyrsten aff Saxen war dødelig blesseret, aff een fald, han haffde giort med een hest.

den 2 — bleff og til de Hamborge deputerde en ny resolution giffuen, at saa

som Franckrig giorte en stor pretension paa byen, og derffore begierte satisfaction, førend at kunde consentere vdi des begering, om een frii fart, vnder vorisz passer sa wilde vie vere forneyet for de øffrige conditioner med 150m rdl: i steden for 400[m] m℔l: som vie seeneste begierte, mensz om vie Franckrig kunde ennu disponere at giffue byen farten frii, og og opheffue sine pretensioner, da sckulde byen giffue osz den fulde summe aff 200m rdl: huor ved dennem bleff sagt, at vie der paa derissz cathegoriske resolution, til eller fra, med det forderligste vilde forvente. Bleff resolveret at holde en conferens med ambassadeuren offuer de hannem til kommende orderes anlangende en nermere tilsammensettelse med Cur Saxen Wolffenbattel og Meckelenb: Suerin. Gick ordere til gehime raad Eherensckildt, at abuchere sig med den Franscke minister Asfeldt, til Pinneberg eller Elmshoren, for at fornemme, paa huad fod hand haffde forlat sagerne vdi Dressen ved hansz bortreisse. Gick ordere til envoje Schel at suare paa den hannem giorte proposition, at Engeland og Holland var sindet at giffue osz 2 til 300m rdl: aarlig, imod opheffning aff farten paa Franckrig, saa lenge krigen waarer, at vie ey vare eloigneret at indlade osz deroffuer, saa vel som offuer een nermere forbundt, mensz at vie ey derom kunde lade tractere, ved k: aff Engel: hoff, eller vdi Hollandt, mensz vilde de sckicke een accrediteret minister til osz, vilde vie alt facillitet til tractaternis slutning bidrage; dog at til att lege een god fundament, først commers vesenet affgiørtisz, saaog vorisz vndersatter for derisz optagene sckibe satisfaction giffuesz. Resolverte vie at de deputerde ved land estaten eff[t]er g: m: Rantzaus begering forderligst til Win sckulde remetteris 700 fl. til spitzbielker for ob: Potkammersz 2 battallioner.

den 5 — bleff Lüxdorf effterfølgende poster eller puncter vdførligen instrueret, 1 om general beslaget aff de Engelscke og Hollandiske sckibe, saa fremt føren Mickelsdag, ingen satisfaction paa de offuergiffuene memorialler sckulde erholdisz, 2 den 9de electorat, om Suerrig icke vilde associere sig med osz, og de øffrige opponenter vdi Tyskland, i mod Hanover vdi denne sag. 3 om mediationen, om Suerrig endnu icke vil conjungere sig med osz derudi. 4. at imodtage kongensz aff Pohlens proposition, at vilde indtrede vdi alliantzen med osz og Suerrig, til commerciernis sickerhed. og 5. at vie approberede den opsatte projet til een breff til curfyrsten aff Beieren, anlangende vorisz, og de Suensckisz, vdi Ostende opbragte sckibe. Det samme er og Süenske envojen her ved hoffet insinueret. Fick vie confirmation aff den nederlage, som vorisz, og de allieredes truper aff Fransoserne haffde lijt, og dèt aff aarsag, at vorisz hertug aff Wirtenberg ey var bleffuen sutineret aff de andere, vorisz forlisz er med døde og blesserte hen wed 1400. mand. Herpaa resolverte vie at sckriwe hertugen aff Wirtenberg, at saasom vie ingen recrütering til bemelte trupers completering kund giffue, hand i tiden kongen aff Engeland haffde at erindre dertil effter conventionen sielff behorig anstalt at giore. Fick vie breffue fra H: H: von Alleffelt, at printzen gierne vilde giøre en reisse fra Mompellier til Cattalonien, for att see den Franske armeé, huorpaa hannem suaartisz, at vie det icke for got beffant, for mange aarsager sckyld.

Voris minis: haffde om efftermedag conferens med den Franske ambassadeur, saa og siden med den Brandenborgscke, anvoje.

den 6 — bleff osz herom reffereret at ambassadeuren haffde dennem til kiende giffuen, at haffue faaet ordere og fuldmagt, anlangende, Wolffenbüttel og Suerin, og at accordere til subsidierne, til den første 80^m rdl:, og til den anden 100^m fl. som een pension. Herom bleff hertugen aff Pløn, saa og g: r: Plessen effteretning giffuen. Fallisau haffde produceret sin herrisz ratification offuer den seeneste sluttede alliantz og begerte, at vorisz i lige maade maatte expederis og vdvexselisz, mensz som den beffantisz defectueuse, i dett den ey er rettet paa successorene, saa og articulus secretissimus om kreisz obersten ampt begerisz at maa foranderisz, saa beffant vie forgott, at hannem vorisz ratification ey anderledisz, en i mod hansz revers, sckal extraderis, at forsckaffe eit andet instrument vdi behørige form, inden 4 vger, og at beholde her saa lenge vorisz ratification, saa og fyrst at affgiøre articulen om kreisz aembedet. Paa ambassadeurens proposition bleff intet resolveret, for at affbie først suar, fra Wolfenbüttel og Suerin, saa og effterrettning fra Dresden om Cur Saxsen er cureret eller ey. Paa raad Vrbichs breff til greff Revenklau at hand saa store aparance til at giøre een egtesckabesz alliance imellem den Romske konge, og vorisz princese, sckal suaarisz, at vie for bien siance sckyld der til ingen avance kunde giøre, mensz sckulde keyseren vere der til inclineret, kunde derom tallisz, og sckulde propositionen derom aff osz tilbørligen imod tagisz, og de som til dette verck contribuerede, til sin tid, kongeligen recompenceris. Bleff og resolveret, at proponere den Gottorffscke cantzeler, paa hansz dertil giffne anledning, følgende alternative, enten att hertugen resolverte sig, til den proponerte gemene militie, og vnderholde i 4 aar et regiment til hest aff vorisz truper, som hannem derimod trosckab, for den tid sckulde suere, eller og at hand lod osz nyde een precipuum aff contributionerne, i henseende os allene paaliger landetsz deffension. Sckref vie hertugen aff Wirtenberg vorisz den 5 Aug tagene resolution til, dog derhosz, roste hansz og worisz trupers, bravüre og welforhold vdi siste accion, dog med den tilheng, at ingen aparanse var her til nagen recrutering, mensz at hand i tide maatte søge det hosz kongen i Engeland. Bleff depuderderne ved søe estaten anbeffallet, at forsyne fregatten Lindormen med alt tilbehør vdi Christians sand, effter som den tillige med een aff de Suenscke fregatter sckulde i aar endnu brugisz, til convoyer ad Franckrig. Bewilgede vie paa gl: Plesses memorial at dett høe som han købte paa landet og wilde haffue her hid til Københaffuen, maatte aff rütterbønderne fort førisz dog att dett med moderation brugisz at der offuer ingen besuering eller klagter for aarsagisz, saa som dett ellersz strider i mod vorisz forrige beffallinger og ordinancen. Paa de deputerede ved land estatens derisz memorial, aproberte vie, att 4000 rdl. til festningernisz proviantering i Norge maate accorderis.

den 7 — bleff osz adsckillie sager, som war forekommen vdi høyeste rett, deraff reffereret, huor paa vie og straxen resolverete.

den 8 — beffant vie forgott, at ambassadeuren sckal aarsagen tilkiendegiffuisz, huor for vie ey haffuer ladet notificere prins Friderichsz ankomst vdi Franckrig, nemlig at evitere alt ambera med ceremonier og receptions, par forme aff excuse, huilket vdi sig er en espece aff notification, det bleff Miercron til effterrettning sent.

den 9 — bleff Meiercron communiceret huad med ambassadeuren var forregangen, vdi den seneste conferens, anlangende tractatet med Wolffenbuttel, saa og med hertugen aff Suerin, der hosz bleff hannem og sckicket contre projettet szom osz ved en expres fra Wolfen: samme dag bleff til sent, for at passere kongensz aff Franckrigs resolution der paa, største difficulteten aff denne tractat bestaar derudi, at Wolfen: ey kan revocere sine truper fra Holland. Bleff foromrørte exprese straxen igen expederet med en sckreiffelse fra osz til hertugen aff Pløn huor vdi vie hannem befforderingen aff forbeneffuente tractat recommenderede, naar hand ved eller hosz hert: aff Wolffenbüttel til Brunsvig ankommer. Gick ordre til g: r: Plesse, at søge, at affgiøre den nermere til sammen settelse imellem osz og her: aff Süerin, forend hand sig der fra til Holland begiffuer, og at offerere hertugen, at vie sielff vilde underholde det hannem endnu til buddene regiment, aff de 100^{m} fl. som Franckrig vil furnere. Gick og en ordere til Friderich Revenklau som forbitter til Itzehoe at seqvestrere priørindensz intrader, intil hund giffuer osz satisfaction for hendisz vtilbørlig comportement og vlydighed i mod vorisz mandater, huoroffuer regeringen til Glyckstad sig meget besuerger.

den 11 — brente det i Fiol stredet dog vden faar, Gud were loffuet.

den 12 — fick vie breffue fra hertugen aff Wirtenberg sielff fra leieret den 7 Au:, med fulkomen effterretning, huor sckammeligen hand var bleffuen abandoneret, aff de som hannem sckulde sutenere vdi den siste action imod Fransoserne, som holtisz den $\frac{3 \text{ Aug.}}{24 \text{ Juli}}$:

den 13 — gick ordere til Lente vdi Holland, at protestere imod den hannem aff Staten giffuene resolution, om vorisz vndersaatersz vdi Seland opbragte sckibe, saa vit angaar judicaturen aff admirallitetet vdi Seland, huorhen nagle sckibe vil forvisisz, saa og at dennem som sckal fri giffuisz, indemnisationen imod alt rett og tractaterne negtisz. Hand sckal denne protestation ved en memorial sckreifftligen offuergiffue, saafremt den Suenscke minister det samme vil giore. Tog vie, effter at vie haffde hørt Revenklaus J Juls, Jessen, og Lente mening, om de Hamborgersz offerte, denne final resolution, at lade slutte tractatet med Hamborgerne, i mod de aff byen seneste, og i dag pany offererte 400^{m} fl: og at lade derhosz vdstille een declaration til byen, effter deputerternis forslag, at osz ennu sckal giffuisz 50^{m} rdl saa fremt vie kan, ved vorisz interposition disponere Franckrig, byensz commerce fri at giffue.

den 15 — bleff osz forelest projettet som ambassadeuren haffd op satt til en tractat imellem osz og Franckrig anlangende alliansen med Wolffenbüttel, og promitterer Franckrig osz sckadiszløsz at holde, vdi alt dette som vie i hansz naffuen vdi subsidierne, assistentze og ellersz hertugen aff Wolfenbüttel haffuer tilsagt. Herhosz bleff gott funden,

att lade denne projet een clausula annectere, at der ved den forrige tractat i mellem osz og Franckrig, aldelisz i ingen maade sckal derogeris, og det derfor, at ey fra gaa fra det, vie osz i samme forrige tractat haffuer reserveret, nemmelig at giffue keisseren mere securs, saa fremt osz satisfaction aff riget, for vorrisz pretension, sckulde giffuisz, huorudi vie osz haffuer forbeholden frie hender, i det vie ey haffuer wildet giffue Franckrig den siste imod subsidiernis augmentation stipulerte nye declaration, huoraff den første punct dervdi bestaaede at ey mere giffue securs til Franckrigsz finder.

den 16 — bleff recessen med Hamborg paa 400^{m} fl:, som byen osz vdi 9 aar sckal giffue sluttet og aff vorisz og derisz vndersckreffuen, saa og derhosz en declaration til deputerterne fra Hamborg dennem tilstillet at saa fremt vie byen et frii commerce aff kongen i Franckrig kunde forschaffue, de osz endnu derfor sckal betalle 50^{m} rdl. Ratificerede vie alliancen med Cur Brandenborg, og bewilgede at en ny articul separe matte med Falliseau oprettisz, anlangende creisz oberst ämbedt, og alternationen af directorio, vdi den Neder Sächsiske creisz, i mellem Magdeburg og Bremen. Bleff deputerterne ved soe estatten anbeffalt fregatten Hummeren paa Elffuen, ennu til September maanidsz vdgang med proviant at forsyne, og ey videre. Jlige maade anbeffallet at offuer lewere Githusset, med huisz caaber som findisz, til den ny ankommende styck gitter fra Lybeck, Benning.

den 17 — jog vie en jort aff 16 ender, begünt i Hare sckow, løb 3 timer, bleff fangen ved Hirszckhollem.

den 19 — fick vie ved raad Hansen effterrettning, fra Bielke, feltmarschalken, at effter hansz mening Cur Saxsen endnu sckal væere, fülkommen inclineret, til at sette sig med osz, og at hand Bielke formente at kunde med Hansen begynde og aff giøre vercket, paa een tid.

den 20 — bleff herpaa til Hansen re[s]criberet, at vorisz effterretning fra Dresen vare gansckе contrarij, dog saafremt Bielke mente, at curfyrstensz intention ennu var god og sincere, var vie paa vorisz side aff lige inclination og wilde gierne anbetro verketsz affhandling vdi Bielks hender, mensz for biensiance sckyld, vilde først vere fornøden, at curfyrsten declarerede sin gode intention med osz sig igen at reconcilliere, til handsz fru moder som Franckrig og haffde for billigt og resonabel beffunden. Hansen sckal og communicere her hosz Bielke huad vie om mediationen, saa og om det 9de electorat, for kort tid siden den Schwensckе envoye wed vorisz hoff, hafffuer ladet insinuere, saa og til Lüxdorf sckreven, saa og at pressere Bielkis reisse til Cur Saxsen, saa fremt hand ved den gode disposition, til at sette sig med osz continuerer. Bleff den Curbrandenborgscke minister vorisz ratification vnder vort ny store sigil, extraderet, imod hansz revers, at forschaffue i 5 vgerstid et ligelüdende instrument fra curfyrsten, vdi hansz og handsz successorers naffuen, og intil desz ankomst vorisz ratification her at beholde. Resolverte vie vdi conseillet og bleff og der paa orderen til oberste Hein expederet at hand som commedant vdi Bergen, sckulde naar nagen aff de vdi krig verende parters sckibe, der ved festningen maatte komme, huisz

imod forhaabning et parti det andet der vilde attacqvere, da altid de som protection søgte at meintinere, og først de andere ad advare sig at entholde, fra naagen hostillitet at foroffue. Resolverte vie pa de deputerede og admirallites memorial at forpellingen omkring fürbaken paa Anholdt effter affritzen sckulde scke, dog i aar ickund fyrst den norder side.

den 23 — bleff feltmarsckalk Wedel anbeffallet at tillade at den Franscke minister ved naffuen Pfritzman sig udi Oldenborg maatte opholde, dog att det vdi alt stilhed sckede saa ingen naaget derom maatte formerke. De deputerde ved søe estaten er og anbeffallet at forsyne den liden jagt paa Elffuen beligende med fornøden proviant intil, vdgangen aff Sept: Aproberte vie en affritz aff en 36. p. metalstyke, huor aff 4 strax her for det først paa githuset sckal stobisz. Bekom den vnge greff Revenklaw aff osz sin patent som oberste til hest. Fick vie effterretning fra Franckrig, at oberste Bielke haffde afflagt sin compliment til kongen aff Franckrig, for Namurs erobring, og at kongen hannem derpaa hel obligent haffde suaret. Gick ordere til Meiercron paa hansz seeneste relation at giffue Croissy til kiende, at vie bleff ved den intention, at fortsette entrepreissen imod Ratzeburg til kommendisz aar, vdi den forhaabning, at Franckrig ingen videre difficultet sckulde wilde giøre, der til med penge at concurrere, saa som vorisz krigsz estat ey var i den stand, sielff de dertil hørende extraordinere depenser at furnere saa og at vie blefu i den resolution at alliere osz til den ende med cur fyrsten aff Saxsen, for alle andere, saa fremt hand samme intention haffde, mensz saa som hand endnu intet derom haffde tesmoigneret til hansz fru moder tuilte vie billigen, om hansz intention var sincer. Herhosz bleff Meiercron til sckiket, huad vie med den forrige post, herom til raad Hansen haffde rescriberet. Bewilgede vie og at de Franske betienterne dAsfelt og Frisckman maa opholde sig i vorrisz gebit, den forste vdi Rensborg, den andden vdi Oldenburg dog dene siste vden alt esclat og ey at conversere med naagen, foruden med vorisz guverneur vdi greffsckaberne, Wedel og von Støcken. Reiste den Gottorffscke cantzeler til hansz herre, for at inhente nermere instruxtion imod vorisz ankomst vdi Holstein, offuer en ny union; hannem bleff og paa hansz forspørgelse, om vie og pretenderede verbningsz penge for de truper som sckulde effter den ny union, tagisz med i hertugensz eed. Suarredisz, at vie det ey begerte, mensz osz med derisz vnderholding vilde fornøye, saa og derudi saadanne moderation bruge at hertugen ey sckulde haffue aarsag sig der offuer at besuerge, saa fremt ellersz intentionen var gode og sincer paa hansz side, sig med osz ret att sette. Tog den keyserlig envoje sin affscked vden seremoni.

den 24 — reyste den keyserlige anvoje g: Kønigs Eck, til det varme bad, vdi Bøhemen, og saa som hand pretenderer der fra en reise til hansz herre att giøre, bleff hand aff vorisz ministri med en stor compliment og protestation til keyseren, aff vorisz oprigtige affection og attraa, med keyseren for alle andere, vdi en nermere alliance at trede, afferdiget, dog hannem derhosz insinueret at det ey kunde sckee, foruden at osz tillige satisfaction, for vorisz pretension til riget, forschaaffuedisz. Jmedlertid, jog vie en jort aff 14 ender, begünte i Haresckou løb 3 timer bleff fangen aff hundene i Synder søeen, giorde dron-

ningen it fal vdaff jag wognen, og jeg med hesten, dog alde[l]isz vden sckade, Gud were loffued.

den 25 — var jeg til Croneborg og afftenen til Fridrichsborg.

den 26 — kom jeg om morgenen klocken 8 til Kiøbenhaffuen. Fick vie éffterrettning fra Regenszborg at de fleste rigsz fyrster continuerede ved derisz opposition imod den 9de electorat, og at de sig derom med osz vil tilsammen sette. Herpaa resolverte vie at legitimere Piper, med Meternigt, til vorisz Holstenscke votum, for at kunde saa meget bedere assistere hosz derisz tilsammenkomster, dog sckal hand substituere den Wolffenbuttelscke, til at afflege vorisz votum i bemelte saag, naar det kommer til formlige deliberation, for at evitere dispeuten om sessionen. Fick vie og breffue fra gr: Plese at hand dennegang intet haffuede kundet vdrette, veed hertugen aff Suerin, anlangende den nermere forbundt med hannem.

den 27 — gick ordere herom til Piper, og b[l]eff hannem anbeffallet at pussere den føromrørte till sammensettelse imellem osz og fyrsterne paa det flittigste. Bleff Urbich og anbeffallet, at imodtage de commissioner som de evangeliscke fyrster hannem sckulde ville opdrage, ved det keyserlige hoff, om samme saag; saa som den Münstersçke det gior for de catholiscke. Vie sckreff og til hertugen aff Pløn, at befordere, paa det den Wolffenbuttelscke maatte bekomme ordere, at afflege vorisz Hols[t]einscke votum, naar Piper det i vorisz naffuen begerte. Fick vie og effter retning at cur fyrsten aff Saxsen endeligen haffde adresseret sig, til hansz fru moder, om att sette sig igen wel med osz. Vie sckreffue der paa til cur fyrstinden min süster til Dresen, at hund kunde hannem igen forsickere om vorisz reciproqve genegenhed, og at saa fremt hand det oprigtigen meente, kunde endnu dette aar en god concert imellem osz oprettisz: og at curfyrstinden alt merite aff denne saag til kom. Dette bleff ved raad Hansen Bi[e]lke notificeret, for at proffitere aff denn gode disposition, huorudi cur fy: syntisz at vere, og til den ende enten haste sin reisse til Dresen, eller og søge at abuschere sig med een elleranden aff cur fy: ministerer. Bleff g.lut Plese pa hans memorial tillat at ma laane aff regementsz cassen intil besollingen ved liff garden falder 12000 rdl., huor fore bemelte gardes munderin for sckulde anschaffesz, og at samme penge éffterhanden lige som garden bleff betallet igen i cassen sckulde ind leveris. Resolverte wie paa justis rad Meyers memorial at 1000 rdl. til soe estatens deputerde til fyrbakensz grund paa Anholt med at conservere og reparere straxen sckulle betallisz. Captein Biørensen bleff beorderet at forføye sig med fregatten Linormen til Sundet. Commendanterne i Bergen og Christiansand bleff beorderet at ansee de Hamborgeris in bragte sckiberom aff kaperne, ligesom Engelender og Hollendere, at igen restituere dennem vden naagen vederlag.

den 30 — gick ordere til Vrbich i Win at antage sig de commissioner som de fyrstlige gesanter vdi Regensborg hannem anlangende det 9de electorat, maatte opdrage, og videre at continuere til at forhindere investituren. Herom gick og atter ordere til Piper,

og at søge den nermere tilsammensettelse i mellem fyrsterne, mod besagte electorat. Bleff hertugen aff Pløn til sckreffuen, at vie imod den 16 Septemb: vilde vere til Rensborg og der nogele dage forblifue, og gierne saa at hertugen Anton Ulderich aff Wolffenbüttel med hannem der wilde til osz komme, for at affgiøre den projetterede nermere forbun med osz, i Franckrigsz naffuen. Bleff og sckreffuen til abtisinden aff Jtzehoe, att hund haffde at forføye sig igen til closteret huor alting er i confusion og disordere saa som doch hendisz syster, med hendisz gemahl nu gick fra Wessel til Preussen, og vden tuiffel tog derisz wey offuer Hamborg. Der gick og ordre til Meyerkron, at saa som hertugen aff Wolffenbuttel endnu persisterede paa en avance aff 30^{m} rdl:, til derisz festninggers reparation, hand alt flid haffde att anwende, Franckrig derhen at disponere, paadet for saadant ringe summa sckyl alliancen med dennem icke maatte accroscheris eller inutil gierisz. I mod Hadsfel sckal han instans giøre, at han ey her hid sendisz. Bleff schibs commissionen vdi Gelyckstad beorderet, ingen end Hamborgerne allene derisz cautioner at restituere, saa og at continuerere (!) deris commission imod alle andere, saa og at anholde vden forsckiel alle sckibe som fra Frankrig kommer, eller Franscke varer haffuer ladet. Bleff worisz ratification offuer den Hamburgscke ny reces vdferdiget i tertia persona nemlig, Jhro königl. May. zu Dennemarken Norwegen ist allervntertenigst etc. for at evitere alt disputen, om expressionen aff vorisz bye. Bleff ordoneret huorledisz jnfanteriet vdi Danemarck og fyrstendommerne scku[l]de logeris i anstundende vinter, naar arbeydet ved festningerne ophører. Resolverte vie paa see estatens deputeredisz memorial, at 50 mariner tillige med conducteur Hoffman til Anholt maatte commenderis sammestesz forpellingen ved fyrbacken at giøre. Deputerterne ved land militer estaten haffuer vie tillat at maa vdsckriffue wogne aff ampterne til at føre magasin corn, til de festninger huor mand ey med sckibe vel kunde ankomme. Om efftermedagen drog jeg til Esserum, effter posten war expederet.

den 31 — lod jeg om morgenen brende follerne med derisz merker hen wed 84 stücker og siden om effter medagen til Jegersborg.

September. 1692.

den 1 — jog vie en jort af 14 ender begünte vden ved kratterne ved Syndersøen, løb ved 2 timer, bleff sa jaget, att den aff sig sielff druckenede vdi Bagsuersz søe, og der fanget. Dronningen war med og p Sopihe (!), om afftenen kom vie til Kiøbenhaffuen.

den 2 — bekom jeg it breff fra min broder prins Georg huor vdi hand formelder om aparans aff naagen fredsz handling, vdi winteren, og recomenderer osz hansz interesse. Jlige made bekom it breff fra min suster curffyrstinden aff Saxsen confirmerer det som hendis seccreterer allered haffde reffereret, att curfyrsten hendisz interposition haffde begeret, til att sette sig igen med osz.

den 3 — suarede vie herpaa vorisz syster, at vie ware genegen derom i handling

at trede og ventede ickun suar, anlangende steden huor det sckulde scke, huor til vie atter Hamborg foreslog: saa gaffue vie og hende til kiende, at vie ey var eloigneret, at reassumere de forrige tractater med curfyrsten om dett Sachsen Lauenburgsche vesent, om hand dett begerte, for at resentere den affront som hans sallig fader og hannem derved var sckedt. Bleff og det samme ved raad Hansen, feltmarschalck Bielke til kiende giffuen. Gick ordre til Piper at dirigere det derhen, at fyrsterne declarrerede, at saa fremt Hanover imod derisz sampttycke sckulde bliffue med cur digniteten investeret, fyrsterne rigsdagen vilde abrumpere, og sig med fremmede potentater til derisz rettighedsz meintinens, sette og engagere. Bleff ratificationen med de Hamborger vdwexelet, saa og presidenten i Altenau beorderet at annamme pengene aff Hamborg, og de til vorisz eegen cammer af beregne og lewere, med behørig fuldmagt, derffor i vorisz naffuen att qvittere. Bleff og sckreffuen til geheime raad von Erenschildt at opsette sin entreveue, med Asfelt, intil vorisz ankomst vdi Holstein. Bleff vorisz reisze vdi Gudsz naffen faststilled att begünde den 7de aff denne maaned vd til Holstein, og regementerne beorderet at møde paa vorisz Gud giffue lückelig hiem reisse, som den 16 dito Berenstorff, L[e]uendals og Aderkas. Renszburg

21 dito liff regement ved Hadersleben
22 dito de 4 Judscke reg: ved Kolding
26 dito de 2 Fynscke reg: ved Odense
28 dito de 3 Seland regem: ved Ringsted.

den 4 — tog deputerderne aff Hamborg derisz affscked og bleffue regalleret een huer med 500 ducater.

den 6 — sckreff vie til dronningen aff Suerrig min syster, som var it suar paa hendisz compliment sckreiffelse til osz.

den 7 — reiste vie fra Københaffuen til Corsor. 8[tende] til Odense 9de til Harslef

den 10 — til Rensborg, huor vi anden dagen fant

den 11 — hertugen aff Pløn, som vnsckylte hertugensz aff Wolffenbüttelsz vdebliwelse, i den mening, at dett alt for stor jalusie sckulde haffue gifffuen, om hand var kommen til osz. Paa den difficultet som Wolfenbüttel gior, nustrax sig for freden at declarere, bleff hertugen aff Pløn suaret, at det ey var vorisz mening mensz at det sckede, naar anden sig med dennem derudi associerede, og vye vorisz mediation partierne lader virckeligen tilbyde.

den 12 — kom wie til Gelyckstatt om efftermedagen og saa wie samestedsz det nye werck til castellet.

den 13 — besaa wie arcinalet og munsterde dron. r: saa og artollerij folcket, og holte vie conseil efftermedagen. Admitterde vie de to ny Hamborje deputerde, Borstel og Langerman, som osz heel høffligen complimenterede og tackede for den nade vie byen haffde giort, ved den sidste med dennem sluttede tractat, og forsickerede osz derimod derisz vnderdanigste devotion paa alle tider. Gick ordre til Sckel, att giffue de Engelscke minister

til kiende, at det ey war vorisz intention at amusere, med den naermere tilsammensettelsze, saa fremt det var Engelands og Hollandsz aldwor dermed, mens att sagen fornemeligen vilde ankomme paa conditionerne, og at mand kunde vaere forsickeret om derisz execution, til huilken ende vie vilde vente, huad den ny minister osz fra Engeland sckulde med bringe. Bleff osz og reffereret, huad hertugen aff Wirtenberg om samme nærmere forbund til ober sekre: von Jessen haffuer scckrewet, og bleff for gott funden, der paa i samme mening, som til Sckel, at suaare.

den 14 — holte vy conseil offuer atsckillige sager Pinnenberg angaande, i serdelished om naagele øer vdi Elben beliggende, som proprietarierne aff Krummendick og Haselau sig attribuerer, mensz effter g: radsz Erensckiltsz menin det osz, som domino territorij tilkom; huor paa bleff got funden, sagen videre att vndersøge, og imedlertid aproberte vie huad Erensckildt allerede derudi haffde giort. Bleff til g: raad Plesse re[s]criberet, at forfoye sig til kongen aff Engeland naar hand i Holland kommer, og at forsickere hannem om vorisz bestandige intention, til at sette osz nermere med hannem og Staten, derhosz til hansz gotfindende at forstille, om hannem ey behagte at giffue Plese et contre projet med, saa vel om det hand og Staten aff osz begerte, som det osz derimod sckulde presteris, paa des sickerhed og excecution tractaten fornemmeligen vilde ankomme. Tillige sckal Plesse vndsckulde, huor for vie ey haffver kundet giffue hannem ordre, til at negotiere dette werck ved hans itzige nerverelsze vdi Holland. Suarte vie og hertugen aff Suerin paa hansz begering at revocere vorisz dragoner att det kunde sckee, mensz at vie for hansz egen interesse scküld, fant nødwendig, fyrst att lade hannem et og andet derom repre sentere som ved en expresse sckulde sckee. Suarte vie og min broder prins Georg paa hansz sidste sckriffuelse, huor vdi hand osz recommenderer hansz interesse, om det denne vinter sckulde kome til naagen fredsz negotiation. Vie aproberte og om efftermedagen vdi consellet, huad den Oldenborgscke commission i fogden Bernitz sag allerede haffde giort og reserverte osz straffen i mod de, som udi denne uloulige handel haffuer hafft part. Resolvert vie paa admiral Spansz memorial at med sckibet Anna Sophia ennu vdi dett aar begundisz maatte, som ellers til neste aar til forne war vdsatt[1]). Resolverte vie, og paa g:l: Plessis memorial, huorledis oberste Brockdorffs regiment i Suanwedels regementsz haffte qvarterer sckulde logere[2]). Bleff vdi conseil oplest g: l: Schack og med commissariernis insente relation, om kreigs fiscalens Soucaus angiffende, og resolverte vie at fiscallen intil worisz hiemkomst dilation sckulde giffuisz, og hand da sin anklage at bewise[3]). Vice admiral Paulsen bleff beorderet att indelege fregatten Hommeren og den liden jagt paa Elffuen at lade lige til widere.

den 15 — reiste vie fra Gelückstad til landsz, til Ligten huor wie lod osz vdføre med en effuer i mod att flutten begünte att woxze, og roede med effuern til Hitler

[1]) I Marginen staar ved denne Sætning: NB 6. [2]) I Marginen: Dito. [3]) I Marginen: NB 9.

schanse huor [vie] holte medag I mod afftenen kom wie til Pinnenberg, NB. wie kom i land wed en liden rivier som gar op til det faste land, kaldis rivieren Bullen ved Hittel. Om afftenen saa wie en suadron aff Leuendals dragoner, som war i hel god estat.

den 16 — kom vie igen til Rensborg forbi Vtersen og Ellemshorn.

den 17 — saa wie wed Rensborg om morgenen, Berenstorfes helle regement, Leuendals 2 suadron, Aderkasz, regement, vden 150 m som er i Mekelenburg, vdi hel god estat. Kom og Wackerbart fra hertugen aff Zel til mig, med it compliment I mod medag, kam den yngste prins aff Gottorf til mig, og reiste strax effter moltid til Gottorff igen. Ware de Lybscke deputerde og hos mig med derisz compliment.

den 18 — holte wie og conseil, og lod hertugen aff Plen til osz kalde, om den nermere forbund med Wolffenbüttel, vdi Franckrigsz naffuen bleff negotiationen opsatt intil ambassadeuren faar den forvente vltimat ordre med it contreprojet, derhosz bleff got funden, at giøre wed samme tractat en a part articul, at ingen aff parterne med Hanover sckulde sig forlige foruden med de anderisz samtycke og concurens: til hertugen aff Plen bleff og recommenderet at dirigere det derhen, paa det imellem Wolffenbüttel og Suerin een god fortrollighed maatte stifftisz, til en communications linie med osz. Gick ordre til presidenten vdi Altena, som haffuer ordere att anname de penge som med Hamborgerne ere accorderte om, at lade saa lenge aff vorisz cammer penge, lewere til g: raad Erenschilt 1000 ducater, huormed hand sckal regalere borgemester Schafhausen i Hamborg. Munsterde vie garnison og de i leieren.

den 19 — kom min suster fra Gottorff med hendisz yngste søn og elste datter, os att besøge og reiste effter medagsz moltid bort igen. Kom hertugen aff Suerin, Mekelenburg, til mig som vie uden ceremonie ved voris ober kammerjunker Knudt, og hoff marsckalk lod om afftenen til moltid ophente, og som en regerende fyrst, lod vie wed wagten trommen 2 a 3 slag røre. Hand tackede osz for den hannem giorte assistense, ved hansz regeringsz antredelsze. Hand resolverte paa de til hannem giorte representationer at beholde ennu noget, vorisz dragoner, dog at vie dem sielff vnderholte, som vie og haffuer til staaet, i den forhaabning at Francrig osz det sckal rembursere. Bleff atter Piper til Regensburg om det 9de electorat sckreffuen at pussere den projetterede verein eller forlig mellem fyrsterne, som det beste og eeniste meddel at contrecarere same electorat. Der gick og ordere til Lente vdi Holland, at declarere til den Spanscke envoye at saa fremt osz ey inden 3 manedersz tid satisfaction sckulde giffuisz, for de i Stis Sebastian opbragte sckibe, huor vnder sig en liden fregat aff vorisz egene beffinder, vie vden lengere op holdt til repressallier vilde sckreide. Gick ordere til deputerterne wed land militien estat, om it compeni aff det Leüendalscke regeiment aff det Pinebergscke at tage, og i det Segebergiske at forlegge. Saa og alle regementer til fodsz i Dannemark og fyrstendommerne, aff os beorderet deris qvarterer at betrecke i vinter, og marsere fra festningernis arbeid den 3: og 8t October. Resolverte vie paa g m: Schultens memorial angandisz vinter arbeydet ved Rensborg huor till

er ordineret 2600 rdl: Widere approberde vie tuende affritzer aff ge: maj: Schultz angande de ny foranderinger offuer alt vdi fortificationen ved Renszborg, som findisz nødig til densz forbedering.

den 20 — haffde voris søn prin Christian bud hosz hertugen aff Suerin for at afflege en visite hosz hannem, for huilken hand lod sig meget vnsckülde, kom dermed straxen op til medags moltid, og siden tog sin affscked og reiste hiem igen. Gick ordere til commisarierne vdi Oldenburg, at communicere med guvernøren felt m: Wedel saa og Haxthusen, effter sagernisz beschaffenhed, og sig derisz gode raad og assistense i derisz forretning at betiene, derhosz bleff de encurajeret ingen person at ansee, og sig derimod vorisz kongelige naade og recomppense saa og protection at forsickere. Bleff osz aff greff Revenklau reffereret at den Gottorffiske cantzeler hannem haffde sagt det samme, som han tilføren Jessen haffde tilkiende giffuen, nemlig, at hansz herre sig nu med alvor wilde sette sig med osz, og vnderholde paa 4 aarsz tid, it regement dragoner, med condition at det saa lenge og sckal trede vdi handsz eed og pligt, lige som med vorisz truper er scked, som vie hertugen aff Suerin haffuer offuerlat. Herom sckal ved vorisz hiemkomst til Kiøbenhaffuen videre tracteris, huor hen bemelte cantzeler følger.

den 21 — reiste vie fra Rensborg til Hadersleben, huor vie saa liff regementet til hest, huilket war vdi god estat, vden att it compeni som major Zülausz, klagede de gemene offuer, huilket sckal widere til retten forhorisz, aff ob: Berenstorff.

den 22 — fick vie suar fra vorisz syster curfyrstinden aff Saxen, at curfyrsten haffde resolveret naagen aff sine betiente til osz at sckicke, saa og hannem, om en nermere tilsammensettelse en secrete commission at giffue. Vie suarte same dag derpaa at denne besending osz sckulde vere kier, og at vie strax derpaa naagen igen til curfyrsten vilde sende, og der til Haxthusen haffde destineret paa den Franscke ministersz Asfelts recommendation, om vorisz syster det saa for gott beffant, om den nermere tilsammensettelse, vare vie redebaren at tractere enten i Kiøbenhaffuen eller Hamborg, huor hen og en Münsterischke minister sckal komme, med osz i lige made, som Cur Saxcen, sig at sette. Huilket hund wilde berette curfyrsten for desz bedere at contracarere de Hanoverscke intriger. Raad Hansen bleff tilsckreffuen at giffue Asfelt effterrettning om alt dette, saa og at recommendere hannem, at presser bispen aff Munster naagen aff sine ministros uden ophold, til Hamborg at sende. Fick vie suar fra Suerrig paa de hid intil aff Lüxdorf negotierte puncter, mensz den bestaar i heel froide og ambigus terminis, huorffor Hansen i lige maade bleff til sckreffuen at giffue Bielke deraff communication, og presser paa hansz reisse til Suerrig, for at beffordere en bedere resolution. Bekom vie it breff fra hertugen aff Wirtenberg huor hand melder at g: major Schack var aff en sygdom død, huilken hand og all de hannem kent haffuer saare beklagte huor hosz hand forreslager Ellenberger til samme scharje igen, og den vnge greff Alleffelt til brigadier igen, i huor wel at ob: Fittinghof var den elste effter ordenen. Huilket vie haffuer tagen til widere betenkende.

den 23 — bleff de 4 Jüdscke regementer til hest munsteret, og beffant de dem vdi god estat.

den 24 — bleff de excerceret om formedagen og mod afften marserede de neste i deris qvarter ved Coldin, de andere marserer anden morgen. Og rücker det Nord Jüd regement vnder D: Brocdorf vdi det 1 Jud: reg som Weier har, qvarterer. Bleff deputer: ved see estaten anbeffallet att fregatten Heieren endnu nogentid intil widere vdi Sundet at lade forbliwe, og at Flyende Fisck i Belt var beorderet sig til Købenbaffuen at begiffue. Resolverte vie paa g: major Fux g: Schultz og ob: Harrebo memorial at batterierne i det ny werk om Rensborg aff steen for det første sckulde gierisz. huortil 400 rdl er blewen ordoneret. Paa vice admiral Paulsen memorial resolverte vie huorledisz hand sig med sckibenisz visitering og anholdning paa Elffuen sckulle forholde i ser derhen derhen (!) at see at Hamborgernis sckibe saaledisz bleffue begegenede og umolesteret sa de icke sckulde haffue aarsag sig deroffuer at besuerge. Resolverte vie paa g l: Schackis og med commissariernis insente relation om fiscalens Succaus begiering, ved prin Friderich og det Selandscke regiment, inqvisition at anstille, at hannem sligt ey sckulde tilstedisz, saa vie commisariernis betenkende og forrestilling i saa maade approberte.

den 25 — reiste vie om efftermedagen fra Kolding til Odensee, og expederedt vie om formedag posten, og gick ordre og eventual fuldmagt til geheime raad Eherenschildt vdi Hamburg om en nermere tilsammensettelse, imellem osz, Cur Saxen, saa og med Munster. Substancen bestar derudi at giere een deffensif alliance contra qvos cunqve, ey at qvitere neutraliteten foruden comuni consensu, at beffordere freden og vorisz mediation, og at reassumere tractaterne om det Saxcen Lauenburgscke wesent, for at depossidere Lüneburg. saa og om det 9de electorat sig derimod at oponere. Bekom vie og it projet som Piper til Regensburg, med den Münsterje og Wolffenbüttelscke ministerer til en verein, eller forbund, mellem osz og fyrsterne haffuer opsat, og approberte desz indholdt saa vit det 9de electorat angaar; osz bliffuer derudi directionen aff denne alliance og commando offuer truperne opdragen.

den 26 — reist vie fra Kolding om efftermedage og kom til Odensee om afftenen.

den 27 — munsterde vie om morgenen de to Fynscke regementer til hest, og beffant dem vdi god estat, og effter moltid reiste vie til Niburg og gick lige til wandsz offuer med min jagt med it temligt haart veier, dog for vinden lige til Corsør vdi 2 timersz tid, og lod vie en fierding wegsz driffue jagten vden segel, lige ind vdi haffuenen, huor wie kaste ankeret.

den 28 — reiste vie fra Corsør om efftermedagen til Ringsted og kom de 3 Selandscke regementer der samme afften, og bleff de munsteret.

den 29 — besaa vie regementerne og excercerede den om morgenen, i mod medag gick vie i kirken som det war Micheli dag, siden holte moltid, til Ringsted, og dermed i mod afftenen Gud were eret, lyckeligen ariveret i Kiøbenhaffuen.

den 30 — fick wie breffue fra Süerrig, at den Franscke ambassadeur Betüne der wed døden var vffermodentligt affgangen. Holt wie conseil offuer it projet, som effter vorisz beffalning aff ob: secreter von Jessen var opsat, til en nermere tilsammensettelsze, med staden Lübeck, og beffant vie forgott, at lade det sckicke ved Jessen til raadmand Baalman i Lübeck, som war i qvallitet aff deputerte hos osz i Renszborg, og haffuer gifuen andledning til denne tilsammensettelsze, contenten aff projettet bestaar derudi, at vie tager staden og tilhørende lande og vndersaatter, vdi vorisz besynderlige propension og hulde, og vilde beystaa dennem contra qvoscunque, og tractere dennem vdi Øresund og i Norge lige med Hollenderne, anlangende faarten og tolden, saa og giffue dennem faarten paa Grønland fry, at tilholde derisz banqverotterer som sig vdi vorisz gebietsz retirerer, at forliege sig med creditorene, saa og at affschaffe de offuerflødig hand verker og handelsmend paa landsbyerne rings omb Lübeck, saafremt aff de andere jurisdicktioner det same er at erholde. Der imod sckulde staden Lübek osz aarligen giffue een recognisanse, huor paa vie dog i henseende til derisz slette tilstand ey ville bestaa, saa og obligere sig vorisz finder ingen forsckud eller hielp at wilde giøre, ey heller dennem passage til osz at offuerfalde, at forunde, mensz derimod osz, imod vorisz finder, alting at tilstaa imod billig betalling, saa og at conformere sig med osz paa creisz conventet, til at affschaffe alle noviteter og abüser vdi creisz sagerne etc:, om de wilde tage aff vorisz folck ind vdi byen eller i derisz passer, sckulde de dem sielff underholde, og folcket derimod med i stadensz eed at trede. Fick greff Rewenklau sckreiffuelsze fra Dresen aff Lente curfyrstindensz raad, at curfyrsten vil sckicke een minister til Hamburg, huorpaa Rewenklau suarer, at det war hel got, mensz at icke disz mindere vilde were nødwendig, at for correspondentzensz sckyl og een bleff hidsent, og war vie resolveret, saa snart det sckede i lige maade naagen til curfyrsten at affsckicke. Suarte vie til hertugen aff Pløn paa hansz sidste sckreiffelse, og sckickede hannem derhosz vorisz seneste ordre til Piper, offuer det projet som fra Regenszborg er indkommen, til een verein i mellem fyrsterne, for at beffordre hosz Wolffenbüttel at derisz gesante paa samme fod instrueris, og slutningen aff denne tractat saa wit mueligt beffordrisz. Bewilgede vie paa Kiøbenhaffuensz kiobmendernisz suppliqve at dennem sckal giffuisz dilation med toldensz erlegelsze vdi Øresund paa 3 maaneder effter varenisz ankomst, fra Wester søen, huad fra Oster søen kommer maa strax betalleisz. Fick wie og breffue fra hertug: aff Wirtenberg om vorisz truper i Flanderen til stand, saa og fra Vngeren aff g: m: Rantzau at de alle sider ware vdi god tilstand.

October. .1692.

den 1 — bleff regementerne tilfodsz her i Seland og festningerne beligende, beorderet at jndfinde sig til munstering og reveue den 12. October og saa siden at gaa huer til sin destinerede qvarterer. Bleff ob: Berenstorf beorderet tillige med sin ob leuten

og ober auditeur at holde forhor hosz liff regementet, ved major Zeylausz compeni om de klager som compeniet offuer majoren indgiffuen haffuer. Captein Biørensen anbeff[all]et med fregatten Lindormen herhid paa reden sig at begiffue.

den 4 — vie aproberte vice admiral Paulsens giorte forslag, angaande de Hamborgscke sckibe paa Elffuen at preye i medensz de vnder segels ere, og ey vdi derisz curs at opholde, naar de ey fra Franckrig komer. Bleff admirallitetet beorderet derisz betenkende at indgiffue, huorledisz mand repressallier i mod Spannien best kunde anordene, nu de fregatten Magen paa sadan vsømmelige maad borttaget haffuer og til S: Sebastian opbragt haffuer. Resolverte vie paa g: maj: Fuchsesz memorial om adsckilligt til Rensborgsz festningsz fornødenhed, huortil sckulle anordnisz at betalle 600, rdl. Fick vie effterrettning fra Holland at pensionarius Hoppe, paa kongen aff Engelandsz forslag, til osz sckulde affsckickisz. Herpaa gick ordere til Lente, at giffue der ved leilighed til kiende, saa som vie osz ey fra Suerrig kunde separere, at det wil vere fornøden, at giffue tillige samme chrone satisfaction, saa og at affsckicke nogen extra ordiner til kongen af Suerrig, for at angajere hannem tillige med osz, vdi de nermere forrehaffuende mesures. NB. hermed formener vie at forrekomme jalusien, som allierterne i mellem osz og Suerrig søger at foraarsage. Gick og ordre til Meiercron at insistere paa en positife resolution, om kongen aff Franckrig vil engagere Wolffenbüttel paa den fod, som det sidste projet om melte, eller ey, paa det vie vorisz messeures der effter kunde viide at tage. Bleff commissionen vdi Oldenburg til sckreffuen, at vorisz intention ey var, at de offuer alt med, Wedel, og Haxthusen, sckulde communicere, meget mindere at derisz forrettning sckulde dependere, fra Haxthusens gotfindende eller approbation. Proberede vie en jeren mørser effter admiral Spans ordonans, som kastede ved 4000 sckrit og en aff granaterne var fylt med blie, kastede lengst, og widere en de ordinere granater. I lige maade proberte wie et metal canon aff 18pundigkulle med 15 p krud siden 16 p saa 17 p sa 18 p sa 19 p og til sist 20 p krud ocg til aller sidst med 9 p krud og to kugeler, huilke prober den hel wel vdholte huergang scharp med enkelde kugel, huilken probe en jeren 18 p stycke og haffuer vdstanden og holt.

den 6 — lod wie, løbe sckibet som nu kaldisz Dannebroget fra banke stocken, paa den ny hollem som sckal føre 90 styker, og gick det Gud were ere lückeligen og wel aff altsammen. Siden war wie vde og jog en jort vdi Jegersborg durehaffue, hvilken var aff 12 ender og løb 1 timestid til den bleff fanget.

den 7 — fick vie breffue fra Dresden, at sckickeningen som curfyrsten, vil giere til Hamborg, var opsat intil hansz tilbagekomst fra Leipzig. Beretter raad Vrbich, at reigsz hoffraad Scheller hannem haffde tilkiende giffuen, at der var stor apparance til att stiffte en egtesckabsz alliance i mellem den Romiscke konge og vorisz datter, saa fremt vie wilde tilstaa, at hun maatte trede til den catoliske menighed. Herpaa sckulde greff Revenklau til rad Vrbich suare, at hand udi puncten aff religionen intil videre sig med stor circumspection sckal bedrage, och de[r]udi inted positife avancere, ellersz maa hand vel promittere 10^{m} rdl

til Scheller saa fremt denne mariage effter Gudsz wille sckulde faa frem gang. Fick vie breffue fra Plesse, at hand udi handsz negotiation i Holland ey haffde reusseret, og derfor med det første sig paa hansz hiemreisse vilde begiffue, naar hand først voris compliment hos kong: aff Engl: haffde afflagt. Bleff en ordre til Luxdorf expederet, at giffue kongen aff Suerrig det samme tilkiende, som om Hoppes besending til osz den 4 dito til Lente er bleffuen sckreffuen, paa det kongen aff Suerrig der ved aff vorisz sincere intention med hannem vdi en bestandig god fortrolighed at forbliwe, desz mere kunde bliffue convinceret, og vdi den forhaabning, at hand osz med liige sinceritet vil imod komme og begegene. Same dag bleff den Brandenborgscke minister curfyrstensz ratification offuer den siste alliance tilbage sckicket, fordi derudi paa sluttningen fattisz, disse ord og var til satt (vnter vnser majestatisken jnsigel) som vie ey kunde antage saasom des lige terminis aldrig til føren har veret brugeligt, ey heller curfyrsterne til kommer paa naagen maade.

den 8 — Hand lod promittere at vilde schaffue een anden ratification in consueta forma huor imod hand var begerendisz, at articulen om alternationen aff directorial ambt i den Neder Saxsiske creisz, maatte saaledisz forandrisz at i mellem Madeburg og Bremen dermed æqvaliter sckulde omwexselisz, som vie tilstanden, saasom det er der foruden intentionen aff den Westfaliscke fredsz articul, som derom formelder. Gick ordre til Sckel at reqvirere kongensz aff Engeland officia til at erlange satisfaction for vorisz og vorisz vndersaattersz opbragte sckibe vdi Spannien, med den hosz foyede declaration, at om det icke sckede, vie osz sielff sckulde søge ret at forschaffue og gewalt med gewalt at repussere, og wilde vere vndsckült i henseende til all de faarlige suiter, som deraff kunde komme. Bleff raad Vrbich saa og raad Piper til sckreffuen, at vie haffde approberet, de puncter som den første med den Münsterge og Wolfenbuttelscke minister vdi Win haffde opsatt til at contrecarere jo lengere jo mere hertugensz aff Hanovers intent til at bliwe curfyrst. Kund Vrbich til den ende flattere jesuiterne at vie kanscke kunde disponeris at accordere dennem publicum excercitium vdi Altena. Dette sckal i serdelished keiserensz confessionario insinueris, som hel vel sckal vere intentioneret for egtesckabet imellem den Romiske konge og vorisz princese datter. Piper sckal og flattere de fornemste fyrstlige gesanter, at vie ey var eloigneret, at tilsta derisz herrer, effter derisz begering lige ceremoni som curfyrsternisz envojeer pleier at faa, saa og osz for dennem hos andere konger, om det samme at interessere, for at forhindre, ved denne egallitet, at ingen sckulde tragte, at aspirere lige som Hanover giør at blifue curfyrst, huor med Münster i serdelished bliver flatteret, for at separere sig fra andere fyrster. Endeligen bleff til r: Vrbich sckreffuen, at vie wel kunde til sta, at h: aff Hanover bleff giort til ertzhertug, om det keyseren saa behagede: voris jntention her ved gick derhen, at giøre ved denne ny dignitet, desz større division imellem cur og fyrsterne inbyrdisz, saa og Hanover saa meget mere odies hosz alle. Approberede vie effter vorisz theologiske facultetesz betenkende derom, huad sinodal conventen aff gen: superintendenten og prousterne vdi fyrstendomerne haffde consulteret og

forreslagen der i kirkenisz ceremonier til Gudsz ere og tienestens beffordring paa ny, at constituere, og forordne, og gick derom ordre til regeringen, samme constitutioner og forordninger, som de her ere i rigerne, at lade publicere. War jeg siden paa jagt vdi Güldenlund og lod ind fange 12 daadyr som jeg Güldenlew forerte, for at føre til Norge saa og 5 til obcamerjun Knut, og scked jeg 2 styker en med pistolen og en med kulle büssen.

den 10 — bleff til Lüxdorf sckicket huad Lente fra Hollan beretter, nemlig at resolutionen som Lüxdo[r]f sidst bleff giffuen i Suerrig, allerede var bekient i Holland, vanset kongen aff Suerig osz secretessen aff samme resolution, ved sin envoje her haffde ladet recommendere, og bleff Lüxdorf derhosz tilsckrewen att besuerge sig deroffuer hosz Wrede, saa og wed leylighed hosz kongen sielff. Det samme bleff Suenske envojen her til kiende giffuen, og at paa samme made osz betenckelig vilde falde om naagen sag videre med Suerrig at communicere, som dog vdi disse conjungtürer fornøden war, hand haffuer beloffued, at vilde sckreiffue derom til sin konge, og osz lade see huad hannem derpaa suartisz. Derbleff hannem og sagt, at Oxenstierne i Suerrig var mistenket at giffue allierterne part aff alting, og at der var een secreterer hosz hannem aff Gottorff, som sig dertil lod bruge, og med allierternis minnistri omgickisz. Wie haffde og atsckillige inlandiske sager for med ob: secreter Moht vdi vorisz geheime conseil.

den 11 — bleff admiralitetet beorderet at haffue insende med, at ingen fremmede naagen soldater eller bodzfolk her werbede, og med de paa reden og i Sundet verende eler kommende cofferdi sckibe bortførde. Og huisz de fornam at nagen bodzfolck der paa were maatte, som her kunde vere anverfued, da med god manner at lade dem hente derfra, og at de som dislige huerffude kunde attrapere sckulle haffue en recompense for derisz vmag. Herom bleff og g l Schack sa og g m: Gevike beorderet, i lige made til alle commendanter vdi see festningerne i Norge, vntagen ey nagen sckib att lade visitere derom, mensz ickun at hindere og affverge, at ingen soldat eller boszmand, aff fremmede bleff vdførte. Gick ordre til Lente vdi Holland at giore en reisse til Brüssel for at apuyere den Suenske ministers negotiation hosz curfyrsten aff Beyeren angande restitutionen aff vorisz og de Suenscke vndersaattersz vdi Ostende opbragte sckibe, saa og satisfaction, for den dennem tilfoyede sckaade. Herhosz bleff hannem og anbeffallet at reqvirere curfyrstensz officia, til att erlange fra Spannien reparation for den tort osz er scked, i dett en aff vorisz convoy schibe aff en Spani[s]ke armateur er blewen attacqveret, og til S: Sebastian opbragt, og derhosz at giøre den samme declaration til curfyrsten, som Scheel fick ordre ved den forrige post at giøre til kong Wilhellem. Vie sckreff og derhosz til curfyrsten aff Beyeren for att legitimere Lente. Gick beffalning og til Meyercron att forneme hosz Croiscy huad vie haffde at forwente fra Franckrig, i fald vie sckulde eqvipere nogle krigsz sckibe, for at sckaffue osz sielff ret og satisfaction fra Spannien, om kongen aff Franckrig der til vilde concurrere, og dersom hand dertil var inclineret, at de[r]om i tiden afftale matte tagisz, om med verbing aff mattroser og ellersz vorisz mesures der effter at kunde tage. Det samme

bleff og ambassadeuren insinueret. Vie suarte og samme dag hertugen aff Plon paa hansz seeneste sckreiffuelse, om hansz forrettning i Wolffenbuttel, at vie endnu ey haffde faaet Franck: vltimatum, mensz det med det fyrste forwentede, anlangende Volfenbüttels mening om den verein til Regensburg, at vie vilde giffue ordere til Piper sig derm[e]d at conformere i huor vel effter vorisz mening det vilde vere forneden, for at giøre samme verein desz efftertrückliger, at tillige mellem de armerte fyrster bleff tallet, huor med en huer den anden, sckulde assistere, sa som ellersz samme verein ickun for een menasse vilde anseeisz, og liden effect vilde haffue. Paa same fod bleff Piper herom instrueret. Gick og ordre til Eherenschilt at sckreiffue til den Munsterche g leut: Schwartz som paa bispens aff Munsters wegne hosz hannem i Hamborg nogle dage haffuer veret, forat communicere og foresporge sig om materien til den forrehaffuende ny alliance, i mellem osz og bispen, og at vie gerne saa at hereffter i steden for at correspondere med von Støcken, med Eherensckilt een fortrolig correspondentz oprettedisz, fordi von Støcken afferene ey saa fulkommen er bekent. Eherensckilt sckal og pressere saa vidt med god fasson sckee kan, paa det een anden minister fra bispen til Hamborg maa affsckickisz, til at affhandele og slutte foromrørte alliantze. Gick og en witløfftig ordere til regeringen vdi Gelyckstad og schibsz commissionen, anlangende de Hamborgscke sckibe, som fra den caution, huorunder de hidintil haffuer staat, effter den sidste reces med Hamburg sckal beffriesz, saa de huilke icke derunder sckal begreibisz; effter de hidsente classer bliver vdi Gelyckstad og Altena hen til 40. sckiberom, som paa Franckrig, og Engeland og Spannien kan fare. Bleff og vorisz falconerer med en god qvantitet Jslandiske falcer afferdiget til Franckrig og keyseren saa og til adsckillige Tyske fyrster.

den 12 — bleff reveüen holt aff Kiøbenhaffuensz garnison og de øffrige truper aff jnfanteriet som her vdi Selland ere forlagte, foruden de som paa Croneborg og Corsør ere beligende.

den 14 — gick ordre til Luxdorf, at erkynde sig, huad den her subsisterende Suenscke anvoje haffuer reffereret til handsz konge om communicationen som sckeedt i Holland aff den siste til Lüxdorf giffuene Suenscke resolution, og hand derhosz sielff instantz att giøre, at fremdelisz deszlige sager bedere maate menageris. Han bekom og ordre at reqvirere eventualiter kongens aff Suerigsz assistence imod Spannierne, i fald osz ingen satisfaction, for vorisz vdi S: Sebastian opbragte convoyer i den stipulerte tid, sckulde giffuisz, huor ved hand sckal giffue kongen aff Suerrig og hands ministri til kiende, at foruden force at bruge effter alt apparance huerken wie eller Suerrig, nagen satisfaction fra Spannien haffde at forwente. Fick vie efftterrettning fra Dressen, at en Cosboth ved naffuen, som er geheime raad, doch ey bosiddendisz i Dresen mens oberamptman offuer Manszfelt, sckal affsckickisz, til Hamborg for at trede i tractaten med Erenschildt. Wie fick og breffue fra Regensborg, at Cur Maintz haffde giffuen ordere til sin gesante at forretage, vdi collegio electoralli, vden viedere opsettelse, sagen om den 9de electorat, og derom effter majora et conclusum at giore, og keyseren til sckicke.

den 15 — gick herpaa ordre til Vrbick og Piper, att giffue til kiende og protestere paa alle beherige steder, at i deslige vigtige sager et conclusum per majora ey kunde antagisz, eller same valide agtisz, mensz at dertil beheffuedisz unanimia. Gick ordere til geheime raad von Ehernsckilt, at vanset den første termin aff de Hamborgscke recognitions penge ey endnu var betalt, hand dog til Schaffhausen de destinerte 1000 ducater sckulde extradere. Og vilde vie vel vide at faa satisfaction, om staden Hamburg sckulde difficultere at effterkomme tractaten sist oprettet. Fick Lente i Holland ordere at communicere fortrolig til den Suenscke huad vie naagle poster effter een anden, til Luxdorf haffuer recriberet, paa det hand der aff kunde see, vorisz oprigtige intention imod Suerrig. Bekom den Revenclaw som var vorisz camer junker, pa gref Revenklaus intersession een expectans-breff og bestalling, at sckal vere landrad, saa snaart een aff de andere doer, resignerer eller andenstedsz befforderisz. Bl[e]ff beorderet fregatten Linormen att lege in igen. Bleff og oberste Berenstorf beorderet att forneme hos liff regementet til hest om de rigtig haffuer bekomet deris affregninger etc. Proberte wie og dagen tilforen tuende mørsere 1 aff metal og den 2 aff jeren huer med 40 kast, er 80 kast tilsamen, og sckede aff vagtsomhed ved den metal mørser at i dett de forhaste dem at kaste, at en bleff død, og en styckjunker og en fyrwerker, bleff brent dog wed liffue, og bleff de 80 kasz, dog vdi mindere en en half time kast og det paa 3900. trin.

den 17 — beretter osz Meyerkron at en kaldisz Bonrepos, war denomineret til at vere ambassadeur wed vorisz hoff i Martangies sted, og at hand sckal were en mand aff store qvaliteter, og credit hosz ministerne, og i serdeliszhed hos madamme de Meintenon, som meget formaar hosz kongen aff Franckrig, saa at effter Meiercrons mening vie ey sckal tabe ved denne changement aff ministerne. Fick vie og breffue fra Regenszburg, at det curfyrstl: collegium allerede en conclusum var falden per mayora, til Hanovers faveur, og at det sckulde affsckickisz til keyseren, mensz at de Trirscke Cøllenscke og Pfaltziszcke gesanter, derimod haffde protesteret, saa og at førsterne vare sindet ey widere med den Cur Meinziscke som director, at haffue at bestille ey heller hannem lengere derfor at erkende, item at stille een fyrsten dag, for at conservere derisz rettigheder som saaledisz aff det curfyrstl: collegio vnder føderne tredisz, serdelisz om keyseren paa bemelte conclusum per mayora sckulde investituren aff den ny cur dignitet, til Hanover forunde.

den 18 — gick herpaa til raad Piper og Urbich ordre alt muelig flid fremdelisz at anwende samme investitur at forrekomme huor ved vie eventualliter approberte, huad førsterne om een fyrstendag, saa og om den manifike som directoren, haffuede proponeret, og bleff hannem fuldmagt tilsckicket, med de fleste sig i allt at conformere. Gick og ordre til Meiercron at giffue Bon repos og hansz venner til kiende, at hansz ankomst osz sckulde vere kier og det jo for jo bedere, at hand best kunde gaa til vandsz fra Dynkerken enten til Fleckkerøen eller til Lister diep, at vie paa begesteder haffde ordre stillet hannem vel at imodtage, og strax at fortschaffue. Herhosz bleff Meyercron anbeffallet at pressere paa

commerse tractatet, og at Bon repos deroffuer matte fulkommen instrueris og det at slutte beorderis, saa og, at som de forrehaffuende meseüres med naagele fyrster i Tydsckeland ickun lidet avancerte, at Franckrig dertil alt beffordering vilde bidrage, i serdelished ingen penge nu at spare, for at animere fyrsterne i derisz gode disposition een verein imellem sig indbyrdisz at giere, saa og Franckrig som garant, aff den Westphalischke fred at reqvirere mod keyseren og curfyrsterne. Huorved hannem og bleff effterretning ingenerallibus giffuen huad vie til kongen aff Suerrig, anlangende Hoppis sckickning til osz, for nagele poster siden hafuer ladet insinuere og forsickere, for der ved i ligemader alt jalusie, som Franckrig, aff denne extraordinere besending kunde tage, at forrekomme. Saa og det der hen at dirigere,. at Franckrig effter alliertèrnis excempele sig desz mere vilde lade vere angelegen, vorisz vensckab ey allene at beybeholde mensz endog ved anderisz accession partiet mere at fortificere. Same dag reiste jeg om efftermedagen effter posten var expederet til Fridrichsborg, og

den 20 — forrete jeg min devotion samestedsz, og om efftermedagen reiste jeg igen til Kiøbenhaffuen.

den 21 — bekom jeg suar fra min syster curfyrstinden aff Saxsen paa vorisz siste sckreifelse fra Hadersleben, og mener hun, at Haxthusen vel kand did sckickisz, hund melder derhosz at curfyrsten sig vdi unde hender beffinder, nemmelig i Knochs. Fick vie og breffue fra Suerrig, at Lüxdorf haffde insinueret, huad vie hannem haffde anbeffallet anlangende Hoppes hid kompst, og desz commission, og at i serdelished greff Vrede for vorisz derved beteede gode intention imod Suerrig, een stor fornøyelse haffde temoigneret. Og saasom Luxdorf herhosz beretter at Bent Oxensteren sckal vere til Winterfeldt 4000 rdl: sckyldig, saa fant vie forgot, at lade derom med Winterfeldt ved Güldenlew handle og pretensionen til Oxenstieren at forere, som gierne lader sig aff alle besckienke, om det ellersz nagen effect hosz hannem kan giore. Vie bekom og it breff fra magistraten aff Hamborg, huorudi de sig besuerger, at derisz cautioner til Glyckstad dennem ey endnu ere bleffuen til sammen extraderet, herhosz giorde de naagen vndscküldinge, at de ey endnu haffde betallet den første termin. Herpaa bleff intet resolveret, saa som alerede ordre er affgaen til Gluckstat, at extradere samme cautioner, saa vit det sig effter recessen bor at giørisz. De effterretninger som fra Win og Regensburg samme dag inkom, at keiseren nu vel maatte resolvere at giffue til Hannover investituren aff den ny electorat, lode vie den keyserlige og Brandenborgscke envoye declarere, at vie aldrig hannem for curfyrst kunde eller vilde erkiende, saa og medel og veiege nock viste, at giore inütil hansz secours til allierterne, huorpaa saa meget reflectertis, der dog vie og andere mere end hand for dennem haffuede giordt, saa og at denne investitur og vilde forhindre, nagen nermere engagement med allierterne. Haffde vie og commissariernis i Oldenburg relation om den foget Bernitz dont fore, som har meget groffeligen forseet sig, huisz dom er at hid sendisz i jeren, og arbeide sine liffedsz dage paa Bremer hollem eller Christiansoee. Bleff giffuen effterettning til Urbig og Piper om foromrørte declaration til den keyserl: og Brandenborgscke.

den 22 — gick ordre til Erenskildt, att suare den Münstersche gleutnant Schwartz, att vie for alting holte nødwendig, at den particuliere tilsammelsettelsze imellem osz og bispen med det forderligste bleff sluttet, saa som der ey var at tuiffle at jo andere snaart vilde følge lige excempler, saa og den general verein derwed storligen beffordérisz. Suarde vie hertugen aff Pløn paa hansz breff med denne post, huorudi hand beretter at d'Asfelt aff hannem haffde begeret, med hannem offuer dett Wolfenbuttelscke alliantz wesendt, at correspondere, at osz syntisz, at d'Asfelt det ey forandet aarsag sckyl søgte end at faa henderne med i werked, og giøre een inmediat tractat imellem Franckrig og Volffenbuttel, som vie endeligen kunde lade scke, om det var derisz conveniance. Vie notificerte derhosz, at Bon repos bragte med sig den saa lenge forventede ultimat ordre om saamme alliantze og at Franckrig vil giffue Volfenb: contentement pa derisz sidste postulata, huilked osz ambassadeuren haffde tilkiendegiffuen. Vie recommenderede hertugen her hosz at beffordre og pussere vereinen til Regensburg hosz her: aff Wolfenbuttel. Vie lod og samme dag sckreifue til den Gottorfiske cantzeler om sin herre ey vil associere sig i denne gemene sag med osz og de andere første.

den 24 — beretter Lüxdorf at haffue talt med kongen sielff, og hansz ministrij om den senest fattede resolution att den var bleffuen publick i Holland, at kongen hannem haffde suaret med en eed at wilde der effter inqvirere, og ministerne haffde promiteret det ey mere sckulde scke, i serdeliszhed haffde Oxenstirne vndscküldet sig, at man icke hannem dette maatte imputere. Bekom vie og effterrettning fra Hamborg, at der var ordere stillet, den første termin aff recognitions penge til osz at betalle. Fick vie breffue fra Holland saa og Zel, at hertugen aff Hanover effter erlangte investitatur aff den ny cur dignitet vel matte trede igen til Franckrig, og at hand sielff haffde sagt qve l'electorat, luy avoit fait prendre, le mauvais party.

den 25 — herom bleff den effterrettning gifuen til raad Urbick saa og Piper for at bruge det til at giøre Hanover suspect og desz mere at hindere investituren, til huilken ende Piper og bleff beorderet, at om den helle uerein ey saa snaart kunde affgiørisz, da ickun at forsøge først at fastille articulen, alderich Hanover for curfurst at vilde erkiende, huilket vie og hosz Franckrig vilde beffordere. Bleff og til Meiercron sckreffuen at anholde hosz de Croissy, at paa det vie, og fürsterne, som vilde trede vdy en verein, matte vere for sickeret, at Franckrig ey hereffter sig igen med Hanover angagerede, Bonrepos eller Mortangis matte beorderis, at passere en articul separe hosz tractaterne med Wolffenbyttel at Franckrig med osz og besagte fyrster aldrig vilde erkiende Hanover for curfyrst saa lenge hand ey per unanimia aff alle 3 rigsz collegier dertil war denomineret, conform aff det som in simuli anno 1648 med Beyeren var sckedt. Herhosz bleff Meiercron og anbeffallet al videre insistere paa en nermere ordere for Mortangi eller Bonrepos til att slutte tractaterne med Wolffenbuttel, saa som den sidste ordre til Mortangi, endnu var bunden ved det SaxsenLauenburgscke wesendt, huortil vie Wolfenbuttel ey var begerendisz. Saa og; at

osz til desz excecution ey allene pretension, som Franckrig paa Hamborg giere motte cederis mensz endog en visse suma penge der til avanceris og subsidierne for Wolfenbüttel fra den tid tractaterne bliwer sluttet betallisz, som sedvanligt, videre sckal hand og instantz giere paa dett Mortangi; vdi Betunis sted matte til Süerrig affsckickisz, saa som hand begünder at faa sin helbred igen. Gick ordre til commissionen vdi Oldenburg paa derisz sidste relation om fogden Bernitz at hand ved hansz store malversation vel haffde fortient att hengisz, og paa dett minste at kagstrygisz saa haffuer vie hannem det i saa vit effterlat og sckal hand straffisz sin liffuedsz tid i jeren paa Bremerhollem eller paa Ch: øee. Haffde vie og vdi conseillet adsckillige justis og politie sager forre, i serdeliszhed magistratens i Kiøbenhaffuensz memorial huorledisz hussene her i byen i bedere pris var at bringe saa og neringen aff indvaanerne at førmere.

den 27 — lod jeg in rette it nytt rustekammer aff mine egene bøsser og flinter paa Rosenborg.

den 28 — gick ordre til Lüxdorf paa den Suenscke anvoje begerin at vie wilde lade her opsette, al den sckade som vorisz vndersatter haffde lidt aff de opbragte sckibe, saa og huad de haffuer tabt i deris nering, og det, naar det war ferdig, wilde til hannem op sende, for att communicere det de Suenscke, som i lige maade osz fra der side sckulde scke og communiceris. Begerte den Süenske, og at lade en aff vorisz convojere sig med derisz, vltimo 9bris, matte conjungere at gaa til Franckrig, herpaa sckal ham suarisz ad vie lod osz dett behage bege posterne, og at vie forhabtisz saa fremdt allierterne med satisfaction osz og Suerrig lengere sckulde amüsere at kongen med osz jo vden videre trainering sckulde vere intentioneret, at trede til vigurøsere resolutioner. Bleff Lüxdorf og tilschicket een missive fra de vel intentionerede gesanter aff fyrsterne til Regensburg, sckrewen til voris raad Piper huorudi de vorisz officia hos Suerrig reqvirerer, til at forschaffue precise ordere til den Suenscke envoye sammestedsz at assosiere sig fyrsterne i mod den ny electorat. Vie fick og samme dag breffue fra Regensburg at bemelte gesanter haffde tallet meget hart saawel imod den Suenscke, som i mod keyseren og det curfyrstlige seneste conclusum, huor aff copie sckal sckickeisz med videre ordere herom, den neste post til Lüxdorf.

den 29 — bleff orderen expederet at Lindormen sckulde eqviperis med beherigt proviant og bemanding for att convoyere tillige med en aff kongen aff Suerigisz fregatt bege vorisz vndersaatter sckiberom til og fra Franckrig, og at gaa fra Fleckerøen huor derisz randevou sckal were tilkommendisz vltimo 9vembris eller primo Decemb: huortil captein Biørensen vorisz fregat sckal commendere. Gick ordere til Linker at begere aff magistraten til Hamborg, att den ny arbeid hosz Fedelen i Elffuen matte instillisz, intil widere, og eventualiter der imod at protestere, og vorisz ambt Pinnenberg sins rettighed derved att reservere. Gen maj Scholtz sckal denne arbeid besigtige og osz derom videre referere, saog it kort aff øeerne at lade forferdige. Gick i lige maad en en ordere til Linker i Ham-

borg at tage sig Nicola Jansens sag an, som besuerger sig at haffue deponeret penge, for een ny told, som fra handsz, i Hamborg in købte vare hannem sckal vere afforderet, og strider imod de gamle concordater, ey heller conform med den paa ny beffestede gode fortrollighed, mellem osz og staden, som ordiner qvalificeris, genedigstesz vnd vntertenigstesz vernehmen. Gick og ordre til regeringen vdi Glückstad at giffue priorin og jungferen til Itzeho en stor repremande, fordi vdi een relation til osz og hertugen aff Gottorff de haffde understaadsig, ligesom osz at vilde forrycke, at vie haffde allerede presenteret, eller recommenderet dennem, som de siger 10 vdlendiscke jungferre og hertugen og handsz forfedere ickun een, huilket er falsck, og imod den respect som de osz sckuldig er, huorfor vie og beffalte, att priorin inttrader sckal bliffue seqvestreret, intil videre og det hertugen aff Gottorff at til kiende giffue. Gick ordere til Vrbick i Win at continuere med alt muelig flid, at forhindere cur investituren for Hanover, og til den ende rigsz vice cantzeleren i serdelished at giffue til kiende at keiseren ingen stor plaisir til Franckrig kunde giffue, end at lade investituren for sig gaa forat broullere fyrsterne i Tuskland, huorwed Franckrig alleneste vilde vinde, saa var og at formode at saa snaart Hanover haffde erlanget investituren, hand sig igen til Franckrig sckulde slage, for sig derved naar freden giørisz, at maintinere, som alerede med forrige post hannem er bleffuen til sckreffuen, huor ved hand Vrbick, sckal declarere at det sckulde vere den sistegang, vie derom til keyseren sckulde lade talle, og vilde de icke reflectere der paa, haffde de sig sielff hereffter alle deraff folgende vnde suites at imputere. Detsamme er greff Königs Eck her med videre forrestillet. Gick ordere til regeringen i Glückstad, at lade det adelige godsz Wansbek forbliffue vnder gemen regeringen, foruden huad kirken til Wansbek angaar, huoroffuer osz allene jus episcopalle til kommer, saa og politien og privilegierne som byen Wansbeck med gotzens herre haffuer og nyder huilket de aff osz og vorisz forfedere allene haffuer erlanget, og derfor osz og allene tilkommer deroffuer at erkiende: huilket de hertugen aff Gottorff sckal tilkiende giffue, paa hansz klagemaal om jurisdictionen samme godsz anlangende. Haffuer vie bewilget at doc: Gøtscke i steden for d: Lassenius til den Tydscke kirke her i byen Københaffuen maa kaldisz.

den 31 — gick ordre til Lüxdorff at ennu en gang reqvirere kongen aff Suerigsz concurrentz imod det 9de electorat, og at picqvere dennem som garants aff den Munsteriscke fred d'honeur i denne saag Bleff og 4 36punnder metalstyker støbet her paa githussett, som aff den ny gitmester Benning fra Lübek her lyckeligen og wel bleff støbet.

den 14 aff denne maanet[1]) bleff en jeren mørser af 50 p og en aff metal proberet at kaste med huer 40 kast er til samen 80 kast huilket scke i kort tid, mens wed vanvare brente sig en styckjunker og 1 fyrwerker og en aff fyrwerkerne bleff dod ved den metal mørser som og war af 50 pund granat.

---

[1]) Se ovenfor, Side 320.

Novemb. .1692.

den 1 — bleff resolveret paa søe estatensz deputeredisz memorial att de motte antage en fremed ancker smed ved Hollemen, saasom der ingen indføde fantisz, som dertil ennu war dügtig. Bleff deputerdene ved land estaten anbefallet, for det første att lade betalle 300 rdl til Elffuensz bruddetz reparation ved Trunhiem kaldisz, Kallesckinnedt. Bleff Piper sent copie til effterrettning huad til Luxdorf war sckreffued, og hannem Piper der hosz til sent en fuldmagt til at slutte een particular tractat, som een priliminer til den general verein med Münster og Wolffenbüttel effter dett forslag som Wolffenbeuttel derom haffuer giort, nemlig paa 12000. mand huor til vie ville giffue og stille 3000 til fodsz 1000 til hest og 1000 dragoner. Münster 4000 mand Wolffenb: effter derisz erklering 3000 mand. Dette bleff hertugen aff Pløn notificeret og derhosz tilsckreffuen, at saa fremt Münster og Wolffenbuttel heller sckulde see, at denne particulier tractat bleff affgiort ved projetter som seeneste imellem osz og Wolf: med den forrige alliance er scked, eller og paa een anden sted, vie osz derudi med dennem gierne vilde conformere naar ickun vercket der ved kunde desz snaarrere til sluttning bringisz. Gick og en vittløfftig ordere til Meyercron, om den Wolffenb: tractat med Franckrig, huorvdi de difficulteter som Franck: der i mod uformodentlig formerer, bleffue besuaret, og de forrige instancer alworligen repeteret vden videre opholdt at affgiore og slutte tractaten, om mand ellersz haffde intentionen at formere noget partie i Tydsland, herhosz bleff og Franck: tilkiende giffuen, at der ey var meget at forlade sig paa dAsfelds raporter, som mest bestode i handsz eegen idees. Dergick og ordre til g: r: Erensckildt, at sckreifue om de particular tractater med Munster og Wolffenb: til den Muns: g l Schwartz i conformitet aff vorisz breff til h: aff Pløn, og hannem att recomendere verketsz befordering.

den 2 — haffde voris ministri aff conseilliet og naagele andere committerde een conferens offuer deputerternis til søe estaten klage at de ingen master mere i Norge kan bekomme, mensz at fremmede dennem vdi kiøbet prefereris, for at giffue osz derisz betenkende huorledisz det er att remedere.

den 3 — haffde de samme effter vorisz beffalling conform offuer deffensions sckibenesz inrettelsze, og huad dennem for privilegia kunde forundisz. Vi saa og om efftermedagen forosz sielff adsckillige sager igennem i serdeliszhed anlangende redder ordenen aff Eleffanten, saa og rangens forandring effter nerwerende tidsz leilighed. Om efftermedagen lod viosz, vdi nerwerelse aff de som wie bruge vdi conseil privé og to aff de commiterte Rosenkrans og Vinding, aff Haarrebo forrelese, og vdforlig referere, huad beschaffenhed det haffuer med den inqvisition sag imo regements qvarterme Samuel Christensen sterff boe, og haffuer fiscalen Sucau maate renuncere og deprecere hansz angiffvende, saa som vbewisligt huor paa wie resolverte at med sterffboensz vdleg til creditorene, vden videre opholdt sckal fortfarisz, Huad sig ob Trampe og comissarierne sag angaar tog vie det til videre

betenkende huad satisfaction ob: bør at haffue, og huad straff viscalen haffuer fortient. Er og orden til gl Schack expederet, at fulfføre sin comission vdi Samul Ch: sterffboe til creditorene. Fick vie breffue fra Suerrig, fulde aff store complimenter og contestationer til att oprigtig effterkomme de oprettede tractater med osz og det til suar paa den proposition som Lüxdorf imod Spannien dennem haffde giort. Her aff sckal paa alle behørige steder communication giffuisz paadet enhuer der aff kan see vorisz eenighed med Suerrig.

den 4 — beffant vie forgot, at alle som haffuer weret brugt, vdi naagen negotiation vdenlandsz, sckal atter anholdisz at extradere derisz documenter og depescher, vnder vorisz k: vnaade. NB. Høg Gøe.

den 5 — gick ordere til Lente i Holland, at begere samme documenter og depeschernis extradition hosz dennem, som affgangene Petcums biblioteq sckal haffue kiøbet, mod en billig recompense og om de det sckulde difficultere, da paa behørige steder sig deroffuer at besuerge, og desz extradition formellement att begere, saasom acte publice, som ey kan agtisz at høre til Petcums arffuefald. Tillige approberte vie hansz Lentis og den Suenscke ministersz paa ny offuergiffuene memorialer til Staten om vorisz og de Suensckisz vndersaattersz opbragte sckibe, som er i heele serieuse terminis indrettet. Gick og order til Sckel at offuer giffue een ny memorial til kongen aff Engeland anlangende vorisz vndersaattersz der opbragte sckibe effter den teñur som relationen fra vorisz admiralitet om denne saag, videre forklaring med den mundtlige declaration, at saafremdt satisfactionen ey derpaa sckulde folge, vie og Suerrig ey lenger kunde der ved acqviessere, saa og at dett vilde forhindere alle nermere mesũres med kongen aff Engeland og hans allierte, huor til vie ellersz paa vorisz side bestandig vare genegen. Fick Piper ordre at gaa til curfyrsten aff Collen, for att confirmere hannem vdi hansz opposition imod den 9de electorat saa fremt de corresponderende fyrstlige gesanter, det videre aff hannem sckulde begere. Bleff og en commission vdferdiget til greff Rantzau g m: Fux rad Schrøder og Hansen til til (!) Geluckstad, anlangende beyen Rensborg privilegier, og i serdeliszhed affschaffelse aff de mange handverker der om kring paa landet, som sckal sckee vden, forsckiel, om de ere vorisz vndersaatter eller hører til closteret Jtzehoe eller og til greff Rantzau eller andere. Dog sckal de bortagene sckoe dennem for denne gang restitueris. Ennu bleff vdferdiget confirmation for furstindensz aff Nienburg hoffmester Breithaupt ved naffuen at vere hendisz drost, effter ob: Bülaus forslag, for at engagere derved hoffmesteren i vorisz tieneste i huor vel hand ellersz ey meget sckal due. Gick og en order fra cammeret til commissionen vdi Oldenborg at ved forpagtningen i lige maade at vndersøge beschaffenheden aff de mange erbzinszer contracter, huor ved vorisz intrader merkeligen sckal vere forkortet, og derom til osz cum voto at refferere. Beffant vie for gott at g l: Plesse for garden til hest, munderinsz forferdning aff nationnal regementernis casser 7000 rdl endnu laane og vdtagisz maatte, saa og at hand til coleternis og vabernisz schamererin de ordiner mundderingsz penge maa tage. Ocg der hen see naar pengene for garden igen inde komer daa national reg: cassen

igen at ranbursere. Resolverte vie den Wide falk kommende fra Franckrig og giort sin convoi, igen at in lege lade, saa og jagten Junkeren paa Elffuen. Lo wie og osz forrelese, og siden vnderscKreff, jnstruxtionen for captein Bieørrensen paa Lindormen, som sckal convojere til Frankrig vorisz og de Suenskisz vndersaattersz schibe tillige med en Suens convojer.

den 6 — arriverte Hoppe fra Holland og Engeland heran til Kiøbenhaffuen.

den 7 — bleff osz Haxthusens breff forrelest huorudi hand atsckilligge sager, imod feltm: Wedel beretter, og fant wie for gott, att for een del derom sckal tallisz med den vnge gref Wedel, som nu her er, og huad angar at røre spillet for f: m: Wedel naar hand wagten passerer derom bleff til brigadier Pot ordre giffuen att lade viede huorledisz dett er blewett holt til føren, og nu forholdisz, lige saa med presentering aff geweret, saa og att superintendenten i Oldenburg sckal indsckicke kirke bonnerne, og wilde vie sieff ordonere, huorledisz for en huer sckal bedisz i fremtiden. Bekom vie og breffue fra H: H von Allefeldt at princen haffde beseet Brest, og de andere soe platzer i Franckrig, og beffunden stor preparatorier til tilkommendisz aarsz vdrystning og camppaignee, saa og at princen war gaat deriffra til Angers huor hand sckal bliffue intil i mod carnevallet og da begiffue sig til Paris. Huorvdoffuer de dog først sckal forvente vorisz nermere jnstrux og ordere.

den 8 — gick en befalling til commissionen udi Oldenburg att offuerlege med feltmar: Wedel, effter handsz forslag, om det kunde were gierligt at formere it regement aff 1000 land dragoner, aff indwaanerne vdi greffsckaberne, i steden for vdsckottet, og derom til vorisz videre resolution at refferere. Saa og at fogden Bernitz sckal forst arbeide i karren til Christiansburg, føren hand hid forisz, som sckal scke i selsckab aff de to andere malificenter i Oldenburg: huad specen angaar, som denne excecution vil vdkreffue, saa fremt hansz medeler ey sckulde tilstrecke, sckal de aff poublico tagisz, som sedvaanligt. Gick ordere til regeringen i Oldenburg, anlangende den forbud de, vden det først til osz at communicere, haffde ladet vdgaa ingen koren vare at lade vdføre, at vie for de bemelte aarsager scküld, det derved lode forbliffue, mensz saa som deslige forbud gemenlig giorde tort vdi commercierne, sckulde de søge, at engagere naagele kiøbmend eller andere til at opkiøbe i vort rige Dannemark een god qvantitet aff alleslagsz koren vaare, til at forsee dermed greffsckaberne, og sckulde dem her med alt velvillighed begegenisz. Gick ordre til raad Vrbich, paa den fra Wolffenbyttel til osz communicerte effterretning, at keyseren vel kunde resolvere, at remittere den ny cur: sag til Regensburg og i meddelertid at tilbageholde med investituren, saa fremt keyseren kunde salvere sit giffuene parolle til Hanover, item vere forsickeret at finde den assistentz hosz andere, som hand derved sckulde tabe hosz Hanover og deslige, ved huilken ordre Urbich bleff instrueret, huad hand derpaa sckulde forrestille, vdi substantz der vdi bestaande, at keyseren haffde allerede protesteret, huad hand med god samwittighed effter hansz capitulation, haffde kundet giøre og at vie og de andere fyrster altid sckulde vere redebon, til at ersette dene affgang keyseren veed Hanoveres vmbtredelsze til Franck: kunde lide, Der bleff og Urbich tilsckicket 1000. rdl: paa regning til

at giøre med de andere een present, til een visz person om fornøden sckulde vere til at contrecarrere investituren effter fyrstensz aff Salm forslag. Kom breffue fra cam junk: Holst, at were igen tilbage kommen vdi Meckelenburg, foruden at haffue seet dett Polniske hoff, begerte og at holde sig lidet op i Mekelenb: som vie og bewilgte, for at animere det Suerinscke hoff imod den ny electorat, saa som ey endnu haffuer wildet associere sig derudi med de andere forster. Han kan dog altid igen giore reisen til det Pollniske hoff, naa[r] de igen kommer. Bleff sckreffuen til Meiercron, at acqviessere ved den declaration, son (!) Croisy hannem haffde giordt, om legations presten (som hand hosz sig haffuer) forretning, hosz de fremmede Luteraner i Paris, saa som hand presten dog vel faar leilighed, at giore sit embede, naar det behøffuisz, og om de i Franck: sielff derom sckulde talle, at lade sig formerke, de[r]om ey til osz at haffue reffereret. Begerte Hoppe audiens som vie opsatt intil vie kom hiem igen fra Fridrigsborg, og at posten war saa sildig ankommen forige dag Om effter-medag reiste vie til Fridrigsborg

den 9 — haffde vie suinejagten i dugerne huilket var det første som er scked i Dannemarck og fangede vie og scked 2 hugere 3 keiller 15 bager 13 frøschlinger. 9 rewe i den jag vdi Store dürhaffue ved Fridrichsborg.

den 10 — kom vie tilbage igen til Kiobenhaffuen og holte Mortens afften med dronningen og de andere vdi det grønne gemack.

den 11 — fick vie effterrettning fra Eherenschildt til Hamborg at den Cursaxsche minister der allerede var ankommen, og haffuede hafft conferens med hannem dog vden instruxtion, til att slutte naaget nermere forbund med osz. Der kom och breffue fra Dresen som beretter at cur fy huerken til denne minister eller til de andere aff sine naagen confiance haffde, og derfor gierne saa, at vie een aff vorisz til hannem sckickede, for at affgiøre alt ting. Vie fick og same dag et compliment breff fra cur fyrsten med titul aff fader, og kaldede sig sielff søn som tilføren. Haffde Hoppe privat audience og bestod det ickun vdi complimenter, paa kongen aff Engelands, og hansz herrisz Staternis vegne.

den 12 — bleff Eherenschildt anbeffallet at gaa possive (!) med forbeneffente Cur Saxiscke minister, intil viedere ordere, og man seer, huad hannem videre vil blifue anbeffallet. Sckreff g: Revenklaw paa vorisz ordre til vorisz systersz cur fyrstindensz raad Lente, at lempe det derhen hosz curfyrsten, at sckicke een minister for biensience scküld, først her hid, eller og lade den som er i Hamborg paa en kort tid gaa herhid, saa kunde straxsen der paa een her fra igen did sckickisz med vdforlig instruxtion om alt, som fornøden gierisz. Bleff een commission vdferdiget paa voris minis: aff conseilet, ob: secreter Moht og Jessen, saa og Lente Bensen Meier at effter see, de grentz og andere tuistigheder imellem Pinnenberg og greff: Rantzaw saa og med Haselau, og Haseldorp, Sijstermüde, concurs sagen med Crempe, Bechof. Ved de første er vorisz interesse i fordum tid ey aldelisz i agt tagen, dog sckal det kunde staa at redressere. Fick Piper til Regensburg fuldmagt eventualiter til, at legitimere sig hosz den Cur Tririske gesante som reigsz directoren, saa fremt aff de

andere fyrstlige gesanter, det samme sckulde sckee, og den Maintziscke ganscke tilbage settisz og rejetteris. Beffant vie for gott at en ny og bestandig instruxtion for cantzeliet i Gelyckstatt i fald den derlengere sckal forbliffue, sckal op settisz, og gick derfor ordere til regeringen at indsende den opsatt som cantzeler Reinking derom for naagele aar sckal haffue giort, til vorisz videre aprobation og forordning. Blef [effter] Hoppisz og den Engelscke secreter: ansøgning een ordere til magistraten i Bergen expederet at tage de Engelske 2 priser i arrest som een Franscke caper, med kong Jacobs commission farende, sckaal did haffue opbragt. At tillige ogsaa anholde caperen, bleff dennem affslagen, saa som vie osz ey mellerer med de dispüter om kong Jacob kan videre anseeisz for een konge aff Engeland, og fore flaggen eller ey, saa som vie ingen tractat med kong Jacob haffuer saa kan hannem og ey tilladisz at opbringe i vorisz haffvene priser, som ere tagene fra de allierte. Bekom secunde major Legaard som obleut: ved dragonerne i Norge sin bestilling. Bleff cap: Bierensen beorderet formedelst at undersatternesz sckibe ey vel saa hastig kunde bliffue klar og opkomme, at hand for den scküld med Lindormen vdi Fleckerøen intil medio Decemb: sckulde bliffue og effter destidsz forlob sin reise fortsette, med hosz haffu[e]nde fartug.

den 14 — bleff til Luxdorf paa worisz ordre schreuen at saa som Fleckerøen laa pa weien og rete cours til Franckrig, saa wilde wie formode, att Suerig jo lader sig behage, at conjuntionen aff convojerne der sckede, og ey til Mastrand, saa som dett vilde vere worisz vndersaattersz, serdelisz i Norge meget besuerlig sig derhen att begiffue, og saa at sige paa 30 mile til bage att seyle. Saa og at effter som vorisz og de Suenske ministeris vdi Brüssel intet haffuede vdrettet, det nu wilde were tid at tenke paa andre medeler, sig sielff fra Spannien, for til føyede tort og sckade, satisfaction at forschaffue. Fick vie effterrettning att den Suerinske general major Halberstat, voris g: r: Plessis konisz fader, var ved døden aff gangen, lod wie wed Ples og Holst søge at hindere ingen Lüneborgiszcke general der at antagisz, mens heller en aff vorisz der i steden at antage, huilket war fordengang forsildig, saasom de haffde antaget en kaldis Francke til att were brigadier haffuer weret hos de Lüneburger. Bleff gott funden, at med envoye Hoppe, effter handsz begering med dett forste een conferens sckal holdisz.

den 15 — bleff sckrefuen til hertzogen aff Plön at paa den aff hannem giffuene effterrettning, at hertug Anton Uldrich til Wolffenbuttel, begerte at bliwe honoreret med vorisz orden aff Eleffanten vie haffuer og resolveret hannem der med, med det forste, ved hertugen aff Plön som er aff same orden att ham dett presentere. Vie suart hannem og paa sin seneste sckreiffelse til osz, attsaa som bispen aff Munster haffde hafft betenkning straxsen at intrede med osz og Wolffenbuttel i den proponerte particullier verffaszing, dog til den Wolffenb: minister promiteret, at vilde holde 4000 mand ferdig, til at conjungere sig med vorisz og de Wolffenb: truper naar det fornøden sckulde giørisz; at acceptere for dett første denne declaration intil mand kan bringe bispen widere, og at søge at ffaa deroffuer een sckreifftlig forklaring. Gick ordre til Meiercron saa som det synisz at Franckrig

ey stor lyst haffde at angagere sig med osz imod Spannien, derom ey widere att talle. Om den Wolffenb: tractat tillige priora repeteret, at nemlig desz sluteming vden widere ophold motte befforderisz, og til den ende Martangis beorderis saa og her saa lenge at forblive anbeffallisz, saa fremt Bonrepau sig ey kunde saa snaart indstille, huor ved bleff ann[e]cteret at vie ey kunde admitere d Asfelt, som effter Mortangis beretning, der til sckal were adinterim denomineret, for mange aarsager sckül, som for een del i vorisz forrige orderes vare anførte. Meyercron bleff ogsaa beorderet at recommendere til kongen aff Franckrig de fyrstl: gesantersz begering, til Regenszburg, at sckreiffue til paffven, i mod den 9de electorat, og at ressantere imod curfyrsten aff Maintz hans onde conduite i denne cour sag. Rescriberede vie og til Ehrensckilt at pussere videre, saa meget mugeligt den nermere og particulier tilsammen settelse med Münster og at forsickere gel: Schwartz om vorisz kongl: recognoissance, om ved hansz gode officia, dette saa nyttig werk sckulde komme til en god ende. Gick og ordre til Piper vdi Regen: at aff giøre den projetterede verein, saa got hand kunde, og at det var osz indifferent, om det sckede ved een renovation aff den gamle verein, eller paa anden maader, naar kund førsterne sig derhen forbinder, aldrig at vilde erkiende hertugen aff Hanover for curfyrst, saa lenge det hele rigsz collegium sin consens dertil ey haffuer giffuen, saa og at forsickere den Saltzborscke director om recompense naar alleting gaar rett vel, og denne verein er sluttet. Resolverte jeg att den gamle nedfalden bro vdi Gelyckstatt, sckulde igen giørisz og der til 500 rdl forbrugisz mere eller mindre. Orderen er gaan til de deputerde ved land militien. Er og captein Bierensen med Lindormen b[e]ordert att an passan løbe in i Gottenborg eller Masttrandsz haffuen, lige som sin mandsckab det vde krewer, og der med capteinen paa den Suenske fregat og convoyer, at tage afftalle om alting reisen og convoyeringen angaaende, og saa der paa at gaa til Fleckerøen, og siden effter foreningen med den Suenscke, convojere voris ocg de Suenske cofferdi s[k]ibe paa derisz reisze frem og tilbage.

den 16 — haffde vorisz ministri conferentz med Hoppe og bleff aff hannem intet om en nermere forbund dennegang proponeret, huorom hand os sielff fyrst i en particulier audiance vil antretenere som vie haffuer op sat til nest kommende søndag, effter afftensz prediken. Ellersz bleff negotiationen offuer comerse tractatet reassumeret, og hosz articulen aff deffensions sckibene, som den største difficultet aff hannem declareret, at hand var beorderet, der offuer convenere, paa billige expedientier, som dog aff vorisz side wilde proponeris.

den 17 — holtis en assamble ved hoffet, som huer 8[tende] dag sckal continuere saa lene vinteren vaarer.

den 18 — fick vie atter breffue fra Dresden, huor vdi berettisz at curfyrsten meget forlengtisz effter Haxthusensz eller een andensz aff vorisz minist[r]i ankomst. Herpaa resolverte vie, at sckicke Haxthusen der hen vden widere op holdt, dog at hand sckal holde sig incognito og vden caragter intil en Cur Saxsiscke minister her først ankommer. Fick vie og breffue fra Wien at de catoliske courfyrster og i seer Cur Pfaltz der med om-

gaar, at establere den 10de cur dignitet og det for Østrige. Her offuer sckal med de ewangeliske cour og fyrster communiceris saasom her ved de catolisoke vilde bliwe alt for megtig, og det fyrstlige collegium, effter at haffue tabt Ostrich og Hanover med tiden om alle sine rettigheder bringisz og en oligarchie i riget estableris.

den 19 — fick Haxthusen sin instruxtion huad hand ved det Cur Saxsiske hoff sckal vdrette, i substantia der vdi bestaaende, en nermere alliance og consert med cur fyrsten at oprette, og om det Saxsen Lauenburgscke vesent messures at tage. Sckreff vie til Cur Saxsen saa og til voris systere som var tillige et creditif for Haxthusen og it suar paa curfyrstensz breff til osz. Gick ordre til Urbich vdi Wien, og Piper i Regensburg, om den ny cur sage saa wel huad Ostreig som Hanover angaar for at dirigere det derhen, paa det den same sag maatte opsettisz intil fredsz tractaterne Kom og g: r: Plesse fra handsz reisse fra Holland tilbage igen. Samme dag bleff og ratificationen aff den seeneste tractat med Cur Brandenborg aff hansz minister extraderet, vnder det store cur fyrstl: sigil Dog var vdelat og raderet det ord majestatiske, effter vorisz seneste derom giort paa mindelsze og adwarsel.

den 20 — haffde envoye Hoppe hosz osz privat og cecret audience for att andrage hansz commission til en nermere forbund i mellem osz og kongen aff Engeland og Staterne, substancen bestod derudi, at vie vilde offuerlade dennem endnu 5000 m: paa det minste. Vie suarte hannem at vie wilde committere vorisz ministri at trede med hannem deroffuer i conferentz.

den 21 — bleff til Lüxdorf communiceret, huad Lente fra Brüssel videre sckreiffuer om handsz slette forretning same stedsz. Bleff og vdi conseillet aff osz resolveret, att der sckal müntisz vdi Holstein til Gelückstad hen i mod 40 a 50.000 rdl croner intil videre; tie Plesse beretter at der sckal vere mangel aff croner vdi Hamborg: Omslagsz sckatten sckal med mynte mesteren, det beste scke kan conveneris: og paa dett minste 2 pro cento.

den 22 — beorderede wie Christian Güldenlew at han fra Angiers nar han haffde giort sin opwartning hosz p Friderich, at begiffue sig strax til sit regement igen, som kongen aff Franckrig hannem haffuer anbetrod, og naar p Frid: kom til Paris, da igen sig lade der indfinde, og effter hansz bortreisse, sig igen hos sit regement in finder. Vorisz folck som staar vdi det Suerinscke, haffuer wie giffen ordere, effter at derisz g m: Halberstat er dod, att de da sckal i saa wit staa vnder derisz nye g m Franckes comando til videre order. Suarte vie paa Erenschiltsz seeneste relation om mediationen huortil curfyrsten aff Saxsen effter hansz minister til Hamborg proposition haffuer lyst at concurrere, saaledis at vie vel kunde tilstaa det, om hans mediation ellers vilde aff keyseren og riget antagisz, saaog at vie vilde hosz Suerrig detsamme lade recommendere, mensz at det var fornøden fyrst sig inbyrdisz imellem osz, om denne saag nermere att sette, huorom sckal Erenschildt giffue Haxthusen effterrettning, for att sondere curfyrstensz mening widere herudinden. Bleff Meiercron atter til sckreffuen anlangend tractatet med Wolffenbuttel at saa fremt

Francrig derudi viidere trenerede, vie det ey anderledisz kunde optage end at ey mere naagen reflection paa een tredie partie i Tysckland giortisz, og naar vie ickund hansz rette intention kunde erffare, wilde vie og tage vorisz messeures dereffter. Ellers haffde vie gerne fornommedt at Franckrig var sindett imod den 9de electorat med osz sig at engagere og der om messures at tage. Bleff h: aff Plon suaret, at vie ey forkobte truperne, mensz vilde Wolfenb: tage nogen aff worisz imod den halffue forflegning, vdi hansz land eller festninger, vare vie genegne dennem dermed att tilhende gaa. Suarte vie den vnge prins til Wirtenberg Mompelgard, att vie haffuede samtycket i hansz begering, hannem i vorisz orden aff Elephanten at optage.

den 23 — bleff aff osz conseil holdet offuer envoye Hoppis proponerte nermere forbund og got beffunden at om andendagen een conferentz med hannem derom sckulde holdisz Om efftermedagen haffde vei statuterne aff Elephant orden for, og bleff articul til articul igennem løben for at lade den siden vdferdige og publicere.

den 24 — haffde vorisz minis: om før omrørte conferentze med envoje Hoppe.

den 25 — bleff osz derom rapport giort, og som hansz orderes ey ere tilstreckelig eller conform dett projet som hertugen aff Wirtenberg med bekom, saa bleff gott funden at hannem sckulde suaarisz paa handsz propositioner, at vie ey kunde indlade osz paa handsz begering med 4 a 5000 mand vorisz truper i Flanderen at forstercke, foren alt andet, og i seer liqvidations sagen med Statterne bleffue affgiorte, og huad anlangede, at forbyde commercen til Franckrig, saa og at eytillade de Fransche armateurs, at kome i vorisz haffuene, at det vilde vere fornøden tillige derom med Suerrig at tractere og convenere; saa som effter vorisz tractater med kongen aff Suerrig, vie vden handsz communication og concurentze derudi allene ey kunde trede.

den 26 — bleff denne resolution Hoppe insinueret, og det samme til Scheel i Engeland og Lente i Holland sckreffuen. Gick og ordre igen til Piper og raad Vrbich om den 9de electorat saa og om de cattoliske curfyrstersz intention at giere Østreig til den 10de curfyrst; med alt iffuer og flid at continuere det eene saa vel som det andet at hindere, dog de keyserl: ministris at giffue til kiende, at om Østrig war allene vie keyseren samme prerogrativ (!) for handsz husz ey sckulde soge at contrecarere. Derhosz bleff Piper i seer anbeffallet hansz resonementer vagtet, at beffordre forsternisz reqvisition til Suerrig sig denne saag, som garand aff den Westfalcke (!) fred, med at antage. Resolverte vie paa deputerterne ved see estaten memorial, at convoy pengenis betallin aff de sckibe som enten motte were for vlycket, eller opbragt sckul vere fry derfor, mens alle andere vden forsckil ful convoje penge at erlege.

den 28 — fick Luxdorf ordere at communicere først kongen aff Suerrig sielff, og siden hansz ministri huad her med env[o]ye Hoppe, saa vel anlangende handsz begering om mere truper, som den forbud at negotiere paa Franckrig, og giffue caperne retrette, er

passeret. for at fornemme kongensz sentiment derud offuer, og recommendere hannem der hosz secretessen, som i lige maade her sckulde observeris.

den 29 — gick ordre til H: H: von Allefeldt, at princen nu maa sette sine reisse fort til Paris, dog at holde sich sig (!) der oppe wed det Fransche hoff lige som til Rom, incognito for at evitere alt amberas ved eller med ceremonierne. Herom bleff og sckreffuen til Meyercron, at giffue kongen aff Franckrig det tilkende at saa fremt det hannem ey vangenehem sckulde vere, paa saadant fod og vnder det naffuen aff greffue til Schauenburg princen hosz sig at see, hand sig med det første der sckulde ind finde. Dett bleff og gott funden at princen ey allene maa omgaa med kong Jacob og hand[s] dronning, mensz en og b[e]soge dennem til S[t] Germing, dog u anmeldet, og i lige maade incognito. Huad printzerne dü sang duck et pairois marechaux de France og archevecken anlanger, sckal hand dennem en cavalliere, saa fremt de ingen ceremonier prestenderer, recipere og igen besøge, mensz med de som kunde pretendere naaget, alt conversation de ceremonie evitere. Hand sckal og for ey at passere for cognito, ingen hostel eller pallais i Paris fra kongen aff Franck: antage, mensz leye eit paa ugersztid, og der een maaned at forbliffue. Om hansz videre reisse, ville vie osz hereffter fremdelisz resolvere. Sckreff vie og til hertugen aff Pløn, og notificerte hannem, til videre communication at Franck: vil tage mesures med osz, og fyrsterne i Tysckland, imod den 9de electorat, saa og at vie forventede med den første post en ultimat og fornoyelige resolution om tractatet med Wolffenbuttel. Bleff og gott funden at envoje Hoppe sckal til kiende giffuisz at vie haffde communiceret med Suerrig, om hansz negotiation, og det til att engagere Suerrig at tage med osz tillige partie med Engeland og Holland for att giore alliancen desz bündiger og krefftiger. Resolverte vie vdi conselliet att vorisz vndersatter omkring Christiansborg i greffsckabet Oldenborg maatte forsynisz aff bemelte festningsz magasiner, huorom deputerterne ved land estaten haffuer bekommed ordere at suplere desz affgang, saa guarnisonen ey skulde lide nod, paa mangel aff magasin. Bleff obl: Rappe som er commendant vdi Friderichshald i Norge, pa Guldenlewes intersession bestilt som oberste.

den 30 — haffde vorisz ministri aff conseilet og nagele andere comiterde conferens vdi raadstuen effter vorisz sckreifftlige ordres, om munte vesenet for at concipere derom een bestandig reglement, til vorisz videre approbation.

Decemb: .1692.

den 1 — holt vie conseil offuer festningernis bygning og reparation; saa bleff og krigsfiscalens Sucaus condemneret att giør oberste Trampe og de som han haffde beleidige, en offentlig affbedelsze, og der paa hannem ansigisz sckal, at hand for hansz forseelse aff hansz krigsfiscal scharge schal were casseret. Orderen sckal gaa til commissarierne som haffuer veret vdi denne saag.

den 2 — bekom de deputerte ved land militien ordere at bere omsorg for at de pallisader, breder, og faciner, som til Rensborg ny festningsz arbeid beheffisz effter g: major Schultzesz opsatsz i tiede kunde in kiobisz og ansckaffuisz. Fick vie effterretning fra Dresden, at g: m: Berchholtz er denomineret, hid at komme paa curfyrstensz vegne. Fick vie og breffue fra Haxthusen at were allerede fra Oldenburg reist Fick wie og effterrettning fra Franck: at mand endeligen der vil desistere fra den punct at revocere truperne, som Wolfenbüttel haffuer vdi Hollandiscke tieneste, mensz derimod ickun giffue 50m rdl: til Wolfenb: aarlig subsidier.

den 3 — gick ordre til Lente i Holland, at sckreiffue til curfyrstensz aff Baeierens ministri, at vie ey kunde indlade osz med Spannien i naagen traite de marine, forend osz og vorisz saa og de Suenscke vndersaatter, vare giffuen satisfaction for den tort og vret, som osz og dennem, aff Spannierne ere sckedt, mensz at der effter vie ey allene vare genegen, at oprette traitte de marine med Spannien, mensz en og trede med same crone i en nermere vensckab, ey tuiffuelende Suerrig sckulde giore det samme. Mensz om ingen satisfaction med det forste sckulde følge, vare vie og Suerrig necessiteret at greibe til andre meddeler, og vilde vie in eventum haffue prostesteret imod alt vleilighed, som for det gemene vesendt derudaff maatte undstaa, og som ey osz, mensz Spannien vilde vere att imputere. Gick og ordre til g: r: Erensckildt, om post vesenet, at anholde hosz magistraten i Hamborg, at communicere osz, huad derudi med Gottorff sckal vere handelet og sluttet, og at lade det uden excecution, int[il] vie osz deroffuer videre haffuer erkleret, med den hosz foyede declaration at om magistraten i mod forhaabning det ey sckulde giere, vie da vilde bliffue foraarsaget, paa andere kanscke byen ubehagelige veye, at søge at forrekomme det prejuditz, som vorisz post regal derved kunde til føyesz. Bleff til Piper rescriberet at til de 100m rdl som førsterne ville anvende til att contrecarere det 9de electorat og tillige det 10de, vie vorisz qvote vilde contribuere, nemlig 8000 rdl: naar man først kand vere forsickeret om effecten. Fich og Haxthusen ordre at giore convenable og eerenstlige remonstrationer til cur fyrsten aff Saxsen, om fornefente 9de og 10de electorat for at bringe curfyrsten, om det mueligt var til att sette sig derimod, med osz og de corresponderende fyrster. Kom den Fransesiske minister d'Asfeldt her an, og lode vie hannem ved Cormallion g: m: sige at vie gerne saa, at hand holte sig incognito indtil hand fick videre ordere fra hansz konge, som hand lod sig beffalde.

den 5 — bleff det sckreiffelse, som fyrsternisz gesanter til Regenszburg til kongen aff Suerrig haffuer ladet aff gaa, anlangende den 9de cur dignitet til Luxdorff sckicket, med ordere, det vdi vorisz som hertug aff Holstein og fyrsternisz naffene at offuergiffue og der paa it promt suar at vrgere, saa og at vnsckylde, at det aff osz aff forseelse var bleffuen opbrut. Wie resolverte og at d'Asfelt matte kome til hoffue og opwarte osz, mensz ey for minister aff Franckrig, intil videre suar inkommer, paa dett vie om hansz person i Franckrig haffuer ladet remonstrere. Om effter medagen haffde vorisz ministr atter conferens med

envoje Hoppe, og insinuerte hannem paa hansz paa ny giorte instans, at vilde separere den ene materie fra den anden, at det ey kunde scke, mensz at det ene med det andet motte affgiørisz, om vie ellersz trede vdi en nermere forbund med hansz principaler.

den 6 — bleff om d'Asfeldsz ankomst giffuen effterretning til Meiercron, og derhosz hannem anbeffal[led] att giffue de Franscke ministri til kiende, at saa fremdt Franckrig sckulde bliffue ved de tancker, ey mere end 50^{m} rdl subsidier att vilde giffue til Wolfenbuttel, saa og ickund 200^{m} frank eller livere til den Saxsenlauenburgscke entreprisse derudoffuer sa vel tractaterne med Wolf:, saa samme entreprise vil bliwe til intet. Gick ordre til raad Hansen at begiffue sig til Hamborg for at abouschere sig med feltmarsckal Bielke offuer Haxthusens negotiation til Dresden at communicere, saa og at tacke hannem, for hansz gode correspondentz, til at oprette een nermere fortrolighet imellem osz og Cur Saxsen. Vie sckreff og samme dag til curfyrsten aff Trir, for at confirmer hannem vdi hansz tagene gode resolution, i mod den ny cur dignitet for Hanover. Gick ordre til regeringen udi Oldenborg, at giffue krigs commissarius Felden een reprimande for hansz formastelse, at vilde recusere vorisz forordnete commissarier, saa og at regeringen haffde giort ret, at haffue arresteret de notarier, som samme recusation udi commissariens von Feldens naffuen, canzelien sckulde insinuere. Dog at denne notarus (!) med handsz vidne, kunde aff arresten befriesz, uden viider forretting og ey ansee deslige recusationer eller protestationer Gick ordre, til vorisz ved landtgerigtet vdi Rensborg at vie vare til fredsz, at landtgerigtet bleff prorogeret den 16 Dec: intil videre. Bleff den Suenscke envoje, paa hansz begerin tillat att an verbe nagele faa boszfolck til it sckib her var ankommen, som derisz haffuende folk vare fra løben, aff it cofferdi sckib. Bleff g m: Bylau, Fux, og Schultz, saa og obcomissarius Amptor beorderet, at effter see i Frid ort Rensborg og Glückstat huisz u døgtig i festningernisz jnventariis beffindisz og det cassere, commendanter og anbeffalled at lade ind og vd passere aff bemelte festninger, huisz ob: Harbo til artollerietz inrettelse begierer.

den 7 — om effter medagen haffde vie adsckckillige (!) indenlandscke justis og politie sager for, vdi conseilliet.

den 8 — var vorisz ministr og deputerte vdi raadstuen forsammelet, for at forfferdige deris bettenkende til osz om münt wesenet.

den 9 — resolverte vie, at med h: aff Plons hidsente hoff raad een conference sckal holdisz, for at liqvidere h: pretensioner, imod det som vie kunde i mod hannem med rette haffue at fordere, for reigs og creis styr. Bleff og vdi conseilliet adsckillige Holsteinske justis og politi sager, reffereret og aff osz resolveret. Og som dett war post dag haffde vie taget lit frokost om morgenen og holt det sedendisz dagen igennem intil 6 om afftenen. Kirkering sckal og tilsckreiffuisz, at lade aff vorisz vardein alle fremmede munt estimere effter deris valevr intrinsican, huoreffter vie dem vdi fyrstendommene vilde reducere, for at forhindre deris debit, og andere inrette.

den 10 — gick ordre til Erensckildt at continuere hansz correspondentz med den

Münsterje g l: Schwartz, for at faa om mueligt et nermere suar fra bispen, om den hannem aff osz og Wolfenbüttel proponerte particular entfassung saa og at communicere hannem, huad kongen aff Suerrig, osz for naagele dage siden ved hansz envoje ladet contestere, nemlig at ey haffue nagen tractat med Hanover, som obligerte hannem at tage handsz parti, vdi den ny cur sag eller at separere sig fra de andere fyrster, som han og ey sckulde giøre, saa og giffue bispen effterrettning om Haxthusens negotiation til Dressen for at ancurajere bispen des mere til at sette sig i lige maade med osz. Fick rad Piper fulmagt til at giøre nogen tractat med den Frankiske kreisz, om de der til skulde were genegen. Aproberede vie ved en expres rescript, at feltmarsckalck Wedel haffde pa commissions vdi Oldenburg begering arresteret kreigs commissarus (!) Felden, for di hand ey kan stille nøyagtig caution for de mangel poster commissionen hannem haffuer giort. Resolverte vie paa oberste Harboesz memorial om artelleriet inrettelsze, at dett ved handsz opsatz sckal forbliwe offuer alle festninger i fyrstendommene, og i verk settisz, og hannem dertil eit wist qvantum penge dertil ordoneris for att lade inkobe adsckilligt til artileriets fornødenhed offueralt. Bleff ob: Harboe beffallet att tilsige de officerer som anwerber folk i festning Glückstat, at de for derisz person, som vore egene, sig der nock matte opholde, mens folket de haffde saa antaget sckulde de sckille sig bort med og ey flere did fore. Bewilgede vie vice eqvipajemester Judicer att were fuldkomen eqvipajemester og faberickmester hereffter wed Hollemen og nyde 500 rdl gagie og rang som commandor captein. Resolverte og paa g major Scholtesz og ob: Harrebo memorial om de 2 flygeler vden for haffuenen ved Glyckstatt, at det dermed for tilkommendisz aar, kunde bero til videre og nermere resolution.

den 12 — bleff osz reffereret huad den Gottorffscke cantzeler Reigenbag, til greff Revenklau, og Jessen haffuer sckrefft, anlangende det regiment som hertugen wilde vnderholde pa 4 aarsz tid, mens som handsz mening, vdi hertugensz eed og pligt sckulde sta bleff aff osz der for got funden, sig med cantz[l]er ey widere deroffuer at indlade, forend de sig nermere erklerer, effter som meningen aldrig anderledisz haffuer weret, end at samme regiment paa de 4 aar vel med i h: ed sckuld vere mens dog altid vorisz forbliffue. Talte jeg med g: r: Ples om reglementerne, for til komende aar, saa og at osz fattisz vdi vorisz vdgiffter til militien og adsckilligt for indewerende aar; saa gick mine tanker derhen att man fick att fortro, de personer vnder handen, aff de som man formente att haffue giort malversationer, att de sckulde kome som aff dem sielff, føren der sckede offentlig inqvisition, for att salvere derisz ere, att de aff dem sielff kom og erlagde huer forsig, eller til sammen een wisz sume penge som kunde stope det, huad som i aar kunde fattisz i vorisz betalling. Huilket g r: Ples og sckulde tage vdi betenkende paa huad maade dett kunde vdi werkstillisz til offuer morgen nest komende.

den 13 — gick ordre til Meiercron saa og H: H: von Ahlefeld hosz prins Fridrich, paa dronningensz begering at forsporge sig, ved det Fransckе hoff om paa princens intersession de reformerte som for derisz religion ennu ere i fengsel eller paa gallerene vel

maatte læsz giffuisz, og om dett sckulde vere appropo eller apparance der til at vie da consenterede at princen imod hansz affreisse fra Franckrig, for dennem hosz kongen intercederede, mensz huisz ey, sig til ingen refus at exponere. Gick ordre til raad Vrbig i Win, at suare den keyserlige krigsz president, paa hansz begering at vie vilde lade recrütere vorisz truper i Vngeren, i mod billig betalling, at vie dett ey kunde giere, mensz hosz hertugen aff Curland og ellersz samme recrüterin gerne wilde beffordere. Fick vie breffue fra Suerrig med een formele kongeligt Suenscke resolution, om den ny cur dignitet, eller saag, at Suerrig i lige made det conclusum, som 4 cur fyrster om denne sag, til Hanovers favoir haffde giort, for ugyldig erkiender, og sin minister anbeffallet haffuer, derom videre sig at forklare, og med fyrsterne, til derisz rettighedersz manutenentz, at communicere og concurrere. Aff denne resolution bleff copie sent til vorisz ministri vden landsz, til deris effterrettning; der bleff og giffuen communication der aff, til de herverende fremmede ministri.

den 14 — haffde vorisz ministrij og committerte conferentz i raadstuen om kiøbmendernisz gravamina i mod told, og consumtions betienterneisz, nemlich effter vorisz beffalling og sagen at excaminere og os derisz betenckning derom att ingiffue.

den 15 — war voris jgen sammen med Hoppe og Goes om commers tractatet. Same dag NB vdrettet wie jcke meget med g rad Ples en jckun resonerte.

den 16 — bleff osz herom reffereret huad med Hoppe og den anden war passeret, at nu all difficulteter var aff giort, foruden huad angaar deffensions sckibe, offuer huilken punct, de ey endnu haffuer kundet convenere, dog vil Hollenderne derudi admittere expedientzierne, huorudoffuer med dennem viedere sckal tracteris. Bleff og vdførlig osz reffereret huorledisz den keyserlige envoye haffuer ffaat ordre, at andrage osz een deffensif alliance med keyseren, mediationen, keyserensz hielp til att beffordre een aff vorisz princer, til bispedom Lübek, saa og satisfaction for vorisz pretension til riget ved erlegelse aff een summa penge, nemlig en milion gülden eller Danscke croner, derimod begerer keyseren at vie vilde desistere fra vorisz opposition imod den 9de electorat for Hanover. Mensz som samme dag kom effterretning, offuer Berlin, at keyseren sckulde haffue ansat terminum til investituren for Hanover paa den $\frac{8}{18}$ hujus, fant vie for gott, at lade envojen suare at om denne effterretning sckulde beffindisz sandferdig, og investituren var scked, besorgelligen alle viedere mesures med keyseren om denne saag og ellersz, deroffuer vilde bliwe besuerget, om ey inpracticabel; ellersz vare vie ey vgeneigen, at trede med keiseren vdi en nermere fortrolighed og kunde derhosz og tallisz om samme cur sag, om der ellersz var endnu integra. Bleff Luxdorf anbeffallet, at tacke konggen aff Suerrig, for hansz favorable resolution vdi merbemelte chur saag, og hannnem (!) derudi widere at conformere. Bleff og paa geheime raad Plessisz pamindelsee, aff osz got beffunden at 30[m] rdl: smaa mynt vdi Gelückstat sckal myntisz, aff godhed som de seeniste sckeillinger, og naget bedere, end de nye Hamborger, saa og at der maa, samme stedsz, müntisz hen til 100[m] rdl: Danscke croner. Slage

sckroten drifffuer Ples saa høyt, som hand effter sülff prisen kan giøre. Bekom jeg og it breff fra min broder prins Georg.

den 17 — gick adsckillige rescripter og orderes aff til h: aff Pløn, geh: rad Erenschildt, råd Vrbich og Piper anlangende cur dig: investituren, i gaar inløbene effterrettninger, at encurajere fyrsterne at ey lade henderne siunke, mensz au contrere sette sig nu ret med huerandere, og aff giore vden widere ophold, den saa leenge foreverende verein, saa og een particulier forbund, mellem osz, bispen aff Münster, Wolffenbuttel, Hessen, og fleere, at vie vare genegene i den fald alt med dennem at opsette, og alle de avantager som osz endnu paa ny vare offereret, om vie vilde giffue vorisz samtyck til den 9de electorat eller cur dignitet, at vdslage.

den 18 — bevilgede vie pag (!) statholder i Norge V F Guldenlew memorial at ham motte tilladisz at anwerbe paa grentzerne, til en par hundre mand, til C Guldenlew recruter i Frankrig, og at hand maatte sette dem saa lenge til vnderholding hos de Nordiske regimenter, intil han kunde effterhanden sende dem bort. Dete kunde dis føyligere scke, som att de vacante platz aff forrige aar ey endnu ere alle besatt igen saa haffuer jeg med egen hand der paa sckreffet att jeg der med war tilfredsz, og att det matte foralting scke vdi alt stilhed saa meget mueligt were kunde.

den 19 — beordered vie Lüxdorf at giore instans hos kongen aff Suerrig at associere sig med fyrsterne i dett Romerscke rige, til att erklere cur digniteten eller jnvestituren for Hanover saa fremt den sckulde scke, eller allerede war scked, med os og dennem, for nul og vgüldigig (!), saa og intrede, vdi, den derom forrewerende verein; huilcket vie saa meget mere vilde formode, som Suerrig allerede haffde declareret det conclusum, som de 4 curfyrster haffuer giort i faveur aff Hanover, for vgyldig, med mere

den 20 — bleff aff denne ordre copie sent, til h: aff Pløn, saa og til Piper, og Erenschildt, forat communicere den til bispen aff Mynstersz ge: leut: Schwartz, herhosz bleffue de og beffallet, at insister paa sluttningen aff den foromrørte verein, dett maatte vere paa den projetterte fod, eller effter den verein de anno 1662 som land greffuen aff Hessen begerer. Gick og ordre til Meiercron at saa som Bonrepau nu sckal vere paa reissen, saa lod vie det der ved forbliffue, at suspendere alle negotiationer intil handsz ankomst, at det ey var ambassadeur Martangis sckuld, at hand haffde opsatt, at tage sin affscked, mens at vie det haffde begeret aff hannem, og paa os tagen, det hosz hansz konge at forsuare. Herhosz bleff Meiercron anbeffallet, saa som landgreffuen aff Hessen er i god disposition til at, sette sig med osz, og at, intrede verein og conseqventer peu a peu med Franckrig, at handsz lande maatte paa een tid lang forsckaanisz med brandtschatzninger og contributioner saa fremdt Reinfels sckulde aff Franckrig eroberisz. Suarte vie printz Georg vorisz broder paa hands seeneste sckreiffelse, og gaff hannem derhos at erkende at vie gerne vilde interessere osz, til at giøre een forlig imellem hansz husz, og kongen og dronningen i Engeland om hand dett desidererte. Vie sckreff og til vorisz søn prins Friderich og paaminte hannem,

sin tid paa nerverende hansz reisse, som hidintil, til vorisz forneyelsee er sckedt, fremdelisz videdere (!) vel anleger og continuerer. Om efftermedagen tog ambassadeuren Martangis sin affsckedsz audiens fra osz og dronningen paa Rosenborg, paa sedwanlig maade, vden at, som det dog sckulde haffue weret med hattenisz paa settelse, om ensckiont det er der paa Rossenborg en particulir eller privat audiens, saa lod jeg dog min hat staa paa bordet, som dog ey kan prejujere. Lod g: r: Plesse vndersckreiffue en qvittans huor vdi vie effterlod, de Oldenborgscke etc. fogderier en restantz som de dog ey kan betalle, paa 15000 rdl:.

den 21 — haffde vorisz minis: atter conferens med envoje Hoppe, og effter derisz berettning er der intet nyt forrekommen, og venter hand paa nermere ordere.

den 22 — resolverte vie at giffue den Frans: amb: Martangis en recreditif effter sedvanlig stil, dog at lade hannem derhosz declarere, at det for handsz person sckyl endnu dennegang sckeede, mensz at vie i frem tiden, ey videre kunde eller ville suare, føren Fran: vilde forandre titulaturen for osz. Talte jeg med g: r: Plesse at han maatte vdkaste eit projet aff en ordre til dem i vorisz conseil, for at igennem see sivil reglementet for derisz mening at fornemme huad der vdi kunde menajeris. NB lige saa om de som haffuer gior malversationer at de kunde straffisz paa püngen, som wedbør. Fick vie effterrettning fra Win at investituren aff det 9de electorat den 9 gamel eller 19 ny stil Decemb var scked.

den 23 — bekom jeg breffue fra min syster curfyrstinden aff Saxsen, saa og fra Haxthusen, att nu altin igen er vel med hende og curfyrsten og at han hende, paa handsz knee, haffuer bedet om forladelse, for det som var scked, saa han nu sielff sin dorlighed storligen beklagede.

den 24 — bleff Haxthusen til sckrewen, at slutte en nermere forbund med Cur Saxsen, saa og eit concert om mediationen effter hansz giorte forslag der hosz sckal og paminde curfy: om det Saxsen Lauenburgscke vesendt, og offerere atter vorisz hielp og garantie til at recuperere possessionen deraff. Bleff og Haxthusen permission giffuen, at huor og naar det giordisz behoff at vdloffue naget, til en eller anden, at hand daa motte gaa inallesz til 10,000 rdl:. Gick ordre til alle vorisz vdenlandiske minist: saa og til regeringerne i fyrstendomene og greffsckaberne, ved forffald ey att giffue h: aff Hanover predicatet aff curfyrst, eller med handsz ministerer i same qvalitet nogen omgengelse eller communication at haffue. Bleff det samme og sckreffuen til h: aff Plön at beffordere dett samme hosz Wolfenbuttel, til Piper i Regensbur at remonstrere det samme hosz de fyrstlige gesanter, saa og at insistere paa een protestationem nullitatis imod keyserensz investitur. Der gick og orde (!) til commissionen vdi Oldenburg paa derisz seeneste relation huor vdi de begierer at maa demiteris for videre investigation og vndersogelse aff begangene malversationer fordi vie i vorisz siste ordere til regeringen haffde sat, at det staade en huer frit, at inbringe sine haffuende klagemaal til osz naar commissionen var ende, substantien aff samme ordre var den, at ingen kunde formenisz at søge osz, dog at vorisz intention der wed ey var, at inwickele dennem derved i nogen proces, eller vitlofftighed, saa som alt huad de giorde

paa vorisz, beffaling, og i vorisz naffuen sckede, huor vdi vie og dennem vilde protegere, saa att de haffde at fortsette derisz comission vden anseelse aff naagen person, slegt eller vendsckab. Suarede vie og de fyrstlige gesanter til Regensburg paa derisz tacksigelsesz sckriffelse at vie osz derisz rettigheder manutenentz hidintil haffuer ladet vere saa vel angelegen, substtantz aff vorisz suar var, at vie videre derudi vilde continuere, i den forhaabning at derisz principaler og sckulde bliffue bestandige vdi den tagene resolution, hertugen aff Hanover for curfyrst ey at erkiende, saa lenge hand ey aff hele riget derffor antagisz og erklerisz. For 4 dage siden resolverte vie at an: 93 sckulde bygisz ved Gelyckstadsz festning, og der til anordned 1500 rdl: jlige made huad vdi det minste sckal bygisz i Rensborg Ny verk for 45000 rdl Til Gamel Rensborg festnings fornødenhed og reparation 1000 rdl. Til Croneborg festning videre reparation og mod wand[e]t at arbeide 2000 rdl. Til de andere festningersz reparation og vedligehold 1200 rdl. Til artoleriet i Holsten offuer alt og i seer huad til de ny werker til Rensborg beheffis vdi det minste tilsamen 5000. rdl Til teüghuset her i Copenhagen for land artoleriet 2000 rdl og 50 scfB lunte 700 rdl: Til Hamermermøllen (!) ved Cronborg at holde vdi gang 2000 rdl: Til jld og lysz i barackerne og cortegardene i alle festningerne i Danm: Holsten: fyrstendo[me]r og greffsckaberne og des conservation og vedligeholdelse, 4000 rdl:. Her om haffuer deput: ved land estaten ordere, det at vdgiffue effter handen det nodig er.

den 26 — bleff til Luxdorf sckreffen om envoye Hoppis negotiation, at vie effter g: Oxenstiernis mening i lige made for in-practicabel holte, at giffue allierterne mere securs i mod Franckrig, og at vie offuer alting videre vilde communicere med Suerig, saa og om cur investituren, at Luxdorf alt mueligt flid sckulde anwende kongen aff Süerrig derhen at bringe, h: aff Hanover for curffyrst ey at erkiende, eller hansz minister som curfyrstl: gesante at lade trachtere, forend hertugen derffor ved een eenhellig conclusum, aff alle rigsz collegier ere bleffuen declareret.

den 27 — bekom wie kongensz aff Suergisz resolution paa envoyens Hoppis propositioner, vdi substantz aff den inhold, at kongen aff Suerrig vdi denne sag en samhellighed, som hand det kalder, med osz wilde vnderholde, og naar von Heckeren did ankom, videre om alting communicere Herpaa fant vie for got at schicke baron eller g: r: Jens Jul med det første til Suerrig om offueralt videre afftalle, og om mueligt er, it concert med dennem at giore. Bleff Meyercron til schicket ved voris order huad imellem curfyrsten aff Saxen og Haxhusen allerede er passeret, for at preparere alting hosz Franckrig, sa wel huad freden og mediationen og det SaxsenLauenburgsche wesent, som een tredie partie i riget angar. Sckreff vie og til h: aff Wirtenberg vorisz general og tackede hannem at hand haffde interesseret sig saa vel for voris vndersaatter, deris i Ostende opbragte sckibe angaande hosz curfyrsten aff Bayeren. Der gick og ordre til Lincker, at magistraten til Hamborg haffde ingen føye, at besuerge sig, offuer de recognitions penge, som aff nogele schippere vare bleffuen kreffuede, saasom derisz redere vare Altenaer Gluckstader eller Københaffuensz

borgere, haffde de nu hafft collusion med Hamborgerne, kunde de derom til tallisz. Aproberte wie een aff ritz aff admiral Spahn paa it sckib, att lade byge paa 44 stycker grofft sckūt. Bleff deputerderne wed see estaten anbeffallet at lade, det til widere bero, med de 2 bolwerker, at preparere til mastehafner.

den 30 — depescherede vie dronningensz ober hoffmester Geismar til Cassel, vnder pretext aff hans particulier ærender, for at bringe landgreffuen til at signere, den lengesiden proponerte verein, saa og en neūtralitet med Franckrig og at intrede med osz, Cur Saxsen, Mynster og Wolfenbūttel vdi en 3die partie for at befordere freden vdi riget. Dronningen recommenderte samme sag, til landgreffven hendis broder Bleff og til Suerrig, saa og den her werende Suenscke, og de andere her werende vdlendscke ministeer notificeret, at vie haffde for got beffundet, baron Jul til Suerrig at affsckicke Bleff og en conferens med envoye Hoppe holdet huorudi hand meget haffuer doleret, at hansz negotiation sckulde opholdisz, intil baron Jul deroffuer haffde communiceret med Suerrig, saa og at vie giorde difficultet, til hansz comitenter mere folck at offuerlade, fordi hertugen aff Hanover var bleffuen med curhatten investoreret, og at hand ey kunde udlade sig videre, huad handsz med Posten bekommene nermere orderes med sig førte, førend vie osz haffde erkleret, om vie vilde accroschere handsz negotiation, paa bemelte difficulteter om jnvestituren og Juls prealable communication med Suerrig, eller ey.

den 31 — gick ordere til Haxthusen at slutte deffensif alliansen med curf: aff Saxsen saa got hand kand, for at engagere først nogenledisz curfyrsten, dog at forsøge, at bringe simplum aff secursen til 4 eller i det minste til 3000 mand saa og, at tiden aff alliansen naget viedere end 3 aar extenderis, huad concertet om mediationen, saa og det SaxsenLauenburgske vesend angick, kunde det vdsettisz, intil mand der offuer med Franckrig sig haffde fornommet, til een videre consert. Bleff anvoje Hoppe paa hans seneste spørszmaal suaret at for postens sckiøl vie ey haffde hafft tid, til at examinere denne sag, mensz at imod den neste post hannem vorisz resolution der paa sckulde tilkiende giffuisz. Resolverte vie paa oberste Harboesz memorial gangande (!) de duck d'Alber eller tre, fire dobbelte knipe peller, som ennu til den ny sckibsz bro til Glyckstad til sckibenisz sickerhed sckal in rammis, og sligt effter affritzningen sckulde scke, bekostning anløber ohngeffer 800 rdl: Haffuer wie og confirmeret, vdi voris conseil en ober admiralites dom, angande en prise som en commendeur Dubelet aff de Fransk: haffuer opbragt, et Engels schib Magrett kaldet.

Gud giffue osz lycke, naade og sundhed.

Memorial og jurnal for anno 1693.

Januarius. .93.

Keyserl: hoff Reigstag. Den 13 effteretning att foreinen imellem osz Münster Saxsen Gotta og Wolffenbuttel til Regensbor war sluttet.

Spanien Portugal.

Franckrig Den 13 fant vie for gott, at alt farten paa Franckrig sckulde scke med convojerne. — Den 24 bleff H: H: von Allefeldt suaret angande visiter og revisiter i Paris.

Suerrig. Den 4 bleff b: Jul expederet til Suerrig, og sckreff jeg til dronningen min suster. — Den 12 beretter Lüxdorf at de ey med os wil vere i mod Hannovers cur dignitet. — Den 19 ankom Jul til Stockhollem. — Den 23 haffde Jul hafft sin audientz hos kongen aff Suerrig.

Engeland.

Holland. Den 9 bleff Hoppe declareret at naar Hanover sine truper rapellerte fra Flanderen wilde vie og rapellere voris truper.

Saxsen. Den 13 berettisz fra Dressen, att cur fyrsten haffde alt tilføren giort eit ret mariage med Neidisken, føren han tog denne nu werende cur fyrstinde. — Den 16 ankom her, g: maj: Bergholtz som anvoje fra Cur Saxsen. — Den 18 haffude hand sin audientz. — Den 21 bleff Haxthusen beorderet at aff giere consertet med cur fyrsten sielff allene, og at hand nu wel kunde were cognito der, og stille alting vdi cur fyr: ville om hand der vil affgiore sagerne eller ved hans env: her.

Brandenburg.

Zele. Hanover. Den 17 berettisz at de Luneborger haffde fortificeret domkirken i Ratzeburg.

Wolfenb: Münster. Hessen. Den 6 bekom vie efftterrettning att Wolfenb: vil bliwe bestandig med osz i mod elect: — Den 10 bleff Meinke copia aff Plöns ordere sent, til Wolfenbuttel — Den 21 giorde wie camer junker Holst hosz prins Carel til hoffmester og ham det til sent til Süerin. Suarte wie Wolfenbutel paa derisz reqvisition aff assistance Bekom confirmation at land greffen aff Hessen vil bliwe bestandig. — Den 27 bekom god resolution fra Cassel og Wolfenbyttel i mod den 9de electorat — Den 28 bekom Geissmar ordere att at (!) komme tilbage fra Cassel, nar der og til Münster commissionen er afflagt.

Polen. Muskau.

Mekelenb: og Stederne. Den 28 bleff for de Hamborgersz recognition vdi Gelyckstat til ob: Harrebo suaret at deris sckibe ey mere anholdisz exsamineris eler wisiterisz sckal.

H. Plön. Den 7 suart til Plön angande Wolfenbüttels fermitet, og om p Maxemilians aff Hanovers accomodement og retrette. — Den 18 conformerte osz h: aff Plön

huad Lüneburg: i det Ratzzeburgiscke, ved dommen haffuer usürperet. — Den 29 bleff Plön saa og alle andere part giffuen aff Juls breff fra Stokhollem. — Den 9 sente wie orderen aff Eleffanten for h Anton Vldrig til hertugen aff Plon — Den 21 s[ck]reff vie til Plön at vie fick endelig haffue rygen frie for Ratzeburg om vie sckulde secundere Wolffenb:

Vor h: Wirtenberg. Den 10 sckreff jeg til h: aff Wirtenberg, at were parat nar vie hannem, og truperne sckulde wilde rapellere. — Den 11 war h: aff Wirtenb: broder med mig hosz Guldenlew paa Sorgenfrey. — Den 16 reiste h: aff Wirtenb broder bort i gen til Flanderen, som huor hand haffuer en aff worisz regimenter til hest

Cantzelie: justis og politie. Den 16 bleff debateret i conseil om det Altenborge accort dont at bringe til ende — Den 22 Guldenlew ingiffen eit memorial angande Norge som siden bleff til commision beffalt at gennem see, til v[i]dere vorisz resolution — Den 23 haffuer comiterterne der offuer holt conferentze, saa og om münteu wesenet her

Militer. Den 3 med Guldenlew, om arbeydet i Norge for dette aar. Med g l: Schack om arbeydet her i Copenhag og castelet. de andere festningersz by[g]ning for dette aar saa og om rytter gotzet i Norge — Den 14 militer reglement expederet for i aar. Hondorf, bestalling som obleut: — Den 16 resolveret Christiansborgsz demolering og rasering. — Den 18 see reglement expederet for saa vit vdi aar. Bleff Ellenberg gen: major. — Den 24 resolverte jeg at naar Amalienburgsz kirke bleff ned brut, da at giffue alle materialierne til en garnison kirke, effter g l Schackis begering — Den 28 bleff greff Allefeldt brigadier hosz vorisz truper i Flandren. Bekom g m: Ellenberger en jnstrux huorledisz hand sig sckal forholde, om h: aff Wirtenberg naaget sckulde tilkomme Bewilget ob: Bielke at blive wed drabanter garden til widere. — Den 31 saasom vorisz haffde giort nagen insolens i Sckaane med att bortage nogele offuerløbere saa som det bleff klaget aff S: envoje saa giørte Jul eit compliment der om til kongen i Suer huor med sagen er bilagt. og redlings føren straffet.

Cammersager. Den 24 bleff comission giffuen til vorisz ministri, att reducere saa meget mugeligt sivil reglementet til 350^{m} rdl:.

Adsckilligt. Den 23 bekom V: C: Guldenleuw cammerhers nøgelen. — Den 26 bekom gref aff Larvigen ogsaa cammerhersz nøgelen. — Den 10 sente jeg Elefant orden ffor Christian Gulden[leuw], til H H Alfelt, og lod ham wide att jeg gerne saa at princen, wed hans bortreisse fra Frank: hannem den offuer lewerede paa mine veggene.

Det ovenfor S. 258 begyndte Stykke: Kong Christian V.s egenhændige Dagregistre for Aarene 1692, 1693 og 1694, *kunde af Hensyn til de anviiste Midler ikke sluttes i dette Bind, men antages fortsat og tilendebragt i det følgende eller syvende Bind af disse Aarsberetninger.*

TILLÆG.

BLANDEDE SMAASTYKKER.

I.

ET BRUDSTYKKE AF EN HIDTIL UKJENDT CODEX AF SAXO.

Af Registrator Ch. U. A. Plesner.

Den 22 Marts 1855 fandt afdøde Registrator, Professor Kall Rasmussen to Brudstykker af en Codex af Saxo som Hefteremme paa en Jordebog fra Kronborg, og han meddelte disse i Geheimearchivets Aarsberetninger I, Tillæg, 23—37; og af den selvsamme Codex fandt Kammerraad G. F. Lassen senere et helt Blad, der efter hans Død blev udgivet af Bibliothekar, Justitsraad Bruun i Tidsskrift for Philologi og Pædagogik II, 41—51 (1861). Af begge disse Afhandlinger existerer der ogsaa Separataftryk. Hidindtil har man ikke kjendt andre til vor Tid bevarede Levninger af noget gammelt Haandskrift af Saxo [1]).

Det her meddelte Brudstykke blev den 22 Juni 1877 tilfældigvis fundet af mig under min Beskjæftigelse i Geheimearchivet. Det var den ene af de to Hefteremme, der vare brugte ved Sammensyningen af Christianstads Lens Skattemandtal Martini 1623, men var hidtil forblevet upaaagtet, hvorvel Skattemandtallet, som det sad paa, tidligere havde været fremme og var blevet registreret. Brudstykket var nemlig i Margenen ombøjet og sammenklæbet og paa den Side, der paa Hefteremmen vendte udad, overklistret med Papir, som ved den Kant, hvor den ombøjede Margen fandtes, var klistret noget over paa den indre Side, men paa de tre andre Kanter var afklippet lige med Pergamentet. Efter hele Udseendet maa man nærmest antage, at Brudstykket er udskaaret af et ældre Omslag om et Hefte, som 1623 var cassabelt, saa at Slotsskriveren da har anseet sig for beføjet til at anvende Pergamentet derom i sin Skriverstue. Materialet i Brudstykket er fint Kalveskinds Pergament; det er, som det vil sees af det vedføjede Facsimile, hverken afskaaret efter rette Linier eller Vinkler; Dimensionerne ere i Metermaal omtrent: Højde 0,145, Brede 0,13, Yderrandens Brede 0,07, Skriftens Brede (henved en Tredjedel af

[1]) Om de to c. 1685—1690 fundne, men 1728 brændte Blade af en Codex af Saxo, se Kall Rasmussen l. c. 26—27, Bruun l. c. 42—43.

Spaltens Brede er bortskaaren) 0,058; Haandskriften kan neppe sættes senere end til den første Halvdel af det fjortende Aarhundrede. Men iøvrigt ville Dimensioner, Skriftens Character etc. bedst kunne sees af Facsimilet.

Den anden Hefterem er tagen af Sancti Qvintini Legende i et Legendarium; og af samme Legendarium, for største Delen ogsaa af samme Legende, er der ligeledes i de to foregaaende Regnskabsaar, Philippi Jacobi 1621—1622 og 1622—1623, taget adskillige Hefteremme til Sammensyning af Regnskabssagerne. 1624—1625 er der taget fat paa et andet gudeligt Haandskrift, og der findes ikke flere Levninger af dette Legendarium; rimeligvis har Slotsskriveren altsaa ved Indheftningen af ovennævnte Skattemandtal brugt sin sidste Stump deraf.

Af Saxo-Haandskriftet fandtes der ved de i dette Archiv bevarede Regnskabssager fra Christianstad ikke mere end dette Stykke; men efter det Foranførte er dette ogsaa rimeligt nok, idet der af Haandskriftet vel neppe har staaet mere til Slotsskriverens Raadighed end et gammelt Omslag, af hvilket han 1623 har skaaret den her omhandlede Hefterem.

Foruden de fire Bogstaver af en Linie ovenover, der kunne læses paa den forreste Side af Brudstykket, har dette paa hver Side 23 Linier, der fylde 12—12½ Linier i Ascensii Udgave (fol. 165), 15—16 i Stephanii (pagg. 315—316) og 17—18 i Müllers (pagg. 811—813). Den Spalte af Haandskriftet, hvis Omfang kan udregnes efter dette Brudstykke, har omtrent fyldt: i Editio princeps 24½ trykt Linie, hos Stephanius 31½ og hos Müller 35½. — Hvis man imidlertid derefter vil bestemme Størrelsen af den paagjældende Codex, møder der en Vanskelighed. De Huller i Pergamentet, som findes i det bevarede Brudstykke eller i den Del deraf, som er bortskaaren paa den ene Side af Spalten, kunne beregnes og sættes omtrent lige med en Linie af Haandskriftet paa hver Side; men i Brudstykkets øvre Ende findes der endvidere i den beskrevne Del af Pergamentet Spor af et Hul, hvis Størrelse ikke lader sig paavise. Vil man imidlertid, rigtignok lidt vilkaarligt, ligeledes anslaae dette til at have indtaget en Haandskriftlinies Plads, kommer man til det Resultat, at der paa Spalten har været 46 Linier, men at vor Spalte, hvad dens Indhold angaaer, kun forholder sig til en Spalte uden Huller i Pergamentet som 22 til 23. Fire saadanne Spalter uden Huller (eller et helt Blad) ville i saa Fald paa det nærmeste svare til 102,5 trykte Linier i Editio princeps; og da Saxos Text der fylder 199 Blade à 90 Linier, vilde den i vor Codex fylde omtrent 175 Blade à 4 Spalter à 46 Linier. Den beskrevne Spalte har omtrent havt en Højde af $0^{m},29$, en Brede af $0^{m},085$; den ikke beskrevne Yderrand har været c. $0^{m},07$ bred. Det Haandskrift, hvoraf et Blad og to Brudstykker endnu haves, har bestaaet af c. 160 Blade à 4 Spalter à 46 Linier[1]; det, hvoraf Otto Sperling har seet og afskrevet to Blade, har bestaaet af c. 216 Blade à 4 Spalter à 38 Linier (Bruun l. c. pagg. 42—43).

---

[1]) Det har idethele lignet vort Haandskrift meget, dog har deri den beskrevne Spalte været omtrent to Centimetre højere, Yderranden halvanden smallere.

I det følgende Aftryk af Brudstykkets Text er hver Linies Udgang betegnet med en Tværstreg; Lacunerne ere udfyldte efter Editio princeps, og det saaledes Supplerede er trykt med mindre Typer; naar der af et overskaaret Bogstav er nok tilbage til derefter at kunne afgjøre, hvilket det er, saa er det i Aftrykket behandlet som helt.

arcana inter arbitros admissus | [1]) sedulum stertendi usum haberet excitatusque quid de | re præsenti sentiret. a considentibus interrogari soleret | [2]) maioremque [3]) preteriti uoti quam instan|tis negocij memoriam retinens | ductandum in Sclauos exercitum responderet. O im|mensam constantiam que ne in ipso quidem etatis occasu, | promissi immemor esse potuit. Quis autem mente [4]) compos | hanc religiosi consilij [5]) uocem., senilis animj delira|mentum fuisse crediderit? [5]) Uereor autem karissimum michi uirum | amicorum religione contempta ex summo fortune fas|tigio in humilem priuatorum sortem extrema ruine | deformitate casurum. Ego uero [6]) promissi dudum | belli militem agendo, ternas aduerso corpore pla|gas accepi. Quibus si binas sub eodem milicie ty|tulo sociassem, suppremi iudicij tempore. diuina | vulnera meis æquata. audacibus oculis inspectan|da præsumerem. Quò dicto et temporaneam henrici ru|inam sempiternumque [7]) uirtutis sue premium augura|tus est. Rex Scaniam ingressus est [8]). paruo post saxonum | irruptione falso nunciata scanienses eque|stri militiæ ascriptos proprio ductu prosequitur: im|perataque Sialandensibus nauigatione slaglosam | aduectus Absalonem e portu hæliuminensi [9])

modum estus subito regressu destituta, coeno | paludis affixerat. absalone totidem residuis | exteriora sinus hostia [10]) | complectente. Qui cum maritimo [11]) | tempore una cum scriba suo religiosum psallendi | ritum perageret tumultuatione eminus audita, | quidnam hoc esset. concentorem [12]) despicere [13]) iubet. Quo | nouem longas naues [14]) a se prospici referente | pyratas esse non dubi [14])tans, stertentes adhuc | remiges, alta uoce compellat. Quibus summo cum | stupore exilientibus nec ueste sed armis corpora prote|gentibus ocissime hostes

---

[1]) Denne Tværstreg er sat her efter Skjøn.

[2]) Her og i Begyndelsen af næste Linie har der været et Hul i den bortskaarne Del af Pergamentet, saaledes at Brudstykket her ingen Lacune har i Texten.

[3] «que» er tilføjet over Linien og udelades i Editio princeps. [4]) Editio princeps: mentis.

[5]) Her er ligeledes et Hul i Pergamentet, dog et mindre.

[6]) Ud for denne Passus er der i Randen skrevet et stort rødt: Nota.

[7]) Editio princeps: et sempiternum. [8]) Editio princeps udelader: est.

[9]) Afskriveren synes ved Skrivningen af dette, rimeligvis ham ubekjendte, Stednavn med Omhu og distinct at have efterlignet Skrifttrækkene i den ham foreliggende Codex. Da han derefter har Bogstavtypen stunget u (vort Brudstykke er iøvrigt saa gammelt, at ogsaa han godt selv har kunnet benytte denne), have vi altsaa her, for dette Navns Vedkommende, sandsynligvis en tro Gjengivelse af et meget gammelt Haandskrift. Formen er ganske den samme som i Knytlingasaga. Editio princeps har: Hulyuimmensi.

[10]) Editio princeps: ostia. Her har «complec» været skrevet to Gange, men er overstreget paa første Sted. Om det Hul, her har været, se ovenfor Note 2).

[11]) Ligesaa i Editio princeps. Herefter maa vel den Stephanianske Emendation «matutino» falde bort.

[12]) «concentorem» er skrevet i Randen istedetfor et overstreget «contemptorem» i Texten.

[13]) Editio princeps: dispicere. [14]) Samme Hul som ovenfor Note 5).

petendum hortatur. | quorum iam tanta uicinitas sentiebatur. vt ab | eis crebris silicibus contunderentur. Quinetiam Ancho|re rumpende uinculis [1]) more gratia discissis re|migium exerit. At sclaui facile nostris metum | inicere rati. ac ueluti ipsorum animos horridis vocibus | hebetaturi. ingenti clamore edito obstrepere | ceperunt. Quod postquam frustra conatos se [2]) animaduer|tere. diffugiunt, eorumque ratis vna cum vniuersis | remigibus intercepta. Sed nec urcinæ [3]) syluæ late|bra. ad se decurrentibus subsidio fuit. Agres|tibus eam curiosius perlustrandam

---

Det vil rimeligvis nu være umuligt blot med nogenlunde Sikkerhed at bestemme, hvor den Codex har hørt hjemme, som dette Brudstykke er udskaaret af. Man har Exempler paa [4]), at Slotsskrivere have ført Pergamentsbøger eller Dele deraf med sig fra det ene Len til det andet for ved deres Regnskabssager at benytte dem til Omslag eller Hefteremme; ogsaa haves der Exempler paa, at Omslagene om gamle Regnskaber, der ikke længere antoges at have practisk Interesse, ere blevne tagne af for i lignende Øjemed at benyttes, stundom paa et ganske forskjelligt Sted, hvor de vare komne hen, — og i det foreliggende Tilfælde synes vor Hefterem netop at være udskaaren af et ældre Omslag. Man kan saaledes langtfra benægte Muligheden af, at den Codex, hvorfra dette Brudstykke stammer, oprindelig har hørt hjemme i en ganske anden Landsdel; men størst Rimelighed — rigtignok heller ikke mere — er der dog for, at dens Hjemstavn var det Len, til hvis Regnskabssager den er brugt. I saa Fald ligger det nærmest at tænke paa et Klosterliberi i Christianstads Len; thi der har næppe været nogen Bogsamling paa Ærkesædets Gaard Aahus. Valget bliver da ikke stort.

Christianstads Len bestod 1623, ligesom senere i al den Tid det var Dansk, af Villands, Gjers, Albo og Gjønge Herreder; og deri fandtes, med Undtagelse af et Par senere Helligaandshuse, kun to Klostre: Dominicanerklosteret i Aahus og Præmonstratenserklosteret

---

[1]) Editio princeps: vinculis rumpendæ. [2]) Editio princeps: se conatos.

[3]) Editio princeps har ligeledes «urcinæ», skjønt Chr. Pedersen ellers, naar der er Tale om det der hører til en Bjørn, skriver «ursinus», se f. Ex. hans Register, sidste Spalte (Aa viij verso); han har altsaa næppe tænkt paa en «Bjørneskov». Hvorvel Stephanii og Müllers Udgaver uden videre rette Formen til «ursinæ», er det dog muligt, at den Skov, Saxo vil betegne, har hedt Urke eller Ørke Skov. Dersom den imidlertid har hedt Bjørneskov, kunde den maaske være den samme som den Bjørneskov i Flakkebjerg Herred, der omtales i et Antvorskovsk Document af 1545 (Ældste Archivregistraturer IV 166 B. 56), og den turde maaskee da uden altfor stor Vilkaarlighed sættes i Forbindelse med den Bjørnebæk, som udspringer i Marvede Sogn, øster Flakkebjerg Herred, og som, før den løber i Stranden, et Stykke danner Skjellet mellem Marvede og Fuirendal Sogne paa den ene og Karrebæk Sogn paa den anden Side. I saa Fald vilde herved være vundet yderligere Sandsynlighed for den gamle Forklaring, som gjør Hyljuminne til den nuværende Bisserup Havn.

[4]) Jvfr. Lange: De Norske Klostres Historie, anden Udgave, Side 141—142.

Bekkeskov eller, som det oprindelig hed, Væ. Begge disse Klostre kunne have været i Besiddelse af historiske Haandskrifter, thi baade Dominicanerne og Præmonstratenserne dyrkede blandt de andre frie Videnskaber ogsaa Historien allerede før Midten af det fjortende Aarhundrede — det allerseneste Tidspunct som der ifølge vort Brudstykkes Ælde her kan være Tale om —, de havde begge til den Tid frembragt ikke faa Historieskrivere, der ogsaa havde givet sig af med verdslig Historie [1]), og begge Ordener lagde Vind paa at have gode Skoler [2]) og Bibliotheker [3]), i hvilke ogsaa Historien kom til sin Ret. Men en særlig Omstændighed taler for snarere at søge vort Haandskrifts Hjemstavn i Bekkeskov end i Aahus: Et af de vigtigere af Væ Klosters Adkomstbreve (Diplomatarium Arnamagnæanum I 258), udstedt af Ærkebiskop Absalon, er underskrevet af Saxo, Lundensis ecclesiæ canonicus. Ham kan Conventet let — med Rette eller Urette — have identificeret med Historieskriveren, og det kan derved være blevet yderligere opfordret til at skaffe sig en Afskrift af dennes Værk. Dog er dette, som sagt, altsammen kun Gisning.

Det Kloster, som Eskil stiftede i Væ og som senere flyttede til Bekkeskov [4]), var en Datter af Tommerup og det yngste Danske Munkekloster [5]) af Præmonstratenserordenen. Flytningen staar rimeligvis i Forbindelse med Væ Klosters Brand 1213; idetmindste nævnes dette, saavidt vides, efter den Tid kun i et Skaansk Document fra 1340 (Diplomatarium Svecanum IV 726), der med temmelig Sikkerhed maa stemples som uægte. Den Omstændighed, at det 1290 overdroges Abbeden i Bekkeskov at visitere Tønsberg og Dragsmarks Klostre tam in capite quam in membris (Diplomatarium Norvegicum III Nr. 29), kunde maaske tyde paa noget aandeligt Liv i dette Kloster paa den Tid, men den kan ligesaagodt finde sin Forklaring i, at netop han var tilstede ved Generalcapitlet; og vi vide, at Ordenens bedste Blomstringstid idethele da var forbi, og at den dengang her i Norden (sstds Nr. 26),

---

[1]) Se for Dominicanernes Vedkommende Leander Albertus: De viris illustribus ordinis prædicatorum, Bononiæ 1517, fol. 152, Echard et Qvetif: Scriptores ordinis prædicatorum, vol. I pagg. 215, 259, 419, 431, 459, 466, 494, 523, 542, 576, 610, 734, Potthast: Bibliotheca historica medii ævi, pagg. 166, 211, 252, 343, 502, 538, 564; for Præmonstratensernes Vedkommende Potthast l. c. 156, 274, 360, 515, 532.

[2]) Dominicanernes Klosterskoler vare berømte. En Skildring af en gammel Præmonstratensisk Mønsterskole (stiftet 1230—1238 i Mariengard, senere forflyttet til et Sted ved Vlieflodens Munding) findes i Ant. Matthæi Veteris ævi analecta, Kvartudgaven, V 250—252. Ogsaa her i Norden have senere Forfattere villet tillægge Præmonstratenserklosteret Dragsmark en gammel Højskole, men Hjemmel herfor savnes (Lange l. c. pag. 474).

[3]) Om det berømte Præmonstratenserbibliothek i Tongerloo kan sees Martenes og Durands Voyage littéraire II 198.

[4]) At det er et og samme Kloster, fremgaar tydeligt af alle gamle Efterretninger derom. Nyere Forfattere have rigtignok havt Betænkeligheder i saa Henseende, fordi senere Annalister, idet de omtale Klosterets Stiftelse, nævne det ved det Navn, det havde paa deres Tid; men paa selvsamme Maade omtale Annalerne (f. Ex. Scr. Rer. Dan. I 163, II 616) ogsaa Øms Stiftelse 1165, hvorvel dette Convent først 1172 flyttede til Øm.

[5]) Nonneklosteret Vrejlev var udentvivl yngre.

var i en sørgelig Tilstand, idetmindste med Hensyn til Ordenstugten. Om Klosterets Bibliothek og om lærd Virksomhed deri haves ingen Efterretninger[1]); den Anecdote, som Pontoppidan (Ann. eccl. Dan. II 676, jvfr. Richardts og Ljunggrens Skaanske Herregaarde, IV 4, Lyngbygaard) har om en af Abbederne, tyder ikke paa, at dets Beboere i Slutningen af det femtende Aarhundrede nøde qvalificeret Agtelse i deres Nabolav. — Det eneste Danske Præmonstratenserkloster[2]), om hvis Bogsamling man veed lidt Besked, er Børlum: i dets Liberi var der ved Klosterets Sæcularisation halvandethundredede Bøger (Geh. Arch.s Aarsber. I, Tillæg, 35, Not. 5), deriblant ogsaa et Dansk Kvarthaandskrift af 1480 paa 90 Blade om Kejser Karl (Hist. Tidskr. IV 160—162).

Væ Klosters Documenter nævnes af Langebek som Nr. 26 i hans Liste over tabte Kilder til Dansk Historie (Scr. Rer. Dan. I. d 2). De have vel været med blant de Breve, som henstode under Forsegling i et Kammers paa Bekkeskov og hvorom der haves en Mængde Kongebreve fra Aarene 1562—1610 (Tegn p. a. Lde VII 283, 284, Skaanske Tegn. I 229, 230, II 85, 205—207, 209, 210, 219, 220, 226, III 33, 34, 72, 73, 396), men naar nogle af disse foruden Brevene nævne anden Tingest eller andet Gods, saa sees det af andre, at derved ikke maa forstaaes Bøger eller deslige, men Kister og Skrin, som vare indsatte der under Forsegling af Arvingerne efter Lave Trudsen Ulfstand og Fru Gjørvel Abrahamsdatter Gyldenstjerne. En Registratur over Bekkeskov Klosters Breve, saaledes som der haves for andre Danske Præmonstratenserklosteres Vedkommende (Børlum, Vrejlev, Tommerup; se De ældste Danske Archivregistraturer III, IV), synes ikke at være bleven Resultatet af alle disse Kongebreve; idetmindste er ingen saadan kjendt.

---

[1]) Endel Brudstykker af Pergamentsbøger, der have været benyttede til Indheftning af Regnskabssager fra Aahusgaard, Bekkeskov, Christianstad etc., kunne naturligvis godt skrive sig fra Bekkeskov, men ligesaa godt fra andre Klostre.

[2]) Der haves ogsaa (Geh. Arch.s Aarsb. I, Tillæg, 36) nogle Efterretninger om Bøgerne i Heineklошter ved Lund, hvilket det ovennævnte, vistnok uægte, Skaanske Brev af 1340 vil gjøre til et Præmonstratenserkloster. Men det var 1241 (Dipl. Svec. I 297) et Cluniacenserkloster, og Brødrene deri levede 1445 (Geh. Arch.s hdskr. Diplomatarium, 15 Febr. 1445) efter Benedicts Regel, hvilken Cluniacenserne fulgte, medens Præmonstratenserne fulgte Augustins; det var heller ikke repræsenteret ved det Generalcapitel, som Præmonstratenserordenen 1443 holdt i Pudglow i Pommern i Cammin Stift, og som besøgtes af de Skaanske Præmonstratenserabbeder i Tommerup, Bekkeskov og Øvid (Reuterdahl: Swenska kyrkans historia, III. 2. 321). Der er altsaa vist god Grund til ikke at regne det med blandt Præmonstratenserklostrene. Iøvrigt udtales i denne Inventarieforretning en Opfattelsesmaade, som det er værd her at lægge Mærke til: kun to Bøger vare hele og holdne, og de bevaredes; de andre vare sønderrevne og duede hverken at læse eller registrere. Der er intet ivejen for, at Forholdet kan have været det samme paa Bekkeskov, allerede en Stund før Reformationen.

...
a usu[m] breue particularis . quo de
ex a considerantib[us] interrogari solet
maiore[m] p[er]tin[et] uoti q[uam] istan
tis negocii memoria[m] perennes
la uos exercitu[m] respondet. Qui
a q[ua] ne ipso q[uo]d e[st] etatis occasu
e esse potuit. Quis a[n]i[m]e co[m]pos
uili ... uoce. leuit[er] aq[ue] delira
cidit ... Nec ea a[n]i[m]um in uitu
ne co[n]cepta ex su[m]mo fortune fal
te p[ro]tractu sorte serotina ruine
casuum. Ego i[n] p[ro]cessu ducendum
agendo : magis ad i[n]l[ic]o cor[pus] ex pla
s[ed] si binas sub codice multiciter
n : supplicii iudicii tempe diuina
quata audacib[us] oculis i[n]specta
Quo dicto et repa[n]ea[m] heriueratu
iuq[ue] iteratas tue p[ro]uisu[m] augura
a ingressus e[st] paruo p[ost] sp[ati]o
o nimirata. Senuiensses eque
ptas ipo ducta p[ro]sequerentur in
ensib[us] nauigationes glosa
one e porta hulummensi
...

·concentione

iuo: ... est subito tegi[re]
paludis assistant. absalone
exercitū sui hostia cōpulere
cōplectente, Q(ue)ū maritimo
tpe una cū scēba suo religio
tiū pagere tumul= tuari
q(uo)nia hoc acto. cōsp(ir)ante de
noue longas naues ... a se
pyratas ... dubi ... tans
remiges: alta uoce cōpellat
stupore exsilientibus n(on) ueste s(ed) a
genibus ocius ... ostris p(er)cita
quoq; ita tanta uicinitas fer
eis crebras silicibus ... cur=
re ... pende uinctis more g
mugitū excitat. At sclaui faci
... rati. ac uelut ip(s)os ... os
hebetati. ingenti clamore e
exp(er)unt. Q(uo)z ... frustra cor
rere, diffugiūt ... tant
remigibus ... u
bea. ad se decurrentibus subl
nibus ea curiosius plus ...

II.

SMAASTYKKER.

1.

Forelebigt Udkast til Dr. Lage Urnes Instrux som Gesandt til Kejseren, og et Brev fra ham til Kantsleren, Mester Ove Bilde, om samme Gesandtskab[1]).

a.

1511, kort efter Nytaar?

Article som docther Lage ære metgiffne adh werffue till Romske keyser i macth ether nades credencie breff.

Ffõrsth at ether nade biwder seg till villige met hannum met broderlig kerlighed, och hwar met ether nade kand hannum bewiise kerligh thieneste oc villige, will ether nade gerne lade seg findhe velvillig som en broder oc wenn en anden.

Item ffortencker hans nades hõgmectughed well, at nagre aar siiden forleene gaff ether nade hannum till kende met ether nades fuldmectuge sendebud, hwrledes ether nades vhõrsomme vndersotte i Sueriige hadde saath segh op mod ether nade oc holde ether nade fore veldelighen ether nades eget riige Sueriige mod then huldskab, troskab oc sworenn eedh, som the ether nade sooreth oc sagth haffde, ffoore hwilcke theres mesgernyngher hanss nade tha personelighen met noogre Romske riigene korfõrsther, ffõrsther oc herrer fforkyndene for^ne Sweriiges riiges indbyggere[2]) at waare i keyserligh acth oc offuer acth oc ther ath bliffue, indtill the hadde seg fordraget oc forenth met ether nade.

Item same tiidh gaff hanss nade tha hanss nades mandates breff till the Lubeske oc till alle stæderne her paa Östersõenn liggendes, fforbiwdendes thennum alle och hwer serdeles, ath the ey nogen handlingh haffue skulle till landh eller wandh met the Swenske eller thennum hielpe eller styrcke i nagre made, men skulle thennum hindree, rostere och vphalde met theres gotz oc haffue, hwar mann them offuerkomme kunde, som samme hanss nades mandates breff ydermere vdwiiser[3]). Hwilcket hanss nades mandatum for^ne the Lubeske foractedhe.

---

[1]) Jvfr. Allen: De tre nordiske Rigers Hist., I 559—561.
[2]) In margine: citatos nominatos in locis vicinis.
[3]) In margine: Copiam illius habeam.

Item noghen tiid siiden ther epther giördes ther en contracth oc recessz mellom ether nade oc for^{ne} the Lubeske vdi konynghers, herrer oc förstres oc nagre aff stædernes sendebudhs[1]) nerwarelse, vdi huilcken contracth oc recessz the Lubeske beplectiige thennum met theres breff oc indsegell, at the eller theres köpmenn ey skulle haffue naget handling met for^{ne} Swenske till land eller wandh oc ey hielpe eller styrcke thennum i nagre made, till swaa lenge the worde fordragne met ether nade; menn hwar the Swenske komme till theres stadh eller vdi theres haffner, tha skulde the Lubeske hindre oc rostere them oc theres gotz, ether nade till gode oc besthe. Datum Nyköpingh.

Her emod haffue for^{ne} the Lubeske mod saadhen hanss nades mandatum oc forbudzbreff oc mod theres egen besegle breff oc recessz haffth oc bruget afföringh oc tilföringh met for^{ne} ether nades vhorsomme vndersotte the Swenske, thennum hielpet oc styrcket met raad oc daa mod ether nade oc giffuet thennum vdi eth forbund met for^{ne} the Swenske mod ether nade oc Danmarckes riige.

Item haffue for^{ne} the Lubeske hindret, greebet oc fangeth ether nades fatiige vndersotthe, böndere oc köpstæde menn, som komme till theres stadh met theres skiip, gotz oc waare, thennum oc theres stadh till gode oc bestandh, vdi gode troo oc loffue, oc kasthet thennum vdi tornn oc iernn, ether nade oc thennum vden all forwaringh; oc ether nade eller ether nades vndersotte ey tha forwiste seg andet met the Lubeske æn gode och goth.

Item ther till met haffue for^{ne} the Lubeske föörth mord, rooff oc brand ind paa ether nades landh oc riige, förre æn the nogher tiid giorde ether nade naghen forwaringh, en dogh at ether nade haffuer tiidh oc offthe fore alle the sagher oc skyldingher, the Lubeske haffue mod ether nade, fforböödeth segh ath stande till retthe fore the skeydesherrer, som ære her vdi riiget oc i stæderne, som ether nade och the haffue paa boode siider samtyckth oc tiltagne vdi the sagher, ether nade oc thennum emellom ære, epther som samme recessz ydermere vdwiiser oc indeholder, huilcket ether nades tilbudh ether nade ey haffuer motte nyddet, menn ther vdoffuer er ether nade skeedh saadhen skade oc hoffmod aff for^{ne} the Lubeske hanss nades vndersatte.

Item haffue for^{ne} the Lubeske oc foretaget thenne for^{ne} feide mod ether nade oc riiget, i thet at the oc gerne ville formene hanss nades vndersatte aff Holland, Seeland oc Brabant theres hanling her i riiget oc i gemmen ether nades strömme, for^{ne} hanss nades vndersatte till en merckelig affdrag oc skade, huilcke ether nade, hannum oc hanss vndersatte till gode, ey gerne vilde[2]).

Item haffuer ether nade och forfareth, ath Romske keyser skall haffue strengelighen böödeth nagre korfförsther oc försther i riiget, at the skulle hielpe oc styrcke for^{ne} the Lubeske modh ether nade, oc strengeledes fforböödet thennum nagher hielp eller trösth at

[1]) In marg.: Regum Francie, Scotie, Magnopolensis.
[2]) Denne Artikel er senere indskudt, rimeligvis i Henhold til den ved Slutningen meddelte Paategning.

giöre ether nade mod for[ne] the Lubeske, huilcket ether nade saare forwndrer och ey hadde seg thet till hanss nade forseeth, at hanss nade skulde styrcke naghre them, ther saadan vskæll oc vrædelighedh hadde bruget, som for[ne] the Lubeske mod ether nade bruget haffue vden all redelighed.

Thii bedher ether nade keyserlig maiestat met all broderlig kerliighed, at hanss nade will ther till haffue och holde hanss nades stadh oc vndersatte for[ne] the Lubeske, ath the saadhen theres vskellig oc vtilbörlig handling affsette, som the her till mod ether nade giort oc bruget haffue, oc at hanss nade ey will sette naghen troo eller loffue till saadhen vsandhed, som the her till fore hanss nade föörth haffue, och ey her effther forbiwde ether nades herrer oc venner nogen hielp eller trost at giöre ether nade, som the ether paa slecth oc byrdz vegne plectiige ære; anseendes at ether nade saa tiidt oc offthe haffuer offuerbodiige wæræreth ath stande them till rette fore alle sager oc skyldinger, the mod ether nade haffue, som forschreffuet stoor, oc ey haffuer thet motte nyde, oc at hanss nade will ighen kalde hwess mandate hanss nade i swaa madhe till the Tyske försther giort haffuer, thii ether nade aldrii anderledes haffuer her till ladet seg fundet mod hannum æn som en brodher oc wen, till huilcket ether nade oc saa her epther will seg gerne velvillig findhe ladhe, om ether [nade] thet nyde maa etc.

Samtidig Opskrift, med andre samtidige Hænder paategnet: «Articuli domini regis ad imperatorem» og «Inter primos articulos fiat memoria de commutacione rerum ex Datia in Hollandiam, quam jmprobi Lubicenses in preiudicium jmperij extinguere moliuntur».

b.

1511, 31 Marts.

Post obsequiosam commendacionem salutes plurimas. Kere her cantzeller, frende och sunderlig gode ven. Ieg screff eder till aff Friiborgh met docter Krantz etc. Gud kenne, thet er meg langhsompt her i gorden, som i mwe forfare i thet mith breff vor aldernadiste herre tilscreffuen. Alle herress och försterss sendebud wore forscreffne till keis. mai[tat] aff Friiborg och ind till Colmer, ther aff till Prysach etc. Och haffuer ieg daglig solliciteret myn expedicionem finalem och red met keiserns hoff cum multis oratoribus ad confinia Lottringie et Burgundie, non sine laboribus et expensis. Non possim aliter cum honore illustrissimi regis absolui nisi habita expedicione finali. Ther ære nogle sendebud, ther haffuer fuld effther iiij vgher, paa fempte, tunc primum habebant audienciam; thee skulle neppelige bliffue expederet för pintzdagh, ther gor her swo till et male etc. Jeg sender eder myn oracionem et articulos, quos obtuli pro iustificacione belli aduersus Lubicenses. Thet er meg icke well thaget, ath iegh icke roder till fretz. Fangher ieg icke myn expedicionem innen vj eller viij daghe, tunc cogor ascendere versus Italiam; och thet sowe keiseren gerne, ath alle oratores fulle hannum gerne aff thet eynæ landt och i thet annet; men ieg finner lempe och rider hem cum honore etc.; thet mwe i syæ myn herres nade.

Keiseren haffuer gerne hörtt meg, sed expedicio tardatur. Item die anunciacionis beate virginis et multis vicibus interfui choro et ecclesie in Entzhem, et occupaui primum locum post cesarem in presencia multorum oratorum, regis Anglie, ducis Saxonie in persona, marchionis Badensis in persona, oratoris ducis Pomeranie. Dux Magnopolensis etc. iuit in Swissziam. Kere frende, ramer myt beste in absentia mea. Megh hobess till Gudh ath faa myn expedicionem; si non fuerit ad vota domini regis, tunc vadam ad reditum primis diebus. Confidentes in omnibus michi sicuti fratri et amico integerrimo. Ex Sletstat vltima Marcii 1511.

Potentissimi regis Dacie ad cesaream maiestatem orator

Lagho Wrne etc.

Kere her Canceller. Margreff Joachimss bud haffuer her sagt, at wor nadiste herre lader handle then feydæ mellom seg oc the Lubske, quod non credo, hoc turbaret negotia nostra etc. Lubicenses de illo gloriantur etc.

Udskrift: Generoso et clarissimo viro domino magistro Awoni Billæ, regie maiestatis Dacie cancellario, ecclesie Lundensis preposito, fautori et amico colendissimo.

Original paa Papir med Spor af Segl i rødt Vox.

2.

Skrivelse til Kong Hans fra de Danske Rigsraader, som vare sendte til Mødet i Halmstad[1].

1512, 29 Februar.

Wor ydmyghe willighe plictighe troo tiænesthæ ether naadhe altiidh redheboden oc forscreffwen mett wor herræ. Höygboren försthæ, kiære naadighe herre, wii haffwe nw wæreth her tiill ordh och handlingh mett biscop Mattis aff Strengenes, her Jörghen Nielssen ærchedieghen, her Holgher Karlssen riiddere oc Benct Andbiörnssen, Sueriges riiges raadz sendebudh, mett fuldemagkt paa Sueriges riiges raadz wegnæ. Oc rördes inthet i magktesbreffwit om the Lubeske, dogh willæ the gernæ haffwe them mett i theres handlingh oc sighæ, at the haffdhe formodett the Lubskes fuldmegktigh sendebudth eller ath myndzsthæ theres scriffwelsæ hiidt tiil them i Halmstadh, hwilcket icke skeett ær, oc haffwe bedhet höygboren försthe her Cristiern etc., ether naades kiære sön, wor kiære naadighe vnghe herre, oc Danmarckes raadh, som her nw tilstæde ær, atwillæ scriffwæ fooræ them tiill ether naadhe, atth ether naadhe wiill tilstædhe, att the maa scriffwe the Lubske tiill, oc att ether naadhe wiill werdes tiill at giffwæ the Lubske leygdhe oc felighedth atkomme tiill Malmö tiill them jnnenn medfasthe söndagh nesth kommendes eller söndaghen ther nesth effther

[1]) Jvfr. Hadorphs Rimkrønike II. 423—424, Jahns Unionshist. 586—588, Allen: De tre nordiske Rigers Hist. I 606.

kommendes ath senisth. Och ther paa haffwe the sagkt oss tiill atwillæ strax giffwæ sigh tiidth och töffwæ ther i Malmö, tiill thess the fanghe swar igheen, oc siidhen giffwæ them i handlingh meth ether naadhe oc Danmarkes raadth om theres ærendhe oc befalningh; oc haffdhe wii icke giffwet them thet tilfældh, ath the motthe scriffwæ the Lubskæ tiill, thaa haffdhe wii ingeledes draghet them tiill atdraghe indth i landeth nedher tiill Malmö. Oc sendhe the saadanne breffh tiill the Lubskæ duppleth eenss lydendes, eett met theres egett budh och anneth met wor naadighe vnghe herres budh, som betegnett ær mett eett kors vdi thet eene hyrnæ vdhen tiill, som ether naadhe maa vpbrydhe. Teckes ether naadhe, att theres egett budth skall föræ breffwet fræm tiill thee Lubskæ, thaa staar thet i ether naades hendher; tæckes ether naade ickæ thet, tha haffwe wii sagkt them tiill, ath wor naadighe vnghe herres budh skall föræ theres breffh frem och swar igheen tilbaghe, oc theres budh bliffwer tess emellom hoss ether naadhe. Och tyckes oss raadheligkt wære, att ether naadhe wiill werdes tiill, thet snaresthe som ether naadhe kan, bestyllæ synæ ærendhe oc saa strax giffwe sigh tiill Malmö och scriffwe oss tiill, hwad dagh och tiidth ether naadhe will ther wære, att wii kwnnæ ther wiidhæ ath ræt the oss effther; thii the ackthe icke længher ther attöffwe endh tiill medfasthe söndagh eller söndaghen ther nest effther ath aller længessth, som faarescreffwet staar. Her mett ether naades höygmegktighedh Gudh och sanctæ Lauris befalendes. Screffwet i Halmstadt aar etc. mdxij söngdagh Inuocauit, vndher wore secrett och indsegle.

Ether naades troo raadh

Byrgher ærchebiscop i Lund etc. Tönnö Persbergher, Henrick Krwmedighe, Tyghe Krabbe, riiddere. Henrick Aagessen, Hans Billæ, wæbnere.

Udskrift: Höygboren förstthe her Hans mett Gudz naade Danmarckes, Sueriges, Norges, Gottes och Wendes koningh, hertwgh i Sleszuigh, Holsthenn, Stormarn och i Ditmerskenn, greffwe i Oldenborgh och Delmenhorsth, wor kiære naadighe herre.

Original paa Papir med Spor af sex Segl, Nr. 1 i rødt, Nr. 2—6 i grønt Vox.

3.

Binæ litteræ Johannis Laurentii (archidiaconi Roskildensis?), ad magistrum Melchiorem de Germania scriptæ.

a.

1528, 29 Septembris.

Salutem plurimam. Sesquiannus est et amplius, mi Melchior, quod morbo Gallico correptus et ab aulica seruitute liberatus in Germaniam concesserim Coloniamque appulerim, vbi hactenus aduersa valetudine vsque adeo laboraui, vt ad te interim nec proficisci (quod maxime cupiebam) nec tuto scribere potuerim. Cepit enim idem morbus post

subitam victus celique mutationem in me ita deseuire ac incrudescere, idque in facie, vt nisi in ligni guaiaci experimentum me semel atque iterum coniecissem, presentissimum et nasi et alterius oculi periculum minime euasissem; sed quos interim sumptus huic morbo curando apud doctores, pharmacopolas, chirurgos et id genus homines elocauerim, quas cruces tulerim, vix dici potest. Possem ego sexcentas tibi calamitates recensere, nisi te quoque calamitatibus jam occa[l]luisse scirem, adeo vt nesciam, vter nostrum sit infęlicior magisque consolandus, tu ne, qui bonorum omnium atque adeo sacerdociorum, que longa tibi seruitute parasti, passus es naufragium, an ego, qui multorum morborum iniuriis obnoxius sum et faciem nunc habeo insigni quadam nota, quam mihi morbus inussit, non nihil deturpatam. Morbo tamen Dei benignitate guaiacique remedio jamprimum abacto restitutaque valetudine vtcunque bona, huc me tua vnius causa contuli, vt de tuo statu animique statuto cognoscerem, tibique multa, que tua scire intersit, ita declararem, vt amicicie nostre partibus abunde me satisfecisse intelligeres. Sed intellecta tua absentia mirum, quam auctus est meus dolor, quod miro tui visendi desyderio ante tenebar et adhuc teneor, totaque suscepti itineris causa fuit, vt calamitates nostras alter alteri communicaremus easque alter in alterius sinum effunderemus, que res bonam partem doloris, si non in totum tollere, vehementer tamen lenire solet. Et quia nulla, prohdolor, tui copia mihi facta est, quod coram non licuit, jam literis tecum agam, quas apud magistrum Christiernum Torchilli Haffnensem, fidelem amicum, hic relinquo. Litteras tuas cum muneribus quibusdam non inelegantibus ante biennium vigilia penthecostes per Nicolaum illum Romanensem accepi, ex quibus intellexi, te aduersę fortunę impetum moderate ferre et equo robustoque animo (id quod mihi vehementer placuit) esse, ex me item cupere, vt si visum mihi commodum fuerit, curarem viros aliquot bonos, synceritate fidei prestantes, clanculum intelligere, quidnam habes apud vxorem Jo: Apo:[1]) depositum etc. Id a me sedulo factum est, quandoquidem quo consilio id fieri voluisti satis intellexi, suntque huius rei conscij dominus Jacobus Heysæ, dominus Nicolaus Torchilli, canonici Haffnenses, et magister Valterus, viri integri et tui studiosissimi. Quod si res ipsa a muliere, que alteri jam nupsit marito, exigeretur, mox responderet (sat scio), eam aresto suppositam esse seque dimittere non posse, quare in rem tuam fore consideraui negocium maximo transire silentio tantisperque differre, dum ipse redieris, quod vel semel, fortunante Deo, futurum spero. Episcopum habes tibi propicium, grata fuit epistola etc. Sacerdocia tua adhuc occupat magister Philippus, que, si tibi animus est bonis conditionibus redire, ad te facile redibunt. Philippus, reditum tuum timens ob idque Arusię apud canonicatum residens, volebat alias tua sacerdocia suo commodo resignasse contra fidem mihi tuo nomine prestitam, homo non tam integer quam est nobis semper visus, sed prohibitus est ab episcopo Roschildense ne faceret. Hic multa dicerem consiliumque meum communicarem, si vna essemus. Preterea rerum tuarum, quas Haffnię in edibus tuis reliquisti,

---

[1]) Joannis Apothecarii?

catalogum siue registrum in patria habeo. Aderam enim, dum in tuam habitationem iussu Sibertę intruderetur pessimus ille nebulo et heresiarcha, quem tibi heredem esse voluit crudelis mater, Danorum crux et perpetua calamitas. Equidem ad aliquot dies, quoad potui, reluctatus sum, ne claues ad curiam, quas apud me seruaui, acciperet, donec magister Lambertus Ripensis multis comminationibus et regio (vt ipse aiebat) mandato eas a me extorsisset, addens, me fuisse tum in vincula coniectum ob clauium detentionem et resistentiam nebuloni factam, nisi ille impediuisset meque excusasset coram crudeli matre. Imploraui eciam auxilium capituli, sed nihil in hac re tentare audebant. Author totius facti erat Henricus ille Faber, Lutheranorum omnium fautor et patronus, qui de tuà habitatione et bonis relictis primam apud dictum nebulonem fecit mentionem, et nisi ipse suggessisset, infecta fortassis fuissent omnia, et nullum, opinor, damnum accepisses, quia postea intelleximus, dum hominis nequicia domino regi prodita esset, sine regio consensu facta esse omnia. Habeo (vt ante scripseram) de tuis rebus corpus iuris canonici, sex marcis redemptum, et cratheres duos argenteos, redemptos marcis viginti, et preterea nihil. Cetera a nebulone inter nebulones et meretrices distributa sunt. Nemo amicorum omnium ausus erat rebus tuis vlla ex parte consulere, tantus timor accepit omnes. Potuisset tamen Mathias tuus supplicationem vnam de soluendis debitis ex bonis tuis a me compositam ac scriptam domino regi citra vllum periculum obtulisse, si non Joanni Apo: magis quam doctori Alexandro aut mihi obtemperasset, et hoc fortassis consilio res tuas seruasset, sed crudelis matris fulmen, hoc est suspendium, timuit pauper, alioqui satis fidelis. Jam factus est meo ductu campanarius Haffnię ad diuum Nicolaum; est eciam librorum compactor non contemnendus. Multa preterea coram referre possum, que scribere non possum, nec tantillum quidem scripsissem, nisi magistrum Christiernum ad manum habuissem, cui has litteras tibi in manum reddendas tuto committerem. Fac, vt animi tui statutum imprimis sciam. Statui mecum Colonię vsque ad proximam quadragesimam diuersari tumque in Francophordium ad Oderam proficisci et ibi tantisper morari, dum cicatrices faciei vtcunque aboleuerint et res meliori in loco sita fuerit. Non satis mihi commoda est ad confirmandam valetudinem istius victus tenuitas, qui liberaliori semper victui assueui. Spero me ceruisiam bonam (quantum exploratum habeo) Francophordij habiturum et liberalius pro meo more victurum; prouectioris etatis sum, quam vt consuetudinem commode mutare possim. Nouitates ex patria nescio quas ad te scribam. Cantorem Haffnensem et decanum ibidem mortem obiisse te non ignorare coniicio; huius successor est quidam Nicolaus Gortzæ regius cancellarius, illius vero doctor Ditleuus. Dominus Paulus Ræff rursum factus Haffnensis canonicus. Diu est, quod dominus Christophorus, dominus Petrus Seuerini, dominus Andreas Cursor, dominus Petrus Snodstrwp e vita migrarunt; hoc anno (quod alias ex amicorum litteris intellexi) e viuorum contubernio excesserunt senior episcopus Burglanensis, domina Birgitta ex Valløff, dominus Thomas Scotus armorum rex, dominus Olauus Scriba canonicus Roschildensis, Joannes Petri theolonarius Helsingherensis et Magnus Scriba consul ibidem. Sic

et nobis tandem moriendum est, quid igitur de momentaneis bonis multum solliciti simus? cur non potius momentaneę huius vitę miserias atque molestias libenter sustineamus, melioris vitę premia sperantes? Hec habui, mi Melchior, que pro meo in te amore, studio ac obseruantia inpresentiarum scriberem, pluraque adderem, si mihi integrum esset. Faxit optimus maximus Deus, vt tam sis mihi aliquando corpore quam es semper animo presens, tum jucundas nostras confabulationes in multam noctem trahamus. Interim bene vale nostramque amiciciam minime vulgarem penes me intemeratam esse nihilque refrixisse tibi persuade. Louanij ipso die diui Michaelis archangeli anno dominj mdxxviij.

Has litteras, quum a te lectę fuerint, ne neglexeris Vulcano tradere.

Tuus Pylades
Jo: Lau:

Inscriptio: Ad amicum integerrimum magistrum Melchiorem de Germania[1]).

Ex charta autographa, cui insunt vestigia sigilli cera viridi impressi.

b.

(1528?) 5 Octobris.

Habes hic, mi Melchior, duarum epistolarum exemplaria, que a me efflagitasti; tibi jus est seu addere seu minuere, vt res postulat. Sed vereor, ne succedere possit illud consilium sine maxima nominis et existimationis tuę jactura; nam cum primores regni intellexerint te regis Christierni seruitio addictum, mox suspicentur, immo asseueranter dicant, te exploratorem agere et datum tibi esse negocium a rege Christierno, vt cum quibusdam regnj proditoribus ageres, id quod fieret non sine meo maximo malo, qui tuam integritatem episcopo Roschildensi semper predicaui, et quidnam de rege Christierno sentires, quam execrari tyrannidem solebas, teque ab eius seruicio alienasse et reginę Elisabethę solum adhesisse, semper inculcaui. Multo melius est rerum quam nominis jacturam facere. Cogita, quam velit Christiernus rex tua opera abuti, quum intelligeret te regnum ingressurum. Ex his cetera collige. Nihil adhuc lesa est tua opinio apud Danos; cuperem maxime, ne posthac per aliquam occasionem lederetur. Possem in hanc sentenciam multa tecum commentari, si vna essemus, multaque alias oblitus sum, que te scire velim. Dij mali perdant Lutherum, qui nostra colloquia intercipiebat, nec poterat illa nostra collatio sine eius memoria transigi. Hortor, vt te a Lutherana et alia quacunque factione alienes teque purum et integrum (vt semper solebas) serues. Ne neglexeris, quum sacerdos sis et canonicus quidem, horas canonicas quotidie dicere et talem te in tua iam canicie exhibere, qualem aliquando in juuentute te exhibuisti, ne videaris conditionem tuam reddere deteriorem. Nihil est quod Dei timori et nominis integritati anteponamus; cetere res omnes sepissime nos

---

[1]) Prius inscriptum erat: »Ad magistrum Melchiorem Colditz canonicum Haffnensem«, quæ verba postea deleta sunt.

fallunt, maxime fauor principum; soli virtuti fidendum est. Hec scribo, quod nolim te rursum in aliquam calamitatem et periculum incidere, quod futurum timeo, si regnum Danię ingressus fueris et te seruicio Christierni regis non prius abdicaueris. Vide quanta est mea in te fiducia, quum hec, que me facile perdere possent, si proderentur, ad te aperto pectore scribo; ita tibi ex animo bene cupio nec tam mei periculi quam tue salutis rationem habeo. Lege litteras meas accurate et tecum expende diligenter mea consilia, mox Vulcano trade, et ne apicem quidem litterarum mearum sinas incombustum. Si regi Christierno ita te addixeris et sacramento fortassis obstrictus fueris, vt te ab eo alienare non possis, caue ne regnum Danię ingrediaris; misi exemplaria, vt vtaris, si ab eius seruicio aliquando liberatus fueris, alias minime. Cetera, que velim, scribere non vacat, quia jam mihi proficiscendum est. Hec, vt vides, raptim et tumultuarie scripsi. Vale et quid in te animi postea fuerit rescribe. Non est quod de me dubites vnquam, scis quid coram retuli. Si doctori Alexandro aliquando scripseris, rogo, vt me illi vnice commendes, nostramque amiciciam multo arctissimam nunquam penes me intermorituram scribas. Antuerpię postridie Francisci anno etc.

En dextra fidesque mea.

Inscriptio: Ad magistrum Melchiorem Colditz[1]) etc. de Germania.

Ex charta autographa, nominis subscriptione carente, signata tamen impressione anuli, litteras I. L. scutum plebejum superantes exhibentis.

4.

Egenhændigt Brev fra Gustav Vasa til Christian III om Hr. Bernhard von Melen.

1541, 11 October.

Grosmectiger fryntlicher lieber her vnnd bruder. Des mans[2]) halben wolte ich e. l. råth vnd bith nach in eyn geringes gar vngerne ansehen, wan aber e. l. sein schmebuch durchlesen, aus demselbigen werden vornemen, das mich nicth one vrsach wil von noeten furzusehen sein, dormith ich mich selbsth nicth zum schimpf einfhure etc. Doch szo wolthe ich curfurstliche liebe szu Saxsenn vnd dem ffurstenn szu Hesszenn in diszer sachen auff soliche condition, die mir vnnd meyne arme kinnder nith nochmals szu vneren oder nacteyl gelangen mocthen, gerne szu willen sein, des ich auch szuvorn gerne wolth eyn gryntlich bericth habenn, als ich den keyn szueibell habe, e. l. werden mir derhalben bey seynñ cur- vnd furstlichenn lieben meyner notrufſth vnd warer vnschult dermasszen fursetzsen, vnd dasz ich auch wisszen kunthe, wes ich mich szu iren cur-vnd ffurstlichen lieben hin-

---

[1]) «Colditz» deletum est.

[2]) I de Breve som paa den Tid vexledes mellem disse to Konger, nævnes Bernt v. Melen saa godt som aldrig ved Navn, men omtales som «der Mann», «der bewusste mann». Om Stridighederne mellem denne og hans Maag Kong Gustav findes mange Breve her i det Kongl. Geheimearchiv.

further widerumb szu fforshen hetthen. Dasz vordene ich bey e. l. alzeyth gerne. Weithern bericth diszer sachen belangende habe ich eweren secretarien vnd vortruthen dener Corper müntlichen e. l. anzuzeyghen bevolenñ, ir werden dem selbigem vngeszueyffelth gelowen szustellen. Vnd wollen e. l. hie mith dem Almechtigenn mith sampth der selbigen lieben gemahl vnd iunghe herscaffth in seynem schutz vnd schirm bewolen haben etc. Datum Calmarn 11 Octobris anno 1541.

E. l. getrue suoger
vnd bruder Gustaff
meyn hanth ssz[t].

Udskrift, ligeledes egenhændig: Dem groszmechtigenn fursten vnseren freuntlichen liebenn suagernn vnd brudern herren Cristian, szuu Denemarkchen etc. konnighen, zuu eighenñ hanndenñ.

Forseglet med Kongens Signet i rødt Vox.

Den 6 November (Søndagen efter Omnium Sanctorum) 1541 skriver Christian III fra Odense til Kong Gustav: Denn bewustenn mann, des ausschreybenn wir jnn vnnsern gewarsam kriegenn, betreffennde, habenn wir durch e. l. schriefft, mit aignner hannt ann vnnsz gethann, nebenn dem durch denn muntlichenn bey berichtt vnnsers secretarien Corpers, e. l. gemut gruntlichenn vnnd woll verstannden; achtenn dasselbige, weil es der federen nitt zuuertrauwen, zuerwiddern nit nottwenndig sein. Wiewoll wir vnnsz nu verhofft, es wordenn e. l. vnnser vnnderredunge bedennckenn vnnd selbst, gethanenn schriefftenn, auch dem muntlichen des secretarien bey bericht nach, die sachen also haben jnns wergk pringen lassenn, so wollenn wir dannoch, weyl e. l. einsz anndernn bedennckenn, dj sachenn durch anndere wege, souiele ann vnnsz vnnd jmmer thunlichen vnnd muglichenn, gernne vnnder fahenn vnnd zuwerg stellenn, auch e. l. bestes jn alwegen wiesszen. Vnnd was wir jn dem, auch der Euangelischen bunthnusszen halben, jn dem wir e. l. gemut vonn vnnserm secretarien auch wol jnngefasszeit, werdenn thun, wollenn wir e. l. zu gelegenner zeitt so ballt muglichenn auch eroffnenn (efter Concepten).

Under samme Dato skriver Christian III til Hr. Bernhard von Melen, Landfoged i Sachsen: Wir gebenn euch gnediger maynung zuuorstehenn, dasz wir mit dem grosmechtigenn furstenn vnnserm freuntlichenn liebenn schwagernn, brudernn vnd nachparnn, hern Gustaffenn, konigenn zu Schwedenn etc., vnnser baiderseitz nachparlichenn gebrechenn halbenn ganntz vnnd gar vertragenn sein. Dweyl vnns aber wissennt, das sich tzwuschenn seiner liebden vnd euch noch jrrunge vnnd gespenn erhaltenn, die wir auch gantz gernne woltenn woll vorglichenn vnd hienngelegt sehenn, wo jr dann gnaiget euch mit dem forderstenn ann vnns aigenner personn zu begebenn vnnd vnns handels gestatten wollet, vorsehenn wir vnns euch fur vnnszer eigen personn denn hanndell vortzustellenn, des euch vnnsers vorsehenns bottlichenn[1]) sein solle. Jr mustet aber jnn mittler zeit, vnns zuu ehrenn, mit wortenn vnnd wergkenn gegenn alswenn ganntz vnd gar still stehenn, vnnd kegenwertigem brieffszaigere Otto Stigisszenn jnn seinem annbringenn sonnst vonn vnnserennt wegenn volnnkommenn glaubenn gebenn. Was jr jnn deme gemeint, sollchs wollet vnns zum erstenn schriefftlichenn vnnd grundtlichenn vorstenndigenn (efter den officielle Copibog).

---

[1]) baatlich: nyttig, gavnlig; af det Nedersaxiske Bate, svarende til det Danske Baade (Bremisch-Niedersächsisches Wörterbuch I 61).

5.

Brev fra Kirstine Madsdatter (Viffert) til Corfits Knudsen (Ulfeld) og Hans Skovgaard.

1550—1560.

Mynn jdmigelig trow thiennist nu oc altiidt kierlig forsenth met wor herre. Kiere Corfitz Knudszenn oc kiere Hans Skouffgaardt[1]). Betacker ieg ether baade ydmigeligenn oc gandske gierne for all ere oc guodhe, som y meg altiidt giort oc beuist haffuer, huilcket ieg will altiid fyndis weluilige till at forthienne aff myn jderste macht oc formoffue wtij hues maade ieg kandt. Kiere Corfits oc kiere Hans, som ether welfortencker om then supplicaetz, som kong. matt. wor aller nadigeste herre andtuordit ether paa myne wegne, saa beder ieg ether baade kierligenn oc gierne, at y wille well giöre oc haffue then wmag oc werre mit buod till kong. matt., at hans naade wilde for Gudtz skyldt wnde meg beffalingen till the guode mendt, saa at the maate endeligen sige oc dömme myn broder[2]) oc meg emellom, at ieg maatte nyude hues guotz, som met meg bleff giffuen till Öecloster, oc tisligeste at hand maate giffue meg igen hues opbörszell som hand haffuer opborit aff forne guotz, sidhen hand tog thet fraa closterit. Der som nogen wylle dömme hanom till, at hand skulle forsörge meg myn wnderholling, tha bleff then baade ondt oc liiden, att ieg wylle heller miste thenn; thij hand er en strenghe mandt, som ieg well y attskillige maade forsögt haffuer. Oc saa er ieg y den stuore gialdt, som ieg tog epther myn salige hosbundt; wden ieg kand faa thet, som meg met retthe tilhörer oc behielpe meg met, thaa er ieg y alle maade forsath. Kiere Corfitz oc kiere Hans, giörer her wtij for Gudtz skyld, som myn guode troe er till ether. Tisligeste beder ieg ether baade gierne, at y wylle oc well giöre oc werre meg behielpelig huos myn herre, at ieg maatte nyude thet huss quiit oc frij myn liiffs tiidt (huilcket ieg forhaaber bliffuer icke lang); thij ieg, saa santh hielpe meg Gudt, haffuer laddit forbögge ther paa je daller, oc ligger saa megit guotz till hospitaelit, som er komet fraa myn saliige foreldre, att ieg maatte io nyude the iiij daller huer aar. Kiere Corfitz oc kiere Hans, forlader meg, at ieg saa dristeligenn biuder offuer ether; jeg will altiid aff myn fattiig formoffue werre ethers thienner oc will nu oc altiid haffue ether Gud almectigeste beffalidt etc.

Kiere Corfitz oc kiere Hans, beder ieg ether ocsaa gierne, at y wille well giöre oc met thet förste flye meg myn affskiedt, thij ieg haffuer sköt fortherridt y iij wgher, ieg haffuer werit paa reyszer, alt thet ieg haffuer.

Kierstin Matzdatter.

Udskrift: Erlige oc welbyrdige Corfits Knudsen oc Hans Skowgaardt, myn kiere frender, gandske ydmigeligen tillschreffuit.

Original paa Papir, forseglet med Kirstine Madsdatters i brunt Vox paatrykte Segl, hvori Vifferternes Skjoldmærke og derover Bogstaverne K. M. Fru Kirstine døde i Viborg 1577 (Marm. Dan. II 199).

---

[1]) Kom hjem og ind i Kongens Cancelli c. 1550 (se Ligpræd.).

[2]) Jon Madsen Viffert til Torstedlund, † 1560 (Dske Atl. V 93).

6.

Bøn- og Klageskrift til Kongen fra Næstved By.

1556?

Wor ganske jdmiige wnderdanig plectig throo thienisthe ethers högmectighett nu oc alle tiider redebon. Högborne förstbe oc stormecthige herre, aller kieriste nodige herre. Wiille ethers kon. matt. werdis att wide, huorledis ethers naadis fattige wnderszotte her y ethers naadis kiöpstedt Nestuidt ere nu paa nogen tiidt lang szaare wndertruckte fran theris nering oc biering, som the schulle skatte oc skylde theris herre oc koning aff, opholde husfrue, börn oc anden thönge mett, saa the for staar trang nödis tiill att lade ethers kon. matt. thett forstaa. Som er först aff thessze skadelige omligendis landzbyers marckett, som mesthen huer söndag och hellige dage om sommeren, besynderlige paa thee dage, Gudtz salige aardt schulle forkyndes eblant then Christne menighett, som bode sogne presther oc predickanther haardelige klage, att paa then thiidt skeer störst bloedstyrthing, fraadzerij, haardt, maardt och anden staar Gudtz forthörnelsze etc. Sammeledis er oc then fattige kiöpsteds mandts nering oc biering hannum fran tagett aff rige bönders forprang, sammeledis aff riige presther oc rige presthe sönner, som paa landtzbyerne opkiöffue korn, öxen, fedeswin, smör, talg, huder, skyndt, honing oc andett szaadant mere, som kiöffmanden y gammell thiidt brugthe oc biergett seg aff. Oc mange embetzmendt y kiöpstederne, som haffue lertt gode handtuercks embede, bruge oc flux saadan handell, som fattige kiöffmendt burde att bruge oc hielpe seg aff.

Schall ethers naadis högmectighett oc widerligtt were, att ther er oc nogle haffner, som ere wlofflige, kallis Höörelss haffn oc Dypszöö strömme; ther wdskyffuis om aarett alle hande kiöffmendtz waare, saa koninglig thaaldt oc rettighett forsömmes, och endt felycthe[1]) the forbudne waare ther snariste wdskyffuis.

Sameledis skall ethers koninglig matt. och widerligtt were, att ther er nogen föye tiidt lang siden begynth eth hesthe marckett y samme ethers naadis kiöpstedt Nestuidt, oc thett begindis huertt aar emodt fasten oc staar huer löffuerdag tiill poschen; ther som ether kon. matt. wiille thett naadelige wnde oc tiill stede, att huem som ther kiöpthe nogen hest, att handt giffue ther aff iiij ß, the ij ß tiill ethers naade oc the ij ß tiill byen, om thett waare ethers naadis högmectighetts gode behage att thett szaa skee motthe.

Aller kieriste naadige herre, wiille ethers kon. matt. werdis tiill att haffue her paa eth gott och gunstigtt opseendis oc giffue oss her paa eth gott suarr etc.

Ethers naadis liff, siell, stadt oc regementhe y Gudtz euige beuaring, amen. Ethers kon. matt.s fatthe wndersotthe

borgemesther och rodme[n]dt y Nestuidt oc menige borgere.

---

[1]) felycthe: maaskee, vielleicht.

Skrevet paa Papir med en Haand fra Midten af det sextende Aarhundrede. I Slutningen af 1556 og Begyndelsen af 1557 fik Korsør, Kjøge, Nestved (20 Februar 1557) og Holbek ligelydende aabne Kongebreve, hvorved Landkjøb med Korn og andre Varer forbødes under Forbrydelse af Varerne, halvt til Kongen og halvt til Byen (Registre paa alle Landene Nr. 6).

7.

Axel Oxenstjernes Brev, hvorved Maleren Peter Isaacsen ansættes som Svensk Spion i Danmark[1].

1620, 27 April.

Meinen gruss mitt wunschung alles gutes zuvor etc. Ehrnvester guter freundt, was der her Janus Ruthgers[2]) vergangenen winter in nahmen jhro köng. m^{ten} meines allergnedigsten könnings vndt hern mitt dem herren abgeredett, solches wirdt ehr zweifels ohne in guter vndt frischer gedechtnus behalten haben. Jch habe es alles aus gedachtes Ruthgers schreiben jhro köng. m^{tt} vnterthenigst vorgetragen, vndt j. k. m^{ten} sich gnedigst vndt wohl gefallen lassen, mihr auch bevohlen dem hern durch mein handschreiben zw vermelden j. k. m^{ten} gunstigen willen vndt das j. m^{ten} ihm jehrlichen fijrhundertt reichs thaler, so lange ehr in j. m^{ten} dienste continuirn wirdt, gnedigst gesonnen erlegen zw lassen vmb ostern. Vndt damitt der herr anfenglich j. k. m^{ten} gunstige gewogenheitt spuren muge, haben j. k. m^{ten} bevohlen jhme hiermitt zw vberschicken die erste 400 reichs thaler vor dieses eingehendes jahres vndt jhme durch den secretarium Petrum Falkium zustellen lassen vnterm schein, als wan j. k. m^{ten} etliche contrefaicten bey jhne hette bestellen lassen, das auch gedachter secretarius es nicht anders weis, damitt es keines weges auskommen möchte. Wan nuhn der herr seine brieffue ins kunftige an mich addressieren wolte vndt dieselbe wochentlichen, vndt so offte es die gelegenheitt wirdt zwlaszen, vff die Schwedische grentze zw Markaried vberschicken, will jch sie alda abholen lassen. Habe auch dem secretario befohlen jhro m^{ten} diener zw Hamborgk Leonard von Sorgen anzumelden, das ehr die ordinari pöste vff Kopenhagen verschicke vndt jhnen vfferlege, damitt sie bey dem hern einsprechen mugen. Der herr wolle sich nuhn vnbeschwerett erzeigen j. m^{ten} von allem zw advisiern, jnsonders was denen örtern passiern muge oder vns etwa angehen könne, es gewislich darfür haltendt, das seine dienste sollen hiesiges ortes mitt danck erkennett werden. Wan der herr jetzo etwas an mihr schreiben woltte, als hatt der secretarius einen einspenniger bey sich, so strachs anhero soll vom secretario abgefertigett werden vndt gewiss vndt schnell fortt laufen. Jch begehre jnsonders, der herr wolle mihr grundtlichen verstendigen des Hamburgischen wesens, vndt wie weidt j. m^{ten} jn Dennemarck sich darin werden immisciern, vndt durch was mittel es sich erstlichen angefangen, wie dan in gleichem

---

[1]) Jvfr. Ph. Weilbach: Dansk Konstnerlexikon 311—312; S. F. Hammarstrand: Förhandlingarne om Sveriges deltagande i trettioåriga kriget, I 178.

[2]) Svensk Gesandt. Havde paa Gjennemrejsen til Böhmen besøgt Kjøbenhavn.

in wass terminis es ietzo stehett zwischen j. m^{ten} jn Dennemarck vndt dem hern ertzbischoff zw Bremen; darinnen wirdt der herr mihr eine grosse dienste erzeigen. So viel den contrefaicten betrifft, kan der herr dieselbe j. m^{ten} schreiben (so nuhr zw dem ende, damitt es könne gezeigett werden, ist geschrieben worden) zw folge abmahlen vndt mitt gelegenheitt hervber schicken; sie sollen dem hern zw gutem contento bezahlett werden. Vndt tuhe jhn hiermitt jn schutz des almechtigen frundtlichen emphelen. Datum Stokholm den 27 Aprilis anno 1620.

Des hern guter frundt
Axell Ochsenstirn m. p.

Wan der herr etwa besser mittel wuste die advisen vortzuschicken, bitte jch frundtlichen, ehr wolle mihr solches mitt diesem einspenniger anmelden vndt schriftlichen vorstendigen.

Egenhændig Skrivelse med Udskrift til Peter Isachsen i Kjøbenhavn og Segl i rødt Lak.

8.

Brev fra Slotsherren paa Halmstad Erik Rosenkrands.

1624, 5 Juni.

Minn ganndsche vennlig belszenndt nu och altidt forsenndt medt vor herre. Kierre herrer comissarier, betacher jeg eder paa det vennligste for megitt beuist erre och guode, huilchet att forschylde ieg stedse och altidt villig vill findis vdj alle de maader, jeg veedt eder thill erre och tienniste kandt verre. Giiffuer ieg eder gandsche vennligen tilkennde, att efftersom i schriffuer mig thill att schulde lade bestille och forschaffe dett meste höe och foder och lade her indförre thill festningens fornödenhedt, saa veedt ieg, saa sandelig hielpe mig Gud, iche att bekomme i dette gandsche lehnn thi lees höe eller ströelse och iche thi tönnder haffre. Anlangende bönder soldater att henlegge thill bönnderne her omkring, huilchet ieg iche kannd giöre; ti naar ieg mister dennom, daa kanndt ieg iche vdsette saa mange skeltvagte, som her bör att verre. Bedenndis eder gandsche vennligen, atti vilde vell giöre och meddelle itt gott rad, huor jeg haffre kunde bekomme och huor ieg det kunde lade henntte. Jeg findis altid gerne eders villige tiener och vill her medt haffue eder denn alsommectigste Gud befalitt medt alt huis eder kiertt er. Datum Halmstedt slott 5 Juny anno 1624.

Erich Rosennkranntz
egenn haanndt.

Udskrift: Erlige och velbyrdige menndt her Christian Friisz thill Kragerop, kong. may^{ts} cansler, Esche Broch thill Estrup, Christen Holch thill Bustrup och Jacob Vlfeldt thill Vrup, kong. may^{ts} commissarier och Danmarchis rigis raadt, min sönderlige guode venner, gandsche venligen thilschreffuitt.

Original paa Papir med Segl i grønt Vox. Indlagt findes følgende Brev (som det synes, i Afskrift):

Gud allermegtigste giffue eder en goed morgen, gunstige juncker. Denne breffuiiser, Sønnes søn i Greszliung, som pleiger att flij kundschaff, beretter ad Wulff Griip och hanns frue med deris daatter er nu paa weye med ald deris goedtz och agter sig till Malmøe; Wulff Griip haffuer en broder, som tiener kong. maytt. aff Suerrigh. Breffuiseren talde med fougden; hand haffde sagtt, ad dj dog mientte, ad dett skulle bliffue gott. Der skall were wed grendtzen hoesz kongen trei fanner rytter och trei fanner foedfolck, och kommer fleere folck daglig till; thou smaa schøtt er der vdkommen. Der skall ligge 18000 mand fremmitt folck wed Hullweyen, som siigis skall were bud effter (dog vuist). Dj Suensche siiger, kom wor konge till mødett, saa bleff dett strax gott; thj dj siige, hans maytt. er død; och siiger dj, dend Suensche konge siiger, ad hand wilde taele med wor konge och weed, om hans maytt. er i liffue (huad mand herom skall tencke, maa Gud wiide). Jenns Bonde troer icke heller fredenn well. Denne dreng, endog hand er liiden, da er hand wisz nock for itt bud; hand haffuer werred 4 miill ind i Suerrigh; wiidere herom beretter hand well juncker selff. Juncker betencker sig nu well om att lade kong. maytt. eller raadett dette wiide. Gud allermegtigste junckeren altid befahlendis. Aff Ølstrup den 4 Junij anno 1624.

Lauritz Hanszenn.

2 Suenske kom riidende och sagde, dj wilde vd till Christianstad, och reed siiden hen till Heszlene schandsz her i Giøngherritt och reed dend 2 gange omb, schandzenn, och reed saa ad Suerrigh igienn.

9.

Brev fra Hertug Ulrik til hans Fader Kong Christian IV, hvorved han oversender denne Tyge Brahes Himmelglobus[1].

1632, 26 October.

Vnsern freundtlichen gruesz vnnd wasz wir in sohnlicher liebe vnnd trew mehr liebesz vnnd guetesz vermögen zuevor. Durchläuchtigster hochgebohrner könig vnnd herr, höchstgeehrter hertzliebster herr vatter. Demnach wir durch hülffe Göttlicher almacht mit der Chur Sächsischen armée in kurtzer zeit ziemblich in Schleszien avanciret vnnd esz so weit gebracht, dasz mehrentheilsz dasz gantze landt von der kayserlichen soldatesca purgiret worden, alsz ist vnsz zue vnserer winter guarnison dasz gantze bischoffthum Neusz mit aller zuebehörung assigniret worden. Weiln aber wir vor vnsz vnnd vnsern hoffstadt in der bischofflichen residentz stadt Neusze vnser general haubtquartir genommen vnnd vnter andern rariteten gegenwärtigen globum coelestem in der entwichenen Jesuiter collegio bey

[1]) Jvfr. Resenii Inscriptiones Haffnienses 238—243, Danske Magazin II 284, F. R. Friis: Tyge Brahe.

vnserer ankunfft vorgefunden, haben wir selbigen alsz vnsere hier gemachte beute ewr. konigl. maytt. vntherthäuig vnndt sohnlich zu præsentiren vnsz vnternommen, desz sohnlichen vertrawensz, ew. kön. maytt. werden diesz vnser pręsent, welchesz wir durch zeigern vnsern auffwartern deroselben vbersenden, gnedigst auff vnnd anzunehmen geruhen, bevorab weiln deszen autor der lobwurdiger mathematicus Tycho Brahe geweszen, desz gleichen so wohl auch dieszes kunststückesz keinsz in Europa oder in andern theilen der welt vermeinentlich wirt zu finden sein. Wormit wir ew. königl. maytt. vnsern hochgeehrten lieben herrn vattern der Gottlichen obacht zu allen königlichen auffnehmen getrewlich bevehlen. Signatum Neusze am $\frac{\text{5 Novembris}}{\text{26 Octobris}}$ anno 1632.

Von Gottes gnaden Vlderich, postulirter administrator desz stiffts Schwerin, erbe zue Norwegen, hertzog zue Schleeszwich, Holstein, Stormarn vnnd der Dihtmarszen, graff zue Oldenburgk vnnd Delmenhorst, Chur-Sächsischer bestalter general vber dero cavallerie vnd obrister vber ein regiment zue rosz.

Ewer maytt. gehorsamster sohnn

Vlderich.

Original paa Papir med Segl i rødt Vox og Udskrift til Kong Christian IV, »vnserm hochgeehrten gnädigen herrn vatter«, paategnet: præs. Copenhagen den 7ten Decembris anno 1632.

10.

Tingsvidne fra Le Herredsting om et Bomærke.

1635, 7 November.

Nils Hanszen i Miolden en tingswinde, att Jep Nilszen y Winnum stode personlig her for tingis domb paa Marin Hanskuns wegenne ibides och j rette lagde ett handschrefft, lydendes paa Nils Hanszen y Miolden, dattert 1624, att hand schulde werre schylldig Hans Anderszen i Ottersbul 12 slettdaler att betalle till s. Michelsdag først kommendes anno 1624, med ett merck vnderschreffuit saaledes ⩆. Saa war y rette møett Nils Hanszen i Miolden och benechtet wed Gud och sin sell och sallighed samme gield och mercke och affwieszet samme breff for ett wrichtig breff att werre. Jdermerre winder Peder Hanszen och Anders Michelszen i Miolden med opholden finger och eedt, att di aldrig kunde mijndes eller haffuer seydt, att Nils Hanszen eller sin formand haffuer hafft sligt ett mercke, enten wed lycker eller diger eller nogen steds jmellum eng eller ager, som findes for samme breff. Och stod Jep Nilszen till wedermalsting, der denne winde bleff tagen.

Efter en Afskrift af Løherreds Tingbog for 1635 foll. 118—119.

11.

Grandevilkaar for Vinum By i Destrup Sogn, Le Herred.

1635, 14 Novbr.

Kresten Neszen i Winnum en grandwillkordz tingswinde paa sin egene och menige bjmends wegnne, att Kresten Neszen, Jep Nilszen, Tonnes Hanszen, Simen Brorszen

paa Peder Pederszens wegnne, Anders Jebszen, Nes Knudszen, Per Pederszen, Peder Hanszen,
Kresten Jffuerszen, Sørin Hanszen, Anders Perszen, Madz Jebszen och Jep Nilszen paa
Sørin Perszens wegnne i Winnum och effter fuldmachters lydelsze stode alle personligen her
i dag for tingis domb, som denne dag tingholtes, och der obenbarligen bestod och bekennde,
att di haffuer jndbjrdes giort en grand willkoer och fuld wedtegt emellum hin anden vdi
dierris bije, huilcken di endeligen och wbrødeligen will haffue wed macht holden for dennom
1. och dyerres effterkommere i alle maader, och er schre[ffuit] och giørdt i saa maade: Først
schall mennige bijmend werre forplichtet att møde thil grandsteffuene, naar bijsens tingwol
omsendes, enten hoszbonden sielff eller hans fuldmøndige bud; huo som det jche giøer,
daa schall di straxsz pande hannem 8 schilling fraa, saa tidt och offte hand sig herjmod
2. forseer. Dernest schall och jngen fordrijste seg til att tage nogen frembde schwin och
3. giesz till bijen, vden dett scheer met mennige mands minde och samtøche. Deszligste
schall och maa dër jngen haffue och holde merre paa dierris marck end sex nøed och thw
øgh aff huer wond, och findes der nogen, som haffuer merre, daa schall di forsende det aff
bijen, vden saa ehr att di kand haffue det vdi mennige granders mijnde; och schall der
giffues til greiszpending aff huert nøed 6 schilling Lb. och aff huert øgh 12 schilling Lb.
4. Jtem dersom nogen føerer merre kretter paa marcken, jnd so[m] hand haffuer greisze till,
och ded hannem offuerbewieszes kand, daa schall hand haffue for[brødt] jen god tønd øl
till grander och n[aboer], och dersom hand dend samme jche m[indelig] vil vdlegge, naar
sin brest saa find[es, daa] schall menige grander werre for[plicht], hoszbonden sielff eller
hans fuldmøndige bod, och fraa pande hannem dend samme; men findes nogen aff grander,
som jche daa, enthen sielff heller sint wisze bod, wil daa medgaa, dend samme vdi lige
maade att haffue forbrødt en tønd øl, som di hannem ochsaa straxsz schall fraa pande.
5. Men dersom der er en mand, som trenger for ett paar høuder till sin ploug, daa maa hand
6. tage dem i hans greisze, huor hand kand faa di samme aff suendt[1]) kretter. Frembdellis
schall och maa der jngen tyffuere nogen føell øegh wed kornnet lenger jnd til otte dage
7. for s. Hans dag mittsommer; siden schulde de gaa paa fellet. Samledes schall och jngen
maa haffue heller holde nogen heeste paa dierris marck effter høest, naar kornet ehr jnd-
8. byerget; men daa schulde di tage dennem jnd paa stalden. Jtem schaal der jngen faer
bliffue hiemme paa marcken effter Wolborch dag; ey heller bocke heller gieder schall bliffue
hiembe paa marcken om sommeren med worres bijfred, huilcken i gaarde eller paa gaaden,
9. førind krop[2]) och kierffue ehr jnde. Jtem dersom nogen findes forsømmelige, som jche
10. will oplocke sin ljcker til rettertide, hand schall straxsz fraapandes 4 schilling Lb. Och
huad som heldst dend største part i bijen bewilliger och samtøcker, schall dend ringeste
11. pardt effterfølge. Och huilcke som aff dennem modtwilligen brijder emod nogen aff disze

---

[1]) Corr: sllendt.

[2]) Jvfr. det Engelske crop: Ax, Afgrøde.

forschreffne willkoer och wedtegt, schall haffue forbrødt till sint herschab en rixsdaler, till herrizfogeden en halff daler, herrizschriffuer 8 schilling och grander och naboer en god tønd øll, saa tidt och offte her jmod handeles. Jtem schall och jngen mand efftèr denne dag 12.
gierre heller opsette eller opbijge nogen nij jldsteder vdi dierris bij, wed thij rixsdalers brøde till dierris herschop, thow tønder gaadt øl till bijen, och fogden och schriffueren huer j daler. Jtem schall och jngen mand driffue serdrefft enten paa sitt egett heller paa 13.
nogen anden mands, jche heller nogen mand att tiffuere for andere man[ds] ager endere wed j dalers brøde till s[int] herschop, en tønd øll till bijen, och fogden [och] schriffuern huer 8 schilling Lb. Och dersom der nogen findes som høder eller truwer pand[emend] 14.
eller grander, naar di ganger paa bij[sens] gaffuen och beeste, dend som ded giøer s[chall] haffue forbrødt till sint herschop j r[ixsdaler] och till bijen en tønd øll. Och jngen maa 15.
graffue flaur y felledz jord, vden paa sitt egett, men jngen mand att graffue jnden lycke wed samme forschreffne brøde. Och stod forschreffne bijmend samptlich till wedermalsting och samtotte och bewilliget denne forschreffne grand willkoer i alle punchter, lige som forschreffuit staar.

Efter en Afskrift af Løherreds Tingbog for 1635 foll. 121—123.

12.

Adelens Vedtægt om Landeværnets Indretning.

1638, 4 Juli.

Ihm.

Kienndis wj vnnderschreffne alle prouinciers deputerede, som haffuer verett her vdj Odennsze forsamledt, att vj vdj her Jörgen Wrnisz thill Aaszmarch, Danmarkis marsch och kong. maytt. befalnings mand paa Westervigh, hansz neruerelsze och samtöche haffuer slutet och vedtagett om effterschreffne pungter ahnlangendis medt officerer, gevehr och munition vdj ehn huer prouinsze att schall forholdis som effterfölger:

Wdj Jutlandt for landtzens vittlöfftighedtz schyldt skall vnderholdis thill trinde compagnier soldatter tre captinner, tre sarskanter, sex corperaler och tre tromslar. Wdj Fyen och Lauendt och disz vnderligendis öer schall wnderholdis ehn captinn, tho sarssanter, tre corperaler, toe tromslar. Wdj Seelandt, Laalandt och Falster ehn captin, tre sarssanter, tre corperaler, vdj Seland tho tromslar och vdj Laalandt ehn tromslar. Wdj Schanne schall besoldis ehn captin, toe sarssanter, trej corperaler, to tromslar. Disligeste ehr ocsaa bevilgett aff forschreffne rigens marsch och samtögt, att alle forschreffne officerer vdj alle och ehn huer forschreffne prouinsier schall betallis aff commissarier tholden. Diszligeste ehr beuilgett, att bönnderne schall forschaffe ehn huer sin soldatt liberj, som ehr ehn casiache med obbenn ehrmer, temmelig side, aff röedt farue.

Musketer, dertill hörige bantelerer och forkiertstoche schall ehn huer landt [aff] commisarier j huer prouintz bestillis och betingis, alle lige store, nemblig fiorten kuller till huer pundt, saaoch helle picher, der till hörige forstöche, bagstöche och potte, regnendis dj

toe parter aff forschreffne soldatter att schall vere muscheterer och dend tredie part pickinerer. Forschreffne gevehr schall ehn huer soldatts öffrighedt betalle forschreffne landt commisarier vdj huer prouintz, saa frembt iche vedt neste derhuosz boesidendis goede mendt aff hannsz boe och vdj hansz jordegoedtz vden nogen prosses schall annamis vdlegh derfor och derforvden thj rixdallers bröde paa huer person, muscheterer och pickinerer, som thill land kiesten schall vere forfalden.

Nödvendige krudt och luntte schall bönderne forschaffe ehn huer soldatt, naar och saalenge de hiemme paa sin bestilte munster pladtz exerseris allene, ehn huer wdj sin prouindtz, menn naar dj aff dieris prouindtz vdj itt andett landt föris der imodt fienderne att bruges, schall dennem daa krudt och lodt aff commissarierne forschaffis och dett aff ehn huer prouinses landkieste att betallis. Dette thill vitterlighedt haffuer vj medt voris egen hennder vnderschreffuett. Datum Odensze den 4 July anno 1638.

Niels Kragh mppa. — Thage Thott Andersen e. handt. — Jürgen Brahe mp.
Gabriell Krusze mpria. — Peder Langhe eghd. — Henningh Valckendorff mppria.
Frantz Lycke egenn handt. — Tyge Brahe eghandt. — Erich Jull ehnd. — Niels Trolle egen handt.
Knudt Wllfeldt. mppria. — Jenns Höegh mp. — Henrich Rantzow mpp.
Gregers Krabbe mappria. — Rudbeck Porss mpp. — Herlof Mormand egen haand.

Original paa Papir med egenhændige Underskrifter.

13.

Om Kong Christian IVs personlige Deltagelse i det Skaanske Felttog i Eftersommeren 1644[1]).

a.

Kongl. may^{tts} ordre, att wellb. her Thage schulle lade dend persohn, som wed døden waar affgangen, begraffue, och forteignelse paa begraffuelsens bekostning. N° 69.

Effter ko. ma. naadigste befalling och hoesgiffuende registers formelding er bekaast och anuendt paa een aff dj carle, som war tilforordnet at berge hansz may^{tts} feltstoell, huilchen wed døden her vdj byen aff gich, hansz begraffuelsze och leyersted udj St. Peders kirckegaard, beløber sig thilsammensz 16 dlr. mønt 1 marck, ehr penge — xj rdlr. j ort 8 sz.

Af Malmøhus's Regnskab 1 Mai 1643—1 Mai 1644.

1) Jvfr. Slange 1257—1258.

b.

Schall osz elsch. her Thage Thott lade begraffue en aff dj karle, som war thilforordnit att berge osz wdj worisz stoel, som nu der wdj byen wed døden er affgangen. Aff worisz hoffuit quarteer wdj Aagerup den 30 Septembris anno 1644.

Christian R.

Original med Underskrift, bagpaa mærket: Nº 69.

c.

Jhesum.

Forthegnnelse paa huis som ehr anuendt och bekoested paa Oele Hannsenns begraffuelse, enn kong. may. rustbahr carlle.

Giffuenn Hanns Mytter snedicher for enn ligkiste,	pennge	—	xiij ℳ.
Niels kleinsmid for 4 handfang til samme kiste,	pennge	—	vj ℳ.
Prestenn, som predichet offuer liget,	penge	—	j rdlr.
Giffuit for it lagenn at inndsueffue ligit udj,	pennge	—	vij ℳ.
Giffuenn for ligkledet, liusz och bede quinden, som bad tilsammens,	pennge		vij ℳ 4 ß.
Noch til talgeliusz		—	j ℳ.
For klochernne at rinnge och graffuenn i dend storre kierhe gaard,	penge	—	ix ℳ.
For klochernne udj Graaebredernne	pennge	—	ij ℳ 4 ß.
Giffuenn dj, som sang paa gulffuit[1]) offuer ligett,	penge	—	ij ℳ.
Giffuen denem, som bahr liget, til øel for dieres wmage,	penge	—	ij rdlr.
			16 dlr møntt och j ℳ.

Actum Mallmøehuusz denn 4 Octobris anno 1644.

Jenns Jennssen sp.

Original, bagpaa mærket: Nº 69.

14.

Nogle flere Actstykker vedrørende Svend Povlsen[2]).

a.

1658, 10 Juli.

Christopher Bilde at erklere sig om Eszerums mölles fischerj, som Svend Povelszen begierer.

F. 3tius. W. g. t. Wij bede dig oc naadigst ville, at du dig erkyndiger om det fischerj, som er til Eszerums mölle i dit lehn, uden nogens præiudice til Svend Povelszen kand forundes, oc din underdanigste erklering med forderligste derom i vores cancellie hafver at indschicke. Dermed etc. Hafniæ d. 10 Julij 1658.

Sjæl. Tegn. XXXIV fol 628.

---

[1]) ɔ: Pulpituret. [2]) Se ovenfor S. 226—235.

b.

1658, 22 August.

Befaling til almuen i Sielland anlangende Svend Povelszen.

F. 3tius. Helse eder alle vore kiere oc tro undersaatter, af hvad stand oc condition j were maa oc kand. Eftersom vi uformodeligen af kongen i Sverrig er ofverfalden oc her i vores residentz stad beleyret, saa tvifle vi icke paa, at en hver af vore tro oc oprichtige undersaatter io sig til gemyth förer dend eed oc plicht, hvormed de os ere til forbunden, oc derfore söge efter at giöre fienden ald muelig afbrech oc schade, til hvilcken ende vi oc naadigst hafver anbefalet Svend Povelszen sig ud paa landet at begifve oc almuen at samle. Thi bede vi eder alle oc en hver, som fienden afbreck giöre vil, [at were hannem] af ald magt behielpelig udi ald, hvis hand eders tieneste kand behöfve, oc hvor ved fienden ald schade oc nachdeel kand tilföyes. Wij wille alle eders velvillighed i saa maader tilbörligen oc med ald kongelig naade i sin tid wide at erkiende. Gifvet etc. Hafniæ d. 22 Augusti 1658.

Siæl. Tegn. XXXIV fol. 688.

c.

1660, 25 Mai.

Niels Christenszen i Sprettinge, i dag effter befahling udj dommersted, och Anders Jenszen paa Turbyegaard, jligemaade effter befalling vdj tingschriffuerens sted paa Turbye biercheting, giör witterligt, at aar 1660 fredagen den 25 May paa forschreffne biercheting for sat ret fremkom mandhafftig regimendz quartermester Johan Hanszen wnder hans excelentz her general maior greff Luduich Weirich hans regimente och lod i rette före Lauridz Hemingszen aff Siöalte, som beschyldis for at haffue werrit med snaphaanerne, da forleden aar Swend Pouelszen war her i landet, och schal haffue med werrit at om bringe tuinde quartermestre, nemlig Mogens Johanszen aff maior Pattrichs compagnie och Swend Anderszen aff ritmester Horns compagnie, och der om udj rette lagde sogne prestens mester Albregtz af Snesseröe saauel och tolff af hans sogne mendz deris skrifftlig widne saaledis liudende:

Efftersom meenige Sneseröe sognemend wdaff Bendt Brasch, quartermester wnder gref Loduigs regimente, effter regimendz quartermesters Johan Hansens befahling er bleffuen anmoedede at giffue Peder Christofferszen, som hafuer hafft sin waaning och werelsze udj Smidstrup, sit widnisbiurd, huorledis hand sig hosz denem haffuer forholdet, om de wiste hanem fri for snaphanerj eller iche frj, at de det wille giffue tilkiende, da er fremkomne Christen Nielszen udj Siöoldte, Peder Madzen ibidem, Madz Lauridzen wdj Bröderup, Pouel Madzen ibidem, Hans Jenszen af lille Röttinge och Nielsz Jenszen ibidem, Anders Boeszen aff Aasie och Jörgen Hanszen ibidem, Oluff Nielszen i Smidstrup, Hansz Jenszen ibidem, Jacob Drochen smid, Peder Hanszen ibidem. Disse forschreffne mend endrechteligen udj sogne prestens husz gaffue tilkiende och bekiendte, at det war dennem noch som witterligt,

at forschreffne Peder Christofferszen haffuer for snaphaanerj werrit beröchtid, och bekiender de ydermeere, at bemeldte Peder Christofferszen for forberörte aarsager schyld en lang tid haffuer skyitt baade kierchen och sitt egit huus. Belangende Lauridz Hemingszen aff Siöoldte bekiende forschreffne Sneszeröe sognemend, at hand hafde slagit sig till snaphaanerne och war med Suend Pouelszen och hans selschab, der de tuinde quartermestre her udj och wid Snesseröe ere bleffuen ombragte. Didz til ydermeere sandhedz bekrefftelsze haffue de deris naffne och waanlige boemercher her wnderschreffuitt. Actum Snesseröe den 23 Maye anno 1660. Dette forschreffne mig witterligt at werre bekiender ieg Albret Samuelszen, prest til Snesseröe kierche, med egen haand. Christen Nielszen egenhaand. PM: MLS: PM: HIS: NIS: (Fem Bomærker). PH:
som samme skrifftlig widne ord effter andet formeldte och læst och paaschreffuit bleff. Forschreffne mester Albret, Peder Madzen[1]) i Siöoldte, Per Madzen ibidem, Madz Lauridzen i Bröderup, Pouel Madzen ibidem, Hans Jenszen i lille Röttinge, Nielsz Jenszen ibidem, Oluff Nielszen i Smidstrup fremstoed for retten och med oprachte fingre effter lougen bekrefftide saa i sandhed at werre, som forschreffuit staar. Och wiidre bekiendte mester Albret, at forschreffne Lauridz Hemingszen war med i hans huus hosz snaphaanerne, da forschreffne tuinde quartermestere blef ombragt, och saae hand, at Lauridz Hemingszen fölgit dennem bort igien; huilchit forschreffne widnisbiurdne beretter och i sandhed at werre, at Lauridz Hemingszen war i prestens huus, da quartermesterne blef ombragt. Bleff forschreffne Lauridz Hemingszen tilspurtt, om hand nogit herimod sig til befrielsze, eller nogen paa hans weigne wil haffue nogit at suare. Da for retten fremstoed forschreffne Lauridz Hemingszen och wid æd med oprachte fingre benegtede inted at haffue werritt med nogen snaphaaner, langt mindre fört nogen gehwer imod de Suensche eller om bragt nogen mennischer. Derimod suaride forschreffne Madz Lauridzen i Bröderup och want ydermeere, at hand saae forschreffne Lauridz Hemigszen, nogit effter forschreffne quartermestre er blefuen om bragte, om natter tide paa Siöeolte gade, och er jndgaad til en mandz, wid naffn Peder Schreders ibidem, och wille nöt hanem til at gaa omkring til capitenerne ofuer bönderne med jt oprördische bref, som schal haffue formeldt at oprörе landet och gaa til Suend Pouelszen och giöre de Suensche affbrech, da hafuer forschreffne Peder Skreder stoed imod och iche willit strax gaa med breffuit, truide hanem och willit skött hanem jhiel, thj hand hafde pistoller hosz sig paa hesten. Peder Madzen i Siöoldte widner och ydermeere, at hand och hafuer, lidet effter quartermesterne er bleffuen myrt, mötte Lauridz Hemingszen paa deris march och hafde en lang bösse for sig paa hesten.

Satte forschreffne regimendz quartermester Johan Hanszen udj rette, at efftersom Lauridz Hemingszen offuer beuissis at werre en snaphaane och werrit udj selschab med Suend Pouelszen, da hand med sit parthj om bragte forschreffne tuinde quartermestre, thil

[1]) Læs: Christen Nielszen.

med och ofuer beuissis hannem, at hand hafuer langt tid der effter werrit seet med pistoller och lange bösser samt och reeden omkring landet med oprördische breffue, om hand iche der for bör at straffis paa sit lif, andre til exempel, och war dom begierendis. Da blef wdmeldt éffterschreffne mend, som med domeren schal sentere och dömme, huisz ret messig kand werre, nemlig Jensz Lauridzen i Turbye, Christen Christenszen ibidem, Raszmus Hanszen ibidem, Jensz Snidker ibidem, Peder Jacobsen ibidem, Raszmus Lauridzen i Engelstrup, Peder Olsen i Schroxberig, Jep Olszen ibidem, huilche saaledis for rette aff sagde, at efflerdj forschreffne Lauridz Hemingszen offuerbeuissis saauel och effter hansz egen bekiendelsze at haffue werrit med snaphanerne, den tid de tuinde omrörte quartermestre er blefuen myrtt, och baade hafuer fuld snaphanerne til Snesseröe och fra igien, som de ere ombragte, jligemaade beuissis hannem ofuer, at hand der effter hafuer reeden som en snaphane och morder med pistoller och lange bösser, huorfore wistis ey rettre at kiende, ind hand jo bör at straffuis paa sit lif for samme sin gierning, om hans exelentz her general maior graf Loduig hanem iche anderledis vil benaade. At saaledisz passerit er, bekreffter wi wnder worisz forseigling. Actum vt supra.

Original paa Papir (Sjell. Indlæg) med Sætteskriverens Segl paatrykt i grønt Vox under Papir. Sættedommeren har ikke paatrykt sit.

d.

1661, 1 Januar.

Stormechtigste höybaarne förste, allernaadigste herre och konningh. Effter edersz k. m. naadigste ordre och befahlning samt der om schrifftlig medgiffne kongelige emission breff alffmuen thill fiendens affbrech vdj Siæland att reysze och forszamble, der jeg dend 22 Augustj 1658 aff e. k. m. naadigst bleff vdcommenderet, huilchet jeg och med höyeste jffuer och windskibeligbed haffuer ladet mig were angelegen vnderdanigst at efflerkomme, och alligewell jeg een deell capabel mandschabff paa een kortt thijd thilweye brachte, huor med jeg och fienden, emedensz jeg kunde blotte mig der vdj landet, adschillig och merchelig affbrech giort haffuer, saa er der dog fundensz nogle, som haffuer perturberet min goede intention och ligeszom giort sig aff spendige fra dend goede gamle Dansche huldschabff och mandschabff, och j synderlighed der jeg vdj mitt compagnie werbet och offuerkom eenn goed erlig throe Dansch karll wed naffnn Lauridtz Henningszen, huilchen wahr alle wegne meget welbekiendt vdj Sielland, som och iche loed sig fortryde wed natt och dag att reysze omkring vdj landet, mig iche alleeniste goed kundschabffsz recognition at före, medens end och een deell mandschabff mig at tilbringe och forschaffe. Denne troe erlige karll er omszider forrædeligen forkundschabet och bracht vdj de grumme fienders hender med een deell v-oprichtige Siellandszfardersz angiffuende att haffue werret med snaphaner och reyst for mig omkring landet med oprörsche breffue, huilchet probsten vdj Snedtzröd m. Albrett tillige med adschillige andre widniszbiurd goedwilligens, aldelisz vtvungen och vden nogen til giffuen kalld och warszell, de Svensche till willie, paa hannom saa gandsche vchristeligens

bekiendt haffuer, huorvdoffuer de och haffuer thill weye bracht, att nogle tilltagne vgudelige dombsz mend effter fiendens protestation haffuer hannom condemneret effter der om medfölgende dombsz wijdere vduiszning och jndholld, huor effter hand och yncheligen wed Turebyegaard ehr bleffuen henrettet och lagt paa steyler. Anraaber der fore e. k. m. paa det aller vnder danigste, att e. m. naadigste befahlning maatte vdgaae till e. k. m. befahlningszmand offuer samme gebeht, at formeldte erlige martyr maatte igien aff steylen bliffue nedtagen och lagt vdj Christen jord, huilchet de vtroe mennischer, som hannom vdj sin troe welmeente tienniste mod e. k. m. saa yncheligen haffuer forraad och fordömbt, till straff selff burde at giöre, med prouffstensz och dommerensz nerwerrelsze och tilhielp, till een straff selff ned igien aff steylen at tage och hederligen begraffue, som hand j leffuende lijffue, paa hansz weigne at thaele, well fortient haffuer, om samme sammen rottede partj ellersz i andre maade for slig hansz forsmædelige döds heffn och straff kunde frj bliffue. Huor vdj jeg vnder danigst formoder e. k. m. naadigste willie och bönhöring, dett Gud allermegtigste naadeligensz will anszee och rigeligensz belönne, och jeg med alle redlige troe Dansche mend forbliffuer jndtill döden med lijff och blod e. k. m. aller vnder danigste troeplichtschyldigste tiener

Svend Pofuelsen,
capitein.

Hafniæ dend 1 Januarij 1661.

Original paa Papir (Sjæll. Indlæg), ikke egenhændig.

e.

1661, 4 Marts.

Jörgen Reetz anlangende Laurs Simensens[1]) legome af stegler paa Turbyegaard at lade nedtage.

W. g. t. Wores naadigste willie oc befalning er, at du dend anordning giörer, at afgangne Laurs Simensens legeme, som schall ligge paa steille wed Turbyegaard, strax worder nedtaget oc vdi Christen jord begraffues. Dermed etc.

Hafniæ 4 Martij 1661.

Sjæl. Tegn. XXXVI fol. 87 vers.

15.

Meddelelse fra Maleren Jurian Ovens' Enke til Henrik Schmieden om hendes Husbonds Død.

1678, 31 December.

Hochedler, vest- und hochgelahrter herr hoff raht, hoch ehren-geneigter herr und groszer gönner. Demselben musz jch mit höchst-betrübtem hertzen und gemüthe

---

[1]) Bør vel rettes til Hemingsens.

berichten, dasz der all waltende grosze Gott nach seinen unveränderlichen rath-schlusz und unbegreifflichen willen meinen hertz allerliebsten eheherren den weyland wohl edlen und vesten herren Georg Ovens, hochfürstlichen viel-jährigen bedienten, mit welchem jch nunmehro über 26 jahren in erwünscheter vergnügligkeit ehelich gelebet, den 9ten itzt-lauffenden Christ-monadts zu nachts umb 12 uhr in hertzlicher anruffung Gottes bey völligem verstande ohne einige todes-angst mir von der seyten entfernet und demselben der ewigen unzerstörlichen ruhe gewürdiget. Ob nuhn woll meinem sehligen ehe-schatz durch solchen tödtlichen hintritt aus dieser sterblichkeit nur das jenige begegnet, welches allen in der welt lebenden menschen aus dem gesetz der angeerbeten sterblichkeit gemein, auch er vielen beschwerlichkeiten, sonderlich aber seiner 44 wöchichen mühsehligen kranckheit ent kommen ist, so kan mann jedoch leichtlich ermeszen, wie schmertzlich mir dieser kläglicher todes-fall zu hertzen tritt, und in welchem betrübten witwen-und weysen-stande jch neben meines theils[1]) unerzogenen 8 kindern gerathen. Wie aber keinem Christen gebühret des aller-höchsten verfügnüs einiger ungerechtigkeit zu beschuldigen, soselbsten fasze jch meine seele in gedult und unterwerffe mich der beschehenen väterlichen züchtigung in schuldigem gehorsahm, erkenne auch dabey Christlich, dasz meines sehligen liebsten entsehlten cörper nunmehro nichts dienlichers denn als die fordersahmste erd-bestätigung wieder-fahren könne, zu dero behülff dann der 21 Januarij des herannahenden 1679 jahres berahmet und angesetzet ist. Und weil es nuhn in meiner groszen hertzempfindlichen traurigkeit zu einer unvergeszenen soulagement gedeyen würde, wen mein hochgeehrter herr sich seiner affairen so weit zu entledigen und neben seiner frau liebsten, die jch hierumb gleichfalls höchlich zu bitten habe, meines sehligen ehe-herren funeral deduction mit ihrer gegenwart zu beehren geruhen wolten, als gelanget an demselben meine ehren-dienstlichste bitte allhier zeitig-gnug anzulangen, folgendlich auff den denominirten tag nach-mittags umb 12 uhr in meine behausung zu erscheinen und meinem wehrtesten sehligen liebsten die letzte ehre in begleitung bis an seiner ruhe-stete unbescher[2]) zu erweysen. Solches werde, Gott gönne es mir aber in frölichern begebenheiten, nach vermögen ersetzen als die jch unter getreuer empfehlung Gottes, ohne dem bin und verbleibe meines hoch ehren geneigten herrn hoffraths und wertesten gönners ehren-dienst bereitwilligste

Maria Ovens wittibe.

Friderichstadt den 31 Decembris anno 1678.

Udskrift: Dem hochedlen vest- und hochgelahrten hern, hern Hinrico Schmiden dero zu Schleszwig-Holstein regierenden hochfürstlichen durchlaucht hochbetrauten hoff- und cantzeley rath, meinem hoch ehren-geneigten herrn und groszen gönner werde dieses dienstlich; Sleswig.

---

[1]) Corrigendum: meinen, theils eller meisten theils.

[2]) Corr.: unbeschweret.

Original paa Papir med Selvsnit og Segl i sort Lak (Skjoldet tværdelt, øverste Felt delt: 1) en liggende Kalk (?), 2) tre (2, 1) Smaaskjolde, 3) tre af een Stilk fremvoxende Kløverblade; paa Hjelmen de samme tre Kløverblade; ved Siderne af Hjelmsmykket: I O). (Specialia, borgerl. O.)

16.

Rønne Bys Vedtægt[1]).

1699, 2 Januar.

Rønne[2]) vedtegt om heigneds holdelse med wiidere, som af sambtlig borgerskabet er indgaaed og wedtagen, bestaar udi følgende articuler.

1ste articul. Hvis gierder ikke befindes færdige til den 18de April[3]) aarligen, 1.
gives derforre til straf for hvert bröstfældigt giærde 1 marck Danske; ligesaa skal forstaaes om leederne for vangen og fæ leederne, hvem dem bör at holde. Og samme dag fornævnte 18de April[4]) at gaais giærds viide: da skal hver mand, som iord og giærder haver udi eller for wangen, være sig fortænckt persohnligen at gaa med, om hand ingenstæds er forreist, og i hans lovlige absence sin visze bud, og alle[5]) lade tilhielpe at uddrifve alt hvis qvæg, som findes i bye-wangen og lökkerne, smaat og stort; hvem sig derfra entholder uden bevislig forfald, pantes for een mark. Og skal der opmeldes saa een aaldermand og tree andre borgere, som skulde lade sig være angelegen, at giærderne bliver holden ved liige, og for dend skyld de at gaae giærds viide sommeren igiennem, ind til hösten vorder, og for hvert giærde, der findes bröst paa, tage pant lige som förste gang, der gaaes giærds viide, 1 mk. Rammes der ey boed paa, da, skeer det af fortrædelighed, pandtis for 2 mk, hvoraf fornævnte 4re mænd skal have helften for deres flittighed, og byen og de fattige her i Rönne hospital dend anden halve deel til lige skifte; og naar pant tages, skal qvarteermesteren enhver gaa med i sit qvarteer, saa og tieneren[6]). Findes nogen, som ejer de bröst færdige giærder, at vederstræbe og ikke lade sig pante eller goed villig betale, saa skal de for dend skyld ey forskaanes, men entligen pantes og dermed intet være forbrut[7]).
2. Dersom noget qvæg findes i vangen eller lökkerne[8]) vogtes lösz, efter at det förste 2.

---

[1]) Efter en Afskrift fra den første Halvdel af attende Aarhundrede, her citeret som A. I Noterne meddeles Afvigelserne derfra i Nexø Byes Vedtægt af 1704 efter en Afskrift fra omtrent samme Tid, her citeret som B.

[2]) B: Nexøe. [3]) B: 1 Maij. [4]) B: Og samme fornevnte tid. [5]) Istedetfor »alle« har B: at.

[6]) Istedetfor »Og skal der opmeldes saa een — tieneren« har B: Og skal hvert aar paa gierdsz viide pladsen ved bye leedet dend 1 Maij eller dend første søndag derefter udmeldis 4re af det aars stocke mænd, som dend heele sommer bør at gaae gierds viide i det mindste hver anden søndag; hvisz udgierden da kand findes u lovlig, pantes for 1 mk, hvoraf de 4re borgere nyder halvparten for deres flittighed, dend anden halve part til byen, som det aars klemnere skal opberge, tilligemed alt hvisz til bøder kand falde dend heele sommer og høst ved pantning. Rammesz der ey boed paa, da, skeer det af fortrædelighed, pantes for 2 mk, som skal være til liige deeling imellem de 4re mænd og de fattige, og hvisz panttages, skal stocke mændene eenhver gaae med i sit qvarter, saa og tienern.

[7]) Istedetfor »intet være forbrut« har B: ey begaae vold eller ran.

[8]) B udelader: eller løkkerne.

gang er uddrevet[1]), da haver vangegiemmeren[2]) forlof det at indtage, og hand have pandte
3. penge derfore efter gammel skick, for hvert stökke 2 ß[3]). 3. Skeer det saa, at noget pahr
hæste slippe lösze og giör skade i nogen mands korn, efter at det stander i ax, og vange-
giemmeren[4]) dem betræffer, da skal hand före dem til dend, szom skaden fick, paa det
hand kand faa opretning, og hvis skade, som ham kand være giort, strax at taxeres paa
penge af tvende mænd og saa uden nogen modsigelsze og ophold betales, og vange-
giemmeren[5]) alligevel[6]) nyde sine pante penge, for paret 4 skilling. Det [samme][7]) skal
og holdes, om noget hyrde-lösz qvæg paa saadan skade betræffes; men derszom kand for-
nemmes, at vang-giemmeren her udi giör nogen falskhed, skal hand tilsvare self hvis
skade, som kand være giort, og des foruden straffes med hals-iernet eller side 3 nætter og
4. dage paa vand og brød i kiælderen. 4. Der maa ingen være tilladt at skiære torf udi
Vigre uden alleniste til hospitals fornødenhed; befindes ellers nogle andre at skiære eller
lade skiære torv i Vigre eller paa dend side Onsbeck, da maa tieneren tage törven[8]), og
dend, szom dend haver skaaren eller skiære lader, pandtes hver gang det skeer for 6 m℔,
5. hvoraf byen skal have helfften og de fattige dend anden halve part. 5. Derszom nogen
fordrister sig til at hugge enten riisz eller brændszel i bye-riiszen eller andre mands riis
eller skou[9]), enten at bære eller drage hiem paa kielker, uden vedkommendes villie, og de
vorder dermed befunden, miste hvis de have med at fare og desforuden strax pantes for
2 rdr., og haver de ei at betale med, at straffes med vand og brød i raad-huus kielderen
i tree[10]) nætter og dage; og dersom nogen hugger læsz, og de befindes med hæste og vogn
paa stæden, have det forbrudt og desforuden tiltales szom for u-lovlig skov hug[11]); lige saa
skal og forstaaes, om nogen hugger torn og giærdszel, som voxer paa godt folkes iord og
engbund, og om nogen antræffes paa slig ulovlig gierning, som ey er under byens rætt,
maa fra dem tages öxszer og tornskiærer og andet, som de kand have at fahre med, og saa
tiltales som for andet u-hiemmelt og söges til deres forum. Hvis straf böder, som kand
falde enten ved pantning eller i andre maader efter denne articul, skal være til lige deling
imellem byen og det fattige hospital i Rönne, naar skou skaden og omkostningen först er
6. vorden betalt, og viidere dermed efter loven forholdes. 6. Hvem som tyrer sine hæste paa
anden mands ager eller eng uden ejer-mandens tilladelsze, enten det er stub eller ikke,

---

1) B tilføjer: og hegned er lyst. 2) B tilføjer: eller dend som finder det paa sin jord.

3) Istedetfor »og hand have — 2 ß« har B: og dend, som qvæget eyer, pantes for hvert stycke 4 ß; deraf nyder dend, som qvæget indtager, halvparten og halvparten til de fattige.

4) B tilføjer: eller nogen anden. 5) B tilføjer: eller og dend, som qvæget indtog.

6) B udelader: alligevel. 7) »samme« er tilføjet efter B.

8) Begyndelsen af denne Artikel lyder i B saaledes: Der maa ingen være tilladt at skiere tørv imellem byen og Retten til brende eller spa tørv til at legge paa gierder; befindesz nogen at skiere eller lade skiere græsz tørv ved myyrene eller paa denne side Retten, da maa tieneren tage tørven og føre dend halve part til skolen, og dend anden halve part tager tieneren for sin flittighedsz tilsyn.

9) B: hugge enten torn eller brendsel paa got folckes torn reener eller skovsbund eller paa byesz kuuler.

10) B: toe. 11) B udelader Resten af denne Artikel.

förend[1]) ind höstet bliver, og vorder dermed befunden, da skal dend, som iorden tilhör, have magt at lade tage tyret og hilden af hæstene og det beholde, og dend, som hæstene tilhörer, ikke alleniste at betale hvis skade, der kand være giort paa græsszet, mens end og give til straf af hvert pahr 4 m℔, hvoraf iord-ejeren skal have de 2 ℔, byen 12 ß, de fattige 12 ß, og vange-hiemmeren, som skal have flittig tilsiun, 8 ß, hvilket skal strax betales, förend hæstene udelades, som ind tages. 7. Befindes nogen at tyre sine hæste[2]) udi vangen eller 7.
lökkerne[3]) sine hopper eller skiud[4]), som haver föhl, da maa vange-giemmeren dem indtage, enten de ere lössze eller ikke, og hannem gives pandte penge, for hver stykke 4 ß, og desforuden skal den, som hopperne tilhörer, give til straff 6 m℔, uden nogen ophold at betale eller pantes derfore, deraf byen skal have helften, og de fattige hospital lemmer[5]) nyder dend anden halve deel; saaleedes skal og forholdes med straf og pantning, om nogen tyrer kiör med kalve i vangen eller lykkerne[6]), eftersom saadant ei maa stædes. 8. De, som have deres 8.
fæe vogter hos vangen, skal saaleedes lade vogte deres qvæg, at det ikke giör nogen mand[7]) skade; skeer det, da betaler dend, fæe vogten ejer, skaden og derforuden give til straff 2 ℔, som skal deeles lige imellem byen og de fattige; og ikke, som tilforne skal være skeed, lade vogte paa anden mands ager eller engestub, förend[8]) gandske indhöstet bliver, at vangen for hver mand opgives, under dobbelt straff; og derszom nogen herimod giör, maa og vange giemmeren qvæget indtage, og hannem give pante penge, for stekket 4 ß.
9[9]). Ingen maa om fisket eller efter hösten lade age torn eller andet giærdsel fra sine 9.
udgiærder under straff 6 m℔, helfften til byen og dend anden halve part til de fattige her i hospitalet og strax derfore pantes, om det ey godvilligen betales, og kand det befindes, at nogen onde mennisker tager eller stiæler enten torn eller giærdsel af nogen mands giærder her i byen eller uden forre, og bliver dem everbeviist eller betræffes dermed, skal dend, som slig tyvagtig gierning begaaer, af byens tienere uden nogen rætter gang eller forskaanszel sættes udi hals ierned og slaaes tree spander vand paa hoved og saa forviiszes byen; have de nogen middel, da det at være forfalden, helfften til hans kongl. mai[tt] og dend anden halve deel til byen; og om nogen slemme folck holder deres börn til at tage torn eller giærdszel af nogen mands giærder, som ommelt er, skal forældrene paa forskrevne maader straffes, om börnene ikke ere fuldmyndige, at de kunde self dend udstaae; og hvem, som seer eller fornemmer nogen, som tager eller stiæler torn eller giærdszel af godt folkes giærder i byemarcken eller af hauge giærder i byen, og de giver sligt strax an for dend, szom giærdet ejer, eller for byens övrighed, og er bevieszligt, skal den, som det tilkiende giver eller lader tyven angribe, have for sin umage 1 rdr., som kiemmeneren af byens penge skal betale. 10. Efftersom der befindes at være lagt adskillige og mange u sædvanlige 10.

---

[1]) B tilføjer: over aldt. [2]) B udelader: sine hæste. [3]) B udelader: eller løkkerne.
[4]) B udelader: eller skiud. [5]) B udelader: hospital lemmer. [6]) B udelader: eller lykkerne.
[7]) B udelader: mand. [8]) B tilføjer: engene.
[9]) Artikel 9 mangler i B, og A.s Artikel 10 bliver der Artikel 9.

veje og stier over godt folkes agre og enge her udi byens vang og marck, hvilket skal afskaffes og ikke lengere saa være, helst som ingen bör at giöre sin næste og iefn Christen skade, thi naar ageren er saaed med korn, og engerne staae udi sin[1]) grøde, skammeligen hentrædes og overkieres, saa paa det enhver kand vide der[2]) veye og stie, som ikke maa være, saa haver iord ejeren[3]) saadanne veje og stie, som[4]) ligger over deres ager[5]) iord og enge, nu i dette foraar 1699[6]) at lade kaste grøfter paa[7]) bægge enderne, og hvo som saa derefter enten kiörer, rider eller gaar derpaa eller legger andre veje eller stier over anden mands iord eller enge, og de vederfahres skade af hug eller slag, have sig det for hiemgiæld og derforuden straffes paa fölgende maade, saaledes at [om][8]) nogen, som hæste og vogn haver, self eller deres börn, kiörer, fahrer eller riider paa omrörte aflyste veje eller stier[9]), og det kand beviszes, skal hand give til straff for hver gang sligt skeer 4 rdr.[10]), som skal strax pantes fore, om det ikke godvillig betales; er det tieniste folck, drenge eller andre tienere, antræffes at kiöre, riide eller gaae paa dissze aflyste veje og stier her udi bye marken, skal de give til straff for hver gang, eller de nye veje eller stier legger paa nogen mands iord eller eng, toe rdr., som deres hosbond skal betale eller pantes derfore, hvilke fornævnte böder falder, helfften til byen og dend anden ½ part til de fattige hospitals lemmer[11]), og hvis hosbonden for sine tieniste folck saaledes udlegger, at aftages tienerne det udi sin lön; men dersom same tienere, som med saadan gierning befindes, kand have forud bekommet sin löhn og haver intet at betale fornævnte straff böder med, skal dend, lade sig være dreng, pige eller anden tienere, sættes af byens tienere udi hals ierned og der staa i 3 timmer; det samme skal og forstaaes om malke pigerne, dersom de an-
11. træffes paa slig gierning udi bye marken, som aaben melt er i denne articul. 11. Og som derpaa klages, at der er nogle, som lader deris börn, naar rugen og biuget monisz, udgaa i byemarken og skiære axszen af straad og hiembære, saa og gaar i [got][12]) folkes hauger i byen, træder giærderne i hul, river greenene paa træerne udi stykker og stiæler frugten bort, da om nogen her efter udi saadan gierninger befindes at paagribes, ere de saa store, at de kunde vide sig derfra at entholde, skal de af byens tienere sættes i hals ierned at staa nogle timers tiid, mens ere de uvittige, straffes med riisz i skolerne, paa det at saadanne[13]) kunde lære at skye u sömmelighed. Befindes nogen tieniste drenge eller andre herefter i byen[14]) i nogen mands hauge at stiele frugt, skal dend, szom der med betræffes eller det overbeviiszes, uden ald forskaanszel staa i hals ierned 3 timer og slaaes en spand vand paa hoved af byens tienere, og vederfahres dend paa gierningen nogen skade,

---

[1]) B tilføjer: beste. [2]) Istedetfor «der» har B, vistnok rigtigere: de. [3]) B tilføjer: hvor.
[4]) B udelader: som. [5]) B tilføjer: og. [6]) B udelader: 1699.
[7]) Istedetfor «grøfter paa» har B: grube for. [8]) «om» er tilføjet efter B.
[9]) B tilføjer: eller lægger nogen nye veye eller stier. [10]) B: 2 rixdaler.
[11]) B udelader: hospitals lemmer. [12]) «got» er tilføjet efter B. [13]) B tilföjer: uvittige.
[14]) B udelader: i byen.

have det for hiemgiæld og ei maa paatales. 12. Befindes nogen at före sviin[1]), hæste 12.
eller hilde laug i vangen om afftens tiider og slipper dennem vaardeslössze, effter at heignet er lyst, som af nogle i forrige aaringer u-billig skal være skeed, og i saa maade om nattetiider lader op æde folkes korn og eng, hvilket nu aldeles skal være af skaffet, ti om nogen udi forskrevne maader betræffes med saadan u lovlig verck at giöre sin næste skade, giver til straff, om det skeer af manden self, som eyer hæstene og hilde-lauget, for hver gang 4 rixd.; og forrættes slig utilbörlig gierning af tieniste folk, skal den, som det giör, straffes paa 2 rdr.[2]), som hosbonden udlegger og afkortes igien udi lönen; haver tieneren ey noged til bæste af sin löhn og har intet at betale med, skal dend staa udi hals-ierned een half dag, og for dissze omrörte bøder skal pantes, om de ikke strax bliver betalte, og deraf skal de, szom skaden lider paa sit korn eller eng, have ⅔ deel, og byen samt de fattige og vangegiemmeren eller hvem, som aabenbarer og angiver dem, som bedriver saadan u lovlig verck og gierning med at slippe deres bæster og hilde laug udi vangen om nætterne, at have dend 3de deel af fornævnte böder, og der foruden hvis skade, nogen skeer paa deres korn og eng, særdeles at betales af dennem, som hæstene og hilde-lauget tilhører, effter gode mænds sigelsze. 13[3]). Borgerskabet saavel sönder som nör i byen, som mange faar 13.
eyer og vil have dem paa byens marsh eller heede, skal holde dem under een hyrde og vare tægt, og om nogen modvillig viisz derimod siger, skal dend pantes, hver sinde det skeer, for 6 marck, som skal lige deeles samme böder imellum byen og de fattige i hospitalet. 14. Hvem som sviin haver, skal og holde dem under een hyrde og goed vahretægt; 14.
thi derszom nogen sviin, store eller smaa, befindes i bye vangen, enten om sommeren eller vinteren, foraar eller effter höst, som ikke er lovlig ringet udi begge næszeborerne, maa saadanne u ringede sviin i hiel skydes paa marken, og dend, som det giör, at være angerlösz og derforuden ald tiltale frie, anseende dend Guds velsignelsze af korn og eng i vangen saa vel som i lykkerne[4]) bör heignes; ligeleedes som ovenmelt er skal forholdes med, om nogen giæsz findes i bye vangen eller lykkerne[5]), førend indhöstet vorder, da de at ihielskydes, saa og geederne[6]), om nogen lader dem gaa vaarelösze i bye marken om sommeren, saa lenge kornet staar uhösted. 15. Hvo som ikke lukker leederne efter sig, enten de 15.
kiörer eller riider samt gaar, fra dend dag heigned er begyndt om foraaret og indtil alt kornet af vangen og lykkerne[7]) er bleven indhøstet, skal dend skyldige straffes for hver gang 2 ß. Er det tieniste folck, som ikke lucker leedet effter dem, betaler hosbonden samme böder og drager igien af tienerne deres löhn; med forenævnte straff skal og forstaaes, om nogen deres börn imellum berörte tiider lader leederne staa aabene effter sig,

---

[1]) Istedetfor »sviin« har B, vistnok rigtigere: sine. [2]) B: een rixdaler.
[3]) Artikel 13 mangler i B, og A.s Artikel 14 bliver der Artikel 12. [4]) B udelader: saa vel som i lykkerne.
[5]) B udelader: eller lykkerne. [6]) B udelader: saa og geederne. [7]) B udelader: og lykkerne.

hvilke böder skal gives dennem, som betræffer dennem, der her udi kunde skyldig befindes.
16. 16. Dersom nogen fordrister sig at giöre vange-giemmeren nogen gevalt, naar hand söger
ind namb, enten med qvæges fratagelsze paa farende vey eller naar det er intaget, eller om
nogen slaar laaszen fra pante haugen eller fra det huusz, som vange giemmeren udi indriver
hvis qvæg, hand intager, eller giör nogen skade enten paa veggene, der qvæget staar, eller
pante haugens gierde; hvem det giör, skal give til straff 3 rdr., som dend skal strax pantes
forre, hvoraf vangegiemmeren skal have sex marck og af det övrige til byen 6 ß [og de
fattige hospitals lemmer 6 marck][1]). Derimod igien haver vangegiemmeren sig med ald
troskab at skal lade finde og ey med villie slippe nogen mands hæste at lade giöre skade,
sig til profit eller i andre maader borgerne til fortreed; betræffes hand dermed, straffes
17. derfor udi hals iernet. 17. Ingen maa med sin plov eller fremdrætt vende eller udkiöre
paa anden mands iord, naar det er saaed, ey heller drive derover med ploug eller harre;
hvo det giör, skal betale til dend, som iorden og sæden ejer, ½ rdr. og til de fattige 1 ß.
Og hvem som tyrer sine hæste og bæster, at de naa i anden mands korn og giör skade, af
hvad slags korn det kand være, naar kornet staar i sin vext, skal dend, som bæsterne tilhör,
samme straff være undergivene, som næst obenmelt er, og derforuden betale skaden
særdeles; forseer sig nogen deres tienere derudi, da de igien at staa hosbonden til rætte
18. for hvis maa ud gives[2]). 18. Hvem som optager eller oprydder marckesteene i byens marck
eller op ployer reene og marke skiæl og ployer ind paa anden mands iord, skal efter dannemænds skiun og sigelsze strax legge reenerne og iorden tilbage og give mulct 4 rdr.; [skeer
saadan u-lovlig gierning af nogen mandsz dreng eller tiener, straffes dend for 2 rixdaler][3]),
som hosbonden udlegger og afkortes tieneren igien udi löhnen, hvilke böder skal strax uden
ophold betales eller pantes forre, og derforuden dend skyldige lade tiltale og stande til
rætte efter loven; og dog dend bekommer sin iord igien, som hannem fra plöyes, skal have
helfften af berörte straff, og det andet deeles lige imellum byen og de fattige hospitals
lemmer[4]). Har drengen eller tieneren intet til bæste af sin löhn eller anden middel at
rætte for sig med, som gierningen giör, skal hand undgiælde efter dend 10de articul udi
denne vedtægt. Og hvor noget iord nu kunde ligge saa nær hos hin anden, at renerne
eller imellem skiældet ikke vel kand sees, skal iord ejeren sætte eller sætte lade udi vedkommendes hos værelsze marke steene og skiæl eller legge store og kiendelig reener imellum

---

[1]) Det Indklamrede mangler i A. »Og de fattige 6 marck» er tilføjet efter B; »hospitals lemmer» er indskudt efter Analogien af andre tilsvarende Steder i A.

[2]) B indskyder her: Articul XVI. Jngen maa drive sit qvæg over anden mandsz jord, effter hegnet er lyst, enten dend er saaet eller ey, uden ejermandens villie; skeer det, da pantes hand, for hver gang det antreffes, 3 marck. Jligemaade skal forstaaes, om nogen vil drive qvæg i vangen, i hvad slags det er, som icke selv eyer jord i vangen: pantes for hver gang, hand antreffes, for 3 ß, dend halve part til byen og dend halve part til de fattige.

[3]) Det Indklamrede er tilføjet efter B. [4]) B udelader: hospitals lemmer.

deres iorder. 19. Wange-giemmeren skal have sin löhn af dennem, som haver iord udi 19.
vangen og lykkerne[1]), efter dend taxt derpaa bliver giort, som hand self indsamler, hvoraf
dend halve part skal hannem gives, naar hand antages til vange giemmere og resten til
hannem betales, naar og saa snart indhöstet vorder. 20. Dersom nogen trenger at bede 20.
paa marken med sin ploug, fremdrætt af hæste, hopper eller stude om vaarens tiid, midag
eller natt, da skal det skee paa hans egen iord, om dagen under vagt og om natten tyre;
mens skeer det paa anden mands ager eller eng imod ejermanden[s] villje, effter at heigned
er paalyst, da skal dend, som saadan fremdræt tilhører og bliver dermed betræffet, give til
straff for hver gang 2 marck til hannem, som iorden ejer, eller derfor pantes. 21. Ingen 21.
maa sig til fordriste om hösten, end skiönt der kunde meenes vangen gandske at være afhöstet, at indslippe lössze hilde laug eller noget andet vordelösz qvæg lade inddrive, forend alle slags korned af vangen og lökkerne[2]) fuldkommelig sees at være indhösted bleven, anseende at her til dags af mange, som ei nogen iord haver i vangen, indtager[3]) deres hæste og andet qvæg og lader leedeene staae aaben, dog Guds velsignelsze endda kand staa baade sönder og nor i vangen. Imedlertiid intil vangen og lökkerne[4]) ganske tom og leedig bliver, skal fæeleedeene med de andre store leeder holdes vel ved magt, og vange-giemmeren at indtage og nyde sine pante penge, paa det den ene med dend anden, som sæd haver i vangen og lykkerne[5]), kand i god freed faa indhösted. Hvo sig herudi forbryder, skal straffes og pantes for 6 ℔ for hver gang; deraf skal byen have helfften og dend anden halve part til de fattige i hospitalet[6]).

Dissze forskrevne articler om viide og vedtægt at holde udi Rönne[7]) og over bye vangen og lykkerne[8]) er nogen leedes begynt anno 1655[9]) og viidere er kommen[10]) paa fode 1660, som nu er noget forbædret[11]), Gud til ære og det meenige borgerskab til gavn og gode, hvorfore derover u ryggelig skal holdes, efftersom samme articuler af alle vedkommende er samtykt, og byens övrighed derefter at forskaffe eenhver rætt, som i een eller anden maader vederfahres u-rætt, saa snart det anklages. Og naar nogen skal pantes for böderne, som denne vedtagne og indgaaende[12]) vedtægt omhandler, skal efter dend förste articuls anleedning qvarteer mesterne[13]), eenhver i sit qvarteer, gaae med de 4re mænd, som aarligen paa gierds viides pladszen opmeldes til at gaa gierdes viide, saa og byens tienere at fölge med og tage pantet. Og skulde alle dissze bemelte tyve og een articuler[14]) hvert aar herefter fornævnte 18de Apriilis[15]) lydeligen oplæszes for borgerskabet paa berörte giærds

[1]) B udelader: og lykkerne. [2]) B udelader: og løkkerne. [3]) B vistnok rigtigere: indjager.
[4]) B udelader: og løkkerne. [5]) B udelader: og lykkerne. [6]) B udelader: i hospitalet.
[7]) B: Nexøe. [8]) B udelader: og lykkerne. [9]) B udelader: anno 1655.
[10]) Istedetfor «er kommen» har B: kand komme. [11]) B udelader: 1660, som nu er noget forbædret.
[12]) B: vedtagende og indgangende. [13]) Istedetfor «qvarteer mesterne» har B: stockemænde[ne].
[14]) B udelader: og een. [15]) Istedetfor «18de Apriilis» har B: dag.

viides pladszen, paa det eenhver kand disz bædre vide sig derefter at rætte og for skade tage vare[1]). Actum Rönne dend 2^{den} Januarii anno 1699.

D. Barch.

Phillip Rasch. Madtz Pedersen Wiborrig. Henning Bohne Hennigszen. Willum Jacobszen. H. Jenszen. Lauritz Larszen. Mauritz Marchmand. Hermand Bohn. Jens Madszen Trelborg. Johan Bassilius. Rasmus Clemendsen. Jes Rasch. Peter Harding Schotwing. Rasmus Rasmusen. Oluf Pederszen. Niels Frost. Poul Hanszen Kofoed. Simon Holst. Jacob Thomeszen. Johan Wallerius. Esber Larszen Onsberg. Hermand Bohne Clauszen. Hendrich Brugmand. Michel Jacobszen. Lars Esperszen Onsberg. Lars Davidszen. Hans Olszen. Niels (N N S) Nielszen eget skrevne nafn. Jens (I I S) Ibszen. Jens Nielszen Hiulmager. Michel Hanszen Möller. Peder Rosmand. Rasmus Hanszen. Jörgen Rosmand. Herman Bossz.

17.

Brev fra Geheimeraad Ditlev Wibe til Grev Gyldensteen om et Forsøg paa at faae John Law ind i Danmark[2]).

1721, 11 Februar.

Copie de la lettre escrite par ordre de sa majesté a monsieur le comte de Guldenstein de 11 de fevrier l'an 1721, et dont le roy a vû l'orginal au postscript de près, qu'elle m'a ordonné d'y joindre.

Monsieur. Ayant recû celle que vouz m'avez fait l'honneur de m'escrire, du 31 de janvier, j'en ay dabord fait rapport a sa majesté le roy nostre maistre, le quel m'a ordonné de vous escrire et de vous mander, monsieur, qu'il laissoit a vostre choix d'escrire a monsieur Lau pour le sonder, s'il avoit envie de venir et de s'êtablir icy dans les estats de sa majesté, ou bien si vos affaires le permettoient et que vous eussiez envie d'aller en

[1]) Det følgende lyder i B: Actum Nexøe dend 22 Martij anno 1704.

Jàcob Lorentzøn mpp (L. S.). Christoffer Pederszen. I. H. S. Jeppe Jørgenszen. M. S. Friderick Storck mp. Dirick Funck. Carel Holgerszen mp. Peder Koefoed. Jensz Brand. Rasmus Olufsen. Nicolaj Thomeszen. Rasmusz Jacobszen. Anders Lolle. Christian Funck. Bendt Nielszen. I. H. S. Hansz Erickszen. Anders Larszen. Valentin Hanszen. Lauridtz Madtzen. Christoffer Hendrickszen. R. B. Ole Pouelszen.

Lest inden Nexøe byting for dett heele borgerskab, som effter tillyszning møtte og tilstæde var, torsdagen dend anden April anno 1705. Testerer rettens betienter: Peter Thiesz, forordnede byeskriver.

Lest ved Heste møllen for det heele borgerskab, som effter tillyszning møtte og tilstæde var til at gaa giersz vilde, søndagen dend 9 Maij anno 1706. Carel Holgerszen mp.

Lest ved Heste møllen for de tilstæde værende borgerskab, som effter tillyszning mødte for at gaa giersz vilde, søndagen dend 11 Maij 1710. Vidner Carel Holgerszen mp.

[2]) Om John Laws Ophold i Danmark se bl. A. Samlinger til Jydsk Hist. og Topogr., II 23—24; P. A. Cochut: Law, son système et son époque, Paris 1853, p. 201.

Italie vous mesme et a vos propres depens, ne croyant pouvoir disposer monsieur Lau par escrit. Sa majesté en seroit bien aise. Je n'ay pas besoing de vous dire les raisons, dont vous pourriez, monsieur, vous servir pour persuader monsieur Lau; elles sont deja si bien deduites dans vostre lettre, et vous sçavez vous mesme par experience l'aggrèement qu'il y a de servir sous un si gratieux maistre comme le nostre, que je n'entreray point en detail de cette affaire.

J'attens l'honneur de vostre réponse et je suis tres parfaitement, monsieur, vostre tres-humble et tres-obeissant serviteur

D. W.

P. S. En insinuant a monsieur Lau l'affaire dont il s'agit, vous ferez bien, monsieur, d'entâmer l'affaire comme venant de vous mesme, mais de luy faire pourtant voir, qu'il seroit bien icy.

A monsieur le comt[e] de Guldenstein.

Egenhændig Afskrift.

18.

Optegnelse af Hofpræst, siden Biskop, Peder Hersleb om Kong Frederik IV paa Sottesengen[1]).

Anno 1730.

Dend 23 Sept: blef confessionarius og ieg, effterat vi hafde anmeldet voris ankomst, første gang opkaldede til hans majt høyloflig hukommelsze begge tillige, da vi fant hannem meget afmægtig, dog siddende oppe. Hand talte da self om sin tilstand omtrent af dend indhold, at hand hafde ladet et par fremmede doctorer komme, dem hand nefnede, men de hafde begge forlat ham, hver under sin prætext; men ieg mercher noch, sagde hand, at de maa hafve fundet min tilstand saa, at ingen vil hafve med mig at giøre; derfor vil jeg vende mig til den beste læge, min frelsere Iesum, og til dend ende har ladet eder kalde herofver, i gode mænd, at assistere mig og prædicke for mig. Derpaa confessionarius holte en liden tale til ham om sygdoms oprindelsze aarsage, Guds maal og hensigt dermed, at erindre os vore synder, og tit ved vissze sygdomme vissze synder, at vi skal giøre poenitensze derfor; da hand hafde afladet at tale, giorde ieg en bøn, som

[1]) Dette Stykke findes i omtrent samtidig Afskrift i fjerde Bind af en fra Hofmarskallatet til Geheimearchivet afleveret, af Geheimeconferentsraad og Overceremonimester Vincents Lerche († 1742) paabegyndt, ved B. W. Luxdorph forøget og i fem Bind indbunden Samling af »Ceremonialia«. Sammesteds findes ogsaa paa et Blad følgende Notice om Kongens Død, skreven med Lerches (?) Haand: Anno 1730 ons dagen d. 11 October døde sal: konge F4 paa sancte Hans closter j Ottense om natten imellem d. 11 og 12 Octobris imellem 1 og 2 slet.

passzede sig paa kongens tilstand i siæl og legeme og paa det som confessionarius hafde talt; for huilcket hand med stor mildhed tachede os begge, og sagde, at hand var tilfreds med Guds villie, enten det skulle være til døden eller lifvet. De ord: Skee Guds villie, Hvad min Gud vill, hørte ieg iche alleneste den gang, men hver gang ieg siden var hos ham, og det offte, repeteret; men for den gang dimitterede hand os og spurte, om vi begge self prædickede i morgen.

Dagen efter d. 24. hørte hand begge vore prædickener, som og skeede Michelsdag[1]) og 2 andre søndage af os begge, og 2 onsdage af mig; da ieg altid, naar ieg hafde prædicket den eene dag, maatte repetere den for ham, enten afftenen eller dagen dereffter, da hand og spurte om et og andet, og især, da hand engang hørte, at ieg, da hand spurte om noget af prædicken paa Tysk, repeterte det paa Tysk, bad hand mig siden det altid at giøre, som og skeede.

Confessionarius var engang indkaldet til ham a parte siden den første gang, men siden ved ieg iche, at hand saae ham førend sidste afften; ieg blef og engang a parte indkaldet, dog ingen tid at være allene hos ham, og da blefve mig vissze dage og timer satte at komme til ham, hvilcket saaledes til hans sidste dag continu[e]rede. Jeg blef hvergang iche alleene naadig, men med stor venlighed modtaget og altid med tachsigelsze dimitteret. Ieg merchede, at der kunde iche længe talis til ham i et vech, førend hand strax slumeede, det hand og klagede ofver, og sagde, ieg maatte iche derfor gaae bort, om hand end slummede, men ickun blifve, til hand vognede. De fleeste gange sad hand i sin lehnstoel, engang laae hand paa en ruhebench, da hand og faltt i en halftimes rolig søfn, men føren hand merchede, at dend ville komme, nødde og befalede hand mig at sidde ned hos ham og icke at gaae bort. Min meste omgang med ham var at bede og at indrette bønen effter hans tilstand med synds bekiendelsze og fortrydelszes klagemaal ofver den frembragte tid, nu indrettet effter de 10 Guds bud, nu effter hans kald og embede, nu effter Guds velgierninger mod ham; med saadane bønner fant ieg ham altid best tient, mest forneyet og offte vel bevæget; hand og hvergang effter giorte bøn tackede mig særdelis naadig, spurte et par gange, om ieg icke kunde gifve ham de bønner beskrefven, og da ieg sagte, at ieg iche viste at repetere dem igien, men ville altid gierne bede med ham, som ieg best kunde, tacket hand derfor og sagde: Hvad er den lychelig, som kand bede og self udesze sit hierte for Gud.

J almindelighed fant ieg ham hvergang og altid meget taalmodig, aldrig klagede ofver sin lidelse, endskient det var kiendelig at see, at hand leed stor pine, derhos altid gelasszen, altid hafde i munden: Hvad Gud vil, saa at ieg icke kand sige at hafve merchet andet ald den tid end taalmodighed, villighed til at døe, ydmyghed, at hand slet intet tog ilde op, og mod alle stor venlighed, derhos tachnemmelighed mod Gud og skiønsomhed om Guds velgierninger og langmodighed, saa offte det blef ham erindret.

---

[1]) Jvfr. P. Hersleb: Prædikener, holdte for det hele kongelige Herskab, Kbhvn. 1741, 8vo, Side 1—38.

Den sidste afften, da ieg den dag, hans fødselsdag, hafde prædicket for ham, tachede hand for den prædicken og for den bøn, ieg hafde giort for ham, sagde, hand hafde søgt at erindre sig siden noget deraf, saasom det ræt fornøyede ham, og bedet sin cammertiener erindre ham noget deraf. Men de ved iche meere deraf end ieg, sagde hand; bad mig derfor repetere det fornemste for ham paa Tysk, hvilchet ieg og giorde, og derefter spurte hand om et og andet af det, ieg hafde repeteret, og den afften merchede ieg i sær foruden sædvanlige gelasszenhed og taalmodighed og meget stor ydmyghed med de allernaadigste ord til mig, dem ieg icke kand sige effter; er iche alleniste villighed, men en vished om hans død, talte om nogle af sine forfædre og spurte, om iche Frid: 3^{tius} var just i samme alder, da hand døde, og ieg sagde omtrent, men ieg huste ich rættere, end at hand var et aar ældre. Da hand sagde: Ieg hafde ingen aarsage at ønske mig længere lif, effterdi ieg har, Gud skee lof, mine børn saa vidt, at ieg for dem icke tør sørge, og min søn er af Gud saa oplyst, at ieg med glæde kand aftræde til ham regieringen, og her er dog for mig intet meere i verden end lidelsze at vente. Mens, sagde han, skulle kun min død icke blifve haard; ville Gud derudi være mig naadig, ieg frygter saa meget for en haard død, og da ieg derpaa svarede, at det maatte mand allene lade komme an paa Guds viisdom, som giør intet uden til vor bæste, og derhos forsichrede paa, at naar vi vare forsonede med Gud og stode i naade hos ham, saa skulle Guds trøst i siælen giøre endogsaa en haard død læt og langt minder græsszelig, end den allerlætteste død ville blifve for den, der icke var forsickret om Guds naade. Da suckede hand inderlig og bad Gud gifve sig den forsichring. Og da ieg fremdeles sagde, at ieg vel icke kunde viide, hvad Gud ville giøre og ieg icke forstod mig paa sygdomme, men effter ald apparence og saa vidt ieg hafde mercket paa hans kræffters aftagelsze, trodde ieg icke, at hand fick nogen haard død, men vel at det kunde være giort, inden hand self tenchte, og maatte derfor erindre, at hand jo icke skulle opsætte noget i den tancke, at der kom vel større varseler, thi det var icke at lide paa; hand maatte nu i ponitense, bøn, hiertes og sinds afdragelsze fra verden og henvendelsze til Gud være saa bereed hver time, som hand ville, døden skulle finde ham; lagde hand sine højt opsvolne og indvicklede hænder tilsammen og sagde: Det vil ieg ogsaa, Gud hielpe mig! Derpaa bad hand mig gaae hiem til i morgen, og da ieg sagde, ieg fant hans majestet saa afmægtig, at ieg nock ville blifve der den nat, svarede hand ney; hand haabede at faae en god søfn den nat, saasom hand fant sig fatigeret; hand ville nu strax spisze noget og saa lægge sig ned; thi den afften sad hand endnu oppe. Om natten klocken 10 kom der bud effter mig, at kongen var slet, og da ieg kom ind tillige med confessionario i sofvegemacket, var hand i sengen og slummede, men saa snart ieg fornam, hand vognede, traade ieg til og spurte, om det var mig tillat at giøre en bøn, da hand strax svarede: O ja gierne, og da ieg hafde giort en kort bøn, tackede hand; men som confessionarius da ogsaa trædde frem til sengen og begynte at tale, sagde hand, at hand ville sofve. Vi traadde da lit til side, men hand tallede atter til dronningen, hun skulle legge sig, og vi skulle gaae

bort, thi hand ville sofve; da jeg traadde til og sagde, det var billig, at hans majestet tog hvile, naar hand kunde faae den, men at ieg fant hans tilstand saa, at ieg icke kunde forlade ham, men ville blifve i næste kammer, og bad ydmygst, at naar søfnen var ofver, hans majestet da ville lade os kalde. Hvortil hand svarede ja, og da vi kom udenfor, fant vi i næste gemack alle de kongelige persohner der, da vi med bøjede knæer giorde bøn til Gud om et saligt endeligt, da hand uden tvil maa hafve hørt den bøns og graads røst og sendte derfor ud, at hand ville ønske dem en god nat, saasom hand ville hafve rolighed, da de kongelige persohner paa et øye blick ginge ind til ham og komme strax ud, da der blef befalet at alting skulle være stille udenfor. Hvicket og skeede, at alle ginge bort klocken omtrent 11 undtagen en medicus og vi 2 præster, som blefve udenfor. Mod midnat ginge cammertiennerne ud at legge sig i forgemacket, men ved midnatstid maatte en af dem ind og gifve ham at dricke, da, saa snart hand hafde drucket, hand strax igien falt i søfn indtil klocken hen mod 1, da dronningen kom ud og sagde: Ieg troer, der er en forandring. Og hun strax løb andensteds ud, og ieg var den første, som kom ind, da ieg strax merckede, at der var det sidste arbejde, og at der var ingen sands meere. Lyste derfor velsignelsen ofver ham, og i det samme gaf hand det sidste suck ved den allersagteste og stilleste død, uden at nogen lem rørte sig paa ham.

REGISTER

OVER ARCHIV-EFTERRETNINGERNE I FEMTE OG SJETTE BIND.

REGISTER

OVER BIDRAG TIL DANSK HISTORIE OG TILLÆG I SJETTE BIND.

Rettelser.

S. 147 Lin. 18: Michalle Gukowitsch, læs Michal Legukowitsch.
S. 298 Lin. 10 f. n.: F. Bülaü, læs T. Bülaü.